

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

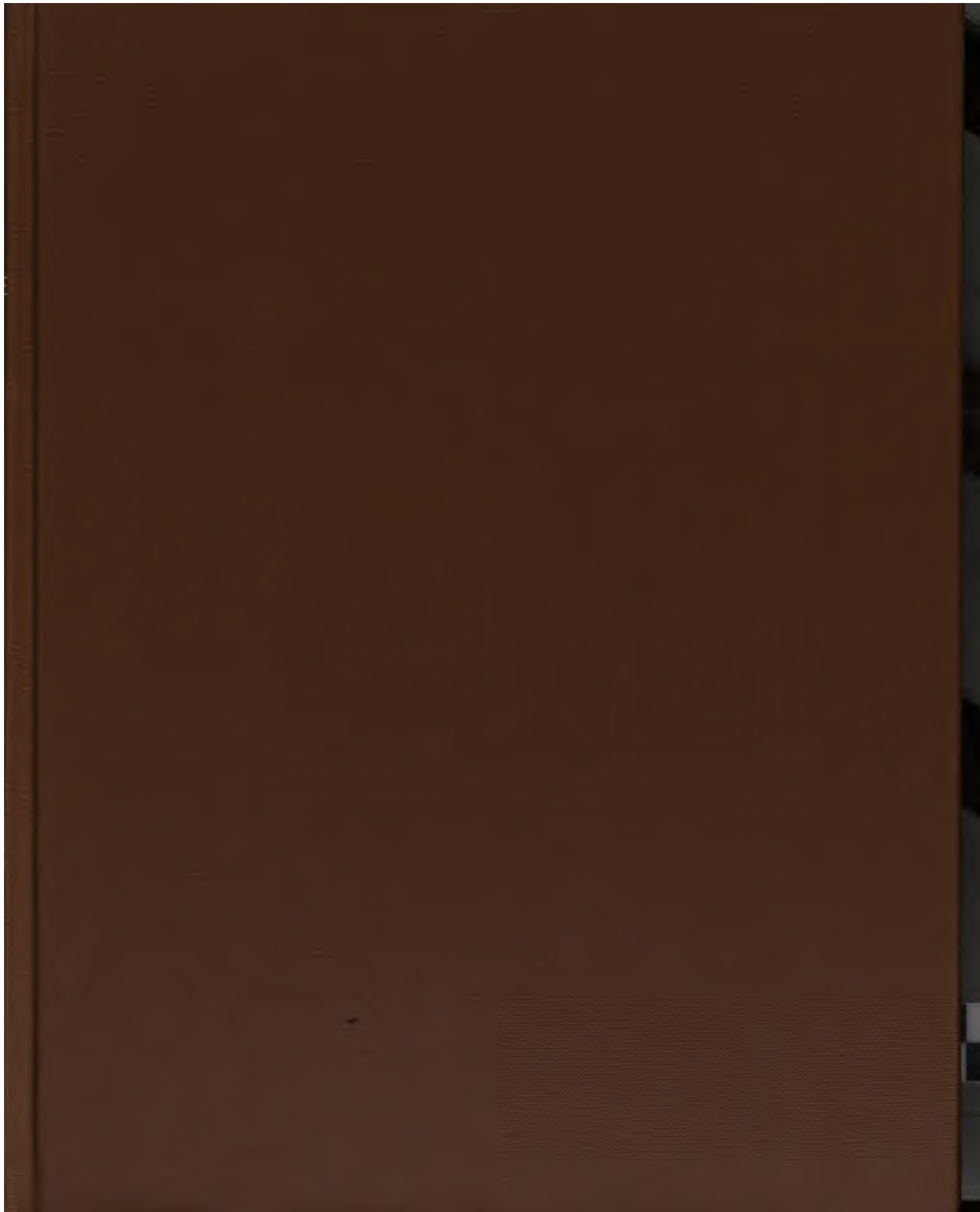
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

PAMÁTKY

ARCHAEOLOGICKÉ A MÍSTOPISNÉ.

Organ Archaeologické komise při České Akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění
a Archaeologického Sboru Musea království Českého.

Redaktor:

Dr. Josef Lad. Píč.

Díl XX. Ročník 1902—1903

K dílu tomu přispěli pp.:

Dr. K. V. Adámek, Fr. Bareš, Dr. J. L. Barviř, Boh. Čermák, Kliment Čermák, Fr. Dvorský, L. Domečka, V. Fährich, J. Felcman, K. Fiala, Otak. Hejnic, Dr. Bohuslav Hellich, Jan Hellich, Jos. Hlávka, Dr. K. Hostaš, J. K. Hraše, Dr. K. Chytil, Ant. Klaus, J. Kremla, Dr. Č. Langer, Em. Leminger, Fr. Lipka, Ant. Materka, Ed. Malý, Dr. Bohumil Matějka, Cyrill Merhaut, Jan Nedoma, Václav Petřů, Dr. Ant. Podlaha, Ant. Růžička, Jindřich Rychlý, Jos. Salaba, Jos. Siblík, Josef Smolík, Ed. Šittler, L. Šnajdr, Ant. Tomíček, Fr. Vaněk, Zd. Wirth, Karel Vlačíha, Jar. Vrchlický, Št. K. Vydra, Dr. J. Zahradník, Jos. Zeman, Dr. Jan Zitek.

HIS ITEM HAS BEEN MICROFILMED BY
STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
REFORMATTING SECTION 1995. CONSULT
SUL CATALOG FOR LOCATION.

V PRAZE.

České Akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění
ologického sboru Musea království Českého.

V komisi knihkupectví Fr. Řivnáče v Praze.

1903.

Tiskem »Unie« v Praze.

OBSAH XX. DÍLU „PAMÁTEK“.

	Strana	Strana	
A. O době předhistorické.			
Archaeologický výzkum v roce 1901, předsevzatý nákladem J. Felcmana, em. ředitele cukrovaru. Píše J. Felcman. (Tab. XIV.—XVI.)	37	Památky z hradu Chlumu. Popisuje Kliment Čermák. (Tab. XXXII.)	215
Staré pohřebiště v Klatovech. Sdělují Dr. K. Hostaš a E. Vaněk	133	Hrad Karlštejn l. 1543. Podává Fr. Dvorský	221
Předhistorické nálezy v severovýchodních Čechách. Sdělují L. Domečka. (Tab. XXXI.)	207	Z paměti Smiřic n. L. Píše Jos. Zeman	223
Kulturní jámy u Chrásti na Chrudimsku. Sdělují Dr. J. L. Pič. (Tab. XXXVI.)	329	Materialie k dějinám umění z archivu kapitoly pražské. Podává Dr. Ant. Podlaha	227
Hromadný nález bronzů u Jaroslavic. Sdělují Jindř. Rychlý	339	Morašice. Inventář statku a jeho poddani po r. 1560. Píše Alois Klaus	229
Kulturní jáma u Klatov (Vidrckumu). (Tab. XXXVII.) Hostaš-Vaněk	351	Náchod za války třicetileté v letech 1621—1639. Dle archivních a jiných pramenů sdělují J. K. Hraše	251
Předhistorická hradiště v okrese kouřimském. Napsal J. Kremla. (Tab. XLII.—XLIV.)	395	Rozebrání náhrobníku Viléma z Rožmberka 1621. Sdělují Hynek Gross	261
Nový typ žárových hrobů v Čechách. Píše Dr. J. Pič. (Tab. XLVII.—LXVII.)	467	Lebka svatě Ludmily a kritická úvaha o staročeských lebkách (asi do XIII. stol. po Kr.). Sdělují Dr. Bohusl. Hellich	265
Předhistorické nálezy v severovýchodních Čechách. Sdělují L. Šnajdr a L. Domečka	533	Nález mincí v Hodomyšli z XV. stol. Sdělují Josef Smolík	271
B. Z doby historické.			
České korunovační kříže v pokladu Svatovítském. Sdělují Dr. A. Podlaha a Ed. Šittler. (Tab. I.—IV.)	1	Slavnost na počest stých narozenin Jana Erazima Vocela: Proslovení předsedy p. vrch. staveb. rady Jos. Hlávky 289. — O Vocelově pravěku země České. Přednesl Dr. J. L. Pič 291. — O působení Vocelové v oboru dějin umění. Přednesl Dr. K. Chytil 297. — Vocel básník. Přednesl Dr. Jar. Vrchlický	305
Rukopisy drobnomalbami vyzdobené v knihovně kláštera Strahovského. Podávají Dr. A. Podlaha a Dr. J. Zahradník. (Tab. V.—VII., XXII.—XXIII.)	13, 99	Předměty doby románské v pokladu chrámu Svatovítského v Praze. Podává Dr. A. Podlaha a Ed. Šittler. (Tab. XXXIII.—XXXIV.)	317
Z umělecké činnosti malíře Jana Václava Spitzera. Podává Dr. Ant. Podlaha. (Tab. VIII.—X.)	21	Kde ležel hrad Oldřích? Napsal Jan Hellich. (Tab. XXXV., XLV.)	323, 405, 555
Stará radnice v Mladé Boleslavi. Sdělují Fr. Bareš. (Tab. XI.—XIII.)	27	Smlouva krále Ferdinanda I. s pány Sliky o hory a mince Jáchymovské. Podává Josef Smolík	333
Město Svratka. Sepsal JUDr. Karel Václav Adámek	51	Český inventář chrámu Svatovítského v Praze z r. 1615. Podává Dr. A. Podlaha	343
O městanství Františka Luraga a Zahradsko. Jan Nedoma	59	Pozůstatky románského chrámu sv. Víta, zbudovaného na hradě Pražském Spytihněvem II. a Vratislavem II. Podává Dr. A. Podlaha. (Tab. XXXIX.)	369
České pavězy. Napsal Dr. Bohumil Matějka. (Tab. XIX. až XXI., XXVII.—XXX.)	81, 169	Řezba v sloni. Popisuje Bohusl. Čermák	379
Předměty doby románské v pokladu chrámu Svatovítského v Praze. Podává Dr. A. Podlaha a Ed. Šittler (s vyobrazením)	93	Památky z komendy pruských rytířů v Drobovicích u Čáslavě. Popisuje Kliment Čermák	381
Miniaturní oltářík v podobě monstrance na zámku v Boskovicích (na Moravě). Sdělují Fr. Lipka. (Tab. XXIV.)	119	Reliquiové desky Strahovské. Podává Dr. A. Podlaha. (Tab. XL.—XLI.)	382
Návrh mitry z konce XV. věku. Napsal prof. Otak. Hejnic (s vyobrazením)	123	Kaple v „Kajetánc“ u Prahy. Podává Dr. A. Podlaha	389
O poměrech selských na Litomyšlsku. Napsal Ant. Tomíček	127	Chalupníci na Litomyšlsku. Napsal Ant. Tomíček	423
Exulanti Královéhradečtí. Napsal L. Domečka	135	Zajímavější ustanovení cechovních řádů v Blatensku. Sdělují Josef Siblík	425
Nález mincí v Zádolí. Píše Josef Smolík	141	Bitva u Rezna r. 1504. Napsal Dr. Č. Langer. (Tab. XLV.)	141
Akcí Košetická aneb solitací o dluh Košetický. Obraz z dějin města Pelhřimova, jež podává Václav Petruš	149, 241	Rukopisy drobnomalbami vyzdobené v knihovně kláštera Strahovského. Podávají Dr. A. Podlaha a Dr. J. Zahradník	445
Zbytky původní románské stavby v Maltézském chrámu na Malé Straně. Podávají K. Fiala a Dr. A. Podlaha	177	Hrabě Jan Rudolf Sporck a jeho kresby. Napsal Dr. A. Podlaha	451
Kodex Jana z Jenštejna ve vatikánské knihovně v Římě. Z téže knihovny na studijní cestě vypisuje Dr. Jan Zitek	183	Zbytky románského chrámu, objevené na Vyšehradě. Napsal Dr. B. Matějka. (Tab. LXIX.—LXXXII.)	525
		Nález denářů v Ostroměři. Píše Josef Smolík. (Tab. LXVIII.)	509
		Starší inventář kostelní v Boskovicích. Podává Frant. Lipka	551
		Kamenický, Jeníkov a Dědová u Hlínka. Sepsal Dr. K. V. Adámek	563

	Strana		Strana
C. Zprávy a drobnosti.			
Zpráva o pracech restauračních na starožitných budovách v Kutné Hoře. Em. Leminger	61	Čeští bratři ve Smidařích. Ed. Malý	282
Zpráva o nálezu starožitných výrobků hrnčířských v Kutné Hoře. Em. Leminger	65	Malíři Novobydžovští. Ed. Malý	282
Zpráva o nálezu mincí. Em. Leminger	65	Tálovaný strop	354
Dva náhrobní kameny z kostela sv. panny Barbory při klášteře blahosl. Anežky Přemyslovny v Praze. Karel Vlačíha	66	Dvě gotických klepátek	354
Pérový náčrt z doby rokokové v knihovně kláštera Strahovského. Dr. A. Podlaha. (Tab. XVIII.)	69	Nález mincí. Josef Smolík	355
Reinerův návrh k freskovému obrazu „Sv. Ondřej“ dle rytiny Burdeovy (s vyobrazením). Dr. A. Podlaha	70	Řezbář Václav Ondřej Horník z Roudnice. Zd. Wirth	356
Některé zaniklé osady u Prahy. Cyrill Merhaut	70	Pazourkový klínek. Dr. J. L. Barviř	357
Výkaz zbroje obecní v Chlumci n. Cidl., vypsál Ed. Malý	72	Sňatek Fr. Luraga 1666. Fährich	358
Nález svítků ze zlatého drátu v katastru Ostřetinském	72	Bohoslužebné věci kostela Zderazského v Praze r. 1524. Dr. A. Podlaha	431
Kn. Zikmund Crinitus Stříbrský. Frant. Bareš	153	Zlomek náhrobní desky mramorové	434
Kachlík nalezený na Důlku u Pardubic	153	Svršek ostění z portálku got. kostelíka sv. Václava v Rosicích n. L.	434
Kostrové hroby u Janovic nad Úhlavou. Dr. Karel Hostaš	153	Nález bronzů u Chrásti	435
Z Archaeologické komise při české Akademii	273	Archaeologický sbor Musea král. Českého	578
Hromadný nález bronzů u Horažďovic. Št. K. Vydra	275	Pohled na Domažlice z poč. XVIII. století. (Tab. LXXIII.)	578
Drobné příspěvky k dějinám umění a uměleckého průmyslu v XVIII. století. Z účtů kostela Svatovitského v Praze podává Dr. Ant. Podlaha	277	Benedikt Chýšský ze Špicberku a jeho „ex libris“. (Tab. LXXIV.)	575
Nález svítků ze zlatého drátu v katastru Ostřetinském	278	Zříceniny nad Podbabou. Dr. A. Podlaha	577
Nález bronzů	278	Románský kostel sv. Václava v hradišti Upském. L. Šnajdr	580
V kruhovce Mikulovické	279	Radbořské nálezy za posledního desetiletí. Augustin Růžička	580
Ke stykům Viléma z Rožmberka s Jakubem Stradou. Jos. Salaba	279	Staré ústí Jizery. Dr. J. L. Pič	582
Drobná šlechta v Boleslavě. Sděluje Fr. Bareš	280	Piseň. Ant. Materka	582
		Starobylý obyčej. Ant. Materka	583
		Ze starých účtů chrámu Svatovitského. Podává Dr. Ant. Podlaha	583
		Literatura.	
			73, 155, 283, 358, 437, 585.

REJSTRÍK JMEN OSOBNÍCH A MÍSTNÍCH.

Sestavil Josef Wolf.

Abelovi Bernard a Arnold, pomník císaře Maxmiliána I. 441
 Adalbert Ranconis, scholasticus Pragensis 185
 Adam de Nova domo 337
 — ze Sternberka 222
 Akoncius Mikuláš, lékař v Král. Hradci 137
 Albert ze Sternberka, pontifikál 14—22
 Albin sv., tumba 162
 Albrecht I. císař 176, 337
 — hrabě Šlik 338
 Albustin viz Augustin
 Aleš, kněz v Kamenickách 564
 — ze Zaječic 327, 328
 Alžběta Přemyslovna 309
 — sv. 188, 197, 198, 200, 202
 Anděl z Ronovce Burian 229
 Andělská hora, hrad 339
 Andreas ap., ostatky 319
 — Jan, scholastik 583
 Andres, malíř 36
 Ambrosius s. 190
 Anna královna, kápě 347
 — prorokyně 206
 — Přemyslovna, klášter 66—69
 sv. Anna, kostel v Král. Hradci 136, ostatky 14; tumba 162
 Antiquarius viz Strada
 Antonín sv. Pad., olejový obraz Spitzerrův 27
 sv. Apolinář 190, 319
 Arcobind, diptychon 382
 Areus s Athenou, antické intaglie 320
 Arnim saský 253
 Arnoštovice, kostel 26
 Arsenius Kašpar, kněz 343, 347
 Asnyk 315
 Athena, antická intaglie 320
 Aufsess, šlechtic 299
 Augšpurk, katedrála 378; 6okrejcar 143
 Augustin, mistr kamenický v Kutné Hoře 64
 — Sankturienský, biskup 126
 Augustus, císař 203
 Auxerre, relikviář biskupa Godericha 162
 Babi, švédští rejtaři 260
 Babinec, rybník 232
 Bačaly, jedlové lesy 232
 Bačov, rybník 410
 z Baden kníže 252
 Badensko, mince 148
 Baderská tvrz 409; les 410
 Balkán 311

Baltazar Tadeáš, purkrabí 572
 Don Balthasar 257
 Baner 253, 257
 Barbier de Montault 322
 Barbieri František Dominik, malíř vlašský 21
 sv. Barbora, chrám v Hoře Kutné 62, 297; klášter bl. Anežky Přemyslovny v Praze 66—69
 Barchovice, hradiště 405
 Bartholomaeus ap., ostatky 319
 Bartoška Jira, kovář 231
 Bartš Vilém, písař duchovní špitálský 61
 Bavorsko, mince 143
 Bavorovský, postilla 576
 Bedřich, pruský princ; pavéza 173
 Bechyně, arcijáhen Boršo 194; krajský hejtman 247; kachle s obrazy 218; praehistorická sídla 343
 Belgie, mince 146
 Benátky České, chalupník Matěj Pluhař 423; chalupníci 425
 — Vlašské 204, 280; mince 144
 Benedikt XIII., papež 453
 s Benedictus Ab., ostatky 319
 Benedictus, prepositus s. Appolinaris in Sazka 190
 Beneš z Weitmile 372
 Benešov u Č. Lipy 280
 Beno Jan, opat Broumovský 254
 z Bergova Ota 52
 Berkové z Dubé 52
 Berlín, královská bibliotéka 382
 Bernard sv., hospice 163; relikviář 163; vyobrazení 23
 Betlémské náměstí v Praze 168; kaple 168
 Betlén Gabor, nagy-banyaský dukát 142
 Bezděkov v 30leté válce 258
 Bezděz, P. Maria 36
 Bělá, ouředník 281
 Bělčice na Blatensku, cechy 431
 — zaniklá ves na Libicku 409
 Bělohradský Martin v Lánech 234
 Bělovec, vojáci v 30leté válce 252, 255, 260
 Běřín, nález bronzu 342
 Bilejovský Bohuslav 405
 Bilany viz Bylany
 Biner Hanuš, minemistr v Dráždanech 145
 z Biskupic st. Haugvic Hynek 282
 z Bithova Zycha 408, 409
 z Blanska paní Lvová 555
 s. Blasius, ostatky 319

Blatná, cechy 425; pivovary 429
 z Blatné Zdeněk Leo 222
 sv. Blažej viz Blasius
 Bleh z Chlumu 218, 382
 — Veliký z Litoměřicka 218
 Bleyleben, setník od pluku Strozzi 253
 Boček Mikuláš, rychtář císařský 138
 — z Poděbrad 52, 564
 Boemia 196, 205
 Boemi, pojmenování 187
 Boisserée: Sulpic a Melchior 299, 300, 377
 Boleslav II. Pobožný 405; denáry 510, 512
 — III. Ryšavý 405; denáry 510, 523
 — III. Polský 405
 Boleslav Mladá, lebký 267, 269; notář 29; probošt hrabě Sporck 454; stará radnice 27—38; židovské město 30, 31, 37
 — St., děkan 153; chrám 530; kaple sv. Klimenta 273; kostel 27; krypty 531; nádoby 581
 Boleslavsko, šlechta 280
 sv. Bonifác, kostel ve Fuldě 378
 Bor na Náchodsku 257; les Náchodský 258
 — Malý 275; Velký 275; bronzy 276
 z Borohrádku Běška Jan 240
 Borová, Chorvaté v 30leté válce 255
 z Borovnice Václav 280
 Borsso, archidyakonus Bechyneus 194
 Bořetický mlýn 232
 Bořita z Martinic Jaroslav 346
 Boskovic, klášter Dominikánský 122; kostel sv. Jakuba 122; zámek 119
 z Boskovic pání 119, 551; Jan, erb 114
 Bosna, kultura hallstattská 332
 Boubín 275
 na Božejově Leskovec z Leskovic 247
 Brabant, vévoda Filip II. 146
 Bračice, ves 382
 Brandeburkové: vojsko 326
 Brandejs n. L., hejtman cis. 280; ouředník 282; vyobrazení zámku 582
 Brandl Petr, malíř 227, 228
 Braniborsko, Albert Achylles 272
 z Bránice Šíp Jindřich 281
 Braník, pas bronzový 155
 Breiner, pluk 137
 Bretagne, dolmeny 333
 Brinke Tomáš Jan, opat 25
 Brno, mince 355; Františkovo muzeum 176
 Brod Český, lebký 269
 — Německý, silnice 383

- Brodec, farář 153
 Broučkov, střepy červené z kulovitých nádob 331; střípky z doby římské 398
 Broumov 251, 250; opat Beno 254
 Broumovsko 253, 254
 Brož Jiří, rukojmí 238
 Bruge, regiment 258
 Brunšvicko, mince 144
 Brslenka, potok 381, 383
 Brussel, sbírky 173
 Brychnáč Matěj 235; Adam 235
 Břetislav II. kníže, hrob 370, 372
 Břevnov, pohřební kaple kláštera 389
 Březan Václav 262
 Březi, ves 382; hromadné naleziště 342
 Březiny, řemeslníci 55
 Březky, zaniklá ves u Prahy 72
 Biezová v Kladsku 258
 Brixen, dóm románský 376
 z Buben František 71
 z Bubna rytíř Jan 140
 Budějovice 223, 224; mince 66, 141; muzeum 275; sklady solní 223
 Budyšín 334
 Buchheim, vojáci 257
 Bukačov 397, 399
 Bukovina, vesnice 224
 Bun z Chlumu 218
 Burde, rytina 70
 Burgstädtl, Burgstatt viz Trutnov
 Burgund, Sigismund rex 196
 Burian hrabě Šlik 338
 Buttler, vojáci 257
 Bydžov Nový 254, 281; malíři 282—283; měšťané 283
 — St. 218
 Bylany 220, 232, 230, 242; hospoda 231; krejčovná Regina 237; krčmář 241; rychtář 240; skrčené kostry 478, 488
 Bylanští 233
 z Bytšky Bořanovský Zigm. 281
- Cáchy** 162, 164; Lotharův kříž 5
 Cáhlava v Dol. Rakousích, nález bronzů 342
 Cappi Karel, inženýr 582
 Catherina s., modlitba 196
 Cerekvice, desátek farní 424
 Cikánka 51; koleda 60
 Cingulinus Podvinský z Opočna 280
 Cirinus, praeses Syrie 203
 Cirkvice, kostel sv. Jakuba 297
 Cluny, Musée de 168, 299
 Cohurk hrad, pavéza 169; znak 171
 Collins, pomník císař. Maximiliana I. 441
 Colloredo 258; vojáci 257
 Contarenis Nicolaus 204
 Conti, generál 151
 Cordon, vojáci 257
 Cornelius Jan = Kořil 153
 s. Cornelius M., ostatky 319
 Crinitus Stříbrský Zigmund 153
 Curich, bibliotéka městská 382
 Čurček Josef, farář Veltrubský 418
 Czerwinski, klášter 168
 Czoharna Zigm., úředník chlumský 220
- Čáslav**, město 215, 218, 219; kostel sv. Petra a Pavla 218; lebky 267, 269; podací kostela 382; studna v divčích škole 387; Věcla Čáslavská 215
 Čáslavsko 229
 Čáslavský Pavel Jakobeus 137
 Čáslavky, spotřeba soli 224
 Čechové v černé legii 178; pojmenování Boemí 187
 Čechy 183, 326; mince 141
 Čelakovský Fr. L. 311, 313
- z Čenkvic Kvirin Arnold 281
 Čepy, nález bronzů 278
 Čermák Jaroslav, malíř 173
 Černá Česká 254; Něm. 254, 258
 Černilov 210; spotřeba soli 224
 Černošice, silnice 208
 Černožice, spotřeba soli 224
 Čertovina, vojáci v 30leté válce 257, 258
 Čeřínek Jan 327
 Červenka Šimon, purkmistr v Ml. Boleslavi 27
 Člupek, chalupníci 423—424
 Čibuz, spotřeba soli 224
 Čihošť, ves 382
- Dačický Mikul.** 220
 Dalimil, kronika 329
 Dampierre, viz Dampír
 Dampír, armáda 244, 245
 David král 194, 199
 La Deden v Sedmíhradsku 341
 Deutz, chrám 162
 Dědová, osada 566, 571
 Děpolt Zlíšský 399
 Děpolticové, povstání 399
 Dětenice, úředník 281
 Dientzenhofer Kilian 228; nákres k invalidovně Pražské 228
 Ditrichstein, cis. kommissar na Náchodsku 253
 z Ditrichstejna hraběnka 556; kardinál 122
 Dionysius, hlava 5
 s. Dionysius, ostatky 319
 Dívec, spotřeba soli 214
 Divoký Matouš 327
 Dlouhoveský viz Chanovský 262
 z Dlouhé Vsi rektor Albert Chanovský 262
 Dobřany, nálezy předhistorické 330
 Dobrovice 280; farář 153; panství 282; úředník 281
 Dobrovítov, Czoharna Zigmund 220
 Dobruška, vojáci 254
 Dobřeničky 209
 z Dobřenic pí. Hamzová Kateřina 237
 Dobřichov, kostel valem obehnaný 406
 Dobřichovice, keramika 211, 213
 Doksy, úředník 281
 Dolany 239
 Domažlice, pohled z XVIII. st. 574
 Doubravčany, hradiště 402
 Doucha František 312, 314
 z Doupova Dorota, převorka Světecká 431
 Draholudice, hradiště 405
 Dráždany, museum hist. 174
 Drobovice 218; Chrám Panny Marie 381; klášter 381
 Dřemice 220, 239; rybník 232
 Dřeničtí 233
 Dub, ouředník 281
 Dubany 241, 242
 Dubanský rybník 232
 z Dubče Dubecký Jan 71
 z Dubé Magdalena, znak 551
 Dubenský dvůr 253
 Dubý mlýn, nález grošů 384
 Duchňoves les, nálezy 209
 Důlek u Pardubic, kachlik 153
 Dušák Matouš Divoký 327
 Dušník 252, 254, 258
 Durynsko, keramika šňůrová 333
 Dyonysius beatus 196; sanctus 192, 193
 Dvory Svobodné, nález kostry mamutí 533; pazourkové nože 535
 Dvůr králové 258
 Dvůr Vlašský v Kutné Hoře 61
- Eder Simon ze Stávnic** 119
 Edling Jan Jáchym, mince 356
 Eichler Josef, professor na Malostranském gymnasiu v Praze 407
 Elizabeth viz Alžběta
 Emmerich sv. 162
 Emšany, zaniklá ves u Prahy 71—72
 Engelfort, verbování vojska r. 1634
 Enže, štíty husitské 176
 sv. Epifanes, kaple zámecká v Pardubicích 354
 Erben K. J. 313
 z Ertyně Czoharna Zigm. 220
 Este, pohřebiště 332
 Etink viz Otting
- Fabianovský regiment** 255
 Fahrnschon Pavel Fridrich, malíř 277
 Falknov, Šlikové 337
 z Fanenschwingu Rozant Krištof Norbert 245
 Faust Goethův 310
 Faustyn sv., tumba 168
 Feith Frant., mědirytec 278
 z Feldeggu Fellner M., mince 142, 355, 356
 Felinus Simeon, notarius neoboleslaviensis 29
 Fellner z Feldecku, mincmistr vídeňský 142, 355, 356
 Ferdinand I., král 223; dukát 142; kápě 337; smlouva s pány Šliky 333—340; tolar 143
 — II. 243, 247; křemnický dukát 142; mince 141, 355, 356; mír Pražský 140—141; vídeňský tolar 142; tříkrejčary 148, 355
 — III., grošíky 149; dukát 142; křemnický dukát 142; mince 355, 356; mince pražské 355; tříkrejčary 148
 — Karel Tyrolský, mince 143, 356; tříkrejčar 148
 Filip II., vévoda brabantský a král španělský, tolar 146
 — Jan, kněz v Předhradí 327, 407
 — Hohenstaufský 299
 Filipoves viz Filipov
 Filexen z Šemperku Jan 280
 Filipov 566
 Fiota, vulgo Vlach 553
 Flomborn, pohřebiště u Wormsu 331; nádobka 332
 Florencie sv., ostatky 163
 Florentinský kníže 251
 Francie 160, 299
 Francouzi 55
 Frankenstein 251
 Frankfurt 243; dukát 144
 sv. František Seraf., mnichové 358
 Freitag Sebastianus a Cziepiroh 22
 Fridrich IV., císař 337
 Fridštejn, úředník 281
 Fulda, kostel sv. Salvatora 375
- Gabriel archanděl** 187, 195, 199
 — Vaněk z Lanů 236
 z Gagen Adolf 280
 Gallas, generál 252, 253, 254, 255, 258; setniny 251
 Gallas Matyáš 223
 St. Gallen viz sv. Havel
 Ganges 311
 z Gastheimu hrabě Jan Daniel 225; svobodná paní Marie Terezie 225
 sv. Gaudentius, krypta v chrámu Svatovítském 372
 Gelhart Tobáš 66
 Geitzkofler Jiří, bílý groš 66

Geldern, mince 147
 Germanus sv., ostatky 162
 sv. Gertruda, ostatky 319
 de Gilles, konservátor 172
 Glaser z Budějovic 224
 Goderich z Auxerre, biskup 162
 Goethe 310
 Goetz, generál 151
 z Goldperku Šustr T., tříkrejčary 355
 Gordian cisař, mince 581
 Gordon, dragoni 253
 Got 187
 Goti 187
 Gurimensis archidiaconus 185
 Grabštejn, ouředník 281
 Gregorius beatus 191
 Groferová Polyxena Kateřina 59
 Grossgartach, nádobka Schlizova 331

 z Haaku p. Polyxena Groferová 357
 Habartice 351
 Habrovec Mikuláš, poddaný v Lánech 235, 236
 Hadrian cisař, peníze 398
 Hager Josef, malíř 230
 Hájek Jan 53
 — kronika 298
 — klášter u Kladna 357
 Halama V. z Jičina 281
 Halberstadt, desky 382
 Halík Jan z Řisut 238
 Hall, mincovna 143
 Hallstatt, kultura 332
 Halvachs, návrhy 70
 Hamburk, dukát 144
 Hammerschmid Jan Florian 136
 Hamza Božek ze Zábědovic 237
 — Petr ze Zábědovic, úředník 220
 Hamzová pl. z Dobřenic Kateřina 237
 Hannoversko, mince 144
 Hanšpurk, tvrzíště 153
 Hanuš Jan ze Šaratic 220
 Hanuš Jiřík, myslivce 232
 Harant z Polžic 319
 z Hardeku hrabě 255
 Harder Hanuš, bílý groš 66
 Harrach hrabě 208
 z Harrachu kardinál Arnošt Vojtěch 151, 357, 358
 z Haumberka Kašpar 281
 Haugvie st. z Biskupie Hynek 282
 Havel, pekař 29
 — sv. 223; románský chrám ve Švýcařích 375; tolar 146
 Havlíček Karel 310, 316
 Havlík Jiřík 235
 Havlé Mikeš v Morašicích 233
 Havraň, župa 406
 Havránek Jan 27
 Havraník, mlýn u Kouřimě 399
 z Hazmburka Jan 106; Václav 106; Vilém 107
 Hechtové z Rosic, erb 114
 Heider, ikonograf 164, 303
 Hejtná, nález palstavu bronzového 275
 Helfert baron Alexandr 303
 Hema Petr, mince 356
 z Hendršdorfu Sudkovský Jan 281
 Henricius de Roseo Monte 205
 Herakles 34
 Heralec 52, 55, 56
 Herálka 52
 Heraltové z Kunštátu, znak 114
 Hereš ze Zaječic 327
 Heribert sv., tumba 162
 Herkulánus 298
 Hermagora sv., ostatky 163
 Heřman biskup, vysvěcení kostelíka sv. Jana na Brodě 531

Heřman, fara 356
 Heřmanice, ves 223
 Heřmanův Mestec 329; knihy černé 240; purkmistr 238; právo 238; rada 238
 Hessko, mince 144; Ludvík II.; Ludvík III., mince
 Hildesheim, archaeol. sjezd 378
 — tumba 162
 Himalaj 311
 Hinkelstein, ráz 331
 sv. Hipolit, mince 356
 z Hirschfeldu Jan Krumlovský, radní 140
 Hlinsko 51, 53
 Hluboká 298
 Hněvkovský Šeb. 307
 Hnězdno 164
 Hnidošice, zaniklá ves u Prahy 72
 Hodek Zich 234
 Hodětín 85
 z Hodič Hodický hrabě Zdeněk 260
 Hodomyšel, mince 271—274
 Hoelzl viz Sternstein
 Hofmeister, postila 576
 Hoch Jakub 238; Peter 238
 Hoehová Dorota 236
 Holandsko, mince 147
 z Holejče Šlikové 335
 Holešovice, zárové hroby 488
 Holice 278
 Holohlavy 208, 224
 Hološiny, tvrzíště 342
 Holšovice, nález bronzový 382
 Holubice, opuka vápenná 38
 Hora Andělská, hrad 339
 — Krásná 280
 — Kutná 300; archiv 123; hrncářská jáma 65; knihy černé 240; mince 65, 141, 355; píseň horníků 582; ražení mincí 273; restaurační práce 61
 — Kunětická 282
 — Slanská 329
 sv. Hora, korunovace sošky P. Marie 454; vysvěcení hrab. Sporeka na kněžství 453
 Horaček Jan 233; Petr 235
 Horažďovice, museum 275; nález bronzů 275
 Horecký dvůr, klínek pazourkový 357
 Horky nad Jizerou 153
 — Velké 280
 Horník Václav Ondřej, řezbář 350
 z Horštejna Šimon, děkan chrámu svatovítského 340, 348
 z Hory Libě primátor Jan Hubetius 138
 z Hořek Košetický Jiřík 150
 Hořenice 211
 Hořice 209, 330; museum 212
 Hořičky 223
 Houser Jan 238
 Houšťka, mohyly 574
 Hrabaeus Jakub, děkan Královéhrad. 135
 z Hraběšína Ujec Jakub 281
 Hrad Pražský, kazatel český 576; smlouva 333
 Hrad Starý, úředník 281
 Hradčany 162
 Hradec u Budějovic, nález bronzový 342
 — Jindřichův 304; mnichové 358
 — Králové 224, 253, 254, 260; exulanti 135—142; hradby 213; sjezd krajský 250; komissari cis. 252; kostel sv. Anny 136; měšťtění 281; minorité 136; museum 209, 210, 211, 213, 533; nábřeží Eliščinu 214; paedagogium 214; Pražské Předměstí 214; stl 226
 Hradecko 253
 Hradecký Václav, kněz 408

Hrádek u Čáslavě, noze 386
 — v Kutné Hoře 297
 — u Liberce, kostel sv. Bartoloměje 25
 — u Nechanic 298
 na Hradištatech 400
 Hradiště nad Jizerou 303
 — Stradonické 329
 — Uherské, kruh na krku kostry 343
 Hradištsko u Stěchovic, zámeček 23 až 25; návrh k nástropní malbě 27
 Hradsko, brachycefalové 270
 Hranice, Jan Starůstka 448
 v Hrbech na kamenitém, nálezy 339
 Hrbek Jan, posel 252
 Hronov, pochody vojsk ve válce 30leté 251, 253, 255
 Hruška, primas 29
 Hryzely, hradiště 400, 403—404
 Hubáček Jakub, renegeť 153
 Hubetius Jan, primátor z Libě Hory 138
 Huebner viz ze Somleithen
 Hübner Jiří Ondřej, mince 356
 Humenec, zaniklá ves u Prahy 72
 Humperky 55, 572
 Humpolecký Jan z Rybenska 229
 Husité: Kodex Husitský 273
 Hynek z Oujezda a na Chotěticích 408, 409
 — kněz 408
 — z Münsterberka 410
 — biskup Olomoucký 163

Chabory, nález mincí 150
 Chalandon, sbírky 322
 Chanovský Albert z Dlouhé Vsi, rektor kolleje na Krumlově 261, 262, 264
 z Charvátec Ludmila 71
 Cheb, soukenník Šlik 337
 Chejnov, mohyly v háji 41—44
 Chlomek u G. Jenikova, jezky 384
 — v sev.-vých. Čech., nádoby 210; pohřebiště 539
 Chlum, klíč s pérem 387; památky z hradu 215; sekyrky 208
 Chlumec, bitva 1126 406
 — cis. hejtman 281; výkaz zbraně obecní 72
 z Chlumu Bleh 382
 Chlumětín, plat učitelů 59; feneslnici 55
 Chlumský rybník 216
 Chodský hrad v Domažlicích 575
 Choltice 357
 Chomrada Jan 239
 Chorvaté, vojáci 137, 252, 255
 Chotánky viz Chotěnice
 z Chotě Spulif Jan 239
 Chotěborky, kostry 214
 Chotěboř, zastavení hradu 383
 z Chotěmice Janko na Fürstensteině 149
 Chotěnice, desátky 412
 Chrást, nález bronzů 329, 435
 Chrudim, museum 467; pekař Jiřík 227; řezník Samko 237; švec Vrtík Jan 236; výslech Jana Běšky 240
 Chrudimsko 229, 329
 Chudenice, panství 355
 Chuchle, předměstí Klatovské 133
 Chýše u Žlutic 575
 Chýšský Benedikt ze Špicherku 575

Illo, generál 252
 Innocenc VI., darování ostatků Karla IV. 14
 Inšpruk, pomník cis. Maxmiliána I. 441
 Ispánlak v Sedmíhradsku 341
 Isaiáš prorok, poprsí 446
 Italové 183

Jacobus ap. 319
 Jáchym hrabě Šlik 338
 Jáchymov, desátek na horách 338; mince 66, 141, 334—340, 355
 Jakobsohn Jakub z Embden, mincmistr 143
 Jakub z Hradce, farář 409
 — sv. u Cirkvice 207; hřbitov v Klattovech 136; kostel v Boskovicích 122, 551; chrám v Hoře Kutné 61, 300
 Jan, arcibiskup Pražský 261; Bechyně z Lažan 221, 222, 223; biskup Olomúcký 191; Daniel hrabě z Gastheimu 225; z Habartic 29; kovář z Morašic 236; lékař, jinak Hruška 29; Lucemb. král, groše 384, parvy 384; Pardus z Vratkova 52; z Prostiboře 29; Stálý, vévoda Saský, půltolar 145; ze Sternberka 221; hrabě Šlik 338; Václav z Paaru 226
 — Evangelista 33, 165, 166, 319; homelie 197; soška 319
 — sv. Křtitel 108, 329, 330; hlava 163; kostel 405, 406; na Oldřiši, kostel 561; kostel ve Svatce 56; obraz Brandlův 227; ostatky 14
 — sv. Nepomucký 186, 327; kanonisace 453
 — na Brodě, chrám 531
 — pod Skalou, klášter 25
 — Zlatoústý 107
 Jana, bednářka 29
 — ze Štítného 229
 Jankov, bitva 151
 Janov, rychtář a konšel 127
 Janovice, houfnice 154; kostrové hroby 153—155; jedlové lesy 232
 Janovičky, lapení Mik. st. z Lipnice 219
 Jaroměř 258; museum 208, 212, 214; pochody vojsk ve válce 30leté 254
 Jaroslav z Martinic 345
 Jaroslavič, nález bronzů 339—344
 Jedousov, klínek pazourkový 357
 Jelenov, pochody vojska ve válce 30leté 253, 256
 Jenikov, rychta 569
 Jenikovice, hroby 210
 Jeroným sv., oratio 196; vyobrazení 445
 Jeroným I. hrabě Šlik Loketský 338; II. hrabě Šlik 338
 Jeřice Velké, mohvy 209
 Jesenec, hrad 122, 553
 Jesenský Isaiáš, mince 356
 Jestbořice, nález bronzů 278
 Jerusalém; poutníci 321
 Jetřich Florian ze Žďáru 357
 Jičín, dopisy 254; mince 141, 355; tovaryš ševcovský 240
 z Jičína V. Halama 281; Samuel Oštrálek, poddaný 239
 z Jihlavy Zachariáš 247
 Jiljí z Oupy 578
 Jindřich z Rožmberka 205
 — II. císař, pečeti 0; vyobrazení 0
 — Vladislav, markrabí moravský 163
 Jirů Zich v Morašicích 234
 sv. Jiří, kostel na hradě Pražském 162, 390, 406, 528, 530; kaple sv. Ludmily v něm 229; s drakem, vyobrazení na pavěze 176; kostel v Libici 408, 411
 Jirů z Kunštátu 328
 — z Poděbrad, groše 271; notář Pavel 418
 Jiřík, kovář 584
 — hrabě Šlik 338
 Jiříkovec, osazení vojskem ve válce 30leté 254
 Jizera, staré ústí 581

Jirásek Alois, román „V cizích službách“ 441
 Josef sv. 197, 199; freska Spitzerova 24
 — II. císař 226
 Jošt Matěj z Hrubé Skalice 223
 Jurný Jiří alias Třiska, malíř 553
 Juda sv., ostatky 319
 Jungmann Josef 84, 307, 311; slovník 313
 Kába, vojáci 257
 Kačina, zámek 208
 Kaiserwerth 162
 Kajetánka, kaple u Prahy 389
 Kalvinisté 349
 Kamenice viz Kameničky 564
 Kamenice Pustá 55
 — Rejchlova, rychta 574
 — Saská, porážka cis. vojska r. 1639 257
 Kamenička Soukenná 563
 Kameničky 55, 563; zvony 567
 Kampen, mince 147
 Kaňk 309
 Kanin 406; desátek 412; pustý mlýn 410; rychtář 409
 Kaplický Jan, kanovník 583
 Kapoun Petr Křtišof ze Svojkova a na Zaječicích 238
 Karas E., arciděkan Hradecký 140
 Karel IV., císař 13, 14; erb 348; malíř Tomáš z Modeny 302; mešita 389; posláni ostatků do Prahy 163; snrt 186; tumba sv. Václava 164; vyobrazení 9
 — VI., potvrzení výsady tržní pro Hlinsko a Skuč 54; reskript 228
 — Vel., relikviář v Čáchách 162
 Karlín, knihy gruntovní 60
 Karlov, kostel 27; prelatura 27
 z Karlova Vadas Jiřík 281
 Karlštejn, klenoty říšské 14; obléhání 14; obraz 302; roh 94; seznam klenotů 14; sepsání svršků 221
 Karlův Týn, obléhání 14
 Kasejovice, cechy 427, 428, 430
 Kassel, mincmistr 144
 Kašpar III., hrabě Šlik 338
 — hrabě Ostrovský Šlik 338
 sv. Kateřina, modlitba 106; oltář v kostele Předhradském 327; ostatky 319
 Sv. Kateřina, obec na Litomyšlsku 424
 Kaunitz Vincenc hrabě 392
 Kdýně Nová 355
 z Kel Jiří Vek 417
 Kentaur, řezba 98
 Kernsalz, inferior-medius 27
 Keřský Ondráček 210
 Kezelius, kronikář 31
 Khuenburg Ferdinand, arcibiskup 452
 Kinglar, vojáci 257
 Kinský z Vchynic, znak 58
 — Ferd. kníže 229
 Kirchmayer doktor 152, 249, 250
 Kladsko, mince 356; Místerberkové 408; obilí 251; pochody vojsk 254
 Klášteřístě, vystěhovalci 138
 Klatovy, kulturní jáma 351—352; lebky 269; pohřebiště 133—136; primas Martin Stolinský 136
 Klavary, mlýn 557
 Klementinum, Lurago 59
 sv. Kliment, kaple v St. Boleslavi 273
 — kaple na Všehradě 534
 Klobuky, skrčené kostry 46
 Klosterneuburg, klášter 168
 Knaysl Jan, forman 225
 Kněžice, nález bronzové fibule 539
 Kněžská řeka 409

Kojice, Šimon 241
 Kolín, archiv 417; brachycefalové 270; lebky 267, 269, 270; mlýny 557; podací kostela 382; poddání 238; rybníky 410; silnice 383
 — n. R., kathedrála 162, 320
 — Nový, Karel ze Žerotína 149
 Kolínsko, nález mincí 65—66
 Konstantin Veliký, portret 6
 Kolinský posel 257
 Kollár Jan 311, 313
 z Kolovrat hrabě 344
 Kopecský Matěj 327
 Kopidlno, pisář duchovní 281
 — Šlikové 337
 Kornice, chalupníci 423
 Korutany, chrám benediktinský sv. Pavla 531; mince 143
 Kořínek, jesuita 208
 Kosmas, Pokračovatelé 164
 sv. Kosmas a Damian, krypta v chrámu Svatovítském 372
 Kosovo, nález bronzů 342
 na Kosovu, osídlení 559
 Kost, úředník 280
 Kostelec, doba bronzová 343; mohvy 332; pochody vojsk 254, 255, 256
 Kostkové, Vlky 423
 Košátky, úředník 281
 Košetice, akci o dluh 149, 241
 Košetický Jiřík z Horek 150
 Košice, švec 239; tovaryš ševcovský 240
 z Kotvic František 71
 Kouřim, arcijáhen 185, 194; hradiště 395; lomy pískovcové 326; peníze římské 398; vystavění města 400
 Kouřimka, potok 395, 396
 Kouřimský z Většina Adam 241
 Kozel Jira z Bydžova, farář 409
 z Kozlova Kozlovský Hynek 281
 Kozman Jakub, rychtář 61
 Kozojedy 229; rybník 232
 Krabec Vaněk, měšténin staroměstský 72
 Krajíř z Krajku Arnošt 27
 Kramolna ve válce 30leté 260
 Kranner Ondřej, mistr kamenický 277
 Kratochvíl, rod 327
 Kremsmünster, klášter 168
 Kressenbrunn, bitva 406
 Křehleby, zboží 220
 Kristus, dialog 185; roucho 13; socha 328; vyobrazení 163, 165, 205, 319, 320, 325, 326; v zahradě Getsemanské, freska Spitzerova 24
 Krolmus, mohvy v háji chejnovském 41
 z Kronfeldu Jan Václav Coelestin, arciděkan královéhrad. 136
 Krouny, řemeslníci 55
 Kruceburk ve válce 30leté 55
 Krumlov, archiv 261; chrám sv. Víta 261; vévoda 261
 Krutý, železný šíp 404
 Křepela Matěj 323, 324, 327
 Křesov, obraný vojáky 252
 Křivoklát, opravování 305
 Křižánkov-Křižánky 52
 Křižanovice, Štěpán Hlávka 240
 Křižovníci 38
 Křtěnov, nález bronzový 342
 z Křtěnova Rožnovský Fridr. 281
 Kubíček v Morašicích 233
 Kubiles, spotřebení soli 224
 Kučera z Morašic 236
 Kučerka z Morašic 236
 Kuklens, hroby 211; hromadný nález bronzů 551
 Kulhavý Marek v Morašicích 233

Kumburk, úředník 281
 Kuneš, poručík 328
 Kuněnice, kostelík 282
 Kunhuta, abatýše 304
 — královna, náhrobek 68, 69
 Kunrát z Vechty 149
 z Kunštátu Heraltové, znak 114
 — Jiří 328
 — Minsterberská knížata 408
 Kuří Vody, úředník 281
 Kutlof 258
 Kvasejovský Václav, úředník na Dobrovici 280
 Květná, řádění Svědů 132
 Kvdlina, mlýn 208

Labe 257, 330, 332; mosty 258; staré toky 555
 Ladislav Pohrobek 176
 — Svatý 142
 Landškroun, panství 281
 Landšperk, panství 281
 Lanna, rytíř 169
 Lánští 233
 Lány 229, 234, 239, 240, 242, 573; konšelé 235; mor 132; rychtář 235
 Lašman Martin 328
 Laterán, svatořečení Jana z Nepomuku 453
 Laurentius sv., ostatky 319
 Lautrysomel (?), regiment 253
 Lazaret, chalupníci 424
 z Lažan Jan Bechyně, purkrabí karlísteinský 221, 222
 Lažany, grunt 129; chalupníci 423
 z Ledška Jan Absolon 281
 Lehnice, porážka cis. vojska 253
 Lehnický Jan Kristian, mince 355
 — kníže Jiří Rudolf, mince 355
 Lejšovka 224
 Leopold I. císař, nejvyšší Pelhřimovský 249
 z Leskovic Leskovec Krištof 247
 Leslie, vojáci 257
 Lešno, vystěhovalci 137
 Leštany, kostrový hrob 49—50
 Leštiny 220
 Letky u Roztok, železem okovaný štít 83
 Lezník, grunt 129; chalupník 424, 425
 Levin 254, 255, 256; ležení 252; úřad 257
 z Lhané Lhanský Martin 281
 Lhota u Hořic 282, 330
 na Lhote Václav z Borovnice 280
 Lhotská z Rehnic Anýžka 280
 Lhoty na Hlinsku 573
 ze Lhoty Bílková 552
 Libčany, brachycefalové 270
 Liberec, kostel sv. Kříže 25; Hrádek u Liberce 25
 Libice, farář 408, 409; hrad 561; chrám sv. Vojtěcha 419; kostel sv. Jiří 411; kostel Matky Boží 411; majestát z r. 1494 412; rychtář 409; záduší 408, 409; zahubení bratří sv. Vojtěcha 405
 Libín 139
 Liblice, úředník 281
 z Libnova Libnauer Ondř. 281
 z Libnthalu Štyrský Salomon 281
 Librantice 224
 Libřice 224
 Libřice 37
 Libuše 308
 Libušina lázeň 396
 Ličko Petr v Morašicích 234
 Lida vdova 327
 Lichtenstein kníže 151, 168, 251
 na Lichtburku Robmhap, hejtman 220
 Lipanský dvůr 222

Lipany 309
 Lipnice 150; Švédové 151
 z Lipnice Mikuláš st. 219
 Lipsko, šňůrová keramika 334
 z Lípy Petr Salava 220
 — Trčka Vilém 239
 Litoměřice, lebky 269; přivázení soli z Mísně 223
 Litoměřicko, potomci Bleha Velikého 218
 Litoměřický Štěpán 71
 Litomyšlsko, chalupníci 423—426; poměry selské 127—132
 Litošice, kachle renaissance 385
 Litožnice, zaniklá osada u Prahy 70
 Litrbáše, chalupníci 423
 z Lobec Lobecká Anna 281
 Lobkovicové, kaple na Hradu Pražském 345
 z Lobkovic paní, erb 349
 — Voldřich Felix 430
 — Václav kníže 241
 — Zdeněk, nejvyšší kancléř 261
 Löhrer J. C., zvonář 326, 327
 Loket, purkrabí Kašpar Šlik 337, 338
 Londýn, sbírky 173
 Loreta v Hájku u Kladna 357
 Loreto, město 358
 Lorogo viz Lurago 357
 Lothar císař, kříž korunovační 5
 Lubice, les 382
 Lubná, chalupníci 423; pazourkové nástroje 535; soud 128
 Lucensis abbas 22
 St. Lucia, pohřebiště 332
 sv. Ludmila 309; chrám na Král. Vinohradech 265; kaple 229; lebka 265 až 270; přenešení (obraz) 230
 — Přemyslova, vystavení kaple sv. Tomáše 370
 Lützelburger, rytec 20
 Lukáš, evangelium 187, 197, 203, 319; sgrafit 34
 z Lukavice Lukavský Hilebrandt Albrecht 238
 Lunčurk, dukát 144
 Luňáček Jiří, učitel z Kameniček 508
 Lurago František, stavitel 59—62; sňatek 357
 Lutta Fridrich, hotovitel rouch bohoslužebných 277
 Lutyeh, keramika 333
 Lužice, opanování Arnimem a Banrem 253
 Lužnice, kupec cestující 343
 Lysá, cis. hejtman 281

Madonna 319, 320
 Malotice 400, 402
 Madrid, sbírky 173
 Magdalena z Dubé a Lipého 551
 Mácha K. H. 312
 — mlynář z Lánu 235
 Machan Jan z Lánu 236, 237
 Machat z Lažan 129
 Machov, posel kolínský 257
 Malec, kovář 356; správce 356; zámek 357
 Malečská paní, komorná 356
 Malenovice, hrad 553
 Malše 342
 Mansfeld, Saská provincie, mince 145; groše 272
 Maradas Baltazar, pluk 255
 Marek Ant. 307
 — sv., evang. 319; sgrafit 34; záduší 235
 — švec 237
 Margareta sv., ostatky 319
 Marhalický Matěj 233

Maria P., vyobrazení 165, 166, 183, 185, 167, 204, 227, 319, 327; transficio 186, 197; visitacio 197; kostel na Náměti v Kutné Hoře 583; kostel v Předhradí 262; P. Bezdězská 36; korunování, freska Spitzerova 24; Lauretanská, kaple v Boskovicích 553; Magdalena, ostatky 319; Ottingská, kaple 390; in Pedepontis 202; Sněžná, chrám v Praze 462
 — Teresie, císařovna, píseň ke korunovací 582
 — Terezie, svobodná paní z Gastheima 225
 Markéta, dcera Přemysla Otakara I. 69
 — chof kurfiřta Mišeňského Fridricha II.
 Markovice 239, 242
 Mař-ova louka 232
 Marta z Pašíněvsí 583
 Martin arcibiskup, erb 343
 — sv., chor v chrámu Mohuňském 379; kostelík 288; krypta v chrámu Svatovítském 372; ostatky 319, 321
 Martinelli Anton, Maurer-Meister 288
 z Martinic Alžběta Koronna 357—358
 — hrabě Bernard Ignác Bořita 389, 391
 — Jaroslav Bořita 345, 346, 347, 349, 351, 358
 von Martinsberg Gottfried Joseph 228
 Maryško Jířik 235
 Maří sv. 327
 Mařinka Adam, kněz v Boskovicích 552
 Matěj, krčmář Lánský 236
 Materka Martin, zápisky 583
 Mathaus, sklady solní 223
 sv. Matouš, evangelium 187, 203, 204; ostatky 319; sgrafit 34
 Matouš hrabě Šlik 337, 339
 Matyáš II., císař 245; dukát 141; křemnický dukát 142; bílé groše 148; majestát Pelhřimovský 247
 — Gallas 223
 — Korvinský, černá legie 173, 178
 Maurice hrabě Šlik 338
 Maurinus sv., tumba 162
 Mauritius sv., ostatky 163
 z Maxen Max Jiří K. 281
 Maxim císař, mince 581
 Maxmilian I. císař, mince 65, 66; pomník v Inšpruku 441; Zeugbücher 84
 Medusina hlava 320
 Menhart, biskup Prazský 164
 Merovingové 391
 Merpoldt, sekretář dvorské komory 249
 Mersnás Štěpán ze Skučce 236
 Měděnec z Ratibofie Jiří 280
 Mělník 270; převor sv. Vavřince 281; krajinský musejní spolek 379
 Městec Hefmanuv 230; purkmistr a rada 231; právo 238
 — Králův 252
 Městečtí 232
 Město Nové n. M. 254, 255
 Město Staré 252, 254
 Mězílesí, rychtář 256
 Mězílesice 229, 230; robotníci 232
 Mezleč 223
 Mělník, klášter sv. Vavřince 281
 Miašovský Zikmund, doktor písmo 553
 Mickiewicz A. 313
 Michal Jan, císařský wardein 142, 356
 sv. Michal, kaple v chrámu Svatovítském 373
 Michalovice, farář 153
 Mikovec 164
 Michna, místopředseda 246
 Mikuláš „od tří líc“ 114
 — Rokvcanský 70; hrabě Šlik 337

The first part of the paper discusses the general theory of the firm, focusing on the role of the entrepreneur and the importance of capital structure. It argues that the entrepreneur's personal characteristics, such as risk aversion and the desire for control, significantly influence the firm's capital structure decisions. The paper also examines the impact of external factors, such as market conditions and industry characteristics, on the firm's financing choices.

The second part of the paper presents empirical evidence on the relationship between the entrepreneur's personal characteristics and the firm's capital structure. It uses a sample of small and medium-sized firms to test the hypotheses derived from the general theory. The results show that firms with entrepreneurs who are more risk averse and have a stronger desire for control tend to use more debt financing. This relationship is particularly strong for firms in industries with high growth opportunities and high uncertainty.

The third part of the paper discusses the implications of the findings for policy and practice. It suggests that policymakers should take into account the personal characteristics of entrepreneurs when designing financial support programs for small businesses. Additionally, it recommends that entrepreneurs should carefully consider their personal characteristics and the external environment when making capital structure decisions.

© 2000 The University of Chicago. All rights reserved. This article is published in *Journal of Applied Corporate Finance*, Volume 12, Number 4, Winter 2000.

Polsko, Sigmund III., mince 356
 Polyxena, chot Viléma z Rožmberka 261, 262
 Pomořany 257; mince 145
 Pompeji 298
 Pontán Jiřík, probošt chrámu Svatovítského 345, 347, 348, 349
 Popovská paní 327
 Porta coeli, klášter v Tišnově 303
 Porýnsko 162, 164, 169, 299, 322; kamenné mohyly 332
 Peřičany, lebký 269
 Poříčí Malé, vojáci 254
 — Velké, vojáci 254
 Pespíchal Jiří Ignác, převor Křižovníků 60
 Potčhy 382; pohárek žlutě polévaný 384
 Poula Frant., vrchní panství Poděbradského 328, 407
 Pourtales Vilém, hrabě 418
 Pouštník, dvůr 222
 Pragner, vojáci 257
 Praha 162, 163, 226, 257, 305, 322; arcibiskupové: Khuenburg Ferdinand 452; invalidovna 228; chrám Svatovítský 277—278; kanovníci 453; kaple Kajetánka 389; kostel na Zderaze 431; klášter bl. Anny Přemyslovny 66 až 69; klášter Piaristův 461; lebký 269, 270; mince 66, 355; mincovna 510; mír 1635 255; mlynáři 560; zaniklé osady 70—72; průmyslové museum 65; Pražná brána 462; sněm generální 1635 256; Nové Město, dům hr. Sporcka 461; novoměstský cech hrnčířský 56; Staré Město 281; Větrov 454
 Prachatice, dovážení soli 223; radnice 35
 Prachatičtí 223
 Prácheň nad Horažďovicemi 275
 Prácheňská ze Zástřizl 553
 Pražák, šafář 237
 Priapos 320
 Preehtl Vojtěch, probošt v Třeboni 454
 Preisek Jan 236
 Proch, rychtář z Kanina 409
 Procházka J., kaplan Holohlavský 209
 Prokop sv. 327; dědictví 322; jeho kápe 348; kaple ve Svatce 60; rámě 163
 — Stitný 232
 Prokopů Jira 238
 Propylaje 298
 Prosek, chrám 528, 530
 z Proseče Tomáš 281
 z Prostiboře Prostibořský Jan 281
 Prošek Petr 235
 Průhonice, kšaft Jana Dubeckého 71
 Prusové 323; zapálení vsi Předhradí 328
 Předhradí 323, 325, 328, 405, 406; pamětní kniha 407, 410; registra zádušní 328
 Předměřice, nádoby 546; železné věci 550
 Předměstí Slezské, kulturní jámy 211
 Předmostí, pazourkové nástroje 535
 Přelouč, museum okresní 357
 Přemysl Otakar I., denárek 399
 — Otakar II. 308
 Přemyslovci 303, 307, 308
 Přemyslení, střepy 329
 Příbyslav 259
 Příbyslavice 382
 Přím Dolní, nálezy 208
 Přimda Georgius 583
 Pšov, Slavibor 270
 Quedlinburk, relikvíář 5

Rečice, kaplan Pavel 551
 Radboř, nálezy předhistorické 580
 Radčany 51
 Radechová Dolní 260
 Radim, hradiště 400
 Radobyl, Jan Žák 139
 z Radoušova Kaiser Balcar 281
 Rak Jiřík, kurýř 252
 Rakousy Dolní, volutová a pichaná keramika 334; kostry 341; mince 142
 z Ramsentalu Cerer Kašpar 281
 Raňkův Vojt. z Ježova viz Adalbert Ranconis
 Ranzoni Rinaldo, zlatník 278
 Rapotice viz Rappatitz
 Rappatitz 27
 Ratibořice, úředník 280
 Ratibořický dvůr 253
 z Raumperku Gabriel Svěchyn 137
 Ravensburk, taras 174, 178
 z Raychwicz viz Reichwitz.
 — Kateřina 241
 Reichard Jiří, mince 356
 Reichenau, chrám románský 375
 z Reichwitz Kirchmayer, primator 152
 Reiner, návrh k freskovému obrazu 70
 Riedl Hanuš, mince 356
 Rohmhap Ferd. ze Suché a na Lichtburku 220
 z Rohatec Jan Hlynek Vamberský 261, 264
 Roker Petr 343
 z Ronovce Burian Anděl 229
 z Rosentalu Pešlín 557
 z Rosie Hechtové, erb 114
 Rosice 329; kostelík sv. Václava 434; pohřebiště 530
 Rosnice 213
 Rossi, děkan 36
 Roudnice 201; klášter 201, 202
 z Roudnice, řezbář Horník 350
 Ruzbřice 224
 Ruzhovice 231, 239, 240, 241, 242; nález bronzu 278; rybníček 232
 Rozhovický dvůr 231
 Rozhovští 233
 Rožbercecká kaplička, nálezy 211
 z Rožmberka Jindřich 205; Vilém 261—4; styky se Stradou 279, 280
 Rožmitál, panství 271
 z Rožmitála Zdeněk Lev 222, 271, 429, 430
 Roveň, lebký 269, 270
 Rudnicz viz Roudnice
 Rudolf II. 30; malý groš 148; mince 65, 141; obdarování znakem 575; tolar 143
 Runkas Václav 224
 Rusko, vesnice 224
 Rut Mikuláš František, primator 242
 z Rybenska Humpolecký Jan 229
 Rybná Pustá 55; desátek 50
 Rychmburk, panství 52, 504
 z Rychmburka: Smil 52
 Rychmoy 55
 — Nový 151
 — (Reichenau), chrám románský 375
 Rýn, keramika 333
 z Řasné Jiřík Starší, rytec 66
 Rečice Červená 149, 151; Kardašova 224
 Řehák Petr 235
 Řehnice 280
 Řepeč, nádoba 332
 Řeporyje, nádoby 541
 Restoky, krejčí 240
 Režno, denáry 510, 524; keramika 334
 z Řičan Řičanský Jan 281; Karel 149
 Řikovice, grunt 131

Řím 163, 382
 z Řisut Halík Jan 238
 Saczka viz Sadska
 Sadska, Benedikt, probošt sv. Apolináře 190
 Sála 311
 Salava Petr z Lípy 220, 323
 z Salhauzu Antonín na Benešově 280
 sv. Salvator, románský kostel ve Fuldě 375
 Salz z Lindenfelsu, hejtman Poděbradský 560
 Samko, řezník 237
 Samson 34
 ze Sandtperku Šifner Adam 281
 Sasko, kurfiřt 255; mince 145—146; Sasoové 251, 253; zmocnění se Hradce Král. 140
 Saul a David, vyobrazení 194
 Sedláček Jan z Lánů 235
 Sedlec, klášterské zboží 220
 Sedmíhrady, mince 142
 z Semanína Simeon Daniel, písař 139
 Semily v 30leté válce 258
 Sendraz 258
 Sendražice 209; potok 410
 ze Senožet Senožetský Augustin, malíř novobydžovský 283
 Sereň hraběnka Marie 430
 s. Severus, ostatky 319
 ze Seydleru podkomoří 152, 243, 246
 Seykora Hugo, kanovník Strahovský 392, 578
 Sezema z Chlumu 218
 Sezemský 214
 Sterin Jan, úředník 576
 Siegburg, klášter 162
 Sigmund císař 14, 337, 339; dukáty uherské 271
 Sigismundus s., rex Borgundis 190
 Simeon, vyobrazení 206
 Simon a Juda, olejový obraz Spitzerův 26
 Síría viz Syrie
 Sixt Pavel 323, 325, 328
 Skalice Česká 251, 254, 255, 258
 — Hrubá neb Velká 223, 224
 — Klášterní, lomy pískovcové 326
 Skalička Malá 224
 Skály, úředník 281
 Skřejšovský 304
 Skřítek, malíř 227
 Skrzitek viz Skřítek
 Skuč 54; Mersnás Štěpán 236
 Skučkův Jan 234
 Skupice, lesy dubové 232
 Skupický potok 232
 Slaný 252, 255; lebký 267, 269
 Slavašov viz Slavošov
 Slavata, místodržci 246, 247
 Slavětín, sídelní jáma 334
 Slavibor ze Pšov 270
 Slavík Bernard, opat benediktinský 25
 Slavošov 576
 Slavošovice 351
 Slezské Předměstí, nálezy 211
 Slezsko 251, 253, 254, 322; keramika 334; mince 141—142
 Slované 260; polabští 311
 Smidary, čeští bratři 282
 Smil z Rychmburka 52; zápis 564
 Smiřice 209, 223, 224, 225, 254, 260; purkmistr 225, 226; sídliště 537
 Smiřický Malé 224
 Smiřičtí 225, 226
 Smiškové z Vrchovišt 61
 Smržov 224
 Smutná říčka 343

THE

PROGRESS OF

THE

ARTS AND

MANUFACTURES

IN

ENGLAND

FROM

THE

REIGN OF

CHARLES II.

TO

THE

PRESENT

PERIOD.

BY

MICHAEL ADDINGTON.

ESQ.

OF

THE

BAR.

AND

OF

THE

LEGATION

OF

PARIS.

LONDON,

PRINTED BY

R. AND J. DODD,

ST. MARTIN'S LANE, IN THE

MIDDLE TEMPLE.

1836.

Valdštýn Albrecht 251; mince 141; mince jičínská 355; statky 253; tříkrecjary 148; zavraždění 253
z Valdštýna hrabě Maxmilian 253
Valečov, úředník 281
Wallis, kanton 162
Wallner Daniel, zlatník 277
na Vančinovicích Jan Absolon 281
Warlich z Bubna 453
z Varvažova Srnovec Martin 281
Vašíčková Zuzana 235
Vávra, čeledín 236
Vavřinec, soukenník z Prahy 72
sv. Vavřinec, románská kaple na Vyšehradě 526
Vavřinec hrabě Šlik 338
Vavřinecký potok 403
Wecker Kašpar, mince brněnské 355
Weerth 162
Vejprnice u Plzně, kostel 25—26
Velislav, bible 304
Veliš, úředník 281
Veltruby, fara 418
Venceslaus doctor 337
Venceslaus Mart. 230
— viz Václav Parléřův
Venecia 204
S. Wenzls-Perk, listina 337
Vepřovský Jan Fr., direktor 572
Werner Jiří, mince 356
Vespasian císař, peníze 398
z Westerburku Virg. Const., mince 356
Včkoše, nálezy 214
z Větčina Kouřimský Adam 241
Větrov, Jesuitský dům 454
Videň 279; mince 356
Vidrčum, kulturní jáma 351
Vienne, katedrála 163
Vigštajn 383
Viktor sv., tumba 162
z Vildenštejna Frid., úředník 281
Vilém V. Hesský, tolar 144
Vilimov, Žižka 383
Villanuova Filip, biskup sidonský 126
Willibrord sv., tumba 162, 319
Willmann, návrhy 70
Vináři, ves 382
s. Vincentius, ostatky 319
z Vinoře Adam, kněz 577
Visla 311
z Vismburku Jiřík 383
sv. Vít, chrám na hradě Pražském 227; kapitola 227; poklad 322; rámě 162; ruka 163; účty chrámové 583; založení kanonikátu Sporeckova 451
— chrám v Krumlově 261
Vítěz Lodovico 305
z Vitina Viz Albrecht 280
Wittenberger, pohled na Ml. Boleslav 29
Viz z Vitina Albrecht 280
Vladislav II. král, dukáty 271, 339, 406.

532; dalmatiky 340; groše 148, 271, 272
— IV. Jagelonský 303; dukát toruňský 143
Vlach Jiřík 237
Vlachové 279; mistři 357
Vlašim, Trčka Vilém 239
Vlčí, mohyly 478
Vlkanče 220
Vlkov 224
— zahradníci 423
Vltava, nálezy bronzu 342
Vratislav I., kníže 162; mince 356
— II. 531; chrám sv. Víta 372
— císařský wardein 142
Voda Dobrá Dolní 212
Vodolinský z Vodolína Samuel, bílý groš 65
Vody Kuří 280
Wölcker J. W., tříkrecjary 355
Vojtěch Raňkův 185
— sv., hlava 163; hrob 164; chrám v Libici 419; kostelík 399; prapor 406; zvon 327
Vok Petr z Rožmberka 261
Wolfram, archiepiscopus Pragensis 205
Wolfstirn, výplatce pluku Breinerovského 139
Wolker Wernhard Jakub, mincmistr 149
Woltmann Dr. Alfred 304
na Vondříši 330, 555
Vopřetický z Vopřetic Václav, registra 576, 577
sv. Voršila, kaple v chrámu Strahovském 387
Vortová, osada 566
Vosečko, desátek 412
z Vostrokal Zaluzský Václav 281
na Vostrově Kašpar 282
Voznice, nádoby 541; pazourky 542; popelnice 542
Vrbčany 400; kostel valem obehnaný 406
Vrchlabí 258
Vršovci 308
z Vrthby hrabě, vicepresident komory české 243
Vitik Jan, švec 236
ze Všechlap Ješek 410
Würzburg, biskup Gottfried Schenk z Limburka 272
Wunschwitz Joannes Antonius Caietanus 27
Výrava, spotřeba soli 224
Výravka 400, 402
Vysoké, vojsko ve válce 30leté 258
Vysokov, bubeník 259
Vyšehrad, románská basilika 574; kodex 304; kaple sv. Klimenta 534; románská kaple sv. Vavřince 526; mincovna 510; probošt Chýšský 576
Vyšerovice, lomy 326

Xanten 162
ze Zabědovic Hamza Bořek 237; Hamza Petr 229
Záboří 300
Zabransko viz Zahradsko
Zádolí, nálezy mincí 141
Zahájí, nálezy bronzové 342
Zahradsko 61, 62; konšelé 61
Zachar, provazník 259
ze Zaječic Hefes 328
— Špukýř Adam 240
na Zaječicích Kapoun Krištof Petr 238
Zajčkov, ves 151
Zalabák Václav 234, 235, 237
Zákopí, úředník 281
Zálesí, ves 382
Zámky Nové, úředník 281
ze Zap Zapský Jan 238
Zapagrava Prokop 552
Zapský ze Zap Jan 238
ze Zástřizl Markovští 119, 121, 553
na Zásadce Říčanský Jan 281
Zbihněvice 236
Zbyslav, klíče 387
Zdeněk Lev z Rožmitála 222
Zderaz, kostel sv. Petra a Pavla 273, 431; opat Pavel 448
Zděře v Kamenech 231
Zeeland, dukát 148
Zemánek, rybník u Čáslavi, nekropole 388
Zerbst, mincmistr 146
Zhořelec, vystěhovalci 137
Ziesler Hanuš, mince 356
Zlatký Jakub 236
Zlicko, knížetství 395; Děpolt 399
Zličko viz Zlicko
Zlicov viz Zlicko
ze Zrzavého Lapáček Sigmund 247
Zvířetice, písař důchodní 281
Zwoll, mince 148
Zylver Jan 282

Žabokrky, vojáci ve válce 30leté 255
Žabonosy, kostel valem obehnaný 406
Žák Jan z Radobýle, správce školy 139
Žakeš 252
Žamberk 251
Žatecko, úděl 405
Žatecký Daniel, purkrabí 61
Ždánice, hradiště 400
Žďár, Florian Jetřich 357; úředník 281
Žďárek 254, 258
ze Žďáru František Adam Eusebius 358
Želiv, újezd 149
ze Žerotina Karel 149
Žleby 383; ježky 384
Žirovnický zámek, kaple 273
Žižice, bobkář 47
Žižka 309; vojsko 383
Žižka Jan, krčmář 231

REJSTRÍK VĚCNÝ.

- Abatyše Kunhuta, passional 304
adamité v Dědové 570
agenda latinská diocese Pražské, inkunabule 575
alby kostelní v chrámu Svatovítském 349
antependia v chrámu Svatovítském 348
apatyka v Mladé Boleslavi 29, 37
apatykář v Hradci Král. 140
apologus magistri Adalberti 185
apoštolové: Pavel a Petr, vyobrazení 168
apsidy románského chrámu sv. Víta na hradě Pražském 369
arca (relikviář) 162
arcibiskupové Pražští: Olbram ze Škvorce 205; Martin 343; Jan Lohelius 261; Ferdinand Khuenburg 452
archaeologická kommisie při České Akademii 273
archaeologický sbor musea zemského 573
archaeologický sjezd Hildesheimský 378
archidiaconus: Arsenius 343; Borsso Bechynensis 194; Gurimensis 185, 190
archiv Krumlovský 261
— v Praze: kapitolní 343; musejní 407
— ve Smidarech 282
arkáda románská 167
artikule cechovní ve Svatce 56
- Barok**, malby v Kajetánce 393
basilika svatojirská 300
bečváři, cechy ve Svatce 55
bednáři, cechy 425, 427, 431; bednář v Morašicích 231; bednářka Jana 29
berla na pavezách 85—86, 171, 177
bičování Krista, vyobrazení 319
biskupové: Adratský 453, 454; z Auxerre Goderich 162; Litomyšlský 52; Olomoucký Jan 191, Hynek 163; Pražský Menhart 164
biskupství: Litomyšlské 52
biblí: Boskovická 551; česká 114—120; Kutnohorská 298; Sellenberská 99 až 114; Velislavova 304
blázen s rolníčkami 190
blouznivci náboženští ve Svatce 57
bobkář, Klobuky 47
bolec u pavězy 177
bos taurus, kosti ze Svrkyně 45
brachycefalové, Kolín 270; Libčany 270
branka železná z komendy v Drobovicích 384
bratři čeští v Hradci Králové 135; ve Smidarech 282; ve Svatce 57
bratři sv. Františka, klášter Hájek 357; bratři pět, ostatky 164
bronz: cisty 332; dýka 39; fibule 216, 539; jehlice 45, 49, 210, 341, 543; knoflík 208; knoflíčky 210; kruhy 341; kroužky 209, 210; nákrčníky 341; náramky 49, 210, 279, 544; náušnice 210, 543, 544; nůž 45, 50; ozdoba 213; palstav 275—6; pas 155; plech 210; polokoule 213; prsten 210; sekerky 275; spony 279; svícinek 218; srp 276; šipka 544; tulejka 45; záušnice esovitě 214
brcusek oblý pískovcový ze Svrkyně 46
brněnice kroužkové 171, 173
brít sekerky kamenné ze Smiřic 540
bubeník Matěj 259
buccinator (hlásný) 93
bulžník Turský 38
- Calculus revisionis** kommisie visitační ve Svatce 53
canis familiaris, kosti ze Svrkyně 45
capra hircus, kosti ze Svrkyně 45
cechy: v Blatensku 426; Pražský Novoměstský 21; ve Svatce 55
cepy, zbraň 83
cepníci husitští 87
cihelný: Jarchovského 211; Morašická 231; v Plotištích 207
cista, relikviář 162
cisty bronzové v pohřebištích u Este a St. Lucie 332
coffre (relikviář) 162
columna Traiana 280
commissio transactionis 243, 244
crines Joannis ap. 319
- Člověk** palaeolithický ve Svobodných Dvorech 535
— neolithický ve Smiřicích 540
čelanka 191
čempřety 72
čepy hřidelní 231
čertadle 222
čert černý chlupatý 192
- Dapifer hereditarius regni Bohemiae** 106, 107
deky oltářní Svatovítské 348
denáry baltické 517; Boleslava II. 510; Boleslava III. 510; Přemysla I. 399; Soběslava 510; Rezeňské 510; české, obrazy na nich 532
duns: Andraeae 319; Apollinaris 319; Laurentii 319; Martini 319; Paulini 319
desátek v župě Oupské 579
desátky papežské 328; ze vsi Libice 412
desátník 335
deska: attická 183; ostatková 317; románská 322
desky Karlšteinské 221
— reliquiové Strahovské 387—390
— zemské 221, 229, 230, 333
— větší zemské, ingrossator 150
destičky: filigránové 318; niellované 318; křišťálové 319
dědictví sv. Prokopa 322
děkan chrámu Svatovítského Šimon z Horštejna 345
— luteranský Jakub Hrabaeus 135
děla: polní husitská 83
dialog Krista a člověka 185
diluvium, kosti zvířat ze Svobodných Dvorů 533
diocese Pražská: agenda, inkunabule 575
diptycha Arcobindova 382
divisořství důchodů kapitoly u sv. Víta 575
dláto kamenné 46, 207; dlátka 208, 330
dlaždice románského chrámu na Vyšehradě 531, 532
dlouholebci staročeští 269, 270
dno s kolečkem 214
doba kamenná 332
— laténská, spona 42; náramek 42
— neolithická 214; neolithická mladší 208
— římská 398
— Unětická 214
— románská: chrámy v Brixenu 376; ve Fuldě 372; ve Sv. Havlu 372; v Rychnově (Reichenau) 372; v Star. Trutnově 579; Maltézský v Praze 177; Svatovítský na Hradě Pražském 369; kaple Kajetánka u Prahy 389; ve Star. Ottínku 391; okénko 369; pilíře 369; předměty v pokladu Svatovítském 317
dominikáni 190
demonníci = výčepníci 430
drak okřídlený s hlavou orlí 96; drak a sv. Jiří 170
drát měděný 208, 216; zlatý, nález v katastru Ostřetinském 278
dřezy 231
dub, lesy u Skupic 232
dukáty: Benátské za Marin. Grimani II. 144; České za Rudolfa II., Albrechta

z Waldstejna 141; Frankfurtské 144; Hamburské 144; Hannoverské 144; Mohučského arcibiskupa 145; Nizozemské: Frisské 146, Geldernské 147, Holandské 147, Kampenské 147, Utrechtské 147, 148, Zeelandské 148, Zwollské 148; Polské: Toruňské 143; Pomořanské: Vratislavské 145; Sedmíhradské za Betlena Gabora 142; Slezské: Vratislavské 142; Uherské za Ferdinanda I. II., III. 142, za Matyáše II. 142, za Sigmunda a Vladislava I. 271; dvoudukáty: Mohučské 145; Nizozemské 148
dvůr: Dubenský 253; Lipanský 253; Patibořický 253; poplužní Piněvský 328; Pouštník 221; Rozhovický 231; vlásky v Kutné Hoře 297
dvěře: renaissanční 36
dýka: bronzová z Turska 39
— typu Unčického v kruhovce Mikulovické 279

Ecclesia Pragensis 201, 202
email chamepové 169
— Limogesský 169
epitafium Viléma z Rožmberka 261
equus caballus, kosti ze Svrkyně 45;
kost se známkami lidskými 536
erb: arcibiskupa Martina 343
— Karla IV. 348
— pani z Lobkovic 349
— Pemhawrův 345
eremitáž v Petrohradě 176
ex libris Benedikta Chýšského 575

Fara: Hlinecká 53
— utrakvistická ve Svatce 53
faráři katoličtí: Jan v Boskovicích 551
— v Cerekvici 423
— Jan Hájek v Hlinsku 53
— Václav Hradecký v Libici 408, 409
— v Piňově 328
— v Předhradí 328
— Jira Kozel z Bydžova v Poděbradech 409
— evangeličtí: Otte Heinrich 299
fibule bronz. 216; s třemi uzly na hlavici 539
fiscal Křištof Norbert Rozant z Fanenschwingu 245
forma kamenná k slévání kulek 221
forman ve Smiřicích 223, 224, 225
fresky: románské v kapli sv. Klimenta v St. Boleslavi 273
— v Plzenci 574
— v kapli zámku Žirovnického 273
— znojemské 84
fúrlón 226
furýr 253
frontalia z hrobu sv. Vojtěcha 164

Gemma portretní 5
generál-cajkmajstr Gallas 258
gotika: arkády 389; dvěře 68; chrám M. Boží na Náměti 61; kašna v Kutné Hoře 61; klepátka na zámku Pardubickém 352; kostelík nejsv. Trojice 61; sv. Václava v Rosicích 434; kružba 387; lilie 34, 36; loď kaple Staro-Öttinské 391; mříž železná 64; oltářník 119; pult 101; rukojeť klíčů 387
groše české: 223, 224, 328; bílé 65, 66, 148, 233, 336, 338; malé 148; mečové 271; novoroční 59; pražské či široké 221, 222, 271, 338; routové 271; štítové 271; se dvěma štítky 272; Václava

III., Jiřího z Poděbrad, Vladislava IV. 271
— cizí: braniborské 272; brunšvické 272; hesské 272; mannsfeldské 272; mišenské 271; polské 356; vircburského biskupa 272
grošky české 355; lehnické 356; tyrolské 356; vídeňské 356; pšlgroše polské: Jana Alberta 148; šestigroše polské 148; trojgroš polský 148
grunt Machanovský 237
grunty sousedské 53

Hák železný „pro oheň“ 255
hákovnice 72, 83, 221, 229
halíře Straszubské 148
Hallstatt, mladší perioda 46
halšíky 222
handl solní 224, 225
harcovníčky mosazné 221
hasačerti 230
havíři Kutnohorští, píseň 582
hebdomadář (hlásný) v kláštorech 93
hejtmani císařští: Jiřík st. Vratislav z Mitrovic v Chlumci 281; Zikm. Bořanovský v Chlumci 281; Václav Zalužský z Vostroskal v Lysé 281; Cingulinus Podvinský Jan z Opočna na Brandejse n. L. 280
— krajští na Náchodsku 252, 256
helm kolčí s fafrnochy 444
hemelíny 72
herma zlatá 163
historia de Visitacione 186; beate Marie Nivis 186
hierotheca 161
hlásný v kláštorech 93; v Mladé Boleslavi 32
hlava: Bacchova 4; Dionysiova 5, 193; sv. Jana Křtitele 163; Silenova 4; Sokratova 320; sv. Vojtěcha 163
— mouřenina, znak města Coburka 171
hlavice: jonská a renaissanční 36
hnát lidský z Rosnice 214
hodiny: německé v Mladé Boleslavi 32
hofrychtář 248
holenky železné sv. Václava 173
hospic sv.-Bernardský 163
hospoda v Bylanech 231
hospodář rathouzský v Mladé Boleslavi 37
hospodáři ve Svatce 53
houfnice 83; u Janovic nalezená 154
— na koláč 221; měděná 221
hora Slánská 435
houzy 222
houžve k pluhu 230
hrabě Šuvalov, sbírky 168
hrad: Chlum 215; Karlštejn 14; Křivoklát 305
hradiště nad Radimí 400; Zkamenělý zámek 51
hrnce: bezuché 214; vypouklé 209; s oušky a pupíky 210; s 3 vypíchanými pásky 214
hrněř Václ. Sadil v Němčicích 128
hrněři, cechy ve Svatce 56; pec na hradě u Chlumu 217
hrněřství v Hoře Kutné 65
hrob sv. Václava 164
— sv. Vojtěcha 164
hroby kostrové: v Janovicích 153—155; Jeníkovice 210
— v Klatovech 133—136
— z doby křesťanské 399
— na Oldřiši 416
— se skrčenými kostrami v Tursku 37—41

hroby měnické 470
— Přemyslovců 309
— typu Slezského 209; Lužického 329
— žárové u Plátenic 332, 479; u Podbora 329; u Ůřetic 467
hrot kopí z pohřebiště Ténského v Hořenicích 211
— železný z Chotěborek 214
hřbitov Karlovský v Praze, kostnice 25
— Svatovitský na hradě Pražském 370
hřeben z Rosnice 213
hřebovina na panství Morašickém 231
hřeby z hradu u Chlumu 217
hubatka 238; z hradu u Chlumu 217
humérály z chrámu Svatovitského 349
hvězdy z Drobovic
hymny o sv. Václavu viz ympani

Chalupník obecný 423; chalupník panský 423
chalupníci: na Litomyšlsku 423—426; na panství Morašickém 242; ve Svatce 53, 54
chmel 221
chmelnice Morašické 230
chor P. Marie v chrámu Svatovitském 372, 380; sv. Víta v chrámu Svatovitském 372
chory v chrámu Mohučském 379
chrámy: ve St. Boleslavi 300; v Doksanech 300; v Praze: Maltézský 177; Servitský sv. Michala 25; Svatovitský 162; Svatovitský: archidiakon 343; děkan 345; české korunovační kříže 1—14; probošt 345; předměty doby románské 94; stavitel 227; účty 277; původní románský 369; Zabořský 301
— s dvěma chory 374

Idol: Priapův 320
ikonograf: Heider 303
index basalní 269
ingrossator větších desk zemských 150
intaglie antické 320
invalidovna Pražská 228
inventář kláštera Strahovského z roku 1705 14
— chrámu Svatovitského 227, 343
— pokladu Svatovitského 163
israelité ve Svatce 57

Jámy kulturní: v Hořenicích 212; u Chrásti na Chrudimsku 329, 334; v Klatovech 351; v Kuklenách 211; v Plotištích 207; v Rosnici 213; severočeské a středoečeské 331; ve Slavětíně 234; v Tursku 39; ve Věkošicích 214
— sídelní s tečkovaně píchanou a volutovou ozdobou u Ůřetic 467
jedle, lesy u Bačal a Janovic 232
jednota bratrská ve Svatce 57
jehlice bronzové s knoflíčkovou hlavici ze Skaličky 210; s krčkem válcovitým z Ůřetic 467; s kulatou hlavíčkou s otvorem z Jaroslavic 341; s kulatou hlavíčkou z Nepasic 545; ze Svrkyně 45; s dvojitou kuličkovitou hlavíčkou z Ůřetic 475; s dvojnukževolitou hlavíčkou ze Skaličky 210; s makovicovitou hlavíčkou z Ůřetic 471, 473; s plochou hlavíčkou z Ůřetic 473; s roztepanou okrouhlou hlavíčkou z Nepasic 545; se svinutou hlavíčkou typu cyperského z Leštan 49; s jednoduše zavinutou hlavíčkou z Ůřetic 474, 477; únětické 39; železná s kulatou

Reverse Side

1. The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that this is crucial for the company's financial health and for providing reliable information to stakeholders. The text also mentions the need for regular audits and the implementation of strict internal controls to prevent fraud and errors.

2. The second part of the document details the company's policy on employee conduct. It states that all employees are expected to adhere to a high standard of ethical behavior and to act in the best interests of the company. The policy covers areas such as conflicts of interest, confidentiality, and the use of company resources. It also outlines the consequences of misconduct, including disciplinary actions and potential legal proceedings.

3. The third part of the document provides information regarding the company's commitment to environmental sustainability. It describes the various initiatives and programs in place to reduce the company's carbon footprint and to promote responsible resource management. This includes efforts to improve energy efficiency, reduce waste, and support local environmental organizations. The document also highlights the company's goal of achieving net-zero emissions by a specific target date.

kuchař Kašpar v Morašicích 234
 kule kamenné 221; z Radboře 581; ze-
 lezné 221
 kultura bronzová; nález v Chrásti 435
 až 437
 — císařství římského 45
 — lužická 388
 — Těnská 212, 546
 kuň diluviální z Úřetic 538
 kurhany skytské 333
 kurfiřt Saský 255
 kůstky ptačí 210
 kuše 86, 87
 kůžel hliněný provrtaný v Plotištích 207
 květináč s dubkami a pupíky 468
 kvitance malíře Hagera 230
 kypřice ve mlýně 231
 kyty 171

Labuť, vyobrazení 96
 lampičky miskovité 386
 latén, náramek 546; nože 546; nádoby
 546
 lavice súdní v Mladé Boleslavi 29
 lávy viz lavice
 lázně: v Morašicích 425; v Osiku 425
 lůžka velmi krátká Mstislavova 218
 lůžky dolychocefální v Plotištích 207
 — jihočeské 267
 — sv. Ludmily 265—270
 — pařížské 268
 — staročeské 269
 legenda: svatojirská 304
 legie: černá Matiašova 173, 178
 lékař: Akoncius Královéhrad. 137
 lékaři 185
 lev okřídlený na loveckém rohu 96, 97
 lid Panýrský 30
 lignit, náramky z Dolní Dobré Vody
 212, 213
 lilie: gottická 36
 lip.sanotheca 161
 listy posýlací 280, 281
 lom: Vyšerovické 326
 lovení ryb na panství Morašickém 232
 luteráni v Hradci Král. 135
 lvíce, řezba 97

Madonna: Karlovská 27; trůnící 27
 magister Adalbert 185
 magistrát: pelhřimovský 241, 242
 majestát: cis. Leopolda I. 249; Libický
 412
 malby: emauzské 305
 — freskové: v Mníšeckém kostele 22;
 v klášteře Obořištském 23; na Hra-
 dištsku u Štěchovic 23—25; v ko-
 stele sv. Kříže v Liberci 25; v Hrádku
 u Liberce 25; v klášteře sv. Jana pod
 Skalou 25; v chrámu sv. Michala
 v Praze 25
 malíři: Andres 36; Augustin 282; Bar-
 bieri František Dominik 21; Petr
 Brandl 227; Pavel Fridrich Fahrn-
 schon 277; Hager Josef 230; Javůrek
 22; Jurný Jiří, alias Triska 553;
 Novobydžovští 282; Scheiwl 22;
 Skřítek 227; Spitzer Jan Václav 21
 až 28; Lukáš Sýkora 282; Tomáš
 z Modeny 302; Tritz Jan Jiří 278
 mamut, kostra ze Svobodných dvorů 533
 monasterium Rudnicensis 201
 markrabí moravský Jindřich Vladislav
 163
 marše moskvané 55
 Mater Verborum 304

mausoleum královské v chrámu Svato-
 vítském 373
 mazhaus v Mladé Boleslavi 36
 meandr rytý 332; tečkovaně pichaný 331
 meč bronz. hallstattského tvaru 483
 — husitský 87
 — železný z Hořenic 211, 212; tvaru
 hallstattského z Plátenic 485; z Rad-
 boře 581; z Úřetic 476
 meče válečné 443
 medailiony 163
 měd, drát, hradíště u Chlumu 216, 218;
 drátek měděný v Plotištích 208; se-
 kyrka z Rosnice 214
 měděnec 37, 233
 mědirytec: Feith Frant. 278
 mech v kovárně 231
 město: židovské v Ml. Boleslavi 31, 37
 mince brněnské 355; nález v Hodo-
 myšli 271—274; města Norimberka
 272; římské: cis. Gordiana 581; cis.
 Maxima 581; nález v Usilově 355
 mincmajstr 335
 mincovna: jičínská 355; kutnohorská
 355; pražská 355, 510; Vyšehradská
 510
 mincovnictví: úředníci mincmajstr, de-
 sátník, přepalovač stříbra, wardejn,
 písař mince 335
 miniatury české (Vocel) 304
 mimorité v Král. Hradci 136
 mira boleslavská 33; chrudimská 231
 misa červená z Úřetic 469; hnědá z Plá-
 tenic 479
 miska: hliněná z Turska 40; s dutou
 nožkou z Nepasic 548; s pichaným
 ornamentem z Plotišt 207; tuhované
 211, 213, 469; s uchy z Holohlav 209;
 zlábkovitě zdobená z Úřetic 468
 mlynář: Mácha z Lanů 236
 místo zádušní 327
 mistr kamenický: Ondřej Kranner 277
 mládek 231
 mlat hadcový z hradíště u Doubravčan
 402
 mlaty z Plotišt 207, 208
 mlatici na hradě Karlštejně 222
 mlýn: Bělovecký 255; Bořetický 232,
 238; Kydlínův 208
 mlynář Morašický 231
 mlynář, cechy 425, 427—429, 560
 mlýnek ruční neckovitý ze Smiřic 540;
 z Radboře 581
 mlýny Morašické 230
 mnichové sv. Františka Seraf. 358
 mohyly v háji u Chejnova 41—44; Je-
 řice Velké 209; u Vlčího 478
 — hliněné 42; z hlíny a kamene 42
 — jihočeské, kultura jejich 50
 — kamenné na středním Porýní 332
 — s kamenným kuzelem 42
 — ze země nasypané v Duchňovsi 209
 monilie 163
 monogram krále Vladislava Jag. 303
 mor: na Litomyšlsku 132
 motyka parohová z Drobovic 385
 museum: British Museum 5; v Brně
 178; v Českých Budějovicích 275;
 de Cluny 168; v Drážďanech 174;
 v Hořici 212; v Hradci Král. 209,
 213, 214; v Jaroměři 208, 212, 214;
 Národní v Mnichově 168; germánské
 v Norimberce 290, 303; v Pardubicích
 278; v Praze městské 160, 370; v Pre-
 louči 357; rakouské 303; Vídeňské
 172, 178
 muškety 257, 259

mušketyři 259
 myšky českých bojovníků 442
 mýto 225

Nábřeží Elišcino v Hradci Kr. 214
 nádoba červená s nalepenou proužkou
 z Plátenic 480; koflikovitá z Leštan
 49; z Klobuk 46; na dně kříž vytlačen
 z Nepasic 545; misovitá rázu Bylan-
 ského 492; ze Svrkyně 49; krásným
 ornamentem zdobená z Leštan 50;
 s páskami rastrovanými z Úřetic 467;
 s třemi uchy ze Smiřic 540; tuhovaná
 z Nepasic 543; z Úřetic 468
 nádobka baňatá z Úřetic 469; bronzová
 z Úřetic 470; s ptačími kůstkami 212;
 se šrafirovanými trojúhelníky z Úře-
 tic 471; typu únětického 39; válcovitá
 z Úřetic 468
 nádobky černé 470; miskovité na nožce
 482; s vlnovkou v St. Kouřimi 399
 nádoby hlin. tvaru obráceně hruškoví-
 tého 478; Vidrkum 351—352; žlutě
 hlazené 211; hrncovité 211; hruško-
 vité 331; kulovité 330; s tečkovaně
 pichaným ornamentem 581; tuhované,
 Vidrkum 352; tuhované 210, 211
 náhrobník Viléma z Rožmberka 261—4
 nákrčník: z drátěných svitků 39
 nákrčníky bronzové u Jaroslavic 341
 naleziště brachycefalů 270
 náměstí Betlemské 168
 Nanebevzetí P. Marie 327
 náramky bronzové: hromadný nález
 u Čepu 279; v Hořenicích: vroub-
 kované 212; se čtyřmi hrbolky 212;
 masivní zavřené 212; z háje u Chej-
 nova: typ laténský 42; u Chrásti:
 jednoduše rýhované 436; ote-
 vřené 329; spirálovitě stočené 329,
 436; vyhraněné 329, 436; z Kuklen
 552; z Leštan: rozšířené 49; z Ne-
 pacic: 544; laténský 546; z Plátenic
 482, 485; s kuličkou na konci 490;
 z Rosnice 213; ze Skaličky 210;
 z Úřetic: otevřené 457; s kuličkovitým
 zakončením
 — lignitové z Dolní Dobré Vody 212,
 213
 — železné: z Plátenic 481, 486, 500,
 504; s kuličkami na koncích 487, 495
 Narození Páně 319
 nasazování ryb na panství Morašickém
 232
 nástroje kamenné ze Svobodných Dvorů
 533; na Šancích u Doubravčan 403;
 v Radboři 580
 — kostěnné na Šancích u Doubravčan
 403
 — parohu jeleního 403
 — z pazourku z Úřetic 540
 navštívení Panny Marie 188, 200
 náušnice bronzové: z Nepasic 543, 544;
 ze Skaličky 210; z Turska 39; z Úře-
 tic 473
 — zlaté: z Turska 39
 neboziz pernatý i latovní 232
 neolit: jáma na Oldřiši 417; keramika
 u Chrásti na Chrudimsku 331; z Úře-
 tic 538; kultura z Drobovic 385; ná-
 stroje z Úřetic 538; osada u Drobovic
 385; u Voznice 542
 niello 318, 322
 nosorožec, kost se značkami lidskými
 535
 notáři: Pavel, notář krále Jiřího 448;
 Simeon Felinus 29

notulář listů posýlacích z r. 1588, 1589, 1599 280
 nože bronzové 45, 50; z mohyl u Chejnova 41; s rovným hřbetem a hrotem na konci vzhůru obráceným z Drobovic a z Hrádku u Čáslavi 546
 — kuchyňské z 15. věku 127
 — laténské 540
 — pazourkové ze Svob. Dvortů 535; ze Smiřic 540; z Voznice 542
 — železné 211, 213, 500, 502; z Plátenic prohnutý 481; obloučkovitý 482, 483; z Předměřic 550; z Úřetic 467, 471, 476, 477
 nůžky z hradu u Chlumu 220; z Drobovic 385

Období glaciální první v Čechách 536; druhé 536; třetí 537; čtvrté 537
 obecnice v radnici v Mladé Boleslavi 36
 obložky z hradu u Chlumu 217; z Rosnice 213; Vidrkum 351
 oblouk gotický 217
 obojky bronzové z Jaroslavice 341
 obraz: Karlštejnský 302; země České od zlých nepřátel soužené 36
 obrazy olejové Spitzerovy 25—27
 obrněnec na pavěze 171
 obřezání Páně 206
 odění plátové 442
 očumrtí 185
 okénko románské v chrámu sv. Víta na hradě Pražském 369
 okřínky dvojkonické z Radboře 581; typu lužického z Plátenic 482; z Úřetic 471; okřínky z Nepasic 544; ze Skaličky 209
 oltářík miniaturní v Boskovicích 119
 omelia Joannis evang. 197
 opatové: v Broumově Beno 254
 — v Ostrově 163
 — v Praze: Brinke Tomáš Jan 25; Slavík Bernard v klášt. sv. Jana pod Skalou 25; Benedikt 392, Mayer J. V. 390, Startátka Jan 448; na Strahově: Pavel na Zderaze 448
 opatství sv. Morice v kantonu Walliském 162
 orglasy, válečné přístroje 257
 ornament obloučnatý 352; pícháný 208, 331; přímočarý 352; voluty tečkované 331
 ornáty kostelní 345—347
 431
 osady neolitické 385
 oříšky lískové zuhelnatělé 470
 oslava: řádu Pavlinského 23
 ostatky sv. 2
 — sv. Florencie 163; sv. Hermagory 163; Germana 162; sv. Mauritia 163; sv. Pěti bratří 164; sv. Štěpána 162; sv. Tadeáše 163
 ostění 184
 ostruha s bodcem 214
 ostruhy z Drobovic 387
 osudí z Holohlav 209; z Radboře 580
 oštěpy z Drobovic 385
 otisky nehtů a prstů na nádobách ze Smiřic 540
 ovis aries, kosti ze Svrkyně 45
 ozdoba bronzová 213; filigránové 320; gotická 217; meandrová čárkovaně píchána 331

Pacifikály 343—344
 palčaty 83

palety 226
 palice 83
 palstav, bronz. u Jaroslavice 341; u Hořavčovic 275
 pancíř 221
 panicové 227
 páni: Berkové z Dubé 53
 paniczii 227
 panství: rychmburské 52; smiřické 209
 pantaliny 259
 pánvice ve mlýně 231
 papežové: Alexandr VII. 358; Benedikt XIII. 453; Urban V. 11; VI. 185, 189, 190; VIII. 358
 parůžek s řezy z Plotišt 207
 pas bronzový z Hořenic 212; z Janovic 155
 passionál abatyše Kunhuty 304
 patoky 231
 pavéza 83, 84, 85, 86; berlínská 171; brněnská 176; česká 81—94, 160; Drážďanská 89, 174; Kutnohorská 89, 90, 173; Petrohradská 89, 173
 pavězník 86, 87
 pavěznici v bitvě u Řezna 442
 pavězy bojovníků českých v bitvě u Řezna 443
 pazourky: z Plotišt 207, 209; z Rosnice 213; ze Skaličky 210; nástroje z Úřetic 540; z Voznice 542; nože ze Svobodných Dvortů 535
 pekař: Havel v Mladé Boleslavi 29; v Němčicích, Adam 128
 pekaři, cechy 430
 pemrlice ve mlýně 231
 peníze gruntovní 130, 131, 238
 — římské 398
 penizek měděný z 16. stol. 404
 perkrecht 583
 perla skleněná 210
 perlík 231
 perly 320
 petokresby hrab. Sporcka 454
 pfarrchor 378
 pfarrthurm 378
 pikhaub 237
 pilíře románské v chrámu Svatovítském 372
 pilky pazourkové z Voznic 542
 pinzeta bronzová z Plátenic 496
 písař Jana z Jenštejna 184; Morašický 239; Petřík 114; Pichmann Karel 243
 písaři důchodní 231; na Kopidlně 281; na Zvířeticích 281
 — mince 335
 — radní v Ml. Boleslavi 36; v Pardubicích 241
 píseň: svatováclavská, husitská 89; havíří kutnohorští 582
 pískovec slitý, nástroje 540
 pivnice na Karlštejně 221
 pivo 225, 226, 231, 236, 251, 429; bílé 240, 430; červené 430
 pivovar Morašický 230
 pivovarník 231
 pivovary na Blatensku 429
 pec hrnčířská 217
 pečeti Jindřichovo 9
 pekař: Jirák z Chrudimě 237; Natali 392
 plachetky 191, 198, 200
 pláště: branné 85, 169
 plebán: Předhradský 328
 plech bronzový se žebrem ze Skaličky 210
 plechovice 72
 plenaria 317, 344

plenáře 163, 164; Nosticův 317, 320
 pluky s železem na panství Morašickém 232
 pluk: Strozzi 253
 podací kostela čáslavského 218
 podbrádky 171
 poddání: Kolínští 238
 podkomoři: ze Seydleru 246
 podkopy z hradu u Chlumu 217
 podstavec měsíčkový hliněný z Úřetic 470, 475
 podstaveček měsíčkový v Plátenicích 500, 501; půlměsíčkový hliněný 470
 pogoň litevský 271
 pohár z Plátenic 495; žlutošedý z Úřetic 541
 pohárek žlutě polévaný z Potěh 384; z Předměřic 547
 pohřebiště Bylanské, nádoby 477; lužicko-slezské u Chrásti 334; v Nepasicích 543; na Píchoře 213; u Skaličky 209; Třebické 213; turské 37; úřetické 538; u Voznice 542; Těnské v Hořenicích 211
 poklad Svatovítský 1, 94, 322
 pokladnice Svatovítská 322
 poklice 209
 pokrývači 584
 polokoule dutá bronzová 213
 popelnice: Neplastické 543; Voznické 542
 — baňatá z Úřetic 474, 475
 — s konickým hrdlem z Úřetic 470
 — s válcovitým hrdlem ze Skaličky 209
 — se spálenými kostmi u Holohlav 208
 — s vodorovnými okraji z Úřetic 470
 — tuhovaná rázu měnického z Úřetic 471
 — rázu slezského z Úřetic 472, 473, 478
 portrét Konstantina Velikého 6
 pořádek menší, tovaryšský 431
 posel: Kolínský 257
 postavníky 344
 postilla Bavorovského 576; Hofmeisterova 576
 poutníci: Jerusalemská 321
 práce byzantská 167
 prach 221
 právo heřmanoměstské 238; mincovní 333; morašické 238; pardubické 238
 — předkupní 150
 — rychtářské na Litomyšlsku 127—129
 prelatura na Karlově 27
 prepositus s. Appolinaris 190
 primas: Ivánek Cyprianus Eusebius z Pelhřimova 249; Jan lékařů 29; Samek z Pelhřimova 249
 primát sv. Petra 185
 primátor: Rut Mikuláš František 242
 proboštové: v Třeboni Vojt. Prechtl 454; v Ml. Boleslavi hrabě Sporck 454
 Proměnění Páně, olejový obraz Spitzerův 26
 prorokyně Anna 206
 prostice soli 222
 pivazník Zachar 259
 provazce rolí 565
 prsteny bronz. v Dolní Dobré Vodě 213; ze Skaličky 210
 předivo: 80 štuk panského předíva 53
 předměty: doby románské 93
 — kamenné 46
 představený 54
 přenesení sv. Václava 186, 201
 převor: v Mělníku 281
 přepalovač stříbra 335
 přesleny z Drobovic 385; od Chlumu

208; z Kuklen 211; z Plátenic 484; z Rosnice 213, 214
 příkrovy 352
 pšenice zuhelnatělá 384
 puklice 171, 217
 puklice 221
 půlpácy Tyrolské 148
 pupa muscorum 535
 purkmistři: Šimon Červenka v Mladé Boleslavi 27; heřmanoměstecký 231; Fiedler Jakub náchodský 255; ve Smitčích 226
 purkrabí Karlštejnský 221
 pušky: gotické 81; železné a bronzové 81—82
 puškařství: české 82

Rada: konšelská v Ml. Boleslavi 36; heřmanoměstecká 231
 rádllo amfibolitové z Drobovic 385
 radnice: stará v Mladé Boleslavi 27 až 38; staroměstská v Praze 306; v Prachaticích 35
 rámě sv. Prokopa 163; sv. Víta 162
 ratejna na dvoře Morašickém 231
 rathouzský v radnici v Ml. Boleslavi 37
 registra gruntovní Morašická 233; desátků papežských 328; kostela Matky Boží v Hoře Kutné 64; narovnání 282; purkrechtní 235; sirotčí panství rychmburského 565; trhová morašická 231; zádušní v Předhradí 328; žlutá 408, 411
 registrátor při kanceláři české 246
 relikviář sv. Bernarda 163; Karla Vei. 162; Otty I. 5; Quedlinburský 5; sv. Václava 163
 relikviáře deskové 163; domečkové 164; rukovité 162, 163; tumbové 161
 relikvie velké 162
 reliquiarium 161
 renaissance, dveře na radnici v Ml. Boleslavi 36; kachle z Drobovic 384; z Kutné Hory 65; ornament na oltáříku v Boskovicích 119; sloh, kaple Kajetánka u Prahy 390; štíty na domu Sporckově v Praze 461
 renthauz cis. v Praze 576
 revoluce francouzská 322
 reythaři 256, 257; švédští 260
 robota v Dědově 571; v Jeníkově 570; v Kameničkách 565; potažní a pěší ve Svatce 54
 robotníci Mezilesí 232
 rod: Kratochvílský 327
 rohovec, nástroje 540
 rohy: lovecké, trubačské, válečné nebo hlásné 93
 roucha bohoslužebná 277
 rozkol církevní 185
 rzpořice 230
 ručnice 72, 83, 86; dlouhá 257; měděné 221
 ruka sv. Václava 163, 343; sv. Víta 163; sv. Vojtěcha 163
 rukopisy Strahovské: Pontifikál Alberta ze Sternberka 13—22
 rulla Ferdinandova 242
 rybáři 557
 rybník Pilný Náchodský 258
 rychta: v Kameničkách u Hlinska 564; ve Svatce 52, 54
 rychtář: z Bylan 240; císařský 138; Janovský 127; Kaninský 409; Lánský Matěj 235, 238; Libický 409, 410; v Mezilesí 256; Milčický 328; Morašický 127; Němčický 128; Rut Mi-

kuláš František 242; Odřepsy 410; Opolany 410; Osek 410; Strakovský 130; Střenický 127; Tržecký 129; Třemošenský 130
 rychtářský rybník 388
 rýmy: polské 308
 rytíř: Jan Neuberk 168, 300; Lanna 169
 rytíři němečtí 381; řádu pruského 218

Řád hostinský 430
 řebříci provázkové 221
 řečice 238
 řehtačka kulatá z Úřetic 471
 řehtačky 93; dětské ze Skaličky 210, 497
 řemen s pškou 88
 řemeslníci: bečváři 55, hrnčíři 56, kameníci 64, 297, 584, koláři 55, kotláři 37, kováři 36, kožešníci 36, řezníci 425, truhláři 37, 55, zámečníci 55, zedníci 36, 584
 řetězy ke zdvihání 230
 řezbář: Hrník Václav Ondřej z Roudnice 356
 řezník: Samko z Chrudimi 237
 řezníci, cechy: 425—427
 římsa: románská obloučková 178

Salvaquardy Náchodské 254
 samostřily 83
 sbor archaeologický Musea král. Českého 573
 sedláci v Ml. Boleslavi 33; v Kameničkách 565; ve Svatce 54
 sekáč železný z Drobovic 384
 sekerky bronzové z okolí Horaždovic 275
 — kamenné z Drobovic 385; u Chlumu 208; u Chrásti na Chrudimsku 330; s kulatou paličkou z Plátenic 490; z Radboře 580; z bílého křemene ze St. Kouřimi 398
 — měděná z Rosnice 214
 — železná z Plátenic 482
 seznam klenotů Karlštejnských 14
 sídliště s kulturou Ténskou v Hořenicích 212; v Tuklatech 213
 síň: porotní v Ml. Boleslavi 36; radní 36
 sjezd: archeologický Hildesheimský 378; zástupců musej z východních a severových. Čech 282
 sklenáři 585, 586; cechy 431
 sklo zelené kroužek z Rosnice 213; perla 210
 skrčenci v kruhovce Mikulovické 279
 skříň hrobová 162
 skyphos (antický koflík) 320
 sládek v Morašicích 231
 slady pšeničné 222
 sliznička baňatá z Plátenic 482
 slzničky z Plátenic 485; z Úřetic 471
 sloup: jonský 34, 36; s jonskou a renaissance hlavicí 36
 sloupky toskánské 395, 390
 sněm generalní v Praze 1635 256
 — zemský 1528 333
 smlouvy výměnné 129
 směr novohelenský 298
 schotales 59
 sochař: Grigrain 278
 sochy románské v Předhradí 559
 solarium učitele ve Svatce 60
 solnice v Ml. Boleslavi 29, 37; hradecká 224; smičická 223
 soška sv. Jana 166; Kristova 165; P. Marie 166; sv. Václava 163
 soud zemský 221

soudce: Smidarský 282
 sousoší na Oldřiši 418—419
 spirálka bronzová 479
 spony bronzové, nález čepský 279; provinciální římské z Rosnice 213; typu laténského z mohyl u Chejnova 42; harfovité typu uherského z Plátenic 489, 490, 491, 495
 sponka mosazná z Drobovic 385
 srp z Drobovic 386
 — bronzový z Malého Boru 276
 srubnice měděná 221
 stavby jezerní doby bronzové 331; švýcarské 212
 — rotundové pražské 300
 stavitel: Palliari Ignác 230; Spannbrücker 230
 statky odumřelé 127
 stěnomalby v Hradci Jindřichově 303
 stolaři 585, 586
 stoupa ve mlýně 231
 strop táflováný na zámku Pardubickém 352
 strusky železné 211
 střely čtyřboké 384; železné 220
 střepy z doby gotické 276; červené a žluté 213; se čtyřnásobnou vlnicí a rýhami 400; tuhované u Úřetic 467
 střevec: šupinatý 171
 stříbro, prsteny 213
 succinea oblonga 535
 sudí nejvyšší 243
 sudlice 72, 83, 221
 sudličník 87
 sukně na obraz sv. Václava 349
 sůl, spotřeba její 224
 sus domestica, kosti ze Svrkyně 45
 svěcení hráchu, ječmene a ovsu v Hoře Kutné 582
 světnice: dolení 37; hrubá, obecní 36, 37; úřednická 36
 svícínek bronzový 218
 systém: dvouchorový chrámový 378

Šafář: Pražák 237
 šachty sv. Martinské 309
 šálek s reliéfní prouzkou vlnitou z Plátenic 481; tuhovaný z Úřetic 470; s úškem rázu měnického z Úřetic 470
 šálky černé z Úřetic 471; s přečnivajícími uchy z Holohlav 209
 šalíře hus. bojovníků 171, 442
 šenkýři 231
 šepmistři 207
 šik: vozový 86
 šilbochy 255
 šiny na kola 230
 šíp bronz. okřídlený z Úřetic 474
 — železný z Hradiště u Hryzel 404
 šípka bronzová z Neplasic 544, 545
 šípy bronzové z Úřetic 470; čtyřboké z Drobovic 386
 šišáky bojovníků českých 442
 šiška křemenová 581
 škrabátka 540
 štachety 260
 štechel v pivováře 231
 štít: Koburský 80; kulatý na loveckém rohu 96, 98; landsberský 272; normánský 84; s orlicí 173; románský v chrámu Maltézském 178; Šlikovský 340; dřevěný, železem kovaný z doby la Ténské 83
 štítek kulatý 83; kulatý, trojhranný 84; rakousko-kastilský 340
 štítář 88
 štítonos 171, 172

štok v pivováře 231
 stola pohřební 59
 šurc českých bojovníků 442
 švec z Košic 239; cechy 425, 427; Marek z Heřm. Městce 237; Vrtík Jan z Chrudimi 236
 švihák ve sladovně 231

Tabule ostatkové 163
 talířky z Předměřic 547
 taras 85—86, 177; Ravensburský 86
 tarasnice 83, 221
 tarasnica měděná 221
 tenata zvířecí 222; zajecí 222
 tesař: Triska Jan 255
 tesaři, cechy 425; při stavbě chrámu svatovítského 583
 těhle 230

theatini, mnichové 389
 tovary: Bavorské: Norimberk 143; Brunšvické za Jindřicha Julia a Fridricha 144; Cambrayského arcibiskupa 65; České 65, 141; Hesské za Viléma V. 144; Korutanské za Ferdinanda I. 143; Mannsfeldské provincie 145; Nizozemské 142; Rakouské: Vídeňské 142; Říšské 254; Saské za Jana Jiřího I., Jana Fridricha II., Jana Kazimíra 146; Sasko-Coburské za Arnošta Jana 146; Španělské za Filipa II. 146; Švýcarské: sv. Havel, Šafhuzy 146; Tyrolské za Ferdinanda I., Rudolfa II., Maxmiliána 143; púltolary: Saské za Augusta 65, 145; za Jana Stálého a Jiřího 145

tovaryši ševcovští: Sámko z Jičína 240
 transfiocio beate Marie Virginis 186
 translacio s. Wenceslai 186, 201; s. Ludmillae 230

trhy: výroční, dobytčí ve Svatce 54
 trubač 32
 truhlář dvorní, Nonmacher Marek 277
 truhláři, cechy 55, 425, 427, 431
 truhlíce ungeltní 254
 tryzna 218

tříkrejčary: české 355; Korutanské 356; Moravské 355; Polské 356; Rakouské 356; Slezské 355; Štýrské 356; Tyrolské 356

třmeny z Drobovic 387
 tumba sv. Albína 162; sv. Anny 162; sv. Faustyna 168; sv. Heriberta 162; sv. Maurina 162; sv. Suitberta 162; sv. Štěpána 162; sv. Viktora 162; sv. Willibrorda 162; knížete Vratislava 162

tulejka konická bronzová ze Svrkyně 45

turrin in Praga 198
 tvrznicové 221

týden: pašiový 93
 typ bylanský, nádoby z Plátenic 501; nádoby v Předměřicích 546; střepy z Radboře u Kolína 580; šálek z Plá-

tenic 502; dobřichovský: střepy ze Stríhova 539; hallstattský meč z Plátenic 483, 485; meč z Úřetic 476; střepy ze Stríhova 539; Hinkelsteinský 331; hradištný: v Staré Kouřimi 399; střepy na Šancích u Doubravčan 403; střepy ze Stríhova 539; laténský: nádoba v Předměřicích 546; střepy ze Stríhova 539; lužický: hroby žárové z Plátenic 479; hroby u Chrásti na Chrudimsku 329; nádoby u Vel. Jeřic 209; nádoby z Radboře 580; nádoby z Voznice 542; osudí z Úřetic 476; měnický: hroby z Úřetic 470; popelnice 471; šálek 470; provincially římský: sponka v Staré Kouřimi 399; římský: střepy na Kosovu 559; z Radboř 580; Slezský: hroby u Skaličky 209, 210; nádoby z Nepasic 543; z Předměřic 546; popelnice z Úřetic 478; střepky na Šancích u Doubravčan 403; Slezský starší: bronzové kruhy z Kuklen 551; Únětický: nádoba z Úřetic 539; villanovský: keramika 331; Výpustkový: keramika z Úřetic 538; šálek z Úřetic 476; uherský: spona bronzová 489, 490, 491, 495

Udidlo bronzové z Plátenic 483
 „Ukřižování Páně“ 2, 319
 „Umučení Páně“ řezba v sloni 379—382
 ungelt, truhlice 254
 universita: Karlo-Ferdinandská 304
 urbář: zámecký Předhradský 327; panství rychmburského 53
 úřad purkmistrovský 225; vrchnosten-
 ský 225
 úřadník Jan Finger 282
 úředníci: důchodní 36
 Úřek do Egypta, olejový obraz Spitz-
 rův 25
 úzda s postranicemi z Plátenic 484;
 železná z Plátenic 479

Válec hliněný z Plotišt 207
 válec hliněný provrtaný z Voznic 542
 valy Hryzelské 400; Staré Kouřimě 395;
 na Práchni 275
 válečnictví: husitské 82
 wardein 335; Michal Jan 356
 variace individuální 268
 vesnice šosovní na Náchodsku 251, 262
 věže: Hrubá v Ml. Boleslavi 30—31;
 gotické 298; v Praze 198; vodní v Ml.
 Boleslavi 30
 visitacio beate Marie 185, 197
 vladkové 221
 vojsko: Brandeburské 326
 voluty pichané 329; tečkované a čárko-
 vaně pichané 331
 vomerál 328
 voradle 222
 voršof 235

voškrty ve mlýně 231, 238
 voštíp 237
 vozík závodní, řezba 97
 vpád: husitský do Frank r. 1430 171
 vrchhamer 231
 vřetena na panství Morašickém 231
 vůz: válečný 82
 výběrtí cla ve Svatce 60
 výjevy ze života sv. Václava 22
 výsada trži Karla IV. 54
 výzbroj: gotická obrněná na pavezách
 171
 vyzvědači ve válce 3oleté 254
 ympnus s. Marie 197, 198
 ympni de s. Wenceslao 198

Záduší sv. Jana: ve Svatce 53; v Ka-
 menických 53; sv. Marka 235; v Mo-
 rašicích 237; ve Včelákově 53
 zahradníci ve Svatce 53; při panských
 dvorech 423
 zámečníci, cechy 37, 55, 425, 427, 431;
 náhodští 259
 zámek: Kačina 298; Pernštýnský 352;
 Zkamenělý, hradiště 52
 zámky západité 232; visuté 230
 zápas bojovníka s medvědem, řezba 96
 zaručaví 72
 záušnice bronzové esovité z Chotěborek
 214; z Hradce Král. 214; ze St. Kou-
 řimě 399
 závěsky bronz. z Úřetic 477
 zedníci 36, 584; cechy 425, 427
 zeughaus: Berlínský 86
 zlato, drát z Jaroslavě 341; nález svitků
 zl. v katastru ostřetinském u Holic
 278; náušničky z Turska 39
 zlatník: Rinaldo Ranzoni 278; Daniel
 Wallner 277
 značky na dnech nádob z Kuklen 214
 znak junkerův 227; Kinských z Vchynic
 58; města Coburka 171; Parlérův
 227; Pernštýnský 443; Starého města
 Pražského 169; rodové i městské 89;
 Svratský 52—53; Vunšvický 27; Zá-
 střížské 553
 zpěv: liturgický 377
 zvěstování Panny Marie 187, 195, 319
 zvonář Václav v Ml. Boleslavi 32;
 Löhrner J. C. v Praze 326
 zvonice v Jeníkově 570
 zvony v Kamenických 567

Žebro sv. Václava 163
 železo, branka z Drobovic 384; hrot
 z Chotěborek 214; hrot kopí z Ho-
 řenic 211; kroužek z mohyl u Chej-
 nova 44; meč z Hořenic 211; z Úřetic
 476; náramky z Plátenic 481; nůž
 z Kuklen 211; z Rosnice 213; z Úře-
 tic 467, 476; sekáč z Drobovic 384;
 strusky z Drobovic 211; střela z hradu
 Chlumu 220; šíp z Hryzel 404; úzda
 z Plátenic 479
 židé: náhodští 258; ve Svatce 57

XX.
STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES
ART LIBRARY
FEB 14 1977

PAMÁTKY

ARCHAEOLOGICKÉ A MÍSTOPISNÉ.

Organ Archaeologické komise při České Akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění
a Archaeologického sboru Musea království Českého.

Redaktor:

Dr. Josef Lad. Plö.

Dílu XX. sešit I. Roku 1902.

OBSAH:

- České korunovační kříže v pokladu Svatovítském. Sdělují Dr. A. Podlaha a Ed. Šittler. (Tab. I—IV.) Str. 1.
Rukopisy drobnomalbami vyzdobené v knihovně kláštera Strahovského. Podávají Dr. A. Podlaha a Dr. I. Zabradník. II. Pontifikál Alberta ze Sternberka. (Tab. V—VII.) Str. 13.
Z umělecké činnosti malíře Jana Václava Spitzera. Podává Dr. Ant. Podlaha. (Tab. VIII—X.) Str. 21.
Starší radnice v Mladé Boleslavi. Sděluje Fr. Bareš. (Tab. XI—XIII.) Str. 27.
Archaeologický výzkum v roce 1901. předsevzatý nákladem J. Felcmanna, em. ředitele cukrovaru. Píše J. Felcmann. (Tab. XIV—XVI.) Str. 37.
Město Svatka. Sepsal JUDr. Karel Václav Adámek. Str. 51.
O měšťanství Františka Luraga a Zahradsku. Str. 59.
Zprávy a drobnosti: Zpráva o pracích restauračních na starožitných budovách v Kutné Hoře. (Tab. XVII.) Str. 61. — Zpráva o nálezů starožitných výrobků hrnčířských v Kutné Hoře. Str. 65. — Zpráva o nálezů mincí. Str. 65. — Dva náhrobní kameny z kostela sv. panny Barbory při klášteře blahoslav. Anežky Přemyslovny v Praze. Str. 65. — Pérovy náčrt z doby rokokové v knihovně kláštera Strahovského. (Tab. XVIII.) Str. 69. — Reinerův návrh k freskovému obrazu „Sv. Ondřeje“ dle rytiny Burdeovy. Str. 69. — Některé zaniklé osady u Prahy. Str. 69. — Výkaz zbroje obecní v Chlumci n. Cíhl. Str. 71. — Nález svítků ze zlatého drátu. Str. 71. — Literatura. Str. 73.

V PRAZE.

Nákladem Archaeologické komise při České Akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění
a Archaeologického sboru Musea království Českého.

V komisi knihkupectví Fr. Řivnáče v Praze.

1902.

PAMÁTKY

ARCHAEOLOGICKÉ A MÍSTOPISNÉ.

Organ Archaologické komise při České Akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění
a Archaologického sboru Musea království Českého.

Redaktor dr. Josef Lad. Pič.

Ročník XX.

Roku 1902.

Sešit I.

České korunovační kříže v pokladu Svatovítském.

Sdělují Dr. A. Podlaha a Ed. Šittler.

Tab. I.—IV.

K nejpřednějším kusům chovaným v pokladnici Svatovítského náleží bez odporu *oba korunovační české* a to nejen pro skutečně velikou cenu své, nýbrž i — a to neméně — pro hodnotu svou eckou.

Prvý z křížů těch, 62·5 cm vys., v ramenech cm široký a 5 cm silný, zhotoven jest z ryzího v podobě velkého latinského kříže, jehož svrchní ramena jsou stejně veliká, spodní pak o něco málo. Všecka ramena mají tvar pravidelného čtyřbokého, na hranolu (obdélníkového průřezu), a jsou vesměs na koncích svých fialovitě rozšířena. Jsou totiž obě tyto stěny ramen nejprve drobným polokruhovým obloukem, římsu naznačujícím, rozšířena. Od hrboleku toto rozšiřují se oba boky hákovitě v cípatý lalok na každé straně; z laloků těch pak vyrůstá trojlisté, na konci v tupý hrot vybíhající zakončení. Toliko spodní rameno, z něhož vyniká klínovitý článek, sloužící k zafixování do vznosité žerdi, po případě stojanového podstavce, končí vodorovnou hranou.

Přední strana (viz pohled na tab. I. obr. 1.). Plochy těchto křížů jsou massivní, z hladkého zlatého plechu; toliko v jejich středu nalézá se křížový otvor, zakrytý křišťálem, který jest osazen v prostém úzkém zlatém rámečku, stěny kterého jsou na kříži upevněny. Pod sklem tímto (částečně vyplňující vnitřní dutinu kříže), uložena jest značná část dřeva, kterým kříže, obroubená řetízkovým drátem zlatým. Na každém z fialovitě rozšířených konců kříže umístěny jsou

starobylé *kameje*, 9 počtem, ve zlatých římsovaných rámečcích osazené, jež rovněž stěžejkami jsou ke kříži přidržovány. Pod kamejemi těmito upraveny jsou nehluboké důlky na sv. ostatky.

Zadní strana. (Viz tab. I. obr. 2.) Břevna kříže jsou téměř po celé ploše prolomena otvory, takže jen úzký pruh kovový jako rámeček táhne se kolem krajů křišťálových desk otvory ty zakrývající. Poblíže středu kříže táhnou se břevna na příč ploché pásky, na obou stranách vždy dvěma drobnými trojlaločnými zoubky vykrojené a při koncích čtyřlístými plochými rosettami ozdobené. Ve středu kosmo na příč položeny jsou zkřížené ploché kovové proužky.

Celá tato zadní stěna jest upravena jako viko, jež škatulovitě do kříže zapadá.

Uvnitř kříže pod tímto křišťálovým víkem upevněny jsou na zlatém širokém plechu přední stěny různé relikvie. Uprostřed v kovovém křížovém rámci položeny jsou dvě zkřížené částice sv. kříže; při koncích svých jest tato relikvie ozdobena vždy dvěma drahokamy (safíry a rubíny) a dvěma perlami, v koutech pak skřížením břevna vzniklých jest vždy po jedné kulovité perle. V lalokovitěm zakončení pravého příčného břevna kříže uložena jest opět část hřebu, obložená pouzderkem skládajícím se z úzkých plátek zlatých; na obou koncích pouzderka vždy po jednom drahokamu. Na jednom z plátekův na temněmodrém niellovaném pozadí čte se nápis: + parsh de clawo dni nri ihu cpi. Okraje

plátků lemovány jsou jemně vroubkovaným drátem. V hořením laloku kříže uložena opět v obdélníkovém vroubkovaném rámečku část houby, již byl Kristus napájen; v dolním pak v podobném, ač větším obdélníkovém rámcí dva dlouhé trny — z trnové koruny Jeho. Při levém konci příčného břevna konečně spatřuje se v obdélníkové schránce předešlým podobné část provazu.

Boky kříže jsou zcela hladké: toliko naletované jímky pro háčkovité skobky, kterými víko jest k celému kříži dosti primitivně přidržováno, a pak podobné jímky při lalokovitých koncích, ve kterých trčí opět skobovité v předu zahnuté zlaté hřeby, jež mají drahokamy a perly na místě hlav, přerušují hladkost jejich ploch. Zlatá lůzka drahokamů těch na hřebích trčí tak, že přilehají jako obruba všech čtyř hrotů kříže k okrajům víka. Shledáváme tu na každém rameni pět krásných safírů přirozených, toliko poněkud na bruse zaoblených tvarů, a mezi nimi vždy po třech perlách.*)

Pozornost archaeologovu putají přirozeně nejvíce starobylé kameje, k ozdobě tohoto kříže použité.

1. Na svrchním rameni spatřujeme hnědomodré onyx pravidelného oválového tvaru, 5·5 cm vys., 4·3 cm šir., do jehož svrchní bílé, zamodralé svítící vrstvy vřezán jest obraz (polovypouklina) „Ukřižování“. Na hranolovém kříži na suppedaneu (s oběma nohama podle sebe položenými) jakoby stojící, s rukama na příčných břevnech rozprostřenými, vyobrazen uprostřed Kristus. Oděn jest toliko nedlouhým rouchem kolem beder. Hlava jeho křížem ozářená jest poněkud na pravo skloněna.

Na temeni kříže upevněna jest tabulka s řeckými písmenami IC XP (t. j. Ježíš Kristus) Nad kolmými břevny kříže vryt jest nápis: Η CTA — VPωCIC (t. j. η σταύρωσις = ukřižování) jež pokračuje ve skratkách T K (t. j. τοῦ κυρίου = ukřižování Páně) u paty kříže. Po stranách kříže stojí dvě postavy: P. Maria a sv. Jan, posou svojí zarmoucenost naznačující, oba v roucho dlouhé zahalení. Hlavy jejich jsou kruhově ozářené. Nad hlavou P. Marie vryto: M—P ΘV (t. j. Μητηρ Θεοῦ = matka Boží); vedle hlavy Janovy pak: Ιω (t. j. Ἰωαννης ὁ θεολογος = Jan Bohoslovec).

Obě postavy tyto nemají žádné pudy pod nohama, kříž sám vztýčen na drobné skalce. U paty kříže vryta jsou zmíněná písmena T K. V rozích nad příčným břevnem kříže spatřují se konečně dvě malá andělská poprsí v profilu, okřídlená. (Viz obr. 5. na tab. II.)

*) Čhrnem ozdoben jest kříž tento 20 safíry, 1 smaragdem, 4 rubíny, 24 perlami a 9 kamejemi.

Kamej tuto — zřejmě původu byzantského — možno klásti do X. stol.

2. Pod předešlou kamejí 3·4 cm vys. fialový, průhledný amethyst tvaru nepravidelného pětiúhelníka, do něhož jest vřezán poprsní relief, znázorňující Krista en façade, pravíci s prsty po řecku zkříženými žehnajícího, s knihou v levici. U hlavy Kristovy, opět křížem v kruhu ozářené, zase vryto IC XC.

I tato kamej, umělecky dosti významná, jest středověká byzantská práce. (Viz obr. 5. na tab. II.)

3. Na pravém rameni kříže v lalokovém jeho zakončení vsazena jest velká (6·5 cm vysoká) elipsovité kamej (hnědomodré bílé onyx), do něhož vřezán reliefní obraz Krista v celé postavě na obdélném piedestalu kroužkovými dříčky ozdobeném stojícího, v rásném, přepásaném rouše, s knihou na levém rameni, žehnajícího pozdvíženou pravíci (prsty opět po řecku skříženy). U hlavy křížové ozářené opět vysvětlující nápis: IC XC. Celý relief obrouben jest povystouplým hnědým obroučkem. (Viz obr. 1. na tab. III.)

Opět byzantská práce asi X. stol.

4. Vedle předešlé kameje umístěn jest skoro 4 cm vys. modrý průhledný kámen (nepochybně safír) nepravidelného, vejčitého tvaru, do něhož mistrně jest vřezáno antické poprsí; hlava mírně na pravo obrácená, dlouhým vlasem lemovaná; na bradě střídmy vous. Hrudň halí pěknými záhyby přes ramena splývající „ch'amys“. Tvrdost kamene, jak z celé řezby patrné, hladla zhotoviteli nemalé překážky. Vzdor tomu však sytost a verva linie zaslouhuje plného uznání. (Viz obr. 4. na tab. II.)

Antická hlava tato má mnohou příbuznost se známými replikami Bacchovy (nebo Silény) hlavy z rozkvětu Heilenistického umění z doby předcísarské.

5. Na levém rameni kříže mezi koncovými laloky vsazena velká 5·5 cm vys. oválová antická podobiznová kamej onyxová, hnědá (rezavě zažloutlá), z jejíž bělavé, poněkud zamodralé vrstvy vyřezán v mělkém reliéfu profil (na pravo hledící) římské tváře bezvousé, s krátkým, kučeravým vlasem, s chlamidou, pod hrdlem sponkou spjatou, lehce na ramenech nastíněnou. Ve vlasech patrná jest rýha pro imperatorský věnec, jež nyní chybí.*) Svchní vrstva vlasů, jakož i roucha jest již opět zahnědlá. (Viz obr. 3. na tab. III.)

Kamej tato má svůj vzor — umělecky ovšem daleko cennější — v proslavené Ptolemaiovské kamejí podobiznové (dle některých císař Augustus), jež se chová

*) Jsou známy doklady, že věnec ten — z drobounkých zlatých vavřínových lístků — leckdy i drobounkými drahokamy ozdobený, býval na podobné kameje namontován. Srov. Adolf Furtwängler „Die Antiken Gemmen“ (1900). passim.

v British Museum Londýnském (č. katalogu 1560).*) Podobná portretní gemma zdobí i relikviář Ottou I. darovaný, v domu Quedlinburském (amethyst); podobiznu tu mnozí prohlašují za hlavu Dionysovu. Na známém Lotharově kříži v Cáchách, tak zvaném,

Menší umělecká hodnota, již kamej naše jeví, odkazuje nás hledati vznik její v periodě umírajícího římského umění III.—IV. stol. Někteří již vyslovili domněnku, že to portrét Konstantina Velikého. Nenašli jsme však pro to žádných bližších důkazů.

Obr. 1. Rytina „Ukřižování“ na zlatém kříži korunovačním. (Zvětšeno.)

protože na jeho zkrížení „pečeť“ — antická to kameje — Lotharova je umístěna, spatřujeme gemmu s podobnou poprsní řezbou, jež představuje antickou hlavu v profilu, na levo hledící, vavřínovým věncem se třemi páskami od něho splývajícími ověncenou; polo-postava ta drží v ruce berlu s orlem.

*) Její vyobr. i popis viz u Furtwänglera o. c. díl III. str. 316. aneb v barvách: Cyril Davenport „Cameos“ (Londýn 1900) příl. I.

6. Vedle předešlé umístěn jest slabě opalisující mléčně bledý (maličko jen zamodralý) chalcedon (achát) tvaru nepravidelné, téměř do obdélníka stlačené ellipsy; do něho vřezán jest reliéfní obraz sv. Michaela, archanděla, v celé postavě — okřídlený — v antickém brnění, s chlamidou na ramenech, s mečem v pravici nad pravým ramenem vztýčeným a s velikou pochvou při levém boku. Tvář jeho jest jinošská; kolem hlavy

Obr. 2. Papež Urban V. a královna Elišbata. Těsto ze karmelitánského kláštera Svatovítska, středověk.

královou svatozář. Nad křížem vyto do půdy obrácen: O AP MI (t. j. s. *ἀγγελία*: *Μησα* = aršaniš *Μιχαήλ*). (Viz obr. 1. na tab. II.)

Kameje tato jest nevytáhlá práce byzantská, středověká.

1. Pod nakloněným křížovým otvorem umístěna jest nejprve krásná antická gemma onyrová, elipsovitá, 3½ cm vys., jejíž půha jest mírně nář. (až tvarů). Pochýb. reliéf v mnohém směru vstřísný provedený, představuje krásně poprvé mladistvé ženy v profilu, na pravo hledící, s korunnovým pláskem z arabeskových, téměř půlkruhových listů složeným na hlavě. Pod křížem na řezákové hranici šperk tvaru mazulovitého. Koruna, šperk, jasně s vrchní rohoží jsou řezány z tvrdšího železa vyšší, iluzivně. Nad rameny vyto je S. *ἄρ* Hlava obrácen směrem jest vytoan kruhovou čarou.

V gemmě této spatřujeme krásnou a umělecky vysoce zajímavou repliku mnohonásobně se vyskytujícího

^{*)} *Revue* 1. tab. III.

typu antické kameje, v němž spřažením sítě sítě obrazem hlavy hlavy. V antice, kdy k oměně našeho kříže ji bylo použito, (ve XIV. stol.) přidělali patrně svatozář a vytoji písmena (akradta, směr = „S. Helena“ nebo „Maria“), jak tomu charakter písmen bezpečně nasvědčuje.

Gemma tato jest patrně produktem vysokého umění římského z doby raného císařství. (Viz obr. 2. na tab. III.)

2. Pod předníkem kamejí vzadu jest bílá ačhat, 2½ cm vysoká, čtvercová (s rohy zaoblenými), z něhož vyřezány reliéfní dvě postavy v rozích křivých spělá k sobě obrácené, společně v jedné ruce přednět holi podobný držet, druhou rukou poše v před vyřezájet. Spodní rohoží oboje jest dlouhá přepásané (v postavy levé kosmo čtvercované); vrchní rohoží v před vyřezané a oboje tralstváno jest stejné. Koruna pravé postavy má tři úpaté vrcholky, koruna postavy levé však tak jako jediné (má oslem). Vyvěřující nápis čyřtá. Hlavně středověká byzantská práce.

3. Pod oběma předníkem kamejemi umístěna jest konečně elipsovitá, 4 cm vysoká gemma, ve všech umělecky nejvýznačnější. Hlavně jest z onyru: půha

jest bílá, reliéf sám tmavějším. Spatřujeme tu na rozdíl románské století trůna podobné (s operadlem) sešití postavu krále, z pítma k úvahu hleděním, v dlouhém rohoží, s listovou korunou — z pod ní po oboje stranách dlouhé okadřené prameny vlády spřávají — na hlavě; v pravici má želo, šroubovitě kroucenou křákovou tu holi, náhoře rovnoranným křížkem končí, v levici pak křivě: želo žabiko, s podobným křížkem vrchně usazeným. Nohy spřávají na podnoží gušárem pokrýté.

Technický vyborná práce tato z X.—XI. stol. pocházející, usuzujeme patrně některého císaře německého,

^{*)} *Zeila* oběma vzorů: viz na p. 2. *Strombiana* a. n. III. I. tab. III. 6. 11) (Florentina, ve všech rejzích), *Strombiana*, *La Scultura in pietra lina, camicia et incalce* obr. 31. na str. 129 *zeila* oběma vzorů vzorů a nář. *Strombiana* *Strombiana*, *„L'Arte del marmo“* list 12 a str. 57, *Strombiana* a. n. *Strombiana*, obr. 311.

děpodobně Jindřicha II., svatého.*)
obr. 4. na tab. III.)

Tento korunovační kříž zatčen jest
v nevýznamné zlacené noze barokní.

*

Druhý kříž korunovační, (viz tab. IV.
jež celý ze zlata zhotovený, má tvar
plochých desk, pouze 1·5 cm silných
cm širokých, prostě přes sebe v pra-
úhlu překřížených. Svislé břevno jest
m dlouhé, břevno vodorovné pak 23 cm.
přidělán opět klínovitý hrot k zatý-
v podstavec, po případě vzositou
Střední plochu kříže, v níž se obě
na křížují, zaujímá nehluboký konkavní
k, přikrytý konvexně vybroušeným elli-
tým křišťálem, jež vroubí prostý zlatý
uček, řadou drobných ke křišťálu při-
ých cípků zakončený. Pod křišťálem
ena jest částka roucha (tkaniny), jímž
Kristus na kříži opásán.

Obdélníkové plochy břevna ozdobeny
rytými niellovanými *obrazy*, výborně
edenými:

1. V hořejší části kolmého břevna
azen jest Kristus na kříži, po stranách
Iaria a sv. Jan. (Viz obr. 1.)

2. Na pravé straně podélného břevna
tuje se klečící papež s tiarou na hlavě,
ím pak kardináljáhen v dalmatice já-
ké a s mitrou na hlavě. Nad posta-
papežovou vyryto: Urbanus papa / a quatuor /
ou kardinálovou: per il. d. belliforte. / d. cardinalis
obr. 2.).

3. Na levé straně příčného břevna — jako pendant
razu předchozímu — klečí Karel IV. a za ním syn
Václav, oba s korunami na hlavách a v pláštích
bně lemovaných. Nad hlavami jejich jsou opět vy-
nápisy: „Karolus · quartus · / romanorum · imperator /
a „Wenzeslaus · quatuor · / boemie · rex / Karoli · filius /
obr. 3.)

*) V dopise svém k pražské kapitole z Treviru 17. února
datovaném zmiňuje se Karel IV., že tamže získal pečef
novou, — sigillum secretum in annulo sculptum, olim in-
Henrici Romanorum imp. cum gemma habente colorem quasi
i, cujus virtute et tactu restringitur sanguinis fluxus —
v kameni barvy jakoby rubínové, jehož dotekem za-
vala prý se finoucí krev, svého — jak praví — praděda
icha, slavného římského krále. Tímž prstenem prý i tento
vůj spečetil. (Srov. Pešina o. c. 440.—441.) Není, tušíme,
bezdůvodné domnívat se, že gemma z našeho kříže jest
bné pečefidlo Jindřichovo.

Obr. 3. Karel IV. a Václav IV. Niellovaná rytina na korunovačním kříži.
(Zvětšeno.)

4. V dolejší části kolmého břevna konečně zobra-
zen jest papež, kterak odevzdává Karlu IV. relikvii.
Papež má na hlavě tiaru a oděn jest ozdobně lemova-
ným, na prsou velikou agraffou spjatým pluvíálem.
Císař má na hlavě korunu a oděn jest nádherným plá-
štěm, jež pokryt jest vzorem, složeným z heraldických
orlic ve čtyřlístových rámcích. V hořejší části tohoto
obrazového pole vyryt jest vkusný ornamentální pruh
rozvilinový a pod ním nápis (minuskulový):

de panno · cruentato · quo
xpi · p̄cinctus · fuit · in · cruce ·
datum · per · urbanū · papā · V · Kar
olo · III · imperatori · romanoru

Ve všech rozích těchto obrazů, jež jsou vesměs
několika proužky niellovanými rámcovány, nasazeny
jsou drahokamy, po většině „en cabochon“ broušené,
tvarů přírodních, ve zlatých jímkách s čípkou šroubo-
vnicí opatřenými. Jímky ty jsou velmi vkusně praco-

Obr. 4. Papež Urban odevzdává Karlu IV. relikviji.

Rytina na zlatém kříži. (Zvětšeno.)

vány a namnoze vytepanými lístky v drápkové přídržovače přecházejícími ozdobeny. (Viz obr. 5.) Některé z původních kamenů však dnes již chybí, a nahrazeny jsou barevnými broušenými skly v lůžkách hrubých, nemotorných.

Boky kříže i zadní strana jsou zcela hladky. Kříž rozložití nelze. Zdá se, že jest uvnitř vložena kovová silná deska, na spodu zlatým plechem obložená, jenž

Obr. 5.

jest při okrajích na tenko vytažen a přes zlatou desku svrchní, c. 1 mm silnou, do níž niellované obrazy jsou vyryty, na hranách přehnut a přitlačen.

I tento kříž zatčen jest nyní v nevýznamné barokní noze monstrancové ze zlaceného kovu.*)

Autorem obou těchto křížů jest Karel IV., jenž je pořídil a království Českému mezi klenoty říšské daroval, aby byly schránkou na nejdrahoccennější relikvie, jež ve své známé horlivosti sběratelské (při r. 1354.) byl získal.**)

*) Srovnej literaturu: Dr. F. Bock v Mitthl. CC. XIV. (1869) str. 25—31, kdež podáno jest vyobrazení prvního kříže nesprávně (kreslič sloučil nedopatřením obě strany kříže v jedno); F. Lehner v Methodu II. (1876) str. 4. a str. 81—84. Dr. August Ambros „Der Dom zu Prag.“ (1858) str. 319.

***) O tom dochovalo se několik jeho autentických listin v archivu metropolitní kapitoly Pražské chovaných, jež se vzácnou svědomitostí otiskl T. Pešina ve svém „Phosphorus septicornis“ radus IV. — Roncho Kristovo daroval Urban IV. Karlovi r. 1368. (Dle inventáře z r. 1368.)

Na křížích samých nenalezli jsme nic patrného, z čehož by se na přesné datování, anebo na umělce, kteří je zhotovili, souditi mohlo.

Původně měly oba tyto kříže podstavce („pedes“) skvostné,*), jež však za zmatkův husitských (prý při oblehání Karlova Týna) uzmuty byly zároveň s jinými ještě klenoty chrámovými, v ceně 200 tisíc dukátů uherských. Užíváno jich bylo vždy při korunovaci českých králův. Jakožto klenoty říše české chovány byly na hradu Karlštejně až do r. 1645, kdy teprve přivtěleny byly k pokladu Svatovítskému.

*) Seznam klenotů Karlštejnských z r. 1515 mluví o nich takto: „Sunt duae cruces, ambae sine pedibus pro nunc; prius enim habuerunt pedes optimos fabricatos. Qualiter perditū sunt, in fine Reliquiarum lucidius describetur (v dodatku se čte o tom takto: „tempore Sigismundi Imp., quando castrum Carlsteyn obsessum fuit, Reliquiae illae per barones et nobiles spoliatae sunt; nam . . . jocalia ornamenta in auro et argento, ad ducenta milia aureorum hungaricorum sunt ablata Ecclesiae Prag. et Carlsteynensi“). In prima cruce, quae ponderat X. milia ducatorum Hungaricalium puri auri, sunt haec Reliquiae pretiosae: de ligno Dominicae Crucis, ubi adhuc foramen apparet, pars satis magna et lata; pars de clavo pedum; reliquiae S. Joannis Baptistae, s. Annae et aliorum Sanctorum cum titulis suis; et spina de Corona Christi. Habetur etiam particula vestis purpureae, in qua fuit iris Dominus noster. — In altera cruce, quam Innocentius sextus, (omylem místo „Urbanus quintus“) Carolo IV. dono dedit, sunt reliquiae etiam preciosae: de sudario, cum quo Christus fuerat coopertus in cruce; de fune, quo fuerat ligatus ad statuum, et aliae reliquiae; pars de spongia, qua fuerat potatus in cruce. — Sunt etiam utraque in cruce magni lapides pretiosi et margaritae satis magnae, saphiri, smaragdi, pallasii. Crux haec minor est etiam de puro auro, ornata satis praetiosis lapidibus . . . — Et istae duae cruces (cum Veronica), sunt regni totius.“ (Srov. Pešina „Phosphorus“ str. 412.) Popis tu podaný — patrně po paměti pouze — zaměňuje nedopatřením uváděné relikvie.

V konsignaci z r. 1683 uvádí se první kříž pod čís. 1. takto: „crux aurea maior, ponderans 1592 aureos“. V inventáři z r. 1705 popisuje se kříž tento těmito slovy: „Crux aurea maior cum 22 lapidibus et 16 unionibus maioribus ab extra in una parte, ex altera parte 9 figurae ex pretiosis lapidibus; intra ex una parte pars s. crucis, pars funis, 2 partes spinarum, pars clavi, pars spongiae, 8 lapides pretiosi et 12 gemmae majores. In altera parte major pars s. crucis cum foramine a clavo; sub his figuris sunt variae reliquiae, uti pars digiti s. Joannis Baptistae, pars ligni s. crucis, s. Pangratii etc.“

Rukopisy drobnomalbami vyzdobené v knihovně kláštera Strahovského.

Podávají Dr. A. Podlaha a Dr. I. Zahradník.

Pontifikál Alberta ze Šternberka.

Tab. V.—VII.

List CXVIII. a. V kolumně a inciálka Q (obr. 1.) karmínová, akanthová. V pravo před oltářem sedí arcibiskup oděný albou, zelenou tunicellou, žlutohnědým řasnatým ornátem a palliem, sedí před oltářem, žehnaje tři ordinandy v bílých dlouhých rouších před nimi stojící. U oltáře duchovní držíci pedum. Pozadí tmavo-

modré světlejšími rozvilinami pokryté. Orámování iniciály zelené, cípy zlacené.

List CXX a. Ve sloupci β inciála O (obr. 2) modrá akanthová. V pravo sedí arcibiskup podobně oděný, jako v inciále předešlé až na to, že má tunicellu růžovou. Za ním u oltáře duchovní s berlou, jako v inciále předešlé. Před ním tři svěccenci na podjáhensství v albách s manipulem na levici.

List CXXI b. Ve sloupci β inciálka O (obr. 3.)

Obr. 1.

a růžová akanthová, orámování zelené, cípy vyzlacené. V levo u oltáře červeným antependiem ozdobeného stojí arcibiskup oděný mitrou, albou, růžovou tunicellou, zlatohnědou, zeleně podšitou kasulí a palliem. U oltáře přísluhují duchovní s berlou. V pravo tři svěcení na jáhenství v bílých albách s barevnou čtvercovou ozdobou při dolejšímu lemu, s manipulem na levici a se štolou přes prsa k pravému boku jdoucí. Pozadí tmavomodré, světlomodrými rozvilkami pokryté.

List CXXVI b. V kolumně « iniciálka O (obr. 4.) modrá akanthová. Orámování růžové, v cípech vyzlacené. Uvnitř svěcení na kněžství. V pravo před oltářem stojí arcibiskup oděný týmiž rouchy, jako v iniciálce předešlé; za ním za oltářem duchovní držící pedum; v levo svěcenec na kněžství oděný albou se zlatožlutým límcem, takovoutěz obrubou rukávů a s růžovou čtvercovou ozdobou u dolejšího lemu, a zelenou, růžově podšitou kasulí. Za touto postavou viděti tvář jiného svěcence. Pozadí temně fialové, bělomodrými rozvilkami pokryté. Orámování růžové, cípy zlacené.

List CXXXIII a. V kolumně « iniciálka S (obr. 5.) modrá, bělomodrou barvou uvnitř konturovaná. Ve střední části písmeny ponechány toliko linie okrajové, aby část ta nerušila středního obrazu. Obraz ten představuje svěcení na biskupa. V levo před stolem oltářním, na němž viděti gotický nízký svícen, sedí na nízkém, červeně pokrytém sedadle arcibiskup, oděný albou zelenou, tunicellou, zlatožlutou kasulí, palliem a mitrou, jenž stavi biskupu před ním klečícímu, jenž oděn jest zlatožlutou tunicellou a růžovým pluvialem, mitru na hlavu. Za kle-

čícím biskupem dva duchovní oděni dlouhými rochetami a chórovými límci; jeden z nich drží biskupskou berlu. Pozadí temněfialové, modrým rozvilkovým ornamentem pokryté. Orámování zelené, cípy vyzlacené.

List CXLII b. V dolejší části sloupce β iniciálka O (obr. 6.) růžová, akanthová. Uvnitř znázorněna benedikce opata. V levo před oltářem sedí arcibiskup v plném ornátu (jako v iniciálce předešlé); před ním klečí dva mniši v černošedých hábitech. Vedle nich stojí přísluhující duchovní s pedem v ruce; jiný duchovní stojí za oltářem. Pozadí tmavomodré, světlejšími rozvilkami oživené. Orámování zelené, cípy vyzlacené. (Viz tab. V., obr. 1.)

List CXLVIII a. Hořejšek kolumny « zaujímá iniciála O. Písmeno modré, akanthovými lupeny ozdobené. Uvnitř znázorněna benedikce abatyše. V levo sedí před oltářem biskup na sedátku tmavořialovou látkou pokrytém. Oděn jest bílou mitrou, albou, červenou, ve výstřížku zlatem lemovanou tunicellou, zlatožlutou, zeleně podšitou kasulí a palliem. Před ním klečí tři jeptišky v černošedém rouše, černé, bíle podložené kukly majíce na hlavách. Přísluhující duchovní jako v iniciálce předešlé. (Viz tab. V., obr. 2)

List CLIII b. V hořejší části kolumny « iniciálka O (Tab. V, obr. 3.) růžová, vyplněná nečleněnými, jen ozubenými listy. Uvnitř přijímání panen do řádu. V pravo stojí biskup oděný albou, zlatožlutým, zeleně podšitým pluvialem a bílou mitrou, žehná pravici dvě dívky před ním stojící. Dívky ty mají růžový spodní oděv, černošedé pláštiky a na hlavách bílé čepečky; v pravici drží

Obr. 2.

dlouhé točené svíce, levicí oba cípy plástíku. Za biskupem přísluhující kněz. Pozadí tmavomodré, světle-modrými rozvilinami oživené. Oramování zelené, cípy vyzlacené.

Široké prázdné dolejší okraje listů CLV, CLVI a CLVII jsou odříznuty; listu CLVIII odříznut nejen dolejší, nýbrž i celý levý okraj.

List CLXI a. Ve sloupci β dole iniciálka O (Tab. V., obr. 4.) modrá, akanthová. Uvnitř korunování krále. Na nízkém sedátku, jehož hořejšek opatřen červeným polštářem, sedí en face král. Spodní roucho jeho jest růžové; svrchní, až na zem splývající plášť modrý, pozpod zelený. Obuv hnědá, černě konturovaná a mřížkovaná. V levici drží zlatou kouli, v pravici žezlo. Po obou jeho bocích stojí po jednom biskupu, kteří odění jsouce albami, zlatožlutými, zeleně podšitými pluvíaly a bílými mitrami, staví králi zlatou korunu na hlavu. Pozadí temně fialové, modrými rozvilinami oživené. Oramování růžové, cípy vyzlacené.

List XLXIX a. Hořejší kolumny α zaujímá iniciálka O (Tab. V., obr. 5.) růžová, akanthová. Uvnitř korunování královny. Uprostřed klečí královna s rukama sepjatýma, oděná červeným rouchem spodním a zeleným, růžově podšitým, až na zem splývajícím pláštěm. Po stranách biskupové staví jí společně korunu na hlavu. Pozadí tmavomodré, světlejšími rozvilinami oživené. Oramování zelené, rohy vyzlacené.

List CLXXI a. V hořejší části kolumny α iniciálka O (Tab. V., obr. 6.) modrá, akanthovými listy ozdobená.

Obr. 4.

Obr. 3.

Uvnitř vkládání pallia na arcibiskupa. Uprostřed sedí en face arcibiskup oděný albou, růžovou tunicellou a zlatožlutou, zeleně podšitou kasulí. Za ním stojí biskup v růžovém pluvíalu, vkládaje mu pallium na ramena; po obou stranách přísluhující duchovní. Pozadí fialové, modrými vinutinami oživené. Oramování růžové.

List LCLXXII a. V kolumně α nahoře před „Ordo consecrationis viduae“ iniciálka O (Tab. VI., obr. 1.) růžová, akanthová. Uvnitř v levo před oltářem sedí arcibiskup oděný albou, červenou tunicellou, zlatožlutou, zeleně podšitou kasulí a palliem. Žehná dvě před ním klečící ženy, z nichž první má růžový spodní šat a zelený plášť, obě pak na hlavě bílé loktuše. Po straně přísluhující duchovní držící v ruce berlu. Pozadí tmavomodré, světlejšími rozvilinami oživené. Oramování zelené, cípy vyzlacené.

List CLXXIX a. Nahoře v kolumně α před „Ordo ad monachum faciendum“ iniciálka O (Tab. VI., obr. 2.) modrá, akanthová. Uvnitř před oltářem sedící arcibiskup v plném ornátě, před ním dva mniši. Pozadí jako na iniciálce předešlé, oramování růžové, cípy zlacené.

List CLXXIX a. Nahoře v kolumně α před „Ordo ad includendum masculum vel feminam“ iniciálka O (Tab. VI., obr. 3.) růžová, akanthová. Uvnitř v levo biskup v pluvíale, za ním přísluhující duchovní s berlou; v pravo v úzkém stavení muž z malého okénka vyhlížející. Pozadí jako na předešlé. Oramování zelené, cípy zlacené.

List CLXXX b. V kolumně α na počátku „Ordo qualiter Epus debet famulo vel famulis tradere dignitatem militarem.“ Iniciálka O (Tab. VI., obr. 4.) modrá, stylisova-

Obr. 5.

nými listy ozdobená. Uvnitř v pravo sedí biskup v pluviale, za ním stojí duchovní; před ním klečí dva mužové ruce pod prsou majíce skřížené. Oba oděni krátkými kabátci a přiléhajícími spodky. První z nich má kabátec modrý, spodky růžové, druhý kabátec červený, spodky zelené. Mezi muži těmi a biskupem na zemi červenobílý štít a meč, jež biskup žebná. Pozadí fialové, modrými rozvilinami oživené. Orámování růžové, cípy vyzlacené.

List CLXXXI b. V kolumně α před „ordo, qualiter pontifex se praeparare debeat, quando missam celebraturus est“ iniciálka U (Tab. VI., obr. 5.) růžová, na pravém rameni dvěma lupeny, na levém puklicemi ozdobená. Uvnitř en face biskup ve spodním rouše modrém a v růžovém plášti; jeden duchovní kleče drží na jeho klíně bílou roušku, druhý, rovněž kleče zlatožlutou mísu, v níž biskup sobě ruce umývá. Po pravici biskupově stojí duchovní s berlou, po levici jiný drže v ruce ve výši mitru, na níž viděti splývající s ní pásky. Pozadí celé vyzlacené, rámeček zelený.

List CLXXXIX a. V kolumně α nahoře na počátku mešního kanonu („Te igitur clementissime...“) iniciálka T (Tab. VI., obr. 6.) modrá, akantovými lupeny vyzdobená. Uvnitř postava Krista, po pás stojícího v obdélníkovém hrobě. Kristus úplně obnažen; toliko kolem beder bílá rouška. Tělo jeho červenými tečkami, rány naznačujícími, poseto. Kolem hlavy zlatá kruhová, třemi červenobílými pruhy přerušovaná svatozář. Na okraji hrobu kalich, do něhož z boku Kristova tryská krev. Pozadí fialové, modrými rozvilinami oživené. Vnější pozadí zlaté, orámování zelené.

List CCIII a. Sloupec α . „Incipiunt benedictiones episcopales per circulum anni“ iniciálka P (Tab. VII., obr. 1.) růžová; v pravé její části listoví akantové, v levé lupení zoubkované. Uvnitř v pravo arcibiskup v plném ornátě (kasule zlatožlutá, tunicella zelená) sedí před oltářem; před ním klečí duchovní oděni v tunicelly. První z nich má tunicellu červenou, na prsou bílou čtvercovou ozdobou okrášlenou, a na krajích rukávů zlaté obroubenou a rovněž bílým mřížkovaným ornamentem opatřenou; límec jest zlatožlutý. Druhý duchovní má tunicellu zelenou a límec rovněž zlatožlutý. Pozadí tmavomodré, světlejšími rozvilinami oživené. Orámování zelené, cípy vyzlacené.

List CCXXIII b. V kolumně α nahoře iniciálka O (Tab. VII., obr. 2.) na počátku „Ordo ad visitandum infirmum“. Písmeno modré, listovými ornamenty ozdobené. Uvnitř král na lůžku spočívající, červenou pokrývkou pokrytý, hořejší část těla maje nahou; na hlavě má zlatou korunu. V hlavách postele mladistvá bezvousá postava v červeném rouše s hermelínovým límcem. U postele stojí biskup v pluviale, podáváje králi, jež hořejší částí těla s lůžka se pozvedl a ruce sepjaté má, svostii. Za biskupem stojí duchovní, jež v jedné ruce drží dlouhou svíci, v druhé berlu.

List CCXXIV b. V kolumně β iniciálka O (Tab. VII., obr. 3.) růžová, lupeny ozdobená. Uvnitř pomazání umírajícího. Na lůžku spočívá král se zlatou korunou na hlavě, po pas jsa obnažen, jinak červenou pokrývkou přikryt. Před lůžkem na nízkém čtyřnohém stolku nádobka trojitá a vedle jiná nádoba větší. U lůžka stojí biskup v pluviale, levicí drže levici královu a pravicí ji maže sv. olejem. Vedle biskupa duchovní držící berlu a trojitou nádobku s oleji. V hlavách postele bezvousá tvář s hermelínovým límcem.

List CCXXIX b. V nejhořejší části kolumny β na počátku rubriky „Ut egressa fuit anima de corpore“ iniciálka U (Tab. VII., obr. 4.) modrá, akantovým lupením ozdobená. Uvnitř iniciálky zesnulý král na lůžku spočívající. U lůžka biskup, ruku pozdvíženou maje k žehnání, před ním stojí duchovní s rozevřenou knihou, z níž biskup čte, a jiný biskup s berlou. Za biskupem u nohou lůžka mladistvá postava v růžovém rouše s hermelínovým límcem, držící dlouhou svíci. Pozadí fialové, nevzorkované. Orámování fialové, vnější pozadí vyzlacené.

List CCXXXV b. V nejhořejší části kolumny β na počátku obřadů degradace kněze iniciálka O (Tab. VII., obr. 5.) růžová, lupenovým ornamentem vyplněná. V pravo před oltářem sedí arcibiskup v plném ornátě; před ním stojí kněz, albou při dolejším lemu červenou, čtvercovou ozdobou ozdobenou, a zelenou kasulí oděný, oběma rukama kalich držící, jež mu duchovní u něho stojící z rukou bere. U oltáře za biskupem jiný duchovní dr-

žící berlu. Pozadí tmavomodré, světlejším rozvilinovým ornamentem oživené, orámování zelené, cípy vyzlacené.

List CCXXXVI b. Ve sloupci α na počátku „Ordo qualiter agitur Romanum concilium“ iniciálka O (Tab. VII., obr. 6.) modrá, lupenovým ornamentem ozdobená. Uvnitř sedí těsně vedle sebe čtyři biskupové vždy dva a dva k sobě obrácení, odění pluviály (oba krajní mají pluviály zlatožluté, prostřední v pravo růžový, v levo modrý) a bílými mitrami. Pozadí fialové, světlemodrými rozvilinami ozdobené. Orámování růžové, rohy vyzlacené.

Na stránkách, kde jsou iniciálky, opakuje se v nepatrných obměnách ornamentální krajový, někdy i středový ornament, jež jsme již na počátku byli vylíčili. Konec kodexu chybí.*)

b) Vazba.

Dřevěné desky potaženy jsou bílou koží, do níž vtaženy tři soustředné ornamentální rámce obdélníkové. Ve vnitřním opakuje se motiv psa stíhajícího zajíce; v rámci prostředním v rozvilinách střídá se bezvousá hlava s přílbicí na hlavě a drobné postavičky muže a ženy vedle sebe stojících. Ve vnějším rámci mezi hroz-

*) Stručně pojednal o pontifikátu Alberta ze Šternberka dr. K. Chytil v „Pam. archeol.“ XIII, sl. 155 a 156.

novitými ornamenty malé kruhové medailonky s nezřetelnými tvářemi v profilu. Na desce přední mezi druhým a prvním rámcem vtažen nahoře nápis

PONTIFICALE
ABBATIS : LVCENS.

Pod tím vtažen znak opatský v oválovém věncovém rámci, s opisem:

A * D * 1581 * SEBASTIANVS * FREITOG * A
CZIEPIROH * I * V * D * DIVINA * PROVIDENT
* ABB * LUCENSIS. *

Pod tím k dolejšímu okraji posunuté středové kování kosočtverečné, ozdobené vrytými stylisovanými trojlístky do rohů jdoucími a nestvárnými postavičkami s lidskými tvářemi uprostřed nich. V rozích desky mosazné kování na krajích stylisovanými liliemi, uprostřed pak vypuklou rosettou ozdobené.

Zadní deska má tytéž tlačené rámce, ale jiné kování: uprostřed kosočtverečný plíšek s plochým knoflíkem uprostřed, s trojitými lupeny do rohů jdoucími, mezi nimiž gotické m. Rohová kování jsou na obrazích polokruhové zoubkována, uvnitř velikým zploštělým, rosettovým okrajem obklopeným knoflíkem opatřená a v cípu trojlaločným, vysekaným a z části vydutým listem ozdobená.

Z umělecké činnosti malíře Jana Václava Spitzera.

Podává Dr. Ant. Podlaha.

Tab. VIII.—X.

Jedním z neplodnějších umělců v době rokokové u nás byl malíř Jan Václav Spitzer. Narodil se r. 1711 v Praze. Počátkům umění malířského vyučil se u vlašského malíře Františka Dominika Barbieriho, jenž tehdy nějaký čas v Praze se zdržoval. Potom odebral se Spitzer do Vídně a studoval tam na malířské akademii. Po několika letech vrátil se do rodného svého města a zabýval se pilně olejovou i freskovou malbou. Pražský novoměstský cech zvolil jej roku 1770 za svého starostu.¹⁾ Zemřel v Praze roku 1773.²⁾

Z prací jeho bylo jich dosud jen málo známo; Dlabač uvádí jich všeho všudy pět.

¹⁾ Tolik sděluje o něm Dlabač v „Künstler-Lexikonu“ III, sl. 140.

²⁾ Dlabač ndává sice rok 1774, ale z účtů malířského cechu novoměstského vysvítá, že Spitzer zemřel již r. 1773. Dr. F. X. Jiřík v Obr. Revui I, 93.

Nedávno našel p. bibliotekář Strahovský dr. I. Zahradník několik jeho tušových kreseb, mimo to pak podařilo se nám při pracích soupisových objeviti několik dosud neznámých jeho maleb, i hodláme tudíž podati zde přehled umělecké činnosti Spitzerovy, pokud jest nám známa:

I. Malby freskové.

1. V *Mníšeckém* kostele nástrovní fresky, které vyplňují čtyři pole klenby chrámové. V prvním poli, nad presbytářem, zobrazena jest nejsv. Trojice; na ostatních spatřujeme výjevy ze života sv. Václava. Fresky tyto provedl Spitzer nákladem hraběte Ignáce z Unvertů r. 1756, jakž na třetím klenbovém poli naznačeno jest. Fresky tyto obnoveny byly r. 1887 pražskými malíři Javůrkem a Scheiwlem.³⁾

³⁾ Zpráva p. Augustina Černého, říd. učitele v Mníšku.

Obr. 1. Spitzerova nástropní malba v klášteře Obořištském.

2. Ve zrušeném klášteře *Obořištském* jest ve velké klášterní síni pěkná fresková malba nástropní, představující oslavu řádu Pavlinského. Kolem při okraji klenby malovaná ballustráda, za níž stojí hojně postav světců a vynikajících členů řádu Pavlinského, a mezi nimi i postava zakladatele kláštera Pešiny z Čechorodu, jenž zobrazen jest, an ukazováček pravé ruky k čelu pozvedá. Uprostřed v oblacích bílá holubice, anděl s blankou v ruce k holubici ukazující a několik hlavinek andělčích. (Viz obr. 1.) Na podstavci úle vedle sv. Bernarda stojícího čte se málo již znatelný podpis malířův: „HANS SPITCZR PN. 1757.“⁴⁾

3. V zámečku na *Hradištku u Štěchovic* provedl Spitzer hojně freskové malby. Největší z nich zdobí strop velikého sálu. V římsko-renaisančním, perspektivně kresleném sále sedí Kristus se třemi hodovníky za stolem; po pravé straně Kristově klečí sv. Magdalena, umývající nohy jeho. S každé strany v popředí po

jednom stojícím muži, sledujícím s účastenstvím tento výjev. V pozadí po pravé straně Krista sluha přinášející pokrm. Celý obraz obklopen jest bohatým rokokovým rámcem malovaným, v jehož dolejší části čte se chronografický nápis „LACRYMIS CAEPIT RIGARE PEDES EIVS. LVC. c. 7“, dávající letopočet 1759.⁵⁾ O tušovém návrhu k této malbě zmíníme se níže.

Na chodbě prvního poschodí nalézá se trojdielná fresková malba nástropní: ve středním poli Madonna, na trůně pod baldachýnem sedící a nohu na hlavě hada položenou mající, sklání se k sv. Norbertu, jenž přijímá od ní hábit praemonstrátský.

Malba tato signována jménem malířovým: „Jo. Spitzer Pinxit.“ Po stranách tohoto obrazu jsou malby menší; malba v pravo se nalézající představuje nejsv. Trojici; malba v levo sv. Augustina.

Také na zahradní zdi nalézá se několik fresek od Spitzera provedených (na př. Kristus v zahradě Getsemanské, korunování Panny Marie, sv. Josef, sv. Norbert

⁴⁾ Srovn. Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu Přeborském. Str. 76.

⁵⁾ Srovn. Dr. F. X. Jiřík v Obr. Revni I, 189.

a j.), nyní však velice již sešlých.¹⁾

4. V kostele sv. Kříže v *Liberce* provedl Spitzer veliké malby nástropní. Zobrazil tu: nalezení, povýšení a oslavu sv. Kříže. S prací touto započal z jara roku 1761 a dokončil ji v srpnu téhož roku. Bylo mu za ni vyplaceno 1000 zl.²⁾

5. V *Hrádku u Liberce (Grottau)* vyzdobil Spitzer r. 1766 freskami tamější kostel sv. Bartoloměje.³⁾

6. V bývalém benediktinském klášteře *sv. Jana pod Skalou* provedl Spitzer malby v bibliotece, kterou opat Bernard Slavík v letech 1764—66 vystavěl.⁴⁾

7. *Servitský chrám sv. Michala v Praze*, nyní zrušený, ozdobil Spitzer malbami na klenbě.⁵⁾

8. V kostnici na bývalém hřbitově *Karlovském v Praze* provedl Spitzer výzdobu malířskou.⁶⁾

9. V *sedmi kaplicích*, jež r. 1738—1740 opat Tomáš Jan Briške v ulici ke *kostelu Karlovskému v Praze* vedoucí v jisté vzdálenosti od sebe postaviti dal, vymaloval Spitzer na omítce sedm radostí Panny Marie.⁷⁾

II. Obrazy olejové.

1. *Útěk do Egypta* v kostele ve *Vejprncích u Plzně*. Sv. Josef, v jehož tváři zračí se starostlivost a úzkost, nese na holi v košíku tesařské nástroje a vede oslíka, na němž sedí P. Maria, držíc v náručí spícího Ježíška nahoře plesající andělé, a rovněž tak i před sv. Josefem andělé, sypající květiny na cestu.⁸⁾

Obr. 2. Spitzerův obraz „Sv. Václav a bl. Podivín“.

¹⁾ Srovn. Dlabač, *Künstler Lexikon* III, 141; Dr. F. X. Jiřík na uv. m. 139.

²⁾ Dr. F. X. Jiřík na uv. m. 139; Dlabač III, 141 čís. 2.

³⁾ Rohn „*Antiquitas Ecclesiarum Districtus Boleslaviensis*“ str. 84; Dlabač III, 140 čís. 1.; Sommer II, 283.

⁴⁾ Dr. F. X. Jiřík na uv. m. 139—140.

⁵⁾ Viz Fr. Ekert, „*Posvátná místa kr. hl. města Prahy*“ II, 367.

⁶⁾ K. Navrátil, „*Paměti kostela P. Marie na hoře Karlově v Novém městě Pražském*“ str. 114.

⁷⁾ K. Navrátil o c., 165.

⁸⁾ Dr. F. X. Jiřík v „*Obr. Revui*“ roč. I str. 139; srovn. Schaller, *Topogr. des Pilsner Kreises*“ 112; Dlabač o c. 141 č. 4.

2. *Proměnění Páně* v témž kostele představuje P. Ježíše uprostřed proroků Mojžíše a Eliáše; pod nimi tři apoštolové, v jejichž tváři zračí se úžas a oddanost k božskému Spasiteli.¹⁾

3. *Sv. apoštolé Simon a Juda* v kostele v *Arnošovicích*, sytého, jemně sladěného koloritu.²⁾

¹⁾ Dr. F. X. Jiřík na uv. m.

²⁾ Srovn. „*Soupis polit. okresu Sedlčanského*“ str. 2.

4. *Sv. Antonín Pad.* v kostele na *Karlovi v Praze*. Obraz tento zhotovil Spitzer r. 1756.⁷⁾

5. *Kopie Karlovské Madonny*, kterouž zhotovil Spitzer r. 1756 pro oltář v domácí kapli prelatury na *Karlově v Praze*⁸⁾

6. *Blah. Podivín pod kořeny stromu obraz Staroboleslavské Madonny skrývající*. Práce z r. 1742. Původně v kapli bl. Podivína, nyní v kostele sv. Václava ve *St. Boleslavi*.⁹⁾

7. *Sv. Václav kráčí bos ve sněhu do chrámu*, za ním Podivín v jeho šlepějích. V pozadí skupina budov v osvětlení měsíčním. V rohu jméno umělce: IO. SPITZER PINXIT PRAGAE 1742. (Viz obr. 2.)

8. *Mučednická smrt sv. Podivína*. Pochopové vyzdvihují spoutaného mučedníka k větví stromu, na níž jej oběsiti chtějí. V levém popředí přihlíží k tomu muž s knížecím kloboukem na hlavě. V pravém dolejšímu rohu znak Vunšvický a nápis:

IOANNES ANTONIVS CAIETANVS LIBER BARO
DE WVNSCHWITZ HAEREDITARIVS DOMINVS
IN INFERIORE KERNALSZ, MEDIO KERNALSZ
ET RAPPETITZ A 1741.

Na tomto obrazu jméno Spitzerovo se nenalézá.¹⁰⁾

III. Tušové kresby v knihovně Strahovské.

1. *Návrh k nástropní malbě v sámečku na Hradištku*, o níž již svrchu jsme se zmínili. Formát archový: 42·8 cm šir., 35·6 cm vys. Rokokové orámování jen z části tušováno; ostatek jeho naznačen jen tužkovými obrysy. (Viz tab. VIII.)

2. *Trůnící Madonna širokým rouchem zahalená*. Na jejím klíně rozkročen polostoje Ježíšek, jejíž Madonna rukama podpírá. V pravo anděl se sepjatýma

⁷⁾ Navrátil, o. c. str. 68.

⁸⁾ Navrátil, o. c. str. 122.

⁹⁾ Soupis polit. okr. Karlínského str. 42.

¹⁰⁾ Viz „Soupis polit. okr. Karlínského“ str. 120 s vyobr. na str. 119.

rukama; v levo jiný anděl, držící nad hlavou Madonnu hvězdný věnec. Dole na podnoží trůnu stojí veliký anděl, jenž na loutnu hraje a zpívá; u jeho nohou sedí na oblaku dva malí andělkové, z nichž jeden rozevřených knihách sedí, druhý pak před zpívajícím andělem list s notami drží. Formát půlarchový: 24 cm šir., 34·7 cm vys. Reprodukci viz v „Obrázkové revui“ I, 140.

3. *Sv. Václav*. Světec klečí levým kolenem na oblaku, podpírán jsa v pravém boku andělem. Oděv jest brněním, hermelfnovým pláštěm a vévodským kloboukem. Levici má položenu na prsou, pravici strasu dolů vztaženu. Po levém jeho boku anděl držící praporek s orlicí, pod ním dva vznášející se andělkové, z nichž jeden drží maršálskou hůl. Nad světcem dva vznášející se andělkové, z nichž jeden drží palmovou ratolest, druhý věnec. Okraj obrazu jest barokně vykrojen, a to v každé polovici jinak. Po stranách udány rozměry obrazu: „4½ Čle hoch“, „2½ Čle breit“. Formát půlarchový: 24 cm šir., 36·6 cm vys. Reprodukci viz v „Obrázkové revui“ I, 503.

4. *Náčrt k vymalování kruhové kopule*. Kolkol ballustráda skládající se z ellipsovitých článků, přerušena místy pilířky s vásami, jakož i volutovými štíty ozdobenými bustou. Ve vnitřní ploše světec-biskup na oblaku sedící, od dvou vznášejících se andělů nesený. Pod ním nad ballustrádou tři andělčí hlavinky. Nad světcem ve středu klenby andělek držící věnec; v ostatní ploše tu a tam vznášející se andělé. (Viz tab. IX.) Formát: 29·2 cm šir., 37·5 cm vys.

5. *Část (hořejší) náčrtu k obrazu „Zrmtvých vstání Páně“*. Dole téměř uprostřed vznášející se Kristus. V pravici drží praporek, jenž jako draperie kolem středu těla jeho vlaje. Levici má pozdviženu vzhůru. Pohlíží stranou dolů, patrně ke hrobu svému. Po pravici jeho v oblacích tři velící vznášející se andělé nad sebou, nad nimi trojice andělků malých. Po levé straně, nad Kristem skupina tří velikých andělů, z nichž dva te-liko poprsím z oblaků vyčnívají. Obraz nahore zúžen a polokruhově zakončen. (Viz tab. X.) Formát náčrtu: 54 cm vys., 43·4 cm šir.

Stará radnice v Mladé Boleslavi.

Sděluje *Fr. Bareš*. (Tab. XI.—XIII.)

Léta 1554 v outerý po sv. Vítě za panování urozeného pána Arnošta Krajíře z Krajku, pána na Mladém Boleslavi, a za ouřadu v ty časy Šimona Červenky, purkmistra, Tomáše kováře, primasa, Jana Havránka,

Václava lékařova . . . konšel, založení jsou grantová rathouzu a začátek stavení se stal. A tehdež vybírající grunty zasypali tím rumem příkop městský, kdež fortna jest za kostelem. Téhož léta hned ve dvou neděli()

Obr. 1.
Pohled na Ml. Boleslav z r. 1518.

a některém dni potom postavena věže (sic!) ku vedení vody nákladem JMstí pána a dostavěna l. 1555, — jak poznamenal Simeon Felinus, reipublicae Neoboleslaviensis notarius.

Aby byl doplněn obrázek tehdejšího ruchu stavebního, dodávám, že l. 1554

nán též veliký sbor bratrský a otevřen na boží velikonoční; vystavěn byl též nákladem pana Arta z Krajku, jenž l. 1555 dokončil svůj neunavnělý život pozemský, v pondělí po sv. Kedrutě.

L. 1559 stavba radního domu byla asi dokončena; v smyslu jest zajisté letopočet v kanceláři č. 14. Ilfří zachovaný; toho léta vykonána poprvé obnova rady v novém domě radním, ku kterémuž výkonu místě nedílných bratří z Krajku byli vysláni Jan ostiboře a Jan z Habartic; primasem stal se tehdy lékařů jinak Hruška.

Starší radní dům znám jest jen z úředních zápisů, když se činí o něm zmínka: na př. Jana bednářka a Havel pekař vstoupili na „rathous“ před soud jený ve čtyřech lách, lavicích súdních. — Kde byl stál, jaké byl podoby, nezachovalo se zprávách. V rytince, jež obsahuje pohled na Ml. Boleslav, a připisuje se Lützelburgerovi a byla vydána od Schöfflera v Mohuči l. 1518, (obr. 1.) vyniká dvěma velkými věžemi nad všechny domy v městě, stavba imantní, dominující; jen je-li stáří obrázku pevně zaručeno. *) Věže tyto podobají se nápadně oněm v pohledu Boleslav v Paprockého Diadochu z l. 1600 a poprvé u Wittenbergerovu z l. 1602, jež všechny vedle sebe postavili. (Obr. 2.) Také nikde není zapsáno, kdy byla stará radnice zašla, než že l. 1554 položeny byly nové rathouzu nynějšímu.

Byl vystavěn v rozměrech na tehdejší dobu velikých, aby odpovídal všem potřebám obce a tehdejšímu ohledu správě obecní; neboť obecní úřady vykonávaly, jak známo, veškeru moc veřejnou, i co nyní náleží v obor působnosti státních úřadů. Na radnici byla pokladna sirotčí, ale i různé svršky dědické se uchovávaly; okolní šlechta ukládala si sem své peníze, když šla na vojnu, „až do šťastného z Uher návratu“. V dolejších místech bývaly apatyka, solnice,

ježto l. 1475 Jan Tovačovský z Cimburka městu udělil prodej i sklad soli; sem po r. 1600 přenesen i prodej vína, jenž milostí císaře Rudolfa II městu byl na splacení dluhů propůjčen a osobám soukromým zastaven; ano i za kotce pekařské, zlatnické . . . byly pronajímány. Hoření místnosti měly sloužiti hospodářským potřebám města, jako špejchar pro obilí, sušení chmele a p.

Oba jeho vrstevníci z let 1554 dávno už změnily podobu: vodní věž l. 1721 se sesula a velký sbor byl po r. 1620 zavřen a v kostel sv. Václava změněn; od císaře Josefa zavřen kostel tento a proměněn ve vojenskou skladiště; před čtyřmi lety vrácen obci za 2600 zl. jako polozřícenina a za nedlouho propadne motyce a hákům.

„Rathous“ je přečkal, ač v podobě valně pozměněné. I přes jeho věže přehnal se mnohá lita bouře. Byl němým svědkem války třicetileté, sám vězniti musil i primatora, hlavu obce, kdo bývali jeho pány. Při vpádu lidu „Panýrského“ l. 1640 byl zrušen, kotce v něm vytlučeny. L. 1692, 16. máje, padl v obět požáru, jenž z blízkého židovského města vyšel; l. 1710, 1. února, v noci vypukl oheň ve věži radnice, když služka na noc přiliš pod hodinami vězními uhlí naložila,

Obr. 2. Radnice v Ml. Boleslavi r. 1602.

*) Kopie se chová v uměl. průmyslovém museu v Praze.

Obr. 3. Radnice v Ml. Boleslavi před opravou.

aby v noci na příkládání vstávati nemusila; vžňalo se okolní trámová, tak že hlásný i s rodinou při tom zahynuli; spustili se na dláždění peřinami vystlané, ale všichni se zabili L. 1761 v červenci po třetí byl zničen požárem, jenž vyšel také v židovském městě.

Po požáru vždy obnoven v původní podobě: než více nežli živel přírodní uškodila mu nevědomost lidská, tupost ku památkám historickým, dílu uměleckému. V době kasárnického slohu byl zbaven nádherného svého roucha, uměleckých okras sgrafitových, zamazán, zabílen a tak „pěkně čistý“, holý stojí po naše časy. Byla to před tím dle slov kronikáře Kezelia budova rozkošná a nákladná, dosti prostranná, s dvojitou věží s orlojem, na němž hodina dvacátá čtvrtá po západu slunce bila . . .

Stával a dosud stojí na konci náměstí, jež na straně půlnoční s budovou okr. hejtmanství uzavírá — (na opačné straně proti hradu.) na místě, jež s děkanickým kostelem městu Boleslavi vévodí. (Obr. 3.)

Jsou to jmenovitě obě věže: velká a malá, které městu vévodily a jež shledáváme v původní koncepci, a které zůstaly i po všech živelných pohromách s malými jen proměnami.

„Hrubá“ věž vypíná se při východním konci budovy, samostatně, o čtyřech patrech, jež nesouhlasí s rozdělením na radnici a skoro o dvě patra nad římsou okapní ji převyšují. Střecha věže skládala se ze dvou bání, větší a menší, mezi nimi byla lucerna, pak cibule, makovice a na špičce boleslavský lev nebo císařský orel.

Pod střechou byla otočena balustradou čtyřhrannou, jež byla prolomena vlnitou křivkou s chrličem ve čtyřech rozích; za balustradou se věž zužovala a měla tvar osmihranný; v ní byla světnice pro hlásného, jenž měl na starosti též hodiny. Hlásnému koupili l. 1595 dva lokte červeného harasu na praporec; l. 1664 koupena hlásnému nová trouba. Na věži uvádí se častěji i světnička pro hlídače nočního a denního a trubače, kteří odtud vytrubovali při slavnostních příležitostech. Hodiny na věžích radnice byly dvojí: velké, orloj, o 24 hodinách, a malé, německé. L. 1638 opatřeno péro k „velkým hodinám“; l. 1664 převazován byl drát u „německých hodin“. Pod hodinami v době zimní se topilo. L. 1619, v počtech čte se několik položek za nošení uhlí k hodinám; l. 1648 koupeno devět pytlíkův uhlí pro zahřívání hodin a l. 1656 tři pytle „k hodinám“. L. 1750 připomínají se zvony na věži, kamž patrně již l. 1710 po požáru, když stará zvonice shořela, byly přeneseny. Za tou příčinou jest zdivo u hodin prolomeno čtyřmi velkými okny, půlkruhem překlenutými, s klenákem. Zdivo této věže jest ozdobeno stukkou rýsovanou, rohy pak amoretty, z největší části již otlučenými. V přízemní místnosti umístěna jest policie. Stará věž až do požáru l. 1761 byla mohutnější, pozdější byla a jest štíhlejší, ač veškero rozdělení, dispozice staré, zůstaly v celku v platnosti.

Malá věž zdvihá se v koutě v úhlu, jež uzavírá hlavní budova s traktem severním. Jest oblá, s okny čtyřhrannými, kosoúhlými, v osmi polopatrech. Po třech stupních vchází se do „šneku“, jenž ovíjí se kol pilíře kamenného, „oblého, hadovitě stočeného. L. 1619 udělány dveře loučové do šneku, „kudy řezníci maso do lochu nosili“ a k nim zámek zapaditý se dvěma klíči. Pod šnekem byl sklípek pevný, nedobytný, v němž páni své nejvzácnější klenoty, privilegia uschováni měli. I střecha této věže měla dvě bání nestejné velikosti; lucernu a makovici: v lucerně visí zvonek, umíráček. L. 1595 koupena od Václava zvonáře petlice ke zvonci, jímž se na rathouz zvonilo; l. 1661 koupeny drobnosti ke zvonku „na malé vížce“. Na malé věži připomíná se v letech 1825 hodinková hra do D dur. (Obr. 4.)

Vchod hlavní do budovy vycházel z náměstí a byl ozdoben pilíři, jež nesly římsu, a nad ní štukový štítek trojúhelníkový; na zadní straně, proti kostelu, byl východ, byla tudíž radnice domem průchodícím, kudy

Vchod hlavní do budovy vycházel z náměstí a byl ozdoben pilíři, jež nesly římsu, a nad ní štukový štítek trojúhelníkový; na zadní straně, proti kostelu, byl východ, byla tudíž radnice domem průchodícím, kudy

vedla cesta z náměstí k fortně za kostelem. L. 1595 bylo poddaným sedlákům přivážti fošny na zatarasení těchto zadních vrat, když městem Moskově táhli. L. 1650 zasazen do pilíře u předních vrat železný loket, „míra boleslavská“, na niž se v kraji boleslavském měřilo. L. 1661 jmenují se „hoření vrata přední“ — dolení však, nynější hlavní vrata, na obrázku z l. 1761 se neshledávají. Od doleních vrat až ku věži směrem do náměstí obrácena byla *průčelní strana* naší radnice 35 m dlouhá, ozdobená bohatým sgraffitem. Rozvržena jest na přízemí, první patro a polopatru; ze sedlové střechy vyzíraly tři vikýře, každý se dvěma okénky a štítkem.

Sgraffita tato jsou škrabána do malty barvy šedé, jak se na dvou místech zdá, na půdu modrou, nanesené. Části figurální jsou do malty rýsovány, jsou ploché, evangelisté nevystupují z plochy; hořejší však dekor ornamentální, rostlinný jest veskrze plastický, na způsob štukka.

Přízemí mezi oběma vraty bylo čtyřmi okny rozděleno na pět polí: první obsahuje výjev biblický, velkolepou to skupinu figurální s andělky, jež z velké části jest zastřena portálem společenského obchodu; jak se v tom všichni srovnáváme, jest to obraz na nebevzetí Panny Marie.

Ostatní pole vyplňují čtyři evangelisté Páně v životní velikosti, všichni se svými atributy. Hlavu mají obnaženou, oděni jsou rouchem biblickým tradicím přiměřeným, ruce i nohy jsou obnažené. Všichni vyobrazení jsou s knihou evangelia, každá kniha v jiné poloze. Podoba těchto světců a výraz odpovídají jejich povaze a stáří: vlasy, tvář, tělo, všechny jeho součástky i roucho jsou modelovány správně, výrazně a souměrně. Ať staří nebo mladí všichni jsou tváře mužné, vznešené. (Tab. XI.)

a) *Jan Evangelista*, mladistvý, sličný zjev; s očima vzhůru obrácenými, vlasy po ramenou mu splývají. Roucho volné sahá jen k loktům a kotníkům, tak že konce nohou i rukou jsou volné, prosté, aby viděti bylo, jak přesně jsou modelovány. V ruce drží knihu, otevřené evangelium, jakožto pramen víry podle učení

všech evangelíků. Před knihou orel hledí vzpřímen ku světcovi obrácen. Na tabulce dole čte se

IOAN . .

b) *S. Lukáš*, jest pokročilejšího věku, mužného. Bohatý vlas scísnut jest do týla. Mírný vous, oči sklopené k otevřené knize, v níž čte. Pod obrazem renaissanční nápis v tabulce: LVCAS.

c) *S. Marek*, tváře mladé, bezvousý, oči a hlava obrácené k evangeliu, do něhož píše. Z jeho průvodčího, lva, viděti hřívu a jednu tlapu.

d) *S. Matouš*, mezi posledním oknem a imitovaným sloupem sgraffitovým, vážnějšího věku, jednou rukou drží knihu evangelia zavřenou, druhou má pozdviženou, jakoby slovo evangelia hlásal. Jeho atribut, člověk, není dosud výrazně objeven, viděti jen ruku, prsty.

Svatá tato společnost biblických spisovatelů tvoří uzavřený svět: na straně západní mezi evangelistou Matoušem a hlavními vraty široký, uslechtilý sloup jonský, kanelovaný a ozdobený intarsiemi, nahoře gotickou lilí a dole groteskou; nese mohutný architráv, fingo- vaný, přepínající prostor nad hlavami evangelistů. Z něho

visí kruhy a do nich zavěšené festony, opletené volně poletujícími stuhami, a mezi festony bohaté plody, neb kytice akantové.

Nad architrávem, po celé jeho délce rozvinut jest ornamentální vlys komponovaný z ratolestí akantových s větvičkami a bohatými listy; v akantech, jež oválně se stácejí, sedí lvíčkové, orlice, ale i faunové. (Tab. XII.)

První patro počíná se tím, čím se přízemí končilo, výzdobou rostlinnou: různé kytice, vázy dekorují podium.

Středem dekorací, ano celého tohoto průčelí jest muž neobyčejné postavy, hrdina, nejspíše Herakles nebo Samson se lvem; po levé straně spatřuje se sličná groteska — v pravo pak nápis:

Obr. 4. Radnice v Ml. Boleslavi.

Obr. 5. Renaissanční dvěře na radnici v Ml. Boleslavi.

... IVDICE ...
 INIS .. TROR .. ISTVD ..
 VOS . R . . DABIT . PRVDENTER . . TIMOR
 .. NCTAFACITE QVONIAM . NON ..
 .. RVM NEC PERSONARVM ..

Ze zlomků těchto jest zřejmo, že nápis obsahoval sentenci, jejíž smysl ukazoval, že budova tato zasvěcena jest právním, úředním účelům; dokonalým oklepaním omítky dopátráme se, jak doufám, nápisu úplného.

Mezi přízemím a prvním patrem jeví se co do obsahu předmětu kresby znamenitý rozdíl: v základních přízemních těchto partiích budovy vyobrazení jsou evangelisté, evangelium, jakožto *sáklad víry*, náboženství. — Nezapomínejme, že radnice vzala vznik svůj l. 1554. — Prvé patro ukazovalo na *účel* této budovy, jak delším pátráním se dále zajisté dotvrdí — nejinak než jako na radnici v Prachaticích. *Poslední polopatro* bude asi dekorativním zakončením celé fačady — ačli nebylo zničeno požáry, jímž právě nejvyšší části stavby byly nejvíce zachváčeny a zkaženy.

Zadní strany radního domu obrácené ke kostelu byly pouze ozdobeny do malty narýsovanými obdélníky a čtverečky, rustikou.

Vnější výpravě odpovídal *vnitřek* a jeho zařízení. Střediskem radního domu byla *radní síň*, kde rada konšelská sedala ve věcech lidských i jiných potřebách úředních. Strop její a všech sousedních sání jest pěkně kassetovaný. Cassetty mají tvar geometrických obrazců plastických vypouklých a pěkně profilovaných. Prostřední pole bývá obsáhlejší: obdélník nebo pravouhelník vůbec, pravouhle lánaný. Po stranách trojúhelníky nebò kruhy. (Tab. XIII.)

L. 1595 opatřeny do radní síně koberce, l. 1619 firhanky, l. 1638 nové podnožky. Andres malíř namaloval l. 1619 do radní síně obraz země České od zlých nepřátel soužené, k čemuž spotřeboval pět loket plátna. L. 1656 spraveny v oknech špehýrky, mříže. Kolem kamen byly lavice (1638), kamna natřena byla barvou lev však zlatem. L. 1652 vyklenuta lomenice a přikryta kurkami. Při božím Těle, při obnově podkomořské byla radní světnice, *mazhaus* . . vymety. L. 1757 usnesla se rada zříditi v radní síni kapličku, do níž děkan Rossi daroval oltář. Obraz oltářní představuje Pannu Marii Bezděžskou; postranní sloupky jsou oblé, korintské. Umělé dílo jest krucifix z kosti řezaný. (Nynější síň porotní.)

Světnice obecní též „obecnice“ (1595) byla prostrannější, ježto v ní shromažďovala se obec, jež byla svolávána dosti často, nejméně jednou v roce. L. 1664 byl okován zvoneček do „obecní světnice“. Nejčastěji v účtech jmenuje se *mazhaus*; k jakým účelům se ho někdy upotřebilo!! Tak l. 1638 byl uklizen po kožešnicích, kteří v něm prodávali; l. 1661 dělal tam zedník velké ohniště. Okna měla skelná kolečka a zavírala se okenicemi (1638).

Častěji jmenuje se *světnice úřednická*, v níž písařové radní, úředníci duchodní a jich písařové . . . měli své místo úřední; l. 1594 spravena kamna do světnice úřednické. L. 1619 koupeno 10 loket plátna na firhanky do *kanceláře*, která s úřednickou světnicí byla zajisté jedna a táž místnost.

Kassetovaný strop těchto sání jest klenby křížové, bez žeber, spočívající na konsolách, které se úplně srovnávají s konsolami ve velkém sboru. Zvláštní pozornosti zasluhují *renaissanční dvěře* z doby původní (1554) vedoucí z čekárny do porotní síně, jichž dvěře jsou opatřeny štukovou ozdobou rostlinnou: na dlouhém stonku nasazeny jsou listy jahodové a přeslička. (Obr. 5.) Pak *sloup* s letopočtem 1559, oblý, s jonskou a renaissanční hlavicí, ozdobenou akantem, gothickou lilí a nad tím růžicí.

V přístěně vedle apatyky, solnice . . . připomíná se *dolení světnice*: l. 1656 zámečník udělal dva pruty do oken v dolejší světnici; truhlář pak jarmaru a dva rámce. L. 1648 spraven zámek v dolní „*hrubý světnici*“; l. 1619 koupen klíč k zadnímu pokoji dole ve sklepu. L. 1638 kotlár dodal medenec (!) do světnice, kde *rathouský* bydlí; týž jmenoval se též hospodář.

Tento starožitný dům radní, jenž kresbami sgrafitovými na venek byl pokryt, časem valně byl rozšířen. L. 1818, když se měl nový kriminální soud stavěti, na rozšíření radní budovy koupil magistrát dům čís. 70, od dědiců po J. Poppovi za 18.000 vřd. zl. Na místě domu tohoto, jenž býval od radního domu uličkou oddělen, vystavěny hlavně cely vězenské. L. 1844 přikoupen dům čís. 71., na němž přistavěno nynější křídlo od hlavních vrat směrem k židovskému městu.

L. 1850 postoupila obec Boleslava Mladého budovu tuto, svou bývalou radnici, soudu sborovému a okresnímu, pokud v Boleslavi zůstanou. Podržela jen pro své potřeby věž, kdež umístěny jsou zvony, hlásný a dole policejní hlídka, kde dříve do l. 1848 bývala hlavní stráž vojenská; podržela si též sklepy, dva sáby hluboké, do nichž se sestupuje po 21 stupních.

Přehlízíme-li celek i podrobnosti, jmenovitě onu velkolepou výzdobu figurální i ornamentální, uslechtilá sgrafita, stukkovi . . ., nemůžeme neviděti pěknou ukázkou italské renaissance, zdali i dílo italských mistrů, těžko pověděti, ježto jich jména se nezachovala. Jisto jest, že z rukou týchž umělců vyšel i velký sbor českobratrský, současně zbudovaný, s mnohou podobností ano i s týmiž detailly, byl ještě o freskové malby bohatším.

Archaeologický výzkum v roku 1901.

předsevzatý nákladem J. Felcmanna, em. ředitele cukrovaru.

Píše J. Felcman. (Tabulka XIV.—XVI.)

Hroby se skrčenými kostrami v Tursku.

(Okres smíchovský.)

Pokolení skrčených u nás tak hojně se vyskytující zachovalo nám v hrobech v každém ohledu obrázek kulturní a náboženský a podává nám následkem systematicky prozkoumaných pohřebišť tak jasný obraz tohoto pokolení, že by snad ani nebylo třeba další objevená pohřebišť prozkoumávati. Avšak v každém novém prozkoumaném pohřebišti nalézáme přec nějaké novinky neb doplňky a i kdyby tomu tak nebylo, jest přec třeba hroby prozkoumati, jelikož by zanedbáním toho mohla vzniknouti pochybnost, že snad pohřebišť přec něco nového obsahovalo. Každé nově prozkoumané pohřebišť doplňuje vždy naši předhistorickou mapu a proto nemohl jsem odolati, abych nově poznané pohřebišť Turské neprozkoumal. Při popisu volím formu nejstručnější a to potud, pokud mají okolnosti pro archaeologii důležitost.

Pohřebišť turské skládá se ze dvou skupin a sice: na pozemcích velkostatku náležejících řádu křížovnickému tvoří větší pohřebišť na par. čísle 349 s 25 hroby skupinu první; a osamělý hrob s kulturními jami na parc. č. 343, skupinu druhou.

Obě tyto parcely ohraničeny jsou po jedné straně silnicí vedoucí od Libšic do Turska a tvořily zajisté v době praehistorické jediný celek.

Skupina I.

Prozkoumal jsem celkem 20 hrobů. 5 hrobů bylo již dříve různými osobami prohrabáno, než se přikročilo k systematickému prozkoumání. Jak mně bylo řečeno, byly nalezeny před několika lety hroby se skrčenými kostrami u zdi, v zahradě i na nádvoří panského dvora, který jest majetkem řádu křížovnického; dlužno tudíž za to míti, že i na této poloze nalézala se vlastně dvě od sebe oddělená pohřebišť.

Hroby byly uloženy ve hloubce od 500—1200 mm, jeden 1900 mm pod povrchem, a netvořily nijaké pravidelné řady, jak to někdy při pohřebišťích bývá. Hroby přiléhaly v menší neb větší vzdálenosti k sobě tvoříce tak celou skupinu.

Pravidelné skřínkové hroby zde nebyly nalezeny. Hrobů obložených kamením bylo 9, spoře obložené 3 a vůbec neobložených, kde těla uložena pouze do prosté půdy 8.

Dva hroby vykazovaly dlážděné spodky, jeden ze spoře obložených měl na povrchu kamenný věnec arcit ještě pod ornici.

Při obkládání hrobů použito buližníku od Turska, opuky vápenaté od Holubic a břidly od Okoře; z toho vidno, že kámen k úpravě hrobu přivážen z dosti značné vzdálenosti. Jeden obložený hrob byl zapuštěn do kulturní jámy.

Poloha koster byla z větší části pravidelná jako u jiných pohřebišť. Kostry ležely na pravém boku, obličejem k východu, hlavou k jihu, nohami k severu. Ve dvou případech bylo uložení těla jiné a sice: směr kostry od východu k západu, obličej na sever; v druhém případě byl obličej celý převrácený do země, kostra nevykazovala téměř žádné skrčení, tak že poloha činila dojem jakoby pravidelného pohřbu nestávalo. Jeden hrob vykazoval dvě nad sebou uložené kostry starších individuí a tvořil dvojitý hrob; kdežto jiný hrob vykazoval dvojitý pohřeb matky s děckem. Skrčení koster bylo celkem normální až na jeden případ skrčení polovičatého, a jiný jak nahoře uveden.

Co do stáří přináležely dvě kostry dětem, 3 mladším osobám a ostatní již většinou dospělým neb starým.

Milodary. Na milodary jest toto pohřebišťe velice chudé; neb z 20 prozkoumaných hrobů bylo 12 úplně bez milodarů.

Keramika byla zastoupena ve dvou hrobech malými nádobkami typu únětického. V prvním hrobě byla nádoba umístěna za hlavou, ve druhém u kolenu kostry. (Tab. XIV. č. 2.)

Bronz zastoupen ve 3 hrobech 4 kusy jehlic s ouškem typu unětického (obraz 2. 3. 4.) 3 jehlice s plochou, roztepanou hlavici, jaké se vyskytují takřka na každém pohřebišti a sice ve dvojitém hrobě. (Tab. XIV. 6. 7. 8.) Dále nalezen bronzový nákrčník sestavený z drátěných svítků (Tab. XIV. 11.), jedny náušničky z bronzového drátu stáčené a jedna bronzová dýka se 4 nýtky na upevnění rukověti. (Tab. XIV. 5.)

Z kamenných nástrojů nalezeno jedno kamenné kladívko pracované z velmi špatného pískovce, tak že nebylo ani ku práci způsobilé a možno jest považovati je tudíž za milodar. Kamenné kladívko leželo u ruky. (Tab. XIV. č. 1.)

Zlato zastoupeno bylo ve dvojitém pohřbu dvěma malými zlatými náušničkami ze drátu točenými známé to formy těchto hrobů, které byly již mnohokrát vyobrazeny. (Tab. XIV. č. 9. 10.)

Mezi hroby nalézala se jedna velká kulatá jáma na spodku rozšířená měřící dole 2500 mm, nahoře 2000 mm průměru, a 2500 mm hloubky. Jáma naplněna byla popelem, který obsahoval střepy nádob hlásících se ke kultuře skrčených koster aniž by nějaký předmět byl nalezen.

Skupina II. nalézající se na parc. č. 343 vykazuje několik jam dosti daleko od sebe vzdálených a netvo-

řících mezi sebou nijaké souvislé skupiny; střepy těchto jam patří ke kultuře koster skrčených. Mezi těmito jamami uhozeno p. Matuchou na jeden společný hrob, který, když jsem se k prozkoumání dostavil, byl otevřen. Hrob byl obložen břídlou okořskou a přikryt větší deskou z téže břídlou. Pod deskou nalézala se dle výroku pana Matuchy osamocená lebka individua mladšího bez veškerých jiných kostí; teprve po odkrytí další hlíny uhozeno na dvě dosti zachovalé vedle sebe ležící kostry, jejichž skrčení bylo pravidelné, směr koster byl rovněž pravidelný a sice hlavy k jihu, nohy

Obr. 1. Tursko. Hromadný hrob.

k severu, obličej k východu. V hrobě na straně východní nalezeny 3 velké v řadě stojící nádoby s uchem a jedna menší, všechny dobře zachovalé. U nádob nalezena skupina nepravidelně uložených kostí lidských náležících mladšímu člověku; opodál blíže koster skrčených ležela menší osamocená lebka, která patrně patřila k oněm kostem u nádob roztroušeným. Mezi naznačenými 4 nádobami a kostrami objevena ještě hlíněná miska; veškeré tyto nádoby nalézají se ve sbírkách musejních.

Při dalším odkopávání stěn uhozeno u nohou koster skrčených ještě na jednu nádobu s uchem, podobající se velikostí a tvarem oněm nádobám shora uvedeným.

Jak z uvedeného vidno, máme v tomto případě co činiti se společným hrobem o čtyřech lidských tělech, z kterých snad připadají dvě vedle sebe ležící kostry jedna muži, druhá ženě, kdežto dle zbytků kostí a dvou lebek byli zde ve společném hrobě pochováni ještě dva mladí členové rodiny.

V okolí tohoto hrobu pátráno ještě po dalších, avšak bez výsledku a jest tudíž tento hromadný ojedinělý hrob zvláštností vzhledem k nedaleké první skupině. Uvážíme-li, že obřad pohřební i úprava tohoto společného hrobu byla v každém ohledu pečlivá a že mimo to věnováno zemřelým 5 nádob co milodary, musíme se domýšleti, že byla zajisté nějaká příčina, pro kterou tito zemřelí byli pochováni ve zvláštním vzdáleném hrobě. Snad to byl trest za spáchaný čin, či epidemická nemoc, která najednou celou rodinu schvátila, těžko posuzovati, ale jisto je, že tak nejednáno bez příčiny.

Z celého popisu vidíme, že pohřebiště turské nemá kromě ojedinělého hromadného hrobu zvláštností, a že je na milodary velice chudé.

Mohyly v háji u Chejnova.

(Okres Smíchov.)

Prozkoumané mohyly v háji chejnovském jsou pouze pozůstatky větší skupiny mohylové ve středních Čechách a některé byly již dříve prozkoumány různými badateli, aniž by byla o výzkumu tom podána zpráva.

Již v letech 1828—1840 napočítal náš horlivý badatel, kněz Krolmus v háji chejnovském 60 mohyl; v roce 1854 nalézáme jich však pouze 46. Kněz Krolmus udává, že některé byly kamenné, jiné pouze hliněné, a že prozkoumal celkem jen 3 mohyly, že však nenalezl nijakých předmětů. Později prozkoumal náš známý archaeolog Dr. Ryzner též některé mohyly a o těchto činí se zmínka v „Archaeologických památkách“ XI. 51. Z ústního podání Dra. Ryznera jest mi známo, že vykopal bronzový nožík s vypouklým hřbetem a pak různé střepy z hrubě pracovaných nádob. Některé mohyly na pokraji háje byly zcela neb částečně rozvezeny, nejspíše při zalesňování neb při upravování cest, neb z jiných příčin, tak že nalézáme na pokraji háje pouhé polovice mohyl.

Když jsem se s přítelem Dr. Píčem v letech 1900 ubíral za příčinou badání do Turska hájem chejnovským, vzal jsem na se úkol prozkoumati zbytek tam se dosud nalézajících mohyl, abychom si mohli učiniti úsudek celkový ze zbytku mohylovitého pohřebiště.

Přítel Dr. Pič měl pravdu, když pravil: „Prozkoumejte je, ale na výsledky se mnoho netěšte, mohyly budou snad většinou prázdné“ a tak se i stalo, avšak jediná překrásná fibule odměnila dosti namáhavou, nákladnou práci.

V květnu roku 1901 přikročil jsem, dosáhnuv povolení, k prozkoumání zbytku mohyl a napočítal i prozkoumal jsem jich celkem 18 dosud neprobadaných a nedotknutých.

Na některých dosud stávajících mohylách nalezl jsem stopy badání, pročež jsem je úplně vynechal, předpokládaje, že můj předpracovník je důkladně prozkoumal.

Rozloha těchto 18 mohyl se soustřeďuje na okraji háje směrem k Tursku na dosti značné prostře. Jednotlivé mohyly jsou od sebe dosti vzdálené, ač některé tvoří malé skupiny, pravidelnost je však úplně vyloučena.

Mohyly prozkoumané dlužno seřaditi ve tři skupiny a sice:

1. Mohyly zbudované pouze z hlíny, bez kamení; takých zjištěno 10.
2. Mohyly hliněné, avšak s přimíšeným kamením, které jest promíšeno různě v celé mohyle; takové nalezeny 2.
3. Mohyly s kamenným kuzelem, který obsypán jest hlinou po celém povrchu mohyly; celkem 6.

Velikost vykazují mohyly různou. Jedny tvoří nízké kopečky od 600—900 mm vysoké, mající průměr 5—9 m, které se rozlezly následkem stálých, různých vlivů povětrnosti. K těmto náleží nejvíce mohyly hliněné kategorie 1. a 2., kdežto kategorie 3. s kamenným kuzelem tvoří více méně pěkné, upravené kopečky v průměru 8—10 m při výšce 1—2 m.

K upravení kuzele použito kamene buližníkového, který vzat z bezprostřední blízkosti Turska, dále kámen pískovcovitý od obce chejnovské v menších neb i v balvanovitých kusech, kdežto násep mohyl s kuzelem kamenným proveden z dobré, černé, humusovité hlíny, Mohyly hliněné 1. a 2. druhu jsou zbudovány z těžké, slínovité, lesní země, proto také různé nádoby v nich uložené rozpadly se ve střepy, které při vsí bedlivosti jsem nemohl tak sebrati, aby nádoby se mohly slepiti.

Obsah mohyl:

Mohyla č. 1. mající v průměru 12 m a výšky 1200 mm náleží ke kategorii mohyl č. 2., kde kámen v menších kusech promíšen v celé mohyle, na spodku mohyly až na původní zemi nalezeny nepatrné zbytky kůstek, při nich skvostná bronzová spona (obr. 2. č. 1, 1a) typu laténského, jejíž ukončení tvoří pěkně upravená hlavice zvířecí; na hřbítku oblouku jehlice je prohlubeň jevící zbytky pasty emailové. Jehlice tato jest jediný exemplář toho druhu v našem museu.

Nedaleko této jehlice nalezen slabý bronzový náramek (obraz 2.) mající v průměru 70 mm, rázu čistě laténského.

Mohyly č. 2.—3. nalezeny úplně prázdné.

Mohyla č. 4. mající průměr 8 m, výšku 850 mm je zbudována uvnitř z kamenného kuzele o 4 m průměru a 800 mm výšky. V této mohyle nalezen střep praco-

vaný z hrubého materiálu a několik slaboučkých kústek lebečních, které pocházejí z menšího individua.

Mohyla č. 5—6. byly hliněné úplně prázdné.

Mohyla č. 7. hliněná, obsahovala uprostřed větší nádobku úplně ve střepech, obloženou několika menšími kameny. Zdá-se, že to byla popelnice, zbytky spáleného těla nebyly však nalezeny. Za kamenným obložením uvedené popelnice, na straně severní nalézala se nádobka druhá s ouškem, formy koflíčkovité, postavená na plochém kamenu; v této nádobě nalezala se druhá menší. Obě nádoby byly pracovány z hrubého materiálu a nebylo možno tyto střepy pro věchost udržeti; i tato nádoba byla pak obložena menšími kaménky.

Mohyla č. 8. s kamenným kuzelem a *č. 9.* hliněná byly úplně prázdné.

Mohyla č. 10. hliněná, obsahovala uprostřed jeden větší, do červena vypálený hrubý střep, který byl obložen menšími kaménky a jedním valounkem.

Mohyla č. 11. hliněná, obsahovala as 2 m od kraje rozmačkanou nádobu; střepy vykazují hrubost materiálu a červený povrch, ale pro věchost střepu nebylo možno tuto zachovat.

Mohyla č. 12. mající v průměru 10 m a výšku 700 mm uvnitř s upraveným kamenným kuzelem o 3 m v průměru a 700 mm výšky.

Uprostřed této mohyly nalezena z hrubého materiálu ručně pracovaná nádobka bez ouška, květináci podobná, mající průměr 95 mm a výšku 120 mm; v této nenalezeno ničeho, ani zbytky kostí. Bohužel ani tuto nádobu nebylo lze zachovati, ač střepy co nejbedlivěji sebrány a usušeny.

Za popelnicí na jižní straně nalezena úplně neudržitelná železná dýka měřící celkem 140 mm a vedle této železný knoflík. Tyto železné předměty až do jádra oxidované nebylo možno udržeti pro sbírky musejní.

Mohyla č. 13. hliněná, obsahovala uprostřed spodku pouze dva kameny, pod kterými nebylo ničeho nalezeno.

Mohyla č. 14. hliněná, prázdná.

Mohyla č. 15. s kamenným kuzelem uprostřed tvořila dle zevnějšku nejpěknější mohylu, o 10 m průměru a 1½ m výšky. Kamenný kužel byl pečlivě sestaven na kamenné dlažbě ze značně velkých kamenů buližníkových, oblázkových neb pískovcových, tak že se mohlo za to míti, že bude obsahovati ty nejlepší milodary. Bohužel zklamání bylo velké, když po takové dlouhé namáhavé práci nenalezen ani střep. Jest možné, že mohyla tato byla zbudována na paměť některého v cizině zemřelého příslušníka rodiny, která v háji chejnovském založila svoje pohřebiště.

Mohyla č. 16. s kamenným kuzelem a *č. 17.* hliněná byly prázdné.

Obr. 2. Předměty z mohyl na Tursku.

Mohyla č. 18. o 9 m průměru a 1 m výšky, zbudovaná z kamenného kuzele o 3 m průměru a 1 m výšky obsahovala na spodku, mimo střed, na původní zemi zbytky spáleného těla, několik spálených kústek a u těchto beztvárný kousek bronz, snad zbytek nýtu.

Na straně severní od uvedených spálených kostí, avšak mimo střed mohyly nalezena dosti velká nádoba ve střepech, jejíž tvar nebylo možno zjistit, neb se úplně rozmočené střepy nedaly udržet. U této nádoby pak odkryt železný kroužek (obr. 2.) mající v průměru 35 mm uvnitř s otvorem o 15 mm, síla kroužku obnáší 10 mm; tento kroužek bylo lze přec udržet.

Jak z vyjmenovaného obsahu mohyl vidno, byly tyto velice chudé; nádob bylo sice několik, ale povaha jich následkem půdy samé a špatného materiálu byla příčinou, že udržeti je třeba i slepené nebylo možno. Z kovu nalezeny celkem jen dva zachovalé předměty bronzové a jeden železný; tedy i tu vykazují mohyly velkou chudobu, ač spona se zvířecí hlavičkou bude vždy skvostem našich arhaeologických sbírek musejních.

Úvaha: Ač byl výsledek celkem nepatrný co do získání předmětů, proto přec nasvědčují uvedené nálezy, že pokolení, které ukládalo svoje zemřelé do háje chejnovského a zbuvovalo památky mohylové, hlásí se do doby laténské, jak tomu nasvědčují nalezená fibule a železné předměty.

Sidliště v Svrkyni.

(Okres smíchovský.)

Pokračování (viz díl XIX. sešit III. roku 1900).

Kulturní vrstva popelovitá a částečně s hlinou smíšená, kterou jsem v roku 1901 dále prokopával, jevila se při veliké rozloze plochové v různých mohutnostech, jednou o výšce 1·5—1·8 m, jinde zase pouze o 60 cm. Pro krátkost času nebylo možno celou tuto rozlohu systematicky prokopati i musil jsem se omeziti na plochu menší poňchávaje sobě eventuelně část k dalšímu kopání.

Kulturní popelovitá vrstva obsahovala celkem, vzhledem ke kubickému obsahu, málo zvířecích kostí a ještě méně střepů nádob, čehož příčinou asi bude svahovitě pole, kde následkem dešťů bývají vrstvy na spodku svahu ve větším množství promíchány s ornici a tím mění se i poměr cizích předmětů.

Z nalezených zvířecích kostí mohl jsem určité stanoviti zbytky těchto zvířat: domácí tur (kráva, tele, býk) *Bos taurus*, ovce, *Ovis aries*, prase, *Sus domestica*; kůň, *Equus caballus*, pes, *Canis familiaris* a konečně domácí koza, *Capra hircus*. Ze zbytků těchto kostí je vidno, že lid zde bydlící byl hospodárný, stále usedlý, který pole obdělával a domácí zvířata choval, náležel tudíž k stavu rolnickému.

Keramika zde nalezená hlásí se částečně ke starší kultuře našich praobyvatelů skrčených, jak tomu obrazy Tab. XV. č. 5. 6. 7. nasvědčují a částečně ke kultuře císařství římského. Obě tyto od sebe tak různé periody nebylo možno ve vrstvách dělití a keramika také nebyla v těchto nedělených vrstvách stejně uložena a vůbec jeví se i zde nepravidelná směsice.

Nález předmětů nebyl sice hojný, ale uspokojivý. Očekával jsem však lepších výsledků.

Z předmětů bronzových nalezeno:

Bronzový ohnutý nůž s jedním břitem 120 mm dlouhý, 22 mm široký. (Tab. XV. 1.)

Bronzová jehlice s kulatou hlavou, jehlice 115 mm dlouhá, hlavice 6 mm průměru (Tab. XV. 2.)

Úlomek bronzové jehlice s kulatou hlavou; jehlice 65 mm, hlavice 10 mm průměru. (Tab. XV. 4.)

Bronzová konická tulejka, pěkně patinovaná, mající délku 100 mm, v průměru u spodku 20 mm; 19 mm od spodku jsou stěny provrtané, dírka patrně sloužila k připevnění na dřevěnou tyč. Předmět tento sloužil snad za nástroj válečný. (Tab. XV. 3.) Podobné však železné nalézáme v periodě laténské.

Z hliněných předmětů nalezeno: 7 hliněných knoflíků a jedna půlka mající v průměru 50 mm. Všechny knoflíky měly oblý povrch a byly uprostřed opatřeny malou dírkou. (Tab. XV. 11.)

3 hliněné přesleny. (Tab. XV. 8.)

Z kamenných předmětů nalezeno: jedno velké a dvě menší kamenná dláta a jeden malý, oblý pískovcový brousek 85 mm dlouhý, 35 mm široký a 15 mm vysoký.

Dále nalezena na sídlišti tom celá miska škeble rybníčné (Tab. XV. 9.) a pak několik závitků kelnatky. (Tab. XV. 10.)

Toť celkový výsledek několikadenního badání.

Úvaha. Jak z uvedeného i z vyobrazených předmětů seznáme, hlásí se veškeré předměty a střepy ke kultuře mladší periody hallstatské. I při tomto badání nalezeny střepy hlásící se ke kultuře čistě římské, tyto však nebyly vykresleny. Že na tomto sídlišti obýval lid ve dvou různých periodách, dosvědčuje toto badání, jakož i nalezené předměty hlásící se ke kultuře doby římské, které jsem popsal v „Památkách“ díl XIX. sešit 3. r. 1900; zdá se však, že toto poslední osídlení nebylo sporé, což dokazuje pohřebiště s žárovými hroby, které se nalézalo přes cestu vedoucí do Noutonic, v bývalé zahradě. Hroby tyto byly bez veškerého badání již před mnoha lety následkem odvozu hlíny úplně rozmetány. Pouze několik nepatrných střepů v kamení podalo mně důkaz, že vypravování sousedů svrkynských o tomto žárovém pohřebišti bylo správné.

Hroby se skrčenými kostrami v Klobukách.

(Okres slanský.)

Horlivý badatel a přítel našich archaeologických památek pan Sejbic účetní cukrovaru klobuckého oznámil mně koncem srpna 1901, že objeven v Klobukách zvláštní hrob kostrový i neváhal jsem společně s p. Sejbicem tento nález ohledati a prozkoumati.

Na poli č. p. 512 náležícím p. Malipetrovi z Klobuk odkryli dělníci při orání lebku, čímž upozornění na tělo v zemi ležící.

Objevený hrob byl umístěn pouze 600 mm pod ornici a neměl obložení; pouze na povrchu hrobu ještě pod ornici nalézaly se 2 kameny, jeden domácí červený železnák, druhý cizí, odjinud přivezený pískovec. Po důkladném odkrytí kostry, lebek a vůbec všech zbytků těl, objevil se zvláštní obrázek, tak že bylo těžko vyšetřiti souvislost a učiniti si jasný úsudek o tomto hrobě.

Hrob sestával v první řadě z jedné skrčené dobře zachovalé kostry, která ležela na zádech, směr její byl od jihu k severu, obličej byl obrácen takřka k nebesům. Skrčení bylo pravidelné. U hlavy kostry nalezena velká koflíkovitá nádoba s uchem náležející kultuře koster pokolení skrčených. Dle lebky a dle pánve zdá

Obr. 3. Klobuky: Hromadný hrob.

se, že kostra tato přináležela zdatnému muži. Lebka byla zmáčknuta tak, že nebylo ji možno udržet.

Pod touto kostrou uložena kostra druhá v kostech slabší, ale přec vyvinuté osoby; dle ohledání náležela ženě.

Na straně západní od těchto dvou koster takřka při stěně hrobové nalezeny kosti spodních končetin kolmo do země se sklánějící. Dalším rozebíráním seznal jsem, že kostra náležela *bobkáři*, jehož vyčnívající lebka byla odtržena pluhem. V době mého badání je to druhý případ nálezu bobkáře, první byl v cihelně žižické, okres Slaný (viz archaeol. památky XVI. 451.).

Mezi spodními končetinami bobkáře* nalézala se jedna osamocená lebka, která náležela staršímu člověku, k této družilo se 5 dalších, které ležely podél stěny hrobu a otáčely se ku straně severní, tvoříce takto oblouk u spodních končetin kostry. Lebky byly samostatné bez ostatních kostí, v této poloze jich bylo šest.

Na straně východní u ramene pravé ruky nalezena sanice mladého individua a několik slaboučkových kostí lebečných a zkoumáním jsem zjistil, že máme co činiti s pohřbem děčka přináležejícího této rodině.

As uprostřed hrobu na straně východní objeveny dvě křížem položené kosti stehení, nemající souvislosti s dříve uvedenými kostrami, a zdá se jakoby tvořily pro sebe zvláštnost svým křížením a ojedinelostí.

Shrňme-li tento hromadný pohřeb shledáváme:

1. *dvě dospělé osoby*, muž a žena, co hlavní osoby tohoto pohřbu, dále

2. jeden pohřeb děčka;

3. jeden pohřeb v sedě pochovaného člověka po straně hrobu;

4. konečně 6 samostatných lebek bez těl, různého stáří v oblouku vedle sebe uložených. Obsahoval tudíž tento hromadný hrob 10 osob vzhledem k počtu lebek.

Mimo uvedené nádoby nenalezeno dalších milodarův.

Hrob tento jest pro nás svým hromadným uložením těl velice zajímavý, jelikož nestává zde způsob obřadů a uložení těl všeobecně používaný, nýbrž tento hrob tvoří značnou odchylku a zvláštnost.

Faktum je, že v hrobě tom uložena v první řadě celá rodina, otec, matka a dítě. Záhadnou otázkou jest však pohřeb bobkáře po straně hrobu. Byl to snad spolubojovník, či služebník, který společně v boji zahynul a jehož rodina též za své vzala a který pak vzhledem k svojí věrnosti byl pojmut do společného hrobu; to zůstane hádankou. Oněch 6 lebek uložených v oblouku nasvědčovalo by tomu, že tvořily trofeje, které k uctění památky nebožtíkovi onomu byly dány do hrobu. Ač tímto by se dalo vše vysvětliti, přec zůstává jen hrob hádankou určitě nerozluštěnou.

Ředitel cukrovaru klobuckého pan Kotrba ofotoval odkrytý hrob a fotografie uložena ve sbírkách musea (obr. 3.).

Na témže poli ve vzdálenosti as 30 m uhozeno u mé přítomnosti na druhý hrob obsahující pravidelně uloženou kostru, ležící na pravém boku. Obložení ne-

ávalo. U kostry nalezeno větší množství střepů různých nádob hlásících se ke kultuře pokolení skrčených. Hrob neobsahoval jiných milodará než nějaké zvláštnosti.

Kostrový hrob v Lešťanech.

(Okres Louny.)

Laskavostí pana Bermana, továrníka v Lounech, byl jsem upozorněn na nález v Lešťanech u Citolib. Nechtěl jsem tudíž nález ten shlédnouti a pakli bude možno, získati jej pro sbírky musejní. Jelikož v té době v Lešťanech panovala značná vánice, nemohl jsem se odebrati na místo naleziště, nýbrž musel jsem se spokojiti s ohledáním nálezu v bytu rolníka pana Josefa Mandíka, který mi sdělil do podrobnosti veškeré okolnosti i polohu milodará. Podávám popis tohoto nálezu tak, jak mně bylo vše sděleno, a o hodnověrnosti nemohu míti ani nejmenší pochybnost.

Pan Mandík, rolník v Lešťanech, vyhluboval část svých pozemků pro chmeluici a při této práci uhodil na kostru nataženou na zádech, ruce byly nataženy podle těla, obličej upřen vzhůru ku straně východní; směr kostry nebyl mi dosti jasný. Kostra nalézala se v hloubce 550 mm pod ornici a byla dosti zachována, k tomu nasvědčovaly některé patinou nasáklé kosti, které pan Mandík choval u sebe.

Šperky a milodary.

Na kostře samé a sice na ruce, což jsem sám seohl zjistiti dle zbytků patinou nasáklých kostí, našly se dva bronzové, otevřené náramky, jeden měřící průměru 55 mm, druhý 65 mm, jeden 20 mm, druhý šířky 5 mm široký. Oba tyto z bronzu lité náramky byly nepatrně krásně, jinak hladké a vykazují pěknou patinu (Tab. XVI. 11.).

Dále jeden z bronzového plechu vyhotovený rozřezaný náramek, mající 55 mm průměru, a jeden úlomek náramku, který byl krásně třemi vypuklými paralelními rýhami. (Tab. XVI. 10.)

Na prsou nalezena bronzová jehlice se sviutou hladkou typu cyperského, dlouhá 200 mm. (Tab. XVI. 1.)

Za lebkou nad temenem byla umístěna mísovitá nádoba s malým dnem (Tab. XVI. 8.) mající 210 mm průměru nahoře a 70 mm výšky a s jedním malým ouškem. V této nádobě posazena druhá koflíkovitá nádoba s ve-

likým uchem (Tab. XVI. 7.) mající 330 mm nahoře v průměru a 90 mm výšky.

Na pravé straně lebky umístěna nádoba (Tab. XVI. 3) s dvěma oušky.

Táž jest po celém svém objemu krásně rovinnými, symetricky uspořádanými ornamentálními kresbami v podobě proužků, které vryty jsou nástrojem do hlíny. Tato pěkná nádoba tvoří skvost keramiky tohoto hrobu; jest 165 mm vysoká, průměr nahoře měří 140 mm a dna 100 mm.

Konečně na pravé straně kostry v nepatrné vzdálenosti od předešlé, v rovnoběžné poloze s ramenem nalézala se skupina následujících předmětů.

1. Jedna malá převrácená, ručně pracovaná nádoba (Tab. XVI. 5.) podobající se květináči, mající 35 mm výšky a 45 mm horního průměru. Na dýnku této převrácené nádoby stála druhá, větší, hlazená, podoby koflíkovité, s jedním uchem, jejíž střední oblá část jest krásně vypuklými, plastickými čarami (Tab. XVI. 4. a 6.). V této nádobě nalezen úlomek jehlice. Podél této skupiny postavených nádob, u nádoby samé nalezen v zemi bronzový nůž (Tab. XVI. 2.) 150 mm dlouhý 20 mm široký, oblý s jedním břitem a bronzovou rukovětí, tvoří celkový úlitek bronzový. Vedle tohoto bronzového nože nalezen úlomek snad od jehlice (Tab. XVI. 9.).

Veškeré tyto nalezené předměty daroval p. Mandík našemu museu, začež mu zde ještě jednou vzdávám povinný dík.

Dle tvrzení pana Mandíka nebyly při dalším přepokopávání této parcely jiné hroby odkryty.

Úvaha.

Porovnáme-li veškeré zde uvedené milodary necht bronzové neb keramiky s jinými nálezy naší vlasti, shledáme, že tento kostrový hrob a jeho inventář hlásí se ke kultuře našich jihočeských mohyl. Význačnými pro tuto kulturu jeví se bronzové jehlice, 4 bronzové náramky a rovněž i veškerá keramika. Hrob tento dlužno tudíž zařaditi do mladší bronzové doby u nás v Čechách.

Hrob tento má pro naši domácí archaeologii tu důležitost, že tvoří opět výstřelek kultury našich jihočeských mohyl, který, jak již v archaeologických památkách díl XIX. str. 22. naznačeno jest, v souvislosti vzhledem ku geografickému položení s nálezem obrnickým a tvoří jaksi spojitost směrem k severu.

Město Svatka.

Sepsal JUDr. Karel Václav Adámek.

Město Svatka¹⁾ též Česká Svatka²⁾ zvané, rozkládá se v úzké údolí při pomezí českomoravském poblíž řeky Svatavy, druhdy Svatkou či Zvatkou³⁾ jmenované, na potočku Svatoušském, jenž pod městem do Svatavy spadá. Svatkou Českou prochází okresní silnice od Hlinska na Moravu k Olánce vedoucí od ústí na podměstí svrateckém odlišuje se silnice okresní ke Svatoušce.

Nejstarší písemná zpráva, dosud „místním“ zvány, byl původně hlavně v místech, kde jest náměstí, škola a kostel. A rozprostírala se pak osada směrem k moravské hranici a též na druhou stranu ke Svatoušce. Svědčí tomu že se v této doléjší části říkalo a dosud říká „na náměstí“, neboť pod městečkem se vyvinula.

Jiná část města nazývá se *Křižácká*. Ze-⁴⁾ pokládá, že v této době jest skloněnou původně tvaru *Hradčana*, či *Hradčan*, neboť by pravdě nepodléhlym vyklád takový, že byl nejdříve hradiště Zkamenělý zámek, jež tu nad váletem při pomezí podél Svatavy se vzloučím se

rozkládá, bylo opuštěno. Hradčané Zkameněložámečtí usídlili se při osadě Svatce anebo že obyvatelé v této části pod městečkem sídlící měli jisté povinnosti k hradišti pomezímu Zkamenělému zámku.

Svatka jest starobylá osada, jež zajisté již nejpozději v XIII. věku stávala. *Nejstarší písemná správa*⁵⁾ o ní zachovaná jest z roku 1350., kdy tamní farní kostel byl *k biskupství litomyšlskému* připojen. V osadě této stával však kostel zajisté již v XIII. věku.⁶⁾ Starobylá někdejší presbyter jeho, nynější předstín kostelní, přisvědčuje výstavností svou názoru tomuto.

V století XIV. byla Svatka již *při panství rychmburském*. Jeho osudy⁷⁾ sdílela až do roku 1848.

V roce 1392. Smil z Rychburka prodal, vlastně k věčné ruce postoupil Otě z Bergova a Bočkovi z Poděbrad v 10.000 kop grošů panství rychmburské, k němuž patřilo městečko oppidium Svatka.⁸⁾

Že tu bývala již v XV. věku *rychtýř*, svědčí zápis⁹⁾ z roku 1485, kdy panství rychmburské bylo dáno Janu Pánzovi z Vratkova a on úředníky dvorskými v ně uveden byl jest. Tu byla Svatka městečko s rychtířem a patřila k rychtířské vesi řečená Svatka, v Křižáckové (nynějších Křižáckách) pdi vsi pusté a též česká strana Herálce.

Kdy obdržela Svatka *nynější znak*¹⁰⁾ svůj, shora dole rozpišný, zlatě vroubený, v něm v levém poli zlatém

¹⁾ K. Adámek, Chrudimsko 4. 7. 13. 15. 23. 40. 59. 73. 91. 92. nebož k děmům Hlinska a Jách. 3. 7. 9. 10. 12. 20. 25. nebož scit „Klause Isay“ v Poisu s východních Cech 1875 a 1877. A. V. Adámek, děmům našich měst v Poisu s východních Cech 1876 a. V. Adámek, děmům někdejšího krále Chrudimského z r. 1877. K. V. Adámek, děmům o skoušce v zásech hlinsckém, nebož Šternův zásech hlinsckého, Páspěvký a děmům selského tlu s Jách. Hlinska v XVII. a XVIII. věku. Čechovní úřad na Hlinsku v XVII. a XVIII. věku. Úřad panství rychmburského z roku 1731, nebož scit „Svatka město“ v analové příloze k 3. 4. ročníku IV. časopisu společnosti přátel starobylých českých, Sommer, Königreich Böhmen V. 251. Schäfer, Topographie des Königreichs Böhmen XI. 177. Fr. Palackýho Popis království českého 182. Památky archäologické a historické I. 174. scit A. V. Adámek, Seznam památek historických a uměleckých v království českém XI. díl. Dr. K. Chytila Politický okres črudimský str. 215-217. Seznam úředních památek v království českém I. díl. Dr. K. V. Adámek Lid na Hlinsku, okresní radou s přílohou vycitá a zprávy ve Hlinsku sešně roku 1883, str. 58 a 59.

²⁾ K. V. Adámek, Sborník 28 a 39. — V souvislosti s tímto jest též se pravitelem tvaru Svatka v německých soušech Svatka, nebož scit „Svatka město“ v časopisu společnosti přátel starobylých českých, Sommer, Königreich Böhmen V. 251. Schäfer, Topographie des Königreichs Böhmen XI. 177. — Pečet městská nejstarší na vývodě v Seznamu společnosti přátel starobylých českých v Praze na zápis PEČET • MĚSTEČKA • ČESKÁ • SVATKA, bez letopočtu. Tuto nejstarší zachovanou pečet nazývá se již v 1731 starobylou pečetí. Viz K. V. Adámek Sborník zásech hlinsckého, str. 200, kdež též popsány jsou nejvyšší pečet města svateckého, Schäfer, Topographie des Königreichs Böhmen XI. 177. Pečetí měst svateckých jsou známé již v 1731, nebož scit „Svatka město“, scit na zápis stricem: 1752, 18 1811 a 1815, kdež, v 1815, byla byla přeložena, pod níž tři řady, se svatecké pečeť a na následující zápis: PEČET • SVATKY • MĚSTSKÉ • SVATECKÉHO • MĚ • SVATKA • 1752. Pečetí pečetí svateckých jsou známé již v 1731, nebož scit „Svatka město“, scit na zápis stricem: 1752, 18 1811 a 1815, kdež, v 1815, byla byla přeložena, pod níž tři řady, se svatecké pečeť a na následující zápis: PEČET • SVATKY • MĚSTSKÉ • SVATECKÉHO • MĚ • SVATKA • 1752. Pečetí pečetí svateckých jsou známé již v 1731, nebož scit „Svatka město“, scit na zápis stricem: 1752, 18 1811 a 1815, kdež, v 1815, byla byla přeložena, pod níž tři řady, se svatecké pečeť a na následující zápis: PEČET • SVATKY • MĚSTSKÉ • SVATECKÉHO • MĚ • SVATKA • 1752.

³⁾ K. Adámek, K děmům Hlinska 7. Chrudimsko 23, 68, 69, 73. Raibin Miscellanea historica regni Bohemiae V. 36, Palacký Dějiny I. 3. 2. str. 389. Památky archäologické a historické I. 174. IX. 739. K. V. Adámek Sborník 162 poznámka 233).

⁴⁾ K. V. Adámek, Sborník 70. K. Chytil, Seznam historických památek politického okresu črudimského 206.

⁵⁾ Aug. Sedláček, Hradý a samoy I. scit o Rychmburce, K. V. Adámek, Sborník 44.

⁶⁾ Archiv český III. 465. 471. Requies tabularum I. 547, K. V. Adámek, Sborník 51. 59.

⁷⁾ K. Adámek, Chrudimsko 13. K. V. Adámek, Sborník 28. 73. 51.

⁸⁾ Pečetí scit „Svatka město“ v časopisu společnosti přátel starobylých českých, Sommer, Königreich Böhmen V. 251. Schäfer, Topographie des Königreichs Böhmen XI. 177. — Pečet městská nejstarší na vývodě v Seznamu společnosti přátel starobylých českých v Praze na zápis PEČET • MĚSTEČKA • ČESKÁ • SVATKA, bez letopočtu. Tuto nejstarší zachovanou pečet nazývá se již v 1731 starobylou pečetí. Viz K. V. Adámek Sborník zásech hlinsckého, str. 200, kdež též popsány jsou nejvyšší pečet města svateckého, Schäfer, Topographie des Königreichs Böhmen XI. 177. Pečetí měst svateckých jsou známé již v 1731, nebož scit „Svatka město“, scit na zápis stricem: 1752, 18 1811 a 1815, kdež, v 1815, byla byla přeložena, pod níž tři řady, se svatecké pečeť a na následující zápis: PEČET • SVATKY • MĚSTSKÉ • SVATECKÉHO • MĚ • SVATKA • 1752. Pečetí pečetí svateckých jsou známé již v 1731, nebož scit „Svatka město“, scit na zápis stricem: 1752, 18 1811 a 1815, kdež, v 1815, byla byla přeložena, pod níž tři řady, se svatecké pečeť a na následující zápis: PEČET • SVATKY • MĚSTSKÉ • SVATECKÉHO • MĚ • SVATKA • 1752. Pečetí pečetí svateckých jsou známé již v 1731, nebož scit „Svatka město“, scit na zápis stricem: 1752, 18 1811 a 1815, kdež, v 1815, byla byla přeložena, pod níž tři řady, se svatecké pečeť a na následující zápis: PEČET • SVATKY • MĚSTSKÉ • SVATECKÉHO • MĚ • SVATKA • 1752.

spatřuje se ostrev hnědá a v pravém stříbrném poli zelený strom listnatý s kořeny, není známo. Nezachovalo se ve Svatce z doby před rokem 1728 žádných listinných zpráv a též odjinud není dokladu, jenž by k otázce této dání mohl určitou a neklamnou odpověď. Někteří domnívají se, vidouce ve znaku ostrev, že stalo se takto asi za Berkův z Dubé.¹¹⁾

V století XV. zajisté i tu, jako při jiných farách rozlehlého panství rychmburského, za Jana Pardusa z Vratkova, stala se fara *utrakvistickou*¹²⁾ a tou zůstala až do XVII. věku.

Ve vojně 30leté nastal v církevních poměrech veliký obrat, avšak ještě v první čtvrti XVIII. věku byla Svatka bez vlastní duchovní správy.

Svratecký kostel byl *filiálním* do Hlinska.¹³⁾ A když v Hlinsku dosazen byl za protireformace první římskokatolický farář Jan Hájek, pořídil v roce 1624 matriku společnou pro kolaturu Hlineckou i pro záduší sv. Jana ve Svatce, záduší v Kameničkách, ve Včelákově a j.¹⁴⁾

Dle výťahu příjmu fary hlinecké z 16. října 1673 dávalo městečko Svatka každoročně při sv. Jiří 2 kopy a při sv. Havle 2 kopy; sýrů se scházelo 12, másla bylo 15 1/2 žejdlíků, peněz 5 k 5 d., ze Svatoucha sýrů 9, másla 17 žejdlíků a 6 kr. peněz.

Válečnými příběhy utrpěla Svatka velice. V tehdejších dobách *přišla o své starší výsady* i poklesla téměř na roveň vesnické osadě.

Podle *Calculu revisionis* komise visitační z roku 1654 napočítalo se¹⁵⁾ ve Svatce jen 9 *hospodářů*, kteří měli grunty čili usedlosti sousedské, 7 *chalupníků* a 8 *zahradníků*, 3 *stavení* byla rozbořená a *pustá*.¹⁶⁾

Podle hlavního *urbáře*¹⁷⁾ panství rychmburského z roku 1731 bylo ve Svatce 40 *hospodářů*. Počet ostatních poddaných udán není, ale nelze pochybovati, že osada byla lidnatostí velmi prořídle. *Povinnosti* těchto *hospodářů* byly tyto: Z 32 zádušních krav platili 12 R. 26 kr. 4 d., desátku duchovním 12 str. 2 v. žita a 12 str. 2 v. ovsa, ouroku vrchnosti na sv. Jiří 16 R. a na sv. Havla 11 R. 33 kr. 2 d., měli napříští ročně 80 štuk panského přediva nebo za každou štuku zaplatiti do důchodu rychmburského ročně 12 kr., dále museli sklízeti seno z Heráleckých luk, kupovati na soudky sůl výhradně jen z důchodu vrchnostenského, a nikoliv odjinad nebo sůl cizí. V městečku Svatce sice tehdy ještě panská hospoda nebyla a měla se teprv stavěti, nicméně byli Svratečtí povinni, aby brali panské pivo a pálené na šenk a takové až do vystavení panské hospody šenkovali, jakož i aby mimo šenku společně sousedé měsíčně 25 žejdlíků panské kořalky brali a do důchodu vrchnostenského po 5 krejcařích tehdejších peněz za žejdlík platili.

¹¹⁾ Památky archaeolog. a místopisné I. 174, K. Adámka Chrudimsko 16.

¹²⁾ K. V. Adánek, Sborník 163.

¹³⁾ Tamtéž 166, 167.

¹⁴⁾ Tamtéž 165, Památky IX. 751 (staf Rojkova, Biskupství litomyšlské), K. Adámka Chrudimsko 69.

¹⁵⁾ Při sčítání r. 1584 bylo napočteno ve Svatce 28 usedlých. (Viz K. Adámka Chrudimsko 40, K. V. Adámka Sborník 102. Jiná data statistická o Svatce ve Sborníku 11 a další, 15, 102, v mé stati: Panství Rychmburského Calculus revisionis z r. 1654. (České listy hospodářské 1901. č. 6 a 7.)

¹⁶⁾ K. V. Adámka Sborník 103, 104, 107, 117.

¹⁷⁾ Tento *urbář* jest uložen v král. zemském archivu českém. Viz K. V. Adámka *Urbář* panství rychmburského z roku 1731.

Podle tohoto *urbáře* byla Svatka povinna, „tak jako jinší vesnice neb sedláci a chalupníci, jak potažní tak také pěší robotu¹⁸⁾ vybejvat, poněvadž ale nyní se jim taková robotu passiruje, za takovou do důchodu penězi platiti, však ale vše do vůle milostivé vrchnosti.“ A dovolává se vrchnost na revers, jenž „se ve vrchnostenském kanceláři vynachází“.

V tomto *reversu*¹⁹⁾ z 17. ledna 1729 Svratečtí dobře připomínají, že „bývala v městském stavu obec Česká Svatka před dávnými časy, ale stav ten beze snahu skrze vojenský vpády k zrušení jest přišel a (oni), nemohouce žádných privilegii proukázati, za sedláky a chalupníky držáni býti museli.“

A v tomto nepříznivém stavu, kde nijak nemohli proti vrchnosti dovésti a dokázati starých svých práv, arcit pak v reversu dále Svratečtí psali: „Že všecky cís. a vrchnostlivé daně a poplatky do důchodu rychmburského náležitě vyplácejí, povinnou pak robotu na ten a takový způsob, jako bychom nikdy v žádném stavu městským nebyli, s jinšíma poddanými sedláky a chalupníky, bez rozdílu, a to jako kdy prve neb předešle pilně a ochotně vybejvati a nikdy více žádných jinších nadání neb vrchnostlivých dalších milostí, jak by se ty koliv v robotách jmenovati neb vtipem lidským a chytrostí vymysleti mohly, na časy budoucí a věčné, nežádati, zde se tímto dobrovolným reversem naším a budoucích našich potomků zavazujeme a zakazujeme a pečet naši od dávná užívajíc (!) jsme přitiskli vědomě a s dobrým rozmyslem naším a na místě celé obce, my rychtář a konšelé, též z prostředku starších z obce jsme se podepsali, jenž se stalo v městečku tak od starodávna nazvaném Česká Svatka dne 17. ledna 1729.“

Název „*rychtář*“ udržoval se²⁰⁾ tu pak až do roku 1832, kdy zase užíváno názvu „*představený*“. Tak i názvem náčelníka místní samosprávy hleděla vrchnost uplatniti svou převahu nad bezbrannou obcí.

Revers tento jest výmluvným dokladem velikého útisku menších měst českých po roce 1620 a zajímavým příspěvkem ku poznání vzájemného poměru vrchnosti k nim.

Již v těch dobách, na počátku XVIII. věku, ucházeli se Svratečtí o povolení trhův a docílili toho, že Karel VI. vydal výsadu tržní, již pro Hlinsko a Skuč potvrdil trhy výroční a též splnil přání Svrateckých.

Výsadou touto²¹⁾ danou dne 27. července 1728 byla osada *Svatka povýšena na městečko* a dosáhla práva odbývati *trhy* výroční a zároveň dobytčí na pondělí po sv. Fabiánu a Sebestiánu, po velkonocích, po Navštívení P. Marie a středeční trhy týdenní na obilí, len a plodiny.

Dvorním dekretem ze 27. listopadu 1834 č. 28689 byly Svatce potvrzeny 4 výroční trhy a 4 trhy dobytčí. Konečně roku 1864 obdržela Svatka nový trh výroční na středu po sv. Eligiu a nový trh dobytčí na úterý po sv. Eligiu. Konají se nyní dobytčí a výroční trhy ve Svatce v pondělí po sv. Fabiánu a Sebestiánu, v pondělí po velikonocích, na sv. Prokopa (případně-li tento svátek na sobotu nebo neděli, jest trh až v příští pondělí), pak

¹⁸⁾ K. V. Adámka Sborník 116, Příspěvky k dějinám selského lidu z okolí Hlinska.

¹⁹⁾ K. V. Adámka Sborník 69, 81.

²⁰⁾ Tamtéž 70.

²¹⁾ Tamtéž 81, 147, 148.

úterý před sv. Macoušem, ve středu před sv. Martinem, by týdení v úterý.

Ačkoliv již svou polonou byla Svatka chráněna v době válečných před vpádem lidu vojenského, přece dosti měla vojnamu.

Ve věku XVII. prodrali se i do horského zátíží pozetí šeskomoravského švédské.

Z pozdějších dob připomínají se (roku 1799 „ruskouská marše“ Svatkou k Herálici. Roku 1800 opět tudy šli Rusové. Obec svratecká plasila přepřež. Jež s ruským merátem ješa do Hlinska.²²⁾ Roku 1805 na zimu ukázali se v okolí Francouzi.²³⁾ Křeží sem ze sousední Moravy první neděli adventní pronikli, a pátrali po rakouském ruském vojsku, zájali výpale a dále ku Krucemburku ljeji. Posléze pak utíla Svatka strasu válečných v roce 1866.

Z nentěšeného hospodářského stavu, jenž v XVII věku snil celý kraj, zotavovalo se městečko pozvoína.

*Kremeslnici*²⁴⁾ svratečtí spolu s hlíneckými byli spou v jediné cechy a některá řemesla byla v jediném chu, jenž byl zřízen pro celé panství rymburské.

Na sklonku XVIII. věku byly ve Svatce *cechy* hrnský a společný.

*Cech společný*²⁵⁾ kovářů, kolářů, zámečnicků, truhlářů, bečvářů řídil se pravidly v roce 1751 obnovenými, přináleželi k němu řemeslníci těchto řemesel ze Svatky, erálee, Křížánek, Milov, Březin, Pusté Rybné, Pusté Kamenice, Rychnova, Svatoucha, Kameniček, Humperek, hlumětina a Krouny. Později se připojila k tomuto cechu i jiná řemesla.

²²⁾ Tamtéž 218, 219.

²³⁾ Památní kniha farní svratecká z r. 1836, 20. a 21. list, pis zprávy ze starší, nyní pohřbované památní knihy fary mni) piše o Francouzích: Anno Domini 1805 dominica I. Ad ratus occupata a Gallis Moravia, fortive comparuere Svatkam officiales Gallici accurate ad prandium cum 36 husarionibus, 100 Parisienses dicabant, intermixtis quibusdam Bavaris, inter gantes, ubi sint Russi aut Anatriaci, quorum umbram saltem nebant. Securi autem undique communitate Svatceensi intra nium quadrante horae extorquere volebant per modum Brand ener 300 fl. Bhenos, et a curato Francisco Rothanzl prandium, num et saltem 50 fl. Cum autem communitas hosce ob gravem lenuriam colligere non potuerit, curatum una cum indice secum sumere terebant. Finaliter tamen 100 florenis in Banco Schedis ntentari coacti sunt. Curato autem ob liberalitatem eius, omnia ndonaverunt, et ab omni pressura cessaverunt, terga vertentes. rea horam quartam pomeridianam versus Krušburgam. Finito item quodam conflictu circa Iglavam et oppidum Štoki compa it legio caesaro-regia venatorum, vulgo jägerkobr, sub capita o p: t: de Burgdorf, quae hinc inde circa limites dislocata septimanis, maximo cum onere curati, sedem suam officiales parochia fixere, ubi gratiam habuit curatus tribus illustrissi um sacr. rom. imp. comitem de Czernin, tamquam supremum rndnem collonellum domi suae accomodandi. Insuper facta est ns migratio per Svatkam multarum legionum austriacarum, elestrum et equestrium, ubi parochiam ex integro, una cum abulis occupavere, ita ut curatus per totum hoc tempus moram o labore spiritali habuerit exiguum, et finaliter consumatis nibus esculentis et poculentis Kraunam pro incolatu consti erunt . . .

²⁴⁾ K. Adámka K dějinám Hlinska a okolí 8, 9, 10, 11, 12, 13, též v Památkách archaeolog. a mistop. IX. 251–254, 257, hrudimsko 70, téhož stati „Národohospodářské nákresy z hor šeskomoravských“ (v Průmyslníku 1864 č. 10). „Z Českomorav ych hor“ (v Listech živnostenských 1862, č. 4. až 7.). K. V. dámka Paměti o školách 153 a 154, Cechovní zřízení na Hlí ecku, Sborník okresu hlíneckého str. 128–131.

²⁵⁾ K. V. Adámka Cechovní zřízení na Hlínecku 59–61, —71.

Hrnčíři svratečtí mívali původně společný cech s hlíneckými hrnčíři a řídili se artikuli²⁶⁾ cechovními z roku 1652. Jež v podstatě své obsahovaly ustanovení řádu novoměstského pražského cechu hrnčířského z roku 1488. Roku 1706 byl cech rozdělen a k svrateckému cechu přináleželi hrnčíři ze Svatky, Svatoucha a okolí.

Koncem roku 1786 bylo při cechu společném svrateckém 23 mistrů, 1 tovaryš a 3 učňové, při svrateckém cechu hrnčířském 30 mistrů, 4 tovaryši a 18 učňů.

Svatka proslula hrnčířskou výrobou a *kamnářstvím*. Svratecké hrnce a kamna daleko široko se rozvážely a rozvážejí po Čechách i po Moravě.²⁷⁾

K žádosti z 15. prosince 1865 byla Svatka nejvyšším rozhodnutím ze dne 6. července 1867 *porýšena za město*.²⁸⁾ Nejstarobylější budova ve městě Svatce jest *farní kostel* sv. Jana Křtitele.²⁹⁾

Kostel tamní byl již ve XIV. věku farním. Ve století XVII. a na počátku XVIII. věku byl pak filiálním do Hlinska.³⁰⁾ Roku 1737 stal se svratecký kostel opět farním. Errekční listinou³¹⁾ z 24. dubna 1737 byla ve Svatce zřízena fara, i měl farář od Svatky, Herálice a Pusté Rybné kromě štolových příjmů, dostávati ročně 31 str. 2 věrt. žita a 31 str. 1 v. ova desátkového, 83 slepice, 408 vajec, 78 žejdlíčků másla přehřívávaného, z krav 11 zl. 36 kr., za koláče 1 zl. 23 kr., 83 lb. lenu, 39 sáhů dříví, jež mu měli poddani dodávati (ceněno dříví i s dovozem a mzdou na 19 zl. 30 kr. peněz tehdejších). K faře bylo 33 str. polí s ročním užitekem 16 zl. 30 kr., z nichž beneficiát měl odváděti kostelu 3 zl., luk bylo 31 str., ex cassa parochorum bylo stanoveno faráři svrateckému 69 zl., z rymburského důchodu vrchnostenského 19 zl., od vrchnosti 20 sáhů dříví (i s dovozem a mzdou dělnickou za 10 zl.), 8 sudů dobrého piva, 1 cent kaprů, takže summa portionis canonicae 300 zl. 5 kr. tehdejších peněz. Poně vadž pak dvě osady nebyly k farnosti, jak původně se obmyslelo, připojeny, ubylo z tohoto obnosu na desátku 19 zl. 37 1/2 kr., dostával farář jen 25 3/4 str. žita a 25 3/4 str. ova desátkem, 71 slepic, 408 vajec, 66 žejdlíčků másla, z krav 9 zl. 18 kr., koláčné 1 zl. 13 kr., 71 lb. lenu, 33 sáhů dříví, místo 117 zl. 5 kr. jen 97 zl. 27 1/2 kr. V roce 1780 bylo beneficiátu přidáno z farní kasy 25 zl., takže dle výkazu z 27. března 1788 byla, bez odečtu břemen, kongrua 329 zl. 27 1/2 kr. a čistý příjem 307 zl. 27 1/2 kr.

*Kaplanka*³²⁾ ve Svatce jest zřízena od 1. března 1837.

List o připojení kolatury svratecké k biskupství královéhradeckému byl oznámen ve Svatce dne 10. listopadu 1784.

Ačkoliv *protireformace* usilovně byla prováděna, přece v pomezí této krajiny dosti nepřístupné minula se s vř-

²⁶⁾ Tamtéž 24–28.

²⁷⁾ K. V. Adámka Sborník 136 a 137.

²⁸⁾ Tamtéž 81, 235.

²⁹⁾ Tamtéž 70–72, 162 sld., K. V. Adámka stat „Kostel ve Svatce“ (v Časopisu Společnosti přátel starožitností V. 126), Schaller, Topographie XI. 177, Památky archaeol. a mistop. I. 174 (Brychtaj), IX. 752, K. Adámek, Chrudimsko 7, 69, 73, téhož K dějinám Hlinska a okolí 4, 25, Sommer, Königreich Böhmen V. 251, K. Chytil, Soupis památek okresu chrudimského 205–207.

³⁰⁾ K. V. Adámka Sborník 167.

³¹⁾ Tamtéž 163 sld., Památky I. 174, Sommer, V. 251, K. Adámka Chrudimsko 73.

³²⁾ Památky archaeolog. a mistop. I. 174, Sborník 73, 170.

m úplným. Lid zůstával namnoze věren učení *Jed-
bratrské* a pilně střežil si spisy bratrské proti různým
m i konal tajné schůzky po širých lesích pomezích.
yž pak byl vyhlášen toleranční patent, hlásili se
k „víře starých bratrů“. Poněvadž však nebylo vy-
českobratrské připuštěno, přistupovali k evangelickému
ní reformovanému do sboru, jenž byl roku 1781
ratouchu založen.³³⁾

le nejstarší matriky evangelické fary svratoušské
1781 přihlásilo se k evangelickému vyznání refor-
ému ve Svatce 16 rodin, mnohé pak rodiny ve vů-
b obcích, takže tamní krajina náleží mezi poměrně
něji evangelickým obyvatelstvem obývané krajiny

lezi obyvatelstvem i ve Svatce vyskytli se též někteří
enští *blouznivci*.

lonečně k vývoji náboženských poměrů ve Svatce
připomenouti, že ještě v XVIII. věku nebylo tu
tů a teprv roku 1797 připomíná se ve Svatce jedna
ká rodina.

Kostel svratecký³⁴⁾ stojí na mírném svahu při cestě
ětínské na samém konci města ve hřbitově nedaleko
školy, i směřuje presbyterií nynější k straně západní.
sa presbytere někdejší jest téměř o pravý úhel po-
od směru osy presbytere nynější. Býval starý ko-
velmi malý a neprostranný, slohu přechodního. Vý-
stí svou sahal do polovice XIII. věku, jak jest patrně
chované presbytere. Zdá se, že zakončena byla stavba
u, v níž nyní po některých stavebních úpravách jsou
y schody točité na kruchtou, kteráž spočívá na klenbě
tere staré, nynější to předsíně.

Že nynější předsíně³⁵⁾ bývala druhdy presbyterií, jest
i z umístění sanktuaria, jež v pravo od nynějšího
ho vchodu kostelního se ve zdi nachází a jednoduchou
zavřeno jest.

trůněl nynějšího kostela jest proti škole, průčelí sta-
kostela bývalo asi proti farské zahradě. Dosud jsou
zachována dvě okna románského slohu.

le staré presbyterií přiléhala dřevěná loď, jež byla
ována směrem k nynější farské zahradě.

odle podání lidového byl kostel třikrát přestavován.
zprávy inventáře z roku 1807 byl prý kostel v roce
rozšířen, ale, jak farní památní kniha z roku 1836
níná, staří pamětníci nic o tom nevěděli, ač žili ještě
1790 někteří, kteří ještě roku 1783 byli v starém
řřeném kostele oddáváni. V inventáři z r. 1790 jest
menáno, že kostel byl rozšířen a restaurován. Stalo
tedy nejdéle roku 1789 (dle Památek archaeologi-
a místopisných I.: v roce 1788) a byla tudíž roku
prováděna jen nějaká oprava nebo dřevěná loď ke
u přistavována. Vlastní další oprava, kterouž celá
st stavby velice se změnila, byla podniknuta tedy
po zřízení fary ve Svatce. Tu byl v poboční zdi
presbytere zřízen hlavní vchod a ze staré sakristie

učiněna malá předsínka, stará loď rozbourána, oblouk, jenž
spojoval ji s presbyterií, byl pod románskými okny asi za-
zděn, při tom patrně také dlažba byla zvýšena nad úroveň
někdejší, dále pak druhá poboční zeď presbytere prolomena
a k západu loď nová i nové presbyterium se sakristií při-
stavěny, mnohem vyšší, než býval kostel starý, takže na
klenbě staré presbytere mohla býti umístěna kruchtta, na
níž pak byl zřízen přístup ze hřbitova oním půlkruhovým
přístavkem, jenž asi byl ze součásti staré presbytere upra-
ven. Tak kostel po třetí byl obnovován v tu podobu, kterou
dosud má.³⁶⁾

V těchto dobách poslední veliké opravy a přestavby
byla zvonice, jež poblíž kostela nad hlavním hřbitovním
vchodem stojí, přestavěna v hořejší své dřevěné části,
v níž dříve lepší formu mívala.

Strop lodě i presbytere jest rákosovaný. Stavba jejich
má veškeré příznaky kostelních staveb, jak na panství
rychmburském byly v XVIII. věku prováděny, a nevykazuje
tedy žádných stavitelských památností.

Nad hlavním oltářem bývala na zdi socha sv. Jana
Křtitele, jež však roku 1823 byla nahrazena obrazem Na-
rození sv. Jana Křtitele. Oltář hlavní i oltáře poboční sv.
Václava a Jana Nep. jsou nově upraveny.

Nad obloukem pod kruchtou jest znak Kinských
z Vchynic, za nichž byla nová stavba kostelní provedena.
Kruchtta byla rozšířena roku 1815 a varhany z roku 1787
pocházející nahrazeny roku 1832 novými, jež místní učitel
Josef Strniště zhotovil.

Také kazatelna i křtitelnice jsou nového díla.

Stará křtitelnice železná, bez jakýchkoli ozdob, stojí
pod kůrem poblíž Božího hrobu.

V bývalé presbyterií jest v pravo od hlavního vchodu
při zdi kropenka.³⁷⁾ Její polokoulovitá nádržka jest kol
do kola zevně okrášlena ozdobnými, mírně vypuklými lu-
peny a uprostřed znakem, v jehož levé polovici jest půl
orlice a v pravé tři vodorovné pruhy. Kropenka spočívá
na čtverhranném vysokém hranolovém podstavci, jenž
v střední části má kolmé strany seřízuty užšími čtyřmi
pobočními stěnami. Této kropenky, jež byla asi v XVI.
věku vytesána, používalo se druhdy za křtitelnici.

Nad presbyterií nynější jest malá věž se zvonkem
santusníkem z roku 1638.

Velké zvony³⁸⁾ zavěšené v prvním poschodí *zvonice*
jsou z roku 1480, 1561, 1682 (přelitý 1872).

*Fara*³⁹⁾ stojí nedaleko kostela, zbudována v XVIII.
věku.

Na rohu nynější farní zahrady stávalo v 1. polovici
XVIII. věku školní stavení.⁴⁰⁾ V roce 1759 byla vystavěna
škola na druhé straně cesty chlumětínské, kdež též nynější
školní budova dvoupatrová stojí. V roce 1786 byla škola

³⁶⁾ Památky archaeolog. a místop. I. 174, K. V. Adámka Sborník 70.

³⁷⁾ K. Chytila Politický okres chrudimský 206 (s vyobra-
zením), K. V. Adámka Sborník 71, Památky archaeolog. a místop.
I. 174.

³⁸⁾ Památky archaeol. a míst. I. 174 (Brychtova staň), XV.
472 (K. V. Adámka staň „Zvony v Hlinsku, v Kameničkách, na
Ranné a ve Svatce“), Časopis Společnosti přátel starožitností
českých V. 126, K. V. Adámka Sborník 71, 72, 314, K. Chytila
Politický okres chrudimský str. 207 (kdež má státi: Friedericus
Schönfeld . . . Letha Panie 1682).

³⁹⁾ Sborník 69, K. Chytil, Polit. okres chrudimský 207.

⁴⁰⁾ Paměti o školách v okresu hlíneckém 145, Sborník
okresu hlíneckého 70.

³³⁾ K. V. Adámka Paměti o školách 156, Sborník 171, 172,
str. XI. 177, o blouznivecích viz K. Adámka Chrudimsko
K. V. Adámka staň „Adamité na Hlínecku“ (v Časopisu
království Českého LXXI.), o israelitech viz Sborník 174.

³⁴⁾ Vyobrazení vnějšku kostela a zvonice, i půdorys ko-
řiz v K. Chytilově Polit. okresu chrudimském str. 207.

³⁵⁾ Vyobrazení předsíně viz v Časopisu Společnosti přátel
ností českých V. 126, v K. Chytila Politickém okresu
mském str. 206.

znova stavěna. Náklad této stavby hradila obec, jež byla až do roku 1809 školním patronem.⁴¹⁾

Na počátku XIX. věku bylo opět stavěno. Jak dosud nápis na záklopě stavení vedle nynější školy stojícího hlásá, vystavěl si tehdejší učitel školní roku 1814 příbytek.⁴²⁾ Roku 1821 byla zřízena druhá světnice školní. Byla škola svratecká do roku 1821 jednotřídní. Také se pak po nějaký čas učilo v místnostech najatých, až konečně roku 1840 projednána stavba nové školy, jež pak dne 24. října 1841 byla vysvěcena.⁴³⁾ Když pak škola (od roku 1875 trojtřídní) byla rokem 1879 rozšířena další třídou, přistavěno druhé poschodí.

Kdy bylo školní vyučování ve Svratce započato, není známo. Jisto však jest, že již v 1. polovici XVIII. věku měla Svratka svého učitele. Nejstarší známá zpráva o svratecké škole⁴⁴⁾ jest z roku 1735.

Dle fasse z roku 1799 obnášel příjem⁴⁵⁾ tamního učitele úhrnem 155 zl. 8 kr. tehdejších peněz. Užíval 2 měřice a 2 mírky role (v ceně 20 zl.) a 2 měřice 1 věrtel 3 mírky louky (v ceně 20 zl.), pak 2 zahrádky (v ceně 15 zl.), i byl odhadnut roční výnos z polí na 2 zl., z luk na 2 zl. a ze zahrádek 45 kr. Dále měl 2 korce 1 věrtel 2 mírky obilí v ceně 3 zl. 33 kr. Obec Svratecká dávala učitelům ještě 6 zl., obec Chlumětská 54 kr., ze školního fondu dostával 25 zl. Výnos štol pohřební byl odhadnut na 9 zl., sobotales na 88 zl. 56 kr., novoroční groš (po 3 kr. z domu) 14 zl., koleda ze Svratky 2 zl.,

⁴¹⁾ Potom až do roku 1866 byla patronem školním vrchnost rychmburská, od roku 1866 zase obec Svratecká.

⁴²⁾ Nápis ten zní: „Tento domek jest vyzdvižen s pomocí Boží z nákladu Josefa Strniště, v ten čas učitele školního v městečku Svratce dne 23. Juny 1814.“

⁴³⁾ Památky archaeol. a místop. I. 174.

⁴⁴⁾ O školství svrateckém viz K. V. Adámka Paměti o školách v okrese hlíneckém 144–155, 182 a j., Sborník 175 slđ., 295 slđ.

⁴⁵⁾ Paměti o školách v okrese hlíneckém 148 a 149.

z Chlumětská 48 kr., z Cikánky 12 kr. Vrchnost rychmburská dávala ročně 3 sáhy dříví, svratecká obec 5 sáhů dřev.

Podle výkazu⁴⁶⁾ z roku 1774 měl svratecký učitel solarium 12 R., funerální akcident 6 R., žáků bylo 192. Což divu, že se ohlížel po jiných zdrojích příjmů.

Zmínil jsem se již, jak Svratka byla na právech svých obmezována a jak vrchnost milostivá hleděla ji nemilostivě na vědy v područí dostati a na roveň veaním postaviti, i že se pak přece městečko Svratka domohlo práva tržního a konečně povýšení na město.

Úřadování dalo se v domě na náměstí.

Starý „dům kázně“ byl vystavěn roku 1799 a pak v roce 1844 přestavován. Nynější radnice⁴⁷⁾ byla na náměstí zbudována roku 1865. Věžice její byla snesena v letech 1890tých.

Na náměstí stávala kaple sv. Prokopa a nejvýše na rynku dvě velké lípy. Po roce 1814 byla kaple zbořena a socha sv. Jana Křtitele do kostela přenesena.

Za starodávna bývala dřevěná kašna na náměstí. Na místě jejím byla pak roku 1843 zbudována kašna kamenná. Roku 1845 byly lípy prodány a skáceny.

Roku 1864 byl odkoupen a odklizen dům Jebasovský s maštalemi a stodolou. Stával uprostřed náměstí a druhdy byl zřízen pro výběrčího cla⁴⁸⁾ za Filipa Kinského. Když pak přestalo se clo při pomezí z dobytka vybírat, byl prodán rychtářovi.

Po ohni, jenž v říjnu 1843 vypukl, bylo náměstí upraveno a dlážděno, roku 1846 též kašna nově upravena, taktéž pak roku 1867 další část vydlážděna.

Ozdobou náměstí jest socha sv. Václava, jež byla tu postavena na památku povýšení Svratky za město.

Ze závodů místních dlužno zmíniti sirkárnu, při silnici cikánecké roku 1862 zbudovanou, a na náměstí závod obuvnický. Pošta byla zřízena roku 1866.

⁴⁶⁾ Sborník 177, 815 a 816.

⁴⁷⁾ Tamtéž 69.

⁴⁸⁾ Tamtéž 814.

O měšťanství Františka Luraga a Zahradsku.

V Ottově Slovníku naučném, tedy pramenu nikoliv starém, ani ne malicherném, čteme (XVI., 469) životopisy pěti Luragů, členů rozvětveného rodu stavitelů, jak již jméno ukazuje, původu italského, usedlých po třicetileté válce v Praze. Tu ze dozvídáme, že „František Lurago, stavitel, strýc Karla Luraga, usadil se na Malé Straně, kde vsal městské právo a živnost 13. říj. 1678 . . .“ Dále se vypravuje o jeho činnosti, zejména, že stavěl část Klementina a že asi po r. 1720 zemřel. Naposled tu o něm čteme, že „dne 20. dub. 1670 pojal v kostele sv. Václava na Malé Straně pannu Kateřinu Polyxenu Groferovou (Gropperovou) z Haaku za manželku a tu se dle knihy oddaných jmenuje *měšťan a stavitel Starého Města* pražského, ale v zápisech měšťanů ho zde nenalzáme“. Tolik Ottův Slovník.

Kde byl tedy měšťanem František Lurago, ve Starém Městě, či na Malé Straně? Odpověď je dosti snadná. Ne-

pochybně napřed ve Starém Městě a potom — snad také — na Malé Straně.

Pisatel těchto řádků má však doklad, jež si se „knihy grantovní“ r. 1618 založené a u okresního soudu v Karlíně posud chované, sám vypsal, že byl František Lurago nejdříve *měšťanem v Novém Městě* pražském. V řečené knize pozemkové jest (fol. 165) zapsáno „Porovnání Jana Kncpze s Jakubem Petržilkou o zeď grantovní“, ze kteréhožto zápisu se dozvídáme, že byl při tom porovnání na kommissi jakožto znalec František Lurago, „mistr zednický a měšťanin Nového města Pražského“.

Zápis, jenž jest i z jiných příčin zajímavý, zní takto: „L. P. 1666, 6. dne měsíce Augusti dle poručení důstojně velebného a vysoce učeného kněze a pána, Jiřího Ignáce Pospíchala, velebného řádu Křižovníkův s Červenou Hvězdou špitála sv. Františka blíž Mostu St. M. Pr. převora, učiněna jest vejchoz na Špitálsko blíž Prahy, za branou

Poříčskou, skrze pana Vilma Bartše, měštěnána Menšího Města Pražského a písaře důchodního špitálského, též pana Daniele Žateckého, purkrabího, pana Františka Luragu (sic) mistra zednického a měštěnána Nového Města Pražského, Jakuba Kozmana, rychtáře, Víta Němce a Jana Breychu, konšele obce Zahradské, aby nedorozumění . . . mezi Petržilkou a Janem Kupcem . . . o zeď, která v zahradě Jana Kupce stojí . . . na újmu gruntu jeho víceji nežli sedmi loktů vyhnána . . . proti právu a dobrému řádu (odčiněno bylo). „Dalšího stavení zamezeno, leda by se (Petržilka) s Janem Kupcem nějak porovnal a on jemu stavení dobrovolně povolil.“

Májíce za správná udání prve citovaná o měšťanství Františka Luraga a připojujíce k nim tuto zprávu novou, jež arcif posud nikde tiskem na veřejnost vydána nebyla, shledáváme, že byl František Lurago, „mistr zednický“, měšťanem všech tří měst Pražských, a sice v tomto pořádku: nejdříve — podle našeho výpisu z pozemkové knihy Karlínské již r. 1666 — Nového Města, brzo potom — dle knihy oddaných u sv. Václava r. 1670 — Starého Města; naposled pak také — dle našich dokladů archivu města Prahy od 13. října 1678 — na Malé Straně.

Jiná zajímavá věc, po níž se čtenář táže, jest: kde bylo Zahradsko, v němž r. 1666 zednický mistr František Lurago byl, jak nyní říkáme, jakožto znalec na kommissi? Mohlo by se souditi, že bylo za hradem, snad Pražským, nebo jiným u Prahy. To by však bylo mylné, neboť není nejmenší pochybnosti, že bylo Zahradsko tam, kde bylo hojně zahrad. To sice také mohlo býti na různých místech

v okolí hlavního města, kde až posud na všech stranách jest dosti zahrad, avšak obecně říkalo se tak v nynějším Karlíně, jakož dokazuje právě z předu zde citovaný úřední zápis, ve staré pozemkové knize posud zachovaný. Mimo to máme v pozemkových knihách Karlínských ještě jinou knihu, starší, jež, soudíme-li podle čísla na hřbetě jejím, založena byla „Ao 1580“ a má nápis: „Nro 4. O kupování zahrad zabranských“. Dole pak na témž titulním listě pozdější nějaké označení pouhým číslem „2“. To zvláště jasně svědčí, kde bylo Zahradsko. O tomto Zahradsku, nebo-li Zabransku na Špitálsku, v nynějším Karlíně, o němž také v tomto časopise (Památkách) r. 1894 některé zprávy jsem podal, jest v příčině zahrad (též vjnic a chmelnic) obšírnější článek ve výroční zprávě Karlínské reálky z r. 1891, kdež najde čtenář ještě jiné charakteristické názvy míst a osob, jako právě zde uvedené a jako názvy Kupec a Petržilka, jež vznikly allegoricky.

O starých a případných místních názvech (Zabransko, Zahradsko a j.) v nynějším Karlíně nemá již ani topografie Schallerova na konci 18. století, ani Sommerova ku konci první polovice 19. století, ani žádný z četných popisů Prahy, nijaké zmínky; jen Špitálsko znají; což se stalo tím, že ta místa v následcích války třicetileté a válek pozdějších skoro docela zpustla. V těch dobách tu stavitelé arcif neměli hrubě žádné práce.

O Františku Luragovi dlužno naposled ještě podotknouti, že v pozdějších zápisech Karlínské „Knihy gruntovní“ již jmenován není také proto, že přijav měšťanství až na Malé Straně, již nikdy neměl úředně co dělati v Zahradsku.

Jan Nedoma.

Zprávy a drobnosti.

Zpráva o pracech restauračních na starožitných budovách v Kutné Hoře. Kutná Hora, ve které se do dneška dochoval ne jeden převzácný svědek staročeského umění, toto město slavnou minulostí slynoucí, jemuž přede všemi městy jinými — Prahu ovšem vyjímaje — dána hojná příležitost k tomu, aby účinně osvědčovali mohlo pietu k památkám po předcích umění milovných zděděným, snaží se seč jest, aby úkolu tomuto neshodnému a nesmírného nákladu vyžadujícímu zcela vyhovělo. Ruka opravující, po případě rekonstruující, chápe se jednotlivých objektů po řadě: začato s chrámem arciděkanovým sv. Jakuba, jenž byl náležitě zabezpečen z venčí, uvnitř pak zbaven rozmanitých přívěsků nechutných; pak přikročeno k opravě chrámu Matky Boží na Náměti, jenž navrácen jsa do stavu původního, prezentuje se jakožto skvostný exemplář gothické svatyně jednoduše, ale se vzácným vkusem vyzdobené; později rekonstruována gothická kamenná kašna, ve střední Evropě ojedinělá to stavba toho druhu; dále byl upraven úhledný gothický kostelík Nejsv. Trojice s tesanou schránkou na Nejsvětější a památnými náhrobky Smitšků z Vrchovišť; konečně následovala nákladná úprava Vlaského Dvora, kteroužto přestavbou se dostalo jižní části města, nad údolím Vrchlice trůnící, vzhledu prospěšně pozměněného. To vše vykonáno průběhem necelých dvaceti

let; avšak vedle toho paralelně běží oprava velechrámu sv. Barbory, ku které obec přispívá značnými summami.

Ale tím nebylo ještě všecko vykonáno; rukou po nemalé únavě sotva se zotavivší chápe se obecní zastupitelstvo města Kutné Hory díla dalšího: rekonstrukce památného Kamenného domu. Úprava jeho pokročila již valně, i lze s potěšením konstatovati, že Kamenný dům v úpravě nové, věrně dle zachovaných stop zřízené bude poskytovat vzácný typ nádherného domu patricijského z konce 15. věku. Odbouráním rozmanitých přezdívek a zazdívek navrácen budově ráz původní; zejména otevřeno krásně sklenuté loubí do ulice a odkryt a doplněn odtud vstup do mázhauzu vraty s ostěním bohatě profilovaným; v prvním a ve druhém patře objeveno několik původních dveří s kamennou obrubou, ve dvou případech vkusně prutovanou; také na oknech do dvora hledících bylo napraveno, co rozmanitými přestavbami bylo pozměněno. Různé adaptace, které vykonány bezpochyby v 1. polovici 19. století, dotkly se velice rušivě obzvláště traktu zadního: tu bylo řešiti nejednu záhadu zejména ve příčině směru schodů a rozčlenění místnosti; zdá se však, že rekonstruktér budovy c. k. vrchní inženýr Ludvík Lábler neshodného úkolu tohoto se zhostil se zdarem. Nemenší potíže jevíly se při luštění detailů na skvostném průčelí, jehož kamenné části nejen drobné okrasné,

nýbrž i hrubší konstruktivní zhoubným vlivem povětrnosti se proměnily na maoze ve hmotu téměř beztvárnou. Bystrému zraku znaleckému podařilo se i tu četné nesnáze překonati: ve věcech figurálních osvědčil se tu mistrem prof. J. Kastner (jímž byly zhotoveny modely rodičky Boží s anděly a obou harcujících rytířů), ve věcech architektonických opět vrchní inženýr Lábler; rozkošný vlys nad okny 2. patra byl dle zbytků dosti chatrných dovedně modelován mladým sochařem Oldřichem Luxem.

Z původních výzdob kamenických zachovalo se neporušeným pouze to, co nebylo vydáno na pospas větru a dešti, totiž mimo několik ostění toliko žebra se svorníky, jimiž jest nesena klenba v přízemním loubí, jakož i klenutí v arkýři 1. patra, ozdobené dvěma svorníky (na jednom vytesán beránek Boží, na druhém hlava sv. Jana na míse „caput in disco“).

Přední větší část budovy opatřena novou střechou sedlovou, k vysokému štítu přizpůsobenou: důkladná vazba ze dřeva modřínového pokryta kůrkami.

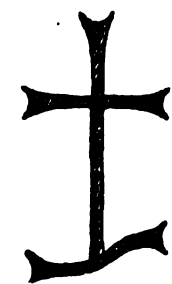
Takto spěje rekonstrukce Kamenného domu rychle k zakončení svému, tak že bezpochyby již v letních měsících t. r. bude odevzdán účelu, jemuž jej obecní zastupitelstvo města Kutné Hory věnovalo, totiž na umístění sbírek archaologického sboru „Wocela“.

Vedle těchto oprav rozsáhlých věnuje se náležitá pozornost a pomoc záchranná také objektům drobnějším, k vnitřní výzdobě staveb již zabezpečených patřícím. Právě byla ukončena oprava *kamenné kazatelny* ve chrámě Matky Boží na Náměti. Kazatelna tato imponuje hlavně figurální výzdobou svou: volné čtyři boky její jsou okrášleny poprsími čtyř církevních otců, v nichž dle odění a dle různých symbolů připojených poznány sv. Augustin, sv. Ambrož, sv. Řehoř a sv. Jarolím. Nemohla býti zajisté zvolena vhodnější stafaže pro místo, s něhož se hlásá slovo Boží. Tvář světců tu vznešenou myslí zářící, tam rajským klidem dýšící, tu hlubokou učenost prozrazující, tam opět přísnost až asketickou jevíci, působí na pozorovatele úchvatně. Avšak umělec neuložil všecku dovednost a péči toliko do obnažených částí poprsí, nýbrž propracoval s obdivuhodnou akuratesou též detaily oděvu a rozmanité přímětky jiné. S přirozenou prostotou a střízlivou jednoduchostí těchto obrazů příkře kontrastuje jich okrasné orámování, totiž především konsoly a baldachýny, které jsou sice výtvoř obdivuhodné, s úžasnou pílí propracované, avšak postrádají určité kresby a přesných forem základních, toliko oslňují, ale nikoliv neuspokojují. Obzvláště fantasticky koncipovány jsou konsoly — některé se podobají velice chomáčům schouleného vápenného květu keříčkovitého; vůbec nutno výzdoby tyto řaditi k nejbujnějším výstřelkům pozdní gotiky. Nelze pochybovati o tom, že by táž okolnost, která umělci dovolila tak výrazné obrazy vytesati z kamene, nebyla též příčinou, která jej svedla k efektním výstřednostem na přímětcích ornamentálních, totiž znamenitá podajnost materiálu: jestliž kazatelna zbudována z opuky bělohorské tak snadno obrátitelné, že připouští propracování forem detailní a delikátní, jako ve dřevě. Ve smyslu tomto obdivuhodná jest jemnost rozvilin pňoucích se podle žebor, které v hlavici dřívku k poprsnici kazatelny vzhůru se zahýbají. Dřív vyrůstající z paty, která má podobu trojlistu prostoupeného trojbokým hranolem, jeví ráz české gotiky z doby Jagajlovské. Avšak i laik pozná tu nedostatek organického spojení se svrškem kazatelny, z čehož nutno souditi, že

není obě dílem mistra jediného. Platnost domněnky této vysvítá též ze zapisů, které se o původu kazatelny zachovaly v Registrech kostela Matky Boží; z nich se také dovidáme, kdo jest původcem figurální výzdoby na poprsnici kazatelny. (Tab. XVII.)

Když po zhoubném požáru, jímž r. 1470 sežehnutý střechný, kostel i věž jeho kryjící, a zničeny klenby nad loděmi chrámovými, byly nejnútnejší opravy ukončeny, přikročeno též k vyzdobení chrámu uvnitř. Poněvadž náklad na všechny opravy tyto uhrazován byl „tebrotou“, totiž sbírkami milodarů, byl postup veškerých prací velice zdoluhavý. Tím se vysvětluje, že stavba kazatelny, na niž r. 1513 na podzim přivezen kámen z Prahy, trvala až do r. 1520 a teprve r. 1532 dovršena byla zavěšením vysokého dřevěného baldachýnu čili „klobouku“ na vrchu kazatelny. Ihned r. 1513 začali kameníci o přivezeném kameni v huti pracovati a dostali za práci 11 kp. 52 gr. a opět 40 gr.; r. 1514 pokračovali, a dáno jim 13 kp. 50 gr.; avšak teprve r. 1519 Augustin, též Albustin zvaný dodělal obrazy na kazatelnicí, za kteréžto dílo mu dáno zvláště 2 kp. Když pak konečně r. 1520 tovaryši kameničtí z huti od sv. Barbory přivalili schody, které Havel kameník za 1/2 kopy 4 gr. urobil, postavena kazatelna a vykonány nyní Augustinem menší jakési opravy.

Ačkoliv dle zapisů v registrech kostelních lze souditi, že na díle kazatelny mělo účastenství několik kameníků, přece nutno mistra Augustina posínouti do popředí, neboť on jediný se v registrech nazývá jmémem svým, a jméno jeho se uvádí přímo ve spojení s doděláváním a předěláváním „obrazů“ na kazatelně; jemu lze také s jakousi pravděpodobností přisouditi značku kamenickou, které na fiále baldachýnu nad obrazem sv. Řehoře zcela zřetelně jest vydlabána.

Kamenická značka na kazatelně.

Dřevěný klobouk nad kazatelnou jest imposantní řezba, několik metrů vzhůru se pňoucí; po stránce architektonické se nemálo podobá vrchním zakončením gotického sanktuaria. Dostí pravděpodobnou zdá se nám býti domněnka, že stříška tato byla zbudována ze zůstatků jakéhosi skládacího oltáře, neboť ráz její připomíná starší dobu gotiky, a v registrech kostelních jsou obsaženy jediné položky týkající se práce pozlaccovačské a kovářské: 1530 za 2 knihy fénkoltu nebo zlata na vrch kazatednice 3 kp.; Michalčiněmu tovaryši za půl knihy stříbra 6 gr. na ten vrch kazatednice; 1532 Elišce Michalce malířce od díla vrchu nad kazatednicí 2 1/2 kp. 14 gr.; Beranovi kováři za železa k témuž vrchu 9 gr. 1 den.

Roku 1901 dostalo se kazatelně nákladem neznámého dobrodince důkladné opravy: části kamenné byly v huti při chrámě sv. Barbory pečlivě očištěny a různé nedostatky šetrně doplněny; dřevěné barokní pažení podle schodů bylo nahrazeno novým kamenným, jehož skruží jest proti bujně ornamentice kazatelny příliš střízlivě koncipováno (snad z příčin úsporných?); také vrch kazatelny byl znova polychromován a vyzlacen. Na ochranu vzácného tohoto předmětu uměleckého dala obec kutnohorská jakožto patronka kostela zříditi vkusnou gotickou mříž železnou. Útraty za opravu kazatelny dostoupily celkem bez mála 1800 zl.

Em. Lamišgar.

Obr. 1. Náhrobní kámen z kláštera sv. Anežky.

Obr. 2. Náhrobní kámen z kláštera sv. Anežky.

člivě spracovanou stranou, jež zdobena jest tříhrannou, dovnitř prohloubenou páskovou románskou ozdobou.

Po opatrném vydání obdrželi jsme v 6 kusech plotnu v největší délce 46, šířce 34, v síle 9 cm. Plotna jest z opuky bělohorské zhotovena. Vrchní strana jest broušena a ozdobena kresbou ženské postavy (as od boku počínajíc) v dlouhém řasnatém šatě; vrchní šat tvoří část pláště, dále jest opatřena nápisem, který se skládá z 4 $\frac{1}{2}$ cm. vysokých kapitálek dvěma ryhami ohraničených. Nápis začíná zlomkem písmene R, pak následuje: *ATA · FILIA OTAKARI · R* a končí zbytkem písmeny *U*.

Kresba i nápis jsou $\frac{1}{2}$ cm. hluboko do kamene vryty a dle zlomků zachovaných zbytků byly nějakou mastnou do hněda zbarvenou látkou (snad smůla s barvou zemitou smíšená) vyplněny a broušením do jedné plochy s kamenem přivedeny. Ve stavu původním neporušeném byla plotna asi 80 až 90 cm. dlouhá, okolo 60 cm. široká při výšce 11 až 15 cm. (Obr. 1.)

II. Náhrobek královny Kunhuty. V první polovici ledna r. 1901, když na severní straně kostela sv. p. Barbory vykopány postranní do kostela vedoucí malé dvéře (jediný původní vchod do kostela z veně), které ráz čisté gotiky jeví, byl pisatelem v levé špaletě zpozorován kámen, který na odchlípeném kousku omítky kresbu ukazoval a byl ihned ze zdi vybourán.

Po očištění jevila se část desky z opuky bělohorské zhotovené v rozměru 90 cm. šíře, 40 cm. délky a 17 cm. v síle; ze dvou stran v síle jest profil žlábkovnice s ploškou a se šikmou hranou, dvě ostatní strany ukazují zarovnaní kladivem zednickým. Vršek plotny jest ve dvou stranách okrajů dvěma linkami od sebe 7 $\frac{1}{2}$ cm. vzdálenými opatřen a mezi nimi vine se nápis v kapitálkách 6 cm. vysokých. *O · v · ID SEPTE BS † VNGA*, končíc jedním tahem neznámé písmeny (patrně R); střední plocha obsahuje trojdlahý gotický baldachýn s tou zvláštností, že dekorace jeho nese charakter románský. (Zjev tento jest při kostele samém též pozoruhodný.) Spracování jest velmi přesné, kresby i písmo jsou čarami $\frac{1}{2}$ cm. hluboko vryty a byly jako u památníku předešlého taktéž nějakou látkou smolnou se zemitou barvou smíšenou vyplněny a potom broušením do čisté plochy uvedeny.

Uplynul čas až do 31. ledna 1902, a tu při odkopávání základu nejkrajnějšího pravého křídla oltáře nalezen malý kousek opukové desky s konsolkou, dvěma čarami a čtyřmi celými písmenami a sice: zlomek *I*, pak *S · HEP* a zlomek *T*. Měřením jednotlivých proporcí zjištěno, že to zlomek Kunhutina náhrobku.

Konečně dne 12. února 1902 při rozkopávání základu oltáře na levém křídle nalezena třetí část náhrobku, taktéž z opuky u velikosti 69 cm. šířky, 50 cm. délky a 17 cm. síly. Jest to zase zlomek desky zednickým kladivem něco málo otlučené. Pozoruhodno jest, že při levé straně profilované schází ohraničení na prvním kuse se nacházející, auiž by známky otlučení mělo. Tato okolnost budí oprávněnou domněnku, že asi 2 stejné neb i více ploten těsně vedle sebe položeno bylo, a tím se profilování ve spojení této zbytečným jevílo a odpadlo.

Deska na vrchní ploše jest z levé strany pásem písmen, zcela jako oba kusy předešlé ohraničena a sice čteme: „*RVM · RE*“ a na

Reinerův návrh k freskovému obrazu „Sv. Ondřej“.

pás připojuje se konsolka jako s pravé strany shledána, vnitřek plochy vyplněn jest vrytou kresbou částí ženské postavy, v životní volikosti provedené, od kyčlí počínající a krkem končící.

Veškerý oděv na první pohled jest slavnostní. Vrchní šat jde až ke krku a jest pasem přepásán, konec jeho splývá volně dolů, přes ramena je přehozen hermelínový, krátký, po lokte sáhající pláštěk otevřený a od levého ramene spjatý stuhou, jdoucí do spony na pravém rameni se nacházející. Obruba krku, rukávů při rukou i ramenech, pás i stuha pláště jsou zdobeny perličkami ve dvou cm. od sebe vzdálenými, což na drahokamy as poukazovati má.

Spona jest štítek tvaru gotického, na němž jest lviček dvoocasý (český) v levo hledící, zobrazen. Pravá ruka jest dolů svíslá a drží v ruce žezlo, které, jak se zdá, růžičkou končilo; levá ruka jest ohnuta a drží říšské jablko. Hlava scházející nesla korunu, neboť na prvním kuse jest špičaté ukončení uprostřed tympanonku viditelné.

Patřičným postavením všech tří kusů nabýváme určité míry a sice; byla šířka náhrobku 1 m., délka nepřevyšovala 2-20 m. při síle 17 cm. VNGAR S NEPT dokazuje vnučku krále uherského Bely IV. a tím též dokázání rodiče; RVM RE ve spojení s úborem korunovačním a zejména s českým lvem na sponě podmiňuje královnu českou; tyto známky vesměs pak s historickými údaji určují jméno Kunhutino, které kámen nám tají. Kruhy historické přisoudily zbytek náhrobku Kunhutě uherské, druhé manželce Přemysla Otakara II. († 9. září 1282), kdežto prvý náhrobní kámen považován jest za kenotafium dcery Přemyslovy Markety, provdané za krále Valdemara. (Obr. 2.)

Karel Vlaciha.

Pérový náčrt z doby rokokové v knihovně kláštera Strahovského. Mezi výkresy, jež chovají se v bohatých sbírkách kanonie Strahovské, nalézá se svižně provedená pérokresba z doby rokokové. Vidíme na ní římsovou a volutovou architekturu ozdobenou bohatým rokokovým dekorem; v bořejší pak její části ozářený veraikon

držený několika andílky. Jest to nepochybně návrh k zakončení rokokového oltáře. Náčrtek tento není pohřichu označen jménem původcovým. (Tab. XVIII.)

Dr. A. Podlaha.

Reinerův návrh k freskovému obrazu „Sv. Ondřej“ dle rytiny Burdeovy. Médiretec Josef Karel Burde (1779—1848) reprodukoval na počátku stol. XIX. médirytinou několik původních náčrtů malířů v Čechách ve století XVII. a XVIII. působivších; zejména jsou to náčrtý Reinerovy, Willmannovy a Halwachsovy, které pro studium činnosti těchto umělců nejsou bez významu, a to tím více, poněvadž originály oněch náčrtů na ten čas nejsou známy. Ale i zmíněné reprodukce Burdeovy jsou nyní velice vzácné. Ukázkou uveřejňujeme Burdeovu reprodukci Reinerova náčrtu k freskovému obrazu „Sv. Ondřej“. Lichoběžníkový formát tohoto náčrtu poukazuje k tomu, že jest to návrh k malbě na obloukový závěr šikmo vyspaletovaného okna. Bravurně načrtaná kresba představuje sv. Ondřeje sedícího na kříži podoby X z neotesauých trámčů, jenž v oblacích od andělů jest nesen. Světec s rozestřenými rukama pohlíží vzhůru. V dolejšímu rohu náčrtu jest podpis Reinerův: Wentzl Lorenz Reiner.

Dr. A. Podlaha.

Některé zaniklé osady u Prahy. Litožnice. Mezi obcemi Dubčem a Běchovicí stávala kdysi osada Litožnice. Vesnice tato byla svého času v celém okolí jedna z největších, majíc při sobě kromě znamenité tvrze také farní kostel. Na mohutné základy obou přišlo se, když před nedlouhými časy les tu mýtili a pozemek v role měnili.

První paměti o Litožnicích spadají do polovice XIV. věku. R. 1351 totiž prodala vdova po Ulmanovi, synu Janovu, měšť. Praž. tuto ves Mikuláši Rokycanskému¹⁾. Nevíme, jestli místo celé, ale část jistě patřila r. 1358 Nevlasovi čili Neuhlasovi z Litožnic,²⁾ jenž tu též roku následujícího

¹⁾ Tom. DPr. II. 419. ²⁾ Lib. conf. I. 13.

V Čes. Čas. hist. 1901. VII. 208. p. Dr. Niederle napsal: „žádati, aby ten, kdo o sídlech a historii některého starověkého národa vykládá z pramenů historických, nejprve se ptal archaeologie a nejprve musil předložit pohřebiště neb sídliště toho národa, je *dnes* postulát naivní“ . . . a postavil se tak na stanovisko úplně antikvované. S archaeologického stanoviska jest na př. bezpečně známo, že mohyly skytské, staršího i mladšího rázu, jsou zastoupeny i v největší části gubernie Kijevské (v újezdech: Radomyšlském, Kijevském, Vasilkovském, Skvirském, Lipoveckém, Taraščenském, Kaněvském, Čerkavském, Čegirinském, Zvenigorodském a Umaňském), což znamená po česku, že až na severu od Kijeva kočovali Skytové a že tam nebyla pravlast slovanská. Na severní okrajně skytských mohyl, z části do tohoto pásu mohylového zasahající byl v starší době pás keramiky malované pod vlivem mykenským, a sice od východní Haliče až ke Dněpru, kterýž pokolení tamních skrčených koster přisouditi můžeme. V době následující znám jest v tomto pásu řád hrobů z části kostrových, z části žárových, od znamenitého pohřebiště v obci Czechách v Haliči až po pohřebiště v Romaškách, Čerňachově a Zarubincích, a sice až do doby římského císařství. Neznáme dosud pás těchto hrobů v plném jeho vývoji a nepřetržitou oblastí, abychom pozitivní úsudek vynésti mohli, ale tolik je zřejmo, že do tohoto pásu z části kostrových, z části žárových hrobů, za zemi Skythů položeného klade Herodot Neury, do téhož pruhu pak možno alespoň do jisté míry klásti Pliniovy Sarmaty neb Tacitovy Penciny-Bastarny, kdežto historické Venedy tak daleko posunouti nelze. Připočteme-li k tomu, že podle dnešních našich vědomostí archaeologických je absolutně nemožno, doložití archaeologicky příchod prvých Čechů a Moravanů z krajiny mezi Vislou, Dněprem a Karpaty do dnešních Čech a Moravy, poněvadž ani v Čechách ani na Moravě není nejmenší stopy po nějakém novém kulturním a obrádkovém proudu z oněch končin do Čech a do Moravy, pochopíme, proč naši archaeologové dnes téměř jednoslovně staví se rozhodně proti thesi historických epigonů Šafaříkových o Venetech zavilanských jako Praslovanech. Naši Češi a Moravané ze země Tacitových Venetů podle svědectví archaeologického rozhodně nepřišli. Toto factum se nedá ani umlčet ani utajit.

Pan Dr. Niederle praví na str. 102.: „opakují, mezi Vislou, Karpaty a Dněprem seděli Slované ode dávna, tam není stopy po nějakém lidu jiném, nomenklatura je čistá slovanská . . .“ Stopy po lidu jiném, neslovanském v těch končinách arci jsou, a sice v podobě hrobů se skrčenými kostrami: v Haliči v zemi v kamenném obložení, na Volyni v mohylách, v Kijevsku v zemi bez obložení, a sice s milodary kamennými i kovovými podobně jako v ostatní Evropě, a ti zde byli prvými obyvateli rázu dlouholebého. Pás hrobů z části kostrových, z části žárových vykazují, pokud souditi lze, též pokolení dlouholebé. Krajiny piskovité mezi Vislou a Bugem a dál k močálům Pripetským pro povahu svou nemohly býti četně obydleny a jsou vyjma snad sídliště s hojnými pazourky archaeologicky v starší době příliš málo známy. Ale již z toho jde, že před dnešními Rusy byl v těch končinách jiný lid, a klade-li se váha na nomenklaturu — Dr. Niederle přejímá výsledky badání Barsova, Piljeviče, Kočubinského a j. — musí se v prvé řadě přihlížeti k vratkosti etymologie, v druhé k stanovení doby, z které nomenklatura může pocházeti; ostatně názvy Seret, Moldova, Dněstr, Stryj a j. v pravlasti p. Dra. Niederla dají se ze slovanského jazyka těžko etymologizovati.

Ku stránce 128. přidána jest druhá mapa, která znázorňuje „dva hlavní, vzájemně se spojující a doplňující zjevy, 1. jazykovou tripartici v pravlasti a 2. souhlasné s ní šíření Slovanů trojím hlavním směrem . . .“ Mapa, neb lépe schema vypadá vskutku idylicky, podobají se hnízdečku s mladými ptáčky, jež původně zobáčky obrácena jsou ke okraji hnízdečka potom ve směru vystrčených přes okraj hnízda zobáček vyletují z hnízda týmž směrem, ale nedovedouce v letu dodržeti směr v malém oblouku dopadají k zemi.

Že tato filologická idylla neuspokojí historika, není mou vinou. Poznamenatí zajisté Nestor, blízký událostem: „Radimici pak a Vjatci (pocházejí) od Lechů. Byli dva bratři v Leších: Radim a druhý Vjatko; i přišedše usadili se, Radim na Sozi a nazvali se Radimici, a Vjatko s rodem svým usadil se na Ooe, od něhož nazvali se Vjatci.“ Byli tedy Radimici a Vjatci podle Nestora pozdními přistěhovanci ze země Slovanů polských, tedy Slovanů západních a dnes jsou Velikorusy, a tímto jediným factem padá celá idylla. Než i jiné případy dosvědčují totéž.

Konstantin Porph. vykládá podle spolehlivých záznamů byzantské diplomacie, že Chorvatí a Srbi přišli z Bílého neboli Velikého Chorvatska a Srbska; vykládáme-li pak Bílé Chorvatsko a Srbsko podle starého způsobu na severovýchodní Čechy a na Slezsko podle Kosmy neb podle Šafařika na Chorvaty v Haliči a na problematické Srby na sever od nich, shledáme totéž: Chorvaté a Srbi Konstantina Porph. jsou Jihoslované, Chorvaté Nestorovi jsou Malorusi a Chorvaté Kosmovi v Čechách a ve Slezsku patří ke skupině západních Slovanů; podobně může se dedukovati i o Srbech. Dalo by se podobných analogií uvéstí více na doklad, že slovanské stěhování z pravlasti nedělo se tak idylicky podle rozrůzněných tří skupin. Naopak musíme počítati s factem, že při rozchodu tří skupiny slovanské nemohly býti tak úplně odlišeny, když v IX. a X. století vyskytá se ještě nosovka i u nás (Venceslaus, Zuendiboldus) a rovněž i na Rusi (Σφενδοσπλαρος); možná, že nám v té příčině dialekty slovanské jednou objeví nové podrobnosti.

Již tyto ukázky stačí, aby bylo zřejmo, že these historických epigonů Šafaříkových o Praslovanech za Vislou a za Karpaty stojí na tak slabých nohou, že nesnese plného světla vědecké kritiky. Jest pak nad míru významným, že náhledy jiné o pravlasti slovanské nikterak nejsou ohromeny, neboť současně téměř hájí Boguslavský slovanskou pravlast až k Rýnu a na Balkán. a po Dr. Niederlovi vydal p. Papáček pojednání o autochtonství Čechů v Čechách. Na základě těchto pramenů historických hájí se tudíž současně docela protivně náhledy a to jest nejzřejmějším důkazem, že dosavadní základ k řešení sporné otázky nestačí, že naléztí se musí nový podklad reálnější, a to je úlohou mou. Zdalí ovládám látku, nemusí si pánové hlavu lámat.

Dr. J. L. Pič.

Ed. Boguslawski: *Metoda i środki poznania czasów przedhistorycznych w przeszłości Słowian*. Kraków i Warszawa 1901. 8°. 100.

Methoden und Hilfsmittel der Erforschung der vorhistorischen Zeit in der Vergangenheit der Slaven. Vom Verfasser vermehrte deutsche Ausgabe. Aus dem polnischen übersetzt von Waldemar Ostreloff. Berlin. Verlag B. Costenoble. 1902. 8°. 144.

Jaksi doplňkem ku spisu svému *Historya Słowian*, I. II. Kraków 1888. 1899 vydal p. Boguslawski nový rozbor otázky o původu a nejstarších sídlech starých Slovanů. Souhlasně s prvým dílem *Historya Słowian* klade p. spisovatel pravlast areiskou na střední a dolní Dunaj a odtud až k Donu. Na Dunaj klade zvláště kolébku arejské větve slovano-litevsko-indicko-iranské a vykládá jméno Dunaje ze staroind. dhuni — řeka, litév. dunojus — tekoucí voda, a podobný význam že mělo i slovanské slovo dunaj dnes zapomenuté; druhým důvodem jest mu ornament známý pode jménem svastika, všem společný (u Slovanů do dneška na výšivkách a malovaných vajíčkách) a v době svastiky původní čili v době bronzů odešla haluz indicko-iranská od Dunaje do Asie (2000—1500 př. Kr.), a sice s příměsí Litvanů a Slovanů. Anthropologicky považuje B. lid dlouholebý světlé pleti za areisované původní obyvatelstvo a tmavé krátkolebé pokolení vyhlašuje za Arejece neb arisované jinorodce.

Následovala doba litevsko-vindická, charakterisovaná stejným kulturním názvoslovím, jako: rugei — rež, geležis — železo a j., z části pak praslovanské doby, z které pochází názvosloví všem Slovanům společné, je význačná nomenklatura místní na — ica (Moravica), patronymika na — ice, nomenklatura vzatá ze zaměstnání (Mydlovary) a j. Praslovanská oblast sáhala na západ až k Rýnu, na jih až do Svýcar, do Italie a na Balkán (Veneti, Illyrové, Thrakové, Dakové, Pannonci atd. byli Slované). Původní název Slovanů byl Vindi, a teprve když Svevi opanovali země slovanské a vnutili jim své jméno, vznikl název Slované. Čakavci (dnešní Chorvaté) přišli na jih do zemi slovanských již r. 270—295, Srbové 295—453 a nikoliv teprve v VII. století. Následuje exkurse národopisná, pak sociologická (názyvy na — ice pocházejí z doby prvního usazení a společného držení půdy známého pode jménem zadrugy, názvy na — ov, — in, jsou pozdější, z doby svevského panství, zde začíná osobní majetek), a konečně archaeologická (praslovanské jsou jezerní stavby od doby kamenné, kultura hallstattská (od Este po Hallstatt, pak kultura žárových hrobů slezsko-lužických).

K pojednání o Praslovanech přidáno několik menších samostatných statí: 1. o jméně Piss, kteréž dle vývodu p. B. bylo

pouze přijímá Semovita a nikoliv jménem jeho otce, 2. o předsízení Chorvatů a Srbů (Karpů a Šarmatů) na jih již ve III. a nikoliv v VII. století, 3. o Bavorech, jejichž původní název byl Juthungi, 4. o písmě hláskovém, o kterémž souhlasně s Hist. Slov. dovozuje, že povstala samostatně v Dalmácii pod vlivem phoenickým (tedy ještě před dobou sv. Hieronyma) a byla dále vytvářena pod vlivem písma gotské Ulfilovy bible, což mohlo se státi pouze za pobytu Gotů v Dalmácii (poč. V. stol.), 5. vykládá o počátcích říše ruské v ten smysl, že Varjazi-Rusí byli opravdoví Normané, ale Rurik pouze sjednotitel malých normanských státek, z nichž Polock a Turov byly državy normanské, ale ne ruské, Kiev že již r. 839 byl v držení Normanů, 6. připojena polemika s Brucknerem.

Dr. J. L. Ptě.

P. Papáček: Keltové a Němci či Slované? Příspěvek k řešení dávného sporu o národní příslušnosti nejstarších historických obyvatelů Čech a Moravy. Nákladem vlastním. Praha 1892. 8°. 69. Cena 2:20 kor.

Horlivý zastánce autochtonství slovanského v Čechách postupuje od doby historicky známé k době starší a provádí na pramenech historických kritiku hlavně negativní. Hlavní these jeho spočívají asi v následujícím: Učení o keltických Bojích a německých Markomanech v Čechách a o pozdním nastěhování sem Slovanů nejen že není jisté, ale naopak spíše jest je jako chybné zavrhnouti. Bojové v Čechách vůbec nebydli, nýbrž v jižním Německu, kde Bavyry podle nich pojmenovány. Název Boemí přináležel pouze jednomu slovanskému kmenu v Čechách, který pak opanoval celou zemi. Markomané jsou Moravané, tak nazvaní od řeky Margus — Morava; Marobud před Římany na čas nehyllil se do Čech a byl poměr podobný jako za Svatopluka. Germanie je název geografický, označující Germanii vlastní i Svevii a není názvem lidu; ze Svevů byla největší část Slávů. Vedle tohoto autochtonství Čechů resp. Moravanů (Markomanů) p. P. na str. 57. vede Slované z Asie, nechá je usadit se v Evropě ve dvou centrech, z nichž prvé rozvětví se na dvě části, severozápadní a severovýchodní, je umístěno v pravlasti Dra. Niederla a je rozděleno močály na Pripeti, druhé jihoslovanské centrum umístěno je původně na dolním Dunaji; během času Slované jedni i druzí vyplní mezeru mezi sebou. Při tom jsem v pojednání nevystihl. 1. která z obou skupin západní čili severozápadní a severovýchodní je na severu a která na jihu Pripeti a 2. kdy a jak Čechové čili Boemí a Moravané-Markomané se stali autochtony v Čechách a na Moravě.

Dr. J. L. Ptě.

Archiv Český čili Staré písemné památky české i moravské sebrané z archivů domácích i cizích. Nákladem domácího fondu království Českého vydává komise k tomu zřízená při královské České Společnosti Nauk. Redaktor Josef Kalousek. Díl XIX. 4° 707.

Registra soudů komorního 1502—1508, 1511—1519 a knížky nálezů soudu zemského a komorního z první polovice 16. věku. Vydává Jaromír Čelakovský.

Registra soudů komorního, obsahující půhony a nálezy téhož soudu z let 1501—1503, byla již uveřejněna v Archivu XII. 463—560, z let 1503—1511, zaujala celý objemný svazek XIII., kdež přičiněn i obšírný úvod o složení i o činnosti soudu komorního, tuto pak uveřejněny půhony a nálezy komorního soudu z let 1511—1519.

Druhou část publikace, knížky nálezů soudu zemského a komorního, charakterisuje p. vydavatel těmito slovy: „V úřadě desk zemských, při kterém se také chovala registra soudu komorního, bylo třeba činiti opatření, aby úředníci desk mohli zjednatí sobě známost a přehled všeho právního materiálu v knihách deskových zapsaného a aby stranám mohli čísti desky a dávatí naučení o věcech právních. Jak známo, byly nálezy vyšších soudů praekjudikaty, jichž se mohly strany dovolávat a k nimž soudcové měli přihlížeti, a kromě toho právních těchto pramenů bylo užíváno v rozsáhlé míře od XIV. do XVII. století při sepisování právních knih a při kodifikacích zemského práva. Takovoto i jiné okolnosti vedly k tomu, že v úřadě deskovém asi záhy, zejména pak v době krále Vladislava, Ludvíka a Ferdinanda I., sestavovaly a chovaly se rejstříky důležitých nálezů a zápisů deskových, aby se usnadnilo hledání v deskách, a že časem podle těchto rejstříků některý úředník

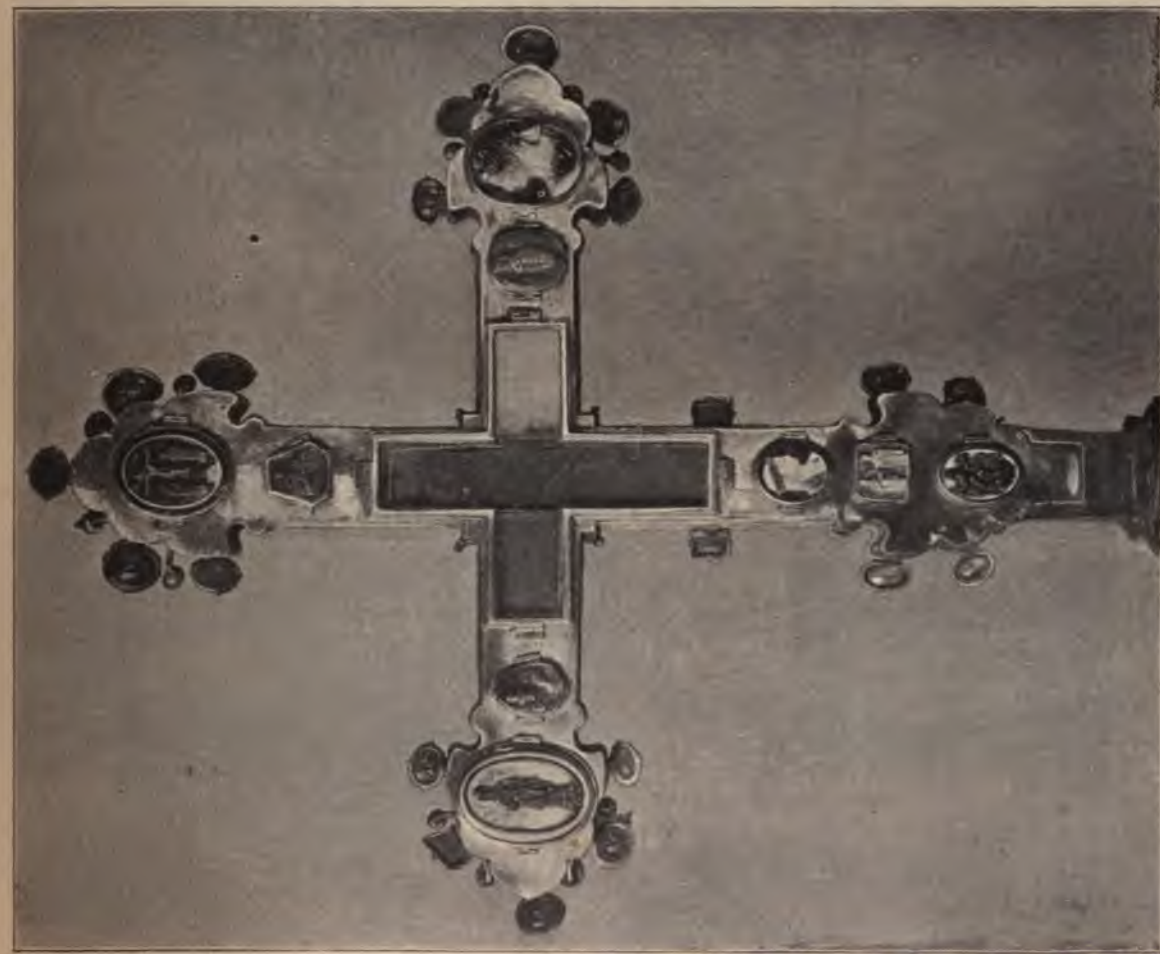
buď soudu zemského neb desk pořizoval obšírnější pomůcky a návody za tím účelem, aby nalezené právo zemské, jak bylo v knihách vyšších soudů obsaženo, v té neb oné formě mohlo se státi lidem přístupnější. Nehledě k starším knihám právním a slavnému dílu Všehrdovu, byly posud známy a uveřejněny hlavně dvě takové sbírky nálezů vyšších soudů našich. Jednak místosudního království Českého Albrechta Ojife z Očedělic „Registrum na dávné zřízení zemské“ asi z r. 1494 (Jireček, Codex III. 2 179), jednak „Nálezové práv zemských tohoto slavného království Českého“, jež r. 1536 tiskem byli vydáni (Právník 1861, 155). V obou těchto spisech zachovala se nám značná část důležitějších nálezů soudu zemského a komorního, jež odjinud nebyla by známa, a nálezy v nich byly seřadovány mechanicky podle jistých hesel. V novější době dostala se nám do rukou třetí toho druhu vzácná památka právní, jež sama sebe nazývá „Knižky z nálezův desk zemských“, v první části obsahující nálezy soudu zemského v abecedním pořádku, a v druhé části pak v témže pořádku sestavené „nálezy k soudu komornímu příležející“. Tuto sbírku nálezů před shořením desk zemských r. 1541 sestavenou a proto stejně důležitou, jak obě zmíněné sbírky, a nimiž ovšem má značnou část nálezů společnou, získala nedávno koupí knihovna Českého Musea. Na základě masejního rukopisu s porovnáním ještě dvou jiných přepisů pořizeno vydání v Archivu. Jako obvykle přidán rejstřík písemností, rejstřík jmen osobních a místních a rejstřík věcný.

J. L. Červinka: Děvín a Velehrad, dva hrady velkomoravské Studie topograficko-archaeologické. V Kroměříži 1902. 8° 68

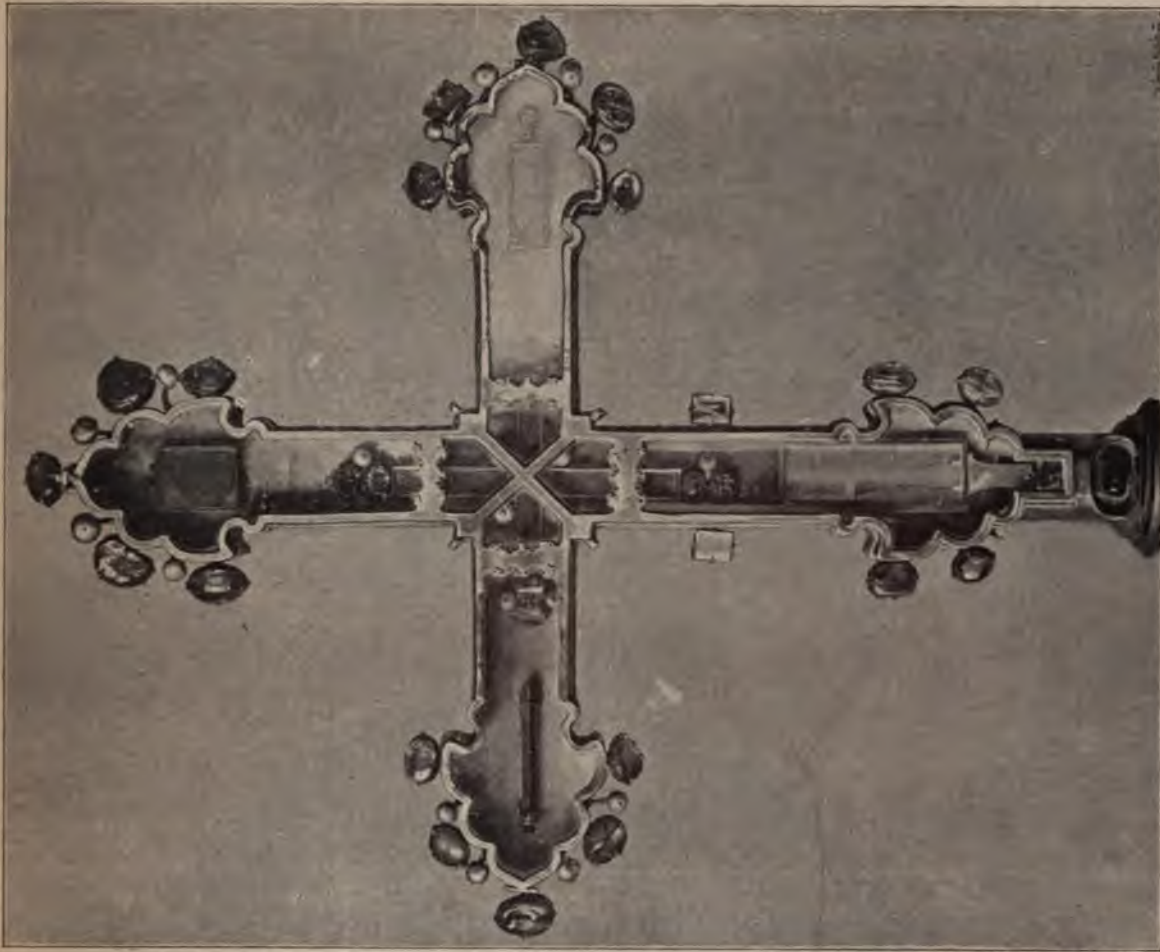
Pan spisovatel probírá ve svém pojednání především zprávy starých analistů a vývody historiků o hlavním městě říše velkomoravské, které konečně vyzněly v ten rozum, že Staré Město u Uherského Hradiště je místem, kde stával někdy Velehrad, hlavní město velkomoravské. Jelikož vývody historiků v uvedené příčině nespočívají na pozitivních zprávách historických, p. spisovatel hledí přijíti otázce na kloub cestou archaeologickou. Vylíčí podrobnou statistikou nálezů, že v obvodu dnešního města Uherského Hradiště nebylo nalezeno nejmenší stopy staršího osídlení, v Starém Městě pak že nevyšly se nálezy, jež by sáhaly před r. 1000, odtud pak až k dnešnímu Velehradu a kolem něho že nalezeny pouze stopy osídlení neolitického, p. spisovatel dochází k následujícím vývodům negativním:

„Historikové nemají naprosto žádných spolehlivých důvodů, ani současných ani pozdějších, z nichž by směli dokazovati, že: 1. ona „nevýslovná pevnost“ a „staré město Rostislavovo“ bylo totožné s Velehradem, nyní vesnicí Starým Městem u Uh. Hradiště. 2. Současné letopisy znají na Velké Moravě jen hrady a města, mezi nimi Děvín a Nitru, avšak žádný Velehrad. 3. Velehrad vzpomíná se na Moravě poprvé v listině 1130 a byl až do r. 1247 městysem či trhovou vsí. Když poblíž založeno opevněné město Nova Velehrad či Uherské Hradiště, pozbyl městysem Velehrad městských práv a stal se pouhou vsí, pozbyl i svého jména a nazýván od té doby pouze Starým Městem. Původní jeho jméno přeneseno pak na klášter Cisterciacký, založený kolem r. 1200 na bývalém klášteře sv. Jana, a utkvělo tu podnes. 4. Tento Velehrad nelze důvodně stotožňovati s Velehradem, sídlem Svatoplukovým a Methodějovým, jak to uvádějí legendy a Dalimil. Není k tomu žádných jiných spolehlivých zpráv písemných a také archaeologický výzkum tyto domněnky nijak nepotvrzuje. 5. Archaeologie svědčí, že nynější osada Staré Město, původně Velehrad nazývaná, byla teprve kolem r. 1000 na místě, která před tím nikdy, aspoň v době historické osídlena nebývala.“

Tyto vývody p. spisovatelovy zasluhují pozornosti především proto, že z nálezů archaeologických jasně vysvitá, že ani v Starém Městě u Uh. Hradiště ani na dnešním Velehradě nemohlo býti hlavní město Rostislavovo a Svatoplukovo. Jelikož však za historické paměti jméno Velehrad bylo přeneseno ze Starého Města na Velehrad dnešní, není vyloučena možnost, že jméno to mohlo býti přeneseno z některého důležitějšího hradiště na Staré Město. Není zajisté pochyby, že i Morava měla pevné hrady kmenové se sídlem knížecím a jako podle vši pravděpodobnosti přeneseno jméno Nitry ze Sboru na dnešní Nitru záhy ve středověku, snad již za sv. Štěpána, tak mohlo býti přeneseno jméno Velehradu poprvé již záhy ve středověku.

Obr. 1. Pohled ze předu.

Obr. 2. Zadní strana.

Korunovační kříž s kamejemi.

Obr. 1.

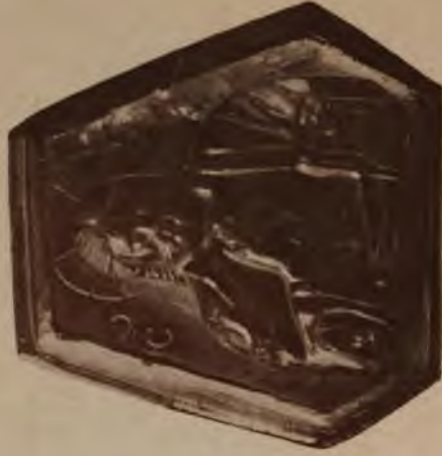
Obr. 4.

Obr. 3.

Obr. 2.

Obr. 5.

Kameje korunovačního kříže.

(Téměř dvojhlásob světléno.)

Obr. 1.

Obr. 2.

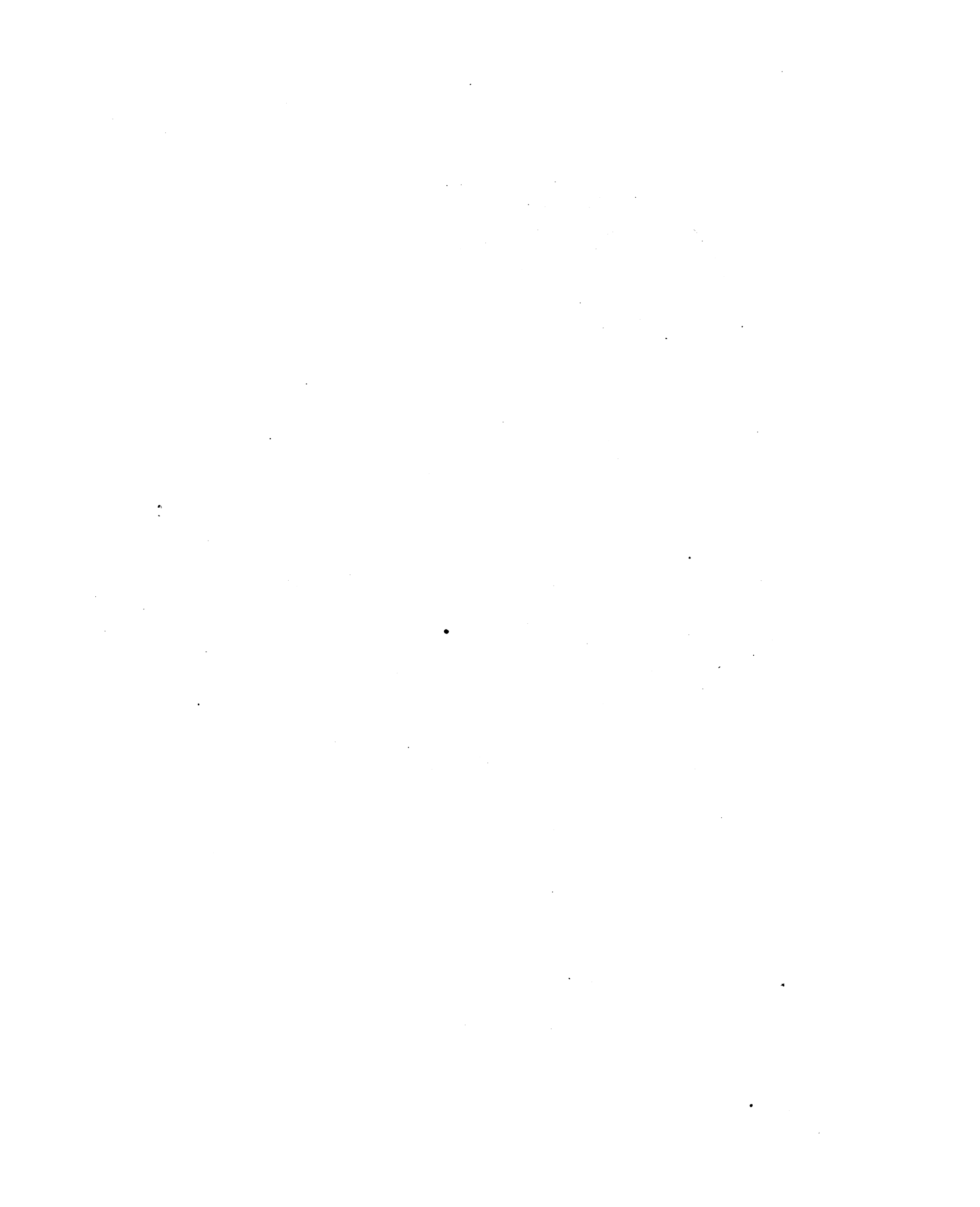
Obr. 3.

Obr. 4.

Kameje z korunovačného kříže.

(Téměř dvojhlavob zvěčeno.)

Zlatý kříž korunovační s rytými obrazy.

(Pohled ze předu).

Obr. 1.

Obr. 2.

Obr. 3.

Obr. 4.

Obr. 5.

Obr. 6.

Pontifikál Alberta ze Šternberka: Iníciálky.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mostly illegible due to fading and blurring.

Obr. 1.

Obr. 2.

Obr. 3.

Obr. 4.

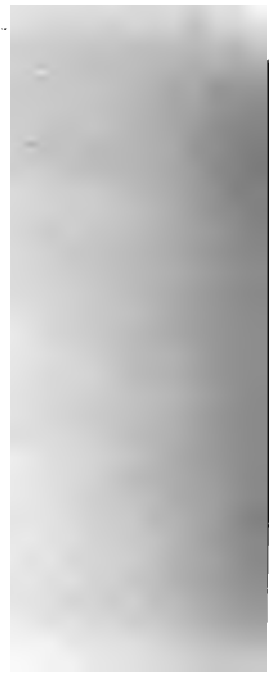
Obr. 5.

Obr. 6.

Pontifikál Alberta ze Šternberka: Inicialky.

1000

Obr. 1.

Obr. 2.

Obr. 3.

Obr. 4.

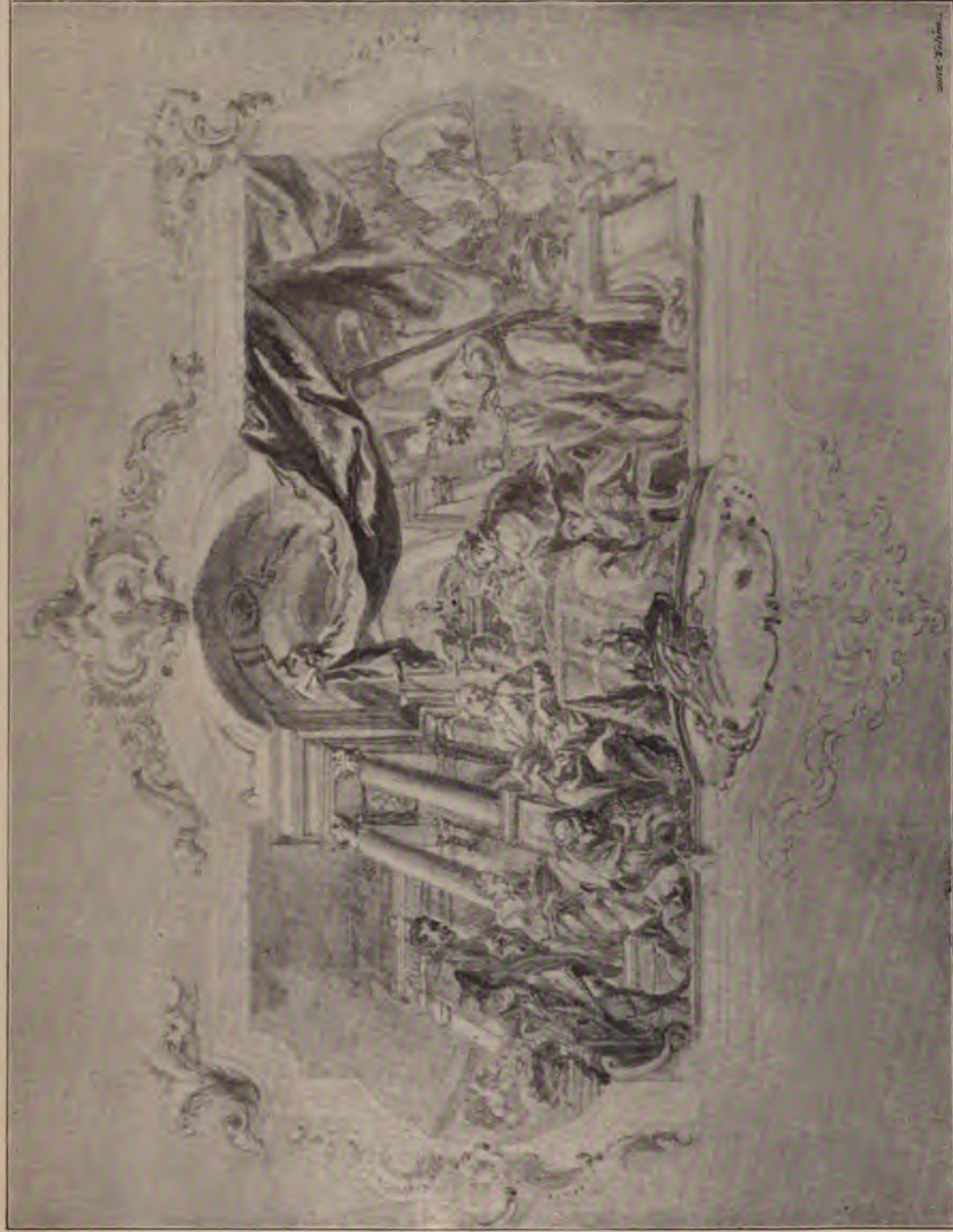

Obr. 5.

Obr. 6.

Pontifikál Alberta ze Šternberka: Iniciály.

Spitzerův tušový návrh k nástropní malbě provedené v zámku na Hradišti.

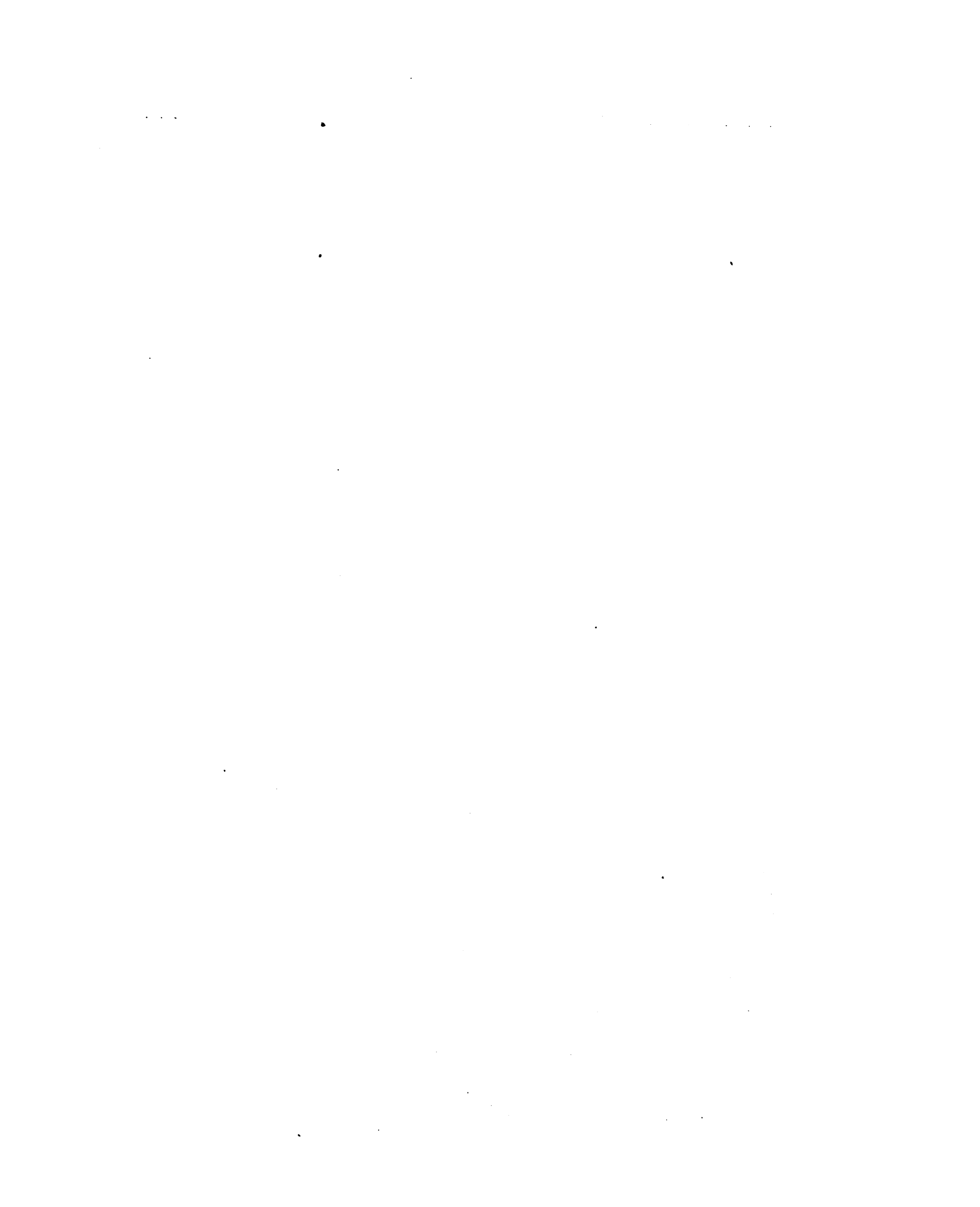

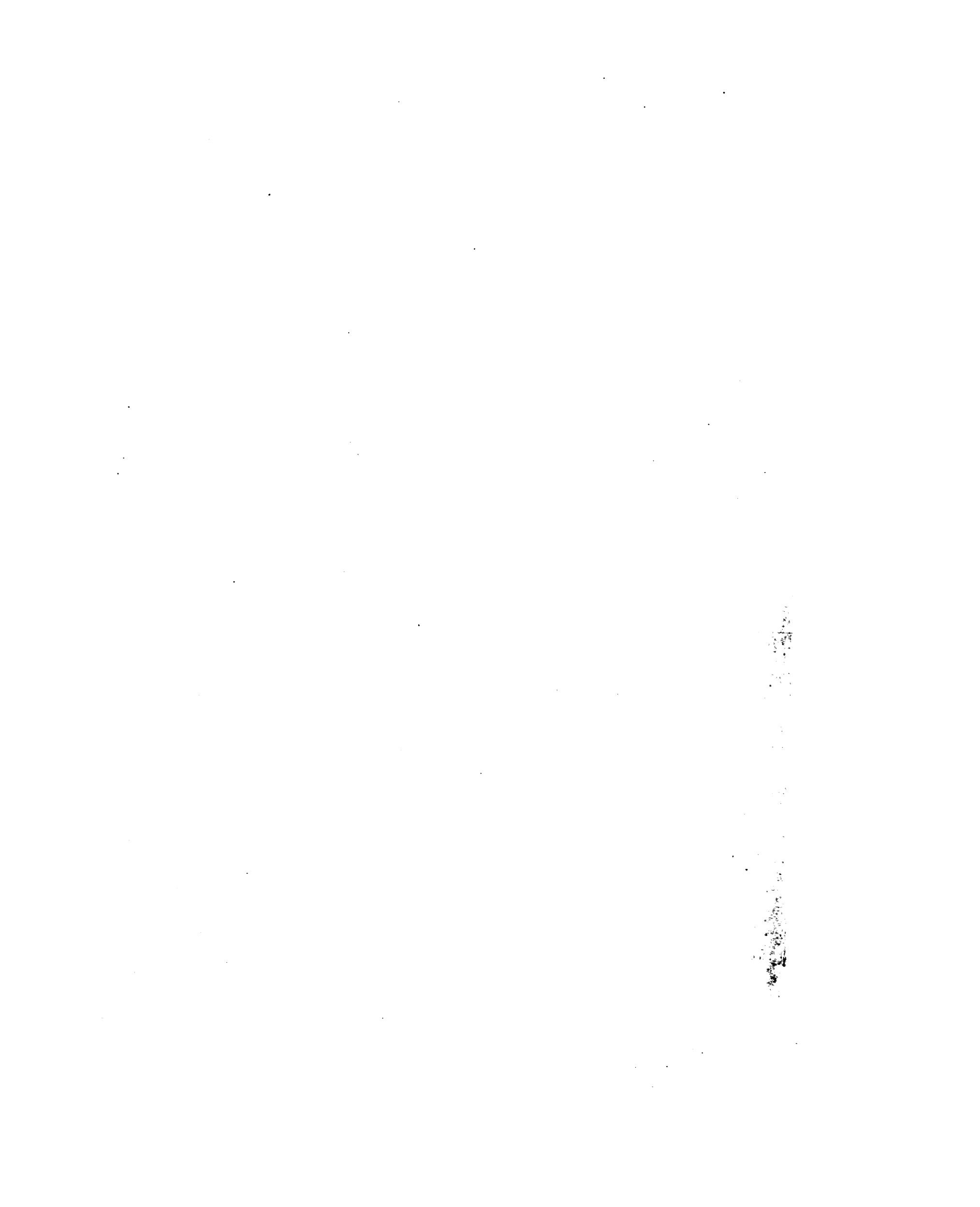
Spitzerův tušový náčrt k vymalování kruhové kopule.

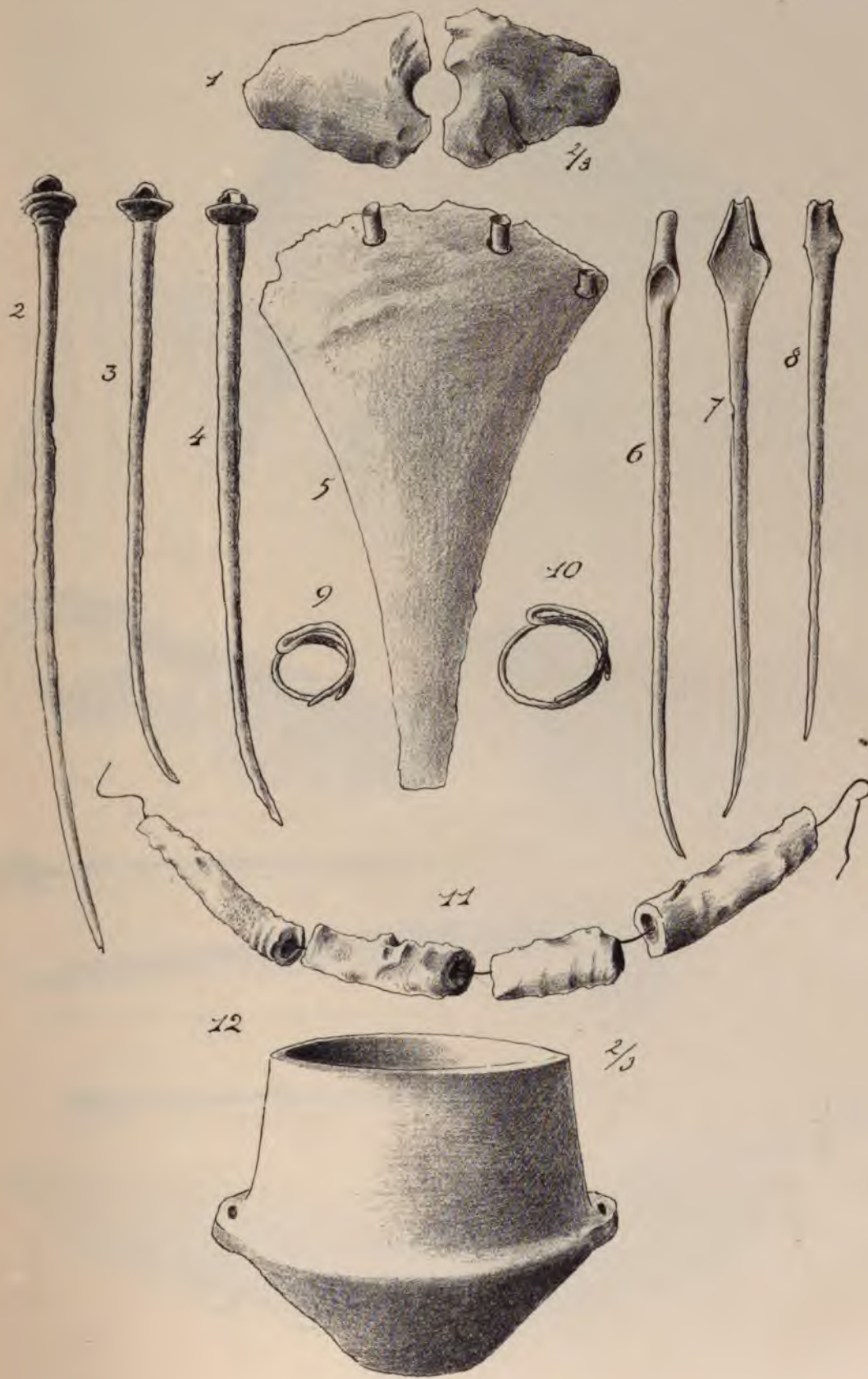
Spitzerův náčrt k obrazu »Z mrtvých vstání Páně.«

Sgraffita na radnici v Ml. Boleslavi.

Předměty z hrobů u Turska.

mitt

1

1. The first part of the document is a list of names.

2. The second part of the document is a list of names.

3. The third part of the document is a list of names.

4. The fourth part of the document is a list of names.

5. The fifth part of the document is a list of names.

6. The sixth part of the document is a list of names.

7. The seventh part of the document is a list of names.

8. The eighth part of the document is a list of names.

9. The ninth part of the document is a list of names.

10. The tenth part of the document is a list of names.

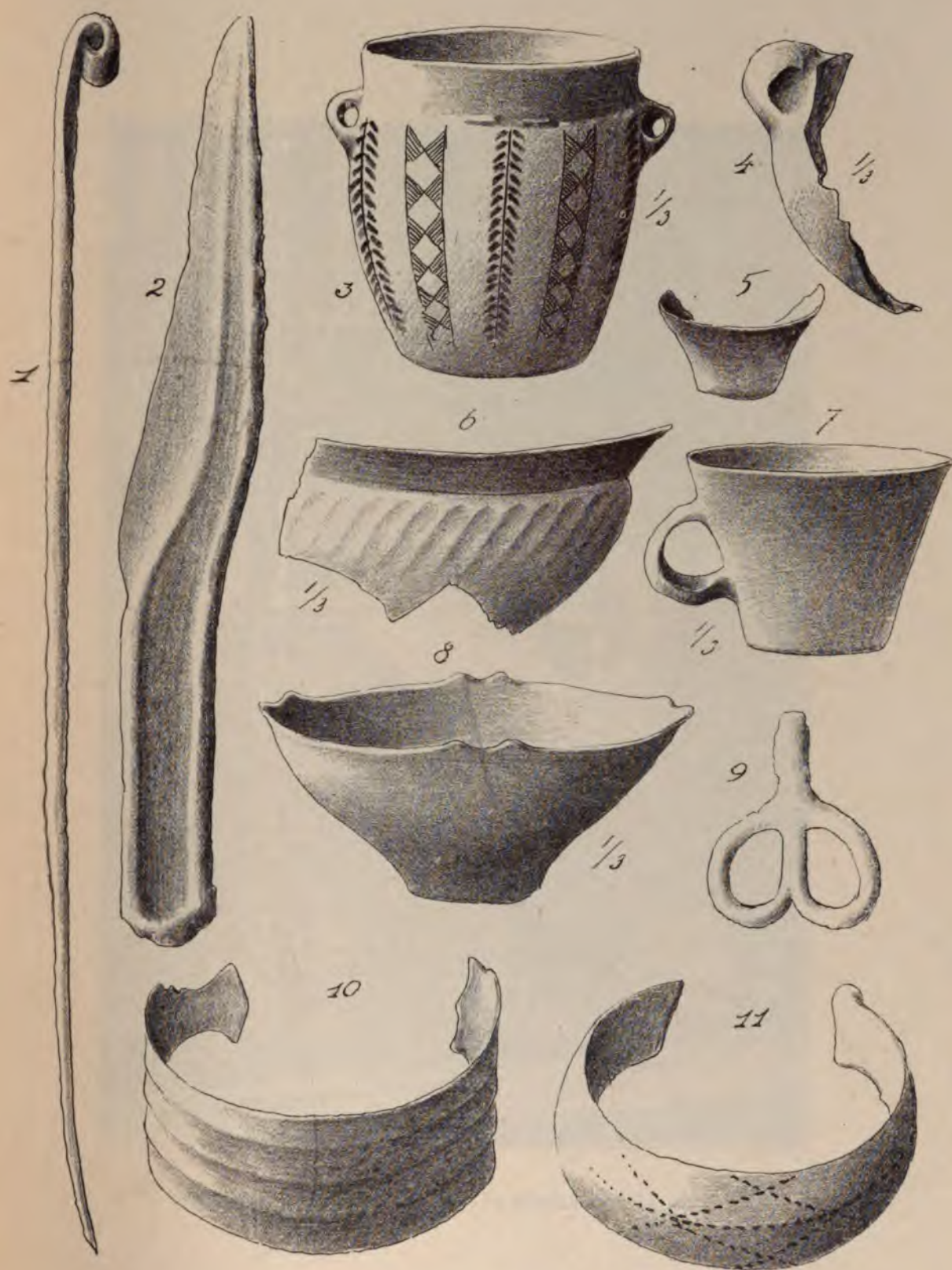
11. The eleventh part of the document is a list of names.

12. The twelfth part of the document is a list of names.

13. The thirteenth part of the document is a list of names.

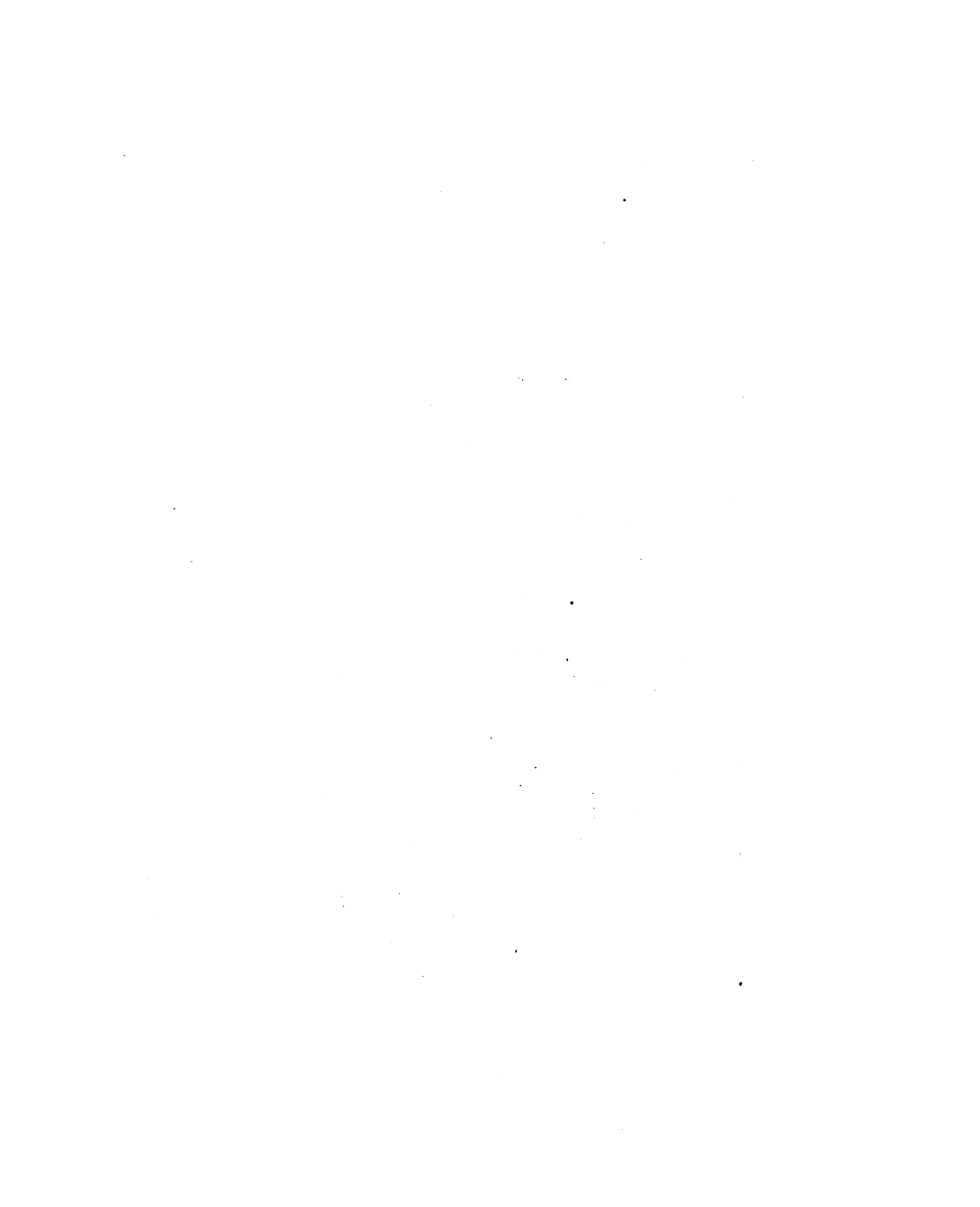
14. The fourteenth part of the document is a list of names.

.

Předměty z kostrového hrobu v Lešanech.

1

Pérový náčrt z doby rokokové v knihovně kláštera Strahovského.

Expedice Památek jest v domě musejním u p. *Boleslava Schnabla*, kde vydávají se knihy Matice České
 Tam prodávají se Památky archaeologické:

	zakladatelům Matice České	jiným osobám v krámské ceně
ročníky 1868—1873, 1880—1895	za zl. 2.—, poštou zl. 2·30	zl. 3.—
„ 1875	„ 1·50, „ 1·80	„ 2.—
„ 1876	„ 3.—, „ 3·30	„ 4·50
„ 1877	„ 2·50, „ 2·80	„ 4.—
„ 1879 (6 seš.)	„ 3.—, „ 3·30	„ 4·50
„ 1896—1901	„ 3.—, „ 3·30	„ 4.—

Pozvání k předplacení

na

„Památky archaeologické a místopisné“.

Komise archaeologická a Sbor archaeologický usnesly se na tom, aby se vydávaly „Památky archaeologické a místopisné“ i dále *ve čtvrtletních sešitech*. Předplacení přijímá se nyní na 4 sešity na rok 1902 a obnáší 3 zl. pro členy Musea král. Českého, členy „Historického spolku a klubu v Praze“, archaeol. spolků „*Vocela*“ v Kutné Hoře „*Včely Čáslavské*“, městského musea Mladoboleslavského a Slanského, pak „odboru archaeologického“ literárního spolku v Plzni, společnosti přátel starožitností českých, Musejního spolku Olamouckého a Brněnského, jakož i při *zakladatele Matice*. Snížené ceny starších ročníků dle svrchu uvedeného seznamu platí rovněž pro členy uvedených tuto společností. — Krámská cena za řečené čtyři sešity jest 4 zl.

K usnadnění historicko-uměleckého studia jakož i snadnějšího doplnění knihoven povolena jest *do odvolání* pro ročníky 1878—1894 snížená cena za ročník 1 zl. (poštou 1·30). Zároveň podávají se v expedici Matice České a Památek dosud vyšlé díly „*Soupisu památek uměleckých*“, „*Soupis památek lidových*“ a „*Starožitností země České*“ ve snížené ceně.

Rukopisy budtež laskavě zasilány redaktoru dru. **Jos. L. Pičovi**, c. k. professoru v Praze,
 Sokolská ulice č. n. 66—II.

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES
ART LIBRARY
FEB 14 1977

PAMÁTKY

ARCHAEOLOGICKÉ A MÍSTOPISNÉ.

Organ Archaologické komise při České Akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění
a Archaologického sboru Musea království Českého.

Redaktor:

Dr. Josef Lad. Plö.

Dílu XX. sešit II. Roku 1902.

O B S A H:

- České pavězy. Napsal Dr. Bohumil Matějka (Tab. XIX.—XXI.) Str. 81.
Předměty doby románské v pokladu chrámu Svatovítského v Praze. Podává Dr. A. Podlaha a Ed. Šittler.
Str. 93.
Rukopisy drobnomalbami vyzdobené v knihovně kláštera Strahovského. Podávají Dr. A. Podlaha a
Dr. I. Zahradník. III. Latinská bible t. zv. Šellenberská. IV. Bible česká: (Tab. XXII., XXIII.)
Str. 99.
Miniaturní oltářik v podobě monstrance na zámku v Boskovicích (na Moravě). Sděluje Frant. Lípka,
(Tab. XXIV.) Str. 119.
Návrh mitry z konce XV. věku. Napsal prof. Otak. Hejnic. Str. 123.
O poměrech selských na Litomyšlsku. Napsal Ant. Tomíček. Str. 127.
Staré pohřebiště v Klatovech. Sdělují Dr. K. Hostaš a F. Vaněk. Str. 133.
Exulanti Královéhradečtí. Napsal L. Domečka. Str. 135.
Nález mincí v Zádolí. Píše Josef Smolík. Str. 141.
Akce Košetická aneb sollicitaci o dluh Košetický. Obraz z dějin města Pelhřimova, jež podává Václav
Petrů. Str. 149.
Zprávy a drobnosti: Kněz Zikmund Crinitius Stříbrský. Str. 153. — Kachlík nalezený na Důlku
u Pardubic. Str. 153. — Kostrové hroby u Janovic nad Úhlavou. Str. 153. — Literatura. Str. 156.

V PRAZE.

Nákladem Archaologické komise při České Akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění
a Archaologického sboru Musea království Českého.

V komisi knihkupectví Fr. Řivnáče v Praze.

1902.

THE HISTORY OF THE

AMERICAN PEOPLE

FROM THE EARLIEST PERIODS TO THE PRESENT

BY

CHARLES A. BEAUFORT
AND
JOHN W. BROWN

NEW YORK

PAMÁTKY

ARCHAEOLOGICKÉ A MÍSTOPISNÉ.

Organ Archaeologické komise při České Akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění
a Archaeologického sboru Musea království Českého.

Redaktor dr. Josef Lad. Pič.

Dílu XX.

Roku 1902.

Sešit II.

Pro knihaře: na tab. XVII. přelepí se podpis.

Kazatelna ve chrámu Matky Boží na Náměti v Kutné Hoře.

dle nichž by v cizině
ne dalo, nesou husitské
bo znaky, které jejich

kdy v pochybnost bráti mohl. Toto uznání přísluší mu pro četné, důmyslně vymyšlené novoty, jimiž se v 1. pol. 15. stol. všecken způsob vedení válek dle nebývalých zásad přeměnil a zdokonalil; současně doznala též výzbroj vojáků úplné proměny. Důležitost husitských zbraní neomezuje se proto pouze na české dějiny kulturní, nýbrž jest i pro všeobecný vývoj válečnictví nepopíratelná a nejednou již uznána.

Shledávati zachované originaly husitských zbraní — nenahraditelných svědků slavné minulosti české — je dosti nesnadné; mnohá památka z vlasti dávno vyvezená je pro nás na vždy ztracena, jelikož bez zjevného dokladu svého původu skrývá se v cizině většinou pod jménem německým; ve vlasti zbyl jen malý počet významných kusů. Česká musea nerovnaj se co do bohatosti na vzácné zbraně nádherným sbírkám toho druhu v cizině, ačkoli honosí se mnohou památkou, která by zaujímala i v největších sbírkách světových vynikající místo. Jsou to zvláště vzácné gotické pušky a znamenité pavězy; kdežto však na železných a bronzových

původ i za hranicemi vsem zřejmým činí.

O husitské zbraně zavadila česká literatura vědecká již několikráte; vedle ojedinelých, ale cenných příspěvků roztroušených v různých historických spisech objevila se záhy samostatná pojednání. Již r. 1828 pobádal Palacký ve stati „O válečném umění Čechů v 15. stol.“, uveřejněné v II. ročníku Časopisu Českého Musea, ku podrobnému vyšetření významu staročeských slov válečných. Odpovědí k tomuto vyzvání bylo „Objasnění zastaralých názvů ve válečném umění Čechů v 15. stol.“, jež pro týž Časopis napsal r. 1836 T. Burian; o odborné znalosti tohoto pilného pracovníka svědčí články „České puškařství“ (Čas. Česk. Musea r. 1845) a „Studia vojensko-historická“ (Pam. archaeologické, IX. 905), v nichž důležitá skupina střelných zbraní a otázka o podobě a užívání válečného vozu poprvé se podrobuje zvláštnímu zkoumání.

Husitským zbraním věnovali též Dr. Čeněk Zisbrt a Dr. Zikmund Winter patřičnou pozornost ve svých „Dějínách kroje v zemích českých“ (1892 a 1893), všímající si zvláště důležitých zpráv historických a archivačních, jakož i vyobrazení v rukopisech zdobených miniaturami.

Podrobněji zaměstnává se Dr. Hugo Toman ve svém spise „Husitské válečnictví za doby Žižkovy a Proko-

*) P. T. pp. státnímu radovi E. Lenzovi, řediteli oddělení pro středověk a renaissance v Eremitáži v Petrohradě, Dru K. Loetschau-ovi, řediteli král. hist. musea v Drážďanech, Dru H. Krügerovi, úředníku téže sbírky a Johnny Roosvalovi, assistentu Nordiska Museetu ve Štokholmu vzdávám za laskavé přispění k této studii největší díky.

povy" (1898) toutéž látkou, zvláště puškami, polními děly, tarasnicemi, houfnicemi, ručnicemi a hakovnicemi. O odění a ostatní výzbroji branného lidu samostřily, cepy, kopími, sudlicemi, palicemi, palcáty a pod. pojednává jen stručně; vyobrazení jejich sice částečně podává, nepopisuje však originaly ani nevyšetřuje, kde jaké se zachovaly. Zvláště zbylých pavéz nepřevzal do svého líčení ani slovem ani obrazem, ačkoli je dobře znal a jejich význam sotva podceňoval. Tím vítanější jsou jeho četné poznámky o pavézách i tarasech a reprodukce miniatury z doby kol. r. 1450 (v rukopise dvorní knihovny vídeňské, sign. 3062), kdež jsou vyobrazeny dva tarasy a pavézka.

Význam malé zásoby originalů husitských zbraní, jež přešly jako zděděný majetek do českých sbírek, ocenil nejprve prof. Jan Koula ve svém článku „Vývoj českých pušek od dob husitských během 15. stol.“ (1898, Světozor XXXII.), kdež dokázal pro tuto nad jiné důležitou skupinu rozhodující vliv husitských novot na utváření se novověké zbraně; soustavný popis četných kusů, seřazených dle souvislosti vývojové, je základem pro další studium toho druhu zbraní.

Znamenitě české pavézy, jež patří k nejcennějším památkám výtvarného umění, jimiž národ český z dob dávno minulé slávy honositi se může, zůstaly však doposud bez řádného popisu, ačkoli jim v předních našich museích a na Pražské radnici dávno již vykázána byla čestná místa. Staré seznamy archaeologických sbírek v Museu království Českého chovaných (v Památkách archaeol., III. str. 92 a samostatně vydaný r. 1863) znamenávají je zcela stručně.

Zvědév postupem času o řadě českých pavéz roztroušených po cizině — v Drážďanech, Berlíně, Koburku, Norimberce, Turině, Petrohradě a jinde — umínil jsem si přičiníti se o pokus jejich soupisu, který ovšem vyžadovati bude i dalšího doplnění.

* * *

Vznik a ustálení se formy českých pavéz souvisí těsně s vývojem obranného štítu. Velikých štítů kryjících značnou část těla bojovníkova užívala již vojska starověká; jejich výhodu poznali také barbarští národové severní velmi záhy, jak dokazují na příklad zbytky kdysi dřevěného, železem okovaného štítu z doby la Tèneské, které nalezeny byly v Letkách u Roztok, a jiné nálezy uložené v Museu království Českého. Čím více se útočné zbraně zdokonalovaly, tím více pocíval pěšák potřebu, chrániti se co největším štítem; neboť nemohl nepřátelskému útoku uniknouti tak snadno jako jezdec. Kdežto tomuto stačil malý, obyčejně kulatý nebo oblý štítek, vyzbrojil se pěšák dobře okova-

ným, přes 1 m. vysokým, vydutým štítem táhlé, mandlovité nebo trojhranné formy, nahoře zakulacené dle zahrocené. Tento tvar, často normanským zvaný, vyskytuje se ve Francii a v Německu až do konce románského období; že také v Čechách byl oblíben, dosvědčeno z fresek znojenských a miniatur kodexu Vyšehradského (další doklady u Zírta, Děj. kroje, I. 120). V dobách stkvělého rozkvětu rytířstva v 13. a 14. stol. připadl pěšáku v bojích rytířsky vedených úkol jen podřízený, ponejvíce služebný; veliký štít proto pozbyl praktického významu ve válce. Pěšák převzal od jezdece malý trojhranný nebo kulatý štítek, který jej jen nedokonale chránil.

Teprve když během 14. stol. rytířské mravy a zvyky poklesly a zvláště od poč. 15. stol. dokonala změna u vedení válek nastala, obrací se pozornost opět na výzbroj pěšákův, jimž připadl nyní rozhodující v boji úkol. „Snaha obrannou sílu pěšáka co nejlépe využítovati vedla znova ku staré obranné zdi, které již Římané s velikým úspěchem a později Němci za ranního středověku často ještě používali. Sestávala z těsně seřazených štítů tvořících pevnou stěnu, za níž bojovníci chráněni mohli používatí svých útočných zbraní. Proto musel štít býti tak velikým, aby postaven na zem kryl muže, tak pevným, aby zadržel hrot šipky a tak lehkým, aby se dal bez obtíží nésti. Tak vznikla,“ praví Boheim ve svém Handbuch der Waffenkunde, 1890, str. 179, „veliká pavéza.“

Dle výroku téhož znamenitého znalce historických zbraní je názor, že pavéza je českého původu, velice starý, neboť čte se již r. 1519 v „Zeugbücher“ císaře Maximiliana:

Nicht allein auf die teutschen art
Ist dieses paradeis bewart,
Sonnder nach beheimischer syt
Tregt man uns gros pavesen mit.

Boheim praví sice, že vznik pavéz přece asi již z dřívějších dob odvoditi lze; již u Normanů vyskytuje se štít pod jménem pavois (vlastně pave) a není prý víte nepodobno, že se jméno toto odvozuje od města Pavie, které se již v antických dobách proslavilo fabrikací štítů. Němci nazývají pavézu také Setzschild. O tomto praví Demmin (Die Kriegswaffen, 1891, I. 556), že jsa německého původu zjevuje se 14. stoletím; dokladů přímých pro své tvrzení však nepodává.

Oproti těmto vývodům třeba namítnouti, že jsou snad správnými, pokud se týkají velikého štítu pěšáka lidu vůbec; ten zajisté není českým vynálezem. Také jméno pavézy dle všeobecně rozšířeného názoru není českého původu (viz Jungmannův slovník a Matzenauerova Cizí slova v řečech slovanských str. 64, jakož

i Lexera *Mittelhochdeutsches Lexicon*); jediný Winter v II. svazku *Dějin kroje* (str. 266) připouští možnost, že se dokáže původ slovanský.

Bylo by bez odporu velice zajímavé zjistiti, kdy pojmenování štítu pavézou v českém a kdy v německém jazyku poprvé se vyskytuje. Ale myslím, že neběží tak o jméno, jako spíše o novou formu a nový způsob používání velikého štítu. Tyto považovati můžeme za české, jak vedle četných důkazů nepřímých dosvědčuje svrchu uvedený verš, který napsán byl v době, kdy pavézy se těšily ještě oblibě a vzpomínky na jejich vznik ještě z paměti nevymizely. Forma pavézy ustálila se zajisté teprve hojným a stálým používáním, což se stalo v husitských válkách, byť by snad přípravné tvary byly i jinde předcházely, tak jako vojenská organizace pěších se jinde již po delší dobu připravovala.

Teprve v době, kdy novým způsobem válčení veliký štít znova došel účinného použití, to jest v husitských válkách a jen ve vojště tak demokraticky zřízeném, jako bylo husitské, v němž pěchota měla číselně i strategicky značnou převahu nad jízdou, přišla pavéza k plné platnosti. V husitských válkách měli Němci též naléhavou příčinu vyhledávati svůj prospěch v napodobování husitských zvyků válečných a tedy také v napodobování husitských zbraní. Tato okolnost zdá se mi býti dostatečným důkazem, že Čechové to byli, kteří středověkému velikému štítu pěšího lidu dali nového použití a tím také nové, poslední formy; Němci pak tuto formu převzali od Čechů a nikoli snad od Vlachů nebo Francouzů, jak by se dle výkladu jména souditi mohlo. Tuto domněnku zdá se mi potvrzovati i okolnost, že jsem nenalezl ve velikých sbírkách německých ani v odborné literatuře, pokud mi byla přístupna, dřevěných štítů českým pavézám co do formy podobných, které by na základě nepopíratelných známek zařaditi se mohly do doby starší počátku 15. stol. Naopak shledal jsem, že všechny cizí pavézy, které mají formu českých, jsou současné s českými.

O způsobu, jakým se v husitských válkách a ještě dlouho po nich pavézami zacházelo, poučují nás četné staré zprávy. Nejdůležitější jsou známy z vojenských řádů 15. věku, otištěných v Tomanově *Husitském válečnictví*, a ze Starých letopisů českých; jiných přičinil Z. Winter ve svých *Dějinách kroje*. Zprávy tyto mluví o pavézách a pavézách, branných pláštích a tarasech (zvláště velikých pavézách).

Hodětnův řád vojenský, který dle Tomana sepsán byl po roce 1431, ale před r. 1478, předpisuje v 46. článku: „U každého vozu aby byla dva vozotaje a aby měli lebku a pavézu . . . a při každém vozu aby byl taras s berlú.“ Vlčkův vojenský řád z poslední čtvrti

15. věku toto nařízení opakuje a doplňuje: „taras s berlú a děrú“.

Zřejmo, že pavézy, jimiž se chránili vozotajové válečných vozů, nemohly býti příliš velikými a těžkými, sice by byly překážely obratnému řízení koní.

Oproti tomu byl taras tak velikým štítem, že pro tíhu na větší vzdálenost asi jen na vozech dopravovati se mohl; měl vzadu berlú, aby se dobře postaviti dal a nahoře díru, kterouž střelci vyhlíželi a stříleli, aniž by se odkryli. Používalo se ho hlavně při dobývání pevných míst a při vozovém šiku jak v boji, tak mimořádně i při pochodu, hrozilo-li nebezpečí (srv. příklady u Tomana, l. c. str. 160 v poznámce). Taras byl stavěn nebo nosen proti ohroženým mezerám mezi dvěma vozy. Je-li totožným s velikou pavézou, jak se zdá, nedovedu pověděti. Souditi by se tak dalo z vyobrazení veliké pavézy s berlou na miniatuře vídeňského rukopisu z r. 1450 (u Tomana tab. V.), byť by tam rozměry byly příliš přehnané. Takovými asi byly pavézy, jimiž Žižka na svém zpátečném pochodu z Uher r. 1423 chránil mezery mezi krajními vozy svého válečného šiku: „A takto sobě kragnj wozy zprawil, proti každým wozuom se dvěma pawézama, a za ty pawézy po dwú neb po třech střelcch; a to z té přčiny udělal, gestližeby mu na taženj chtěli do wozuow skočiti, aby toho tí bránili“ (Starí letopisové čeští, str. 58). O znamenité velikosti těchto pavéz svědčí, že za každou z nich skrýti se mohli aspoň tři nebo čtyři mužové; neboť počítati třeba mimo jmenovaných střelců též jednoho a snad i dva muže, kteří těžkou a velikou pavézu nesli, ježto střelci sami tak činiti nemohli. Jelikož se dle mého vědomí žádný český original nezachoval, připojuji v dodatku vyobrazení Ravensburgského tarasu v Berlínském „Zeughause“.

Menší pavézku mohl střelec vyzbrojený kuší nebo ručnicí nésti snad sám; ale střelnou svou zbraň ovládal v boji jen tehdy, když pavézku postavil na zem, opřev ji o berlú (srovnej obrázky u Boeheima l. c. str. 181 a Demmina l. c. I. 404). Tak snad bojovalo sto pěších s kušemi a pavézami, s nimiž statečný rytíř Petr Kdu-linec roku 1447 skrze Prahu jel do Míšně na službu (Starí letopisové čeští, str. 146). Ke střelbě prachem bylo z počátku však obyčejně zapotřebí dvou mužů, s nichž jeden mířil, druhý zapaloval; tuto službu vykonati mohl dobře pavézník (viz Koulův obrázek ve Světozoru l. c. a hořejší skupinu na miniatuře u Tomana l. c. tab. V.).

Velice názorně poučuje nás o používání pavéz stanovení Vlčkova vojenského řádu (dle Tomana, str. 434):

Co se pak tkne pěších šikování bez vozuov.

39. Když máš sto pěších zpraviti, daj šest s pavézami napřed v stracencích s ručnicemi, kdyžby

ručnic neměli, ale s kušemi. Daj po nich tři pavézníky napřed a tři sudličníky za nimi; pak sedm pavézníkuov za nimi podál jako přes jizbu. Opět za nimi sudličníky; a za nimi dříví praporečné má býti pochýleno přes pavézníky, aby na ně jízdní nemohli dojíti bez škody.

40. It. týmž obyčejem tři sta neb čtyři sta. It. pět set týmž během: vezmi 20 pěších v stracence s ručnicemi, nemají ručnic, ale s kušemi, deset pavézníkuov před valním houfem, a za nimi deset sudličníkuov; a za těmi podále přes jizbu 15 pavézníkuov, a za nimi opět tolikéž sudličníkuov, anebo s oštípy, a dříví praporečné holé bez praporcuov ať též přes pavézníky pochýleno jest a tuze v zemi drží, pro jízdné; kdyby na pěší třeli, aby jim tím dřívím odepřeli.

41. Než ať se nepotýkají jdúce s jízdními, než ať se zatnú, aby se oni ustrčili a mohli pevně státí. A kdyžby již nemohli rozraziti, teprv předse na ně šikem, ažby pak jízdní prchli. A ostatek pavézníkuov ať se zastrú s boku jakž mohou. A kdyžby jízdní nemohli na ně doraziti a prchli, teprv za nimi aby hnuli. A ti střelci, kteříž budú za pavézníky, aby jim střileli koně před potkáním i po potkání.

Z tohoto líčení vychází na jevo, že pavézy — jak při velikých jinak ani mysliti nelze — noseny byly k tomu účelu zvláště stanovenými pavézníky, kteří chránili střelce vyzbrojené ručnicemi a kušemi; v šiku srazili své pavézy v nedobytnou stěnu, nad kterouž bylo ještě nachýleno holé dříví praporečné, pevně do země zaražené, aby jízda na branný lid dorážeti nemohla. Tak asi bránil se v nešťastné bitvě u Mohače r. 1526 urozený a statečný rytíř pan Jakub Kyšperský neb Válecký z Vřesovic a na Valči, podkomoří království; „ten lid pěší z měst královských vedl a při nich v pavézách zavřev se, od Turkův zabít s jinými“ (Starší letopisové čeští str. 465).

Pavézník neměl asi jiné zbraně než meč; jím bývá vyzbrojen na obrázcích biblí Martina z Tišnova vytištěné r. 1489 na Horách Kutných a na výkresu rukopisné bible české z doby kol. r. 1470 v universitní knihovně pražské (sign. 17 A 34, fol. 115, je-li toto vyobrazení věruhodné).

Stálým zdokonalováním střelby prachem pozbyly pavézy během 1. pol. 16. stol. své ceny jako ochranná zbroj. Jak dlouho se udržela živá paměť na ně, toho pěkně dva příklady uvádí Z. Winter (l. c. str. 267): Když r. 1558 Pražané strojili příchozímu císaři slavnost vítací, cepníci husitští „pavyzami“ se obtáhli (dle staré písně); ba, když r. 1619 vítán zimní král nešťastný, stál u Strahovské brány lid na způsob husitského se zbraněmi, jichž věku toho již neužívali a měli veliké pavézy malované (Skála, Historie III., 359).

Zvláštní používání pavézy v husitských válkách podmínilo i zvláštní její utváření. Pavéza neměla jen úkol krýti jednotlivce, nýbrž měla hlavně sloužiti k rychlému sestavení nedobytné stěny; z toho vysvětluje se její nový způsob. Kdežto dříve byl nevhodnějším štít táhlé trojhranné formy, dole v ostrý hrot vybíhající, nastala nyní potřeba tvaru obdélníkového, aby při sražení štítů k jedné stěně nepovstaly mezery; jen zcela slabé zúžení ku spodu prozrazuje u mnohých ještě upomínku na starší, dole zahrocenou formu.

Na dřevořezech biblí kutnohorské jsou sice vyobrazeny též pavézy trojhranné, do velikého hrotu vybíhající a silně okované (obr. též u Wintra l. c. str. 249, 260 a 267); není tedy vyloučena možnost, že se u nás takových a snad i jiných pavéz užívalo, ale originaly, jež se nám z 15. stol. v dosti značném počtu zachovaly, vykazují jednotný typ s určitými, všem společnými známkami.

Husitské pavézy, pokud mi jsou známy, zhotoveny jsou vesměs ze dřevěných prkének bez jakékoli železné kostry uvnitř anebo železného kování na zevní straně; na této jsou potaženy obyčejně hrubým plátnem, někdy kůží, na vnitřní straně kůží. Mezi dřevo a potah bývá vložena tenká vrstva koudelná. Formu mají přibližně obdélníkovou, někde ke spodu poněkud zúženou, dole rovnou, nahoře zakulacenou; po celou svou výšku jsou prohnuty, aby lépe k tělu přilnuly, některé značně téměř do polokruhu, některé jen docela slabě. Uprostřed probíhá se shora až dolů vypuklina, obyčejně hranatá, někdy oblá, dole širší a nízká, nahoře užší, více vysazená a v tupý nos vybíhající; v její dutině na vnitřní straně je připevněna obyčejně kožená rukojeť, za kterou se štít při obraně držel. K pohodlnějšímu nošení sloužil řemen s přaskou, který se protáhl železnými skobkami, na pavéze přidělanými. Stop po železných hrotech na dolejší hraně ať malých nebo velikých, jak je na obrázcích vidíme, nenalezl jsem na originalech.

Zevní strana českých pavéz je vždy zdobena malbou, která pokrývá celou plochu bez ohledu na vypuklina. Aby malba měla dobrý podklad, je pavéza na této straně potažena hrubým plátnem, jež je opatřeno po způsobu tabulových obrazů křídovou vrstvou; při koženém povlaku je tato vrstva spevněna tenkou položkou koudele. Malba provedena je temperovými barvami většinou velice dovedně, tak že chápeme, že štítař, clypeator zaujímal v malířském bratrstvu pražském vedle malíře a miniaturisty místo rovnoprávné.

Štítaři malovali na pavézy se zálibou sv. Václava, národního světce, sv. Jiří, patrona rytířů a bojovníků, Davida v zápase s Goliášem a snad i jiné postavy a výjevy podobného rázu. Pro přílišnou výšku obrazové plochy bývá tato někdy rozdělena na dvě pole, z nichž menší, dolejší, vyplněno je kvítky nebo šupinami; zde

skobky na řemen a nahoře na vypuklině železná příčka: po upnutí berly nezi stopy.

Pavéza tato byla Museu král. Českého spolu s následující odevládá ně si. bratru hejmanství kutnohorského (tab. XIX).

2. Pavéza v Museu král. Českého (inv. č. 27.), dřevěná, 88,5 cm vys., nahoře 48,5 cm, dole 42 cm, široká, 1,6 cm silná a 3,2 kg těžká, slabě prohnutá s plochou vypuklinou s výřezem 2 cm povýšenou. Vnitř je potažena křídlovitým plátnem, jež křídlovitá vrstva je nahoře červenou barvou křídlovitě celému štítu náležející. Na znamení a poměrně dobře zachovalá malba je provedena temperovými barvami, které jen místy oděly. Podobný nápis rozvrhuje celou plochu na dvě pole, z nichž spodní je vyplněno prostými šupkami, nahoře bílou a tmavozelenou barvou na červené půdě. V hořejším poli zobrazen sv. Jiří s Goliášem. Prostý hoch s dlouhým vlasem oděn je jako pastýř v bělavou suknicí, zelený kabátec a zelené botavice; přes rameno mu visí pasyvácká brázdá, levice se opírá o vysokou hůl, pozdvížená pravice vrhá prázdný kámen. Na malého hochu zradí velký Goliáš oděný se praporečným dřevcem; je vybročen upíným rytířským oděním, jak je známo z 2. polovice 15. století. Na hlavě nese šálí se spuštěným hřebem a třemi pětrosími péry, na prsou kovany křídly s rukávy a rukavicemi, růžicovými myškami na loktech a pučicemi na ramenech; zpod šorce visí kováčova brnění. Nohy třítí v železných holenkách s náčienky a nosavých střevicích bez ostruh. Meč křídlovitě na pase zavěšený má po způsobu pokročilého 15. století čáránko esovitě zohybané. Celá postava provedena je bělavou barvou se zelenými stíny a černými prvky; meč a praporec tmavozelené se žlutou křídlovitě. Mezi oběma zápasníky je initialka původního majitele pavézy, minuskulní k. bílé a zelené barvy černě konturovaná. Z travnaté půdy, na níž se zápas měnává, vyvíjejí pestré kvítky; vyběhající plocha červeného pozadí je zdobena žlutými a černými čarami. V ramování z černých, bílých, zelených a žlutých linií byla velice dovedně provedeny nápisy, bílý se zelenými prvky na červené půdě (zač. dole v levo):

pane boze · daj · swobodv · tem · ktoz · tye · milugi ·
a · tv · prawdy · wiznawagi · wffadi · kde · fv · koli · po ·
kzedantaw · pozedaimi · wficni · toho · bit · nam ·

Na střední pásce:

dawid · muz · bozi · por
pozedaimi = boze dai mi; por = prorok).

Na vnitřní straně viděti lze zbytky utržené rukojeti, tři železné skobky a nahoře železná příčka. Tato znamení pavézka, jejíž barevný dojem je velice živý

a ladný, pochází dle známek kroje a písma z konce 15. století a sice společně s předcházející z Kutné Hory (tab. XIX.).

3. Pavéza v Museu král. Českého, inv. č. 37., dřevěná, 97,5 cm vys., nahoře 46 cm dole 44 cm široká, 1,5 cm silná a 6,5 kg těžká, silně prohnutá, s plochou vypuklinou dole 2 cm, nahoře 5 cm vystupující. Vnitř křídlovitě, zvenčí plátnem potažená. Malba celou plochu pokrývající je pestřími barvami zběžně ale dovedně provedena, dobře zachována a bez oprav (na spodu dva kusy utrženy). Nápis dělí plochu na dvě pole, z nichž dolejší je vyplněno třemi kytkami, dosti hrubě malovanými na žluté půdě. Nahoře stojí sv. Jiří v plném brnění (žlutavé barvy), bez přílby, doráží dlohoum kopím na draka u jeho nohou se svírajícího; v pozadí v pravo hrad, v levo panna s černým birýtem, rozpuštěným plavým vlasem, v červeném plášti řasnatém se širokými rukávy hluboce vystřiženými a lemovanými bílou kožešinou. Kolem nápis žlutý na černé půdě s červenými divisemi, nepadno čitelný.

Na střední pásce:

maria pomoz

Kolem:

· · · mily * swaty * girzy · · · pro twu * muku

Na vnitřní straně potažené křídlovitě zachovala se rukojet kožená, vidlicovitá, 3 železná ouška a zbytky řemenu s přáskou, místo železné příčky u nosu zbytky řemenu. — Dle kroje orodující panny, kučeravé hlavy sv. Jiří a slohových známek malby pochází pavéza tato z doby kol r. 1500 (tab. XX.).

4. Pavéza v Museu král. Českého, inv. č. 483, dřevěná, 106 cm vysoká, 58,5 cm široká, 8,2 kg těžká, slabě prohnutá, s plochou vypuklinou. Malba, v níž převládá ton stříbrnatý, vykazuje sice ještě stopy pestřích barev, jest však tak poškozena, že lze poznati jen zbytky černých kontur. Kolem a střední páskou probíhá nápis. Dolejší pole je vyplněno prostě šupkami, v hořejším je zobrazen sv. Jiří potírající draka a orodující dívka. Zajímavý je vínek s třemi péry na hlavě sv. Jiří a pletený plot, jímž zápasíště je obehnáno; pozadí je vyplněno rozvilinami.

Z nápisu rozlušiti lze s určitostí jen část na střední pásce:

smylug se nad nami

Z ostatních zbytků několik slov (částečně souhlavných s nápisy na předešlých štítech):

mylgy * a twu * prawdu * wy . . . pomahay milý.

Pavéza tato, která darována byla Museu slavnou radou města Bělé, pochází z 2. pol. 15. stol. (tab. XX.)

5.—14. Deset pavéz v Museu král. Českého, inv. čísla 29 až 34, 92, 108, 406, 408, vesměs stejné kusy, dřevěné, 99—100 cm vysoké, nahoře 54—56 cm dole 50 cm široké, 2,5—3 cm silné a kolem 8,8 kg těžké, na vnitřní i zevnější straně kůží svinskou potažené. Aby malba na hladké kůži lépe držela, je tato pokryta křídovanou vrstvou na tenké koudelové podložce, na níž se výborně zachovala. Celou zevní stranu zaujímá

znak Starého města Pražského provedený žlutavou barvou s černými obrysy na červené půdě. Vypuklina je oblá, bez nosu. Na vnitřní straně zachovala se montáž jako u předešlých, na čís. 30 a 32 zůstaly též kusy starého řemene. Pavézy tyto darovány byly Museu p. c. k. podplukovníkem Weinhuberem, dvě pocházejí z Pachlovy sbírky; zhotoveny byly asi v době kol r. 1500 (tab. XXI.). (Pokrač.)

Předměty doby románské v pokladu chrámu Svatovítského v Praze.

Podává dr. A. Podlaha a Ed. Šittler.

I. Vyřezávané slonové kly.

Ve mnohých pokladnicích chrámových zachovaly se ozdobně vyřezávané slonové kly duté, sloužící za rohy trubačské. Není pochyby, že tyto rohy určeny byly většinou k účelům profánním. Svědčí o tom výzdoba jejich všech emblémů náboženských prostá. Byly to původně jistě roby lovecké, válečné nebo hlásné. A ozdobnější z nich bývaly od majitelův podávány v dar chrámům, neboť slonové kly cenou vyrovnávaly se ryzímu zlatu. Takovýchto rohů bývalo pak užíváno jako relikviářů. K tomu účelu byly opatřeny při obou koncích drahocennými víčky a naplněny pak relikviemi.

Než leckde bylo těchto rohů i ve službách chrámových užíváno jakožto nástroje hlásného. Dokud nebylo zvonů, dáváno bylo znamení k započatí služeb Božích s věží hlásnými rohy. A i pak, když zvony již všude byly zavedeny, užívalo se i nadále těchto rohů v posledních třech dnech pašiového téhodne, kdy zvony umlkaly, na místo nynějších klapáček a řehaček. Zvyk tento udržel se ve Francii na mnohých místech až do revoluce.

Dlouho užíváno bylo takových rohů k návštěvám v klášteřích a v duchovních komunitách vůbec. Hlásný nebo hebdomadář svolával jím konventuály k modlitbě. V řádu benediktinském zachoval se až do XII. století zvyk, že hebdomadář zvukem rohu svolával mnichy k modlitbám, odkudž nazýván byl také „buccinator“.*)

Když rohy tyto v dobách pozdějších byly odloženy a na původní jejich určení bylo pozapomenuto, opředla je fantazie svým antiquarisujícím předivem.

Některé ze starobylých těchto rohů vykazují co do ornamentace své nápadnou příbuznost s ornamentací hebvábých látek orientálních; v některých ozývají se

i antické tradice; jiné však zase výzdobou svou svědčí o tom, že vlastní umělců, kteří je zhotovili, nebyla Byzanc ani Řecko. Dr. W. A. Neumann*) míní právem, že veškery tyto rohy, nechat jest výzdoba jejich jakákoliv, přicházely do obchodu z Egypta, a že plastická jejich ornamentace, aspoň v některých částech, jest dílem černošských umělců středoafričských. „Jak daleko“ — praví — „do Afriky vzdělání antické vniklo, vymyká se dnes ještě našemu vědění...“ Pásový ornament přemnohých rohů jest ostatně tak jednoduchý, že černoš, který v Egyptě spatřil příslušný vzor, snadno mohl si zapamatovati kresbu a jí pak u jiných rohů samostatně užiti... Některé ze slonových klů obdržely od zběhlých egyptských a snad i byzantských umělců další bohatší výzdobu; některé však ponechány byly v té podobě, v níž již z afrického nitrozemí na trh byly přineseny. Mimo to není bezdůvodnou domněnkou, že obchodníci se slonovinou sami obratným negrům dávali vzory, dle nichž měli kly polovypuklou řezbou ozdobiti.

Chrám Svatovítský míval druhdy tři rohy ze slonoviny. Uvádějí se v inventáři z r. 1355 „cornua tria sufflatica sive tubae de hebore“. Týž záznam opakuje se v inventářích z r. 1368, 1371 a 1387; v poslední uvedeném v tomto znění: „cornua tria sive tubae sufflaticae eburneae“. Tyto rohy přišly během času na zmar; za to přivtěleny byly r. 1645 dva jiné rohy. dotud na Karlštejně chované, pokladu Svatovítskému, jež dosud v něm se nalézají.

O těchto dvou rozích zmiňuje se inventář klenotů na Karlštejně chovaných z r. 1515 těmito slovy: „duae tubae eburneae, in catenis ferreis, quae dicuntur fuisse s. Rollandi, Burgundiae ducis.“**)

*) „Der Reliquienschatz des Hauses Braunschweig-Lüneburg“. Beschrieben von Dr. W. A. Neumann. Wien 1891 Str. 318 a násl.

***) Pešina „Phosphorus septicornis“, str. 415.

*) F. X. Kraus, Realencyklopaedie I. 623.

Obr. 1. Roh lovecký ze sloního klu.

První z těchto rohů (viz obr. 1.) jest 49 cm dlouhý. Dolejší otvor jeho jest téměř kruhový (větší průměr jeho měří 11 cm, menší 10 6 cm). Stěny jsou 11 mm silné.

Povrch ozdoben ornamentálními pasy (viz obr. 2.). Po okraji širšího otvoru táhne se 2 cm široký pás vyplněný vlnitě se vinoucím stonkem, jenž po obou stranách ozdoben jest stylisovanými lupeny. Za tímto

pasem následuje pás vyhloubený, do něhož vložen železný plochý prstěnek. Potom následují za sebou čtyři 6·5—7·5 cm široké pruhy, oddělené od sebe vždy úzkou páskou vyplněnou řadou vztyčených lupének. V pasu prvním jest pět kruhových stonkových rámečků, ve styčných bodech malým ornamentem spojovaných. V prvním rámcí jest zobrazen zápas bojovníka, ozbrojeného kulatým štítem a krátkým širokým mečem, s medvědem proti němu vztyčeným. V rámcí druhém spatřujeme velkého okřídleného lva. V dalším kruhovém poli jest strom, jehož stoněk nahore oblým páskem jest obepjat, a z něhož veliké stylisované lupeny se vyvíjejí. Ve čtvrtém okruhu viděti okřídleného draka s hlavou orlí, vrhajícího se na klesající laň. V poli pátém konečně spatřuje se nízký strom s lupenatou korunou, v níž sedí labuť.

Segmentové cípy mezi jednotlivými kruhovými poli jsou z části vyplněny trojúhelníkovými dvojnásobnými lupeny zoubkovanými (hrubá obdoba akanthu).

V druhém pasu viděti uprostřed cirkovou metu, s jedné

Obr. 2. Řezba na loveckém rohu č. 1.

any pak dvoukolový závodní vozík čtyřspřežní, k cíli jízďející, s druhé strany pak rovněž čtyřspřežní kůň, jenž cíl již minul. Oba vozíky směřují ke straně levé. Vozatajové na vozíku stojící oděni jsou ozdobnými kazajkami a nízkými čepicemi; vozataj přední již minuvší ohlíží se zpět, kdežto vozataj druhý

směřuje vpřed, v třetím Kentaura ozbrojeného kulatým štítem a kopím, ve čtvrtém pěšce proti němu obráceného, útočícího naň širokým mečem a podobným kulatým štítem opatřeného.

Pod figurálními těmito pasy jest druhý širší pruh obepjatý železným plochým prstěncem.

Obr. 3. Roh lovecký ze slonihožádku.

šli v před pohlíží. Prázdné prostory v tomto pasu vyplněny jsou lupeny románsky stylisovanými.

Ve třetím pasu uprostřed nalézá se opět meta zá-
lní; před ní a za ní opět závodní vozíky, ale k levé straně uhánějící. Jeden ze závodníků minul již cíl; druhý vozíkem svým zavadil o překážku. Ohlíží se, jeho hlava má pozdviženu. U prvního čtyřspřeží viděti lapajícího zajíce; u druhého lvici zatínající zuby do laně k zemi klesnuvší.

Ve čtvrtém pasu nalézají se čtyři kruhové rámečky s úpravou jako v pasu prvém. V prvém rámci spatřujeme lvici, v druhém okřídleného lva s hlavou lid-

Ostatek plochy při hořejším konci rozčleněn jest čtyřmi úzkými pásky, jež vyplněny jsou řadou stojatých lupínek.

Na hořejší straně rohu vyřezána sedící postava zvířecí, jež zasahuje ve druhý a třetí figurální pás; její poprsí a hlava však nyní chybí.

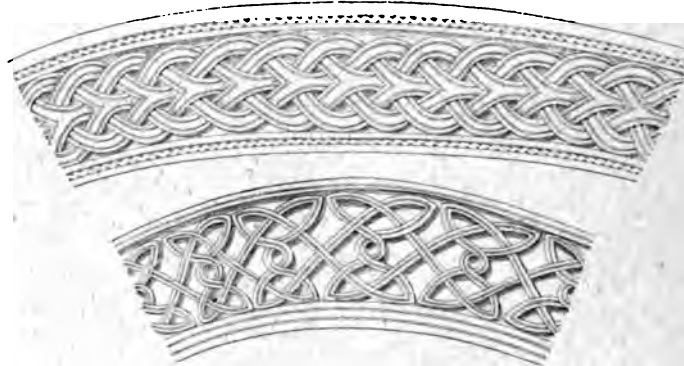
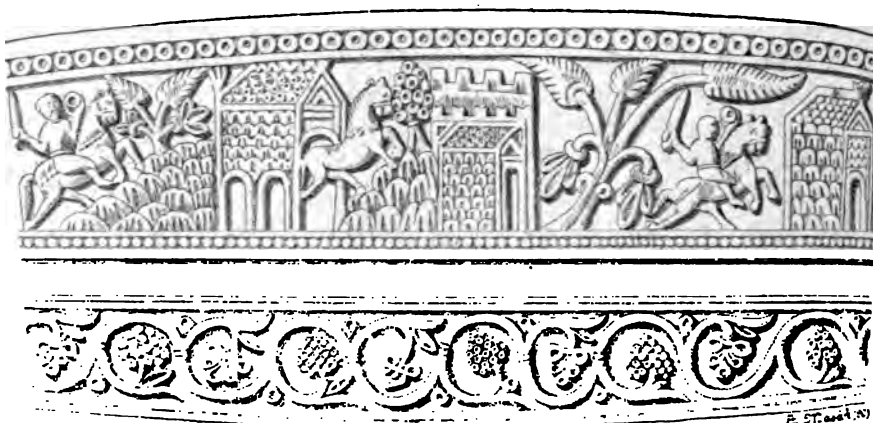
Každý z obou zmíněných železných plochých prstěncův spojen jest čtyřmi protáhlými železnými řetězovými články se železnou závěsnou sponou.

Znamenitá tato práce řezbářská pochází asi z VIII. nebo z IX. století.

Druhý roh jest co do ornamentace mnohem prostší.

Jest na hořejším prohybu 47·5 cm, na dolejší 55·5 cm dlouhý. Ellipsoidní ústí měří 11 cm ve větším, 9·5 cm v menším průměru. Při ústí táhne se úzký ornamentální pás, vyplněný kroužky; pod ním nalézá se 6·5 cm široký pás figurální. Vidíme v něm malý domek; před ním jezdce sedícího na vzpínajícím se koni s taseným mečem. Za jezdcem strom ve způsobě byliny o třech velikých lupenech a dvou skloněných květech, patrně hrubé napodobení palmy. Uprostřed jakási skupina budov s dvojitým cimbuřím; za budovou skalisko, na němž nízký strom se šiškovou skupinou kulatých plodů. Na skalinu z jakéhos stavení vybíhá kůň. Posléze opět skalina, na níž nízký strom v podobě byliny o dvou lupenech a dvou květech; na skalinu tu vyjíždí jezdec s taseným mečem v pravici. Pod figurálním tímto pásem táhne se úzký proužek, skládající se opět z drobných kroužků. Následuje pruh železný a za ním 3·7 cm široký pás, v němž vine se oblý stonek, nesoucí v závitěch svých střídavě morušovité plody a pletencové lupeny.

Poblíž hořejšího konce ještě jiné dva vkusné pletencové pasy, mezi nimiž železný plochý prstěnek (viz obr. 4).

Obr. 4. Řezba na loveckém rohu č. 2.

Roh tento zavěšen rovněž na podobných čtyřlankových, sponou spjatých řetězích, jako předešlý.

Za dobu vzniku jeho lze dle všech známek prohlásiti století desáté. (Pokračování.)

Rukopisy drobnomalbami vyzdobené v knihovně kláštera Strahovského

Podávají Dr. A. Podlaha a Dr. I. Zahradník.

(Tab. XXII, XXIII.)

III. Latinská bible t. zv. Šellenberská.¹⁾

Rukopis pergamenový. Formát: 21·8 cm šir., 32·6 cm vys. Listů 527.²⁾

Před prvním textovým listem list na líci prázdný; na rubu zcela pokrytý malbami znázorňujícími stvoření světa, místy valně již setřenými. (Viz tab. XXII.) Po listu rozloženy jsou pod sebou tři dvojice kruhových rámců, vy-

¹⁾ Srov. K. Chytil v Pam. arch. XIII, sl. 365—366.

²⁾ Číslovány teprve při popisu.

plněných malbami a obklopených rozvilinami s drobnými. Vnitřní plocha kruhových obrázků jest kol na dvě půle rozdělena: v pravé půli Kristus jako stvořitel, v levé dílo stvořitelské. Kristus oděn světlým rouchem spodním a řasnatým, až na zem splývající pláštěm stojí na rovné šedé půdě před tmavým pozadím, má kruhovou, plně vyzlacenou svatou zář kolem hlavy. Toliko na obrázku posledním jest zadí oběma půlím společné. Na každém obrázku zorněn Kristus s jiným obratem hlavy a s jiným

m rukou. Tvář Kristova provedena vesměs velice jemně: inkarnát bledě růžovou, na tvářích bledě odstíněnou barvou; stíny u očí, nosu a na tvářích jemně modré barvy, rty barvou rumělkovou, vlasy tmavě hnědou. Rámce obou hořejších obrazů jsou zlaté s vtlačenými rosetkami. V prvním obraze v půli Kristus pravou ruku vztáženou má k druhé půli druhé polovici uprostřed naznačena země obklopená; ostatní pozadí modré poseté zlatými hvězdami; nahoře vznáší se bílá holubice, jejíž hlava ozářena sluncovitou září. Na obrázku druhém naznačen Kristus, jakoby na prstech odpočítával den druhý; v poloze levé naznačeno oddělení vod. — Druhá dvojice obrazů (střední) obklopena jest rámečky, jež vyplněny zlatohnědým, červeně stínovaným akantovým listem. V obrázku prvním v pravo Kristus pravici k levé pozdviženou, levicí dole pravici podpíraje. V levici levé hrubě naznačeno stvoření rostlinstva a živočišných tvárů. V obrázku druhém Kristus obě ruce má vztáženou k levé polovici, v níž slunce, měsíc a hvězdy. — Druhá dvojice obrázků obklopena jest týmiž rámečky jako první dvojice nejhořejší. V prvním obrázku v levo Kristus se se levicí o levou polovici obrazu, pravou jako římské maje vzhůru vztáženou. V levé polovici u lesa a v různých zvířatech, pod tím na černé půdě málo viditelná postava mořské panny černými obrysy naznačena. — V obrázku posledním stvoření člověka. V předu na zeleném svahu leží spící Adam hlavu maje o prapřenu. U něho stojí Kristus v pravici drže žebro, nahoře vyrůstá v ženskou hlavu. V pozadí husté zelené kroviny.

Mezi kruhovými těmito obrazy spirálové větvicovité rozviliny hnědé, končící v pestré lístky a květy. V horní části drollerie; nejvýše nad prvním kruhovým obrazem podoba muže; po stranách malé postavičky a lišek, zajíců a p.; dole souboj rytíře s lesním zvířetem na meče; v kosočtverečném středním poli mezi první a třetí řadou kruhových obrazů lesní muž na koni a jednorožci po lučině lesní cválající; mezi prvním kruhovým obrázkem v pravo malá postavička modře oděného muže na břiše ležícího a pravou rukou stranou ukazujícího.

Písmo ve dvou sloupcích, z nichž každý jest 6·4 cm široký, 23·3 cm vys.; mezerka mezi oběma obnáší 1·7 cm.

List Ia. Nejvýše na okraji rubrika: značně zkráceně „Incipit praefatio beati Jeronymi ad Paulum“.

Iniciálka R zelená, na způsob pásky místy v ladné křivce shrnuté; na kolmé části její temnějším tónem zelené barvy napsáno: cor labn. Uvnitř písmene drobná postavička sv. Jeronyma, oděného šedým rouchem spodní částí až na zem splývající pláštěm, s hlavou krytou. Světec sedí u gotického pultu a píše. Na

knize leží dlouhý nož. Jiné pero zastrčeno kolmo v otvoru hořejší desky pultu. Mladistvá tvář světce jest schematicky provedena, při tom však dosti jemně. Vnitřní pozadí zlaté. Orámování čtvercové modré, při okrajích trojnásobnými tenkými liniemi žlutými ozdobené. V pravo přechází iniciála dvěma prohnutými větvicemi v zelený kolmý, třemi vyzlacenými kruhy ozdobený prut.

Dole vyvíjí se z prutu spirálová větvička, pokrytá řídkým stílisovaným lupením gotickým a uprostřed závitů v pětilistovou růži rozkvétající. Na větvičce této drollerie: zelený ptáček zobákem křídlo sobě čistící; proti němu ve skoku bílá kočka.

V textu střídají se drobné iniciály červené a modré se silnými stínovými částmi, jinak neornamentované.

List IV a sloupec β . Na počátku první knihy Genesis obdélníkový obrázek 4·1 cm šir., 6·2 cm vys. v zeleném orámování. Na nízkém žlutém stolci se suppedaneem sedí en face Kristus v bílém spodním rouše a v šedomodrém řasnatém plášti, pravici maje pozdviženou k žehnání, v levici zlaté římské jablko drže. Tvář pravidelná, tradiční. Celé pozadí vyplňují čtyři červenými rouchem odění andělé s červenými, místy zlatými křídly, kteří Kristu zlatou, perlami a modrými i červenými ornamenty okrášlenou korunu na hlavu staví. (Viz obr. 1.)

Středem stránky růžový kolmý prut dole ve spirálové větvičce s gotickými lupeny se vyvíjející; uprostřed závitů zakončuje se větvička zlatou fantastickou vousatou hlavou v profilu.

List XXIV a β . Iniciálka Ω šedomodrá na způsob ladné v záhyby složeného roucha. Orámování zelené. Vnitřní plocha jest zlatá a žlutými liniemi v kosočtverečném poli rozdělena. Na průsečných bodech vždy tečka červená obklopená čtyřmi tečkami bílými. Ve středu každého kosočtverce vytačené pětilisté rosetky.

Obr. 1. Bible Šellenberská: Kristus trůnící, anděly korunovaný.

Obr. 2 Bible Šellenberská: Inicialka N na l. 24. a.

(Viz obr. 2.). Středem stránky zelený kolmý prut, jehož na dolejší okraji přidržuje se šedá dračí nestvůra s lidskou tváří zelenou ornamentální větví v ústech a v pravé tlapě držící. (Viz obr. 3.)

List L b α . Inicialka L zelená, na způsob roucha v ladné záhyby spořádaného. Vnější orámování růžové. Vnitřní plocha temně fialová, trojitými zlatými liniemi kosočtvercovaná; uprostřed každého kosočtverce zlatý kroužek, od něhož do rohů jdou trojcípé zlatožluté lístky. (Viz obr. 4.)

List LXVI a. Při dolejší okraji kolumby β n počátku knihy „Deuteronomium“ inicialka h karmínová, a ve stínových částech akantovým lupením vyplněná. Orámování zelené. Vnitřní plocha tmavomodrá, zlatými při koncích lupenovitě zkadeřenými větvicemi oživená. Vnější cípy pozadí vyzlacené.

List LXXX a β . Inicialka ζ na počátku stati „praefatio fili Naue in librum Judicum“, ³⁾ značně menší než předešlé, tomně modrá, žlutě konturovaným stilisovaným lupením ve stínových částech vyplněná. Celé pozadí jest modré, černě orámované a bílými větvicemi na koncích lupenovitě zkadeřenými oživené.

List LXXX b. Sl. β . Na počátku knihy „Josue“ ⁴⁾ inicialka H modrá, ve stínových částech lupenovými rozvilinami vyplněná. Orámování růžové. Pozadí rovněž růžové, zlatým filigránovým ornamentem oživené. Vnější cípy pozadí vyzlacené.

List XC., na němž byl počátek knihy Judicum, chybí.

List Ca β . Na počátku knihy Ruth byla nepovolnou rukou inicialka I vyříznuta, mezera povstalá kusem pergamenu na spodní straně listu, přes text tam se nalézající nešetrně zalepena a na záplatě této namalována hrubě inicialka růžová, stilisovaným rozvilinovým lupením vyplněná. Orámování zelené ve třech odstínech; vnitřní pozadí moderní nelesklou zlatou barvou pokryté.

List CII b α . Inicialka F (na počátku knihy první Králů) zelená, rozvilinovým lupením ve stínových částech vyplněná. Orámování růžové. Vnitřní plocha vyzlacená a vyzdobena týmž způsobem, jako v iniciále na listu XXIV a.

List CXVI a α . Na počátku druhé knihy Králů inicialka F červená, stilisovanými lupenovými rozvilinami vyplněná; pozadí vnitřní vyzdobeno rovněž tak jako inicialka na listu XXIV a; orámování zelené.

List CXXVII a α . Na počátku třetí knihy Králů inicialka C zelená, lupenovými rozvilinami ozdobená; vnitřní pole modré, dvojitými zlatými liniemi ve značně zkreslená kosočtverecná pole rozdělená; pole tato ozdobena jsou hrotitými čtyřlísty se zlatým kolečkem uprostřed. Orámování růžové, vnější cípy pozadí zlaté.

³⁾ Správně má státi „Josue“.

⁴⁾ V rubrice mylně stojí „Incipit Judicum“.

Obr. 3. Bible Šellenberská; Dolejší ozdoba na l. 24. a.

List CXL a. Iniciálka H karmínová, lupenovitými rozvilinami okrášlená. Vnitřní půda zlatá, žlutými liniemi v kosočtverce rozdělená; na průsečících vždy tečka temně modrá, kolem níž čtyři světlejší; uprostřed každého pole vytlačeno kolečko. Orámování zelené ve dvou tónech.

List CLI b. Iniciálka H modrá, lupenovitými rozvilinami vyplněná. Pozadí růžové, podobným zlatým ornamentem oživené jako iniciálka na l. CXXVII a. Orámování růžové. Ve spirálové rozvilině na dolejší okraji květ koukolový.

List CLXIII a. Iniciálka C zelená, rozvilinová; pozadí růžové, filigránovými zlatými větvicemi oživené. Orámování růžové, vnější rohy pozadí vyzlacené.

List CLXXVI b. Iniciálka I červená, vyplněná postavou v řasnatém rouše, jež pravici nad hlavu pozdvíženou opírá se o hořejšek písmeny, levici má o koleno opřenu. Postava tato provedena rouge en rouge. Orámování iniciály zelené, pozadí zlaté.

List CLXXX b. Iniciála H olivově zelená, bělošedými rozvilinami lupenovitými vyplněná. Pozadí zelené, zlatým filigránovým rozvilinovým ornamentem oživené. Orámování zelené; vnější cípy pozadí vyzlacené.

List CLXXXI a. Podružná iniciála H modrá, vyplněná i obklopená červeným nitkovým ornamentem, jenž i po okraji se táhne.

List CLXXXVI a. Podružná iniciálka M modrá, nitkovým ornamentem vyplněná a obklopená. Podobné iniciálky vyskytují se tu a tam i dále v textu; pročež se o nich zvláště již zmiňovati nebudeme. O něco níže iniciálka H zelená, lupenovitými rozvilinami vyplněná. Pozadí růžové, filigránovým ornamentem oživené. Orámování růžové, vnější cípy pozadí vyzlacené.

List CXCVII b. Iniciálka H zelená, rozvilinami lupenovitými ozdobená. Vnitřní pozadí jako u iniciály na listu XXIV. Orámování ve dvou tónech barvy růžové.

List CCVI b. Iniciálka H (na počátku proroctví Isaiášových) modrá, rozvilinová. Uvnitř u levé nožky písmeny sedící postava bělovousého starce oděného v zelené spodní a v šedé svrchní roucho; na hlavě mající kápi šedou zeleně podšitou. Stařec pohlíží v pravo vzhůru, kde v rohu čtvrtkruhový šedý oblak jakýsi. Po-

zadí vyzlacené, žlutými pruhy kosočtvercované; na průsečících vždy tečka červená, čtyřmi modrými tečkami obklopená; uprostřed každého pole vtlačena pětilistá rosetka. Orámování růžové.

List CCXXV a. Iniciálka H růžová, rozvilinová; pozadí jako v iniciále na l. XXIV; orámování ve dvou tónech barvy zelené.

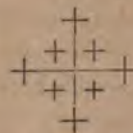
List CCXLV a. Iniciálka Q modrá, rozvilinová, pozadí růžové, podobným ornamentem oživené, jako iniciálka na listu L b a, až na to, že lístky kvítky jsou světle růžové. Orámování růžové, temnějším tónem stínované. Vnější rohy pozadí vyzlacené.

List CCXLVII a. Iniciálka H zelená, akantová, pozadí růžové, oživené filigránovým zlatým ornamentem. Orámování růžové. Středem stránky kolmý zlatohnědý prut rozvíjející se dole ve spirálové ornamenty rostlinné.

List CCL a. Iniciálka H zelená, akantová. Pozadí jako v iniciále na listu XXIV. Orámování růžové.

List CCLXIX a. Iniciálka H růžová akantová. Pozadí vnitřní modré, zlatým filigránovým ornamentem oživené. Vnější orámování zelené.

List CCLXXVII. Obsahuje v kolumně a dokončení knihy Danielovy; v kolumně b, jež byla prázdná, nalézají se tyto pozdější zápisy latinkou:

Anno Domini 1553.

Obiit Generosus ac Magni / ficus Baro Do. Johannes / a Hasenburk et Budina / Supremus et heritarius Dapipher regni Bohemie: / In festo S. Michaelis / Etatis Sue 57 /

Anno Domi

15 + 55

D · D · G ·

Wenceslaus · Baro A · Hasen / Burk et Budina · Supremus / Magister ordinis Sancti / Iohannis Ierosolomitani in / Regno Bohemiae in Strako / nicz Supremus et here / ditarius Dapipher eiusdem regni Bohemiae / Scripsit manu propria Die / 2. Decembris / etatis Sue 40.

Obr. 4.

Bible Šellenberská: Iniciálka L na l. 50 b

Anno dom. 1589 Wilhelmus Baro a Hasen / Burg et in Msseneg et / Monasterio sancte Benigne / supremus et hereditarius / Dapipher regni Bohemiae / eiusdem officij / Scripsit manu propria die / Decimo Nono Decembris.

List CCLXXVII b β . Na počátku oddflu „Incipiunt Proverbia Salomonis“ iniciálka P červená, akanthová. Vnitřní pole olivové, zlatým filigránovým vzorem vyplněné. Orámování zelené, vnější pozadí ztlacené.

List CCLXXXVI a α . Iniciálka IS červená, akanthová; vnitřní pozadí olivově zelené, dvojitými zlatými liniemi v kosočtverečné pole rozdělené; v jednotlivých polích uprostřed zlaté kolečko, od něhož k rohům jdou modré trojčpé lístky. Orámování zelené, vnější pozadí vyztlacené.

List CCLXXXVIII b α . Iniciálka O zelená, akanthová; vnitřní pozadí růžové, ornamentované jako iniciálka na listu CXXVII a. Orámování růžové.

List CCXC a α . Iniciálka D červená, akanthová. Pozadí jako v iniciálce na l. XXIV. Orámování zelené.

List CCXCV b β . Iniciálka O zelená, akanthová; vnitřní plocha tmavorůžová filigránovým zlatým ornamentem oživená. Orámování růžové.

List CCCX b α . Iniciálka Š šedomodrá, akanthová. Pozadí olivově zelené, zlatým filigránovým vzorem pokryté. Orámování zelené. Dole tvoří součást spirálového orámování zelený spirálově skroucený drak, jehož vyplazený jazyk v akanthový listen přechází.

List CCCXIV b α . Iniciálka H modrá, akanthovým, bíle vyzdvíženým listovým pokrytá, pozadí vnitřní růžové, zlatým filigránovým vzorem oživené, orámování růžové. Součást dolejšího krajového ornamentu tvoří kolmo stojící zelený dráček s dlouhým hadovitým krkem.

List CCCXIX b β . Iniciálka I akanthová, zelená, se žlutými světly a vlákny; pozadí vyztlacené, orámování růžové.

List CCCXXV b β . Iniciálka IS zelená, akanthová, se žlutými světly a vlákny; vnitřní plocha růžová, zlatými liniemi kosočtvercovaná; v průsečících zlaté, bílými tečkami vyplněné a sluncovou září obklopené kroužky; uprostřed jednotlivých polí zlaté kroužky s jednou bílou tečkou uprostřed.

List CCCXXXVI a β . Iniciálka B na počátku knihy žalmů růžová, akanthová, s bílými světly a vlákny; uvnitř poprsí Davida krále hraječino na strunový nástroj. Šat krále prostý, šedomodrý. Tvář jemně provedená, v levo vzhůru pozdvižená, s dlouhými světlouhnedými vlasy a krátkým hnědým vousem obklopená. Inkarnát velmi jemně proveden. Na hlavě koruna zlatá, žlutými konturami od ostatního zlatého pozadí odlišená; na ní bílou, modrou a červenou barvou naznačeny perly a drahokamy. Orámování zelené. (Viz obraz 5.)

Obr. 5. Bible Šellenberská:
Iniciálka B s obrazem krále Davida.

List CCCXL b β . Iniciálka D akanthová, šedomodrá, bílou barvou pozdvižená. Pozadí olivově zelené, zlatými jednoduchými liniemi rozdělené v malé kosočtverce, v nichž uprostřed po zlaté teče.

List CCCXLVI a β . Iniciálka D červená, akanthová. Vnitřní pozadí olivově zelené, zlatými liniemi v kosočtverce rozdělené. Na průsečících vždy malý rovnoramenný zlatý křížek, uprostřed kosočtverce zlatá tečka. Orámování zelené, vnější pozadí vyztlacené. V dolejšího krajového ornamentu uprostřed závitů zlatá fantastická maska mužská nahore v lupenovitě rohy vybihaající.

List CCCXLIX a β . Iniciálka S akanthová, šedomodrá. Pozadí olivově zelené, zlatým filigránovým vzorem oživené. Orámování zelené, tmavším tónem stínované. Vnější cípy pozadí vyztlacené.

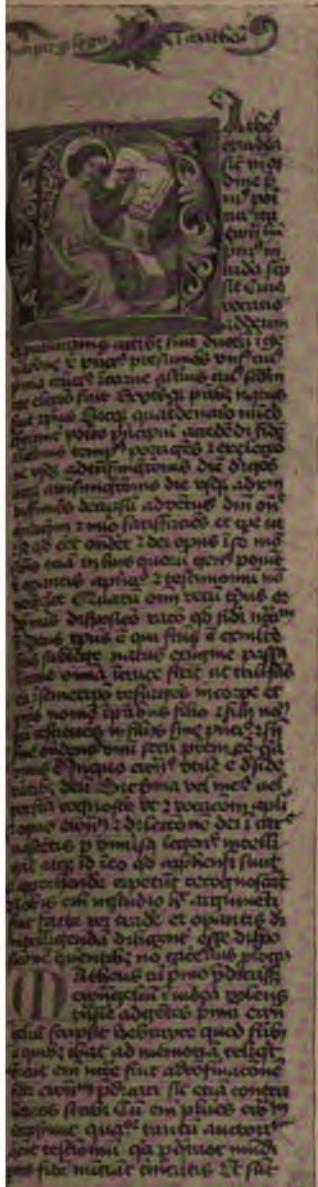
List CCCLV b β . Iniciálka G šedomodrá. Vnitřní pole vyztlaceno; bylo podobně ornamentováno, jako iniciálka na listu XXIV, ale barevné kosočtvercování až na nepatrné zbytky jest již setřeno. Orámování zelené, ve vnitřních cípech tmavším tónem stínované.

List CCCLIX a α . Iniciálka D šedomodrá, akanthová. Vnitřní pole olivově zelené, trojitými zlatými liniemi v kosočtverce rozdělené. Pole tak vzniklá vyplněna osmilupennými rosetkami se zlatým kroužkem uprostřed. Orámování zelené, vnější cípy pozadí vyztlacené.

List CCCLXVII a α . Iniciálka IS modrá, složená z postav zvířecích: pravá součást její má podobu draka, jehož krk tvoří dolejší část písmeny a končí se hlavou, jež v tlamě svírá zadní část laně, jež tvoří druhou kolmou nožku písmeny. Vnitřní pozadí růžové, troji-

liniemi v kosočtverce rozdělené. Uprostřed každého pole zlatý kroužek, při krajích pak několik chloupčích čárek. Orámování růžové.

List CCCLXX a β . Iniciálka **M** akanthová karmínová, bílo pozdvižená. O pozadí platí totéž, co řečeno bylo o iniciálce na listě CCCLV b. Orámování zelené.

List CCCLXXI b β . Iniciálka **M** na počátku prorockví Amosova akanthová, karmínová. Uprostřed poprsí proroka oděného šedomodrým, slabě zeleně stínovaným šatem s kápí na hlavě. Tvář ve $\frac{3}{4}$ profilu v levo k počátku textu vzhůru pozdvižena; pravice ukazováčkem v levo ukazuje. Pozadí zlatené, zběžně žlutou barvou provedeným rozvilinovým ornamentem oživené. Orámování zelené. V dolejší okrajovém ornamentu zlatá maska mužská v profilu.

List CCCLXXIV a α . Na počátku Abdiášeho proroka iniciálka **M** akanthová zelená, žlutě pozdvižená. Vnitřní plocha tmavě

růžová, zlatým filigránovým vzorem oživená. Orámování růžové.

List CCCLXXIV b β . V hořejším rohu iniciálka **M** akanthová, tmavomodrá, bíle pozdvižená; pozadí tmavorůžové, podobně ornamentované jako iniciálka na l. CCCLXVII. Orámování růžové.

List CCCLXXV b α . Iniciálka **M** akanthová, modrá, bíle pozdvižená. Pozadí vnitřní tmavě růžové, zlatým filigránovým ornamentem oživené. Vnější orámování růžové.

List CCCLXXVII b α . Iniciálka **M** stejně ornamentovaná jako inic. na l. CCCLXXV.

List CCCLXXIX a α . Iniciálka **M** na počátku knihy Habakukovy zelená, akanthová. Uvnitř krásně provedený Veraikon. Pozadí vyzlacené, tečkovanými bílými, nyní však již setřenými rosetkami oživené; orámování růžové. (Tab. XXIII.)

List CCCLXXX a α . Iniciálka **M** modrošedá, akanthová. Vnitřní pozadí olivově zelené, zlatým filigránovým vzorem oživené. Orámování zelené, vnější pozadí vyzlacené.

List CCCLXXXI a β . Iniciálka **M** světle zelená; v ní tmavším zeleným tónem naznačena postava po kolena bezvousého prostovlasého muže, jehož v polovičním profilu zobrazená tvář k levé straně jest obrácena, a jehož pravá ruka vzhůru jest pozdvižena. Orámování růžové, pozadí vyzlacené; v dolejší okrajové ornamentice světlo-modrá maska en face.

List CCCLXXXII a β . Na počátku knihy proroka Zachariáše iniciálka **M** světle modrá, v ní tmavšími konturami téže barvy naznačena en face postava (po kolena) bezvousého muže. Orámování růžové, pozadí zlatené. V dolejší okrajové ornamentice en face šedobílá maska.

List CCCLXXXV b β . Iniciálka červená, akanthová. O pozadí platí totéž, co řečeno o inic. na l. CCCLXXXV b. Orámování zelené.

List CCCLXXXVI b α . Iniciálka **M** zelená, akanthová. Pozadí fialové, hrubým zlatým filigránovým ornamentem oživené.

Listem CCCXCII počíná se Nový Zákon.

List CCCXCII a α . Iniciálka **M** karmínová, akanthová. Uvnitř postava bezvousého mladistvého apoštola, oděného zeleným spodním rouchem a šedomodrým řasnatým pláštěm, zpod něhož vykukuje bosá noha. Apoštol sedí u žlutého pultu, na němž do knihy píše, drže v levici nožík, v pravici péro. Pozadí olivově zelené, zlatým filigránovým ornamentem oživené. Orámování zelené, cípy pozadí vyzlacené. (Viz obr. 6.)

List CDIV a α . Iniciálka **M** žlutohnědá, červeně konturovaná a listenovým

Obr. 6. Bible Šellenberská: Iniciálka **M** s obrazem sv. Matouše.

vroubkováním uvnitř oživená. V ní postava mladistvého bezvousého apoštola Marka, oděného tmavomodrým rouchem spodním a tmavošedým řasnatým pláštěm. Apoštol sedí na lvu a v rukou drží kolmo bílou pásku s nápisem: *marcus inic.* (Viz obr. 7.)

List CDXI b *α*. Iniciálka *Ϟ* akanthová, zelená, žlutě pozdvižená. Uvnitř sedící apoštol. Tvář z profilu, k levé straně obrácená; světlohnědý dlouhý vlas i vous. Roucho spodní zelené, svrchní karmínové. V pravici drží širokou bílou pásku, na níž pravou rukou píše. Na pásce napsáno: *lucas*. U nohou apoštolových sedí býk. Pozadí tmavomodré, oživené jemným zlatým mřížkováním skládajícím se z malých hrotitých čtyřlístků. Orámování zlaté.

List CDXXIV a *α*. Iniciálka *I* modrošedá, akanthovým motivem vyplněná. V dolejší její části apoštol Jan sedící, v šedomodrém spodním rouchu a v zeleném plášti. Tvář obrácena ven z obrazu, téměř en face. Jest obroubena dlouhým kučeravým tmavohnědým vlasem a krátkým vousem téže barvy. V levici drží širokou bílou pásku, na níž pravicí píše. Na pásce: *iohannes*. Za apoštolem bílý orel s hnědým konturovaným tělem a světle žlutým zobákem. Pozadí iniciály hnědočervené, orámování světle hnědé.

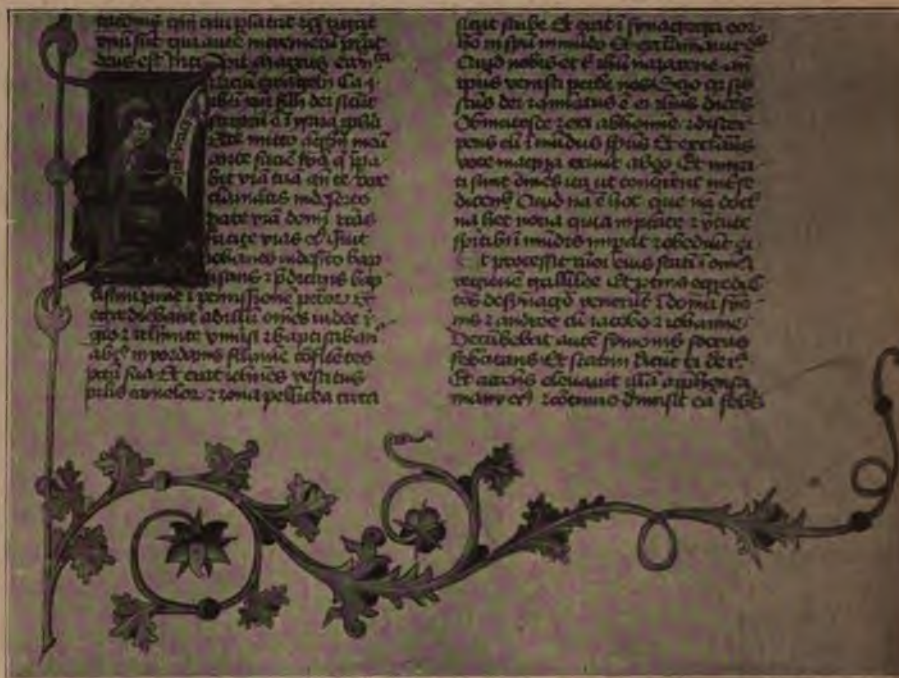
List CDXXXIII a *β*. Iniciálka *P* karmínová, akanthová. Pozadí olivově zelené, zlatým filigránovým ornamentem oživené. Orámování zelené, vnější pozadí zlatené.

List CDXXXVII b *β*. Iniciálka *P* akanthová, tmavomodrá, bíle pozdvižená. O pozadí zlateném platí totéž, co řečeno o inic. na l. CCCLV b. Orámování růžové. V dolejší krajovém ornamentu v profilu růžově malovaná hlava s vlajíci vlasy a vousy, se zelenou končitou pokryvkou.

List CDXLII. Iniciálka *P* co do tvaru i barev celkem s iniciálkou na l. CDXXXVII b shodná.

List CDXLV a *α*. Iniciálka *Ϟ* akanthová, karmínová. O pozadí platí totéž, co řečeno o inic. na listu CCCLV. Orámování zelené, v cípech tmavším tónem stínované.

List CDXLVI b *β*. Iniciálka *P* akanthová, šedomodrá, bíle zdvižená, pozadí jako u předešlé, orámování zelené, cípy zlatené.

Obr. 7. Bible Šellenberská: Iniciálka *I* s obrazem sv. Marka.

List CDXLVIII a *β*. Iniciálka *P* akanthová, zelená, žlutě zdvižená; pozadí jako na l. XXIV, orámování růžové, vnější pozadí tmavorůžové.

List CDXLIX a *β*. Iniciálka *P* s předešlou téměř úplně shodná. V dolejší okrajové ozdobě mužská zlatá maska v profilu s vlajíci prameny vlasů i vousů, v ústech zelený stonek ornamentu svírající.

List CDL a *β*. Iniciálka *P* s předešlými totožná.

List CDLI a *β*. Iniciálka *P* akanthová, zelená, žlutě zdvižená. Pozadí vnitřní růžové, zlatým filigránovým ornamentem oživené. Orámování růžové. Vnější pozadí vyzlatené.

List CDLII. Iniciálka *P* akanthová, zelená, žlutě zdvižená. Vnitřní pozadí tmavorůžové, konturované zlatem jako inic. na l. CCCLXVII a. Orámování růžové, vnější pozadí vyzlatené.

List CDLIII a *α*. Iniciálka *P* akanthová, šedomodrá, bíle zdvižená. Pozadí jako inic. na l. XXIV. Orámování, tvořící zároveň vnější pozadí, jest zelené, tmavším tónem stínované. V dolejší krajovém ornamentu en face růžová mužská maska.

List CDLIV a *α*. Iniciálka *P* akanthová, zelená, žlutě zdvižená. Růžové vnitřní pole oživeno zlatým filigránovým vzorem. Orámování růžové, vnější pozadí zlaté. V dolejší krajovém ornamentu malé poprsí šaška v zeleném rouše.

List CDLIV b *α*. Iniciálka *P* akanthová, karmínová. Vnitřní pozadí olivově zelené, zlatým filigránovým or-

mentem oživené. Orámování zelené, vnější pozadí zlaté.

List CDLIV b α . Iniciálka P téměř úplně shodná s inic. l. CDLIII a, až na to, že vnější pozadí jest zlaté.

V dolejší ozdobě stránky CDLIV b spatřuje se obná postava muže v červeném krátkém rouše, která je z lahvice, kterou v levé ruce drží; při tom si přizuje pravici klobouk.

List CDLV a α . Iniciálka Ω akantová, modrá, le zdvižená. Pozadí jako v inic. na l. XXIV., orámování růžové. V dolejší krajovou ozdobu vkomponována lená nestvůra s hlavou lidskou, zabodávající dýku do vnějš zeleného draka.

List CDLVIII b β . Iniciálka P fialová, rozvilinová. Vnitřní pole tmavozelené, trojitými zlatými liniemi kosočtverce dělené; uprostřed každého pole zlatý kroužek a v rozích tři červené tečky. Orámování zelené, vnější pozadí zlaté.

List CDLXXI a β . Iniciálka I rozvilinová, modrá, le zdvižená; orámování růžové, vnitřní pozadí vyzlaté.

List CDLXXII b α . Iniciálka P rozvilinová, šedomodrá, bíle zdvižená. Vnitřní pole žluté, zlatým filigránovým vzorem oživené. Orámování zelené, vnější pozadí vyzlaté. Do okrajové ozdoby vkomponována na straně žlutohnědá vousatá hlava mužská v profilu, zabodávající na hlavě pokrývku v podobě dolů zahnutého koutku zlatého rohu.

List CDLXXIV a α . Iniciálka S akantová, modrá, le zdvižená. Pozadí jako v iniciálce na l. XXIV. Orámování růžové. Na dolejších krajových rozvilinách dva bílí ptáci, z nichž jeden zobanem nožku si čistí, druhý (datel) proti němu jest obrácen.

List CDLXXIV b β . Iniciálka L rozvilinová, zelená, le zdvižená. Vnitřní plocha růžová, trojitými zlatými liniemi dělená v kosočtverecná pole, vyplněná osmičlými rosetami s kroužkem uprostřed. Orámování růžové, vnější cípy zlaté.

List CDLXXVI a α . Iniciálka S rozvilinová, růžová. Orámování zelené, pozadí jako v iniciálce listu CDLXXIV. Kol. β iniciálka S šedomodrá, akantová, bíle zdvižená. Pozadí tmavozelené, zlatým filigránovým vzorem oživené. Orámování světle zelené.

List CDLXXVI b α . Iniciálka I růžová, v ní temnější růžovou barvou nastíněna hrubě jakás postava v dlouhém řasnatém oděvu, pravou rukou dolů ukazující. Orámování zelené, pozadí zlaté.

List CDLXXVII a β . Iniciálka H rozvilinová, zelená, le zdvižená. Pozadí jako v inic. na l. XXIV.; orámování růžové.

Na listu CDLXXXIII a β počíná se ukazatel epistolních a evangelijských perikop na jednotlivé dny; ukazatel ten jde až na l. CDXCI a.

Na l. CDXCI b α počínají se „Interpretationes“, t. j. výklady hebrejských jmen v bibli se vyskytujících. Iniciálka H šedomodrá, rozvilinová. Pozadí zlaté, vtačenými rosetkami oživené. Orámování zelené.

Na konci na listu DXXVII b β trojřádkové explicit: Explicit Biblia domini Nicolai a 36° // facieb^o completa Anno d. M.cccc.lviij // p^o Margatam p man^o Petrifonij.

Dle toho zhotovil tento rukopis písař Petřík r. 1446 pro Mikuláše „od tří líc“.*)

Vazba.

Z původní vazby zachovaly se pouze dřevěné desky; bývalý povlak nahrazen později zeleným nevzorkovaným hedvábím na desky nalepeným. Kování na knize není, až na chudé mosazné kování sponové, rovněž z doby pozdější pocházející. Na zachycovačích sponových vyryt prostý pásek, a pod ním vyražena značka, v níž nahoře jsou písmeny L R. a pod nimi nezřetelná figurka, nepochybně ježek. Ze spon zachovala se pouze spona hořejší, na níž vyryto malé ženské poprsí renaissanční, pod ním kosočtverecné mřížkování, a nejnižší vyražena též značka, jako na zachycovačích spon.

Na rubu přední desky přilepen pergamenový list, na němž namalovány čtyři znaky. Nejvýše jest nápisová páska, v níž se čte: „Siti sunt Quatuor Naturales Clipes Magnifici domini Joannis de Sjellenbergi“. V hořejší polovici listu jsou vedle sebe znak Šelmberský, pod nímž páska s nápisem: „Johannes filius domini // Jaroslai de Sjellenbergi“ a znak Boskovický, pod nímž v pásce nápis: „Beroniia filia domini Johannis de Boskowicz“. V dolejší polovici znak Heraltů z Kunštátu s podpisem: „Elizabeth filia domini Erhardi dicti Heralt de Gunstat“ a znak Hechtů z Rosic s podpisem: „Anna filia domini Petri dicti Hecht de Rositz“.

Na příděšti několik zápisu obsahujících data narození a úmrtí některých členů rodu Šelmberského z druhé pol. XV. stol.

IV. Bible česká.

Rukopis tento, nesoucí sign. „Čes. I A 3“, psán jest na pergamenu, a čítá celkem 226 listů. Obsahuje knihy starozákonní Genesis — Job. Z druhé polovice XV. stol. Formát: 25 cm šir., 36.7 cm vys. Písmo ve dvou kolumnách, z nichž každá 7.5 cm šir., 28.6 cm vys. Mezera mezi kolumnami 2 cm. Paginace nová, tužkou provedená.

List Ia. Kolumna α . Nejdříve pětiřádkový, zlatem psaný nápis: *Bozhyha / sye przemluwa swa / teho geronyma*

*) Dům „u tří líc“ („ad tres facies“) jest nynější dům č. 700 v ulici „Masné“ na Starém Městě. Viz Tomek, Základy I, str. 176—177.

fnžeje w pa/teru knihy mozyeffowj · fte/rezto premlumu piŝŝe f de/ziderzoui towarzifŝi ŝwemu. Pod tím iniciála D zaujímající celou šíři kolumny. Písmeno samo bledé karmínové, silnějším tónem stínované, z motivu akanthového listu se skládající, přechází na pravé straně v žlutozelené akanthové listy. Střední pole tmavomodré, zlatým rozvilinovým ornamentem vyplněné. Orámování čtvercové skládá se ze dvou pruhů zelených, z nichž vnitřní jest tmavší, a jež od sebe úzkým pruhem žlutým jsou odděleny. Pozadí při tomto orámování jest vyzlaceno.

Písmo gotická minuskule; podružné iniciály počáteční jsou střídavě modré a červené, neornamentované; iniciály uprostřed textu jsou gotické, žlutou barvou vyplněné.

List 1b. Prázdná prostora zbývající za předmluvou sv. Jeronyma, a zaujímající téměř 1 1/2 kolumny, vyplněna dvěma obdélníkovými ornamentálními pruhy, valně poškozenými. Jsou orámovány dvěma pruhy zelené barvy, z nichž pruh vnitřní jest tmavší. V těchto pruzích seřaděny jsou pod sebou kruhové zlatené rámce; cípy mezi těmito rámci a rámcem vnějším jsou modré, zlatým rozvilinovým ornamentem vyplněné. V těchto rámcích naznačeny jsou jednotlivé dny stvoření. První pruh obsahuje dva kruhové obrázky, jež však již tak jsou poškozeny, že stěží něco málo na nich lze rozpoznati. V kruhu prvním viděti jest v dolejší části hnědou vlnitou půdu, v části hořejší části blankytu. V kruhu druhém v části dolejší rovněž hnědá půda, v části hořejší obloha hvězdami pokrytá. Pruh druhý obsahuje čtyři úplné kruhy a segment kruhu pátého. V kruhu prvním viděti dole hnědou půdu, a z ní vyrostlé dva stromy; pozadí tvoří blankyt hvězdami posetý. V kruhu druhém na modré půdě naznačeno slunce v podobě lidské tváře plamenovými paprsky obklopené, dále (nezřetelný již) měsíc a hvězdy. V kruhu třetím na trávníku viděti v pravo jelena, za ním kachnu: v levo proti nim býka a koně. V pozadí dva stromy. Postavy zvířecí jsou velmi hrubě provedeny. V kruhu čtvrtém Adam a Eva, veliké listy před sebou držící. Mezi nimi na stromě kolem něho otočený had s tváří lidskou. Obrázek tento jest velmi zaslý, takže jednotlivosti již jedva jsou znatelné. Poslední, neúplný kruh, vyplněn byl zlatým rozvilinovým ornamentem na modré půdě.

Dolejší okraj listu, jakož i okraj po pravé straně vyplněn dosti jemným zlatým rozvilinovým ornamentem; prázdná pole závitů vyplněna jsou pestře malovanými postavami ptáků a jednotlivými květy.

List II a. V pravém rohu kolumny α iniciálka V zelená, akanthovými lupeny vyplněná. Uvnitř Kristus en face ve žlutohnědé říze na červeném nízkém sedadle bez opěradla sedící a pravou rukou o zlatou kouli se opírající. Pozadí modré, zlatým rozvilinovým ornamen-

tem oživené. Čtvercové pozadí krajové jest zlaté; na okrajích jest vtačena řada teček, a na ploškách nedosti zřetelné rosetty. Na okrajích rostlinné ornamenty rozvilinové. Provedení jest vesměs obhroublé.

List XXIII a. Na počátku kolumny β iniciálka ζ červená, z akanthových motivů složená, v okrajové chudé rozviliny se vyvíjející. Střed modrý, bílým rozvilinovým ornamentem oživený. Uprostřed stojící Mojžíš (postava po kolena) s rukama sepjatýma, oděný zeleným rouchem a žluté rohy na hlavě mající. Orámování zelené, krajové rohy zlatené. Provedení slabé.

List XLb. V kolumně β iniciálka V modrá, z akanthových motivů složená. Uprostřed opět podobná postava Mojžíše, jako na listu XXIII a, ale v rouše červeném. Vnitřní pozadí zelené, tmavozeleným rozvilinovým ornamentem oživené. Orámování zelené ve dvou tónových pruzích, úzkým žlutým proužkem oddělených. Dolejší rohy vyzlaceny s vtačeným tečkovaným okrajem a s vtačeným jednoduchým rozvilinovým ornamentem.

List LII b. Na počátku kolumny β iniciála Ω zelená, ve stínových částech akanthovými, žlutě konturovanými listy vyplněná. U prostředního břevna iniciály opět postava Mojžíše v téže póse, jako na listu XXIII a a XLb, v rouše červeném, s červeným biretem na hlavě. Pozadí vnitřní tmavomodré, bílým rozvilinovým ornamentem oživené. Orámování červené; hořejší cípy vyzlacené, dolejší červenou barvou vyplněné.

List LXX a. Uprostřed kolumny β iniciálka T červená, akanthová. Uvnitř postava muže v podobné póse jako v iniciálách již vylíčených, v rouše zeleném, na hlavě mající bílý, v zadu až po pás splývající šátek. Pozadí modré, bílým rozvilinovým ornamentem oživené. Orámování zelené, cípy zlatené.

List LXXXV b. V dolejší části kolumny α iniciála V (na počátku knihy Josue), zelená, akanthová. Uvnitř postava v téže póse jako na předešlých, červeně oděná a s červeným biretem na hlavě. Pozadí modré, bílým ornamentem oživené; dvojitě křížující se čáry děl je v pole kosočtverečná, hrotitým čtyřlístem vyplněná. Orámování vnější světle růžové, uvnitř tmavě růžové a zlaté. Vnější pozadí růžové, hrubě načrtnutými rozvilinami ozdobené.

List XCV b. V kolumně β , na počátku knihy „Soudeč“ iniciálka P fialová, akanthová; uvnitř dvě mužské postavy vedle sebe sedící; jedna z nich jest červeně, druhá zeleně oděná. Pozadí tmavomodré, hnědými rozvilinami oživené. Orámování zelené, cípy vyzlacené.

List CVI b. V hořejším rohu kolumny α (na počátku knihy Ruth) iniciálka W červená, akanthová; uprostřed en face stojící Ruth, postava po kolena, zeleným šatem oděná, bílou loktuší na hlavě, v levé ruce košíček

Pozadí tmavomodré, zlatým ornamentem oživené (dvojitě čáry tvoří kosočtverečná pole, v jichž středu mřížkované kruhy.) Orámování růžové, rohy vyzlacené.

List CCXVI a kolumna α . Na počátku knihy Job iniciálka B karmínová, akanthová. Uvnitř šikmo ležící postava mužská v bílé košili, majíc hlavu o pravici

opřenu. Pozadí tmavomodré, zlatým ornamentem oživené (dvojitě čáry tvoří kosočtverečná pole, v jichž středu mřížkované kruhy). Orámování zelené, vnější pozadí zlacené.

Iniciály tohoto rukopisu jsou zejména v části figurální invencí chudé a provedením celkem obhroublé.

Miniaturní oltářík v podobě monstrance na zámku v Boskovicích (na Moravě).

Sděluje *Frant. Lipka*. (Tab. XXIV.)

Na oratoři kaple P. Marie de Rosario v novém zámku — tak jmenovaném pro rozdíl od starého zámku, t. j. hradu Boskovic — chová se tato řídká památka. Po opuštění starého hradu, sídla a kolébky věhlasného rodu pánů z Boskovic, po němž se ve sbírkách zámeckých nenachází nejmenší upomínky, přeneseno něco rodinných památek rodu Zástřizlského, v jehož držení přešel statek Boskovický po vymření rodu pánů z Boskovic,¹⁾ na zámek nový, asi před sto lety vystavěný. Zmíněné památky ty nejsou hojné aniž umělecky významné, proto tím větší vzácností jest památka nadepsaná a mezi nimi se nalézající.

Jest to skládací miniaturní oltářík bohatě upravený v podobě menší monstrance (0·20 m široké a 0·45 m vysoké). Struktura její držena v gotice, ostatek vyplněn ornamentem renesančním filigranové práce, na veskrze provedené ve stříbře niellovaném (Tulská práce), zlaceném a polychromovaném před časy, jak stopy toho všude jsou dokladem, kdežto corpus monstrance jest ze dřeva ebenového, zcela hladký, ježto žádné modelace nepřipouští. Za to zejména drobné reliéfy kovové vynikají vkusností dobré ornamentace.

Čtyřboká noha monstrance, u přirovnání s ostatní výzdobou jednodušší, spočívá na stupňovitém masivnějším podstavci (basis vykazuje kombinaci obdélníku se čtyřmi segmentovými úseky délky 14·2 cm a 11·5 cm) a k vrchu se mírně zužuje. Na všech stranách pobita jest kovovými rosetami a hlavinkami andělčímí, též i znaku Zástřizlského, lilie, částečně užito jako dekačného motivu. Cennější jsou tepané reliéfy čtyř evangelistů s patřičnými emblemy nejspodněji na noze monstrance umístěné.

¹⁾ Celkem pět členů vladyckého rodu Markovských ze Zástřizlska vládlo statkem B. v letech 1567—1687, před tím držel hrad Zástřizl z Štávnice (a syn jeho Vít) po 20 roků, získav ovíce od Křištofa z Boskovic roku 1547.

Nodus zastupuje kaplička s drobným reliefem Piety pojetí realistického a něžně pracovaným. Po stranách jest po malé vásičce, nad kapličkou Vykupitel v levé ruce kříž držící, u nohou jeho kalich. Nad tím konsole s andělčí hlavou uprostřed rozepjatých křídel nese desku, na níž spočívá svrchní část monstrance. Spodek oživují z obou stran festonky se závěsy andělčích hlavinek.

Na zmíněné desce, oddělující obě části, jest umístěn vlastní oltářík na místě schránky pro sanctissimum. Jest to miniaturní archa, skládající se ze střední tabule malované a podobných dvou postranních křídel (při rozevření oltáříku) i obdélníkového obrázku ve spod, na predelle (tento se nezavírá). Malba vlhkem a státním utrpěla velice, přes to však jsou barvy pěkné, živé a technika virtuosní. Miniatury provedeny jsou na pergameně na podkladu zlatém, jenž místy prohlédá, a představují scény ze života P. Marie a mládí Ježíšova. Ne všechny barvy maleb stejně dobře kryjí, proto smysl vyobrazeného nutno hádati.

Obrázek na pravém křídle ukazuje zelený stan, před ním velekněze, pak ženu bíle oděnou a s pláštěm modrým, ruku podávající osobě v rouchu fialovém, v pravém rohu dole směr různých postav. Prostřední tabule (7 cm vysoká a 5 cm široká) představuje narození Páně: ve středu jesle klasy vystlané, kolem pastýři, ovce atd. Na sytě modré obloze nejhořeji sv. Trojice, pod ní anděl zvěstující pastýřům, tito s pochodněmi v pozadí, opodál na pravo dům, v okénku dvě postavy. V pravém rohu dole vyznačen zlatem letopočet 1600, před ním litera A. Na křídle protějším vyobrazeno obětování Páně. Velekněz s tiarou drží dítě, žena klečící modře oděná a s růžovým pláštěm, stařec Simeon, obětní dary v popředí, dva holoubci, beránek a klec s ptáčky zvláště pěkně se uchovaly. Úzký proužek (sotva 5 □ cm) vespod archy představuje útěk do Egypta: líbezná krajinka s lesem v pravo, jakýmsi městem na

vo a s pahrbky a řekou v dáli. V popředí uprostřed P. Maria s Ježíškem na oslu vedeném sv. Josefem.

Všechny obrázky spíaty jsou rámečky s vaječným perlovcem, svrchní tři mají mimo to malované vnitřní rámování zlaté, střední tabule rosety a vásičky. Křídla jak na zevnější straně (při uzavření archy) opatřeny jsou pěkně kovanými pruty na způsob pantů s maršantským ornamentem a mimo to ozdobena sličným porávením andělským.

Nad archou nese konsolka s andělčí hlavinkou relief: skupinu tří žen ke hrobu spějících, z nichž jedna ádobku v ruce drží, výše k nebi anděl ukazuje. Nad tím relief vstání z mrtvých: Spasitel se symbolickou koruhví v ruce, u nohou jeho stočený had. Plastické sošky jsou tedy pokračováním života Ježíšova i matky jeho. Na závalu myšlenkovému spojení poněkud jsou dva postranní reliefy spíše dekoračního významu: sv. Jiří na pravé straně s mečem a štítem ve velice živé póze draka porážející a korrespondující protějšek archanděl Michael (?) taktéž draka zabíjející. Tyto sošky stojí na oltářní desce po stranách archy. Poněkud výše nad těmito dva zlatí amoretí, z nichž pravý stojí na lebce a drží v levé ruce dvě desky s otiskem značky A v □. Táž značka opakuje se ještě dvakrát na štíhlých pyramidách, na jedné z nich jest nedostatečně vyražena, na druhé však zcela zřetelně: [A]. Vkusné ozdůbky, souhlasné závěsy hlavinek a zákruty, jako na spodní části, dokončují postranní výzdobu monstrance mimo kříž na temeni.

Kompozice jest šťastně myšlena, celek obratně aranžován a spojení částí hladce docíleno. Zvláště dařilé jsou některé skupiny, místy bravurně provedené slušně tepané. Vedle jemných detailů, též i hrubších usů podřízenějšího významu, jako rosety, dekorace a zadní straně archy, totiž monogram IHS, jehož přední litera vybíhá v kříž, na spod tří zkrřížené hřeby a věnci a šestkrát opakovanou lilii, vyznačují se dvě sošky nápadně primitivním provedením v připojených dvou kapličkách postranních: sv. Petr dle svého attributu znatelný a sv. Pavel (dle meče). Jest to výrobek cizího a původem svým tudíž záhadný, úplně cizí, nepodobný některým částem, které byly buď porouchány nebo se ztratily a v nové době nahrazeny odlitkem hrubě napodobeným.

Jest se mi ještě zmíniti o dvojité značce na zadní straně monstrance: v levém políčku vtlačena kytká s dvěma rosetách, v pravém trojlist jetelový. Stylovaná kytká, jak ji viděti na monstranci, jest motivem gotickým, jehož ryzelné použití jeho nepřičilo by se tradici, že podobný oltářík jest památkou na rod Zástřizlský, který

ve znaku nosil lilii, ale celou a nikoli polovici, jak se šestkrát opakuje na monstranci.

Tak jak úprava jest pozoru hodna, zasluhuje i osud její zmínky. V katalogu národopisné výstavy²⁾ o ní uvedeno, že téměř 200 let ležela v rakvi. Známá jest z historie o posledním mužském potomku Zástřizlském, Janu Bohuši Václavovi Morkovském, vychovanci kardinála z Dietrichštejna, že se dal jako náboženský fanatic pohřbiti v kápi mnišské. To faktum též dokumentováno soudobým epitafem v sakristii téže kaple pověšeným. Předcházející čtyři držitelé statku B. z téhož rodu pohřbeni byli v rodinné hrobce při farním kostele sv. Jakuba v Boskovicích pro ně r. 1568 znovu zřízené, kamž i on na nějaký čas pohřben, než totiž pro něho i manželku jeho, jakožto zakladatele nového kostela i kláštera Dominikánského, upravena hrobka v tomto novém kostele.³⁾ Tento však po necelých 100 létech zrušen a zbořen a poslední Zástřizlovec znovu pohřben ve hrobce pod kostelem farním. V r. 1719 byla hrobka ohledána a místní kronikář (Ant. Pardubský) v pamětní knize o tom zaznamenal podrobnou zprávu, ve které se v skutku zmiňuje pouze o nádherných aksamitových úborech a hedvábných punčochách pohřbených tam rytířů. V dosti zevrubných záznamech neděje se nikde o monstranci zmínka, též současný epitaf o tom nenasvědčuje.

Vzhledem k významu, jaký má domněnka o pohřbení monstrance, zmiňuji se zde též i o samotném epitafu. Jest to rozměrný obraz klišovými barvami na plátně malovaný, značně už zašlý. Na něm vypodobněn v prosté rakvi ležící muž v mnišské kápi a s *křížem* v rukou, kolem rakve plane osm voskovic v jednoduchých svícnech. Při horním okraji asi uprostřed obrazu namalován (nesprávnými barvami) znak, lilie, a pod ním litery I. B. M. Z. Z. K potvrzení identity pohřbeného, označen epitaf ještě tímto nápisem:

Der WohlGebohrne Herr,

Herr Joann Bohuslaus Wenceslaus Morkowský,
Freyherr von Zastřizl, Erbherr der Herrschaft Boskowitz,
Swatobořic und Gesenec; Ihrer Kay: u. Königl: May: Rath,
und Landrechts: Beysitzer im Markgraftum Mähren:
Den 25 Julij. A. o. 1687. Fruh um 3/4 auff 7 im 77 Jahr
wemgerzotag. seines alters, in Gott entschlaffen.

²⁾ Na str. 61 Umělecká, národopisná sběrací a průmyslová výstava v Boskovicích pořádána v roku 1892.

³⁾ Více o tom v 68. a 69. čísle „Časopisu vlast. mus. spolku Olom.“ ve článku „Kostely v Boskovicích“, též v Šemberově monografii „Páni z Boskovic“, str. 137—138.

Návrh mitry z konce XV. věku.

Napsal prof. Otak. Hejnic.

Při rovnání rozsáhlého archivu Kutnohorského všiml jsem si též pergamenových desek, do nichž některé knihy memorabilní jsou zavázány a shledal jsem listy z kancionálů, z misálů, antifonáře ano i dosti hebrejsky popsaných blan. Nad jiné mne zajímaly desky knihy memorabilní z r. 1529 a 1530, kteréž na přední straně měly kresbu figuralní a jak bylo na prvý pohled patrné, představující Matku Boží s dítětkem, ovšem hodně zašlou a valně setřelou; na zadní straně pak desek byl patrný přímočarý ornament. Když p. ředitel průmyslového musea pražského Dr. Chytil navštívil Horu a archiv, ukázal jsem mu výkres a bylo konstatováno, že jest to mitra.

Teprve po dvou letech opatrně jsem šel se zmíněných desek pergament a podávám tuto podrobný popis s výměrami. Na pergamenové, silné bláně 37 cm široké, 52·5 cm dlouhé spatřují se zobrazené dva symetrické pětiúhelníky, po svislých stranách k sobě přilehlé, jež celou délku pergamentu vyplňují; k základnám jejich vodorovným, 26·3 cm dlouhým pojí se kolmé strany o 19 cm a k těmto připojují se šikmé strany o 24·2 cm, jimiž jsou pětiúhelníky uzavřeny. Nazírajíce na výkres spatřujeme na levé straně zobrazenou zadní stranu, jednodušší, na pravé straně přední, ozdobnější líc mitry.

Popíšeme nejprve ozdobnější, přední a čelní stranu.

Pravý tedy pětiúhelník skládá se z vnitřního pole, kolem něhož jde široký pás a kolem tohoto úzká obrubá. Vnitřní pole též pětiúhelníkové má tyto rozměry: základna měří 16·4 cm, kolmé strany po 12·2 cm a šikmé 14 cm. Lemující pás jest u spodní strany či základny 5·5 cm, rovněž tak u kolmých stran postranních, kdežto při šikmých jest jen 4·9 cm široký. Vnitřní pole jest ozdobeno obrazem Matky Boží, ona držíc v loktech svých synáčka, dítětko, jež polo ležíc polo sedíc na pravici Mariině jest podpíráno její levicí. Obě postavy mají zlatou gloriolu kolem hlav.

Matka Boží oděna jest v hnědou řízu, přes kterou přehozen modrý plášť barvy chrpové, bohatě zahybaný, zahalující i zadní část hlavy; na některých místech zjevný rub plášťový jest barvy štavnatě zelené. Vlasy kaštanové zastřeny jsou bílou, průhlednou rouškou, která i hrdlo obtáčí.

Obličej k dítětku schýlený jest již tak setřelý, že nelze více kresbu rozeznati. Postava matky od temene až k nohám měří 19 cm a stojí na bělavě šedivém hadu se zlatou korunkou, jež na dvě části přetržený leží

na zemi, kteráž vyznačena jest pruhem 5 cm širokým, zeleným, po celé délce vnitřního pole se tábnoucím.

Děťátko k Matce se tulící, k ní vzhlížející oblečeno není, má vlásky rusé a podloženo jest bílými plenkami; ručky má zdviženy k skloněnému obličej matčinu, jako by jí chtělo obejmouti.

Fond pole jest šarlatově červený a možno na něm dosud rozeznati bohaté ornamentální gothické žilkování, ponejvíce volutové, provedené temnější barvou — asi perem. Tím se charakterisuje, že byl obraz určen k vyšívání.

Bordura pásová, o níž svrchu zmínka učiněna, jest opět členěna; a to v široký pás a postranní proužky po 0·5 cm, jeden barvy zelené smaragdové, jež se přimyká k poli vnitřnímu, druhý však jest barvy blankytné se stínováním, tak že byl asi ve skutečnosti plasticky vypouklý. Mezi těmito proužky jest vnitřní pásek přes 3 cm široký zlatožlutý či barvy surového hedvábí a jest posázen v pouzderkách zlatých zasazenými drahokamy i polodrahokamy barev červených, modrých, zelených různých nuancí; ano i bílé se vyskytují. Velmi zajímavé jest fusování kamenů, jež v výkresu se dají vypořadovati; na př. karneol, umístěný ve vrcholu mitry, do tupého jehlanu se čtvercově základnou vybroušený, jest zasazen do pouzderka kruhového. Ovšem barva jednotlivých kamenů dá se určit jen podle sporých zbytků a někde ani těch není; jen tam, kde výkres přeložením se ocitl na rubu chráněném, zůstaly barvy svěží a zachován i způsob malování. Vlak na líci obálky pokračovalo stírání barev a nabírání špíny až do našich dnův. Podobným způsobem zachovala se jedna z dependencí, která byla za přičinou stužení hřbetu do vnitř nalepena; na výkresu však zobrazena není.

Zadní strana mitry jest podobně rozvržena, jako přední; jen pětiúhelníkové pole, jež bylo na přední straně šarlatové, jest zde rozděleno pruhem svislým 3·7 cm širokým, rovněž úzkými proužky lemovaným. Všecky uzounké proužky jsou smaragdově zelené, vnitřní však zlatožluté; i zde jsou všude posázené drahokamy. Zevnější lemující pásek jest opět blankytně modrý. Pole vnitřní jest svislým pruhem rozděleno na dva lichoběžníky, jež potaženy jsou ve fondu hedvábí barvy měhavé žlutozeleněčervené, jako byly i dependence.

Dosud zachovalé puky pergamentu svědčí, že bylo zkoušeno, jaký efekt návrh vzbudí; dá se totiž perga-

Zápis Dačického²⁾ přesně udává dobu, kdy biskup Filip do Hory přibyl těmito slovy: Ve středu při památce sv. Jiljí Filipus biskup Sidonienský, Vlach, přijel do Hory Kutny. Páni horníci darovali mu mtsu grošův, bylo jich 50 kop gr. č. Však podrobnější zpráva se dochovala v diariu, které bylo vedeno o agendě Filipově, ať jím samým, ať některým jeho sekretářem. Jest tam k r. 1504 ku 12. září zapsáno³⁾: Anno quo supra, eo tempore, quo sua Dominacio in Montibus fuerat, domini Montani munera infrascripta sibi obtulerunt, et nominatim omnia pontificalia, sub ea conditione, ut in vita manens sua Venerabilitas his tamquam propriis utatur; cum vero a vita secesserit, ut

²⁾ Vydání Rezkovo Paměti Mikuláše Dačického z Heslova I. p. 55.

³⁾ Cituji z článku Jana J. Řeháka, Kutnohorské diarium biskupa Filipa Villanuovy ve zprávách zasedacích král. české spol. nauk, poněvadž originál mi není přístupný; jest půjčen pryč z Kutné Hory.

illa omnia e converso in manus dominorum Missium deveniant: Duas coronas albas, unam deaurato decoratam, alteram vero margaritis datam; baculum pastoralem; lavatorium cum duas ampulas, omnia argentea; stolam albam; quandam grossorum in duabus scutellis stagni tertia florenorum 9, ut in possessionem sue cionis veniant, ut in suas necessitates que distribuat. Actum coram plurimis Spiritualibuscularibus hominibus.

Zápisem na jisto postaveno jest, že horní udělání biskupské potřeby je biskupovi jeváni propůjčili. Tím se návrh náš posunuje j 1504. Ovšem jest nerozřešeno, nebyly-li ute dříve hotovy a rovněž tak propůjčovány Augustinovi, jako byly k užívání dány Filipov

Proto sluší položití jakožto čas, v něm povstal, dobu od r. 1480—1504, s čímž by i letopočet souhlasil.

O poměrech selských na Litomyšlsku.

Napsal Ant. Tománek.

Důležité poznatky pro poměry selského lidu přináší mezi řádky staré knihy purkrechtní. Pro Litomyšlsko v tom ohledu vyniká „červená“ kniha purkrechtní, jejíž druhý díl (str. 548—1090) uložen v listovně c. k. okresního soudu in v Litomyšli. Opíraje se o znalost ostatního materiálu litomyšlského podávám dle ní přítomný článek.*)

Poměry za války třicetileté jsou pokračováním 16. století. *Obor působnosti rychtářského práva* pro nepravdělné poměry ještě se něco rozšířil, tak že rovnal se skoro poměrům ve století 15tém panujícím. Při domácím právé se *kšaftuje*. Na příklad Mandalčna, zůstala vdova po Václavovi Klejchovi, statek svůj u přítomnosti práva moravského k těmž záduší moravskému zcela zouplna odkázala a darovala.¹⁾ Rychtář a konšelé ujmali *statek sirotčí*, šacovali ho a sirotky opatrovali a vše do obecních knih sirotčích zapisovali.²⁾ Od rychtáře a konšel v Janově koupěn byl statek sirotčí.³⁾ Také *statky odumřelé* rychtář a konšelé pro neznámé dědice ve svojí správu ujímali, prodávali a případně na čas hospodářem osazovali. Ve Střenicích koupil Sobola od rychtáře a konšel *grunt*, z něhož všickni lidé jednoho dne morovou ranou se světa sešli.⁴⁾ Když ve Střenicích Vavrušků grunt nanejvýš k spuštění přišel, rychtář a konšelé zamluvili se s novým majitelem, kterému ho prodali, aby grunt zdržeti a opatrovati hleděl, že jeho k robotám jízdným potahovati nebudou.⁵⁾

* Poznámky bez udání knihy jsou z této červené knihy purkrechtní z let 1640—1657.

¹⁾ Str. 552.

²⁾ Stará zelená kniha A 19.

³⁾ Str. 571.

⁴⁾ Str. 705, r. 1647.

⁵⁾ Str. 725, r. 1647.

V Němčicích⁶⁾ Jan Vach, soused z města I ujal prozatím zahradu po Václavovi Sadilovi, hr nejvýš spuštěnou a zbořenou, a proto „má týž V tribuci vojenských, též robot za 2 letě, což mu svého přihlášení přiti se svolila, prázen býti a potu hospodářem osaditi, tak aby po vyjití těch 2 let telnosti v nynějších kontribucích obci pomoc jak jako i ouroky a roboty vrchnosti povinné vycház bejvány býti mohly“.

„Následujícího dne Vach předstoupice s i němčickým a konšely před pana hejtmána svými ústy přihlásil, že to tak přijímá a Adamovi pekař čic postupuje a odevzdává.“

Nejčastější jednání práva bylo při právé záu *při koupi, prodeji a jiných smlouvách*. Od obce se jako v 15. století nic odděliti⁷⁾ bez vědomí rychtáře a konšel. Při každém právé vedena o ma změnách kniha,⁸⁾ do které zápis stručně prozatím sován; v knize o soudě spravedlnost se vyhledala zanesly atd. Tak o soudě v Lubné r. 1650, v t; soud ovšem každoročně konati nemohl a nekonal několika letech, na příklad od roku 1644 až ro vyhledáno a vysvědčeno bylo rychtářem, že dle

⁶⁾ Str. 749, r. 1648.

⁷⁾ Když Matěj Hřidel z Litomyšle koupil od Jan dorf. loučku, dal rychtář a konšelé jen pod tou podmínk k zápisu, že bude-li loučku kdy prodávati, má na r janovské pobídnouti, aby ta loučka nebyla víc od ol vána. Kniha v museu č. 15 fol. 382.

⁸⁾ Zachovaly se na Zahaji od roku 1546. Řeč o jinde str. 922 v červ. purkrechtní.

ově zůstane ještě k dobírání atd.⁹⁾ Originály všech uschovány byly jen při domácím právé.¹⁰⁾ Byly to a smlouvy výměničné, které ponechala vrchnost upravným až do nařízení Tereziánských a Josefiánských. Později brali na zámek.

aké v řízení sporném zůstala pravomoc rychtářská ještě neztenčena. Na příklad, když nevole počala mezi Janem Rychlým a Janem Janouškem o cestu, od pana rychtáře tržeckého o touž věc sročení, rze jisté prostředky bez dalšího práva zaměstnání ky porovnání býti mohli skrze přátely od obojí dožadaué (soud smírčí)¹¹⁾ na domácím právé pře-

špadný zjev let 1630—1650 jsou *časté fundace* a odostelům. Když prodal Machat z Lažan svůj grunt Tobosika, pozůstavil k zadaší moravickému 100 kop na ten, aby držitel gruntu každoročně do kostela 3 libry až do vyjití odvozoval, nebo za něj sobě po jedné rážel.¹²⁾ Zadaší všech kostelů v těch dobách získalo jmění. Kontribuce byly veliké a hotových peněz a proto prodávali lidé na dlouhá léta splatnou dlnost za maličkost, často za několik procent k zá- které vzorně selskými kostelníky spravováno jsouc, hotové peníze mělo.¹³⁾

těch časech ustálila se forma postupů selských. Na příklad aspoň jeden zápis do dnes po staru aného gruntu z Lezníka.¹⁴⁾ Ondřej Kopecký (nyní koupil grunt po Jifkovi Kopeckém otcí svým vedle vy s máteří a bratřími svými za 450 kop. Na tu vypraviti má závdavku: nápadníkům k rozdělení p. Víc mimo to Markovi, Václavovi, Jiříkovi a Ada-bratřím svým, kdyby toho potřebovali,¹⁵⁾ na hotové i má pomoci po 20 kopách, všeho 80 kop; Pavlovi, u otec k řemeslu pomohl,¹⁶⁾ toliko 10 kop. Sobě pomoci také poráží 20 kop; za svršky sobě poráží p, takže místo závdavku spraviti a poraziti přichází op, ostatek platiti má v roky, při Třech králích nej-příštích začnouce, po 5 kopách až do zaplacení. dne 5. Decembris 1644. Při tom z téhož gruntu u každému z nápadníků po korci pšenice, po orci žita, po 5 kopách na maso, po půl sudu piva, pě na koření a po 5 ovcích vyjití má. Pakli by z nich dřív času z světa sešel, pomoc z jednoho na ho připadati a vejprava při gruntu zůstati má. Máteří rti její každý rok má vydávati: po korci žita, po pšenice, po 3 věrtelích ječmene, po věrteli hrachu, ony pro vaření, záhon pro len, 10 záhonů obilí po a jednu krávu chovati povinen bude.¹⁷⁾

tomu na vysvětlení poměrů selských na Litomyšlsku připojiti následující: Selský statek tvořil od 14. sto-

letí, odkud písemné doklady jsou po ruce, nedělný celek, od kterého se v zásadě nesmělo oddělití nic, bez čeho by obstáti nemohl; v 15. století byl sic dělitelný, ale obyčejně v praxi jen tu a tam se rozdělával. Velmi často ovšem byly drobnější, zpravidla nepřiležitější částí, odprodávány, grunt sám v hlavních rysech zůstával pohromadě. Po válce třicetileté oddělování resolucí hraběcí 1657 přestalo a statek nesměl se více ani v drobném o nic zvětšiti ani zmenšiti, ba ani směniti. Řidké výjimky stále ku přání vrchnosti potvrzují pravidlo. Statek selský postupován jedinému nástupci. Do roku 1498, kdy rod selský žil v nedřlu, dědicem statku byli neoddělení členové rodu, z nichž jeden byl hospodářem, z pravidla nejstarší. Toho roku dovoleno bylo volné kšaftování a starý řád zůstal jen v podpůrné platnosti, když totiž kšaftu nebylo.¹⁸⁾ V 16. století mohl odstupující hospodář ustanoviti svého nástupce 1. buď za živa při soudě, v 15. st. v soudě zahájeném;¹⁷⁾ 2. mohl tak učiniti kšaftem, pořizným před rychtářem a dvěma konšely;¹⁸⁾ 3. když hospodář nikoho neurčil ani za živa ani kšaftem, nebo dle kšaftu, musili se nápadníci smlouvou o nástupnictví dohodnouti.

Manželka hospodáře nebyla nikdy spoluvlastnicí, měla jako vdova týž díl jako ostatní nápadníci. Mužští nápadníci měli přednost před ženskými. Nápadníci podělování byli v 16. století různě dle vůle hospodáře odstupujícího, od 17. století však vždy stejným dílem ze sumy, za kterou byl statek nástupci prodán a která byla v 16. století libovolná, vždy však nižší skutečné, od 17. století však vždy pro týž statek stejná. Výhoda nastupujícího hospodáře před druhými nápadníky byla ta, že k statku obdržel zdarma pří-davky: při každém gruntu musilo býti obydelné stavení a hospodářské budovy v pořádku, musil býti po ruce v 16. století neurčitý, od 17. století však jistý vždy stejný počet dobytka koňského, hovězího, vepřového nebo skopového a drůbeže a pro ně píce do nových žní. Taktéž bylo s ná-řadím hospodářským. Pro nového hospodáře musilo se zdarma přidati i s dostatek „živobyti“ do nových žní. Za nepřidané „přidanky“ srážela se cena se závdavku, čili předních peněz, které náležely při postupu starému hospo-dáři ku placení osobních povinností, z nichž prvá byla opa-třiti děti své všechny stejnou pomocí. Jen při spuštění gruntu, které se stalo bez viny odstupujícího hospodáře, sráželo se také z peněz gruntovních, patřících jeho nápad-níkům. Rozdíl mezi starší dobou a 17.—19. stol. utvořil se právě v časech války třicetileté a záležel v tom, že v 16. století odstupující hospodář určoval cenu gruntu a tím po-díly nápadníkům volně dle svého usouzení a taktéž pomoc dětem, přidavky i výměnek a výpravu dětem, od 17. sto-letí byly tyto všechny věci při určitém statku určité a ne-měnitelné.

Peníze roční (splátky peněz gruntovních) děly se po mnohá léta v malých částkách, dříve též libovolně ustano-

¹⁰⁾ Kniha kšaftů od roku 1490 v museu litom. č. 118, fol. 1.

¹¹⁾ Na př. Stará zelená A 31: „Vondruška z Lubné poručila grunt svůj na soudě v Třemošné před rychtářem a konšely a tou vši obcí mocně příteli svému Ambrožovi, aby on ji do smrti dochoval.“

¹²⁾ Musejní kniha č. 116, str. 236: „Dědek rychtář, Staněk a Halama konšelé ve vsi Strakové vyznali, kterak Vich leže na smrtelné posteli požádal jest jich k řízení statku svého“; nebo Musejní kšafty fol. 36: Styndl z Janova dělal kšaft před rychtářem a konšely. Má na statku hospodářiti matka, pokud bude moci, pak má statek některému synovi postoupiti.

⁹⁾ Str. 991.

¹⁰⁾ Str. 780, 922, 982 atd.

¹¹⁾ Str. 588.

¹²⁾ Str. 751.

¹³⁾ Str. 924, kde koupili kostelníci karličtí 30 kop za rych.

¹⁴⁾ Str. 682.

¹⁵⁾ Pomoc potřebovala se, když se kdo ženil nebo vdával, zeni hospodářství.

¹⁶⁾ K řemeslu pomáhali si jako dříve selští synkové na šlsku často. Vandrovávali světem, až zavandrovali. Na je ze Střenice zápis, že Václav Harych 30 let po řemesle ém vandrovával a tolikéž let bratr jeho Jan po řemesle ském a že jsou nezvěstní.

vených a od 17. stol. určitých, které tak nejvýše 5 procent tržní ceny dosahovaly, tedy výše našeho úroku.

Věna nevěsty selské neměly. Obdržely pouze od otce *pomoc* několik kop hotově a z rodného statku *výpravu*, to jest vystrojení svadby, krávu a šaty ložní a svadební, jako synové.

Výměnek odstupujícího hospodáře záležel z části v naturalních a z části v užívání nějakého kousku role a louky a semo tamo i v jiných přídavecích do jeho života.

Zadlužení statku v 16. století libovolné, pokud pán pro neschopnost placení svých příjmů nezakročil, bylo od 17. století možné nejvýše do sumy závdavku, který obnášel již při volnosti 16. století nejvýše třetinu odstupné ceny.

Všechny tyto věci pro určitý statek v letech války třicetileté zkameněly a jest od té doby jeden zápis jako druhý s malým pouze přízpůsobením poměrů. Podáváme malou ukázkou zápisů z dob války třicetileté:¹⁹⁾

„Aktum Morašice. Havel syn nebožtíka Martina Beneše ujal a koupil grunt se vším příslušenstvím vedle kšaftu Markety matky své za sumu 500 kop. Z té sumy místo závdavku vyplatiti má Mariáně sestře dluhu matky své 10 kop, vice Mariáně, Anně a Lídě po 20 kopách. Ostatek platiti má v roky při Třech králích nejprve příštích po 8 kopách až do zaplacení. Přidány jemu klisny 2, vůz, pluh, brány, krávy 4, jalového 4 a jiné drobné hospodářství.“ Mimo to z téhož gruntu vydati má Anně a Lídě po 1 krávě, po 2 ovcích, po 4 kusech peřin s povlaky a Lídě obzvláště na plášť 3 kopy. Každé po 1 1/2 korci pšenice, žita 2 korce, po sudu piva, po 4 kopách na maso²⁰⁾ a to vše bez zmenšení a ujmy dílů jejich.“ — Případlo na každé dítě 100 kop podílu a 20 kop pomoci, kterou sobě majitel z ceny srazil.

„Aktum Říkovic.²¹⁾ Jan Frnka ujal a koupil grunt po Janu Votřelovi, jinak Oblízalovi, který na něj zápisu neměl, za sumu 400 kop. Na tu sumu vypraviti má závdavku 130 kop způsobem tímto: Za 2 klisny poráží se 24 kop, za 2 krávy 12 kop, za vůz, pluh a brány 15 kop, za obilí k setí a na chleby 12 kop, na opravu stavení 17 kop. Pozůstávajících 50 kop dle úmluvy postupuje na věřitele v posledních penězích, tak aby ten závdavek z ouplna vyšel. V roky platiti má, začna při Třech králích, po 5 kopách.“ Gruntovní peníze přišly nápadníkům dvou předešlých držitelů a nápadníkům po prodávajícím Votřelovi připadlo v posledních penězích 109 kop 16 grošů. Jak z nepřidaných přídaveků viděti, byl grunt úplně bez dobytka a hospodářství a hodně asi sešlý a proto ho majitel prodal.

„Aktum Pohora.²²⁾ Jeroným Zdeněk ujal a koupil grunt po Markovi Zdeňkovi otci svém dle smlouvy s nápadníky učiněné za sumu 200 kop. Na tu sumu vypraviti má závdavku všeho 65 kop způsobem tímto: na zaplacení restů do důchodů zámeckých na 3 termíny 25 kop. Na opravu stavení poráží sobě 20 kop a na klisny 20 kop. Pozůstávající sumu platiti má při Třech králích po 3 kopách až do zaplacení. Přidává se jemu jedna klisna, jedna kráva, 1 jalovice, vůz, pluh, brány a jiné drobné hospodářství. Z téhož gruntu Jiříkovi synu, kdyby k místu přijíti měl, vydáno bříti má pšenice 3 věrtele, žita korec, vola za 5 kop na maso, piva půl sudu. Martě dceři pšenice 2 věrtele,

žita 3 věrtele, piva 1/4 sudu, na maso tele a jedna kráva.“ Nápadníci Mikuláš, Jarolím držitel gruntu, Marta a Jiřík, bratři a sestra, obdrželi podílu po 33 kopách 45 grošů. Grunt ujal syn prostřední, nejstarší byl již ženat, jinak by byl musil dříve odstoupiti, začez nechal si odstupující hotově něco zaplatiti. Přednost v nástupnictví měl vždy starší syn, po synech dle stáří dcery. — Ostatní příbuzní nedědili nikdy nic a nastupovali v nápadnická práva dle blízkosti příbuzenství.

* * *

Hmotně dařilo se na Litomyšlsku sedlákům za války třicetileté velmi zle. Krajské úřady posílaly repartice jednu za druhou, Švédové vymáhali poplatky také.²³⁾ Přípřeže veliké a práce při opevňování Pardubic k tomu, pak několikrát ležení a pochody švédské vyssály kraj docela. Ze zápisů je viděti, že málokterý statek měl několik kusů dobytka, oseto nebylo, nářadí nebylo, stavení pustá, ba docela spustlá jsou napořád. Na velikých statcích neměli dáti co do úst a s dostatek chleba nebylo nikde. Pro bídu lidé ze statků odbíhají, někteří i lotrují, pokud se dalo, po kusech od gruntů odprodávají a vrchnost mlčí, jen dodatečně odprodej zapisuje.

V několika zápisech je psáno,²⁴⁾ že odprodává hospodář pole z velikého nedostatku svého, jsa od lidu vojenského dobytka zbaven a kusu chleba k obživení sebe, manželky a dítek svých nemaje, též pro veliké berně. V každé obci bylo několik gruntů dočista spálených od lidu vojenského,²⁵⁾ od partajů švédských svalených,²⁶⁾ skrz durchcuky spuštěných,²⁷⁾ od armády švédské na mizinu uvedených a zkažených.²⁸⁾ Byli lidé od Švédů i mordováni²⁹⁾ a tak jen znamení často bývalo, kde stavení stálo.³⁰⁾ Nejvíce utrpěla Květná, kde 5 gruntů bylo po 6 let pustých,³¹⁾ Horní Újezd, Střenice a všechny vesnice při silnicích k Vys. Mýtu a Svitavám. Až 25 let zůstávali některé grunty pusté.³²⁾ Pustý grunt hleděly nejprve obce samy novým hospodářem osaditi, levily mu roboty a kontribuce a pomáhaly, jak mohly, aby jeho díl aspoň v budoucnosti nésti nemusily. Kde ani sami nemohli hospodáře nalézt, musil ujmouti z poručení vrchnosti ledakdo, třeba i zadarmo vrchnost grunt pouštěla a dva grunty jednoho sedláka držeti nutila.³³⁾ Za to podíly lidí odběhlých, zejména sirotků, zabavovali.³⁴⁾

Že za takových poměrů dostavil se *mor*, není divu. Řádil krutě zejména na Lánech a ve Střenici. Často celé rodiny vymíraly morovou ranou jednoho dne.³⁵⁾

Tedy vojna, kontribuce, hlad, mor jsou hvězdy, které tehdy svítily — a třicet let to trvalo a tak není divu, že 200 let ku vzpamatování lidu zase se potřebovalo.

¹⁹⁾ Moje články ve Vzdělávací příloze k Věstníku okresu Litomyšlského 1899—1900.

²⁰⁾ Na př. str. 594.

²¹⁾ Str. 828, 1052.

²²⁾ Str. 1011.

²³⁾ Str. 556.

²⁴⁾ Str. 953.

²⁵⁾ Str. 953.

²⁶⁾ Str. 916, 919—929.

²⁷⁾ Str. 1091.

²⁸⁾ Str. 634, 798.

²⁹⁾ Str. 933.

³⁰⁾ Str. 706, 763, 765, 921.

¹⁹⁾ Str. 358 v červené knize purkrechtní.

²⁰⁾ Mariána byla již vdaná za Vavřince Nováka v Jarošově.

²¹⁾ Ibid. str. 559.

²²⁾ Ibid. 628.

Staré pohřebiště v Klatovech.

Sděluji Dr. K. Hostaš a F. Vaněk.

Na Pražském předměstí v trati na tak zv. „Rybničkách“ objevují se ve stavebním kruhovém výseči podobném bloku, omezeném starou ulicí a spolu silnicí Pražskou (Plzeňskou), silnicí Nepomuckou a obloučitou uličkou, která vede na část předměstí „Chuchlí“ od starodávna nazývanou, při hlubším kopání v staveništích a nádvořích lidské kostry, z nichž mnohé následkem častějšího překopávání již rozmeteny. V dobách dřívějších nebylo k těmto nálezům bedlivěji přihlíženo; lidu dostačila pověst, že zde stával starý snad klášterní hřbitov (Pražské předměstí nazýváno dříve „Klásterským“), jiní opět hádali na hromadný pohřeb lidí v boji padlých aneb morem zahynulých. Teprve při přestavbě domku č. p. 61 před dvěma lety podniknuté, když opět v písčité půdě uhozeno bylo na kostry a několik porůznu roztroušených lebek a kostí, obrácena k těmto nálezům pozornost poznovu; tehdy však k řádnému prozkoumání nebylo lze přikročití pro omezenost stavební plochy a jiné nepříznivé okolnosti.

Letošního roku (1902) konečně poskytnuta byla nižepsaným za ochotného přispění obce i občanstva příležitost k soustavnému zkoumání na třech různých místech. Při stavbě nového obytného stavení na místě starého spáleníště č. p. 62 uhodili dělníci ve hloubi jen 50—80 cm. pod podlahou na lidské kostry neporušené a v původní poloze zachované a tím dán podnět k dalšímu kopání pod stálým dohledem ještě na dvou místech jiných.

Na tomto místě (č. 62) nalezeno vedle četných po různu roztroušených kostí a lebek šest koster celých, z nichž jedna na jisto náležela osobě ženské.

Všecky ležely na znak, obličejem k východu obráceným, dvě z nich po různu, čtyři ostatní po dvou vedle sebe.

Čtyři z nich měly ruce svíslé při těle, dvě na prsou složené. Kostry spočívaly na žulovém skalnatém dnu, jež do hloubky 20—25 cm neckovitě, jinde opět na způsob koryta prohloubeno bylo. Nad hlavami a částečně i trupem dvou koster zdvihaly se základy domku č. p. 62 tak, že od koster dělila je jen slabá vrstva země (15 cm). Nepatrné zbytky ztrouchnivělého dřeva, které spolu nalezeny byly, nezdály se býti pozůstatky rakví, nejsouce ploché, ale spíše kuličkovitého tvaru; u jedné z koster zjevna byla hladce vykroužená kuželovitá prohlubeň, jakoby od kůlu mezi pánví kostry do hloubky asi 20 cm vraženého, v něm zbylá hmota mazlavá. Též porůznu nepatrné množství dřevěných

uhlíků, při dvou kostrách prst jakoby maltou promísená, dva malé střípky hliněné na kruhu robené nádoby a jediný, ne však těsně při kostrách nalezený kroužek bronzový v průměru 3·5 cm se zatknutým outkem — toť vše, co se při kostrách těch shledalo. Jinak po různu sebráno asi 12 lebek a četné množství hnátů a kostí. Délka tří koster měřených 1·50 m, 1·60 m a 1·88 m.

Poněvadž staveniště č. p. 62 nalezá se v polovici délky strany bloku na silnici Nepomuckou hraničící, předsevzato bylo kopání ve vyhořeném staveništi č. p. 79, jež tvoří nároží západní, doléhající na samé „Rybničky“, aby zjištěn mohl býti rozsah pohřebiště.

Zde však shledáno z nepatrného jen množství kostí po různu roztroušených a jinak též četnými zbytky kostí zvířat domácích a střepinami novějších nádob promísených, že místo několikrát již bylo překopáváno. Nalezená zde vrstva pískového nánosu na 2 m silná, pochází z výšin nad touto částí městiště k východu se rozkládajících, kteráž v této nížině ne bez důvodu „rybničky“ zvané, přirozeného usazení došla.

Na to získáno ochotným svolením p. Frant. Nohejla k dalšímu pátrání příhodné místo na dvorku při domku č. p. 54. Místo toto tvoří východní nároží stavebního bloku z předu popsaného a stavení obytné při něm, již portálem profilovaným, do hrotitého oblouku sklenutým a původem na sklon 15. věku ukazujícím, bylo zárukou, že v těchto místech málo bylo přestavováno. Kopáno nejprve na čtverečné ploše s délkou stranovou 4 m. Jelikož nádvoří prstí a rumem tu odedávna nasypáným místy přes 1 m bylo zvýšeno, uhozeno teprve ve značné hloubce dvou metrů na stopy koster a tyto bedlivým oškrabáním země zplaa odkryty. Bylo zde takto objeveno zprvu 12 úplných koster osob vyspělých, oběma pohlavím náležejících, uložených v nepravdělné řadě vedle sebe a vesměs v poloze orientované. Vedle stojící budova nedovolovala kopati dále směrem k západu, avšak z vyčnívajících končetin shledáno, že by kopáním v tomto směru přišlo se na jinou řadu mrtvol. Pátráno tudíž dále po řadě již odkryté směrem severním, když bylo před tím vykopané skupení fotografováno a pak z nedostatku místa pro vyházenou zem postupně opět zasypano.

Na prostoru takto celkem odkryté (32 m²) vyhrabáno přes 20 těl celých, mimo četné pohybené země již rozmetené kostry ve vrstvě svrchnější. Těla zachovaných koster ležela ve dvou vrstvách nad sebou, mezi

nimi byla vrstva hlíny 10—30 cm silná. Ve dvou případech bylo lze zjistiti ještě i třetí (nejsvrchnější) vrstvu.

Měřené délky koster pohybují se mezi 1·59—1·80 m. (1·59, 1·60, 1·60, 1·60, 1·65, 1·68, 1·68, 1·72, 1·76, 1·80.)

Jediná, jak se podobá dětská kostra, měřila pouze 1·10 m délky. Všecky, vyjímaje dvě nejhlouběji položené kostry, jichž ruce ležely volně při těle, měly ruce křížem buď na klíně nebo přes prsa složené. Kostry nejspodnější spočívaly opět v korytu podobných, do žulové skály vytesaných rovech, hlubokých 25—40 cm a oddělených od sebe stěnami 30 cm širokými. Jen nad jednou kostrou nalezen byl patinou pokrytý *kroužek ze spěše*, poněkud sploštěný, jehož průměr 4 cm, dále nalezeno po různu v prsti více (20) kousků železa silným *hřebům* o velkých hlavách i bez nich podobného, rzi úplně prostoupeného, velký *sub kančí*, menší *sub zvířecí*, pak beztvárný *kousek bronzu* patinou prostoupeného a 3 *hliněné střípky*. Stopy setlelého dříví nebo jiných předmětů shledány zde nebyly.

Stodola k čís. 54 přináležející leží na periferii stavebního tohoto bloku, omezeného zde svrchu jmenovanou uličkou Chuchelskou v podobě nepravidelného čtvrtkruhu. Dle zprávy bývalého majitele při kopání základů k této stodole na straně zevní do ulice obrácené nenalezeny již žádné kostry; podobně neshledáno žádných zbytků koster při zakládání svodního kanálu r. 1899 podél celé ulice Chuchelské na silnici Nepomucké.

Za to hojně jich množství nalezeno bylo v centru tohoto stavebního trojhranu při každé se naskytnuvší příležitosti. Jest tudíž na bíledni, že celé toto pro-

stranství ve výměře 5410 m bylo místem k pohřbívání vyhrazeným a že ulice je omezující jsou podnes tytéž, jako v dobách založení starodávné Chuchelské osady.

Při úvaze o stáří pohřebiště nemožno pominouti zmínky, kterou činí o něm Jan Flor. Hammerschmid ve své „Historii Klatovské“ z r. 1699 na str. 104 v tato slova: „Toto však se povídá a o tom svědek jest jeden soused Klatovský jménem Samuel Jan Kratina, v Pánu nedávno usnulý, že jest dostal mezi jinými starodávnými pamětmi od P. Martina Stolinského, někdy primasa Klatovského, takovéto poznamenání: „Kdy (prý) Rohmil, pán nejprvnější křesťanský nemohl pokoj užití s pohany tu bydlícími, obzvláště o pohřeb, kde by se noví křesťané měli pochovávat, veliká roztržitost mezi nimi zůstávala.“

Tehdy zatím tu, kde nyní slove „Na rybníčku“ předměstí Klášterském mrtvá těla pochovávali noví křesťané, na kterémžto místě umínili sobě postaviti kostel pod titulem Sv. Petra, apoštola Páně, což i v skutek počali vésti na způsob malé kapličky, však pohané jim to brzy rozmetali, takže od takového předsevzetí museli ustoupiti.“

Klatovské pohřebiště bezpečně aspoň koncem trvání svého na první počátky křesťanského kultu v Klatovech poukazuje. Svědčí proto nejen způsob pochování, úplná chudoba hrobů na milodary a poloha pohřebiště pod staveními a na dvořistích starodávné osady, ale i blízkost dosavadního hřbitova sv. Jakuba na témž předměstí, který jistě již ve 13. stol., tedy v době, kdy se již na tomto pohřebišti „na Rybníčkách“ více nepochovávalo, tu se svými kostelíky stával.

Exulanti Královéhradečtí.

Napsal L. Domečka.

V Hradci Králové před bitvou Bělohorskou byly čtyři strany náboženské: katolíci, podobojí, luteráni a Čeští bratři. Po bitvě Bělohorské reformace katolická počala i v Hradci Král. horlivě pracovati, aby všecky jinověrce zase uvedla do lůna jedné církve. Dosud Hradec měl arciděkana luteránského, mistra Jakuba Hrabce, který předvádaje asi, že by v Hradci pronásledování nešel a dříve nebo později úřad svůj opustiti musil, ohlásil dne 8. srpna 1622 purkmistru a radě, že pro nedostatek paměti a očí po sv. Havle s nimi se rozloučí. Obec však poslala k němu své zástupce, kteří přemluvili ho, že v Hradci setrval ještě do počátku r. 1623. Ne-li toho roku, jistě r. 1624, kdy nekatolické kněžstvo vypověděno bylo z Hradce Král., odebral se do vyhnanství. Byl to asi první exulant Hra-

decký a za ním v letech pozdějších následovali do ciziny mnozí jiní.¹⁾

Arciděkanem po Hrabceovi stal se v Hradci Král. na počátku r. 1623 katolický kněz Jan Václav Coelestin z Kronfeldu. On a minorité, kterým dostalo se od císaře kostela sv. Anny, působili všemožně k obrácení Hradeckých na víru katolickou. Arciděkan Coelestin zkoušel to nejprve mírnými prostředky, domnívaje se, že lid získá spíše po dobrém nežli násilnostmi. Když však po dlouhou dobu žádného výsledku se nedodělal, sáhl ku prostředkům násilným, jež dříve odsuzoval. Jednu neděli po kázání sval všecky své osadníky na procesí, ale, když žádný za ním

¹⁾ Fr. Švenda, Třetí měděný obraz Král. Hradce r. I. 104, 108.

nešel, vojáci horvatští s jeho vědomím do kostela s obnaženými šavlemi vpadli a lidi nutili, aby za ním šli. Při další reformaci pak měl mu býti pomocen praporec pluku Breinerovského o 200 mužích, který byl z poručení místodržících ze dne 15. prosince 1625 do Hradce Králové vložen a tu po tak dlouho měl zůstat, pokud celé město nestalo by se katolickým.²⁾

Pozornost svou obrátil arciděkan nejprve k čelným osobám v městě, neboť měl za to, že s ostatními bude mítí pak snazší práci. Vzav s sebou kapitána praporce Breinerovského Kašpara Straussa, šel nejprve k nejbližšímu sousedu lékaři Mikuláši Akoncioví, který jsa dnou trápen, několik již let z lůžka nemohl se hnouti. Jeho dotazoval se, chce-li státi se katolíkem? Odpověděl, že, pokud jiného hnutí v srdci svém necítí, proti svědomí činiti nic nechce. Arciděkan mu vyhrožoval a dodal: „Pokud tři nebo čtyry hlavy neskočí, město toto sobě neusmyslí.“ Na to řekl mu lékař: „Jestliže i má hlava tobě ku překážce jest a máš nad ní moc, kaž ji sraziti. Toto své na polo již shnilé tělo radši po hrudách smýkati a na kusy roztrhati dám než abych chtě a věda svědomí násilí učiniti dopustil.“ Arciděkan rozhněván vstal a odesel a kapitán za ním jda potichu k doktoru řekl: „Bude pán věděti, jak sobě poraditi, široký jest svět.“

Na to hned svolána byla všecka obec z města i předměstí, brány zavřeny a jedni po druhých povolávání a těžké pohrůžky jim činěny. Někteří bázlivější slíbili, že ve víře katolické vyučiti se dají, a kteří odpírali, do vězení jsou vsazováni. Každý kout, sklep a síň na radnici plny byly vězňů. Po domech pak vojáci byli rozsazováni a dovoleno jim, aby, co chtí, dělali. Zděšené ženy, děti a čeládka k radnici běžely, muže, otce, hospodáře pláčem a křikem trápily, až tito, klesnuvše na mysl, jedni po druhých se poddávali a žádali, aby katolickému náboženství naučiti se mohli.³⁾

Ale přes to mnozí z Hradečanů při své víře vytrvali, a než by se jí byli zpronevěřili, raději své statky, rodné město a vlast opustili a i s čeledí do nehostinné ciziny se vystěhovali.

První větší proud exulantů opustil Hradec Králové na počátku r. 1626. Mezi nimi byli i mnozí učení a vynikající mužové Hradečtí, mezi těmi i chorý lékař Mikuláš Akontius, jenž na vůz dal se pracně naložiti a do Lešna v Polsku zavézt, kde 25. února 1632 zemřel,⁴⁾ dále Gabriel Svěchyn z Paumperku, mistr svobodných umění, básník, správce školy a konšel a přední písař radní obce Hradecké, jsi nemalé služby prokázal, který odebral se nepochybně do Zhořelce v Lužici a zemřel r. 1628,⁵⁾ Jan Tobolecius Černošský, někdejší správce školy Hradecké, a Pavel Jakobens Čáslavský.⁶⁾

²⁾ T. Bílek, Dějiny konfiskací 1074. — A. Gindely, Geschichte der Gegenreformation in Böhmen 408, 280, pozn. 1. — J. Solař, Dějepis města Hradce Král. 111. V Historii o těžkých protivenstvích církve České 1844 str. 283 mylně se uvádí, že celý Breinerovský regiment teprve r. 1626 do Hradce Král. byl položen.

³⁾ Historie o těžkých protivenstvích církve České. 282—285.

⁴⁾ Tamže 286.

⁵⁾ J. Biener z Bienenberku, Geschichte der Stadt Königgrätz II. 309. (rukopis v hist. museu Královéhradeckém.) Poslední nápis do manuálu radního skončil slovy: „Dextera nobiscum unimnis esto manns.“ — A. Rybička, Královéhradecké rodiny 17. rovní 30.

⁶⁾ Historie o těžkých protivenstvích církve České 285.

Mezi exulanty bylo 30 měšťanů a měšťanek, kteří drželi domy v městě, v hejtmanství Střezinském, u sv. Anny, v Klášteřišti, v Malých Trávnících a v Soukenicích.⁷⁾ Někteří z nich zanechali v Hradci raději značné jmění, nežli by byli víru svou zradili. Když třikráte byli obesláni, aby před komoru královskou se dostavili a neposlechli, nařídili místodržící purkmistru a radě dne 21. února 1626, aby statky jim pro komoru královskou konfiskovali.⁸⁾ Rozkaz ten ve dnech 27. a 28. března provedli primator Jan Hubetius z Libé Hory, císařský rychtář Mikuláš Boček a ustanovení k tomu komisari.

Exulanti, co mohli, s sebou odvezli a jen něco málo zůstalo v domech Pavla Jakobe a Jana Tobolecia. K nařízení královské komory primator Jan Hubetius, císařský rychtář Mikuláš Boček a František Nikodem popsali a zabavili všecko nářadí a nádobí, které v obou těchto domech našli. V domě Pavla Jakobe našli ve sklepě dva prázdné velké džbánky, cínová stoudev na vodu, dvě cínové pánve, plechová láhev, cínový svícen, tři kusy peřin v zelené posteli pod nebesy, 38 předen příze a kord. V dolní světnici byly tři velké stoly a malý stůl, dvě židle, tři malé postele a jedna postel, zelený psací stůl a zeleně natřená rohová skříň. Nahoře v komoře u schodů stála bílá postel a v ní byly čtyři peřiny. V komoře vedle hoření světnice zůstaly dva kované džbánky, kotel na ryby, mosazná stříkačka proti ohni, tři železné kozlíky, kožený kotel, šest rožňů a sekera. V hořejší světnici nalezeny byly žlutě natřená postel s jednou peřinou, cínový svícen a dvě stolice s opěradly, na předsíni kožený židle a stůlka plátna a v komoře dříveček postel s dvěma peřinami a dva džbánky. Na dolní předsíni stála konečně černá tabule, stolek na víno a dvě stolice.

V domě druhého exulanta Jana Toboletia nalezeny byly ve sklepě zelená postel bez peřin, džbánek, plechová svítlna, pět cínových talířů, pět prostředních mís, umyvadlo, tři džbánky, dva cínové svícny, soudek na sůl, sedm kotlů bez noh, železná okenice, půlžejdlíková cínová konvice, džbánek a dva kusy plátna. Ve světnici stály tři stoly, měděný hrnec, stolice s opěradly a čtyři skříně. Jan Tobolecius měl také svou kancelář a v ní zanechal pouze železnou postel, železný prsten a dva nože. V předsíni zůstal pouze kovaný džbánek a v hořejší světnici stůl, postel a tři stolice.⁹⁾

⁷⁾ Seznam exulantů v Solařově „Dějepis Hradce Králové“ str. 112 je nesprávný a neshoduje se hlavně, pokud jmen se týče, se seznamem uvedeným v Bílkových „Konfiskacích“ II. str. 1074 a 1075 a v Bienenberkově „Geschichte der Stadt Königgrätz II.“ str. 302 a 304. Tomek v „Místopisných pamětech Hradce Králové“ na str. 26 pravi, přidržuje se Solaře, že vystěhovalo se 35 uesdlých měšťanů do ciziny, ale dle shodujícího se seznamu Bílkova a Bienenberkova, kde se uvádějí opuštěné domy, bylo majitelů jich, kteří se vystěhovali, pouze 30. Jména jich byla tato: Petr Košťál, Donát Šretr, zvonář, Bedřich Šuman, Jan Tobolecius, Jiřík Dědek, Pavel Jakobaeus Čáslavský, Kateřina Kavková, Melichar Bachman, Mariána Binětová, Jan Šmid, Šimon Krejsa, Tobiáš Prostějovský, Jakub Patočka, Daniel Pisecký, Petr Bitovec, Ludmila Moudrá, Daniel Jarošek, Michal Fink, Samuel Perný, Jakub Slánský, Anežka Radochová, Zuzana Strnadová, Jan Skokal, pekař, Václav Srna, Kašpar Frýdecký, pekař, Anna Třebechovská, Jiří Mazánek, Tomáš Cimrman, šmejdlí, kněz Jan Plachta a Jan Bachman. Vedle nich byli někteří exulanti, kteří domů neměli, na př. Mikuláš Akontius a Gabriel Svěchyn z Paumperku.

⁸⁾ Originál v místodržitelenském a kopie v zemském archívu v Praze.

⁹⁾ Bienenberk, Geschichte der Stadt Königgrätz II. 304—306.

Než všichni nekatolíci neodešli z Hradce Králové do vyhnanství, mnozí tu ještě zůstali a všem pokusům protireformačním neustupně oddolávali. Byl tedy zvolen ještě jeden osvědčený prostředek proti nim. Téhož dne 21. února 1626, kdy místodržitel nařídili, aby exulantům nevrátivším se statky v Hradci Králové se konfiskovaly, vydali druhý rozkaz purkmistru a radě, aby do domů tvrdošijných nekatolíků vložili dvojnásobný počet vojska.¹⁰⁾ Rozkaz ten provedl jakýsi Wolfstirn, výplatce pluku Breinerovského. Za činnost svou v Hradci Králové a jiných věnných městech obdržel od císařovny za odměnu zlatý řetěz a plat z milosti.¹¹⁾

Sužování a vyjídání vojáky mnozí z Hradeckých přestoupili opravdu na víru katolickou, kdežto jiní učinili tak jen na oko. Po několika měsících byl již Hradec Králové velkou většinou katolickým a proto nebylo tu více potřebí praporec pluku Breinerovského i odtáhl s hejtmanem svým Straussem dne 27. srpna 1626 do Kladska.¹²⁾

Přes všechna pronásledování zůstávali však v Hradci Králové ještě mnozí, kteří nechtěli víru svou opustiti. Než brzo došlo i na ně. Za exulanty z Hradce r. 1626 vyslyšeli odstěhovali se do ciziny i oni. Ještě r. 1626 nebo roku následujícího vystěhoval se Václav Vosyka, který ve vyhnanství zemřel a zůstavil po sobě vdovu a tři syny. Synové Václav a Isaiáš byli od mladosti při umění literním, a když reformace začala, na cesty do cizích zemí se vydali. Jeden z nich se tam oženil a druhý v Nizozemsku vstoupil do akademie a tam teologii studoval. Jan, třetí syn Václava Vosyky, vstoupil do císařské armády. Vdovu po Václavu Vosykovi Alžbětu vzal si Jan Žák z Radobýle, někdejší správce školy, konšel a písař radní, který vedl v Hradci život skvostný, na díle i s vojáky statek utratil, a když více co utráceti nebylo, z města a království do Lešna r. 1627 odešel. Dne 12. ledna 1638 však opět vrátil se do Hradce Králové, k náboženství katolickému přestoupil a některé statky od komory královské obdržel, ale již 24. ledna téhož roku zemřel.¹³⁾

V měsíci lednu 1628 vstoupil do rady Simeon Daniel z Semanína, písař radní, který obci mnoho prospěl a ohlásil, že na rozkaz císařův mají z tohoto království odebrati se všickni, kteří v náboženství srovnati se nechtějí, a dodal, že podle rozkazu toho i on se chce zachovati. Poděkoval pánům za ochranu a žádal, aby manželce jeho Martě, vdově po exulantu Janu Čenvičovi, vydali vysvědčení o chování, ježto odebrati se chtí pod ochranu knížete Frýdlandského.¹⁴⁾ Podobně svak jeho Daniel Čenvič z Libína a Kateřina a Veruna Čenvičovy, sestry Danielovy, ohlásily, že nemohouce náboženství římsko-katolického přijati, jinam na byt obrátiti se umínily a všecken statek svůj sirotku po bratru svém Janovi, Václavu Čenvičovi po-

¹⁰⁾ Originál v místodržitelském, opis v zemském archívu v Praze.

¹¹⁾ A. Gindely, Geschichte d. Gegenreformation in Böhmen 283.

¹²⁾ J. J. Solaf, Dějepis města Hradce Králové 112.

¹³⁾ Zpráva purkmistra a konšelů v Hradci Králové ze dne 27. srpna 1630 komoře české o sirotečích pro náboženství ze země ušlých. Archiv místodržitelský. — A. Rybička, Královéhradecké rodiny erbovní 37. — T. Bilek, Dějiny Konfiskací 1077.

¹⁴⁾ Simeon Daniel z Semanína téhož ještě roku zemřel a jeho vdova po něm provdala se za Jiřího Šlechtu, souseda F. Švenda, Třetí měděný obraz Hradce Králové r. I. 175). Uvedeno je v „Historii o těžkých protivěnstvích“ 286, že Simeon Daniel z Semanína v Lešně r. 1644 tam zemřel.

stoupily.¹⁵⁾ Jiný bratr jejich Jindřich, apatekář, vydal se na cesty do ciziny a asi více do vlasti se nenavrátil. Václav Čenvič učil se kupectví v Kladsku a, vrátiv se do Hradce Králové, přijal katolickou víru a r. 1637 ujal se statku, který po strýci a tetách mu připadl.

Mezi exulanty roku 1628 připomíná se dále Martin Dubský, který pryč odešel a dvůr prázdny v Hradci zanechal, a manžel Anny Kadeřávkové, která za něho pykati musila. Poněvadž navrátili se do města nechtěl a potupně o náboženství katolickém mluvil, byl jí obchod v suknech zastaven a zapovědén a poručeno jí, aby sukna, jež na skladě měla, v celku odprodala a více žádných nepřijímala.¹⁶⁾

Stěhování nekatolíků z Hradce Králové do ciziny nebyl však ještě konec. Z exulantů, kteří po roce 1628 odebrali se do ciziny, známi jsou jen ti, jejichž statky v letech 1630, 1636 a 1644 ujaty byly od komory královské. Jmenujeme z nich Jana Nygrina, Jana rytíře z Babna, jenž býval generálním strážmistrem vojska stavovského, někdejšího praeidikanta Šimona Těšínského, Anežku Zvoňčkovou, po níž za odměnu dostal dům Oldřich Khol, cís. ubytovatel v Trutnově, Hynka Kapellu, Václava Tuhého¹⁷⁾ a Jana Kramlovského z Hirsfeldu, měšťana a radního. Před odchodem svým exulant tento ještě velké dobrodiní obci Královéhradecké prokázal, odpustiv jí zapůjčené peníze v obnose 3450 kop 49 gr. m. i s úroky.¹⁸⁾

Domy a statky po exulantech nikdo koupiti ani najati nechtěl, ač nabízeny byly za nepatrnou cenu jednoho až dvou set kop, kdežto dříve za tisíc i více kop se kupovaly. Protože nebylo kupce, ani odhadnuty nebyly. Teprve r. 1629 prodán byl jeden dům za 600 kop mš. a jiné namnoze úplně spuštěné odhadnuty a dílem prodány byly z poručení komory královské ze dne 17. února 1630 v tomto roce a následujících letech za 100—400 kop. Z domů těch dům Kateřiny Kavkové postoupen byl r. 1636 od komory České za 300 kop mš. synu a dceři její, kteří přistoupili k náboženství katolickému a dům Václava Sruy odhadnutý za 400 kop prodán byl r. 1636 vdově jeho, která i se synem do Hradce Králové se navrátila a víru katolickou přijala.

Některé statky po emigrantech Hradeckých nikdo koupiti nechtěl. O ně tedy žádala obec Hradecká, aby jí na velké výlohy, jež vynaložila na lid vojenský, k potřebám jejím byly postoupeny. Žádost její však po dobrozdání komory České ze dne 30. září 1630 byla odmrstěna.¹⁹⁾

Čeští exulanti v cizině nepřestávali toužiti po návratu do vlasti. Některým podařilo se to za vpádu Saského do Čech. Roku 1634 zmocnili se Sasové i Hradce Králové a při tom zajisté mnozí exulanti se sem vrátili a jiní, kteří se stali katolíky jen na oko, opět prohlásili se pro kalich. Arciděkan Hradecký E. Karas píše arcibiskupu Pražskému o tom dne 22. prosince 1635 a prosí ho o radu, co s obyvateli Hradce, kteří opět v kacířství upadli, má počítati.²⁰⁾ Než r. 1635 uzavřel císař Ferdinand II. mír s

¹⁵⁾ F. Švenda, Třetí měděný obraz Královéhradce r. I. 163. — A. Rybička, Královéhradecké rodiny erbovní 9.

¹⁶⁾ F. Švenda, Třetí měděný obraz Královéhradce r. I. 162.

¹⁷⁾ T. Bilek, Dějiny Konfiskací 1076—1077.

¹⁸⁾ List Jana staršího Žáka z Radobýle ze dne 13. prosince 1637 v historickém muzeu Královéhradeckém.

¹⁹⁾ T. Bilek, Dějiny Konfiskací 1078.

²⁰⁾ Originál v archívu arcibiskupském, kopie v archívu zemském v Praze.

asy, exulanti musili vrátiti se opět do vyhnanství a nestolici Hradečtí buď byli přinuceni státi se katolíky nebo lešli ze země. Vysvitá to ze seznamu uprchlých z Hradce rálové sestaveného r. 1641.²¹⁾

²¹⁾ Originál v archívě arcibiskupském, kopie v archívě zemém v Praze.

Naděje, které skládali exulanti do moených svých přátel, že dopomohou jim opět k návratu do vlasti a ku ztraceným statkům, jedna po druhé mizely a zmizely jim po zavraždění Waldšteinové a po uzavření míru Westfalského úplně.

Nález mincí v Zádolích.

Píše Josef Smolík.

V Zádolích, obci nedaleko Opočna, uhodil v měsíci březnu t. r. pan Jan Řízek při zvelebování zahrady při natku svého otce na hliněný, zeleně polévaný džbán mincemí, který vzal za své. Při ohledání „pokladu“ našteno 56 kusů zlatých, 47 tolarů, 3 půtolary a na 40 drobných stříbrných mincí.

Zvláštní šetrností k Museu král. Čes. veledůstojného p. Václava Uhlíře, biskupského vikáře v Přerověch blíže Zádolích, vzdávám plné díky, že spolu nálezcem p. Janem Řízkem, jemuž rovněž děkuji, byl ten nález do Musea přinesen byl, a mně dovoleno bylo prohlédnouti, zlaté i hrubší stříbrné mince si ověřiti a ostatní poznamenati. O těchto posledních vydávám na konci stručnou zprávu; mnohem důležitější a cennější jsou mince před těmito jmenované, které se střídají, po případě popisují takto.

Čechy.

Ferdinand II. Dukát z r. 1583 z mince budějovické.
Líc. Korunovaný císař v celé postavě se žezlem a říšským jablkem.
Opis. RVDOL. II. D. G. R. — I. (široká lví hlava) atd.
Rub. Korun. štít český a uherský s prsním štítkem rakous.-burgundským.
Opis. ARCHID. AVS. DVX BVR. M. M. 1583. (1 kus.)
Téhož tolar z r. 1592 z mince kutnohorské mincmistra Šatného z Olivetu. (1.)
Ferdinand II. Tolar z r. 1624 mincmistra Steinmüllera v Jáchymově. (1.)
Albert z Waldšteina. Dukát z r. 1629 z mince jičínské.
Líc. Poprsí zpřímá hledíc.
Opis. ALBERT. D. G. D. (slunce) FRID. ET. SAGA.
Rub. V korun. štítě fridlanská orlice se šesti znaky na prsou.
Opis. SAC. RO. IMPE. PRINCEPS. 1629. (1.)

Slezsko.

Matias II. Vratislavský dukát z r. 1612.
Líc. Korunované poprsí se zlatým rounem, obrácené k levé straně.
Opis. MATTHIAS. II. — D. G. H. B. R. A. A. D. SI.
Rub. Štít města Vratislavi.
Opis. MONETA. AVREA. S. PO. WRATISLAVI. 1612. (1.)

Ferdinand III. Dukát z r. 1643 z mince vratislavské.
Líc. Korun. poprsí k straně levé.
Opis. FERDINAN. III. D. G. R. I. S. A. G. H. B. REX. D. S.
Rub. Říšský orl se štítkem uher. a českým atd.; pod křídly orla M — I.
Opis. ARCHIDVX. AVST. (labuť) DVX. BV. M. M. C. T. 1643. (1.)
Unciálky M — I = Michal Jan, císařský wardein ve Vratislavi († 1649, 11/2).

Uhry.

Ferdinand I. Křemnický dukát z r. 1548.
Líc. Matka boží sedíc drží dítě na pravé ruce.
Opis. FERDINAND. D. (štítek s rakouským břevnem) G. R. VNGARIE.
Rub. Sv. Ladislav mezi K — B.
Opis. S. LADISLAVS. — REX. 1548. (1.)
Matias II. Křemnický dukát z r. 1611.
Líc. Korunovaný král mezi K — B.
Opis. MATTHIAS. II. D. G. REX. HVN.
Rub. Matka boží se žezlem v pravici drží dítě na levé ruce a sedíc opírá nohy o půlměsíc, vše v záti.
Opis. DES(ignatus) IN REG. BO. (rak. štítek) AR. AVS. 1611. (1.)
Téhož křemnický dukát z r. 1613. (1.)
Ferdinand II. Křemnický dukát z r. 1627. (1.)
Ferdinand III. Křemnický dukát z r. 1639 (1.) a 1640. (1.)

Sedmihrady.

Bellén Gabor. Nagy-Banyaský dukát z r. 1626.
Líc. Bradaté prostovlasé poprsí k levé straně.
Opis. GAB. D. G. S. R. I. ET — TRAN. PRIN.
Rub. Matka boží sedíc má na pravé ruce dítě a v levé žezlo; po stranách N — B.
Opis. PAR. HV. DO. SICO (uherský štítek) OP. RA. DVX. 1626. (1.)
Téhož dukát z téže mincovny z r. 1627. Na rubu drží Matka boží dítě na levé ruce a žezlo v pravé. (1.)

Dolní Rakousy.

Ferdinand II. Vídeňský tolar z r. 1624 za mincmistra Fellnera z Feldecku. (1.)

Korutany.

Ferdinand I. Tolar z r. 1559. Na rubu dole v říšském jablku 72. (1.)

Tyrolsko.

Ferdinand, arcivévoda (1564—1595). Tolar bez letopočtu. (2.)

Rudolf II. Tolar z r. 1603.

Líc. Ověšené poprsí v levo; pod ramenem 1603.
Opis. RVDOLPHVS. II. D. G. ROM. IMP. SEM. AVG. GER. HVNG. BOH. REX.

Rub. Korunovaný štít ověšený řádem zlatého rouna s mnohými znaky; v první řadě uprostřed tyrolská orlice.

Opis. NEC. NON. ARCHIDVCES — A. DVC. BVR. COM. TIROL. (1.)

Téhož tolar z r. 1605 se správně psaným jménem: RVDOLPHVS. II. atd. (1.)

Maxmilian, arcivévoda (1612—1620). Tolar z r. 1617 z mincovny hallské. V opise pod poprsím unciálky co, t. j. Kristof Orber, mincmistr. (2.)

Téhož tolar z r. 1618. (1.)

Polsko.

Vladislav IV. (1632—1648). Dukát města *Toruně* z r. 1633.

Líc. Korunované poprsí k levé straně.

Opis. VLAD. IIII. D. G. REX. POL. ET. SVE. M. D. L. R. P.

Rub. Anděl drží před sebou štít města *Toruně*; u štítu I — I.

Opis. MONETA AVR. CIVIT. THORVNENSIS. 1633. (1.)

Téhož města dukát z r. 16—37; letopočet umístěn na rubu po stranách štítu, a pod ním rovněž I — I jako unciálky *Jakuba Jakobsohna* z *Embden*, který byl mincmistrem v *Gdaňsku*, *Elbinkách* a *Toruni* v letech 1630—1639. (1.)

Ostatní země uvádím v abecedním pořádku vyjma *Belgii* a *Nizozemí*.

Bavorsko.

Augšpurk. 60krejcar z r. 1564.

Líc. Veliký „pyr“ na postavci, na němž hlavička zpřímá hledí.

Opis. AVGVSTA VINDELICORVM. M. D. LXIII

Rub. Říšský orel má na prsou říšské jablko a v něm 60.

Opis. FERDINANDI. IMP. AVG. P. F. DECRETO. (1.)

Norimberk. Tolar z r. 1623.

Líc. Tři štíty ($\frac{1}{2}$) mezi 16—23.

Opis. MONETA * ARGENTEA * REIPVB * NVRENBERG *

Rub. Říšský orel s jménem a titulem *Ferdinanda II.* (1.)

Téhož města tolar z r. 16—27 (1), 1628 (1) a 16—38. (1.)

Benátská republika.

Marin. Grimani II., dóže (1595—1606). Dukát bez letopočtu.

Líc. Dóže přijímá kleče prapor od sv. Marka.

Opis. D|V|X| MARIN. GRIM. — V|E|N|F|T.

Rub. Kristus v celé postavě v rámci podobném mandorle.

Opis. SIT. TIBI. CHRIS. DAT. QVEM. TV. REG. ISTE. DVCATVS. (1.)

Brunšvicko.

Jindřich Julius (1589—1613). Tolar z r. 1610. Na rubu sv. Ondřej s opisem: HONESTVM-PRO-PATRIA. 1610. (1.)

Téhož tolar z r. 1611. Na rubu divý muž se stromem v pravici; opis týž.

Fridrich Oldřich (1613—1634). Tolar z r. 1619. Na rubu divý muž se stromem v pravici; opis: DEO. ET. PATRIAE. ANNO. 1619. (1.)

Téhož $\frac{1}{2}$ tolar s týmže rubem až . . . ANNO. 1625. (1.)

Frankfurt, svobodné město.

Dukát z r. 1637.

Líc. V ozdobné tabulce: DVCATVS|NOVVS|REIPVBL|FRANCO|FVRT.

Rub. Orlice v oválním štítě, nahoře 16—36 (3 nedosti jasné).

Opis. NOMEN. DOMINI. TVRRIS. FORTISSIMA; dole v pravo monogram AM, totiž unciálky jména mincmistra tamějšího *Anselma Müncha* (1636 až 1643). (1.)

Hamburk, svobodné město.

Dukát z r. 1497.

Líc. V rámci podoby mandorly *Matka boží* s dítětem na levé ruce, u nohou hamburský štítek.

Opis. MONETA. R. O. HAMBVRG.

Rub. Obraz jako na líc.

Opis. AVA. PLORA — GRADIA. 1497. (1.)

Dukát z r. 1641 s týmiž obrazy a opisy. (1.)

Hannoversko.

Luneburk. Dukát bez letopočtu.

Líc. Sv. Jan po kolena, níže *luneburský lev* v štítku.

Opis. MONETA — LVNEBVR.

Rub. Měsíc s lidskou tváří, obrácenou k levé straně.

Opis. *VISITAVIT. NOS. ORIEN(s). EX. ALTO. (1.)

Hessko.

Vilém V. (1627—1637). Tolar z r. 1631.

Líc. Korunovaný štít s mnoha znaky v ozdobném rámci, nahoře obloučně 16—31; dole monogram TS (= *Terens Schmidt*, mincmistr v *Kasselu* 1621—1634).

Opis. WILHELM⁹. D. G. LANDGRAVI. HASSIAE. COM. C. D. Z. E. N.

Rub. S pravé strany žene se bouře, a víchř duje do snopu před osadou stojícího; nahoře v paprscích hebrejským písmem „Jehova“.

Opis. DEO. VOLENTE. HVMLIS. LEVAVOR. (1.)

Mohučské arcibiskupství.

a) *Jiří Fridrich Greiffenklau z Vollrathu* (1626—1629).

Dukát z r. 1628.

Líc. Štít mezi 16—28.

Opis. GEORG. FRIDER. D. G. ARCHI. MOG. P. E. EP. WOR.

Rub. V tabulce: DVCATVS | NOVVS. AVR. | ELECTOR. | MOGVNT. (1.)

b) *Anselm Kazimír Wambold z Umstadtů* (1628—1647).

Dvoudukát z r. 1638.

Líc. Štít zdobený třemi přílbami.

Opis. ANSEL-MVS. CASIMIRVS. D. G. — ARCH. MO.

Rub. Ve věnci pod korunou pětিলistá růže; opis jako na předešlém, končí 1638. (1.)

Pomořany.

Stralsund. Dukát z r. 1638.

Líc. Ve věnci střela, po stranách 16—38.

Opis. AVREVS. NOVVS. STRALSVNDEN. *cs* (= Kašpar Sieversen, mincmistr v Stralsundě 1636—1662).

Rub. Korunovaný říšský orel, dole v perutích ještě jednou docela drobně 16—38.

Opis. FERDINANDVS III. D. G. ROM. IM. S. AV. (1.)

Letopočet na lícu a rubu, jako zde, přichází velmi zřídka, a vykládá se tak, jakoby obě tyto strany původně k sobě nebyly náležely, nýbrž buď náhodou nebo omylem minciře vyražen nechtě na lícu nebo rubu kolek jiný (skřížení kolků).

Saská provincie Mansfeld.

Bruno starší, Vilém, Hanuš a Gebhart. Tolar z r. 1606

Líc. Čtveřený štít zdobený dvěma přílbami, mezi nimiž 1606, nahoře GM a lilie (= Jiří Meinhart, mincmistr v Eisleben, Halle a Stolberku 1595 až 1615).

Rub. Sv. Jiří atd. (1.)

Sasko.

Jan Stálý († 1532) a *Jiří* (1525—1530) z větve Arnoštské. Společný půltolar bez letopočtu. Na lícu bradaté poprsí s mečem k straně levé; na rubu poprsí s drátěným čepcem k straně pravé atd. (1.)

August (1553—1586) z větve Albertské. Tolar z r. 1564 (1) a 15—83 (1). Na každém jest monogram HB (= Hanuš Biner, mincmistr v Drážďanech r. 1556 až 1604).

Jan Jiří I. (1615—1656) z téže větve. Tolar z r. 1616 (1) má mincovní znaménko „labuť“ (J. z Rehnu); půltolar z r. 1625 (1) unciálky po stranách štítu H—I (= Hanuš Jacob, mincmistr v Zerbstu v letech 1614—1618, v Eisleben 1619—1624 a v Drážďanech 1625—1635). Tolar z r. 1631 (1) s týmiž unciálkami H—I, a dukát z r. 1639 (1), na jehož rubu dole u štítu jsou písmena S—D (= Sebald Dürleber, mincmistr drážďanský r. 1635—1640).

Jan Fridrich II. († 1595) a jeho synové *Jan* a *Jan Fridrich* z větve Starogothaiské. Společný tolar bez let (po r. 1553). Na lícu prostovlasé poprsí a v opise čtyři malé štítky; na rubu dvě poprsí k sobě obrácená a v opise tři malé štítky. (1.)

Jan Kazimír († 1633) s bratrem *Janem Arnoštem* († 1638) z větve Sasko-Koburské. Společný tolar z r. 1627. *Líc.* Prostovlasé poprsí se žezlem v pravici, obrácené k straně levé; u krku 16—27, po obou stranách hlavy FRIED—ERNERT, nad tím routový štítek.

Opis. D. G. IO (lvíček v pravo) CASI (lvíček v levo) ET IO (orlice v pravo hledící) ERN. F(ratres) (orlice v levo hledící) D. SAX (lvíček v levo) ET M (lvíček v pravo).

Rub. Prostovlasé poprsí drží přílbu v pravé ruce, u krku dva štítky („sloup“ = Römhild a „slepice“ = Henneberk) po stranách hlavy VNFRIED—VERZEHRT; kolem v opise šest štítků nedostižnatelných.

Opis. LAN—THV—MAR—MIS—COM. MET—RA. D—IN R. (1.)

Švýcarsko.

Sv. Havel. Tolar z r. 1620.

Líc. Medvěd zpřima.

Opis. MO. NO. CIVITA. SANGALLENSIS. 1620.

Rub. Říšský orel.

Opis. SOLI. DEO. OPT. MAX. LAVS. ET. GLORIA. (2.)

Tolar z r. 1621 (1), 1622 (1) a 1624. (1.)

Šafhúsy. Tolar z r. 1622.

Líc. Beran vyskakuje z budovy k straně pravé; nad ním 1622.

Opis. MONETA. NO. ARG. SCHAFVSENSIS.

Rub. Korunovaná orlice.

Opis. DEVS SPES NOSTRA EST. — —

Následujících 32 kusů zlatých a 10 tolarů náleží do Belgie a Nizozemí; dokud se prvních týče, činí 57% všech mincí zlatých tohoto nálezů. Pro snadnější přehled a srovnání popisují se zde společně a jsou tyto: *Filip II.*, vévoda *brabantský* a král španělský (1556 až 1598). Tolary s jeho poprsím na lícu a štítem na r. z r. 1572 (1), 1586 (1) a otřený s neznalým letopočtem. (1.)

Albert Rakouský († 1621) a *Alžběta* († 1633), vévodové *brabantští*. Tolar s burgundským křížem, na koncích každého břevna korunkou zdobeným, a se štítem, bez letopočtu. (1.)

Frisko (západní), provincie v *Nizozemí*.

a) Dukát z r. 1588. *Líc.* Na tabulce v pěkném rámečku nápis: MO. ORDI | PROVIN. | FOEDER. BELG. AD | LEG. IMP. *Rub.* Oděnc s taseným mečem a šípy

mezi 15—88. Opis. CONCORDIA. RES. PA—RV—AE. CRES. WESTF. (štítek). (1.)

b) Dukát z r. 1596. *Líc*. Korunovaný štít se dvěma lvy nad sebou; u koruny 15—96. Opis. MO. NO. AVR. DOMI. WESTFRIS. *Rub*. Odětec s kopím a mečem po boku. Opis. DEVS. FORTITVDO. ET. SPES. NOS. (2.)

c) Dukát z r. 1611. *Líc a rub* jako a); na rubu končí opis . . . CRES. FRIS. (1.)

d) Tolar z r. 1618. *Líc*. Odětec s mečem vytašeným v pravici drží v levé ruce štítek se dvěma lvy nad sebou. Opis. MON. ARG. PRO. CONF. BELG. WEST-FRI. *Rub*. V korunovaném štítě lev k pravé straně obrácený drží v pravé tlapě meč a v levé šípy; po stranách 15—18; opis CONCORDIA . . . CRESCVNT. (1.)

e) Tolar z r. 1619. *Líc a rub* jako d). (1.)

f) Dukát z r. 1634. *Líc a rub* jako a); v opise na rubu za WESTF. lilie (= Brügge). (1.)

g) Dukát z r. 1635. *Líc a rub* jako f) (1.)

h) Dukát z r. 1640. *Líc a rub* jako f); opis na rubu končí WEST * (1.)

i) Dukát z r. 1640. *Líc a rub* jako c); opis na rubu končí CRES. FRI. (1.)

Geldern, provincie v Nizozemí.

k) Dukát z r. 1586. *Líc a rub* jako a); opis na rubu končí CRES. GEL. (1.)

l) Tolar z r. 1592. *Líc*. Liliový kříž burgundský; nahoře mezi dvěma rameny koruna, uprostřed 15—92. Opis. MONETA. NOVA. ARGEN. DVC. GELDRIAE. CO. 3. *Rub*. Korunovaný štít s mnohými znaky, ověšený řádem zlatého rouna. Opis. DOMINVS. MI—HI. AD-IVTOR (1.)

m) Dukát z r. 1608. *Líc a rub* jako k) (1); jiný takový z r. 1631 (1) a 1640 (1.)

Hollandsko, provincie v Nizozemí.

n) Dukát z r. 1557. *Líc a rub* jako a); opis na rubu končí CRES. HOL. (1.) — Jiný takový z r. 1609 (1) a 1635 (1.)

Kampen, město v Nizozemí.

Dukát z r. 1598. *Líc*. V rámci nápis MON. NO. AVREA|CAMPEN|CIVITAS(!) IMPERI. *Rub*. V celé postavě císař Rudolf II. se žezlem a državou, po stranách 15—98. Opis. RVDOL. II. D. G. R. — I. — VNGA. BO. REX. (1.)

Oberyssel (Transsalana), provincie v Nizozemí.

Filip II. Španělský (1556—1598). Dukát bez letopočtu. *Líc*. Dvě korunovaná poprsí proti sobě obrácená (jako na dukátech Ferdinanda Španělského a Isabely). Opis. PHS. DEL. GRAT. HISPANIAR. REX. *Rub*. Korunovaný štít s několika znaky. Opis. DVCAT. ORI. TRAN. VA. HISP. (1.)

o) Dukát z r. 1608. *Líc a rub* jako a); na rubu končí opis CRESCVNT TRAN. (1.)

p) Tolar z r. 1612. *Líc*. Odětec s mečem v ruce pravé drží v levé štítek se lvem, obráceným v levo. Opis. MO. ARG. PRO. CONF. BELG. TRAN. *Rub* jako d), u štítu 16 12. (1.) Jiný tolar z r. 1620 s týmiž obrazy a opisy. (1.)

Dukát z r. 1631. *Líc a rub* jako o). (1.)

Utrecht (Trajectum), provincie v Nizozemí.

Dukát z r. 1596. *Líc* jako a). *Rub*. Odětec jako a) mezi 15—96. Opis. CONCORDIA . . . CRES a štítek od pravé strany k levé šikmo půlený. (2.)

Dukát s týmže líčením a opisy z r. 1597 (1), 1600 (1), 1635 (1), 1636 (1), 1640 (1.)

Tolar z r. 1622. *Líc* jako p), opis končí BELG. TRAIEC. — *Rub* jako l), (1.)

Tolar s týmiž obrazy a opisy z r. 1623 (1.)

Zeeland, provincie v Nizozemí.

Dukát z r. 1592. *Líc a rub* jako a), opis na rubu končí CRES. ZEL. (1.) — Jiný takový dukát z r. 1597 (1.)

Zwoll, město v Nizozemí.

Dvoudukát bez letopočtu. *Líc*. Dvě korunovaná poprsí proti sobě obrácená, mezi nimi S. Opis. Ve štítu křížek, DVCATVS. R. P. ZWOL. VALOR. FERDIN. *Rub*. Štít pod korunou, z níž vystupuje hlava orlice s křídly po obou stranách dolů splyvajícimi. Opis. SVB. VMBRA. ALARVM. TVARVM. (1.)

Dukát z r. 1630. *Líc*. V pěkném rámečku MONETA|AVREA|IMPER|CIVIT|ZWOL. *Rub*. Korunovaný císař s mečem a říšským jablkem v celé postavě mezi 16—30. Opis. FA(!)RDIN. 2. D. G. (štítek s křížkem) R. I. HON. BO. RE (1.) — Jiný takový dukát z r. 1634 (1.)

Dukát z r. 1641 s týmže lícem má na rubu obraz korunovaného císaře mezi 16—41 s opisem FERDINA. III. (štítek s křížkem) G. R. I. H. BO(!) (1.)

Kromě uvedených zde mincí zlatých byly v nálezu tom ještě dva arabské dinary velikosti dukátů.

Drobné stříbrné mince bylo zde — jak z předu už připomenuto — na 440 kousků. Třeba numismatické důležitosti neměly, dlužno se o nich přece stručně, po případě souhrnně zmíniti, abychom poznali celý nález.

Z českých mincí nejstarší byl pražský groš *Vladislava II.* (1); č. mincí *Ludvíka I.* a *Ferdinanda I.* zde vůbec nebylo, nýbrž teprv bílé groše *Maxmiliána II.* z let 1574—1576 (5), takové *Rudolfa II.* z let 1580 až 1592 (8) a téhož „Malei gross“ z let 1580—1609 (15), pak *Matiáše II.* bílý groš z r. 1619 (2) a „Malei gross“ z r. 1617 (3). — *Albrechta Valdšteina* shledány zde z mince jičínské tříkrejcar z r. 1629 (1) a 1633 (1) mimo krejcar z r. 1629, a *Jindřicha Šlika* z mince plánské tříkrejcar z r. 1627 (3), 1630 (2) a 1635 (1)

Největší počet drobné mince stříbrné zemí českých a rakouských náleží *Ferdinandu II.*, totiž tříkrejcar z let 1624—1637 (208) a krejcar z let 1622—1637 (110); mimo tyto ještě německé dvoukrejcar z č. půl-pacy (29). *Ferdinanda III.* byly zde české a slezské tříkrejcar z r. 1638—1644 (celkem 32) a krejcar z r. 1638—1641 (6). — *Svidnický* krejcar (1) a půl-groš (1) zastupovaly *Slezsko*. — Z drobné mince *tyrolské* shledány zde *Leopolda Tyrolského* (1623—1632) půl-pacy z r. 1626—1632 (5) a *Ferdinanda Karla* (1632—1662) z r. 1640 tříkrejcar (1) a krejcar (1).

Království *polskému* náležely *Jana Alberta* (1492 až 1501) a *Alexandra* (1501—1506) známé půl-groše (10), a teprve *Sigmundu III.* (1587—1632) šestigroš z r. 1625 (1) a 1626 (1), mimo trojgroš z r. 1591 (1) a polturk z r. 1618 (1). — Z *Badenska* byl zde krejcar velkovévody *Viléma* (1600, † 1677) z r. 1623 (1), města *Strassburku* tříkrejcar (1) a halěr (1); oba bez letopočtu. Ostatních 8 kousků bylo k nepoznání otřených.

Nález ten — jak už uvedeno — dostal se mi k prohlédnutí do rukou celý, a proto můžeme s větší jistotou nežli kdy jindy stanoviti rok, kdy byl zakopán. Nej-

mladší v něm mince, a sice tři grošíky Ferdinanda III. mají letopočet 1644, a byly raženy v Praze za mincmistra Jakuba Wernharda Wolкера, z čehož jde, že „poklad“ ten dostal se do země asi v druhé polovici téhož r. 1644.

Jako zvláštnost nálezu *zádolského* sluší vytknouti tolik. Mezi 56 kusy zlatými byly pouze dva české a dva slezské, a mezi 50 hrubými kusy stříbrnými pouze dva české. Ostatní 52 mince zlaté a 48 hrubých stříbrných dostalo se k nám z ciziny, avšak sotva obchodem, nýbrž v tehdejších bouřích 30leté války cizí soldateskou, která dnes zde, zítra jinde dávala se do služeb každému, kdo jí vyplácel slušný žold. Tím se vysvětluje veliká rozmanitost těchto mincí, dokud se týče kolků a zemí, kde byly raženy, any se vespolek liší kovem, letopočtem, mincovnou, líčením i opisy. Byly tedy do Čech přineseny z ciziny, zde bylo jimi placeno člověku domácímu, který přidav k nim v ne-

malém počtu své úspory v *drobné* minci stříbrné, t. č. zde běžné a berné, zdejší i jiné zdomácnělé, „poklad“ ten zakopal a více se k němu nevrátil. —

V *Chaborech*, obci asi hodinu cesty od *Zádolí* vzdálené, bylo r. 1899 uhozeno též na „poklad“, kterého popis uveřejněn v těchto listech (r. 1900, XIX. str. 540 atd.); zakopán byl asi r. 1641. Velice nápadná jest shoda mincí zlatých a hrubých stříbrných v obou těchto nálezech. Tak na př. jáchymovský tolar Ferdinanda II. z r. 1624, tolar arcivévodů Ferdinanda Tyrolského bez letopočtu, tolar Maxmiliana Tyrolského z r. 1618, brabantský dukát (zde tolar) Alberta Rakouského a Alžběty bez letopočtu, Západního Fríska tolar z r. 1619 — byly v obou nálezech, jakož i tolary švýcarské, mansfeldské a dukáty nizozemské, jež vykazují nepatrné rozdíly v letopočtu. Z porovnání toho můžeme snad uzavíratí, že zakopání obou těch „pokladů“ stalo se následkem vtržení do východních Čech generála Torstensonova.

Akcí Košetická aneb sollicitací o dluh Košetický.

Obraz z dějin města Pelhřimova, jež podává Václav Petrá.

V XV. díle těchto listů str. 227 n. uveřejnil professor Dr. Jaromír Čelakovský „Pichmanovské paměti Pelhřimovské z r. 1691,*)“ jež označil zcela správně jako pamětní spis, který byl magistrátem Pelhřimovským podán císaři Leopoldovi I., nepochybně českou kanceláří ve Vídni, z příčin dosud nevyprávěných. Paměti ty jsou v celku, jak se tam praví, dosti chudy a duchaprázdny; pohřešujeme v nich všeho hlubšího nazírání na události historické a jejich souvislost, a devotní duch, jenž z nich vane, přímo zaráží. Nicméně zůstanou „Paměti Pichmanovy“ při známé nedostatečnosti souvislých pramenů historických k dějinám města Pelhřimova cenným příspěvkem, v němž se skladatel dotýká všechněch čelnějších událostí historie pelhřimovské. V oddílu šestém se dočítáme také o tak řečeném dluhu Košetickém, který způsobil Pelhřimovským mnoho starostí a trampot, a o němž tuto podáme zprávy podrobnější.

Město Pelhřimov, založené dle pověsti r. 1224 v újezdě Želivském jako město hrazené, náleželo nejprve biskupům, potom arcibiskupům Pražským. R. 1416 zapsal tehdejší arcibiskup Kunrát z Vechty Pelhřimov i s Červenou Řečicí Jankovi z Chotěmic na Fürstensteině a synovi jeho Jiřkoví, který se psal také ze Svídnice, za 4000 kop grošů pražských. Katoličtí tito páni drželi Pelhřimov do r. 1436, kdy král Zikmund zboží toto postoupil Mikulášovi Trčkoví z Lípy a na Lipnici, mírnému kališníkoví, při jehož rodině zůstalo město až do r. 1550. Tehdáž prodal Vilém Trčka z Lípy panství Pelhřimovské Adamovi Říčanskému z Řičan za 9545 kop. Avšak nástupce jeho Karel z Řičan měl brzy s Pelhřimovskými mnohá nedorozumění a nesnáze, a když se oženil s Alenou, dcerou Karla ze Žerotína na Novém Kolíně, odstěhoval se do nového sídla a vybídl Pelhřimovské, aby se z podanství jeho vykoupili. To se stalo r. 1575. Avšak komora královská uznala za právo, že

Karlovi Říčanskému nepřisluší prodávati zboží, k němuž si vyhradili arcibiskupové právo předkupní, a že jsou Pelhřimovští povinni mu vyplatiti jen tolik, zač byl Pelhřimov jeho předkovi postoupen, totiž 9545 kop. Ježto však tehdejší stolice arcibiskupská nevládla takovými prostředky, uznal císař Rudolf II. oprávněnost Pelhřimovských po samostatnosti a postoupil jim zboží Říčanovo r. 1577 za 23.000 kop grošů českých s výhradou, že statek ten nemá býti nadále duchovním a zápisným, nýbrž zboží zpupným a dědictvím svobodným. R. 1596 povýšen byl Pelhřimov mezi města královská, začož mu bylo složiti taxu 4000 kop do pokladnice královské.

Povázíme-li, že tyto výkupy a taxy obnášely do 40.000 kop, částku peněz na ten čas zajisté velmi značnou, nebude nikomu s podivením slyšeti, že bylo město nuceno učiniti rozličné půjčky. Mezi větší věřitele tohoto města náležel také *Jiřík Košetický z Horek*, ingrossator větších desk zemských a měšténin Nového města Pražského, jenž okolo r. 1610 založil Pelhřimovské 5000 zl. V nastalých potom nepokojích v království Českém stál Košetický při straně českých stavů proti rodu Habsburskému a byl po katastrofě bělohorské jat a uvězněn a složiv 1500 zl. záruky z vězení propuštěn; že však se dopustil jakýchsi malversací a necítil se doma jist, opustil vlast a jmění a prchl ze země. Zemřel v cizině r. 1624.**) Teprve r. 1627 bylo ohlášeno odsouzení jeho z polovice značného jmění, v niž byla započtena také jistina půjčky pelhřimovské.

Než mezitím i na Pelhřimov se přivalily zlé časy, ačkoli zůstal rodině panovnické věren. Počátek války třicetileté se udál v bezprostředním jeho okolí. Již r. 1618 vtrhlo císař. vojsko do Pelhřimova, prodlelo tam delší dobu a bylo vychováváno na útraty města, které obnášely, jak uslyšíme, více než padesát tisíc zl., summu na poměry tak

*) Má státi z r. 1675.

**) Bílek: Dějiny konfiskací I. 295.

malé zajisté ohromnou. Vícekrát ještě vtrhly císařské pluky do města a způsobily mu výlohy nemalé. Císař Matyáš uznal zvláštním majestátem tuto věrnost a obětavost Pelhřimovských a připověděl, že se jim za to dostane *odměny, na níž budou i potomci jejich pamatovati*.

A dostalo se, a to dosti brzy. Kníže Lichtenstein nařídil r. 1623 císařským kommissarům, aby provinění Pelhřimovských v čas vzpoury vyšetřili a statky jejich obecní k ruce krále komory ujali a odhadli.* K tomu ke všemu se přihlásil o Pelhřimov arcibiskup Pražský, kardinál Harrach, jenž už před tím stolicí své získal zase statky Červenou Řečicí a Nový Rychnov, jež byly zbožím Pelhřimovským rozraženy jako nějakým klínem. Proti tak nebezpečnému nápadníkovi, jakož i proti nespravedlivé konfiskaci svého jmění ohradili se Pelhřimovští opět a opět s velikým důrazem, tak že jim byly z nařízení císařského r. 1627 všechny statky navraceny a všechny privileje znovu potvrzeny.

Všemi těmi svízely upadlo město do těžkých dluhů, tak že byli věřitelé jejich při kommissi transactionis r. 1628 nuceni (pátý) díl kapitálů jim sleviti.

Ačkoli i potom se dostavovaly posádky a průvody vojenské do Pelhřimova, vymáhající na městu těžkých nákladů, nastaly mu nicméně přece lepší časy, z nichž se znenáhla zase zotavoval. Jenže úleva ta neměla dlouhého trvání. Po nešťastné bitvě u Jankova r. 1645 utekl se do Pelhřimova neblaze pověstný generál Goetz s poraženým vojskem císařským a prodlel tam pět dní na útraty obecní. Brzy potom přišli Švédové, když se byli opevnili na nedobytné tehdejší Lipnici, a město bylo brandšacováno a popleněno nadobro. Rok potom přitáhlo od Budějovic zase vojsko císařské pod generálem Contim, jenž Švédy z Lipnice vyhnal a kraj tamní od hrozného nepřítele zbavil. Než míra utrpení a nehod města Pelhřimovu určených nebyla tím ještě na dno vyprázdněna. Téhož roku na konci měsíce srpna, právě o žních, vznikl v městě zhoubný požár, jímž vnitřní město celé a třetí díl předměstí lehly se všim všudy v popel. Na neštěstí panovalo tehdejší nesmírné sucho, a lid byl všecken na polích; škoda požárem způsobená obnášela přes 100.000 zl., a Pelhřimov zůstal ještě r. 1654 do té míry spustlý, že čítal toliko 122 domy — před válkou 220.

R. 1654 při kommissi visitationis pak bylo per errorem calami připsáno 12 živností předměstských — a jedna dokonce až ve vsi Zajčkově — k vnitroměstskému živnostem pelhřimovským, z nichž byla vyměřena větší daň, nežli náleželo. A daň tu odváděl trpělivý magistrát bez odporu až do r. 1667, kdy jakási černá duše u vlády učinila tajné oznámení, že mají Pelhřimovští za sebou zapomenutý dluh Košetický, který prý po právu náleží fisku. Ač se v klidných těch letech Pelhřimovu dařilo už značně lépe, a obec se počala očividně zmáhati, byla nicméně touto neočekávanou zlověstí trapně překvapena, neboť státní pokladna vypočítala, že dluh městský se zadržnými úroky obnáší neméně nežli — 13.000 zl. A již dne 5. září r. 1667 přišel „od Jeho Excellence pana presidenta Jich Milostí zřízených rad slavné komory království Českého jménem a na místě J. Mti Císaře krále a pána nás všech nejmilostivějšího“ list magistrátu celému, že by dluh po nebožtíkovi Jirím Košetickým, někdy ingrossatoru desk

*) Bilek: Dějiny konfiskací II. 1170.

zemských (na který pan doktor Kirchmayer*) a sirotci Kurzbachovští, osobující jej sobě po Kateřině Košetické, rozené z Raychwicz (sic!) se hrubě potahovali), do královského fisku na Jeho Císaře krále. Milost jakožto po condemnovaném rebellu připadnouti měl, při tom dostatečně poroučející a z vůle též patrně vědětci chtějíce, jakými prostředky dluh 5000 zl. míšenských i se 13.000 zl. míšenskými jakožto z té summy již zasedlými úroky Jeho Mti Císaře krále fisku zaplatiti chceme, neprodleně vyhlásiti se vynasnažili.

Zapisovatel této zprávy praví, že byl magistrát „skrže ty nový stěly velice raněn a v perturbovaném losu postaven s lítostivou utrpností nad obecným dobrým horliveno správu s pokornou žádostí královské koruně české jako i tehdejšímu J. Mti panu podkomořímu ze Seydleru in formalibus předněsti se odvážil de dato 19. septembris a. 1667.

Ve spise tom se pravilo:

„Že obec naše před mnoha lety v čas pokoje byla povinna dle učiněného pojištění témuž Jiříkovi Košetickému 5000 zl., z kteréhožto summy dle milostivého poručení J. M. Císaře při commissi tractationis l. 1628 díl pátý upuštěn jest, tak že po upuštění dílu pátého (což každý z věřitelův obce zdejší učiniti musil), toliko témuž Jiříkovi Košetickému 4000 zl. jest pozůstávalo. Poněvadž on dle té ohavné rebelie oučasten jest se učinil a za zjevného rebella vyhlášen právem ze země emigroval, byl jest také od Jeho Císaře Mti za zjevného rebellanta na polovici statkův condemnován, totiž že z té summy 4000 zl. dva tisíce na Jeho Mti Císaře do fisku pro poena připadlo, a druhý dva dílce kop míšenských jeho manželce Kateřině, rozené z Raychwitz, obec zdejší že jest pojistila a z té polovičné summy že drahné ourokův i před tím jemu samému vypláceti musila.

Co pak se těch na jeho M. Císaře připadlých 2000 zl. míšenských dotýče, že jsou v letu 1628 panu commissari commissi tractationis J. M. C. své zdání takové přednesli: Poněvadž tato obec v letu 1618 té ohavné rebelie v ničemž oučastna se neúčastnila, nýbrž tuto obzvláštní věrnost Jeho Mti Císaře a slavnému domu Rakouskému prokázala, předně vedle ouřadu konšelského v pláštích do polí proti generálům polním, hraběti de Dampiro (sic!) a de Bukvoj (sic!) vyšla, po učiněném přivítání klíče od města odevzdala, do města s armádou vtrhnouti uctivě žádala a žádnou jiní vrchnost mimo Jeho M. Císaře krále pravého pomazaného a pána pana svého nejmilostivějšího, toho jména Matyáše Iho, císaře římského, nepoznávala, k tomu ex proprio za pořád sběhlých 6 týhodnův a 3 dni celou armádu vychovala s spočtěných a osvědčených outrat přes 53.000 zl. míšenských s tím lidem militárním vzdělala. Jakož potom po odmarširování téhož vojska od direktorův rebellantských (kdežto oni tři osoby konšelské pod zástěrou Jeho Mti Císaře služby do Prahy citirovali a potom v Bělé věži za 3 týhodny příkře hladem a žízni arrestirovali), na 600 korcův pšenice a žita zpokutována byla.

Avšak potom z ohledu těch vystálých těžkostí a prokázané věrnosti dvojím milostivým schválením privilegium (sic!) naddotčeného J. M. Císaře Matyáše opatřena byla a

*) Nepochybně potomek Jana Kirchmayera z Reichwitz, primatora Pražského v l. 1611—1617, jenž jako utrakvistou stál při Ferdinandovi II. Chotí svou byl tedy Jiří Košetický s ním příbuzen.

jest tak, že J. M. Cís. a králové budoucí čeští nám i potomkům a dědicům našim vším dobrým, nad čímž i budoucí potomkové naši těšiti se mocti budou, zpomenuiti se nakazovati ráčejí. Pročež že se tím pánům commissarům vidí, aby takovou počtu Jeho Cís. Milost obci zdejší milostivě v rukou zanechati a od té summy nejmilostivěji odstoupiti ráčila (tak jakož relací jejich de dato v Praze 21. Julii 1629 to v sobě šířeji zní a zavírá), ku kterémuž zdání JMC. tak dalece condescendirovati ráčila, když toliko od komory české dvorské zpráva s dobrým zdáním učiněna bude, že v konečnosti platně se resolucirovati ráčí.

Jakož snad nepochybně poněvadž táž resolucí od J. M. Cís. do soudu jmenované komory dvorské odeslána jest, žeť nepochybně páni raddy také Jeho M. Cís. svou odpověď jsou dali, a týž dluh že k cassirování že přišel, zvláště když v tolika prošlých letech na týž dluh se nenavracovalo, pročež že pro Boha ouřad žádá, aby páni raddy komory české od té praetensi upustili a z obzvláštního považování těch skutkem dokázaných zasloužilostí J. M. Cís. královskému fiskálovi naříditi ráčili, aby takový refernat (sic!) a nový nález při svém ambtu vymazati dal, a obec zdejší víceji o ten dluh neaggraniroval.“ (Dokoučení.)

Zprávy a drobnosti.

Kn. Zikmund Crinitus Stříbrský. L. 1603, když byl farářem v Brodcích, kteráž fara po obnovení svém zove se v Horkách nad Jizerou, oddával kn. Jana Terrigennu, faráře v Michalovicích a syna boleslavského děkana Havla Terrigenny Slanského. L. 1609 byl farářem v Dobrovici, odkud vdala se dcera jeho Sibylla za Jak. Hubáčka do Boleslavě, pověstného potom renegáta; druhá dcera jeho Alžběta vdala se za Jana Cornelia jinak Kořila, souseda boleslavského, o němž jakož i Hubáčkovi na jiném místě („Tisky dobrovické“) mluvíme; l. 1610 byl farářem u sv. Mikuláše v Starém městě Pražském, kdež oddal V. Strenického z Boleslavě k stavu sv. manželstva; l. 1614 stal se administrátorem strany pod obojí. V Boleslavi měl dům hned za kostelem matky Boží v letech kolem l. 1610, kterýž po něm zdědila dcera jeho Sibylla. *Frant. Baroš.*

Kachlík nalezený loni panským hajným Fr. Burešem z Lánu na Důlku u Pardubic při orbě parcely 380/VI v Krchlebech na tvrzišti „Hanšpurku“, darován byl museu pardubickému řídícím Jos. K. Havlíčkem. Kachlík ve tři kusy rozlomený je nepolejvaný, rozměru čtvercového 19/19 cm., orámečkován. Jeho výplň zabírá figurální relief, a sice spatřujeme rytíře na koni, před nímž šašek stojí. Rytíř jako ke kolbě připravenému slouží pod pravou paží ku bodnutí napřažené dlouhé kopí bez hrotu, však o trojím ozubí, jakého užíváno při sedáních, by se nesmeklo s pancíře. Rámě a prsa chráněna jsou nízkou pavezou na ratišti upevněnou. Dále chrání prsa kranýř, boky krzno. Hlavu rytíře kryje zavřená kolčí helmice o dvou pštrosích perech vzhůru čnějících s fafrnochy čili přikryvadly na zad vlajícími. Nohy zobákovitými střevci opatřené v třmenech vězí. Pata jest ostruhou o velikých paprscích vyzbrojena. Koník ozdobně osedlán; po pravé své straně pokryt nádhernou koltrou, vkusnou uzdou a takovým též i bohatým postrojem. Šašek v přiléhajícím límcí s kuklí a velkým, vzhůru třícíma ušima drží v levici pozdvížený kyj. Povrch reliefku vykazuje posud stopy třpytného poprášení, jakého se mu dostalo před vypálením. Původ kachlíku by poukazoval na začátek 15. věku.

Kostrové hroby u Janovic nad Úhlavou. V listopadu r. 1901 objevila se v místním listu Klatovském (Šumavan č. 45. a 46.) zpráva

o nálezu lidských koster a houfnice u Janovic. Při stavbě nové okresní silnice z Janovic do Týnce objeveno totiž na obecním pozemku (svahu) při poli poblíž cihelny Janovické 12 koster lidí dospělých a při nich prý část hlavně z houfnice z děloviny ulité, měděnkou silně pokryté a rzí prožrané. Kostry ležely dle zprávy té v řadě vedle sebe ve hloubce 1 až 1·20 m. obličejem k východu obráceny, a lebky byly zetlelé tak, že při kopání se rozsypaly. Po rakvích nebylo stopy. Zásílatel zprávy vyslovil zároveň domněnku, že tu jde o nález koster padlých vojnů i s houfnicí tu pochovaných. Potud zpráva Šumavana.

Na žádost moji zaslal mně kaplan Janovický p. Tomáš Waldmann, onen kovový předmět při kostrách nalezený a jako houfnici označený. Hned po vybalení jeho seznal

jsem, že jsou to zbytky *bronzového pasu*, úplně podobného pasu z Braníku, který popsán a vyobrazen je v Památkách (díl XIX. str. 431.). Pás ve tři kusy rozlomený s žebérkem uprostřed, na zevnější stranu vypouklým, je 10 cm široký; úžleci se konce jeho vybíhaly v plošky spirálové, které však při kopání se rozdrobily.

Světlozelenou patinou je pás značně prostoupen a přes to, že valně je porušen, zachoval si dosud pružnost svoji.

Ohledav naleziště, požádal jsem pana kaplana Waldmanna, aby na svahu z velké části již sneseném dal přece ještě na zkoušku dále kopati.

Ve čtvrtek dne 3. dubna 1902 večír ohlášen mně nález kostry, která ihned prkny přikryta, aby až do příchodu mého zůstala netknuta. — Ačkoli jsem hned nazítří dne 4. t. m. do Janovic s panem prof. F. Vaňkem se vypravil, shledal jsem přece již hnáty kostry přeházeny. Krátce před našim příchodem odstranili totiž někteří sousedé Janovičtí prkna nad kostrou a sami tu hospodařili. — Jelikož ale přece aspoň hlava a trup kostry zůstal zvědavci ušetřen, bylo lze určití polohu kostry a sebrati rozrušené kosti lebeční.

Mrtvola uložena byla do země na samý povrch zvětralé skalnaté spodiny tak, že hlava její směřovala k severu, nohy k jihu. Tvář obrácena byla k východu. —

Podobně uloženo bylo prý i dříve nalezených 12 koster. Uložení toto podmíněno bylo polohou meze samé k západu se svažující.

Jak na místě samém jsme zjistili, nalezeno bylo oněch 12 koster as 1 m hluboko a při jedné z nich svrchu popsaný bronzový pás. — Místo, kde na kostry uhozeno, tvoří střed trojúhelníku, jež uzavírá silnice vedoucí z Janovic do Klatov, druhá silnice z Janovic na Týnec, pak pole č. k. 1190. Na mapě vojenského zeměp. ústavu označeno je místo to křížkem poblíž cihelny (Z. O.) s.-v. od Janovic. Dle katastru má pozemek (pastvina, mez) č. 1191.

Kostra dne 3. dubna 1902 ve hloubce as 80 cm. objevená ležela o něco výše než kostry v listopadu odkryté. Nálezu dalšího při ní ani v okolí její nečiněno. —

Nález Janovický zajímavý jest jednak tím, že bronzový pás z něho je skutečným bližencem pasu Branického, jednak také tím, že místo, kde nález byl učiněn, je ze všech dosud známých předhistorických nalezišť v celém pořadí Úhlay nejvíce na západ vysazeno. Dr. Karel Hostaš.

Literatura.

J. L. Červinka. *Morava za pravěku*. Vlastivědy moravské dílu I. sv. II. Vydává Musejní spolek v Brně. Brno 1902. 8° 368, se 154 obrazy v textu, 52 tabulkami a 4 mapkami.

Morava nemá dosud musea, v kterém by soustředěny byly památky praehistorické v takové míře, aby poskytl dostatečný názor o vývoji země v nejstarších dobách, o nichž dějepisné prameny nepodávají spolehlivých zpráv. Nedostatek tento jest tím citelnější, že při dnešním rozsáhlém badání srovnávacím a nesehnání přístupnosti soukromých sbírek a sbíreček každý badatel narážel na Moravě při srovnávání s vývojem sousedních zemí na obtíže veliké. Proto zajisté uvítá každý archaeolog s nelibým povděkem knihu p. Červinky, která podává souborný přehled všeho, co o archaeologii Moravy v literatuře a v roztroušených nálezech je známo. Kéž kniha tato má především ten účinek, aby zemský výbor poznal, že jest povinností země poskytovat novému zemskému museu prostředky peněžité i k soustavnému prozkoumání praehistorického Moravy, podobným způsobem jako vždy blahovoleně poskytovány prostředky

k archivačnímu zkoumání; osob způsobilých ku zkoumání je na Moravě dosti a ochota u českého lidu venkovského se také nalezne.

Ve spisu shora uvedeném podává p. spisovatel především krátký všeobecný úvod o významu a třídění praehistorického na doby archaeologické a jich rozdělení. uvádí pak přehled archaeologického badání na Moravě jakož i příslušnou literaturu a nynější sbírky archaeologické.

Popis svůj začal p. Červinka přirozeně dobou ledovou, která na Moravě tak bohatě je zastoupena i v jeskyních i v diluvialních vrstvách. Člověk diluvialní objevil se na Moravě jako lovec mamuta v době meziledové čili interglacialní a žil zde až do doby poledové jako lovec soba. Vypočítává pak jednotlivá naleziště vždy s krátkou zprávou o nalezišti a nálezu a literatuře a přidává vyobrazení nejvýznamnějších nálezů; připojuje pak krátkou úvahu o životě a stupni vzdělanosti neb lépe dovednosti diluvialního člověka.

Pan spisovatel probírá na to spornou otázku, zdali je spojitost mezi člověkem diluvialním a člověkem mladší doby kamenné a přichází k úsudku, že v alluviu přišlo nové pokolení, které znalo již nástroje z hlazeného kamene, vyrábělo pěkně zdobené nádoby, znalo domácí zvířata (v Evropě není vůbec stopy ochočování těchto zvířat), a mělo již stálá sídla pospolitá. Za nejstarší období neolitu prohlašuje nálezy, kde vyskytá se keramika kulovitá s ozdobou spirálovou, cizím vlivům pak přičítá ornament tečkovaný na nádobách hruškovitých, ornament žlábkovaný vyplněný bílou hmotou, nádobí malované, a na konec neolitu klade keramiku s ozdobou šňurovou a do téže doby klade i hrubé nádobí červené s pupky a široké mísy hlazené. Na to vypočítává též jednotlivá sídliště jakož i ojedinelé nálezy kamenných nástrojů vždy s příslušnou literaturou, po případě i udáním místním, kde nález uložen. Vytýká dále, že dosud nebylo nalezeno na Moravě žádného hrobu s keramikou kulovitou a spirálovitě zdobenou, ani s keramikou tečkovanou píchanou, vypočítává pak opět s krátkým referátem a udáním literatury několik hrobů, v kterých nalezeny kostry buď v sedě nebo na boku skrčeně pochované s kamennými nástroji a se sporou keramikou hlavně do okruhu šňurové keramiky náležející. V dalším líčí p. spisovatel život, stav dovednosti a vzdělanosti člověka mladší kamenné doby a přidává se na konec k mínění Schradrova a Monteliovu, že člověk mladší doby kamenné představuje nám lid arijský před jeho rozdělením.

Podotknuv krátce, že na Moravě není zvláštní doba měděná zastoupena, přechází p. spisovatel k době bronzové. Podává krátké vysvětlení, co je doba bronzová a jakými tvary je charakterisována, vypočítává ojedinelé a hromadné nálezy bronzů na Moravě, a přecházející k líčení tehdejšího osídlení uvádí, že doba bronzová na Moravě je zastoupena jednak pokolením skrčených koster (1000–500 př. Kr.), jednak pokolením popelnicových polí (800 př. Kr. až 50 po Kr.). Ve příčině prých praví p. spisovatel jednou (str. 158), že objevení se zvoncevých pohárů, jež patří době bronzové, značí první příchod nového lidu skrčených koster s kulturou bronzovou, kteréž vyhledalo staré obyvatelstvo neolitické a usadilo se na nových sídlech. Na jiném místě (str. 153) však praví, že sídliště v době bronzu shodují se skoro úplně s osadami obyvatelstva neolitického a liší se vlastně jedinou vymožeností, že jejich obyvatelé dostávali bronzы obchodem... hojnost předmětů kamenných a kostěných potrvá... s bronzы objeví se nová keramika a hroby s kostrami skrčenými a mladší s poli popelnicovými (str. 154)... v obojím případě přišel nový lid, který se usazoval na sídlech hrazených (str. 155)...

Lid popelnicových polí dělí se i na Moravě na typ lužický, který zastoupen jest mohylami i popelnicovými hroby pod úrovní země, pak typ slezský zastoupený pouze popelnicovými hroby pod úrovní země; někdy na pohřebištích vyskytnou se též oba typy pomíšené. Pan spisovatel považuje lužický typ za starší, jelikož přichází v hrobech pouze bronzы; míní, že původ jeho jest v Uhrách a na Moravě tak starý jako v Lužici; slezský typ pokládá za mladší, povstalý poněkud vývojem z keramiky lužické; v době laténeské slezský typ ztrácí na své svéráznosti. Sídliště lidu s popelnicovými pohřby jsou podobna předcházejícím; v sídlových jamách vyskytají se kamenné, kostěné i bronzové předměty, střepy nádob a j., na Moravě jsou i četná hradiška s kulturou popelnicových polí.

Kultura hallstattska nepřivedla na Moravu nové obyvatelstvo, nýbrž pouze vlivy kulturní, snad následkem výroby surového železa v okolí Brna. Zvláštní zmínky z té doby zasluhuje

nádherný hrob v Byčí skále, jinak vyskytají se ojedinělé hroby s kostrami nataženými, žárové hroby v mohylách a žárové hroby pod úrovní země.

Kultura gallská zastoupena je na Moravě především hroby kostrovými podobnými kostrovým hrobům Bojů v Čechách hlavně s kulturou marnskou, pak nálezy ojedinělých předmětů a konečně hroby popelnicovými, které v době spony marnské vykazují ještě sličnou vyzdobu, kdežto nádoby se sponou střední laténeskou jsou již nedbale robeny. Doba císařství římského je na Moravě dosud málo zastoupena, ačkoli v římských provinciích na Moravu přístup byl snazší než do Čech. Vyskytá se sice hojně mince z doby císařské ale málo věcí; na sídlištech objevují se pořádku střepy s tečkovaným meandrem, někdy vyskytnou se střepy z nádob aretinských (terra sigillata), ale hroby z té doby o jedné pouze popelnici a s milodary jsou řídké. Pan spisovatel připojuje na tomto místě úvahu o slovanském původu hrobů popelnicových.

Kultura merovejská je na Moravě pouze dvěma malými nálezy zastoupena; za to rozšířen jest po celé zemi hradištný typ jak kostrovými hroby v mohylách i pod úrovní země tak i sídlišti při vodách neb na hradištích; žárové pohřby v mohylách neb bez nich z této doby, jež v Čechách dosti jsou zastoupeny, na Moravě dosud známy nejsou. Pan spisovatel připojuje obšírnější úvahu o původu kultury hradištné jakož i o lidu té doby a jeho kultuře. I zde, jakož u všech předcházejících období, přidán výpočet hrobů a hradišť s příslušnou literaturou a krátkým označením naleziště.

Pan spisovatel vykonal podle uvedeného obsahu velikou práci soustavnou, která zejména pro podrobný výpočet a pověření nálezišť hrobových, sídelných i nahodilých s příslušnou literaturou zasluhuje všeho uznání a bude s povděkem přijata ode všech, kdož o praehistorii moravské poučení a orientování hledají; doufáme, že práce tato vzbudí nový ruch v soustavném badání praehistorickém na Moravě.

O jednotlivostech dovolil bych si několik věcných poznámek. — Pan spisovatel drží se ve svém přehledu moravské archaeologie vždy ještě běžného systému pro třídění archaeologie na doby kamennou starší a mladší, pak bronzovou, dále železnou starší čili hallstattskou, železnou mladší čili gallskou, římskou, merovejskou a končí kulturou hradištnou, ale přichází nejednou do nesnázi při časovém ohraničování jednotlivých dob a připisování dob těm jednotlivým národům, přirozené proto, že v každé zemi, a tudíž i na Moravě, je uloženo kultur zvláštní.

Pro dobu diluvialnou drží se p. spisovatel třídění pánů Mažky, Kříže a Woldřicha, ale vzhledem k nalezeným předmětům nebylo by bývalo na škodu uvést i třídění francouzské.

Pro dobu neolitickou pokládá p. spisovatel nádoby kulovité spirálou neb volutou zdobené za nejstarší (pokud rozumím domácí) keramiku, kdežto ostatní ornamenty, jako tečkované píchané, žlábkované a j. přičítá cizím vlivům, ačkoli v dosud nikým nebyl proveden a patrně také proveden nebude důkaz, že keramika volutová opravdu povstala u nás a je opravdu u nás nejstarší.

Pokud na př. mně se týče, dovozoval jsem, že kulovitá keramika bez ornamentů dosti primitivní práce z jeskyň a dolmenů francouzských není nikterak mladší než keramika naše; podobně bych po čtvrté návštěvě muzeí porýnských usoudil, že kulovitá keramika s volutou z hrobů se skrčenými kostrami u Flombornu blíž Wormsu rovněž není mladší. Jelikož pak na levém břehu Rýna právě keramika tato vykazuje různá stadia vývoje až k nejjemnějšímu zpracování u nás tak významně zastoupenému, soudil bych vždy, že se vyvinula na levém břehu Rýna, a to tím spíše, jelikož zde i kulovité i hruškovité nádoby s lomenou páskou ozdobou a kulovité i hruškovité nádoby s tečkované píchanou ozdobou jakož i kombinace obou tak skvostně jsou zastoupeny a na domácí kulturu lokálně vyvinutou poukazují, a pokud nebude proveden důkaz opačný, nebude mítí suposice uvedená věcné podstaty.

Keramika šňůrová, s různými variacemi ornamentu zastupuje opravdovou vrstvu neolitickou v Durynsku, dočká se tu prvých invazí kovových, vystupuje výjimečně ve švýcarských palafitech na rozhraní kovu (Vinelz), v Itálii severní v době ještě pokročilejší a zabloudí ojediněle i do kurhanů skytských, označených železem. Podobně zastupují i zvoncovité poháry především v Bretagni, kde jsou nejčetněji zastoupeny, čistou vrstvu čili dobu kamennou a sahají až do prvých záchvěv kovu podobně jako v Itálii a u nás, kdežto v Británii s malou zmé-

nou tvaru a ornamentu jsou charakteristické pro dobu bronzovou.

Nádoby s ornamentem šňůrovým a rovněž i poháry zvoncovité, pokud dnes víme, nebyly nikde užívány v domácnosti, neboť na sídlištech vyskytnou se z nich výjimkou pouze ojedinělé střepy; příčina bude u šňůrových, že jsou hotoveny ze špatně zpracované hlíny, že jsou špatně pálené a tudíž poresní, u zvoncovitých pak, že musely být příliš drahé a vzácné. Za to nádoby kulovité a hruškovité s volutou, lomenou páskou i tečkované píchané vyskytají se i v Porýní nejen v hrobech ale i na sídlištech jako: Höchst u Wiesbadenu (voluta), Grongartach (voluta a píchaný orn.), Ilbenstadt (voluta), Heidingsfeld (píchaný i voluta), Rheindürkheim (voluta), Mölsheim (lineárně lomené), Westhofen (voluta), pak v Belgii Hesbaye a Gaillard (píchaný i voluta). Nelze pak činiti nikterak odtud vývod, že by lid, užívající nádob s ozdobou šňůrovou neb nádob zvoncovitých, jež v domácnosti užívány nebyly, nebyl měl žádných sídel (po případě s jinou keramikou) a rovněž tak nenásleduje odtud, že by lid, užívající v sídlech keramiku volutovou a tečkované píchanou nebyl pohřbíval (po případě i s jinou keramikou), a to tím méně, že na Rýně a ostatně i v Čechách (Podbaba, Lovosice) příslušnost této keramiky ke skrčeným kostrám je prokázána. Jelikož pak i na Moravě s keramikou šňůrovou se vyskytly kostry v sedě neb na boku skrčené pohřbené a jelikož podle výkladu pana spisovatele není rozdíl v rázu sídlišť s přídavky kamennými a bronzovými, není také příčina uváděti na Moravu objevením se pohárů zvoncovitého nové obyvatelstvo s kulturou bronzovou, tím méně, jelikož zvoncovité poháry v původním svém tvaru, jak i u nás se vyskytují, nikde se nevyskytují v průvodu čisté kultury bronzové, kterou by k nám byly mohly zavést (o Anglii zde nemůže být řeči).

Ve věci nevádi, mluví-li někdo o době neolitické u nás neb vidí-li u nás dlouhou periodu neolitickou, jen když povi, co si pod tím myslí, aby jiný tomu přesně rozuměl; hlavní věcí je, že lid, objevující se u nás v hrobech se skrčenými kostrami a některými typy nádob s ornamentem neolitickým, jež v různých krajích Evropy jsou význačny právě pro pokolení skrčených koster, u nás nezmizí v době bronzu, nýbrž jest nejvýznamněji zastoupen v hrobech rázu únětického, neboť typ lidu i obřad pohřební je též a na pohřebišti v Brandýse a v Čičovicích doložena jen přímá spojitost v souvislém pohřbívání obou.

Já sám vycházím ze stanoviska, že všechny typy neolitické keramiky, jsouc jinde prokázány v hrobech se skrčenými kostrami, jsou i významnou jejich příslušností; jelikož pak u nás hrobů s příznaky čistého neolitu je pořádku, naopak, v hrobech s keramikou neolitickou jednou přicházejí kamenné předměty, podruhé však již kovové věci, nedovedu jinak souditi (pokud se v hrobech něco nového neprokáže), než že skrčené kostry vystupují u nás teprve v pozdní době a mluvívám proto raději pouze o keramice s ozdobou neolitickou volutovou, píchanou, šňůrovou a zvoncovitou a vyhýbám se názvu doba neolitická, jsa přesvědčen, že stará technika v pracování nádob překala vnikání nové mody, podobně jako užívání kamenných a kostěných nástrojů překalo vniknutí předmětů kovových.

Obráceně řečeno: v kultuře únětické jsou jednotlivé předměty bronzové, které se hlásí původem svým ke kultuře bronzové švýcarských jezerních staveb a italských terramar, a rovněž stojí i keramika únětická pod vlivem bronzové kultury obojího toho ústředí, ale lid kultury únětické nepřišel ani z palafitů ani z terramar, poněvadž tam není ani celkové kultury únětické ani způsob hrobů, neboť lid terramar a palafitů zatlačil původní obyvatelstvo skrčených koster i v severní Itálii i ve Švýcarsku, a nepřišel také odjinud, poněvadž ani jinde není ústředí, jehož pokračováním byly by Únětice. Naopak, kultura únětická vyskytá se pouze v Čechách, na Moravě, částečně v sev. Dolních Rakousích a na Vratislavsku a vyvinula se zde z motivů obchodem přinesených tak svérázně snad proto, že zde dlouho potrvávala.

Abych skončil, poznamenávám ještě, že podle českých zkušebností není pravděpodobným, že by lid typu únětického byl měl sídla hrozená, neboť u nás zjištěno na př. na Slanské Hoře, na Řivnáci a j. že val nasypan je na kulturní vrstvě, čili že kulturní vrstva bronzové doby je pod valem samým a tedy val dílem pozdějším; podle vši pravděpodobnosti povstaly u nás valy hliněné teprve pod vlivem fortifikace římské na hranici říše. — Že hroby na Píchoře na str. 304 datovány jsou 190—50 př. Kr., zdá se býti tiskovou chybou, atd.

Dr. J. L. Plé.

Dr. *Mathaens Much*, *Die Heimat der Indogermanen im Lichte der urchenhistorischen Forschung*. Berlin 1902. 8° 311.

Znameníty archaeolog vídeňský dr. Much překvapil nás soustavným spracováním these o původu Areitů se stanoviska archaeologického a uvedl tím spornou otázku na cestu novou.

V úvodě vykládá dr. Much, že otázka o předasijské kolébee Areitů spočívá vlastně na biblickém vypravování o věži Babel. Proti tomuto biblickému názoru povstala v posledních pětadvaceti letech nová škola, která na základě linguistického a anthropologického kladla kolébku Areitů do Evropy. Jedni kladli kolébku tu do jihoruské stepi (Cuno, Schrader), jiní do močálů Pripetských (Poesche), jiní na Dolní Dunaj (Tomaschek), jiní do palafitů v předhůřích Alp, jiní do Velké Británie (Delapouge), do Německa (Geiger), do střední Evropy (Kretschmer), do jihobaltických zemí (Hirt) neb do jižního Švédska (Penka, Wilser).

Dr. Much nepouští se do rozboru otázky, kde byla ona země, v které Areitě oddělili se od ostatního lidstva, podotýká jen, že by stálo za to, prozkoumatí, zdali to nebyla ona země, která v poslední době ledové ohraničena byla velikým ledovcem nordickým v jedné, pak velikými ledovci na Pyreneích, na Alpách a na Karpatech. Badání jeho obmezuje na onu pravlast, v které Areitě vyvinuli se v svérázný národ a omezuje tuto pravlast v užším smyslu na břehy Baltu čili na jižní Švédsko, Dánsko, severozápadní Německo a ostrovy. Podruhé praví, že byla v pobřežních zemích a na ostrovech Baltického moře: na západě hraničila se Severním čili Německým mořem, na jihu sáhala až k Durynskému lesu, Smrčinám, Sudetám a k nejzápadnějším výběžkům Karpat, na východě tvořila hranici původně řeka Odra, později Visla; ještě v době neolitické Areitě překročili tuto hranici a rozšířili se až k Alpám a do Velké Británie, pak dostali se až na střední Dunaj, na Balkan, na Dněstr a do jihoruské stepi a konečně do zemí na Černém a Aegejském moři.

Dr. Much staví svůj důkaz hlavně na nálezech ze sídlišť, vycházejí ze zásady, že příbuzný lid užíval též příbuzných co do tvaru předmětů, rázovitějších a jednodušších v původní vlasti, odchylnějších a s cizí příměsí v krajích, do nichž přebytek původního obyvatelstva se obrátil. Předpokládá pak, že od doby mladší kamenné do Evropy nevnikl žádný nový národ až po dobu historicky známou, dr. M. hledí stanoviti rozsah původní oné pravlasti, kde nejen nejhojněji předmětů se přirozeně musí vyskytovat, a kde i pozvolný pokrok a vývoj lze stopovati, stanoviti právě z významných předmětů v sídlištech nalezených a probírá především kamenné nástroje a zbraně kamenné a kostěné, kteréž nejhojněji vyskytují se právě ve střední Evropě. Ve příčině keramiky přihlíží hlavně k nádobám se šňůrovou ozdobou a k nádobám volutou zdobeným; vyslovuje pak náhled, že šňůrová ozdoba zastoupena jest hlavně v severní části, voluta v jižní části; obě ozdoby byly jistou dobou současné, ale jelikož voluta v Durynsku a v Čechách zastoupena jest pouhou rytou linií, v jezerech východoalpských hlubokou linií bíle plněnou, v Butmiru linií reliéfní, na Moravě, v Uhrách a mezi Karpaty a Dněprem i linií malovanou, považuje ozdoby šňůrovou za starší, ozdoby volutovou za mladší. Klade pak jednoduchou volutu česko-durynskou (soubhlasně s Virchowem) do nejmladší doby neolitické a do první doby kovové (měděné), malovanou volutu pak již do počátku bronzové doby a míní, že voluta čili spirála na bronzě je pokračováním této ozdoby keramické. Dále podotýká, že vývoj voluty čili spirály pokračuje od severu k jihovýchodu až po Troju, a soudí odtud na postup obyvatelstva arejského v střední Evropě až po Troju. K témuž důsledku přichází i ve příčině nefritu, vykládá, že nástroje nefritové hotoveny jsou z nefritu alpského, kde nejvíce nefritových nástrojů se vyskytá a odtud že nástroje nefritové zaneseny až po Troju. Podobně pokládá dr. Much starodávny zvyk, dávatí urytvým jantarové ozdoby do hrobů za čistě arejský a dokládá, že tento zvyk zanesli Protokelti do Británie, Protoitalové do Švýcarska a Itálie a podobně zanesen zvyk ten i do Řecka, kdež v Mykenách zejména je zastoupen; obchodní výměna je vyloučena, když žádný předmět mykenské kultury dosud neobjeven na severu ve vlasti jantaru. Stejným způsobem probírá dr. Much i otázku o dolmenech, které jedni (Worsaae, Bonnstetten, Desor, Montelius, S. Müller) z orientu vniknouti nechávají až do Švédska, jiní (Löher, Penka, E. Krause, Faideherbe, Cartailhac) opačným způsobem vedou. Dr. Much uvádí především, že dolmeny ve Španělsku, Portugalsku a Francii charakterisovány jsou již zvoncovitými nádobami a kovem a jsou tudíž mladší než v nordických zemích, kde zároveň se dá stopovati vývoj od nejjedno-

dušších forem k vyvinutým, tak že v nordických zemích hledati se musí východiště; šíření dalo se jednak po moři, neboť většina dolmenů nalézá se blíž pobřeží, na východě pak mohou býti dolmeny podél Černého moře stopou, kudy dolmeny a arejským lidem postupovaly ze severu až do Iranu a Indie; otvory v kamenech dolmenových a obětní mísy na kamenech myšlenku tu potvrzují. V dalším vykládá dr. Much, že domácí zvířata, kteráž vyskytají se na území uvedeném v neolitické době, pes, ovce, koza, vepř, kráva a kůň vyskytala se v těchto končinách ve stavu divokém a tudíž i zde ohočena, tak že netřeba předpokládati stěhování z Asie.

Celkem může se v těchto končinách stopovati od neolitu postupný a nepřetržitý vývoj do doby kovů, podobně jako i původní domácí obyvatelstvo dolichocefalní od doby neolitické do dneška zde se drží. Z Indogermanů čili Areitů zůstali v těchto končinách arci jen Germané, jejichž původní vlast (Urgermanen) byla v Dánsku, ve Švédsku a Norsku.

A. L. Pogodin, *Из истории славянских передвижений*. Петербург, 1901. 8° 167.

Účelem uvedeného pojednání jest zjistiti dobu rozšíření se Slovanů na jihu a na západě Evropy, při čemž p. spisovatel přirozeně dotknouti se musí i otázky, odkud vyšli Slované; vznikem říše Samovy jako prvé spořádané říše slovanské pojednání končí.

V úvodě p. spisovatel probírá především iranské kulturní vlivy na Finny a Skythy, stanoví, že vlivy ty dosti málo zasahují k Litevcům, za Slovanů pak vůbec stopovány býti nemohou. Podobně nezasahaly kulturní vlivy řecké a římské přímo k Slovanům, nýbrž pouze prostřednictvím Němců. Jako na př. mince I. stol. po Kr. Navzájem odvozuje p. spisovatel slovo vívera u Plinia od slova veverka a řecké slovo *Καννάκης* od slova Kuniee.

První historickou zmínku o Slovanech vidí p. spisovatel v Herodotových Henetech (jinak do severní Itálie kladených) a přisuzuje jim jantaronosné pobřeží a obchod s jantarem. Germáni rozuměli pode jménem Venetů vždycky Slované, ale název sám není německý, resp. germánaký, nýbrž keltický (ir. *fin*, Kimbr. *gwynn* = bílý) a znamená lid světlé pleti. Pan spisovatel nejdě však tak daleko, jako po něm Dr. Niederle, kterýž vede důsledek, že Kelti v Čechách a na Moravě pojmenovali tak Slované jako sousedy, neboť klade pravlast slovanskou dosti daleko od země keltické. Praví totiž na str. 105. především na základě nomenklatury: „Z příčin vědeckých vymezují Slovanům téměř celý tok Visly (mimo prameny), střední a dolní Odru (od řeky Varty) a pobřeží Severního (čili Baltického) moře od ústí této řeky z nejstarších dob, t. j. dříve než počínají písemná svědectví o zeměpisě těchto končin.“

Stěhování slovanské šlo v V. věku na západ Odry, v druhé polovici VI. věku došli Slované na Labe, poč. VII. věku na Sálu; Čechy zaujali od Slovanů v polovici VI. stol., Poláci zaujali svá sídla mezi Vartou, Krkonošemi a Karpaty též v VI. stol., Slovinci přišli do Alp koncem VI. a poč. VII. věku a za Dunaj došli Slované v VI. věku.

Výrobky keramické nejstarší a nové. Část technologická. Napsal A. Haškovec.

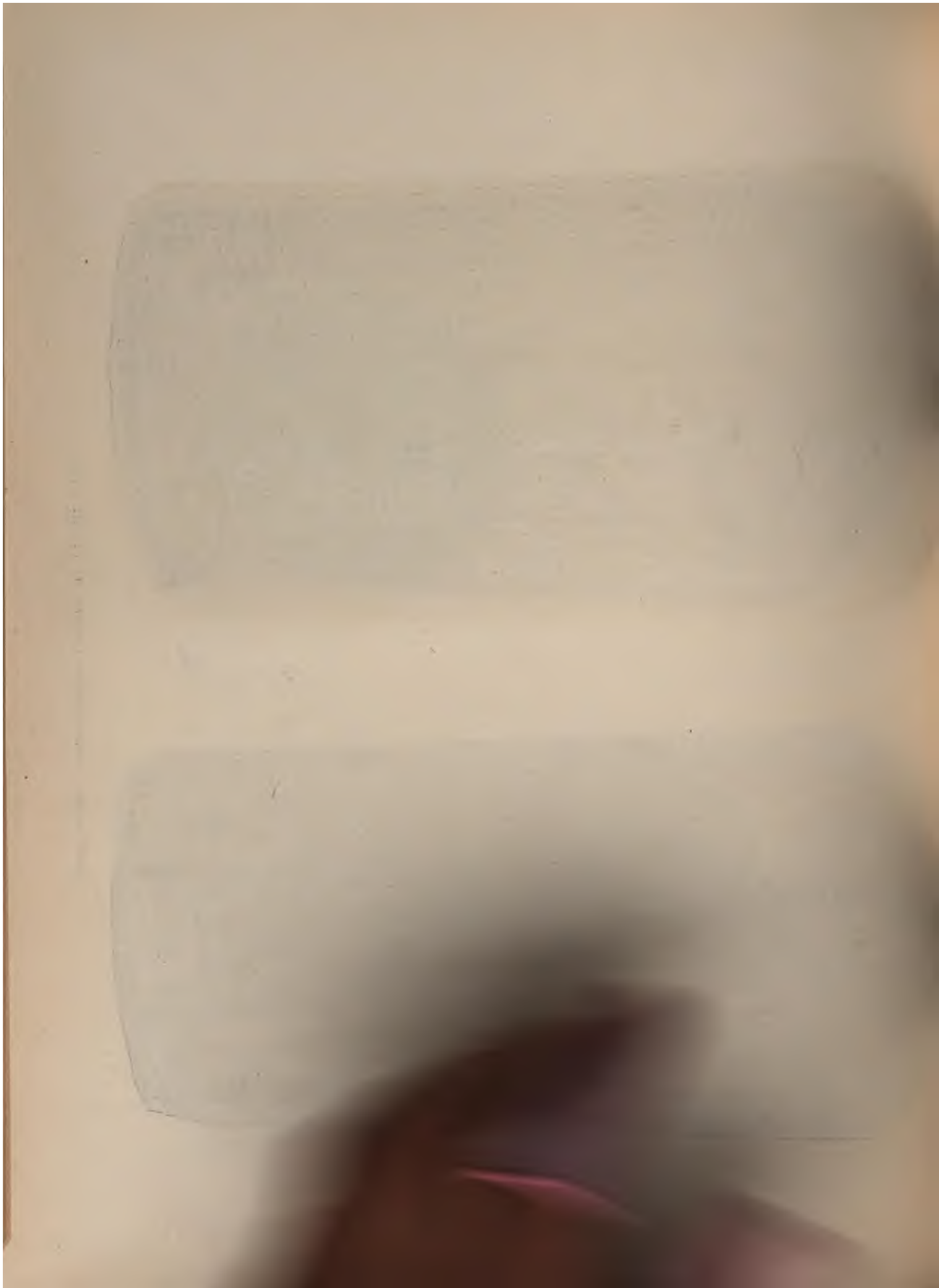
Pojednání Průmyslového a historického musea v Hradci Králové č. 8. Podobného spisu v české literatuře dosud nebylo. A. Haškovec, profesor keramické školy v Bechyni, probírá v něm podobně a názorně v několika kapitolách všechny důležitéjší zjevy keramické výroby. Pojednává o hlínách, jich zkoušení, úpravě a plavení, o látkách neplastických a jich úpravě, o pomocných strojích, o formování, hrnčířském kole a jiných složitějších strojích, jichž při formování se užívá, o glazurách, sušení a pálení. Do textu vřaděno jest několik ilustrací. Škoda, že spisu tomuto nebyl předdeslán úvod, v němž by byla bývala vyličená historie výroby keramické. Kniha prof. Haškovece přijde za jistě vhod i archaeologům, pro něž keramické nálezy mívají často větší důležitost, než nálezy jiné. V příštím díle prof. Haškovec pojedná o výrobcích glazurových a porovitých, neporovitých s lomem skelným, terrakottách a výrobcích stavebních. *L. D.*

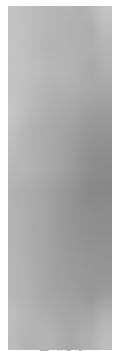
Kolínsko a Kouřimsko. Obraz poměrů přírodních, života obyvatelstva i paměti časů minulých. Díl II. seš. 5., 6. Kolín 1901.

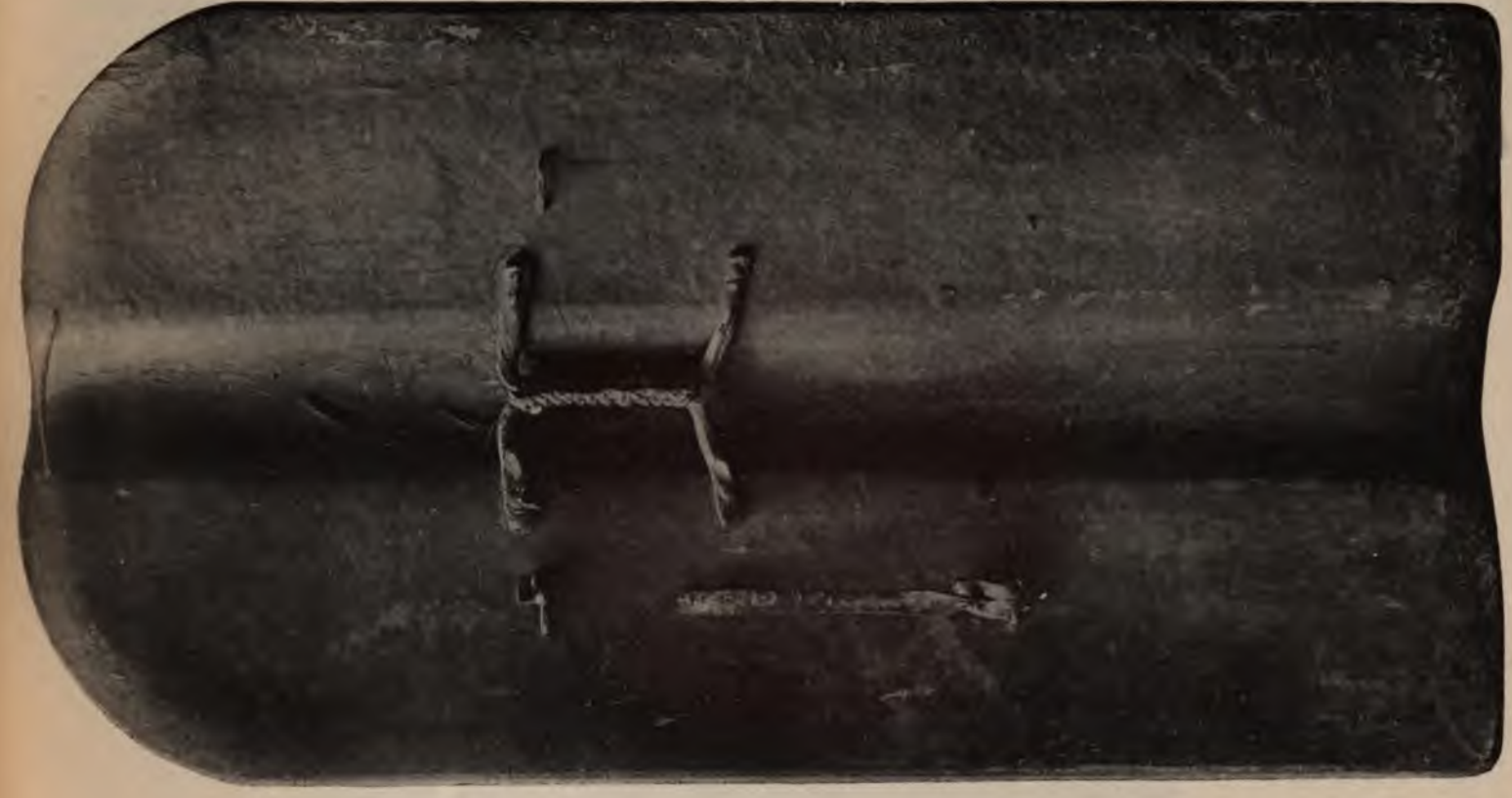
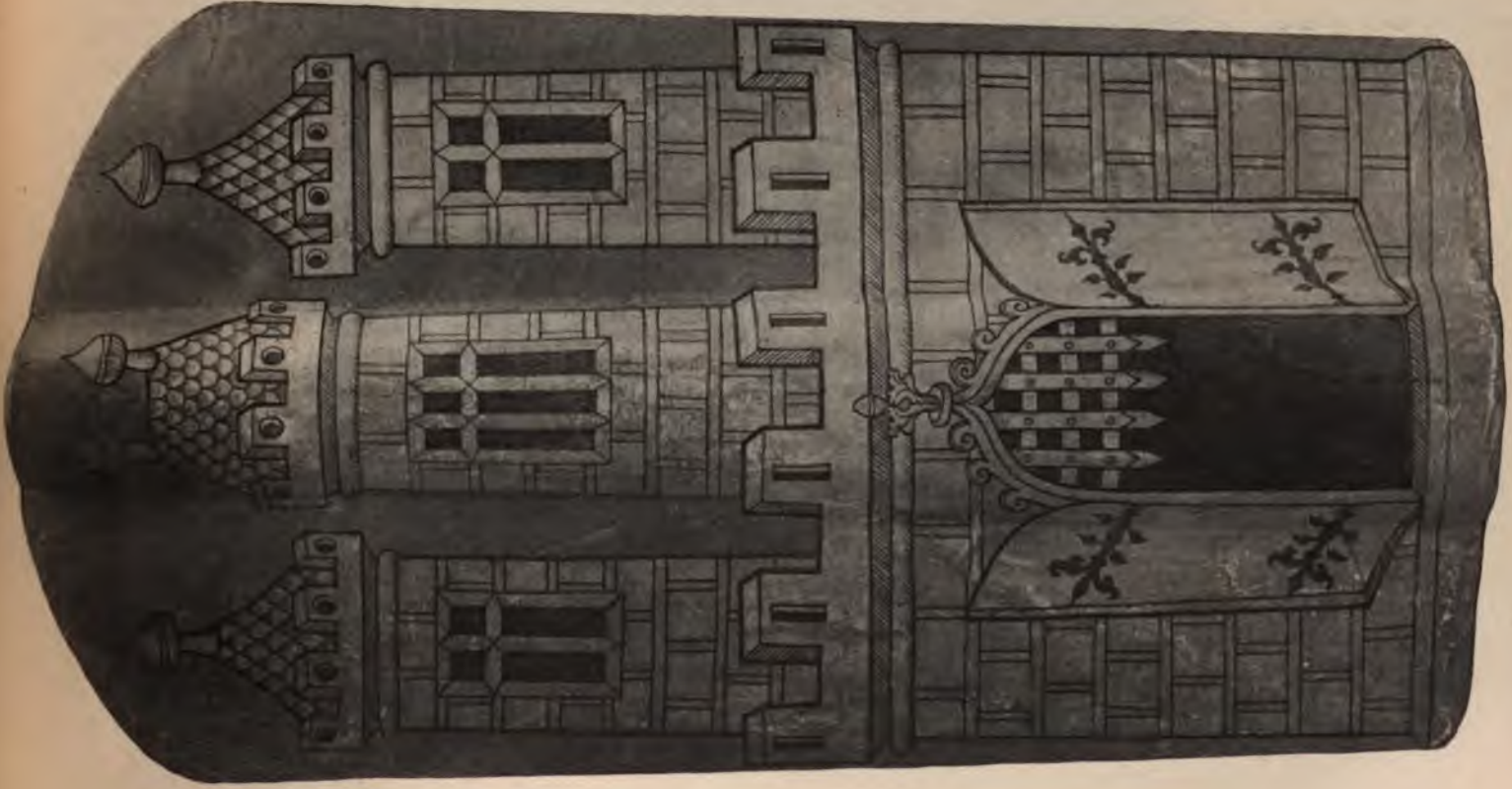
Český katalog bibliografický za rok 1896 a 1897. Nové řady ročník VIII. a IX. Prací bibliografického odboru spolku českoslovanských účetních v Praze. V Praze 1901. 8° 320.

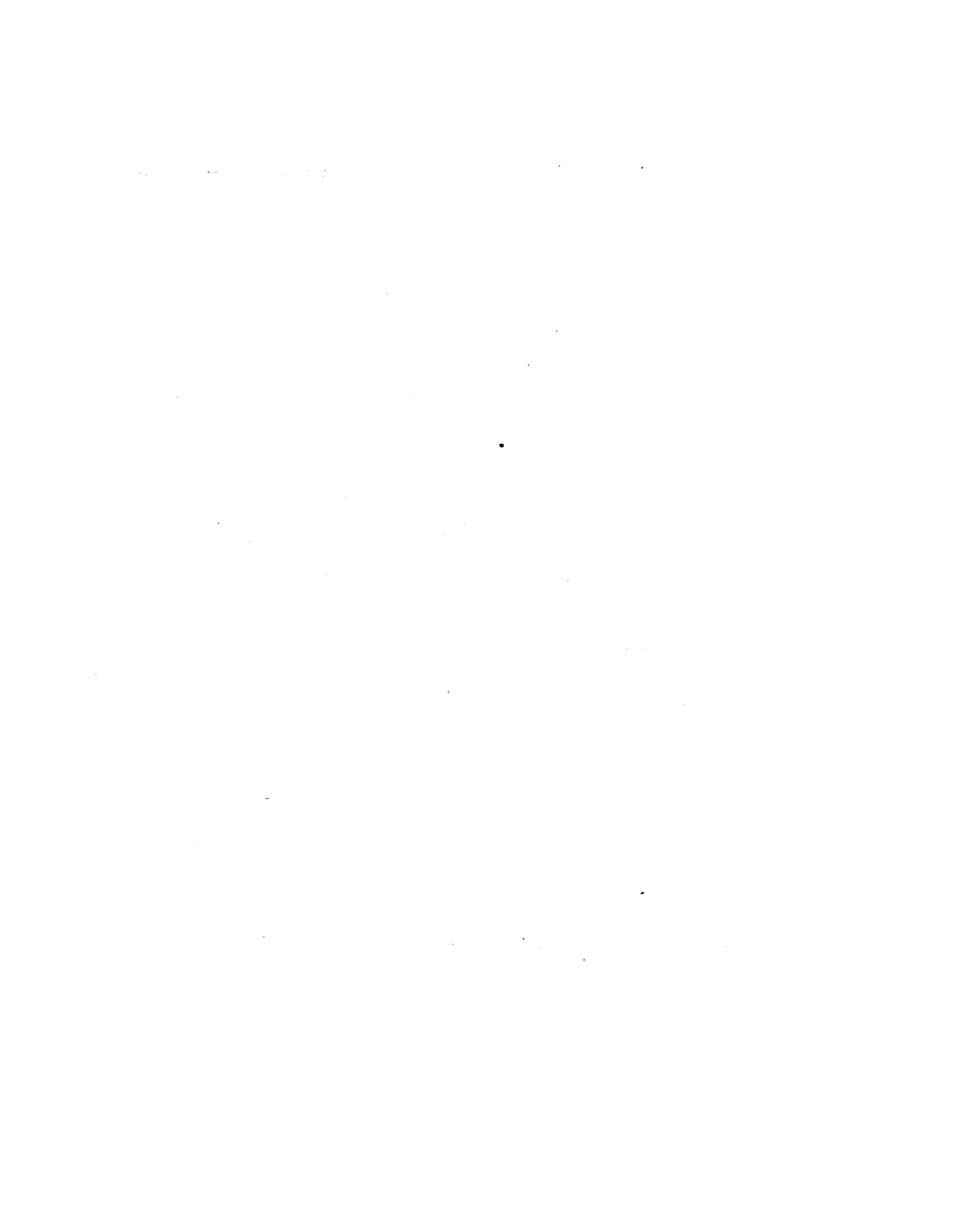
Tab. XIX. m. 1000. 1000. 1000.

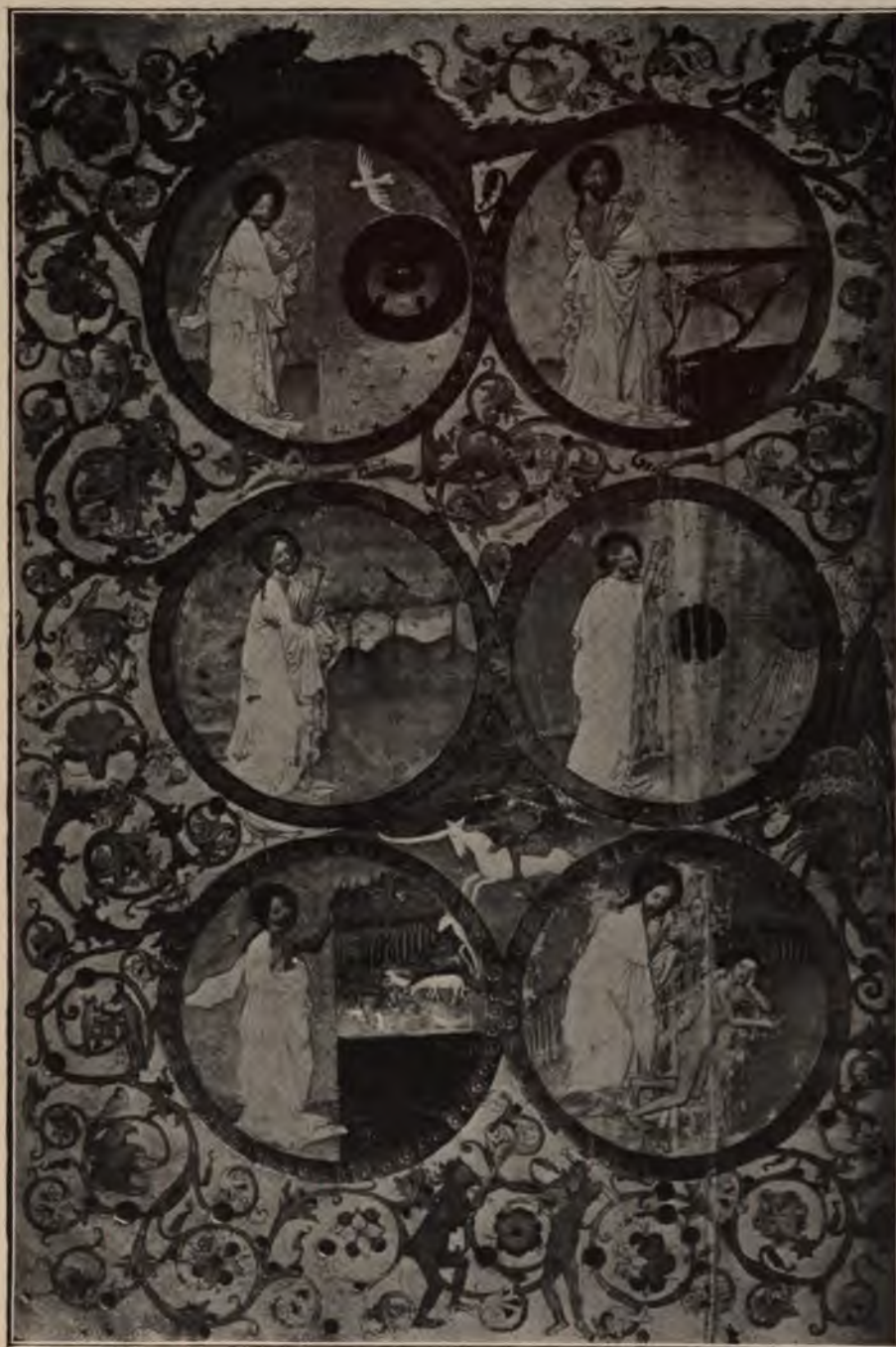

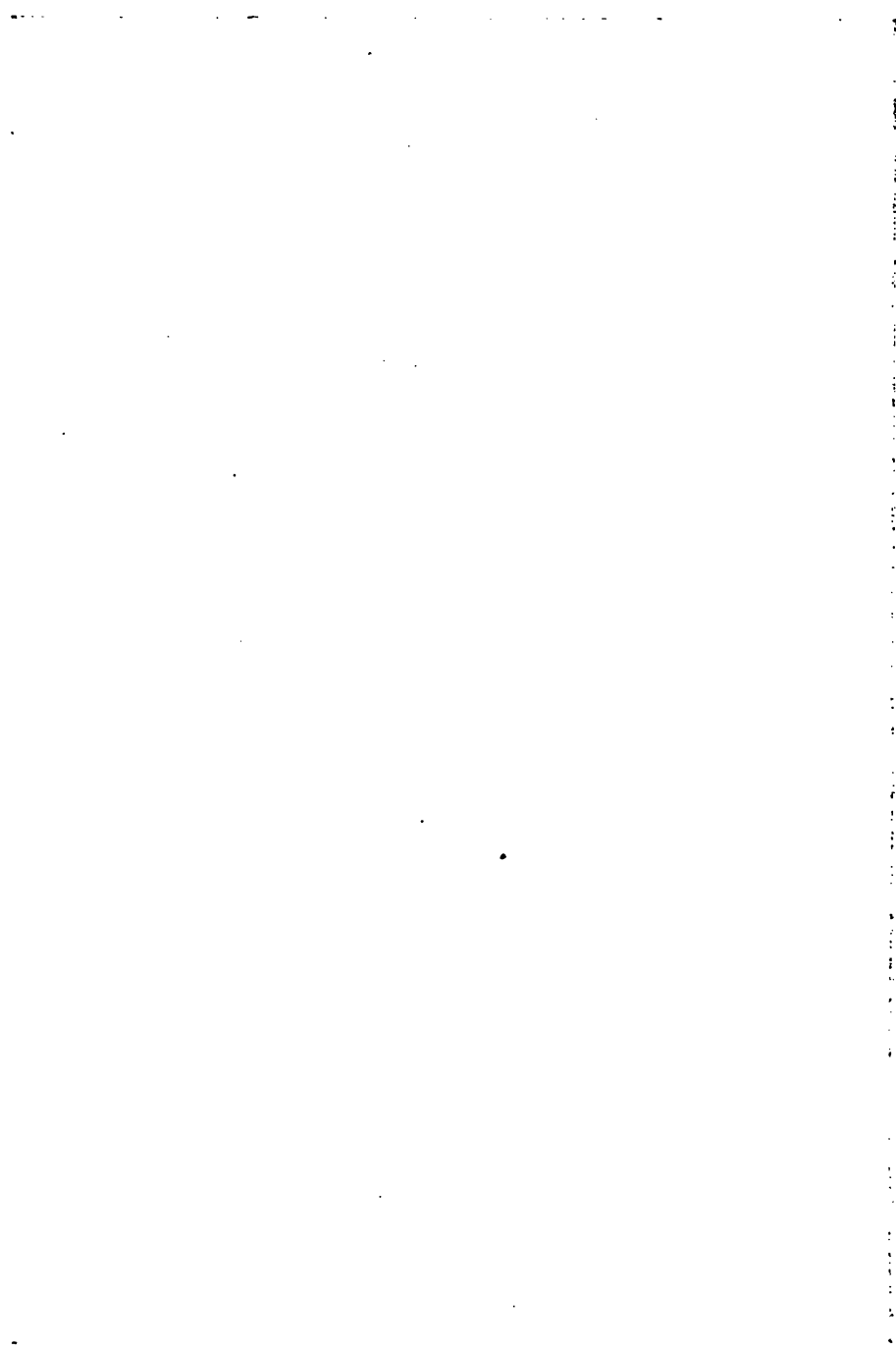

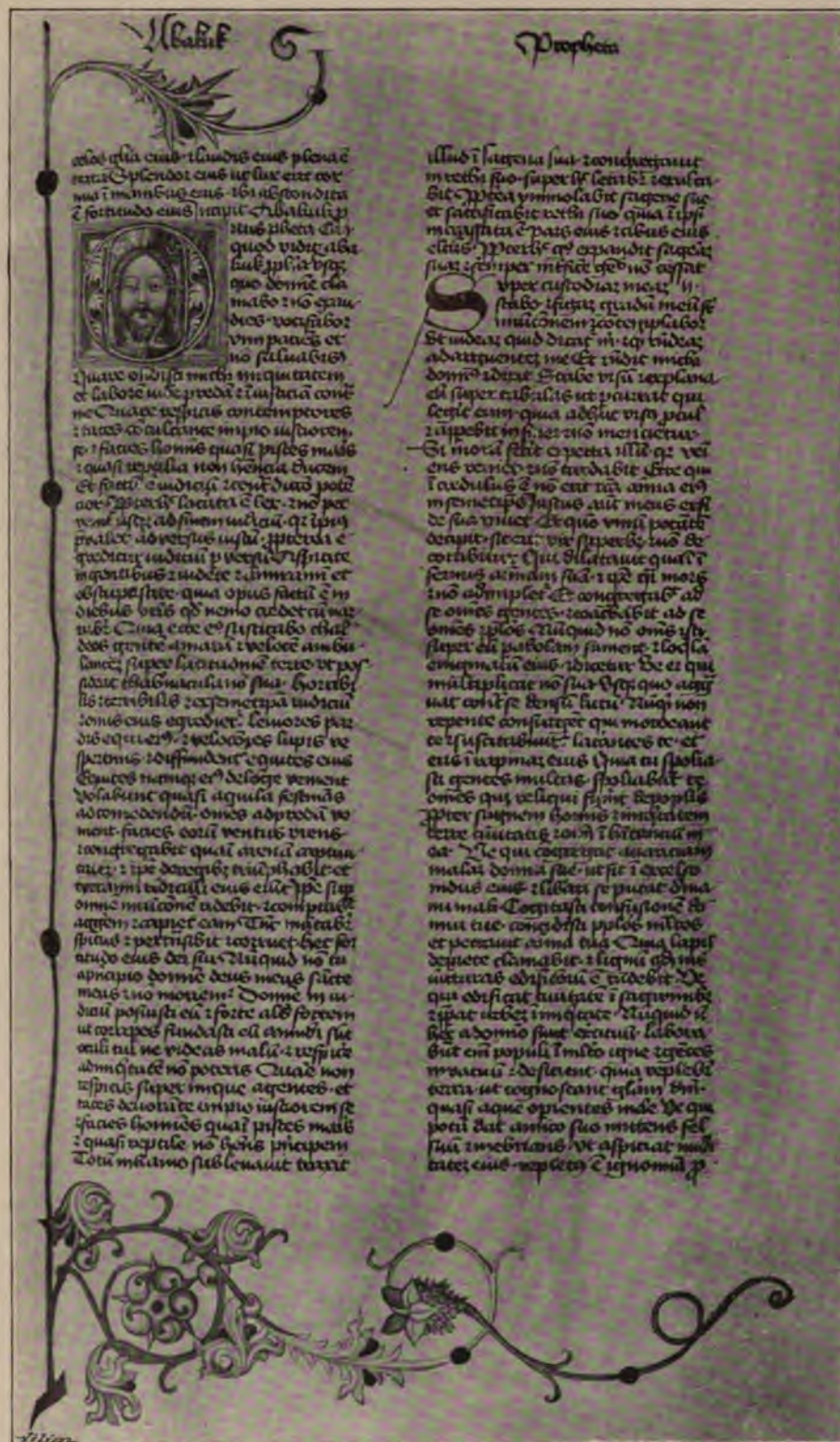
Pražské pavězy v museu království Českého (inv. č. 29, a 32.)

Strahovská knihovna: Bible Šellenberská. „Dni stvoření“.

Strahovská knihovna: Bible Šellenberská: L. 379 a. Iničiálka O s veralkonem.

The main body of the document contains several paragraphs of text that are extremely faint and illegible. The text appears to be organized into sections, possibly separated by headings or sub-headings, but the specific content cannot be discerned. There are some faint markings that could be interpreted as bullet points or numbered lists, but they are not clear enough to transcribe.

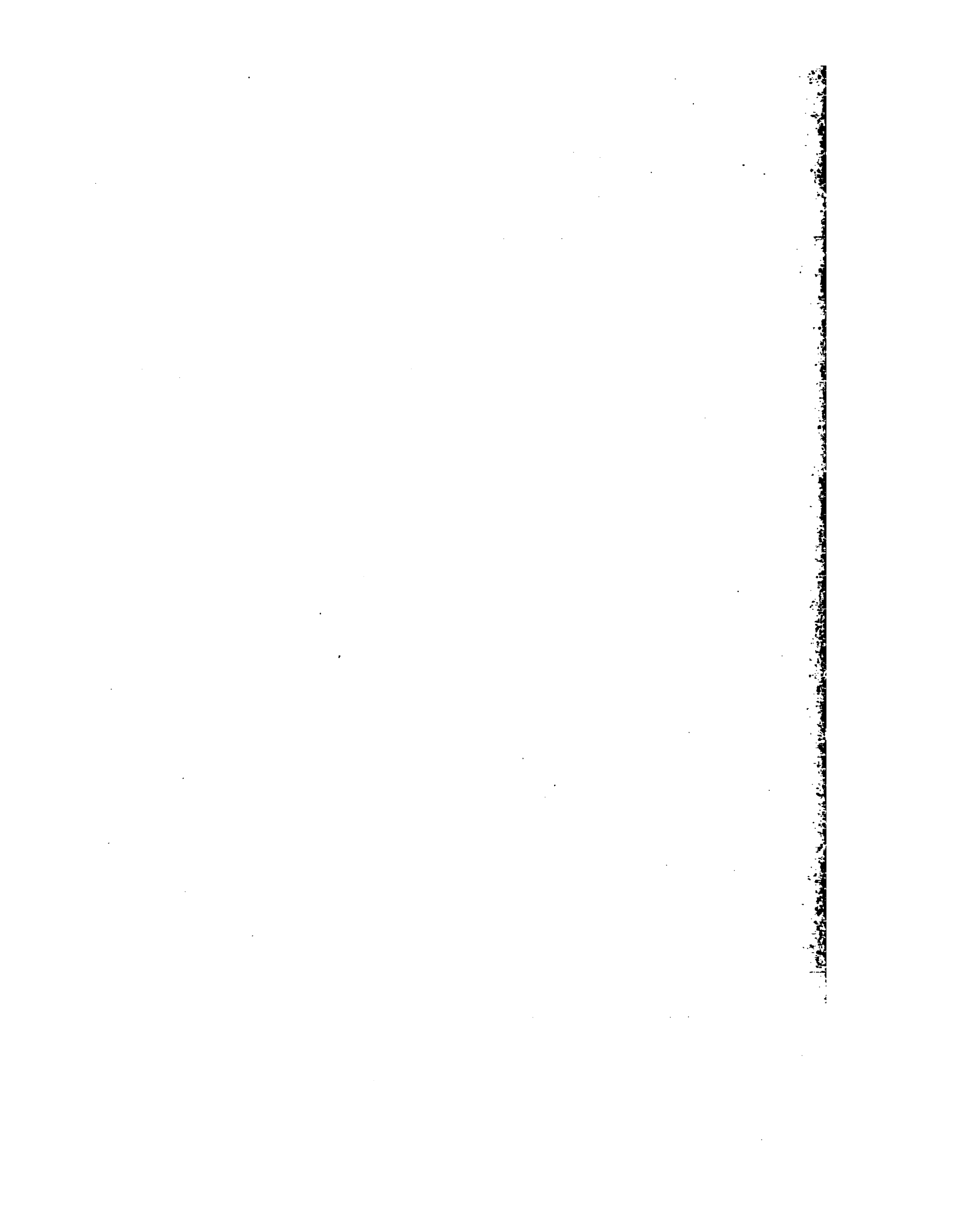

Otevřený

Zavřený

Miniaturní oltářík v podobě monstrance na zámku v Boskovcích (na Moravě).

Expedice Památek jest v domě musejním u p. *Boleslava Schnabla*, kde vydávají se knihy Matice České. Tam prodávají se Památky archaeologické:

	zakladatelům Matice České	jiným osobám v krámské ceně
ročníky 1868—1873, 1880—1895	za zl. 2.—, poštou zl. 2.30	zl. 3.—
„ 1875	1.50	2.—
„ 1876	3.—, „ 3.30	4.50
„ 1877	2.50, „ 2.80	4.—
„ 1879 (6 seš.)	3.—, „ 3.30	4.50
„ 1896—1901	3.—, „ 3.30	4.—

Pozvání k předplacení

na

„Památky archaeologické a místopisné“.

Komise archaeologická a Sbor archaeologický usnesly se na tom, aby se vydávaly „Památky archaeologické a místopisné“ i dále ve *čtvrtletních sešitech*. Předplacení přijímá se nyní na 4 sešity na rok 1902 a obnáší 3 zl. pro členy Musea král. Českého, členy „Historického spolku a klubu v Praze“, archaeol. spolků „*Vocla*“ v Kutné Hoře, „*Včely Číslavské*“, městského musea Mladoboleslavského a Slanského, pak „odboru archaeologického“ literárního spolku v Plzni, společnosti přátel starožitností českých, Musejního spolku Olomouckého a Brněnského, jakož i pro *zakladatele Matice*. Snížené ceny starších ročníků dle svrchu uvedeného seznamu platí rovněž pro členy uvedených tuto společností. — Krámská cena za řečené čtyři sešity jest 4 zl.

K usnadnění historicko-uměleckého studia jakož i snadnějšího doplnění knihoven povolena jest *do odvolání* pro ročníky 1878—1894 snížená cena za ročník 1 zl. (poštou 1.30). Zároveň podávají se v expedici Matice České a Památek dosud vyšlé díly „*Soupisu památek uměleckých*“, „*Soupis památek lidových*“ a „*Starožitností země České*“ ve snížené ceně.

Rukopisy buďtež laskavě zasílány redaktoru dr. **Jos. L. Pičovi**, c. k. professoru v Praze, Sokolská ulice č. n. 66—II.

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES
ART LIBRARY
FEB 14 1977

PAMÁTKY

ARCHAEOLOGICKÉ A MÍSTOPISNÉ.

Organ Archaologické komise při České Akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění
a Archaologického sboru Musea království Českého.

Redaktor:

Dr. Josef Lad. Pič.

Dílu XX. sešit III.—IV. Roku 1902.

OBSAH:

- Předmáty doby románské v pokladu chrámu Svatovítského v Praze. Podává Dr. A. Podlaha a Ed. Šittler. (Tab. XXV.—XXVI.) Str. 161.
- České pavězy. Napsal Dr. Bohumil Matějka (Tab. XXVI.—XXX.) Str. 169.
- Zbytky původní románské stavby v Maltézkém chrámu na Malé Straně. Podávají K. Fiala a Dr. A. Podlaha. Str. 177.
- Kodex Jana z Jenšteina ve vatikánské knihovně v Římě. Z téže knihovny na studijní cestě vypisuje Dr. Jan Zitek. Str. 183.
- Předhistorické nálezy v severovýchodních Čechách. Sděluje L. Domačka. (Tab. XXXI.) Str. 207.
- Památky z hradu Ohlumu. Popisuje Kliment Čermák. (Tab. XXXII.) Str. 215.
- Hrad Karlštejn I. 1543. Podává Fr. Daký. Str. 221.
- Z paměti Smířie n. L. Píše Jos. Zeman. Str. 223.
- Materiálie k dějinám umění z archivu kapitoly pražské. Podává dr. Ant. Podlaha. Str. 227.
- Morašice. Inventář statku a jeho poddaní po r. 1560. Píše Alois Klaus. Str. 229.
- Aktei Košetická aneb sollicitaci o dluh Košetický. Obraz z dějin města Pelhřimova, jež podává Václav Petrá. Str. 241.
- Náhod za války třicetileté v letech 1621—1639. Die archivních a jiných pramenů sděluje J. K. Hraše. Str. 251.
- Rozebrání náhrobníku Viléma z Rožmberka 1621. Sděluje Hynek Gross. Str. 261.
- Lebka svaté Ludmily a kritická úvaha o staročeských lebkách (asi do XIII. stol. po Kr.). Sděluje Dr. Bohuslav Hellich. Str. 265.
- Nález mincí v Hodomyšlích z XV. stol. Sděluje Josef Smolík. Str. 271.
- Zprávy a drobnosti: Z archaologické komise při České Akademii. Str. 273. — Hromadný nález bronzů u Horažďovic. Str. 275. — Drobné příspěvky k dějinám umění a uměleckého průmyslu v XVIII. století. Str. 277. — Nález svítků ze zlatého drátu. Str. 277. — Nález bronzů. Str. 277. — Nález v kruhovce Mikulovické. Str. 279. — Ke stykům Viléma z Rožmberka s Jakubem Stradou. Str. 279. — Drobná alechta v Bolešlavě. Str. 279. — Sjezd: zástupcové museí a pracovníci z oboru archaeologie a historie v Pardubicích. Str. 281. — Čeští Bratři ve Smidařích. Str. 281. — Malíři Novobydžovští. Str. 281. — Literatura. Str. 283.

V PRAZE.

Nákladem Archaologické komise při České Akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění
a Archaologického sboru Musea království Českého.

V komisi knihkupectví Fr. Řivnáče v Praze.

1902.

PAMÁTKY

ARCHAEOLOGICKÉ A MÍSTOPISNÉ.

Organ Archaeologické komise při České Akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění
a Archaeologického sboru Musea království Českého.

Redaktor dr. Josef Lad. Pič.

Dílu XX.

Roku 1902.

Sešit III.—IV.

Předměty doby románské v pokladu chrámu Svatovítského v Praze.

Podává dr. A. Podlaha a Ed. Šittler.

(Tab. XXV.—XXVI.)

II. Tumbový relikviář.

Pozůstatky svatých, „reliquiae“ (totiž zbytky těl jejich) chovány bývaly z pravidla původně v mensách oltářních, nejraději nad hrobů jejich budovaných, kamž po vyzvednutí z hrobu bývaly uctivě ukládány.

Velmi záhy však (doklady o tom již ze IV. století jako o „starobylém zvyku“) vešlo v obyčej svaté ostatky ukládati tak, aby za zvláště slavnostních příležitostí přístupny a lidu patrný byly, po případě v průvodech nošeny býti mohly. Přirozeno, že bylo k tomuto cíli nutno hotoviti zvláštní schránky, „reliquarium“ „hierotheca“, „lipsanoteca“, v nichž se potom relikvie ty chovaly. Rovněž přirozeno, že úcta k světcům ozdobovala tyto schránky co možno nejskvostněji, poskytující tak umění, zejména zlatnictví, nad míru vhodnou příležitost, vytvořiti díla nanejvýš obdivuhodná.

Ačkoliv právě drahocennost těchto uměleckých skvostů, lákajíc svým zlatem a drahokamy lidskou hrabivost, anebo v dobách nouze poskytující nejrychlejší výpomoc, byla jim příčinou stálého nebezpečí a — bohužel až příliš často — i úplné zkázy, zachovaly se nicméně v pokladech chrámových i sbírkách musejních do dnes ještě poměrně četné zbytky dávného bohatství, náležející vesměs mezi nejpřednější kusy umění starobylého.

Při nejstarších z těchto relikviářů shledáváme co lo formy napořád ještě ozvěnu uložení původního,

totiž tvar obdélné (řidčeji jen kvadratické) truhlice, zvané latinsky „tumba“, „cista“, „arca“, francouzsky „coffre“, připomínající zřejmě starý sarkofag, skříň hrobovou (rakev), s víkem někdy plochým, nejčastěji však na způsob sedlové střechy upraveným.¹⁾

Jiné formy relikviářů jsou v ranné době románské, ještě řidkou výjimkou.²⁾

¹⁾ Srovnej aspoň z nejznamenitějších: tumbu sv. Štěpána k císařským klenotům náležející (Bock „Karls des Grossen Pfalzkapelle“ str. 158); Hildesheimskou (Kratz „Der Dom zu Hildesheim“ str. 76.); tumbu sv. Willibrorda ve sv. Emmerichu (Aus'm Weerth „Kunstdenkmäler aus den Rheinländern“ I. str. 7., tab. 2. a 3.); velkolepý relikviář Karla Velikého v Cáchách (Falke „Geschichte des deutschen Kunstgewerbes“ str. 51—53.); neméně velkolepý relikviář t. zv. velkých Relikvií, rovněž v Cáchách chovaný (Müller Mothes Archaeol. Wörterbuch II. 788.); z Kolínských: sv. Albína a sv. Maurina v chrámu sv. Pantaleona (Bock Das heilige Köln čís. 107. a 108.), sv. Heriberta v Dentzském farním chrámu (ibidem čís. 86.) a sv. tří králů (ibid. č. 44.); z Porýnských pak mimo to sv. Viktora v Xantenu, sv. Suitberta v Kaiserswerthu, sv. Anny v klášteře Siegburském (viz: Aus'm Weerth „Kunstdenkmäler“) a j. v. — Poukazujeme na prostičký pendant k těmto velkolepým dílům, jenž u nás se zachoval: tumba nad hrobem otce sv. Václava, knížete Vratislava ve chrámu Svatojirském na Hradčanech.

²⁾ Takovou výjimku uvádí Dr. Neumann Reliquienschatz des Hauses Braunschweig-Lüneburg str. 262. dva rukovité relikviáře biskupem Goderichem z Auxerre († 933) pořízené pro ostatky sv. Štěpána a Germana. Pravdě velmi podobné bylo v podobný relikviář uloženo i rámě sv. Vít, sv. Václava do Prahy přinesené. Opatství sv. Morice v kantonu Walliském má

Teprve od dob křížových výprav, kdy křížáci a poutníci přinesli si z východu domů mnoho předmětů posvátných po Kristu, Matce Boží a sv. Apoštolech, jež ovšem k ostatkům svatých připojeny, ba přirozeně větší úctou ještě ctěny byly, požizovány na svaté ostatky schránky příhodnější, forem rozmanitých (kříže, plenáře, tabule ostatkové, sochy, monstrance, monilie, medailiony a pod.⁵⁾

I poklad Svatovítský zachoval si dodnes přerostané umělecké doklady této úcty sv. ostatků, většinou ovšem z doby gotické a renaissanční. Doba románská — jak lehce je vysvětlitelné — dnes nejslaběji jest zastoupena, ačkoliv ze starých inventářů chrámového pokladu patrně jest veliké bývalé bohatství.⁶⁾

Důkazem toho jest seznam k nejstaršímu inventáři pokladu Svatovítského (z r. 1354) připojený, jenž vypočítává předměty staré, již před dobou Karla IV. v majetku chrámovém se nalézající. Ze seznamu toho vysvítá, že tehdy měl chrámový poklad mezi starými, pravděpodobně většinou románskými relikviáři kromě zmíněné již „ruky“ sv. Víta i relikviář s kostí z ruky sv. Václava v podobě ruky jablko držící; i žebro tohoto světce chovalo se již od dávna v relikviáři kovovém podoby měsíkové, na němž stála soška sv. Václava. Hlava sv. Vojtěcha chována byla (nepochybně od roku 1143) v relikviáři majícím podobu hlavy pokryté mitrou posázenou kamejemi. I kost z ruky jeho byla uložena již od dávna v relikviáři kovovém, pozlaceném, majícím tvar ruky, na kteréž byl navlečen prsten s kamenem. Rámě sv. Prokopa vloženo bylo (asi r. 1205 po kanonizaci) rovněž do relikviáře v podobě pozlacené ruky se dvěma prsteny, z nichž jeden se ztratil, když relikviář ten opatřil Ostrovský nesl naproti ostatkům Karlem IV. do Prahy poslaným. Částka hlavy sv. Jana Křtitele, kterouž byl r. 1146 z Říma chrámu Svatovítskému přinesl Olomoucký biskup Hynek, byla uložena v pozlacené mise, již dva andělé drželi. I ostatky sv. Tadeáše a Mauritia, jež získal moravský markrabí Jindřich Vladislav r. 1212, byly ve chrámu Svatovítském chovány v relikviářích rukovitých, kamejemi posázených; podobně i ostatky sv. Florencie a Hermagory. — I deskových relikviářů více se tu uvádí, na př. deska

v pokladu svém rukovitý relikviář sv. Bernarda, (zakladatele hospice sv. Bernardského v Alpách) z X. stol. a hermu sv. Kandida z IX—X. stol. (srov. *Blavignac Histoire de l'architecture* 159 sqt.). *Viollet-le-Duc*, *Dictionnaire du mobilier* I. 217. připomíná zlatou hermu z IX. stol. v katedrálě Vienské.

⁵⁾ O úctě sv. ostatků srovnej důkladnou kulturně-historickou monografii: *P. Stephan Beissel S. J.* „Die Verehrung der Heiligen u. ihrer Reliquien in Deutschland“ 2 svazky (*Ergänzungshefte zu den Stimmen aus Maria-Laach* č. 47. a 51.).

⁶⁾ Srovnej: *Pollaha-Sittler* „Poklad Svatovítský“ (vydáno Dědictvím sv. Prokopa) str. 13. a násl.

s ostatky sv. Pěti bratří, o níž později řeč bude. Iliká deska pozlacená s krucifixem, obrazy a ka určená pro hrob sv. Václava, dva přeskovostné posázené kamejemi a perlami, a jiných pět prostších. — Sem dlužno přičísti i tři zlaty z hrobu sv. Vojtěcha z Hnězdna r. 1039 přines zajisté byla umělecky vyzdobená „frontalia“ světce. I zpráva pokračovatele Kosmova (Praha 207.) o biskupu Menhartovi, že „r. 1129 obnov sv. Vojtěcha, obloživ jej zlatem, stříbrem i kři vztahuje se zajisté k schránce tumbovitě. Z četi zdějších zmínek o hrobích sv. Patronů jasně vyj ostatky jejich chovány byly v nádherných nált tumbách, což zejména platí o hrobu sv. Václava „tumbě“ dostalo se nádherného doplnění Karlem to způsobem takovým, že umělecký ten skvost i nější díla toho druhu Cášská i Porýnská dost

I v pozdějších inventářích (zejména v i nějším ze všech, z r. 1369) nalezáme i celou „de tumbis“, v níž uvádějí se mnohé relikvi mečkové, o nichž jest dosti patrné vzdor tomu ventář bližších dobových údajů o nich nepoc mezi nimi byly kusy již tehda starobylé.⁶⁾

Bohužel, ze všeho toho bohatství jediným čkem nám podnes zachovaným jest drobná , jejíž vyobrazení v barevném faksimilu podáv tab. XXV.⁷⁾

Relikviář tento zhotoven jest ze dřeva k vého v podobě obdélného domečku se štíhlou, s stříškou. Výška obnáší 20 cm, délka 27·5 cm 10·5 cm.

Povrch celý (kromě dna) jest obložen m 3 mm silnými destičkami, vesměs bohatě er nými.

Přední kolmá stěna má půdu tmavomodř (marin) smaltovanou, po jejíž celé ploše vinou se úponkové rozviliny. Stonky jsou zlaté, řadou ných teček oživené. Ze stonků vyrůstají a v syr komponované obdélníkové pásy se sdružují četi a květy různé podoby; nejčastěji jsou to trojl ale i bohatší květy zlatem konturované a v

⁵⁾ Srovnej popis „tumb sv. Václava“ v citovaném našem „Poklad Svatovítský“ str. 77. sqt.

⁶⁾ Srovnej otisk jeho v Pešinově „Fosporu“ str.

⁷⁾ Literatura: *F. B. Mikovec* „Fotogr. Album bñ Alterthümer“ Prag 1862 Heft 7. Nr. II.; *Dr. G. Hei Reliquienschein im Schatze des Veitsdomes zu Prag“ v alterliche Kunstdenkmale des oesterr. Kaiserstaates“ bis 66. s barvotiskovým vyobrazením. Dr. F. Bock v lungen der C-C. XV. (1870) str. 13—14.; Dr. K. La oesterreich. kunsth. Abtheilung der Wiener Weltaus Mittheilungen d. C. C. XVIII. (1873) str. 213.; B. v „Mittheilungen d. C. C. XVII. (1872) str. XXXV.*

modrým, ve třech tónech odstíněným (od tmavomodré až do bělavé), jakož i zeleným (tmavým i světlým) až do žluta přecházejícím smaltem. Spodní část lístků i květů bývá zpravidla nadto stínována ještě konturou barvy tmavorudé. Červené tečky vyskytají se i tu a tam na lístcích i květech. V celku však tmavá modř dominuje. — Na plotničky takto ozdobené nanýtovány

provedená — jest kruhová, na způsob trojlísté, modře a zeleně emailované růžice. Pod nohama (vedle sebe kladenými) naznačena jest v emailu poněkud perspektivně nízká podnožka.

Sošky P. Marie (pod pravou rukou Ukřižovaného) a sv. Jana (s knihou v ruce — pod levou rukou) jsou 6·8 cm vysoké, obě druhé (levá opět s knihou, druhá

1

2

jsou prostými měděnými hřebíčky s drobnou oblou hlavíčkou (podobnými hřeby jsou přibity i všechny desky k relikviáři vlastnímu), z bronzu lité sošky (reliefy) uprostřed Ukřižovaný s P. Marií a sv. Janem, po stranách pak dva jiní světci (nepochybně apoštolové). Soška Kristova měří 8·5 cm; pod ní v desce emaillem naznačen kříž hranolový, jehož plošky vyplňuje zlatý vkusný vlýsek. Nad konci příčného břevna vhloubeny jsou (po každé straně jedna) do desky dvě osmilisté růžice kruhové. Kristus jest kolem beder opásán rouškou ke kolenům dosahující. Tělo jest v mírném oblouku na pravo prohnuto; ruce v loktech rovněž prohnuté. Aureola pod hlavou Ukřižovaného — opět v desce rytbou

s čímsi krátkému meči nebo palmě podobným v levici, ana pravice její vztaženým prstem ke Kristu ukazuje) pak 8·9 cm vysoké. Aureolu všech těchto reliefů tvoří emailovaná rosetta, jež u P. Marie jest nejbohatší. Pod reliefy naznačeny jsou opět v emailu podstavce. (Viz obraz na tab. XXVI.)

Přední strana střechy, sešikmená, ozdobena jest opět po celé ploše stonkovým ornamentem podobné úpravy, jako jsme již na přední straně byli shledali, s nepatrnými toliko variacemi. Jsou tu také nanýtovány čtyři 4·5 cm vysoké z bronzu lité sošky (postavy po kolena) andělů, řasnatým rouchem oděných s křídly, velmi podobně modelované (toliko gesta rukou u kaž-

dého jiná), bez svatozáří. Pod postavami opět v emailu naznačeny podstavce pro ně, kteréž jsou každý jinak ornamentovány (kontury zlaté, uvnitř pak email modrý, zelený a červený v různých odstínech). (Viz tab. XXVI.)

Sošky všechny jak na kolmé stěně tak i tyto na stříšce jsou velmi obhroublé, z bronzu ulité, z části již otřelé. Modelace jejich zřejmě poukazuje na běžný vzor byzantské práce řemeslné. Původně byly vesměs zlaceny — tak jako i všechny desky relikviáře; — zlacení toho patrný jsou však nyní již jen skrovné stopy.

Zadní stranu relikviáře a to jak stěnu kolmou tak i šikmou plochu střechy pokrývá vzor geometrický v emailu dosud velmi živých barev provedený. Vzor ten složen ze čtverců, v jejichž rozích jsou čtyřlísté růžice s kruhovým modrobílým terčem; lístky jejich jsou zelenožlutě emailovány, a na každém z nich červená tečka. Do prostřed čtverců vloženy jsou na modré půdě růžice křížové, modrobíle emailované se zlatým středem. Kontury opět vesměs z kovu, zlacené. (Viz obr. 3.)

Na pravém postranním boku vyryta jest se stopami slabounkého modelování pod románskou arkadou 128 mm vysoká postava světce s knihou v levici. Aureola kolem hlavy její jest miskovitě z kovu desky vyhlou-

bená. Šat její řasnatý (toga), kolem hrdla bordurou kosočtverečkovanou zdobený, halí celou postavu; toliko dole patrně jest dlouhé roucho spodní. Tvář vousatá s hojným vlasem; nohy jsou neobuty. Posa přímá, maličko k levu hledící. Kresba i provedení této postavy jest velmi zdařilé. Pozadí vyplňuje opět emailovaný rozvilinový vzor, po každé straně postavy světcovy samostatně (a odchylně) komponovaný. Po okraji celé desky táhne se emailovaná obruba, skládaná z polokruhů střídavě zelenožlutých a modrobílých, s červenou tečkou vždy uprostřed. Arkadu nad postavou podpírají polosloupky s hlavicemi listovými. Nad arkadou vyryta jest věžka se dvěma okénky. (Viz obr. 1.)

Protější (levý) bok jest podobně ozdoben jako pravý s tím toliko rozdílem, že pod arkadu vložena jest ještě emailovaná obruba (na ní zvládná větévka s lístky střídavě z prava i z leva se zavínujícími), a že arkada jest nahoře mírně zahrocena. Střední část, na které jest opět podoba světce (o něco menší, toliko 9.5 cm vysoká, s miskovitě prohloubenou svatozáří, s krátkým vousem i vlasem, v šatě podobně traktovaném jako při předešlé, v pose opět přímé (na pravo poloobrácené) s obdobnými ozdobami emailovými, upravena jest jako sklopovací dvířka, jimiž se relikvie do vnitř relikviáře vkládaly. Klíčový otvor vedle hlavy světce slouží k zamykání. (Viz obr. 2.)

Obě tyto postavy zobrazují pravdě podobně apoštoly Petra a Pavla.

V nárožích relikviáře podloženy jsou špalíčkové nožky přikryté čtvercovými výpustky, o něž jsou plošky emailované v těch místech prodlouženy. Na ploškách těch naznačen jest slabě (rytím) rozvilinový ornament.

Relikviář tento má četné poměrně, dosud žijící příbuzenstvo. Uvádíme z přečetných: zcela příbuznou tvarem i rozměry tumbu sv. Faustyna, nyní v Musée de Cluny (č. katal. 2902.) chovanou (shodny zejména obě boční strany); jinou chovanou ve sbírkách knížete Liechtenstejna (viz „Kirchliche Ausstellung des Mähr. Gewerbemuseums 1884/5“ tab. 25. a 41.); tumbu z kláštera Czerwinského v Polště (nyní ve sbírkách hraběte Švalova v Petrohradě — viz *Wzory sztuki średniowiecznej w dawnej Polsce* I. čís. 9.); jinou v klášteře Kremsmünsterském a Klosterneuburském (viz *Mitteilungen der C. Commission XVIII.* str. 165.). I Národní Museum bavorské v Mnichově má podobnou, ač bez figurálních ozdob ve svých sbírkách [viz *Franz Hanfstängel* (fotograf. album) „Aus den Sammlungen des Bayerischen National-Museum“].

I u nás v Čechách zachoval se druhý ještě podobný exemplář, nalezený v zemi při jakési odkopávce na Betlemském náměstí, původně snad majetek Betlemské kaple, nyní pak rytíře Jana Neuberka, chovaný

ve sbírkách Lannových v Pražském Museu umělecko-historickém (viz jeho vyobrazení v Mikovcově „Fotisches Album Böhmischer Alterthümer („Arkadia“) 4. čís. 3. a 4.

Všechno toto příbuzenstvo hlásí se původem svým k loby XII. stol., kdy vyhlubovací technika umění léského (email champlevé) na základech byzantských v Porýní a ve Francii (tu zejména pod názvem (tu „Limogesského“) dospěla vrcholu své dovednosti. Naše má však tu před jinými družkami svými to, že nenáleží ještě mezi ty kusy, jež vyráběny po továrnicku, tedy zběžně a tuctově. Rytba její

i zabarvení smaltu jsou přesné a velmi jemné. Dle ustáleného již způsobu třídění dlužno ji přičísti ku pracím francouzským, čemuž nasvědčují jednak převládající hluboká modř, jednak stylisace částí plastických a rytých na pouhé a co možno věrné okopírování byzantských předloh se omezující, zvláště však reliefní lité ozdoby na emailované plotny nasazené, jež výhradně pracím francouzským jsou přisuzovány.⁸⁾

⁸⁾ Srovnej Ferdinand Luthmer „Das Email“ (Lipsko 1892) str. 76—101, v. Falke „Geschichte des deutschen Kunstgewerbes“ (Berlin 1888) str. 49.

České pavézy.

Napsal Dr. Bohumil Matějka. (Tab. XXVII.—XXX.)

(Dokončení.*)

15.—18. Tři veliké pavézy v Museu král. hl. města Prahy a čtvrtá na staroměstské radnici mají vesměs novou formu a výzdobu; výšky měří 134—136 cm, šířky rozcházejí se na 55—68 cm dle toho, jak silně jsou oblásky pavézy prohnuty; jelikož toto prohnutí je u některých mnohem značnější než u ostatních (viz obr.), přemínají tyto pavézy více než kterékoli jiné staré případně pojmenování „branných pláštů“. Jsou dřevěné, širokou vypuklinou a noscem opatřené, na přední straně plátnem potažené; na této je žlutou barvou a černými obrysy na červené půdě namalován veliký znak Starého města Pražského; na vnitřku potaženém plátnem jsou připevněny řemínková rukojeť, železná příčka a zábrkly. Provedení znaků, při nichž jsou věže již perspektivně kresleny, nasvědčuje tomu, že pavézy tyto náležejí z doby mladší, asi kolem r. 1500; byly dříve uchovány na radnici staroměstské (tab. 27.).

19. Pavéza na hradě Coburku, (tab. 27.), 97·5 cm vysoká, nahoře 52, dole 45·4 cm šir., hranatou vypuklinou a noscem opatřená. Malba na přední, plátnem potažené straně je způsobem pro české pavézy obvyklým rozložena: kolem na okraji a příční páskou probíhá nápis, v dolejší menší výplni rozkládá se gotický motiv listový, hořejší větší plochu zaujímá obraz představení obrněnou postavu sv. Jiří, který vráží své kopí

do svíjejícího se draka; v levo v pozadí modlí se panna, klečící v krajině se stromy, v pravo vypíná se brad. Nahoře uprostřed nad hlavou světce jest minuskulní písmeno g (Jiří). Celá malba provedena je na stříbrné půdě černou kresbou a částečnou polychromií

Oblé prohnutí pavézy v Museu kr. hl. města Prahy.

se zlacením. Písmo je stříbrné, černě konturované. Na zadní, pergamenem potažené straně zachovala se vidlicovitá rukojeť z řemínků a jedna skobka.

Nápis zní (na levé straně dole počínaje):

Mily: fwyty: girzy: racz: my: byty: wjfec: n: blaze:

pro twu: muku: myntm: ranu: racz: my: byty:

Do'e: . . . u mye: amen.

Na střední pásce: pan: buoh: f nan.

Slovo myntm, končí sedmi stejnými čarami. V levém rohu dolním tři písmena nelze přečísti.

^{*} P. T. p. Břet. Jelínkovi, řediteli Museu král. hl. města Prahy, p. majorovi Lossnitzerovi, řediteli sbírek na hradě Coburku, p. dr. z Ubischů, řediteli král. zbrojnice v Berlíně, sl. dr. z Uelstvi král. zbrojnice v Turíně, p. dr. Fr. Pazaurkovi, řediteli severoč. prům. musea v Liberci a univ. doc. dr. M. Dvořákovi ve Vídni za laskavé pokyny a zaslání popisů a vyobrazení, a sl. redakci časopisu „Zeitschrift für historische Waffenkunde“ za zapůjčení dvou štůčků buďtež zde vysloveny vřelé díky.

Pavéza tato chová se na svém nynějším místě již po dlouhou dobu, neboť bezpochyby již někdy v 17. st. byl na ni přimalován starý znak města Coburka, hlava mouřenína; dle toho soudí dřívější ředitel sbírek Coburkských dr. K. Koetschau, že zůstala ve Francích již při vpádě husitském r. 1430. Dle její podobnosti s pavézami nepopíratelně mladšími zdá se mi však, že náleží teprve středu 15. stol. Nenese žádných stop, že by byla ve válkách skutečně obraně sloužila. Pro svou znamenitou zachovalost a jemné, velice dovedné provedení malby náleží k nejkrásnějším pavézám.

20. Pavéza v král. zbrojnici v Berlíně č. 44—B 245 (tab. 28.), 117 cm vys., nahoře 55 cm, dole 52 cm šir. 10·2 kg těžká, značně vydutá, opatřená vypuklinou na 3·5 cm vysazenou a noscem: přední strana je potažena plátnem na tenké podložce koudelové: jako u ostatních sloužila i tu křídová vrstva za podklad jemné malbě. Tato provedena byla na stříbrné, lakovým nátěrem zažloutlé půdě ponejvíce černou barvou, jen znak měl červené pole. V hořejší výplni namalovány na šupinatém pozadí dva obrněnci v plné gotické vyzbroji: toto skládá se ze šalfřů s podbrádkami, z kroužkových brnění, kyrysů s puklicemi na ramenech, z holenek a šupinatých střevíců; oba štítonoši drží společně znak s třemi bělavými labutěmi na červené půdě. V dolejší též šupinami pokryté výplni je uprostřed písmeno \mathfrak{A} . Nápis kolem do kola a na příčné pásce stříbrnými písmeny na černé půdě provedený zní:

* pan * buoh * nadziee * * ma * mimo * ni
tu?) * ziadna * gina * gich * czoz * gest * na jwiete
tie * wjiczki * (pomine?) pomine * pomoz * mily *

Na střední pásce: pomoz * mily * Kriit.

Na zadní straně potažené tlustou kůží zachovala se řemíková rukojeť 4 hřeby připevněná, železná příčka, nad ní zbytky řemínka, po stranách 4 skobky, z nichž v dolní levé jest zauzlen konec řemene, kdežto v pravo přibita byla přeska.

Téměř uprostřed ve vydutíně pod rukojetí je kroužek, na němž snad za kožené ouško visela malá berla. Pavéza tato pochází asi z 2. třetiny 15. stol.: je poměrně dobře zachovaná a zajímá zvláště svým označením, znakem a písmenem \mathfrak{A} . Nedovedu sice označení toto přesně vysvětliti, jelikož mi není známo, které české rodiny měly tři české labutě ve svém erb; písmeno \mathfrak{A} nasvědčovalo by pánům ze Švamberka, kteří však měli pouze jedinou stříbrnou labuť v červeném poli. Libovolné rozmnožení její při provedení malovaných znaků nebylo by snad nemožné. Těž znak vyskytuje se též na následujícím štítě.

21. Pavéza v král. zbrojnici Reale Armeria v Turíně (tab. 29.) jest předešlé velice podobná a s ní společ-

ného původu; jelikož pisatel těchto řádků neměl příležitosti ohledati ji osobně, jest odkázán na fotografie, kresby a sdělení, jež mu laskavě zaslalo ředitelství jmenované sbírky, jakož i na zprávy, jež o ní podává Angelo Angelucci ve svém „Catalogo della Armeria Reale, Torino, 1890“ str. 199. a Dr. J. Szendrei v „Ungar. kriegsgesch. Denkmäler in der Millenniums-Landes-Ausstellung 1896.“ Dle toho jest pavéza tato dřevěná, 118 cm vys., 63 cm šir. a 10 kg. těžká, na přední straně křídovaným plátnem potažená a malbou opatřená; tato představuje v hořejším poli obrněného štítonoše, jenž kráčeje k pravé straně drží v levici praporec se sluncem a v pravici červený znak s třemi stříbrnými labutěmi se zlatými zobáky a nožičkami. Pozadí pokrývají styliovaué oblaky podobající se šupinám.

Těž ornament vyplňuje dolejší menší pole, jehož střed zaujímá minuskulní písmeno \mathfrak{A} ; toto čte se zřetelně na výkresu podaném u Szendreje (str. 193), jakož i na fotografii a kresbě mi zaslané. Angelucci a dle něho Szendrei v odporu se svým vlastním vyobrazením tvrdí však, že tu nakresleno W, monogram sv. Václava, patrona Čechův a Polákův; zároveň připisují znak s třemi labutěmi německému rodu von Schwane nebo polskému rodu Douin (?). Že písmeno \mathfrak{A} čtou chybně za w, nepřekvapuje, přiblíždíme-li k fantastickému rozluštění ostatního nápisu, jež čtou takto:

Pomoz - mily - pan.

Pan huati . uzgdic . Ti . a . iminio (Na iminio) ty . zlavna . timi . neyczoz zyzn . Tcit . nakuietie (mak métie wineczno . puinut . pomnit.

Jakýsi pan de Gilles, jež citují jako konservátora čís. musea ve Vídni, posloužil jim klassickým překladem který tuto budiž ponechán v původním znění, aby se s něho nesetřel pel jeho vzletné poesie:

Mit Gottes Hilfe. Kenne den Gott des Ruhmes, deines ruhmreichen Namens immerdar gedenkend; es sei dein Leben immer ein geachtetes. Lebe ritterlich und bewahre dir immer deinen guten Ruf.

Na základě průkresů, jež mi sl. ředitelství král. zbrojnice v Turíně zaslalo, podařilo se mi srovnáním s berlínskou pavézou zjistiti toto znění:

(Kolem) pan * buoh * nadziee * ma * mimo *
tu (ni?) * ziadna * gina * gich * czoz * .. * gest *
na * jwiete * (wjiczki?) * pomine

(na střední pásce) pomoz * mily * pan.

Zadní strana této pavězy potažená kůží jest opatřena vidlicovitou rukojetí, 4 skobkami a kroužkem; zajímavo, že dva různé druhy rukojetí, vidlicovitý a křížový vyskytují se na štítech jinak tak podobných, jako jest berlínský a turinský.

a další příležitostní doklad, jak ještě r. 1896 se
ějiny umění, zvláště českého, sloužili následující
rejova věta:

Můžeme tento štít klidně považovati za štít slavné
legie Matiašovy.“ Štít ten ovšem sotva kdy byl
ách a náležel zajisté témuž českému rodu jako
ský, snad Švamberkům; nezabývá se rozrodem
rodiny mohl jsem jen zjistiti, že její členové od
su 16. stol. opětovně měli jméno Adam. Pavéza
hotovena byla dle všeho v 2. pol. 15. věku; pa-
kdysi spolu s berlínskou pruskému princí Bedři-
jenž ji r. 1843 daroval Karlu Albertovi, čímž se
a do nynější král. sbírky v Turině.

2. Pavéza v carské sbírce Eremitáži v Petrohradě
5, tab. 30.) podobná kutnohorské pavéze v Museu
Českého, dřevěná, 104 cm vys., 55 cm šir. a na
tlustá, v předu plátnem, v zadu kůží potažená.
na přední straně jest provedena černými obrysy
ečně barvami na stříbrné půdě, nynějším lakovým
em zlatolesklé; představuje celou postavu sv. Vác-
dlouhém červeném plášti, šupinatém krznu, dlouhé
kové brnění, v železných holenkách a střevcích;
drží v pravici praporec, v levici štít s orlicí.

ozadí je pokryto šupinami a po stranách orámo-
stylisovaným listím; podobně dolejší malá výplň.
auz, panem dr. Ptaczickým, univ. docentem v Pe-
dě, předložených (ovšem nedokonalých) a dle la-
ho udání pana dr. E. Lenze, státního rady v Pe-
dě, kterému děkuji též za fotografii a výkres pa-
mně z vlastního názoru neznámé, zní nápis na
a na střední pásce probíhající asi takto:

waty Waclaw wywodo zeske zemie kni.ze nas(z)
za ny boha swateho ducha kryie eleyzon spomo . .
. . za ny zadame. Smylui s(ye) nad nam(y) . .

Dodatek.

rásnou serii zde popsanych 22 českých pavéz
není ještě vyčerpán plný počet těchto vzácných
české minulosti; podařilo se je zjistiti v po-
krátké době, kdežto pátrání po jiných nevedlo
ad k cíli. Dle laskavého sdělení p. Břet. Jelínka,
e městsk. musea, není na př. známo, kam zmizela
s českým nápisem, jejíž majitelem byl prý kdys
Jaroslav Čermák. Bude třeba prozkoumati zvláště
sbírky středověkých zbraní v Paříži, Madridu,
du, Londýně a jinde, jelikož pavézy byly vždy
ými objekty musejními.

atalogy nevedou tu vždy na pravou stopu; mylně
na př. průvodce Norimberským museem, že jeden
ř tam vystavených je pražský, neboť znak na

Pavéza v kr. hist. museu v Drážďanech.

něm namalovaný náleží městu Ravensburku a nikoli
Praze. V jiných případech nelze ovšem otázku vzniku
a původu tak snadno rozhodnouti.

Záhadnou je malá pavézka (viz obr.) v král.
histor. museu drážďanském (čís. 56); Ehrentalův kata-
log této sbírky vydaný r. 1899 připisuje ji vojsku krále
Václava IV., klada ji k r. 1390. Jest 84 cm vys. a 41 cm
šir., formou českým pavézám dosti podobná, jako tyto
na vnitřní straně kůží potažená, třemi skobkami a
kdysi vidlicovitou rukojetí opatřena. Zevní, plátnem
potaženou stranu pokrývá heraldická malba, již původně
dosti zběžně provedená, později opravovaná. Plocha orá-
movaná řadou stylisovaných listů jest rozdělena na čtvero
polí, z nichž obě levá jsou červená, obě pravá černá,
v dolejších jsou pouze šupiny žlutou a červenou barvou
nakresleny; v hořejších nalézá se mezi černým (v levo)

a červeným (v pravo) křídlem písmeno **iw**, žluté s černými obrysy, nad ním žlutá koruna s červenými kameny. O toto korunované **iw** opírá se domněnka, že pavéza tato pochází z vojska krále Václava IV. Skutečně nelze popřít, že celkový tvar minuskulního písmenka neodporuje přímo tomuto datování, má svou analogii na příklad v četných monogramech téhož krále, jež zdobí proslavenou jeho bibli ve dvorním museu vídeňském.

Také není ovšem vyloučena možnost, že by již před husitskými válkami v Čechách byli znali jakýsi druh pavézy z ciziny příšle, zvláště při královském dvoře;

Stejně zajímavými jsou dva štíty pocházející z města Enže v Horních Rakousích, z nichž jeden ještě v tomto městě, druhý v Petrohradské Eremitáži se chová; oba kusy jsou stejné. Neznaje jich z vlastního názoru řídím se dle popisu exempláře, jež státní rada Dr. E. Lenz uveřejnil v „Zeitschrift für historische Waffenkunde“ sv. II. str. 224. Petrohradský kus podobá se celkovým tvarem téměř úplně českým; je dřevěný, na obou (!) stranách plátnem potažený, 143 cm vysoký, nahoře 68 cm, dole 66 cm široký. Na přední straně je zobrazen sv. Jiří s drakem, kolem obíhá ornamentální

Taras města Ravensburku v berlínské zbrojnici.

přece však zdá se mi, že pavézu tuto nutno považovati za mnohem mladší, za vzniklou v době kol. r. 1500. Neboť odpovídá sice celkovým tvarem těžkým kusům válečným, rozměry a provedením je však spíše předmětem sloužícím ozdobě a nikoli potřebě. Tvar i výzdoba její nese svědčí tedy počátečním stupňům vývoje tak důležitého objektu, nýbrž konečným, ježto vznikly napodobováním; svislá vypuklina, u ostatních dobře odůvodněná, jest tu bez významu. Také nápadná shoda rámujejšího ornamentu na okraji této pavézky s výzdobou jiných štítů v drážďanské sbírce, jistě teprve v 2. pol. 15. věku vzniklých, svědčí pro tuto mladší dobu. Je sice pravda, že písmeno **w** jako initiala má za krále Vladislava již mnohem pokročilejší tvar **W**; avšak seznačili jsme, že několik pavéz této mladší doby má též minuskulní initialy (**k**, **n**, **a**), pročez nelze uvěřiti, že by tato pavézka byla právě nejstarší.

pás přerušovaný v rozích 4 českými lvy, nahoře uprostřed znakem města Enže. Státní rada Lenz podrobil malbu těchto znaků zvláštnímu zkoumání a shledal, že zmíněný městský znak nebyl později přimalován, nýbrž že je současný s českými znaky; na základě toho vyslovuje důmyslnou domněnku, že tato pavéza vzniknouti mohla pouze v době, kdy vláda nad Čechy a Rakousy byla spojena v jedné ruce, což bylo za Albrechta Rakouského od r. 1437 (a za Ladislava až do r. 1457). Je-li tomu tak, byla by tuto podána ukázka, jak sousedové se řídili podle vzoru českého nejen při užívání pavéz, nýbrž i přímo při jejich fabrikaci (tab. 30.).

Z dalších památek toho druhu budtež zde uvedeny pouze dvě. Českým velice příbuzna, ale německým nápisem opatřena je pavéza se znakem města Brna a s moravskou orlicí, která se chová ve Františkově museu v Brně.

Nápis její zní:

Maria † hilf † uns † auj † (not) o † hilf † got †
iesu † crsto † mater . . .

W. Boenheim, jenž tuto brněnskou pavězu uveřejnil v publikaci „Kunstgewerbliches aus der vom Mähr. Gewerbe-Museum im Jahre 1885 veranstalteten Ausstellung von Waffen“, klade její vznik k r. 1440.

Jako doplněk ke charakteristice největších pavéz, tarasů zvaných, budiž zde náhradou za obrázek českého originálu připojeno vyobrazení krásného tarasu, jenž se chová v berlínské král. zbrojnici; pochází z Ravensburku, jehož znakem je opatřen. Jeho imponující rozměry dosahují 191 cm výšky a 118 cm šířky; váha čítá 52 kg. Je opatřen dvěma otvory, jedním pro výhled, druhým pro výstřel, dvěma velikými bodci a dvěma berlami k pevnému postavení a dvěma železnými rukojetmi k nošení.

Jinak tu o cizích pavézách pojednávatí nelze, ačkoli by bylo velice záslužno podrobně zjistiti jejich poměr k českým; v četných případech zajisté vznikly

pod vlivem českým, jako na př. vídeňské a uherské, jichž na 60 se chová v historickém museu města Vídně. Srovnaj k tomu zajímavá udání Szendrejovo (l. c. str. 89 a j.) o proslavené černé legii krále Matiáše, jejíž jádro tvořili Čechové a Boenheimův článek v „Jahrbuch der Kunsthist. Sammlungen des A. H. Kaiserhauses 1892.“, str. 170. Také jinde vyskytuje se obvyklý tvar českému dosti podobný; příbuznost tyrolských a švýcarských pavéz s českými není zajisté nahodilá; ale vyhledávati východiško a pramen těchto vzájemných vztahů a vlivů musí zůstatí ponecháno dalšímu badání.

Pisatel těchto řádků nemohl nyní svůj program rozšířiti i na tuto, zajisté důležitou otázku; musil se spokojiti tím, že ohledav více než 150 památek toho druhu seznal, že jako v Praze také v okolních větších městech středověkých zhotovovány byly v 15. stol. u velikém množství pavézy, které tvořivají dosti přesně ohraničené skupiny lokální, že však skupina česká dokonalejším uměleckým provedením a slohovou úpravou daleko nad všechny ostatní vyniká.

Zbytky původní románské stavby v Maltézském chrámu na Malé Straně v Praze.

Podávají Karel Fiala a dr. A. Pollaha.

V nynější své podobě neposkytuje chrám Maltézský na první pohled ničeho, co by možno bylo pokládati za pozůstatky původní románské stavby. Teprve zevrubnějším badáním bylo možno pozůstatky tyto zjistiti.

Při důkladnějším ohledání vnitřních prostor nynějšího kostela upoutá pozornost naši travé, tvořící jihozápadní jeho bok. Jest čtvercové (každá strana měří 3·8 m) a překlenuto jest jednoduchou půlkruhovou klenbou křížovou. Na straně východní jest zdivo opatřeno dvěma pravoúhlými ústupky, na nichž ve výši 3·1 m táhne se římsa, skládající se z desky a podloženého oblounu. Za ústupky se zdivo v nynějším průlomu polokruhově zahýbá, i není pochybnosti, že máme před sebou později prolomenou apsidu.

Při severozápadním rohu záněného právě travé nalézáme zkomolený pilíř o dvou pravoúhelných ústupcích — byl to patrně pilíř, na němž spočíval druhdy vítězný oblouk hlavní lodi.

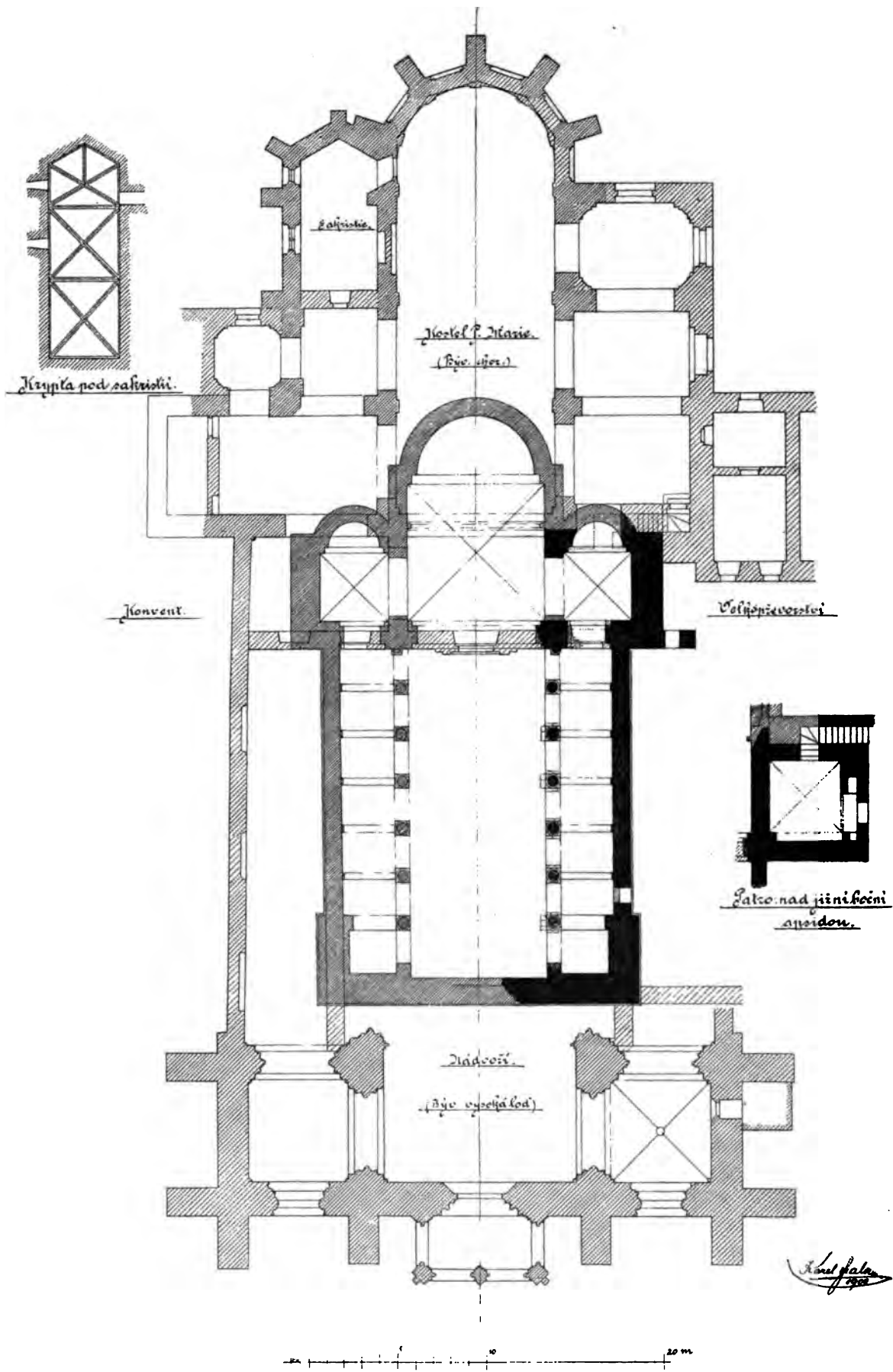
Vystoupíme-li na hudební krucht, shledáme nad vyfúčenou přízemní prostorou místnost čtvercovou, která rovněž prostou křížovou klenbou jest opatřena, a jejíž

stěny směrem jižním a západním prolomeny jsou otvory půlkruhem překlenutými. Z celého uspořádání jest patrné, že místnost tato sprostředkovala spojení s přilehající chodbou v prvním patře komendy s emporou, která nad jižní boční lodí původního románského kostela se nalézala. Z této místnosti vedou dále dřevěné schody do nynějšího podstřeší. Vystoupíme-li tam, spatříme na jižní straně hrotité řádkové zdivo, jež patrně jest starým románským štítem.

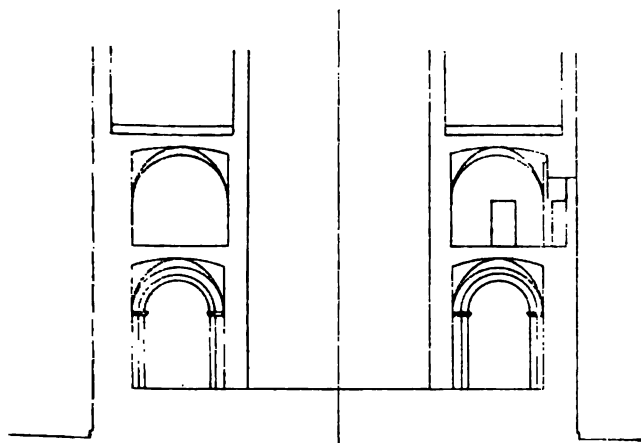
Na východní zevní straně tohoto stavení nalézáme zbytek staré románské obloučkové římsy.

Nejen tedy soustava, nýbrž i architektonická výzdoba a složení zdiva svědčí o tom, že tato část nynějšího chrámu pochází z doby románské.

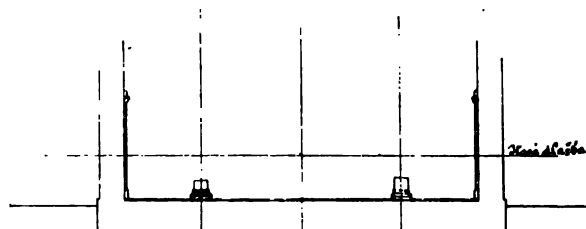
A z tvaru tohoto stavení patrně vysvítal, že to jest zakončení původní jižní lodi chrámové. Bylo tudíž možno se nadíti, že snad bude možno ve směru západním od zmíněného pilíře v rohu severozápadním stojícího dokopati se v nynějším nádvoří chrámovém zbytků původních sloupů nebo pilířů. A naděje tato se splnila. Ve hloubce 1·7 m pod nynější dlažbou ná-

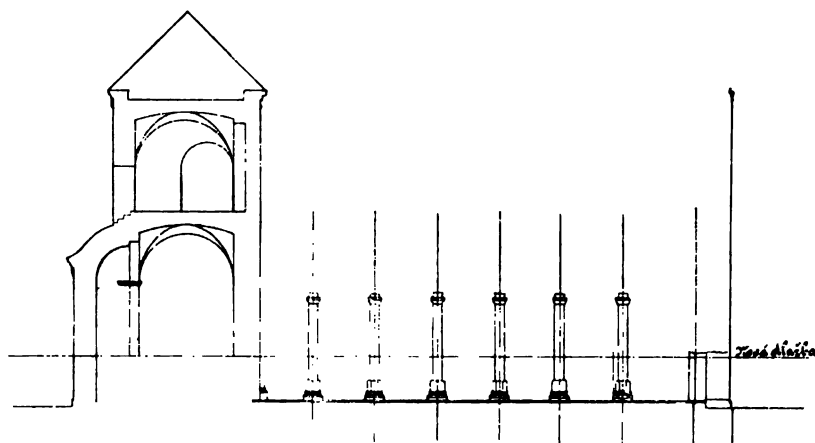
Chrám maltézský v Praze: Půdorys.

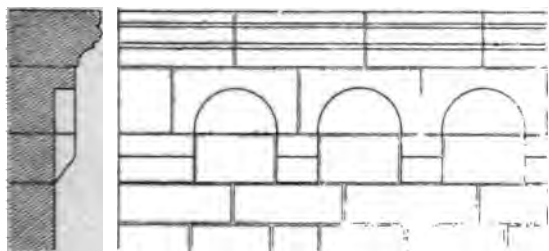
Průčnický profil chorem.

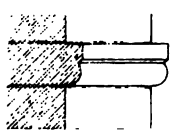
Průčnický profil lodi.

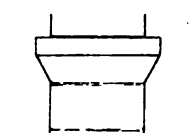
Průčnický profil.

Hlavní římsa.

Římka v apsidě.

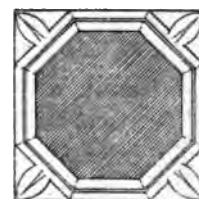
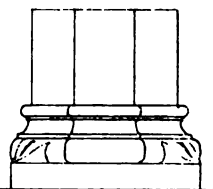
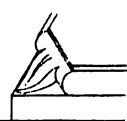
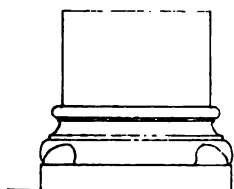
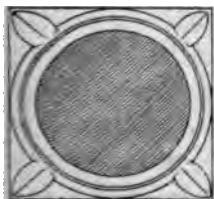

Římka v boční lodi.

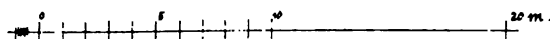
Zemní patka.

Římka v boční lodi při absidě.

Římky sloupů v hlavní lodi.

Karel Holan 1900

dvoří odkryto bylo v pravidelných mezerách od sebe šest patek sloupů, jež dělily střední loď od jižní boční lodi. Sloup oblý střídal se vždy se sloupem osmistěnným. Patky spočívaly na čtvercových deskách (plinthách) 11 cm vysokých, jichž každá strana měřila 82 cm a měly obvyklý tvar attický; v rozích patek sloupů oblých byly drápky, v rozích patek sloupů osmistěnných lupeny. Dříky byly 64 cm silné. Při pilíři vítězného oblouku byl v řadě těchto sloupů oblý polosloup značně užší (plintha 53 cm, dřík 36 cm šir.); oblouk arkádový byl tu patrně dvojitý; jedna polovice jeho vycházela z tohoto polosloupu, druhá snad z nějaké konsoly. Veškeré součásti sloupů vytesány byly velice pečlivě z opuky. Patky sloupů posazeny byly na předem položenou dlažbu z ploten opukových.

Dále směrem západním zjištěna byla *průčelní zeď*, provedená z opuky způsobem rádkovým. Jest v boční lodi 1.65 m, ve střední lodi 1.40 m silná. Zevně opa-

třena jest jednoduchým, 3 cm vystupujícím trnožem. Táhne se napříč celým nynějším nádvořím. Uprostřed odkryt práh hlavního portálu, z tmavě hnědého pískovce vytesaný. Ostění portálu však chybělo; bylo patrně vylámano.

Potom ohledána zeď jižní boční lodi, i zjištěny na vnitřní její straně přízední pilíře s jednoduchou, dole sešíkmenou římsou, zevně pak shledáno, že zdivo 5:1 m od jihozápadního rohu pravouhlým ústupkem o něco se zúžuje.

Na straně severní nebylo lze sice kopati, poněvadž se tu nalézá zahrada, ale v příslušných osách zjištěno bylo zaraženými do země koly, že v místech těch jsou skutečně také zbytky sloupů, jako na straně jižní.

Z těchto prvků bylo možno zrekonstruovati se vši pravděpodobností půdorys celého původního chrámu, jenž jeví se jakožto trojlodní kostel s lodí křížovou a se třemi apsidami.

Kodex Jana z Jenšteina ve vatikánské knihovně v Římě.

Z téže knihovny na studijní cestě vypisuje Dr. Jan Zitek.

Pod signaturou „*Vat. lat. 1122*“ jest zařaděn ve vatikánské knihovně v Římě, v Čechách poněkud známý a obvykle zvaný: Kodex Jana z Jenšteina, nebo Kodex Jenšteinův.

Již Fr. Palacký zmiňuje se o tomto kodexu ve své zprávě: „*Literarische Reise nach Italien im Jahre 1837*“ na str. 57. un. podává zároveň obsah jeho a začátek nebo i konec některých statí. Toto doplněné a zevrubnější sdělujeme s českou veřejností, jíž postupně podáváme tento pro Čechy velice důležitý kodex tiskem, jehož nepatrná část, asi jedna devítina, byla již uveřejněna hlavně na základě mimořádných rukopisů.

Kromě obsahu, začátku a konce *všech* jednotlivých statí připojíme aspoň stručný popis a míru jak iniciálek tak mnohých vyobrazení tohoto kodexu. Nemalou předností a instruktivností této práce bylo by několik fotografií některých celých listů, nebo aspoň důležitějších iniciálek a vyobrazení; bohužel není to možno: žádati Italové za fotografii jediné stránky 30—40 lir!!

Pergamenový kodex, veliké folio, d. 36½ cm, š. 26½ cm má 293 listy, z nichž každý jest pouze na jedné straně číslován. Na každé straně jsou dva sloupce, jež značíme takto: První sloupec prvního folia = fol. 1. a, druhý sloupec prvního folia = fol. 1. b;

první sloupec obráceného prvního folia = fol. 1. v. a, druhý sloupec obráceného folia prvního = fol. 1. v. b.

Listů, jak bylo řečeno, jest 293, jimž předchází ještě jeden titulní a zároveň obsahový, ale nečíslovaný. Poněvadž na mnohých místech jsou částky, anebo i celé sloupce, nebo dokonce i listy prázdné, jest text asi na 288 listech čili 576 stranách.

Písmo samo psané týměž písařem, až na titulní list, který jest psán asi samým Janem z Jenšteina, jest velice krásné a má dosti zkratek. Celý kodex zajisté a netoliko pouze jeden traktát, v němž výslovně se praví, že byl psán „sub nostra correccione et emendacione“, ¹⁾ byl buď diktován písaři samým Janem z Jenšteina, nebo z rukopisu Jenšteinova opisován v tento kodex, který potom arcibiskup buď po stranách — byly-li opravy nebo doplňky větší — anebo i v samém textu — byly-li menší, opravoval a doplňoval. Podobně mnohdy i věnování nebo i poznámku o obraze, který jest v iniciálce, nebo po stranách textu, přičinil sám arcibiskup, udáváje tak o něm, kde jest jeho originál. V tomto ohledě jest kodex Jenšteinův velice zajímavým. Mnohé iniciálky jsou docela obvyčné, ale jiné velice hezké, jiné krásné a nádherné; tyto by zasluhovaly

¹⁾ Fol. 31 a: Tractatulus de potestate clavium.

lyly aspoň ofotografovány, nemohou-li býti tak
rné podány, jako jsou v tomto kodexu.

I. Obsah.

Obsahu nepodáme dle prvního nestránkovaného
kodexu Jenšteina, ale z nápisů jeho statí. Z ob-
poznáme bohatost a důležitost tohoto kodexu.

1. a: *Libellus Johannis, archiepiscopi Pragensis, contra Apologum magistri Adalberti, scholastici Pragensis, intitulatus „Contra Adalbertum“*. Vypisuje příčinu a předmět sporu mezi arcibiskupem Janem z Jenšteina a Vojtěchem Rankovým, scholastikem pražské kapitoly, který se vine i v dalších dvou statích:
4. b: *„Duo libelli ad honorem Dei et beate Marie Virginis Visitacionis; sequitur invecchio contra eundem Adalbertum.“*
3. b: *„Incipit libellus secundus ad honorem Dei et beate Marie Visitacionis.“* Pokračování předešlého; konec jest psán „ad deuote inclinatos huic festo“. 2)
6. b: [De devolucionibus subditorum.] *„De scriptis aliquantulum duobus articulis precedentibus, expedit repetere calamum ad terciam questionem.“* (O odúmrť. 3)

Dosud jmenované tvoří dohromady celek. Palacký počítal k němu i následující folia 30. v. a + 38. v. b. Tyto dvě práce však jsou zase pro sebe celkem. Předmětem jejich jest primat sv. Petra a jeho nástupců, tudíž i Urbana VI. jakožto pravého římského biskupa. papeže Jsou to:

0. v. a: *„Tractatus de potestate clauium.“*
3. v. b: *„Tractatus de veritate Urbani.“*
3. a: *„Liber de consideratione, scriptus ad Urbanum papam sextum.“* Důležitá stať o tehdejší rozkolu církevním.
3. a: *„Libellus bilogorum ad archidiaconum Gurimensem.“* Dialog Krista a člověka.
5. v. b: *„Libellus de bono mortis“*
3. v. a: *„Liber secundus, declarans, quid sit mors secundum possibilitatem.“*
5. v. a: *„Liber tercius de medicis et medicamentis carnalibus.“* O lékařích a pomoci lidské.

Až polovinu uveřejnil I. Loserth ve vídeň. akad. věd. roč. 1882. str. 167. n. dle opisu vatikánského, ale s tím více nesrovnaného. Kalousek však velmi dobře doha-

Fol. 79. v. b: *„Liber quartus, quod mors omnes equales reddat, nulli parcendo.“* Smrt nezná rozdílů společnosti lidské.

Tyto čtyři předešlé knihy tvoří celek.

Fol. 86. v. a: *„Liber dialogorum.“* O slabosti lidské.

Fol. 88. v. b: *„Libellus secundus de alloquio dyaboli ad hominem.“*

Fol. 92. v. b: *„Liber tercius de doctrina angelica.“* O andělech.

Fol. 97. a: *„Liber quartus qualiter anima ad corpus.“*

Tyto čtyři práce jsou opět celkem.

Fol. 99. v. b: *„Libellus de iusticia at divina iusticie obseruancia.“* Práce dogmatická.

Fol. 111. a: *„Libellus, quod nemo leditur nisi a se ipso“* . . . „Primo quomodo anima a se et a Deo cadit.“

Fol. 112. b: *„Libellus secundus de VI etatibus hominis, et quomodo eciam corpus cum anima cadit.“*

Fol. 113. v. a: *„Item de tribus malis mundi, per que homo sequitur mundi vanitatem; libellus tercius.“*

Fol. 116. a: *„De VII mortalibus peccatis, libellus quartus.“*

Těchto pět předešlých statí tvoří opět celek. — Následují:

Fol. 120. v. a: *„Commentum super psalmo: Noli emulari.“* Výklad na tento žalm.

Fol. 134. v. a: *„Incipiunt oraciones.“* Početem jest jich 16.

Fol. 138. v. a: *„Historia de Visitacione.“* [B. M. V.]

Fol. 148. v. a: *„Historia beate Marie Nivis.“*

Fol. 152. a: *„Missa de transficcione beate Marie Virginis.“* [cum prosis et cantilenis početem 27.]

Fol. 157. b: *„Miracula beate Marie Visitacionis.“*

Fol. 162. a: *„Acta in curia Romana.“* Obžaloba Václava IV. Janem z Jenšteina u Stolice apoštolské. Zprávy o sv. Janu Nepomuckém. Před 100 lety otiskl většinou Fr. Pelzel.

Fol. 171. b: *„Super: Missus est,“* sex omelie.

Fol. 187. v. a: *„Omelie super: Exurges Maria.“* Početem 10; Palacký udává 9.

Fol. 210. a: *„Sermones secundum modum modernum.“* Jsou tři.

Fol. 210. a: *„De morte imperatoris.“* [Karla IV.]

Fol. 215. a: *„De nativitate Christi.“*

Fol. 218. v. a: *De translacione sancti Wenceslai.*

Fol. 223. v. a: *„Sermones ad clerum secundum modum antiquum.“* Početem třináct: 1. *De nativitate Christi.* 2. *Sermo secundus de nativitate Christi.* 3.—4. *De corpore Christi.* 5.—7. *Marie Visitacionis.* 8. *Marie Nivis.*

ledavý. V. inic. $5 \cdot 2$ mm, š. $4 \frac{2}{3}$ cm; d. ornamentu v levo $22 \frac{1}{2}$ cm, v pravo nahoře 18 cm.

Fol. 26. b hned nahoře jest začátek bez titulu, na který patrně na str. 26. a dole jest vynecháno pět řádek. „Descriptis aliquantibus articulis precedentibus, expedit repeterere calamum ad terciam questionem.“ × f. 30. b skoro nahoře: „Que nobis prestare dignetur, qui in Trinitate perfecta viuit et regnat Deus in secula seculorum. Amen.“

Mezi a + b malá inic. D(escriptis aliquantibus) v níž mladý biskup v poloviční velikosti s biskupskou mitrou na hlavě a biskupskou berlou v levici. Pravice žehná; malík a prstenní prst jest zavřený, prostřední a ukazováček otevřený, palec těmito úplně skrytý. Rostlinný ornament běží pod iniciálkou skoro po celé straně mezi a + b a nad ní většinou v levo po horní obrubě, kdežto v pravo jest oráč s pluhem v ruce, do něhož jsou zapřaženi tři koně, jež pohánějí s bičem na náruční straně, u bělouše. Vedle bělouše jest na podsední straně černouš a před nimi hadouš. Vedle pluhu leží rýč. V. inic. $2 \frac{2}{3}$ cm, š. $2 \frac{1}{3}$ cm; d. ornam. pod inic. přes 12 cm, nad inic. $15 \frac{1}{4}$ cm; délka obrazu $10 \frac{1}{3}$ cm, v. 3 cm.

Fol. 30. v. a nahoře: „Tractatulus de potestate clauium etc.“ — „Fatemur id ipsum ut nobis ipse scribis ob huiusce modi malum scismatis.“ × fol. 38. v. a dole: „Nam quis ibi locus potest esse ingenii, ubi nocere scribentibus cure mentem sibi plus medio vendicarent.“

Nádherná, jemně provedená velká iniciála F(atemur id ipsum) s bohatým velkým ornamentem z iniciálky z levé strany dole dolů po celé straně a z levé horní strany nahoru po celé horní obrubě nad v. a + b. V iniciále: sv. Petr se dvěma klíči; v každé ruce jeden; v pravici jest klíč vzhůru, v levici dolů. Dobrá podoba sv. Petra se svatozářím kolem hlavy; šat šedavě modrý, klíče modré. V pozadí iniciálky pěkná dekorace rostlinná, podobná i v jiných iniciálkách. V. inic. $5 \frac{1}{2}$ cm, š. $4 \frac{3}{4}$ cm; d. ornam. v levo 25 cm, nahoře 19 cm.

Fol. 38. v. b nahoře: „Secundus intitulatus: Tractatulus de veritate Urbani...“ — „Sed forte conceditur potestatem hanc Petro conuenire et eius successorem ipsumque quemlibet verum apostolicum fore, sed in dubium verti, quis ille sit.“ × fol. 43. a prostřed: „Qui viuit et regnat per infinita secula seculorum Amen.“

Velká, krásná iniciála S(ed forte conceditur) s rostlinným ornamentem vinoucím se pod iniciálkou celou levou stranou mezi v. a + b a nad inic. nad celým krajem v. a + b. Mladý papež v iniciále s tiarou na hlavě a knihou v levici, sedě se trůnu žehná

třem kardinálům v červeném hávu a s červeným kloboukem, z nichž jeden ho má na hlavě a ruce na prsou; druhý má ruce doleji křížem složené. Třetímu jest pouze hlavu viděti. Za třemi kardinály dva dominikáni(?). V. inic. $4 \frac{3}{4}$ cm, š. $4 \frac{1}{2}$ cm; d. ornam. dole $22 \frac{1}{3}$ cm, nahoře $20 \frac{1}{3}$ cm.

Fol. 43. a + b: „Incipit liber: De consideratione, scriptus ad Urbanum papam Sextum.“ — „Ausus sum, ne tibi, sanctissime papa Urbane, imperitis licet fides tamen verbis, nescio si mente captus aut rationis compos presens scriptum dirigere.“ × fol. 63. a v první třetině: „discute tecum hec talia at quid rependas sollicitus, animaduerte, ut gratus fias et fidelis.“ — Nádherná iniciálka A(usus sum). Nad městskou branou, na zdi město obkličující, sedí vousatý strážce v dále pohlížející. Pravici podporuje si bradu a pravou tvář. Bohatý ornament rostlinný vinoucí se z levé dolejší strany, vine se celou stranou mezi a + b a ještě bohatěji z iniciálky nahoře po celém horním kraji. V. inic. $5 \frac{1}{2}$ cm, š. $4 \frac{3}{4}$ cm; d. ornam. dolů $24 \frac{1}{2}$ cm, nahoře $23 \frac{3}{4}$ m.

Fol. 63. a v první třetině: „Incipit libellus biologorum ad archidiaconum Gurimensem.“ — „Usquequo clamabo Domine et non exaudies, vociferabor impaciens et non saluabis.“ × fol. 65. v. a skoro dole: „Ecce enim Domine, promissiones tuas certe cicius expectabo et ne in conspectu tuo delinquam amplius in lingua mea, meo ori digitum suppono.“ — Docela obyčejná malá iniciálka bez ozdob U(squequo clamabo).

F. 65. v. b nahoře: „Religioso viro domino Benedicto, preposito sancti Appolinaris in Saczka. Incipit libellus de bono mortis ad honorem sancti Ambrosii intitulatus.“ — „Accipe frater in Cristo care, pagellam de mortis pressura compillatam, quam tibi pollicitus fueram.“ × f. 68. v. a doleji: „Ut patet de homine morituro uel agonisante, qui adhuc viuit, in quo tamen plura signa et proprietates mortis apparent, qui cum mori (sic) nullum postmodum signum uel proprietatem in eo mortis inuenitur. Solo iam cadavere relicto et morte ulterius operari minime iam valente.“

V nádherné inic. „A(ccipe frater etc.)“ jest polonahý a bosý blázen s rolničkami kolem hlavy, jenž sedí na pádicím oslu. Bohatý ornament zdobí celou stranu mezi v. a + b a celý horní kraj. V. inic. $5 \frac{3}{4}$ cm, š. 5 cm; d. ornam. dolů skoro 24 cm, nahoře 21 cm.

F. 68. v. a doleji: „Incipit liber secundus declarans, quid sit mors secundum passibilitatem.“ — „Ne vero omnino maius videamur dubium ex prelibatis argumentis inferre et declarare et quid sit mors ex premissis minime diffinire valere neutram precedentium diffinicionum sententiam infingentes, eisdem nostras, si forte placuerit, addicientes.“ × f. 75. v. a nahoře:

„Igitur fortis in fortem, ut exinde liqueat mortalibus nequaquam eam euadere posse.“

Malá iniciálka *N(e vero)* s malým listem v ní i z ní. V. in. $2\frac{3}{4}$ cm, š. 2 cm, d. orn. nahorů i dolů dohromady 16 cm.

F. 75. v. a nahoře: „*Incipit liber tercius de medicis et medicamentis carnalibus.*“ „Quibus prelibatis mortibus et morbis prime videlicet mortis prudentium et sapientium industriam medicorum carnalium et medicamentorum, qui sicut leges tollere sic et originalis culpe noxam.“ × f. 79. v. b prostřed: „Que nobis tamen secundum rationem videntur non consona sed impossibilia esse.“ — *Q(uibus)* iniciálka, docela obyčejné velké zlaté *Q*.

F. 79. v. b prostřed: „*Incipit liber quartus, quod mors omnes equales reddat nulli parcendo.*“ — „Age igitur o impudens et audi imprudens homo, qui terrena sapis, qui felicitatem in hiis caducis et momentaneis seculi vanitatibus opibus et voluptatibus esse superbe astruis Te ipsum existimans aliquid esse proterue, alios reputans non esse.“ × f. 86: „Qui cum Patre et Spiritu sancto vivis et regnas Deus in secula seculorum Amen.“ — Malá jednoduchá inic. *A* s malým rostlinným ornamentem mezi v. a + b. V. inic. $2\frac{2}{3}$ cm, š. $2\frac{1}{3}$ cm, d. orn. $18\frac{1}{2}$ cm.

F. 86. v. a nahoře: „*Incipit liber dialogorum ad honorem beati Gregorii sic intitulatus.*“ — „Reuerendo in Christo patri domino Johanni Olomucensi episcopo. sacre theologie speculatori profundissimo et consanguineo nostro carissimo, oracionum supplices preces cum submissione condigna et salute.“ × f. 88. v. a dole: „Fundamentum enim horum deest et omnis consumacionis imminet finis.“

V nádheruě rohové, veliké iniciálce *R(everendo)* celá rodina. V levo sedí muž se světlým vousem a vlasem a modrou pokrývkou hlavy; v pravo sedí žena s bílou pláčetkou na hlavě, pod níž přes čelo červená čelanka. Vyprávějící muž s levicí na prsou a pravicí na klíně, pohlíží na poslouchající ženu, jež má jednu ruku, levicí na klíně, pravicí o levici podepranou. U její nohou sedí dvě děti, jak si na ovoci pochutnávají; třetí pohlíží k matce a patrně pro í též o kousek, čtvrté jest obráceno k otci, jež má zelený šat a matka modrý; dve dítky mají červený šat, jedno fialový a jedno zelený. V. inic. skoro 7 cm, š. 5 cm; d. rohového orn. v levo s bohatým provedením $26\frac{1}{2}$ cm, nahoře 16 cm.

F. 88. v. b nahoře: „*Incipit libellus secundus de alloquio dyaboli ad hominem.*“ — „Et cum hec lamentanti clamoris querela elegiaco exarasset stilo, ecce suggestor malorum, iniquitatis auctor, predo uirtutum, venator animarum ad nepharia pronus ad mala fe-

sarius“ . . . × f. 92. v. v první třetině: „Te itaque, quem michi inductorem precipuum diligo et suplex deosco, ut scuto inexpugnabili tue uirtutis et potencie ab antiquo humane salutis emulome protegas diuine miserationis conspectibus representans.“

Malá jednodušší inic. *E(t cum hec)*, z níž dolů vybíhá ornament rostlinný zdobící polovinu strany mezi v. a + b a nahoře celý horní kraj. V ní před prostovlasou mužskou osobou v černavém oděvu, jež má ruce křížem na prsou a jest bosa, stojí černý chlupatý čert s drápy na nohou a rukou; hlava jeho jest však lidská. Listový ornament jest jednoduchý a běží do poloviny v. a + b a po celém horním kraji nad a + b. V. inic. 3 cm, š. $2\frac{1}{2}$ cm; d. orn. dolů 14 cm, nahoře $18\frac{1}{2}$ cm.

F. 92. v. b nahoře: „*Incipit liber tercius de doctrina angelica.*“ — „Tandem angelica sagacitas bonis semper intenta iudiciis morbide anime sic obuiat documentis atque ut hominem lapsum a desperacionis laqueo iterum restauraret, diuersis doctrinis hincinde utitur ad instar prudentis medici, qui saucio corpori non solo colirio subuenit.“ × f. 96. v. b dole: „Tandem post laudabilem penitencie consumacionem infirmitate correptus. omnibusque recte circa mortem dispositis relicto corpore animam in domino exalauit.“

V malé jednodušší inic. *T(andem angelica sagacitas)* anděl v bílé říze, se svatozářf kolem hlavy a modrýma křídly, stojí s pozdviženou pravicí před prostovlasým člověkem šedé řízy, jež rovněž má prst v hovoru s andělem pozdvižený. Malý, hezký ornament rostlinný běží do polovice strany v. a + b a maličko na horní kraj. V. a š. inic. 3 cm; d. orn. dolů 16 cm, nahoře $3\frac{1}{2}$ cm.

F. 97. a nahoře: „*Incipit liber quartus qualiter anima ad corpus.*“ — „Denique post anime corporisque diuorcium, cum iam molem corpoream vitalis spiritus reliquisset, anima corpori tali uerborum materia insultabat: Ecce auaricie vorago, luxurie fornax et omnium facinorum fomes“ . . . × f. 99. a dole: „Qui sine fine uiuit et regnat in secula seculorum.“ — Malá iniciálka: *D(enique post)* s malým rostlinným ornamentem rohovým v levo a nahoře. V iniciálce na loži mrtvola, za ní duše. V. inic. $3\frac{1}{3}$ cm, š. $2\frac{1}{2}$ cm; d. orn. v levo $20\frac{1}{2}$ cm, nahoře 9 cm.

F. 99. v. b nahoře: „*Incipit libellus: De iusticia et diuina iusticie obseruancia ad honorem sancti Dyonisi sic intitulatus; distincio prima, capitolium primum.*“ — „Reuerendissimo in Christo patri domino Cosme, tituli sacre crucis in Jerusalem presbytero cardinali, gaudium ineffabile in Filio Dei Genitricis opusculum, quod supra me est quodque vires et ingenium sua videtur grauitate excedere, innata virtus, sincera deuocio et dignitatis apex tibi potius id vendicat dirigendum, et

preteritus amor sub recenti inuenescat memoria et in caritate noua renouetur ut aquilae iuuentus tua -
 X fol. 110. v. b dole: „Iunge nos sublimibus angelorum ciuibus et in eternis edibus sedere fac in sedibus, Qui uiuis et regnas Deus in secula seculorum. Amen.“ —

Nádherná, veliká iniciálka: *R*(euerendissimo in Christo); v ní stojí sv. Dionysius drže v rukou utatou hlavu svou, zdobenou biskupskou mitrou. Po jeho stranách jsou dva andělé podpírající biskupa v rouše biskupském k oltáři připraveného. Bohatý ornament rostlinný táhnoucí se po celé straně v. *a + b* zdobí ještě bohatěji celý dolní a horní kraj. V. inic. 5.3 cm, š. 5.2 cm: d. orn. mezi *a + b* 33 cm, nahore 22 1/2 cm, dole též 22 1/2 cm.

F. 111. a nahore: „*Incipit libellus: quod nemo leditur nisi a se ipso. Ad honorem beati Johannis Crisostomi sic intitulatus. Et primo quomodo anima a se et a Deo cadit. Capitulum primum.*“ — „Quia tibi breuem tractatulum ex singulari, quam ad te gerimus caritate transmittimus, gratum exinde te esse volumus certe quidem alteri quia erat dari pollicitus, tibi vero fato quodam transmissus.“ X fol. 112. b dole: „Et primo est notandum, quod caro obsit spiritui predominari quando videtur.“

V nádherné inic. *Q*uia tibi), z jejíž rohů běží dolů a nahoru po celé straně rostlinný ornament, stojí skloněný člověk proboděný mečem, jehož hrot vyběhá v zádech z těla; z předu řine se mu krev: šat modře fialový, meč modrý, nohy červené, upravený vous i vlas. V. inic. 6 cm, š. 5 1/2 cm, d. obou orn. 31 cm.

F. 112. b dole: „*Item libellus secundus de VI etatibus hominis, et quomodo etiam corpus cum anima cadit.*“; fol. 112. v. a: „Sex enim etatibus hominis vita concluditur, de quibus prime etatis lactea incia ordiar et postea alias ordinatim tangam; in ipso enim partu ostenditur, ut mater quem peperit, sciat infantem tribulatione vexari et dolore vitam finire.“ X f. 113. b: „Lege historiarum annalia quanti cede perierunt seu casu, aquis et igne, seu precipitati sunt, ense prostrati sunt ita quod utique si omnia ista effugas, non tamen mortem naturalem effugies, quinimo in laqueum cades in ipsum.“

Hezká, dosti veliká iniciálka *S*ex enim etatibus, v ní i z ní vybíhající ornamentem rostlinným skoro rohovým po celé levé straně 112 v. a. a nahore nad v. *a + b*. V. inic. 5 cm, š. 4 cm: d. orn. v levo 31 cm, nahore 19 cm.

F. 113. v. a dole: „*Item de tribus malis mundi, per que homo sequitur mundi vanitatem, libellus tercius.*“ — „Sed postquam iam spiritus et caro mala pace concordant et transverso ordine anima carnis concupiscencias sequitur sicut dominus seruum, quia caro

de terra est, terrena diligit, igitur agrauat animam et deorsum trahit.“ X f. 116. a nahore: „quas tibi summo cauendas persuadeo animo ne ad temporalia carnos obtutus dirigens interius mentisorbatus oculis spiritualibus defrauderis.“

Jednoduchá větší inic. *S*(ed postquam) ve zlatém poli s rostlinným ornamentem z ní v levo a dolů vybíhající. V. in. 5 cm, š. 4 1/2 cm; d. orn. v levo 27 cm, dole 19 cm.

F. 116. a v první třetině: „*Sequitur de VII mortalibus peccatis, libellus quartus. capitulum primum.*“ — „Cumque iam cum corpore anima mundi variis delectationibus mersa lacum hausta melliduo gucierit et veluti visco herens propriis se laqueis captiuatam cognouerit, mox sathanas, horum magister auctor et princeps, mundi huius totam armis se parat.“ X fol. 120. v. a v polovici: „ut cum sanctis vitam eternam habere valeas, quam nobis tribuat, qui sine fine uiuit et regnat. Amen.“

Velká, však celkem jednoduchá iniciálka: *C*umque iam) s rostlinným ornamentem po celém levém kraji a. V. in. 5 cm, š. 4 1/2 cm; d. orn. 32 cm.

F. 120. v. a skoro prostřed: „*Incipit commentum super psalmo: Noli emulari.*“ — „Ego considerans fluctuare munium insidias contrariisque invicem collidi fortunis sicut et mare procellis aliquid scriptitare in huiusmodi decreui inuolueris et quia non fuit, qui ista elucubraret limpidius quam filius Isai propheta Domini.“ X f. 134. b v prostřed: „ut simul a lipisci vitam mereamur eternam, quam nobis tribuat spes nostra, salus nostra, honor noster Ihesus Christus, dominus noster, qui uiuit et regnat in secula seculorum. Amen.“ —

V nádherné inic. *E*go considerans) se lí král na trůně s bílou korunnou na hlavě a kopyt v levici; pravá ruka spolívá na kluze. Před králem hraje 7 stojící mladík na strunový nástroj [Saut a David]. — Na straně červené jest psáno: „Singulum Iuanne Borsson, archidiacono Bachynensi.“ — V. iniciálky 5 1/2 cm, š. 4 1/2 cm, d. orn. dolů bezúhelního 12 cm a dolní straně pod v. *a + b* 16 cm; nahoru po levé straně v. *a* 15 1/2 cm.

F. 134. v. a nahore: „*Incipit orationes. test. fol. 18. primo: De Sancta Trinitate.*“

1 Omnipotens sempiterna Deus, vera Trinitas, perfecta unitas, immensa caritas, uita nostra consolatio et uicium peccatorum intercessio, nostre salutis, bonorum perfectum, sublimis, incommutabile, eternum et salutare, unica et finalis contemplatio, refrigerium et solacium singularium. (F. 134 v. b. Inic: „Ista oratio non inuenera preciosa et libenter me a malignitate sathanie et a tormentis et crudeli morte me protegat, sed etiam tu michi cum istis requiem eternam concede. Amen.“

Druhá orace: 134. v. b dole a 135. a nahoře: „*Oracio ante missam*. Omnipotens et misericordissime Domine Ihesu Christe, qui pro nobis miseris peccatoribus sponte beatissimi corporis Tui mortem subire voluisti.“ × fol. 135. b. uprostřed: „Qui viuis et regnas per infinita secula seculorum. Amen.“

3. fol. 135. b uprostřed: „*Oracio de Sancto Spiritu*. Aue sacer Spiritus lumen cordis mei, qui vocaris digitus manus dextre Dei Patris atque Filii miserere mei.“ × f. 135. v. nahoře: „Tu sis illustrator, nostre quoque venie pius miserator. Amen.“

4. f. 135. v. nahoře: „*Oracio antequam se ponit dormitum*.“ „Benedicat me sempiterna Trinitas, benedicat me eiusdem indiuidua vnitas.“ V téže oraci následuje vyzvání ke zpytování svědomí a zpovědi: „*Hic recitantur peccata, que illa die comisi*,“ dále prosba za živé a mrtvé: „*Hic recitantur nomina viuorum*.“ „*Hic recitantur nomina defunctorum*.“ × f. 135. v. b nahoře: „Benedictio Dei maneat nunc et semper mecum. Amen.“

5. f. 135. v. b nahoře: „*Item oracio quando surgit mane*. Omnipotens sempiterna Deus, qui dixisti: „fiat lux“, et facta est lux.“ × f. 135. v. b dole: „Qui viuis et regnas Deus.“

6. f. 135. v. b dole: „*Item oracio pro viatore vel existente inter inimicos et cetera*.“ f. 136. a nahoře: „Tribularer si nescirem misericordias tuas, Domine, et essem velut ille, cuius non est memoria amplius.“ × f. 136. a dole: „Tu, qui viuis et regnas per infinita secula seculorum. Amen.“ — 7. F. 136. a dole a 186. b nahoře: „*Item oracio de Anuncciacione Beate Marie Virginis*.“ „O veri luciferi lucanar pregratum, per quod misit Pneumatis virtus tibi Natum Lumen sancti Spiritus, cum te subin (186 b) trauit Gabriel nuncio, quo te salutavit dicens.“ × f. 136. b uprostřed: „Nostra tu sis aduocatrix, o celorum imperatrix post mortis supplicium. Amen.“

8. F. 136. b uprostřed: „*Item alia oracio consimilis de Beata Maria*.“ „O regina mundi, eloquentissima puella Maria“ a × ibid. dole: „Da, ut per hanc oracionem gaudiorum summamus consolacium, peccatorum remissionem et eterni boni participacionem. Amen.“

9. F. 136. b dole: „*Item oracio ad angelum proprium*.“ F. 136. v. a nahoře: „Obsecro te et exoro te angele Dei, qui michi in custodiam a Domino datus est.“ × f. 136. v. a doleji: „tuo fortissimo adiutorio me ad consorcium sodalium tuorum coordina et in locum ruine confirma.“

10. F. 136. v. a doleji: „*Oracio de sancto Petro et Paulo, apostolis*.“ „Exoro vos beatissimos apostolos, sacer princeps apostolorum, sancte Petre.“ × f. 136. v. b uprostřed: „animamque meam cum corpore defendite

et ambo simul divine maiestati me iugiter commendate. Amen.“

11. F. 136. v. b uprostřed: „*Oracio de beato Dyonysio*.“ „Inclite tue virtutis laudabo apicem.“ × f. 137. a hořeji: „ad te clamo intercede pro me ad Dominum. Amen.“

12. F. 137. a hořeji: „*Oracio de sancto Jeronimo*.“ „Assis o tu egregie sator veritatis, sancte Jeronime, spiritualis astronomie perscrutator.“ × f. 137. a dole: „ut in tuo regimine et doctrina secula deducantur. Amen.“

13. F. 137. b nahoře: „*Oracio de sancta Catharina*.“ „Sicut rosa sine spina, sic refulsit Catherina.“ × f. 137. b doleji: „hoc deposce o dilecta, que a Christo es electa per tua suffragia. Amen.“ — 14. F. 137. b doleji: „*Oracio de sancto Sigismundo*.“ „Sanctus hic vir Sigismundus, rex Borgundis oriundus fulget in Boemia, sanctitate mira claret.“ × f. 137. v. a nahoře: „Da post vite huius mortem Domini intueri fortem in celorum patria. Amen.“

15. F. 137. v. a nahoře: „*Oracio de Corpore Christi infra missam*.“ „O sacrata ostia, panis angelorum, vere vite.“ × f. 137. v. a uprostřed: „in te me intentis ne- xibus confedera vite permanentis. Amen.“

16. F. 137. v. a uprostřed: „*Oracio pro graciarius accione*.“ „Gracias ago tibi, omnipotens Domine, largissime atque misericors, iuste et pie.“ × f. 137. v. b nahoře: „et aliis multiplicibus donis me participem efficere digneris. Qui viuis et regnas.“

17. F. 137. v. b nahoře: „*Oracio propter sic bono fine mortis impetrande*.“ „De profundis igitur mundi huius inuolucris claman ad Te Domine, qui habitas in celis.“ × f. 138. b hořeji: „Qui cum Patre et Spiritu sancto viuis et regnas Deus in secula seculorum. Amen.“

18. F. 128. b hořeji: „*Item oracio pro salute anime*.“ Deduc igitur nos, o Domine, in semitam tuorum mandatorum.“ — × f. 138. b doleji: „Iunge nos sublimibus angelorum ciuibus et in eternis edibus sedere fac in sedibus. Qui viuis et regnas Deus in secula seculorum. Amen.“

Ad. pg. 134. v krásné jemné iniciálce *O*(mnipotens) kleče modlí se na klekátku vousatý muž se sepjatýma rukama před křížem Kristovým na stěně visícím. Heskou-li jest iniciálka, jest ornament ještě hezcí; je to jemný, umělecky podrobně propracovaný ornament rostlinný, běžící z iniciálky po celém foliu 134. v. a; skoro uprostřed tohoto ornamentu drží se ho oběma nataženými rukama vousáč, jehož nohy jen tak tak se špičkami rostlinného ornamentu dotýkají. V. iniciálky 4 1/4 cm, š. 4 cm; d. ornam. v levo 34 cm.

F. 138. v. a nahore: „*Incipit historia de Visitacione. In vigilia Visitacionis Sancte Marie. Ad matutinum pro nona lectione Evangelium secundum Lucam. Cum esset desponsata mater Ihesu Maria, Joseph. antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu sancto. (Mat. 1. 18.) Et reliqua Omelia Joannis (evangeliste). × f. 148. v. a doleji: „Vox turturis audita es[ur]t, surge, propera, amica mea et veni columba mea in foraminibus petre in caverna macerie. Ostende michi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis alleluia. Versiculus: Vox enim tua dulcis et facies tua decorat. Izle trochu změněno: Pis. Šal. 2. 12—14.*“

V nejnádhernejší a nejkrásnejší velké iniciálce *Cum* (esset desponsata) jsou dva obrazy. V levém přichází P. Maria ještě se dvěma společnicemi k sv. Alžbětě. V levo jest P. Maria se svatozáří kolem hlavy, v pravo sv. Alžběta rovněž se svatozáří. Za P. M. jsou dvě hlavy dětí. V pravé polovici této iniciálky klečící modlí se P. Maria a sv. Alžběta. P. Maria jest v předu, sv. Alžběta za ní. Ze dvou rohů této iniciálky vyběhá překrásný veliký ornament rostlinný zdobící celou hornější, celou levou a dolejší stranu. V něm zřít ozdobu pěti různých ptáku a tří lidských tváří. V. a š. inic. 7 cm. d. orn. nahore 19½ cm, v levo po celé a 30 cm, dole 21 cm.

F. 148. v. a doleji: „*Incipit historia Beate Marie Nivis.*“ — „*Ad vespas . . . Candor lucis eterne in te Virgo manet interne Niveique pudoris claustra regit ipse decoris. Amen.*“ × f. 151. v. b nahore: „*Audi filia et vide. Ad magnificat. Amen.*“ „*Sanctum nomen tuum Domine, qui magna fecisti in Maria hodie, quia potens et sanctum nomen tuum. Collecta ut supra.*“

V iniciálce *Candor lucis* sedí P. M. drží Ježíška na levé ruce. Oba mají svatozáří kolem hlavy a P. M. korunu. V pozadí padá sněh. V. i š. inic. 4½ cm. v. orn. i s prázdným prostorem 16 cm: je to malý, ale jemný ornament o 2 listech.

F. 152. a nahore: „*Incipit missa: De transfectione beate Marie Virginis.*“ — „*Salve sancta parens enixa puerpera regem, qui celum terramque regit in secula seculorum.*“ × f. 156 a dole: „*Responsorium. Ecce Dei humilis ancilla, Fiat verbum, quod dicitis, in illa: in mansistent vates et Sibilla, per me ruat. Ewa necis stilla et cetera.*“ — Následuje těchto 26 dalších malých statí 2: „*Incipit prose prima de Corpore Christi et hec canitur sub nota quasi Letabundus.*“ — 3. „*Incipit prosa Marie Visitacionis sicut: O beata.*“ — 4. „*Hec ex Marie Nivis.*“ — 5. „*Item prosa de s. Johanne evangelista.*“ — 6. „*Incipiunt ympni primo de Corpore Christi, qui canitur sub nota: Ave maris.*“ — 7. „*Ympnus s. Marie Visitacionis et canitur sicut chorus nove.*“ — 8. „*Ympnus ad laudes.*“ — 9. „*Ympnus ad completorium.*“ — 10. „*Item ympni de festo s. Marie Nivis ad vespas.*“

— 11. „*Ad completorium ympnus.*“ — 12. „*Item ympnus ad laudes.*“ — 13. „*Incipiunt ympni de s. Wenceslao, et primus canitur sicut: Ut quantum lazis.*“ — 14. „*Ad completorium ympnus.*“ — 15. „*Ad matutinum ympnus.*“ — 16. „*Ad laudes ympnus.*“ — 17. „*Incipiunt cantilene.*“ — 18. „*Ista cantilena canitur sub nota: Quid admiramini.*“ — 19.—23. následuje pět „*De nativitate.*“ — 24. „*De seismate.*“ — 25 zase „*De nativitate.*“ — 26. „*Fecit similiter Ave Maria, a s. archiepiscopi.*“ — 27. „*De Anunciacione.*“

Ad pg. 152. sub. 1. dostu slušná inic. *Salve* s. docela obyč. ornamentem: v. inic. 3½ cm. š. 3 cm: d. orn. v levo 18 cm. nahore 17 cm. Ad pg. 152. sub. 2. slušná inic. *Eva* letá se slušným orn. rostlinným mezi a — b: v. inic. 3½ cm. š. 3 cm: d. orn. 27½ cm. — Ad pg. 153. sub. 3. jednoduchá inic. *Ave* s. docela jednoduchým ornamentem. V. inic. 3½ cm. š. 3 cm: d. orn. v levo 17 cm. nahore 11 cm. — Ad pg. 154. jednoduché inic. *Si narrare* s. docela obyč. ornamentem. V. inic. 3 cm. š. 2½ cm: d. orn. v levo 21½ cm. Všecky ostatní inic. jsou prostě obyčejné větší písmeny.

F. 157. b nahore: „*Incipiunt narranda Beate Marie Visitacionis.*“ — „*As pestiferis herentibus malis in hoc perniciosissimo submatis tempore putas si quis innemat filium super terram ad credendum in omnibus, que locuti sunt patres et prophete. que Christus operatus est in medio terre cum suis discipulis et operari voluit per sanctos suos, quis elegit.*“ × f. 161. v. b. dole: „*quos sequenti die invenit et quod sibi contigit gratias agens enarrauit.*“ — Stranou poutámká „*Item visitacio, quam lo Eliisabet visitavit cum pueris sicut deploratum est in turri mea in Praga, ut leo est depictus in angulo.*“

Veliká horká inic. *As pestiferis* se slušným ornamentem rostlinným v levo mezi a — b a nahore. V. inic. stopí P. M. a sv. Alžběta; na straně Ježíška, zast. sv. Jana Křtitele, před ní š. 6. G. svatě a 6. řady též mají svatozáří kolem hlavy. Sedí P. M. mladá, s kolem hlavovým Alžběty též mladá, přes něho jsou mladá s rubem, zeleným. Sv. Alžběta má na hlavě bílou káňku. V. a š. P. M. jsou stávká spíše. V. a š. inic. 5½ cm. š. 4½ cm. d. orn. mezi a — b 18½ cm. nahore 16½ cm.

F. 162. a nahore: „*Item prosa de s. Johanne.*“ — „*Sanctissime pater et dominus in excelsis. Cum nos sitis verus successus. Beati. sicut sancte matris ecclesie et marie. matris constantie. que constantia vestra sit sollicitudo. in hac ecclesia. ad sanctitatem vestram pater. ego indigne. indignus. s. Pragensis. gentis. eiusdem. Sancti. s. operarius. et strator. presentium. deni. × f. 171. a doleji. „*Item prosa de s. Johanne. que tractata et dicitur. ut quibusdamque suis in scripturibus. edictis. loquatur. constantia. et cetera.*“ —*

Z velké jednodušší inic. *S*(anctissime) běží jednoduchý listový ornament po celé straně hořejší a skoro po celé levé straně v. a. V. inic. $6\frac{1}{3}$ cm, š. $4\frac{1}{2}$ cm, d. orn. nahoře 23 cm, v. levo 26 cm.

F. 171. b nahoře: „*Item super „Missus est“, sex omelie.*“ — „*Missus est angelus Gabriel a Deo in ciuitatem Galilee, cui nomen Nazareth, ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph, de domo Daud, et nomen virginis Maria.*“ × f. 174. v. a. hořeji: „*qui cum Patre et Spiritu sancto uiuit et regnat Deus in secula seculorum amen.*“

ibidem „*Omelia secunda.* Post locorum et personarum nominacionem et modum narracionis, redeundum est ad officium salutacionis.“ × f. 178. v. a. dole: „*et ipse erit eorum Deus nunc et in sempiternum. Amen.*“

ibid. „*Omelia tertia.* Sagacitatem ergo deuoti silicii perpende Marie virginis paranimpho.“ × f. 180. b doleji: „*qui uiuit et regnat in unitate Spiritus — sancti. Amen.*“

ibid.: „*Omelia quarta.* Suscipe eciam insitum uerbum angel(i?) et cogita, quam solerter virgini loquitur.“ × f. 181. v. b doleji: „*ipsi honor et gloria in secula seculorum. Amen.*“

ibid. „*Omelia quinta.* Suppetit et modo castum eloquium Marie utrumque dederit Dominus uenerando scrutari castum inquam ex sobrietate uerborum compendioso sermone prolatum paucis uocabulis explanatum, breui oracione conuinctum.“ × f. 183. b hořeji: „*ubi regnas cum Patre et Filio et Spiritu sancto in secula seculorum. Amen.*“

ibid. „*Omelia sexta.* Missus est angelus Gabriel a Deo in ciuitatem Galilee.“ × f. 187. v. prostřed: „*qui uiuit et regnat in secula seculorum. Amen.*“ — Stranou nahoře pg. 171. b jest tato pozámka: „*Quo modo angelus Mariam salutatur in cubiculo; litera aurea.*“

V hezké inic. *M*(issus est) pozdravuje klečící anděl Gabriel se svatozáří kolem hlavy, jehož vlas jest červenou stužkou přes čelo spjat P. M., jež právě se modlíla a stojí v pravo, majíc obě ruce na prsou a pokorně se kloní ke slovům andělovým, „*Ave gratia plena*“, jež napsána jsou na závinu papírovém. P. M. má též svatozáří kolem hlavy; vlasy spuštěné jsou stužkou přes čelo spjaté. Šat P. M. jest modrý se žlutým rubem, šat andělův bílý. Anděl pohlíží vzhůru k P. M., tato na anděla. Z inic. *M* běží celou stranou mezi a + b rostlinný listový ornament; nahoře dva malé listy. V. inic. $5\frac{1}{2}$ cm, š. $4\frac{3}{4}$ cm; d. orn. mezi a + b 27 cm, nahoře v. levo 1. list 6 cm, 2. list v. pravo 5 cm. Iniciálky násl. pěti homilií jsou docela obyčejné, větší nebo menší písmena.

F. 187. v. a. uprostřed: „*Omelie super: Exurges Maria.*“ — „*Gestiebat siquidem fratres dilectissimi, desideriosus interni hominis animus noua gaudia nunciare, estuabat insuper anima festa Marie, qua Eli*

sabeth uisitauit iterata iocunditate recolere.“ × f. 189. a nahoře: „*qui uiuit et regnat.*“

ibid. „*Omelia secunda*“, k níž stranou jest poznámka: „*Hic debet stare omelia super ewangelio Exurges Maria, que est conscripta inter sermones inferius.*“ Začíná: „*Sacra ewangelii leccio delectissimi nobis in medium proponenda est et quantum possibile est declaranda eius obscuritas, explicanda implicitas.*“ × 191. v. b hořeji: „*qui cum patre et spiritu sancto uiuit et regnat in secula seculorum. Amen.*“

ibid. „*Omelia tertia.* Et quia in hac ualle miserie peregrinamur.“ × 196. a hořeji: „*in secula seculorum. Amen.*“

ibid. „*Omelia quarta.* Modo peragratis moncium uerticibus post grauitatem itineris alter resultat labor.“ × 197. v. a hořeji: per Ihesum Christum, qui uiuit et regnat Deus. Amen.“

ibid. „*Omelia quinta.* Multiplicem uiam ad salutis patriam iam uisuisse credimus.“ × 199. a hořeji: „*secula seculorum. Amen.*“

ibid. „*Omelia sexta.* Est quantumlibet deuotarum mencium affectus.“ × 200. b doleji: „*in secula seculorum. Amen.*“

ibid. „*Omelia septima.* Ex incidentibus inquirendum est ulterius, quid breuis oracionis pretendat compendium.“ × f. 202. a dole: „*in secula seculorum. Amen.*“

ibid. „*Omelia octaua.* An non factum est cum idipsum institutum est.“ × f. 204. v. a hořeji: „*qui uiuit et regnat in secula seculorum. Amen.*“

ibid. „*IX.* Sed subsequenter infert, ut audiuit salutacionem Marie Elisabeth.“ × 206. v. a nahoře: „*qui cum Patre et Spiritu sancto uiuit et regnat. Amen.*“

ibid. „*Omelia X.* Si quidem audiuimus superius Elisabeth ueterancia typum gerere synagoge, quia ea, que uetera sunt prope interitum sunt.“ × 208. v. a hořeji: „*Qui uiuis et regnas in secula seculorum. Amen.*“

Vedle malé a obyčejné iniciálky *G*(estiebat) jest stranou uprostřed levého kraje na str. 187. v. a krásný čtverhraný obraz *Setkání se P. M. se sv. Alžbětou* čili *Navštívení P. M.* Ruce jejich již se chystají k přivítání. Panna Maria, kterou provázejí dva andělé, jest v. levo, sv. Alžběta v. pravo. Ona má plášť modrý s rubem červeným, šat šedavý, tato šat šedý a bílou plachetku na hlavě. Obě mají svatozáří. Z inic. vyběhá nahoře listový ornament rostlinný a dole též, který jest tuto i pod v. a dole. V. obrazu $5\frac{1}{2}$ cm, š. $4\frac{3}{4}$ cm; d. orn. nahoře $15\frac{1}{2}$ cm, dolů skoro 14 cm a dole 13 cm.

F. 210. a nahoře: „*Incipiunt sermones secundum modum modernum. Sermo de morte imperatoris.*“ — „*Iustorum anime in manu Dei sunt. Scribuntur uerba*

hec Sapiencie tertio capitulo. (1.) Dico iustorum anime vbi supra." × f. 215. a doleji: „quod nobis prestare dignetur, cuius regnum et imperium sine fine permanet in secula seculorum. Amen.“ — Inicialně I(ustorum) jest docela obyčejné, velké, červené I.

F. 215. a doleji: „*Item sermo secundus: De Natiuitate Christi.*“ — „Lux et sol ortus est“ scribuntur uerba hec Hester XI. capitulo. (v. 11.) Fratres et amici carissimi angit me portificatus officium, ut loquar. × f. 218. v. a doleji: „ad quam lucem nos perducatur „candor lucis eterne“ in celis, qui nescit occasum Sapiencie VII. c. (v. 26.) in secula seculorum. Amen.“

Inic. obyč. L(ux). — ibid. 218. v a: „*Sermo de translacione sancti Wenceslai, factus in ecclesia Pragensi.*“ „Induite vos armaturam Dei.“ Habentur uerba ad Ephe. VI. c. (v. 11.) Fratres et amici carissimi. Cura pastoralis officii, que humeris meis grauiter incumbit, me sollicitat, ut supra gregem meum deducere noctis excubias.“ × f. 223. v. a hořeji: „qui per eterna seculorum uiuit et regnat Deus.“ — Ad pg. 215. Inic. docela praobyč. L(ux et sol) a totěz ad pg. 218 (Induite).

F. 223. v. a hořeji: 1. „*Incipiunt sermones eiusdem archiepiscopi ad clerum secundum modum antiquum, factus (sic) in ecclesia Pragensi.*“ — „*Sermo primus de natiuitate Christi.*“ — „Hodie dilectissimi nobis uerbi Dei Incarnati exstat festiuitas ueneranda. Hodie eius natiuitatis memoria intimis est precordiis commemoranda eo celebrius, quo propensius non per se tantum hominis, sed vnam personam Dei et hominis enixa sunt claustra uirginei pudoris.“ × f. 226. v. a hořeji: „uiuit et regnat in secula seculorum. Amen.“

2. ibid. „*Sermo secundus de natiuitate Cristi, factus in Rudnicis.*“ „Natus est nobis hodie Saluator mundi. Si enim, fratres dilectissimi, annalis sanctorum commemoracio, piis uidetur mentibus non nunquam ingenia gaudia preparare.“ × f. 230. v. a doleji: „ut tandem uiceuersa nos suscipiat in celo Ihesus Christus Saluator mundi. Amen.“

3. ibid. „*Item sermo de Corpore Cristi primus, factus in monasterio Rudnicensi.*“ „Sacratissimum Domini Corporis et Sanguinis sacramentum hodierna die celebriter institutum, fratres dilectissimi, toto cordis desiderio appetere, summa diligencia suscipere, intimis caritatis uisceribus diligere et gaudiosis in Domino leticiis conuenit uenerari.“ × f. 233. b hořeji: „qui in eterna Trinitate uiuit Deus vnus per secula seculorum.“

4. ibid.: „*Secundus sermo de Corpore Cristi, factus in ecclesia Pragensi.*“ „Iste est panis, quem dedit uobis Dominus ad uescendum.“ Exodi XIV° cap. (Exod. XVI. 15)

× f. 236. b dole: „quod nobis Dominus noster Ihesus Cristus tribuat, qui uiuit.“

5. f. 236. v. a nahofe: „*Sermo primus Marie Visitationis in ecclesia Pragensi et debet stare prius infra inter omelias: Exurges etc.*“ „Exurgens Maria abiit in montana cum festinacione et salutauit Elisabeth. Luce III° capitulo.“ (volně dle sv. Luk. I. 39—40) × f. 239. v. b hořeji: „qui sine fine uiuit et regnat Deus per omnia.“

6. ibid.: „*Item secundus sermo Marie Visitationis, factus in ecclesia Pragensi.*“ — „Et factum est Luce II° et in ewangelio hodierno; uere enim existimabam uerbi propositi thematis haut omnimode apta existere presenti nostre materie et precipue precedentibus ea ut necterem et sequentibus.“ × f. 241. b doleji: „uiuit et regnat. Amen.“

7. ibid.: „*Sermo tercius de Visitatione Marie, factus in monasterio Rudnicis.*“ — „Maria salutauit Elisabeth. Ecce, fratres carissimi, ex tercii hodierni ewangelii constat, matrem Cristi Elisabeth uisitasse, uisitatum salutasse et ab eius salutacione Johannem cum Elisabeth exultasse.“ × f. 243. a dole: „eterna et ineffabilis pax et amor, qui Deus est et rex pacificus Ihesus Cristus Amen.“

8. f. 243. b nahofe: „*Item sermo Marie Niuis.*“ — „Vineam et speciosissimam columbam Domini nostri Ihesu Cristi matrem sine macula et sine ruga formosam et candidam.“ × f. 245. v. a uprostřed: „qui cum Patre et Spiritu sancto uiuit et regnat.“

9. ibid.: „*Sermo primus de Assumpcione, factus ad sanctam Mariam in Pedepontis.*“ — „Maria optimam partem elegit. Luce decimo (v. 42) atque in ewangelio hodierno.“ × f. 247. a nahofe: „uiuit et regnat.“

10. ib.: „*Sermo secundus de Assumpcione, factus in ecclesia Pragensi.*“ — „Vidi celum nouum et terram nouam.“ Apoc. XV. capitulo. (má býti Apok. 21. 1) Sepe enim me dixisse memini, fratres carissimi, ad huius precelse Marie uirginis laudes me minime sufficere.“ × f. 250. b nahofe: „in secula seculorum. Amen.“

11. ibid.: „*Sermo tercius de Assumpcione s. Marie uirginis.*“ — „Inmensorum gaudiorum ueneranda sollempnia, fratres carissimi, debemus ex intimis uisceribus et medulis exultantibus animis collaudare, benedicere et predicare.“ × 252. v. b hořeji: „uiuit et regnat Deus. Amen.“

12. ibid.: „*Sermo de persecucione.*“ — „Qui uult uenire post me, abneget semet ipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me.“ (Mat. 16. 24.) × 253. v. b dole: „quod ipse prestare dignetur, qui uiuit et.“

13. ibid.: „*Sermo de officio pastoris.*“ — „Ego sum pastor bonus. (Jan 11. 14.) Dominus enim et Redemptor noster assimilari uolens pastoribus pecudum et pecorum

dicit: „Ego sum pastor bonus.“ × 254. v. b doleji: „in secula seculorum. Amen.“

Ad 1. pg. 223. v. a nádherná veliká inic. *H*(odie dilectissimi), z níž vybíhá celou stranou v. a a kus nad v. a bohatý ornament listový. V inic. jest kazatelna, z níž kněz v rochetě, kanovníckém či biskupském pláštíku a modrou pokrývkou hlavy (snad podoba arcibiskupa Jana z Jenšteina?) káže duchovenstvu shromážděnému; z těchto jest pět osob. Kazatelův prst pravice jest vztyčen k poslouchajícím, co levice položena jest na obrubě kazatelný. Dva kněží poslouchající mají velikou tonsuru; jsou to kněží řádoví. V. inic. $9\frac{1}{2}$ cm, š. $6\frac{1}{3}$ cm; d orn. $29\frac{1}{2}$ cm, nahoře 11 cm.

Ad 2. pg. 226. Malá prostá inic. *N*(atus est nobis) s jednod. ornam. V. a š. inic. $2\frac{1}{3}$ cm, d. orn. $24\frac{1}{2}$ cm.

Ad 3. pg. 230. v. a slušná modrá inic. v zlatém poli *S*(acratissimi dominici) s hezkým rostlinným ornamentem z ní vybíhajícím a zdobícím levý kraj. V. a š. inic. 3 cm, d. orn. $24\frac{1}{2}$ cm.

Ad 4. pg. 233 b *I*(ste est panis); docela obyčejné modré *I*.

Ad 5. pg. 236 v. a hezká inic. *E*(xurgens Maria) s prostým, zcela jednoduchým ornamentem z ní vybíhajícím po levé a hořejší straně. V. a š. inic. $3\frac{1}{4}$ cm, d. ornamentu v levo 19 cm, v pravo 12 cm.

Ad 6. pg. 239. v. b jednoduché větší červené *E*(t factum est) s modrou, zcela jednoduchou ozdobou.

Ad 7. pg. 241 b hezká malá inic. *M*(aria) s hezkým ornam. listovým mezi a + b. V. inic. $3\frac{1}{4}$ cm, š. $2\frac{2}{3}$ cm; d. orn. 23 cm.

Ad 8. pg. 243. slušná inic. *V*(ineam). s jednod. ornam. mezi a + b a nad a + a; v. inic. $3\frac{1}{4}$ cm, š. 3 cm; d. orn. mezi a + b $18\frac{1}{2}$ cm, nad a + b 18 cm.

Ad 9. pg. 245. v. a hezká větší inic. *M*(aria) se slušným ornam. zdobícím levou stranu v. a; v. $3\frac{2}{3}$ cm, š. $3\frac{1}{2}$ cm, d. orn. $25\frac{1}{2}$ cm.

Ad 10. pg. 247. prostší inic. *V*(idi celum) s ještě prostším ornamentem; v. inic. $3\frac{1}{3}$ cm, š. 3 cm; d. orn. v levo a $19\frac{1}{3}$ cm, nahoře nad a $8\frac{1}{2}$ cm.

Ad 11. pg. 250. zcela obyčejné větší červené *I*(n-mensorum).

Ad 12. pg. 252. v. b docela obyč. větší modré *Q*(ui).

Ad 13 pg. 253 v. b zcela obyčejné větší *E*(go sum).

F. 257. a nahoře: „*Incipiunt omelie diversorum evangelistarum. Secundum Lucam.*“ — „In illo tempore exiit edictum a cesare Augusto, ut describeretur uniuersus orbis et hec descriptio prima facta est a preside Sirie, Cirino.“ (Luk. 2. 1—2.) × 260. v. b dole: „in secula seculorum.“

2. ibid. „*Secundum Matheum.*“ — „In illo tempore dixit C[ristus] D[ominus] s[ecundum] parabolam hanc:

Homo quidam erat diues et induebatur purpura et bisso.“ (Luk. 16. 19.) × 262. v. a hořeji: „quia obliuioni datus est tamquam mortuus a corde.“

3. ibid. „*Omelia secundum Matheum.*“ — „In illo tempore dixit Ihesus Dominus noster parabolam hanc: „Simile est regnum celorum decem virginibus;“ (Mat. 25. 1.) ut igitur hec ad natiuitatem Dei mystice exponamus.“ × 263. b hořeji: „quia nescitis diem neque horam videlicet mortis diem propter naturam mortis, horam propter subitanam.“

4. ibid.: „*Omelia secundum Matheum.*“ — „In illo tempore assumpsit Ihesus Petrum et Johannem et Jacobum, fratrem eius et duxit (ducit) eos in montem excelsum seorsum et transfiguratus est ante eos et resplenduit facies eius sicut sol.“ (Mat. 17. 2.) × 265. b hořeji: „per secula seculorum. Amen.“

Na str. 265. b jest prázdno, na str. 265. v. a rušené psáno, v. b jest až na malou výjimku psána, totéž až na jednu řádku na str. 266. a, jež končí doleji: „et pannum nostri Redemptoris in eiusdem presepis altari veneretur cum multis Apostolorum, martyrum, confessorum atque virginum reliquiis collocavit etc.“ Násl. sloupce b str. 266. a v. 266. a + b jsou prázdny. Všechny iniciálky těchto homilií jsou docela obyčejné, větší písmeny různou barvou provedené.

F. 267. a nahoře: „*Nobili viro compatri dilecto Nicolao de Contarenis de Veneciis. — Incipit libellus de fuga seculi.*“ — „Sepe mecum vir nobilis, compater carissime, cum conclau pariter consideremus Veneciis, de contemptu mundi viteque presentis incertitudiae et fugiendo seculo contulisti et a me, quid de hoc senserim, inquirebas.“ × 272. a hořeji: „conuenire enim simul non possint, ut carnalis spirituale iudicet, si quoque qui spiritualis est carnalibus se curis turpiter inmiscet et cetera.“

Ibid.: „*Item libellus secundus de fugiendo seculo.*“ „Quos cum lugeo me lugeo non minus carnalem illis, nam ut cum rubore dicam et lacrimarum suffusione in terram retro acta tempora adolescencie floride lasciuie deduxi annos citra vel ultra duodecim fede proch pudor et luxuriose residuum tempus infructuose temporalibus mersus curis heu flebiliter consumpsi.“ × 277. v. b uprostřed: „per omnia secula seculorum.“

Ad pg. 267. a, krásná veliká iniciálka *S*(epe mecum) s bohatým rostlinným ornamentem z ní vybíhajícím a zdobícím celé tři strany, levou, horní a dolní. V inic. *S* jest *P. Maria* s korunou na hlavě a se svatozáří. Před stojící *P. M.* klečí dva andělkové, z nichž jeden drží žezlo, druhý zemské jablko s křížem. Stojící *P. M.* drží pravici malého Ježíška, jenž má jako i *P. M.* svatozáří kolem hlavy; v levici drží *P. M.* žezlo. Ša

jest modrý, rub žlutý. V. in. 5¹/₂, cm. š. 5 cm: v levo 34 cm, nahore 20¹/₂ cm, dole 18 cm.

l pg. 272. krásná větší inic. Quos cum lages s bo-ornam. rostlinným z ní vyběhajícím a zdobícím levou stranu a skoro celou dolejší a přes polo-ořejší strany. V inic. jest poloobnažený Kristus ai nástroji, jimiž byl až na kříž provázen. Zmu-
l, jemuž z 5 ran a hlavy korunou trnovou zdo-
rev se řine, stojí nad kamenným hrobem, v pra-
ardci položené drží metly a v levici trochu na
skloněné má dűtky, jimiž byl mrskán. Za Kristem
jest kříž se hřeby. V pravo ruka s rouškou a
, jimiž trnovou korunu P. J. na hlavu tlačili: ochodeň hořící a tři kostky, jimiž zoldnětové
šat Ježíšův. V levo nahore kohout, pod ním
áček, dále kladivo, tvář sv. Petra a dèvečky,
ožený; o kříž opirá se v zadu kopl. Kristus má
hlavy svatozáří. — V. inic. 4¹/₂, cm. š. 4¹/₂, cm;
v levo 34¹/₂, cm, nahore 18 cm, dole 15 cm.

277. v. b uprostřed: „Incipit libellus apollo-
“ — „Epistola ad nobilem virum dominum Hen-
le Roseo Monte, alias de Rosenberg in Boemia.“ —
aliasime, cur amicorum amice, admiracione per-
ingenne, cur vir et nobilis mente turbaris multis,
causis legitimis deiñco et sincero monente me
l anteriora conuersus frugem cupio vite consequi
a.“ X fol. 281. b uprostřed: „Tenissim vltique
ceptum serenissimi domini nostri regis Ungarie
sicut michi scripsistis, sed in me modicum con-
nodo stantibus sic negociis, prout mutacio dex-
celsi sic disposuit, tarde eciam litteras recepi,
ciam et expensis carui. Prescietis eciam adventum
fauente domino, si fuerit fructuosus.“ — Malá
(ordialissime) ve zlatém poli; z ní vybíhá mezi
b prostý ornament: v. a š. in. 2¹/₂, cm. d. orn.
n.

281. b na kraji: „Libelli de laude nominis Ihesu
et Marie, scripti Wolframo, archiepiscopi Pra-
— „Ihesu Christi nomen dignissimum, non
itibus auribus inculcandum, non similiter sce-
proferendum labiis, ymo neque eciam est ab im-
gitandum, neque cuiuscunque fidelium sine ne-
te faciliter nominandum sicut scriptum est.“
35. a uprostřed: „in secula seculorum. Amen.“ —
„Libellus de laude nominis Marie.“ „Maria est
dignissimum, quia de se concepit Christum, in-
auit Dei Filium, ex se peperit Christum et ideo

est vas admirabile.“ X f. 287. a hořejší: „vixit et regnat
Amen.“

Ad pg. 281. uprostřed nad textem: „Ihesu Cristi
nomen dignissimum“ přes celý text strany b velký
obrázek: *Obřezání Páně*, k němuž po celé straně mezi
a — b řadí se krásný ornament rostlinný. Ježí se na-
hore rozbíhá po celé straně nad a — b: mnohem bo-
hatěji však dole rovněž po celém kraji pod a — b. Je
to jeina z nejlepších ozdób tohoto kodexu. Obrázek
spovídá na levé straně na iniciál ce Ihesu Cristi nomen
z ní rovněž vybíhá ornament listů rostlinných, tvořící
se jmenovaným již jeden celek. V obrázku je pět osob:
Ježíšek se svatozáří kolem hlavy leží na očiach, vlevo
stojí P. M. rovněž se svatozáří, drží Ježíška pravou
za pravou ruku a levici vespod mezi levým ramennem
a hlavou. Za P. M. stojí prorokyně Anna. V pravo jest
kněz Simeon obřezávající Ježíška, za ním sv. Josef.
Šat P. M. jest modrý s rubem červené hlavy, pro-
rokyně Anny hlavy, Simeonův hlavy s rubem červeným
sv. Josefa zelenavy, Anna na bílou pláštěnkou za hlavu,
Simeon pokrývku hlavy červenou a sv. Josef hlavy. —
V. obr. 4¹/₂, cm. š. 6¹/₂, cm; v levo 36 cm, d. orn. mezi
a — b 35¹/₂, cm; nahore 24 cm, dole 19 cm.

Ad pg. 285. V pěkné inic. Maria est nomen pťináší
malá P. M. v rukou holubičky: za ní její rozbitý kříž.
vybíhá hezký ornament rostlinný po celé levé straně
285 a, jenž hořejší i dolejší strana dostatečně zděná. V
a š. inic. 3¹/₂, cm d. orn. v levo 34¹/₂, cm, nahore
18 cm, dole 14 cm.

F. 287. a hořejší: „Incipit libellus nominatus De
divinis nominibus“ — „Et pro alias resse paterentur
de Ihesu Cristi nomine scripsisse parca recitatis, mi-
sumus et de ceteris divinis nominibus alioru paterentur
precedentibus iungere et de divinis nominibus sic
quorum infinitus est numerus, aliquid asserere, paterentur
nominum pars maxima imphicite potest fingi in hoc
nomine Ihesu Christus.“ — fol. 288 v. a š. inic. „Ihesu
correctioni et cancellibus auctoris natus sapientis et
tibi, paterentur ad eliminandum hoc paterentur syste-
mum.“

V pěkné inic. Et pro alias resse paterentur, paterentur
drží otevřenou knihu, z ní držíta kni. Je to celá strana
někč osoby, její drží knihu, jest paterentur osobou. Z kni-
běží pěkný listový ornament po celé levé straně 287 a
a skoro po celé straně nad a — b. V. a š. inic. 4¹/₂, cm
d. orn. v levo 35 cm, nahore 24 cm, dole 18¹/₂, cm.

— š. in. 2¹/₂, cm.

Předhistorické nálezy v severo-východních Čechách.

Sděluje L. Domečka.

V cihelně pp. dra. F. Srdínka a Jos. Součka v Plotištích objevena byla loni na podzim a letos opět řada kulturních jam s obsahem neolithickým.¹⁾ V jedné jámě dle vypravování mistra cihlářského p. Frant. Hlavatého nalezeno prý bylo šest koster z lidí dospělých a dvě dětské. Z vyházených kostí podařilo se sestavit pouze dvě vrchní části lebek dolychocfalních. Mezi kostrami ležely pazourek a střepy, z nichž byla neúplna, nepravidelná nádoba slepená. Z jiné jámy vykopána byla kostra spolu s kusem kamene na tření obilí. V jiných opět jamách nalezeny byly střepy, z nichž sestavena byla velká silně vypouklá nádoba s válcovitým vysokým

čnivá ouško. Cihelna pp. dra. Srdínka a Součka soudě dle výrobků keramických v ní nalezených, obydlena byla ještě v mladší době neolithické, ale v posledním čase nebyl tu objeven ani jediný předmět kovový. Pouze před lety, jak s námi sdělil mistr cihlářský p. Hlavatý, byl tu vykopán spirálovitě stočený měděný drátek, který byl pohozen.

Na poli zvaném „Na panském“ u Chlumu nalezeny byly dva úlomky kamenných sekyrek.²⁾ vývrt z mlatu a přeslen a na jesepe u mlýna *Kydlinova v Pláckách* mlát s provrtaným otvorem pro násadu, vedle něhož počato bylo s druhým vrtáním. Na polích u *Dolního*

Obr. 1. Ze sídliště v Plotištích.

hrdlem a rozbitá miska píchaným ornamentem zdobená a hrnek bez ucha, vesměs černě zbarvené (obr. 1.), pěkně černé kamenné dláto, jiné v břitu uražené, dva mlaty v otvoru pro násadu přelomené, a klínek, čtveřičný pazourků a kamenů na tření obilí, hliněný provrtaný kolmo kužel 3 cm v průměru měřící a 4.5 cm vysoký, dva hliněné válce rovněž kolmo provrtané, z nichž jeden má v průměru 7.5 cm a vysoký je 15.5 cm a druhý měří v průměru 9.5 cm, a vysoký je 17.5 cm, kosti domácích i divokých zvířat, mezi nimiž parůžek s řezy, a rozmanité střepy. Nalezené střepy jsou silné i tenké, žluté, černé a šedé, hladké nebo různě zdobené. Některé střepy ozdobeny jsou tečkami různé velikosti, jež namože tvoří pásy, jemnými odděleními čárkami nebo volutami ohraničené, nebo kosočtverci, neb volutami jednoduchými nebo dolíčky přerušenými. Na jiných střepích shledáváme dráčky ve větší vzdálenosti od sebe, asi malíčkem vymačkané, otisky nehtů nebo nalepenou pásku s vruby nebo vytlačenými prstem dráčky a pupíky, mezi nimiž jeden provrtaný. Z jednoho žlutého střepu vystupuje i žebro, z něhož vy-

Přímou sbírají se již po léta kamenné nástroje.³⁾ Inženýr hr. Harracha p. Trdlíca tamtéž má několik nejnověji nalezených na polích těch kamenných dlátek a sekyrek při vrtání z'omených a provrtaný kamenný nástroj velikému mlatu podobný. Při úpravě cesty podél hřbitova v *Holohlavech*, vedle popelnicových hrobů, o nichž níže se zmíníme, objevena byla též jáma kulturní se střepinami z nádob neolithických zdobenými píchaným ornamentem.

Na jaře r. 1902 rozšiřovala obec Holohlavská cestu, která z *Holohlav* vede úvozem podle zahrady děkanské a hřbitova do Černošic. Při odkopávání země z břehů úvozu uhodilo se před dvířky vedoucími do zahrady děkanské na hrob, v němž uložena byla popelnice se spálenými kostmi a čtyři nádoby. V jedné nádobě podobné vyhraněné popelnici ležel bronzový knoflík uprostřed vypouklý, 3 cm v průměru měřící. Nádoba tato i s knoflíkem dostala se do musea Jaroměřského. V blízkosti hrobu tohoto objeven byl hrob druhý a o něco dále u hřbitova hrob třetí. Z hrobů těchto z-

¹⁾ Pam. arch. XIX. 389.

²⁾ J. Duška, Nálezy předhistorické v kraji Královéhradeckém. 71.

¹⁾ Pam. arch. XIX. 389.

daroval pět nádob. Pohřebiště toto rozkládalo se již při pokraji pohraničního hvozdu.

V šutrovníku v *Kuklenách*⁵⁾ objeveny byly nové jámy kulturní. Z nich dobyto bylo množství střepů z hrubých velkých i z jemných tuhovaných nebo žlutých hlazených nádob, půl nádoby popelnici podobné, dva železné nože, železné strusky a kosti různých zvířat. Některé střepy ozdobeny jsou svislými a šikmými rýhami a žebry s dubkovanou nalepenou proužkou. Na jednom střepu spatřují se tři koncentrické polokruhové žlábků. Též nalezeny byly střepy s uchy a pupky a jeden dírkovaný. Z téhož místa dostalo se do histor.

hém silný lignitový náramek, uložený nyní v Jaroměřském museu, a dva bronzové vroubkované náramky, které dělníky rozlámány byly na množství kousků. Dále v témž průkopě přišlo se na kulturní jámu s grafitovou porušenou nádobou ozdobenou řadou šikmých, sotva znatelných proužků, jež v ostrém úhlu se abíhají. V hlíně z průkopu toho vyvezené nalezen byl mimo to bronzový náramek na dva kusy zlomený, bez jednoho konce. Druhý zachovaný konec má destičkovitou patku. Nedaleko místa, kde r. 1899 objeven byl žárový pohřeb,⁶⁾ vykopán byl z kostrového hrobu železný meč 81·70 cm dlouhý, dobře zachovaný, hrot železný na ně-

Obr. 3. Nádoby z pohřebiště a z jam u Hořenic.

musea v Hradci Král. také několik přeslenů, o nichž však nelze říci, pocházejí-li z jam s keramikou Slezskou nebo z jam s keramikou hradištní, jež se tu rovněž vyskytly. Předhistorická osada v *Kuklenách* náleží nepochybně do nejmladšího období Slezské keramiky, kdy tato počíná přecházeti již v keramikou rázu Dobřichovského.

V šutrovníku na *Slezském Předměstí* u Rožbereké kapličky⁶⁾ objeveno bylo letos jen málo jam kulturních se střepů rázu Slezského. Některé střepy jsou tuhovány a jiné mají nalepenou dubkovanou proužku. Nalezeno bylo též dno z koflíku s dálkem uprostřed.

Na pohřebišti Těnském v cihelně p. Jarchovského v *Hořenicích*⁷⁾ nalezeny byly r. 1901 železný meč a hrot kopí, dvě nádoby hrncovité, z nichž jedna porušená má tři žebra pod hrdlem a druhá jedno žebro a kus tuhované misky (obr. 3.). V průkopě pak r. 1902 proraženém objeveny byly dva hroby, z nichž v jednom nalezen byl železný meč s ulomným plekem, ve dru-

kolik kousků zlomený a opodál nalezen byl bronzový náramek se čtyřmi hrbolky, na němž, jakož i na těchto hrbolcích jsou ve skupinách tři a čtyři kroužky vyryty. (Obr. 4.) Na blízku kruhovky objevena byla kulturní jáma, v níž byly kosti zvířecí a střepy, z nichž podařilo se sestaviti téměř celou vysokou nádobu s třemi žebry pod okrajem, upomínající již na nádoby rázu Dobřichovského. (Obr. 3.)

Vedle zmíněných dvou jam kulturních se střepů nádob uhořelo se již dříve na jámy naplněné pouze zemí s popelem a uhlím smísenou. Bylo tudíž v *Hořenicích* nejen pohřebiště, nýbrž i sídliště lidu s kulturou Těnskou. Konečně na podzim letošního roku při strhování hlíny byly nalezeny a pro zemské museum získány tři otevřené vroubkované náramky, z nichž dva s destičkovitou patkou, masivní zavřený náramek, kroužek, deset kroužků z pasu, vesměs z bronzu, a porušená hlíněná nádoba s ptačími kůstkami.

V *Dolní Dobré Vodě* u Hořic v cihelně p. Čelisové a spol.⁸⁾ prokopal p. Frant. Pokorný, kustos musea Hořického, r. 1901 několik nových hrobů, v nichž nalezl

⁵⁾ Pam. arch. XIX. 392.

⁶⁾ Tamže 391 a 392.

⁷⁾ Tamže 392. — L. Snajdr, Laténské pohřebiště u Hořenic. Pam. arch. XIX. 523—526.

⁸⁾ Pam. arch. XIX. 149.

⁹⁾ Pam. arch. XIX. 149.

dva stříbrné prsteny, lignitové náramky a různé jiné milodary bronzové a železné. Pan Pokorný slíbil, že o nálezech těchto podá zprávu do „Památek archaeologických“.

Při rozvážení hlíny z hradeb pevnostních v *Hradci Král.* u nemocnice nalezena byla velká dutá polokoule z bronzového kruhu se čtyřhranným čípkem, dírkou opatřeným.

Na poli p. Aany Suchánkové v *Rosnici* (okres Nechanický) byla patrna místa černá, z nichž země popelem promíšená byla r. 1881 rozvážena, poněvadž dobře k mrvení se hodila. Při tom nalezeny byly četné střepy i nádoby celé, rozmanité bronzové předměty, spona provinciální římská, kroužek ze zeleného skla, přesleny a kosti zvířecí.¹⁰⁾ Od p. Suchánkové získalo hist. museum v *Hradci Král.* z pole jejího tuhovanou

Obr. 4. Z pohřebiště u Hořenic.

misku s pěti vodorovnými pupíky při okraji, něco střepů a dva přesleny. Podobně jako na jejím poli vyskytovaly se zvláště při orání četné střepy i na polích sousedních. Letos na podzim kopáno bylo na náklad hist. musea v *Hradci Král.* na poli starosty p. Josefa Prosa, kde uhodilo se na několik kulturních jam, z nichž některé byly již při orání rozrušeny. Ve dvou shledána byla pouze země s popelem a uhlíky smíšená, jedna obložena byla uvnitř řadou oblázků asi 20 cm širokou a vybrány byly z ní střepiny ze dvou nádob. Z rozrušených jam vybráno bylo množství střepů, půl bronzového, hladkého a plochého náramku, železný nůž, plochá, dvakrát provrtaná kost z hřebenu a pazourek. Opodál na povrchu nalezena byla bronzová ozdoba. Na poli p. Sokoláře a p. Kundera sebráno bylo též několik střepů. Střepy Rosnické jsou celkem rázu Dobřichovského a jsou podobně zdobeny jako nádoby a střepy z pohřebišť na *Píchoře* a *Třebické* u Dobřichova a ze sídliště v *Tuklatech*. (Tab. XXXI.) Jsou hrubé a jemné, tuhované, červené a žluté, hlazené, s rovnými a namnoze i více méně ovalenými okraji. U dvou střepů zachovala se přečnávající dna, u jiných malá ucha. Ně-

¹⁰⁾ J. Duška. Nálezy předhistorické v kraji Královéhradeckém, 70. Bylo tu nepochybně sídliště a ne pohřebiště, jak jsme před prozkoumáním místa toho v „Pam. arch.“ XIX, 392. uvedli.

kteří střepy jsou též dírkovány nebo jen jednou propíchnuty. Z ozdob na dvou střepích spatřují se ze vřutých teček meandry, proužky, kosočtverce a polokruhy, čáry ryté svisle, paprskovitě neb v hustých i řídkých koncentrických obloucích, čáry a proužky vodorovné a šikmé, mezi nimiž bývají i dírky vtlačeny, skupiny šikmých, krátkých čárek, vytlačené trojúhelníky, otisky prstů a nehtů, vruby, pupíky, hrbolky, jež povstaly vybráním prsty hlíny z povrchu nepálené ještě nádoby, a velice různých tvarů, jedna neb i několik nad sebou.

Na jednom střepu z pole p. Prosa vyryty jsou dvě čáry v ostrém úhlu se sbíhající s tečkovanou obrubou po obou stranách. Na poli p. Kundera nalezen byl též silně vyhloubený kámen na tření obilí. Mezi kostmi zvířecími vyskytl se i kus hnátu lidského. Poněvadž na poli p. Suchánkové nalezeny byly kamenné nástroje, z nichž jeden zlomený při vrtání s vývrtem uložen je v hist. museu v *Hradci Král.*, pak měděná sekyrka a rovněž kosti lidské, bývalo tu asi pohřebiště v době přechodní z doby neolithické do Unětické, jež v době císařství římského bylo rozrušeno lidmi sem se přistěhovalými.

O nálezech z doby hradištní na dvoře býv. paedagogia v *Hradci Král.* byla již v „Pam. arch.“ zpráva podána.¹¹⁾ Při rozvážení hradeb pevnostních na *Eliščině* nábreží v *Hradci Král.* nalezena byla bronzová esovitá záušnice. V písečnicku na poli p. řid. J. Kulře na *Pražském Předměstí* u *Hradce Král.* vykopána byla kostra ležící hlavou k západu a nohama k východu. U nohou stál bezuchý hrnc s mírně ovaleným okrajem, pod nímž táhne se úzká páska z vypíchaných teček. V písečnicku p. Sezemského ve *Věkošicích* (okr. Královéhradecký) objevena byla kulturní jáma, v níž byl hrneček s třemi vypíchanými pásky pod hrdlem a kolečkem do dna vtlačným a střepy s ozdobou píchanou s vlnovkami. V šutrovníku u nové školy v *Kuklenách* na místě osady s keramikou rázu Slezského zachovaly se kulturní jámy též s keramikou hradištní. Někde byly oboje jámy vedle sebe, jinde v jedné jámě dole ležely střepy rázu Slezského a výše střepy rázu hradištního. Střepy v šutrovníku *Kuklenském* nalezené pocházejí z velkých nádob o silných stěnách i z nádob menších, zdobených většinou, na hrdle, v baňatosti i na okraji několikanásobnou vlnovkou a vřutými souběžnými čarami. Na některých dnech shledány byly značky. Též nalezena byla tu zajímavá ostruha s dlouhým šroubovitým bodcem a přesleny. V cihelně p. Součka a Dra. Srdínka v *Plotištích* nalezena byla ojedinělá bezuchá nádoba podoby hrncovité se čtyřmi souběžnými čarami, čtver násobnou vlnovkou a dvěma dírkami pod hrdlem a dříčkem ve dně. Konečně v *Chotěborkách* (okr. Jaroměřský) při rozšiřování hřbitova přišlo se na několik koster, při nichž nalezené bronzové esovité záušnice většinou byly rozlámány a pohozeny. Jedna z nich spolu se železným brotem, který jedna z koster držela v ruce, dostaly se do musea Jaroměřského.

Předhistorické nálezy ve zprávě této uvedené uloženy jsou v hist. museu Královéhradeckém až na ty, při nichž výslovně podotknuto bylo, že dostaly se do musej jiných.

¹¹⁾ Pam. arch. XIX, 531—532.

Památky z hradu u Chlumu.

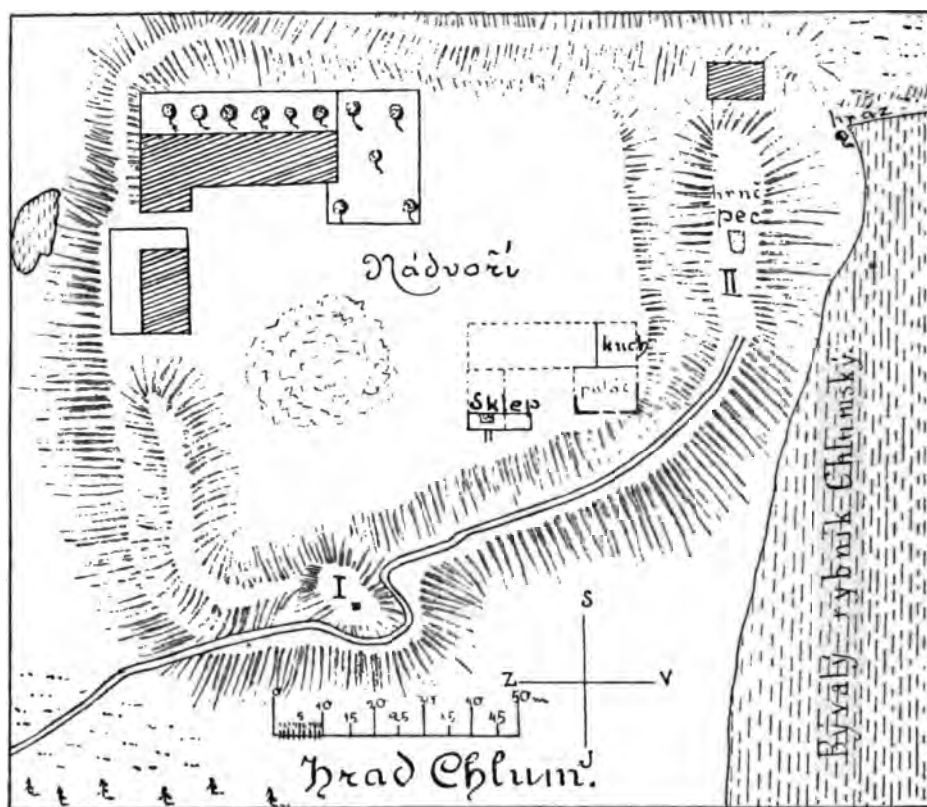
Popisuje *Kliment Cermák*. (S tab. XXXII., 3 obrázky a půdorysem.)

V naší době ruchem stavebním, pokročilým rolnictvím a lesnictvím, ale hlavně nevšímavostí ku dávným památkám mnohé se ničí neb opouští, na čem dějiny naše lpějí.

Spolek musejní „Včela Čáslavská“ obral si za účel také památky chrániti a dle možnosti sesbíratí do musea. Chci tedy sebrané památky středověké zobraziti, po-

kamenných klínů, měděného drátu svinutého a bronzové fibule.

Hradiště obeháno skoro do pětiúhelníku vysokým náspem 316 m dlouhým, a z toho hledí k s 85 m, k s 80 m, k v 55 m a k j 96 m nasypných valů, mezi nimiž jsou příkopy až 17 m hluboké. K východu omýval patu hra-

Obr. 1. Půdorys hradu Chlumu.

psati a uveřejniti a počnám staroslavným *hradem Chludem*, jenž má k městu Čáslavi důležité vztahy, jak dále ukáží.

Více než 35 roků chodívám na hrad Chlum a sleduji jeho nenáhlou zkázu, sbírám, co nalezeno, badám rozkopkami, v čem podporoval mě dříve nájemce dvora p. Pick a nyní zachránění památek bedlivý p. nadlesní Václav Runčík z Hraběšína.

Mohutné hradiště hradu Chlumu zajisté již v pravěku bylo obydleno; aspoň poloha silná ukazuje k tomu i nálezy

*1) Račte srovnati s obrázky v Al. Hebra: „Böhmen's Burgen und Vesten“ a v Sedláčkových „Hrady a zámky“ díl XII. str. 205 a 213.

diště Chlumský rybník, nyní vysušený. Nejvíce vynikají z náspů tři hliněné nárožní bašty. Vlastní plocha nádvoří hradového jest na 33·5 m široká; hned vedle lámanou tam kámen a kopají cihlářskou hlinu. Na straně ku vsi (někdejšímu městysi) Chlumu val přetržen a v západním rohu povstaly ze zřícenin dvě chaloupky.

V protějším rohu, někdy nad rybníkem, zbyl zďeň roh hradu, a to 1·6 m tlustá zeď z lámaného kamene 12·5 m dlouhá, 9·5 m vysoká, z níž zbyly dva otvory od oken. Jedno okno sříceno, že se jím prochází, druhé 2·5 m vysoko od země jakž takž zachováno.

K vrchu ve výši 4 m zúží se zeď na 90 cm; ve zdech zbyly díry po lešení, vždy 1·5 m nad sebou.

(Ode zdi jižní odbočuje tupým úhlem zbytek nějaké

ry na paláci, z něhož zbyla polovina gotského oblouku v vys. a původně u patky 5·2 m širokého. Teď zde polovinu ostění okenního. Asi 1·2 m vysoko v cípu uvnitř vidí se pískovcový, tesaný kámen, za nímž edá zbytečně poklad. Zvenčí jest pilíř již nebezpečně páný a pomoci tu potřebí. Se západní strany přípsná pravém úhlu 4 m dlouhá zeď obořená.

Dal jsem kopati při ěm oblouku v hradu objevena kuchyně náá a od paláce přič- venkovní zdi souběž- lí oddělená. Zde bylo pelu mnoho střepů ob dobře pálených, stěnných z 15. věku, tu silný náž kuchyň- (XXXII. 1.) K zá- prostíral se dvůr ob- dlážděný.

Oněvadž ve valech nejvíce střepů nale- dal jsem na vých. rových. straně v ná- II. kopati. Střepů věku tam bylo množ- V hliněné baště II. ých. nad příkopem hlubokým uhodil na rudou spečenou a když jsem dal e 2 m hloubiti, ob- pec hrnčířská. Při hnfím badání bylo by álo, že to spečený V peci větru tu vy- objeveno množství é hlíny, z níž vzat o musea „Včely Č.“, ojné střepy a roz- tachle, z nichž onen chtilým anjelem hu-) a Bohorodičkou ejzachovalejší. (Tab. . 2. a 2a). Pak tu fmsová gotská ozdoba h čtverců (obr. 3.) a o rohů kachlových a z kachlů hrncových. jsme již ve sbírce st nožek kuthano-

uch, střepů z hrnců nepolévaných a modře malovaných (obr. 4.) pěknou hubatku (obr. 6.) části kachlů s ry- (obr. 5.), s rostlinnými gotskými ozdobami, pak noží (8.), puklic (obr. 9.), hřebů (obr. 10.), podkov (obr. 11.), k či jednoduchých zámků, a zejména upoutal mou nost otlučený kachel se známým výjevem matky Boží íškem, jak jí obětují tři svatí králové. (I. obr. 7.) Objevil jsem podobné kachle v Čáslavi v hrnčířnách V. a XV. století za čís. 125 a 126 v městě Čáslavi

) Právě takový objeven v Kutné Hoře u nemocnice. Na zachována spodní část prostřední figury, matky Boží se- řasnatém rouše.

u zdi městské. Ostatně nalezeny i v St. Bydžově, u Be- chyně a jinde takové obrazy poněkud odchýlné na kachlech nepolévaných.

Tím naznačeno spojení hradu Chlumu s průmyslem v Čáslavi. Potomci Bleha Velikého z Litoměřicka přesí- dleli ve XIII. století do Čáslavska i založili pevný hrad Chlum na někdejším hradišti. Mocný pan Bleh z Chlumu

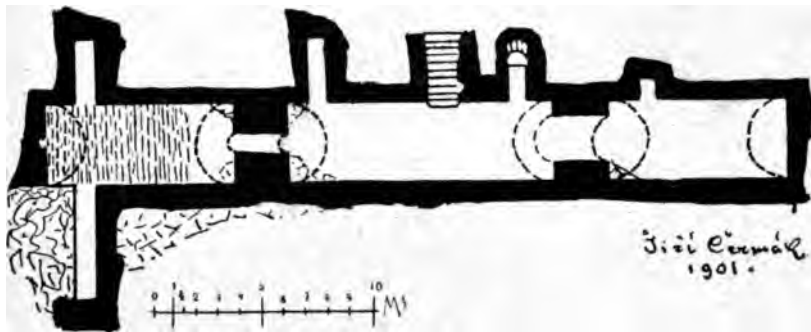
vládl ke konci XIII. stol. na hradě (Hrádku) v Čá- slavi a byl jako spolu- zakladatel města též pa- tronem kostela sv. Petra a Pavla v Čáslavi, kde spo- činul, jakož i syn jeho Mstislav, jak ukázalo ba- dání r. 1901. Bleh z Chlu- mu přál rytířům řádu pru- ského v Drobovicích a sy- nové jeho Bun a Sezama pustili jim r. 1310 podací kostela čáslavského, kde Bleh pochován v někdej- ším románském kostelíku (nynější sakristii), jakož i bratr jejich a syn Ble- hův Mstislav, jenž ho předemřel. To dosvědčuje pomník Mstislavův (obr. 2.) se znakem pánů z Chlu- mu, r. 1861 zdvižený z dlá- žďení před oltářem něk- dejším a zazděný teď v sa- kristii. Při mém badání r. 1901 místo toto bylo znáti a když jsme se do- kopali 1/2 m pod někdejší dlažbu cihelnou, co nyní je 60 cm pod podlahou, objevilo se při straně evan- gelní mnoho kostí drábeže (asi 3 nůše), popel a uhlí, též svícínek bronzový a dále k západu z cihel se- stavené ohniště malé, 30 cm široké. Kostí drábeže (tryzna) přikryty opukovon deskou a hned vedle před oltářem byl 2·3 m dlouhý a 1 m široký hrob Msti- slavův. Kostra 1·85 m dlouhá, silná, odpočívala

v hrobě 2 m hlubokém, v dubové rakvi, hřeby a spo- namí železnými utažené. Krásná vysoká lebka, velmi krátká, vyniká nevysokým čelem, důlky na klenbě nadoční (tak i na lebce Blehově), velikými očníci a zachovalým, silným chrup- pem v značně vyvinutých čelistech. Na ní jsou v záhlaví černé stopy nějaké organické látky. Mstislav měl ruce při těle a na prsou kus drátu měděného, jako je na tab. XXXI. č. 13. Před hrobem v apsidě byla podezdívka tumbly oltářní z lámaného kamene a žlutavé malty písečné, v které bylo více mísek ve- levruba říčního. O něco výše a západněji předkolením nad hlavou Mstislavovou pochován starý muž, snad otec jeho Bleh z Chlumu. Silná kostra měla lebku též krátkou a poněkud

Obr. 2. Pomník Mstislava z Chlumu.

v levo v přič otočenu a pravice spočívala na prsou. Nebylo zbytků rakve aniž jakých přídatků. Hrob tento byl 1·15 m hluboký a lebka vzdálena jen 1·2 m od základu věžičky, kde odpočívali u západní zdi dva státi rovněž ve hrobích ve skále vysekaných. Jižní z koster měla kost holení a lýtkovou na levé noze zlomenou a špatně srostlou. Táž noha jako utržena pochována o 2 dm výše než bezhlavé tělo. Snad to byl onen Ondráček Keřský z Paběnic, jenž mnoho loupiv byl Mik. st. z Lipnice v Janovičkách přece lapen a pak na náměstí v Čáslavi stat.

■ Obr. 3. Půdorys sklepa na Chlumu.

Vraťmež se opět na *hrad Chlum*. Nejzachovalejším jeho zbytkem jest hradní sklep 34 m dlouhý, dílem sklenutý váleným klenutím a dílem ve skále sekaný v šířce 4·5 m. (Půdorys sklepa.) Válené klenutí stoupá až do výše 2·3 m. Do něho vstupuje se po zavalených schodech klenutou chodbou 2 m vysokou. U vchodu 1·65 m širokého vidí se výklenek pro světlo.

Odtud na obě dvě strany 6·5 m jdou vzhůru šikmo dva sklenuté 1·5 m vysoké a 0·8 m široké vzdušníky a dále za přepážkou 1·5 m zase jsou krajní dva zasuté vzdušníky, jimiž se chlapi dole spouští. Konce sklepa s obou stran ve skále tesány, tak že přička též jen částečně vyzděna. Východní sklípek skalní jest 8 m dlouhý, západní 9·5 m dlouhý a při jeho konci nahromadila se voda. Z jeho jižní strany ve skále vysekána 6 m dlouhá chodba v šířce 1 m. K tomuto západnímu sklípku vede skalní díra v délce 2·5 m a nutno se vcházejícímu velmi sehnouti. Pan nadlesní Václ. Runčík slíbil, že hradní sklep dveřmi opatří a nádvoří zalesní, aby bylo v dozoru lesního úřadu. Ještě před nedlouhými lety bývala ve sklepě lednice nájemce dvora pan Alex. Picka. Posledně zveleben hrad

boháčem Janem Hanušem ze Šaratic (1604 až 1610). Svak jeho Petr Salava z Lípy zemřel tu dle Mik. Dačického r. 1616.

Hrad i městečko zpustošeno teprve císař. soldateskou a Švédy; ještě ukazují, kde tu stával pivovar. V mém archivu nalézá se list psaný úředníkem chlumským Zikmundem Czoharnou z Ertyně r. 1604 na Dolrovtově.

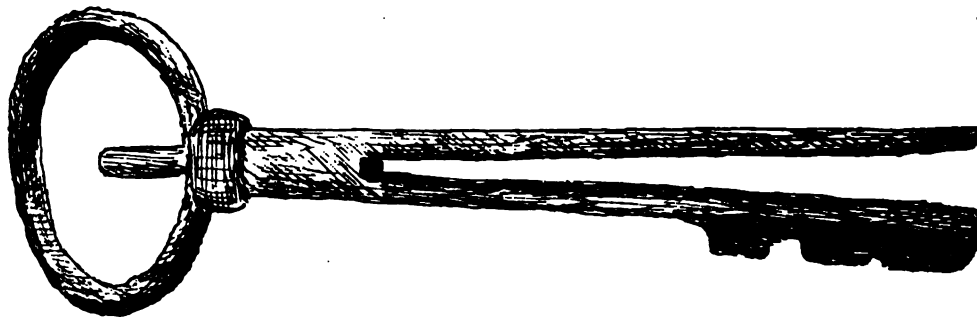
Poprvé spojena tvrz na Chlumě, při ní dvůr s krčmou a dvě chalupy se zbožím bohatého kraj. hejtmana Ferd. Robmhapa ze Suché a na Lichtmbarku r. 1651 a zůstávala pak zase po letech 1675 a 1700 spojena se *sboším Křehlebským*, s kterým koupeno zároveň klášterské zboží Sedlecké r. 1819 knížetem Karlem Janem ze Schwarzenberka.

Hrad Chlum pro svou půvabnou polohu v lesích bývá cílem vycházek ze stanic železničních Leštiny a Vlkanče. Majitel jeho J. J. kníže Karel ze Schwarzenberka na Orlicku a Sedlci zajisté se postará o jeho záchranu.

Z dřívějších dob chová muzeum „Včely Čáslavské“ některé význačné památky:

Železná střela 67 mm dlouhá s okřídlením s obou stran, dole šíří se v tulejku. Střela málo jest zrezavělá. Druhá střela s hrotem čtyřbokým, na konci výstřelem otupěným má širší talaj poněkud zvětralou. Obě střely daroval sbírkám našim pan Barborka.

Zajímavý jest 13 cm dlouhý klíč s perem (obr. 4), p. Václ. Kalinou na hradišti objevený. Z okrouhlého oka

Obr. 4. Klíč z Chlumu s perem.

při rukojeti rozcházejí se dvě tyčinky železné, jedna se 3 ruby a druhá, tenká i pružná k sevření do zámku. Také nůžky ovčářským podobné vyskytly se tu, jako se přiházejí na čáslavském župuím Hrádku. Byly prvotně asi 25 cm dlouhé, avšak ostří značně ulomeno, jakkoliv okrouhlé péro v rukojeti ještě zachovalo dávnou pružnost.

A takto jsou ta obilí na peníze smlouvena, jakž se níže píše: item žito vyměřeno půl čtvrtý kopy strychův a dvanácte strychův, každý strych počítajíc po osmi groších českých, učiní za ně půl třicátý kopy šest grošův českých; item pšenice vyměřeno dvě kopě strychův půl deváta strychu a každý strych počítajíc po desíti groších českých učiní jedenmécitma kop pětmcitma grošův českých; item ovsa vyměřeno půl desátý kopy strychův a každý strych počítajíc po čtyřech groších českých, učiní za ně třiceti osm kop grošův českých; item hrachu vyměřeno půl druhý kopy strychův a půldvamecítma strycha, každý strych počítajíc po desíti groších českých, učiní za něj půl devatenáctý kopy a pět grošův vše českých; item ječmene vyměřeno tři kopy strychů a půl sedma strychu, každý strych počítajíc po pěti groších českých, učiní za něj půl šestnáctý kopy půl třetího groše českého; item pohanka jest v počet s vovsem šla. Summa za ta všecka vobilí učiní sto kop třimecítma kop a půl deváta groše vše českých. Summa za ty všecky svrchky a nábytky předeepsané krom vobilí učiní půl druhého sta čtyřmécitma kop a deset grošů vše

českých. Summa summarum za ta všecka obilí i za nábytky učiní půl třetího sta kop čtyřiceti sedm a půl devatenáctá groše vše českých. Rovnaje příjem dáním zůstává Jan Bechyně z Lažan, purkrabě Karlštei půl třetí kopy a půl dvanáctá groše vše českých [sic]

Item na tomto jest svoleno a zůstáno, když by postoupení zámku Karlšteina buď za živnosti neb po jeho Jana Bechyni, tehdy s takovými svrchky a nábytky a vobilím i s tou půl třetí kopou a půl dvanácti grošskými druhému purkrabě, kterýž by se v týž zámek uv postúpiti má bez umenšení; než toto jest znamenité v něho, jestliže by na těch svrchcích, nábytcích a vobílech které věci koli se nedostalo, že bude povinen za tu věc, kteréž by se nedostávalo, buď na mále neb na hotové peníze položit, tak jakž každá věc jest šacovní napřed zapsána, co zač dáno. A tak na budoucí časy jeden purkrabě druhému téhož zámku s těmi svrchky, nábytky a vobilím postupovati má a mají.

Vložen při sněmu léta a dne nahoře psaného z kázání stavův království Českého v sobotu po sv. Uří Podává Fr. D.

Z paměti Smiřic n. L.

Píše Jos. Zeman.

Obchod solí.

Od starodávna byla do Čech sůl přivážena z Mišně do Litoměřic a z alpských zemí přes Passov do Prachatic. Odtud pak rozvážena po celých Čechách. Král Ferdinand I., chtěje ze svých dědičných zemí solných užitek bráti i v Čechách, založil r. 1548 v Mathausu a v Budějovicích sklady a Prachatictí nezavili se už nikdy konkurence císařské.*)

Královská města pak hleděla také záhy zvětšiti důchody své prodejem solí a po nich později i města podaná, vyžadující si privilej tu na svých vrchnostech. Smiřice dosáhly jí r. 1664 od Matyáše Gallasa, za kterouž svobodu odváděli ročně vždyna sv. Havla 5 kop míšenských.

Před rokem 1689 brali Smiřičtí sůl do skladu svého od Jiřika Pelce, souseda ze vsi Heřmanic, solního věřitele na panství hradištském. Pod přísnou pokutou nebylo nikomu na panství dovoleno (ani jednotlivci ani vesním solníci smiřické přikázaným) bráti sůl jinde než ze skladu smiřického. Jen Mezleč (u Hořiček) záhy se vyzula ze závazku, vykoupivši se dvěma kopami obci smiřické ročně. Ani formán nesměl se opováziti prodávat potají sůl po vesnicích. Kdo proti zákazům jednal, ztratil koupenou sůl a zaplatil pokutu, o níž se dělilo městečko s vrchností. Tak Matěj Jošt z Hrubé Skalice (t. j. Velká Skalice u Smiřic) přivezl si jednou z Prahy pro sebe jen soudek solí a byl za to dvěma kopami od obce smiřické pokutován.

Jmenovaným rokem ujaly se Smiřice „handlu solního“ celé samy, zaplativše panu Pelcovi z Heřmanic hotové 525 zl.; zbytek dluhu svého 728 zl. uvolily se po termínech do šesti roků zaplatit. Zjednaly si vlastního stálého formána, jenž jim přivážel sůl z císařských solnic pražských. V letech pozdějších neobmezovaly se jen na sůl pražskou; kupovaly v Mathause i v Budějovicích. V knize

*) Z. Winter: Kulturní obraz českých měst II.

obecních „počtů“ nacházíme také položku 4 kopy 48 grošův které byly dány Václavu Runkasovi „co chodit do Křesky Rečice v příčině solí“. Nejčastěji však kupoval sůl z Hradce Králové. Formán jezdil dvakrát za měsíc r. 1721 přivezl z hradecké solnice 12. ledna 8 sou 18. ledna z Budějovic od Glasera 16 soudků, pak přivezl 10. a 20. února, 7. a 13. března, 20. a 29. dubna, 2. a 17. máje, 5. a 16. června; za celé to půlletí formán Morávek jen jednou v Budějovicích, všechu osmi přivezl z Hradce. Celkem koupili asi 120 beček za pol

Z druhého pololetí r. 1697 zachoval se výkaz o stavěné solí na Smiřicích:*)

	spotřeboval solí za		
Městys Smiřice	97 kop	49 grošů	
Malé Smiřičky	34 "	35 "	4 denárů
Holohlavy	34 "	57 "	
Černožice a Čáslavky	25 "	54 "	
Vlkov	36 "	41 "	
Smržov	15 "	36 "	
Lejšovka	14 "	3 "	
Libřice	25 "	9 "	
Výrava	16 "	30 "	
Librantice	13 "	20 "	
Černilov	22 "	11 "	
Divec	11 "	3 "	
Piletice	6 "	3 "	
Rusko	18 "	28 "	
Malá Skalička	11 "	3 "	
Hrubá Skalice	26 "	51 "	
Čibuz	11 "	3 "	
Kubiles	21 "	35 "	
Bukovina	18 "	6 "	
Rozběřice	22 "	13 "	

*) Pro vesnice náležející k druhé polovině panství dr. gallasovského.

Materialie k dějinám umění z archivu kapitoly pražské.

Podává dr. Ant. Podlaha.

1. **Nové zprávy o „junkerech“.** V inventáři metropolitního chrámu Pražského, sestaveném asi r. 1483, čte se v oddělení nadepsaném „Tabulae“ na místě sedmém tento dosud nepovšimnutý záznam: „*Tabula beatae Virginis cum XII rotulis, pulcra, quam paniczii depinzerunt, in quibus rotulis sunt quatuor patroni et quatuor evangelistae.*“ Týž zápis opakuje se v inventářích z r. 1490 a 1503. Vysvětluje z něho, že chrám Svatovítský choval druhdy krásný tabulový obraz Panny Marie, jež „panicové“ vymalovali, a jež na rámci ozdoben byl medaillonky, v nichž byly podoby čtyř sv. patronův a čtyř evangelistův.*) Jest to zajímavý doklad o junkerech jako malířích. — V inventáři z r. 1512 nalezi jsme jiný záznam, jež se k „junkerům“ vztahuje, a jež zní: „*Monstrantia argentea deaurata cum insigniis junkarorum in pede, in qua includuntur reliquiae.*“ Týž záznam uvádí již Pešina ve „Phosphoru“ na str. 492. z inventáře, zhotoveného r. 1540, jehož originál v archivu kapitulu se nezachoval. Měl tedy poklad chrámový druhdy ostatkovou monstranci se znkem *junkerův*. Při čtení starého tohoto záznamu bezděky vzniká domněnka, není-li touto monstrancí míněn relikviář, jež dosud v pokladnici chrámové se chová, a jež má na noze znak *Parléřův*. Byl by tedy znak *Parléřovský* a znak *junkerovský* ideotický, jinými slovy: hypotéza, jež v „junkerech“ spatřuje členy rodiny *Parléřovské*, nabyla by tím nové opory.

2. **Nová zpráva o Václavovi, synu *Parléřovu*, jakožto staviteli chrámu Svatovítského.** Ke zprávám ze „Soudních aktů“ čerpaných, k nimž poukázal dr. Karel Chytil v Pam. arch. XVII., sl. 441—444., připojujeme zprávu novou z inventáře chrámu Svatovítského, sestaveného r. 1397, kdež se čte: „*Calix, quem presentavit magister Wenceslaus, quondam magister operis ecclesiae Pragensis, argenteus, deauratus, habens in se sex rosas flavei coloris, in nodo vero habens descriptum marthae (= Maria) et profundus satis.*“ Jest to příspěvek pozdější, asi r. 1398 nebo 1399 přičiněný.

3. **Malíř *Skřitek*.** V inventáři věcí kostela Pražského z r. 1483 čte se mimo jiné také tento záznam: „*Tabula, in qua misericordia Domini et beata Virgo, quam Sskrzitek pinxit.*“ V inventáři z r. 1490 vyskytuje se týž záznam, ale jméno malířovo psáno takto: „*Skrzitek*“.

4. **Smlouva kapitoly s Petrem Brandlem o zhotovení obrazu.** (Listina sign. CXLIV, 2.) „Heunt, unten gesetzten Dato, ist zwischen einem hochw. jederzeith getreuen Dhombcapitl der Metropolitan Kirchen bey St. Veith ob dem königl. Prager Schloss undt Herra *Peter Brandel* Mahlern, folgender Contract geschlossen worden, undt zwahr: Nachdeme anfangsgedachtes hochwürdiges Dhombcapitl Ihme H. Mahler aufgetragen, womit er in der Metrop. Kirchen St. Veith ein Altarblath, die *Biltnuss h. Joannis Baptistae* vorstellend (nach dem Model abgeredter massen) mahlen undt verfertigen wolle, als verspricht vermög dieses Contracts, dass er berührtes Altarblath aufs beste undt künstlichste *binnen sechs Wochen Frist* verfassen undt zu jeder-

*) Podobný gotický rámec chová se v městském museu Pražském; srvn. „Pam. arch.“ XIV., 169.

mans belieben zierlichst verfertigen will, worfür das hochw. jederzeith getreue DhombCapitl, da es für tauglich undt recht befunden werden wirdt, ihme vier Hundert Gulden rein. contrahirter massen zubezahlen verheisset undt zwahr erstens die Schuld, die gemelter H. Mahler in die Leschaner Rendten schuldig ist pr. 197 fl. r. 29 kr. soll davon abgezogen, wohingegen ihme die Bescheinigung dieser abgezählten Schuld aus dem Leschaner Rendtamt soll ausgefolget undt der Überrest, nembl. pr. 202 fl. 31 kr. bahr bezahlet werden. Zu Urkundt dessen ist dieser Contract beiderseiths eigenhändig unterschrieben undt mit gewohnl. Insignn corroboriert worden. So geschehen Prag, den 31. Martii A^o 1722. Peter Brandl. (Vedle podpisu červená pečeť Brandlova.)

5. **Reskript císaře Karla VI., jímž schvaluje nákres Dintzenhoferův k invalidovně Pražské.** (Výňatek z kopie sign. CLXIV.) Carl der Sechste etc. Liebe Getreue. Wir haben Eueren allergehorsambsten Bericht vom siebenzehenden jüngst verflossenen Monats-Tag Februarii nebst denen Ryssen zu dem bey Prag zu erbauen kommenden Invaliden Soldaten Spital, deren einer von dem hiesigen Mauer-Meister *Anton Martinelli* entworfen, der andere aber nach der Anleitung der Graf-Strozischen Stieffts-Administrations-Ober-Inspection und in Sachen besagten Spital Baues von uns alliergnädigst bestellten Commission von Unserem dortigen königlichen Schloss-Bau-meister *Kilian Dintzenhofer* verfertiget worden, zurecht erhalten. auch aus sothanen Euerem Bericht die von ermelter Commission angezeigte gar gute Ursachen, aus welchem diese auf die Verfertigung besagten Dintzenhoff. Rysses verfallen, umständlichen gnädigst vernommen. Wie nun Wir diesem letzteren Ryss, nach einigen von Uns darinnen an der zu seiner Zeith auch zu erbauen kommenden Kirche und sonst befundenen Abänderungen hiermit gnädigst approbiren; als übersenden Wir denselben durch den mit besagten Ryssen anhero beruffenen Unseren königl. Statthalterey-Secretarium *Gotfriedt Joseph von Martinsberg* mit dem gnädigsten Befehl an Euch, solchen besagter Commission zuzustellen und mitzugeben, dass diese nach sothanen Ryss der von ihr Commission zum Anfang dieses Gebäues am bequemist findenden Theil nimmehro ohne Verschueb mittelst des würl. Baues durch den Dintzenhoffer, und zwahr vier Hundert Prager Ehlen abwärts deren in Handen des Creutz-Ordens mit dem rothen Stern verbleibenden . . . Grund-Stücken mit allergehorsambster Beobachtung des von Uns unterm achtzehenden Octobris siebenzehnen Hundert neun und zwanzig alliergnädigst angeordneten geraumen Vorhoffs, damit jedoch dessentwegen das Gebäu nicht allzu veith von der Moldau zurück gegen dem Berg gesetzt, und umb dieses auch der freye Umgang erhalten werde, anzufangen . . . (Die Commission) dem Dintzenhoffer zu bedenken habe, dass dieser nun auch das subterraneum, die facciata, dann das Profil und einen jeden Stock des Gebäues separatim so bald möglich in duplo entwerffen . . . Wien den 16. Martii A. 1731.

6. Zpráva theol. dra. Rittera o starobylých malbách, jež v kapli sv. Ludmily v kostele sv. Jiří mají býti zabileny. (Sign. CLXVII, 23.) Ex gratiosissima Suae Reverendissimae Celsitudinis Commissione et Mandato. Accessi capellam s. Ludmillae Mart. in Ecclesia Monialium Benedictin. ad s. Georgium in Castro Pragensi prope cornu epistolae arae majoris extantem, ubi sacra ejusdem Divae Martyris lipsana asservantur. Acceptaque oculari inspectione picturarum, quae in parietibus et fornice dictae capellae visuntur, et auditá V. Abbatissá et principissá monasterii, comperi petito ejusdem eatenus deferri posse, ut picturae et imagines ita vetustate consumptae, ut aegre dignosci et parum ad pietatem et devotionem in intuentibus excitandam deservire valeant; pleraeque, praesertim ob rimas et fissuras, quae reparationem requirunt, cassari et oblini possint, ita tamen, ut intacta maneant insignia, videlicet insignae Rmi semper fidelis Capituli in pariete ad latus epistolae altaris s. Ludmillae in majori circulo pictum, siquidem insignae hoc sive subjectionem monasterii ordinario debitam, sive singularem aliquam Rmi capituli in monasterium hoc beneficentiam indigitare videtur; nisi forte expressus ad deletionem et obliterationem ejusmodi accederet consensus ejusdem Rmi Capituli. Necnon insignae ducum Bohemiae, videlicet aquilla (qualis scuto s. Wence-

slai Mart. et Regni Patroni appingi solet) supra pergulam seu oratorium e regione altaris prominens, pariter conservetur. Caeterum cum picturae praesactae Translationem s. Ludmillae ejusque martyrium repraesentent, aliae imagines pro decore capellae renovandae proque memoria pia eiusdem sanctae Tutelarum forent surrogandae. . . Pragae die 10. Julii A. 1732. Jo. Ritter, ss. Can. et Th^o Dr., Rmi Officii assessor.

7. K životopisu stavitele Ignáce Palliarého. Po smrti stavitele Antonína Spannbrückera přijala jej metropolitní kapitola roku 1743 za svého stavitele. Palliar byl měšťanem Malostranským. Zemřel roku 1751, zanechav tři syny (Antonína, Ignáce a Jana) a čtyři dcery. Ze synův jeho nejstarší Antonín již téhož roku ucházel se o místo otcovo, byl však odmrštěn. Zajímavé je, že Antonín podpisoval se „Palliar“, kdežto otec jeho „Palliar“. (Listiny sign. CXCVIII, 5.)

8. Kvítance malíře Josefa Hagera. „Quittung pr. fünf Hundert Gulden, welche mir auf weiteren Abschlag meiner gehaltenen Anforderung vor die Mahlerey in der heyl. Metropolitan Kirchen s. Viti heunt dato baar aus der Kirchen-Cassa bezahlt worden seynd, folgsam bleibet mir annoch zu bezahlen 1500. Prag, den 5ten May 1763. Jos. Hager.“ (Nezařaděná listina v kap. archivu.)

Morašice.

Inventář statku a jeho poddaní po r. 1560. Piše Alois Klaus.

Zboží Morašické v Chrudimsku, patřící nyní knížeti Ferd. Kinskému, v druhé polovici věku XVI. náleželo k nejlepšímu a nejspokradanějšímu zboží svého okolí, ba, jak obsáhlý popis zboží toho v zemských deskách svědčí, k zbožím nejvzornějšímu.¹⁾

Příčinou rozkvětu toho byl p. Mikuláš Štítný ze Štítného, jenž byl první z rodu svého, který se na Chrudimsku usadil. Koupil Morašice s příslušenstvím v Lánech, Dřenicích, Bylanech, Mezilesích, Mikulovicích a Kozojedech za 3000 kop gr. č. od p. Buriana Anděla z Ronova a to r. 1548, v pátek po rozeslání sv. Apoštolů.²⁾ K tomu týž den r. 1548 přikoupil Rozhovice za 824 $\frac{1}{2}$ gr. č. od pana Jana z Pernštýna.³⁾

Příčinou rozkvětu statku Morašického byla páně Mikulášova velká praxe hospodářská, kterou sobě nabyt jako úředník na Čáslavsku i Chrudimsku, jakož i moudré rady a pomoc zkušených úředníků jeho Petra Hamzy ze Zabědovic a Jana Humpoleckého z Rybenska.⁴⁾

Prvého úředníka měl p. Mikuláš v takové oblibě, že později, když stal se Petr pánem Hrochova Týnce, dal mu jedinou dceru svou Janu za manželku, čím stalo se, že po smrti p. Mikuláše, t. j. r. 1550, připadlo celé zboží Morašické paní Janě, manželce Petra Hamzy.

¹⁾ D. Z. z r. 1561—1565, 55, B. 8.

²⁾ D. Z. 5, H. 13.

³⁾ D. Z. 47, H. 12.

⁴⁾ O činnosti p. Mikuláše více viz v čl. „Štítný ze Štítného“ v Památkách archaol. a místop. VI. 34. a IX. 581.

Jak vypadala tvrz Morašická v této době, popisovati nebudeme.⁵⁾ Úkolem našim jest vylíčiti, jak v r. 1560 a v době potomní vypadalo hospodářství Morašické, pivovár, chmelnice, vinice, kovárny, mlýny, krčmy a ostatní příslušenství statku a podati výčet poddaných při statku a pověděti, jaký byl poměr lidu selského k vrchnosti, což vše z různých zápisů v zemských deskách, ze seznamu příslušenství (archív místodržitelství L 39/27) a z register gruntovních, která uchována jsou v panském archivu v Heřmanově Městci, jasně se jeví.

Ve dvoře Morašickém v r. 1560 byli 2 koně dělní, 4 valaši, 28 klisen dělných, 4 dvouletí hřebci, 2 dvouleté hřebice, 2 roční hřebci, 6 ročních hřebic, 2 letošní hřebci, 10 mladých hřebic, 36 dojných krav, 24 volův, 8 ročních volčat, 12 ročních jalovic, 8 volčat letošních, 6 jalovic letošních, 92 sviní velkých i prasat a 8 kop ovec s jeňaty.⁶⁾

Vedle v kůlnách stálo 8 vozů, 6 kol bez šínů, 22 rozpořic, 16 plužních koleček, 8 železných houžví k pluhu, osmery brány, šestery kroužky k branám, 4 velké řetězy, šestery těhl, 2 řetězy k zdvihání, 6 kos řezacích, 10 provazů voznic, 30 lišín, 16 vidlí, 6 lopat, 2 sochory se 4 svorníky k hasačertům, 20 šínů na kola, 68 nových šínů na kola, 4 sekery, 2 pily, 10 krojidel, 16 radlic, 2 motyky, 4 rozsívky, 30 pytlů, 2 kopáče.

⁵⁾ Jest popsána v Sedláčkových Hradech a zámcích (díl I. str. 186) a klenoty a svršky, jež ve tvrzi v r. 1560 se chovaly, uvedeny jsou v Pam. arch. a míst. (X. 182.)

⁶⁾ D. Z. 55, B. 8.

Za dvorem na svahu jihovýchodním u kostela stávala vinice, ve které byl lis a jiné příslušenství potřebné k tlačení a sbírání vína. Vinice vedla cesta, po níž s vozem až k lisu bylo možno jeti.

Chmelnice stávala za ovčínem, štěpnice se sklepem a zahrádami za ratejnou a chmelnicí.

V pivováře zaměstnán byl sládek či pivovárník, mládek, bednář a písař dýchodní, který pivovár i sladovnu spravoval, peníze přijímal, pšenici na slad vydával a při vaření a splnění piva byl přítomen.⁷⁾ Průměrem v pivováře spotřebováno za rok 12 kop koreň pšenice dobré míry chrudimské. V pivováře stál kotel varní, nový štok, stírací kád a slévací, 4 železné obruče na kádích, kád chladičí a kulectí, štechel, 6 dřezů, 2 džbery, 3 korčáky, 3 šoufy, číž, nálevka, 4 sudy, 15 sudů věderních, 2 vědra, almara, sklené okno, visutý zámek.⁸⁾ Ve sladovně stál korec, 2 lopatky, koza pod hvozdem, švihák, hřeblo, skleněné okno, 3 železné mříže v oknech, 2 visuté zámky.

Šenkýři na panství měli za povinnost pivo bráti jen z pivováru Morašického. Kdo by jiné pivo bral, platil z každého sudu 1 kopu gr. pokuty. Mláto, kvasnice, patoky, řídké pivo buď prodáváno, buď odváděno do dvora.

Mlynář Morašický dostával od semletí 15 koreň pšenice 5 grošů. Protože však mlýn panský byl, mlynářovou povinností bylo prach ve mlýně smetati, na hromadu dávat a když by se rozumělo, že by se vepři zasaditi mohli, tehdy 2 vepři na krmník mlýnský se zasaditi měli a mlynář měl toho bedliv býti, aby práce jeho s užitkem byla.

Ve mlýně byla 2 kola, stoupa, 2 kypřice, 2 zděře v kamenech, železné kleště, 2 voškrty, 2 větena, 2 pánvice, 6 čepů hřídelních, pemrice, železná palice, hustý říněný žebřík, hustý moučný pytlík, železný sochor, 2 železné obruče, 5 zděří na kladnicích, železný špic, 4 plachty z plátna, 4 železné čepy v stupách.⁹⁾

Ze dvou masných krámů vycházelo k panství ročně 28 drobů, z nichž každý po 28 gr. se počítal.

Krčma stávala vedle dvora. K ní patřil sklep ve štěpnici. V krčmě byly 4 velké stoly, 1 menší stoleček a 4 skleněná okna. Krčmu r. 1598 za 25 kop koupil Jan Žížka, krčmář.¹⁰⁾

Proti krčmě stávala prádelna a přes cestu kovárna. V ní byl dobrý měch, forma k měchu, nakovadlo velké, rohatina velká, hřebovna, perlík, velký mlat, vrchhammer, 2 plocky, průboj, kleště zubaté a ruční i kolní, sekáč. Kovárnu při soudě r. 1570 koupil za 15 kop gr. od p. Prokopa Štítného kovář Jíra Bartoška.¹¹⁾

Pod Morašicemi stávala cihelna se vším nádobím, nad vesnicí skála, v níž lámán ku stavbě kámen.

V Rozhovickém dvoře, který byl dobře vystavěn, stála dole ratejna se světnicí, nahoře světička kamenná s komorami. U dvora kolem r. 1560 o-fvali na zimu 124 koreň pšenice, 40 koreň žita a tolikéž obilí selo se i z jara.¹²⁾

Kouř v r. 1615 ve dvoře nebylo. Dle seznamu příslušenství z roku toho měli v Rozhovicích jen 8 tažních volů. Krav

⁷⁾ D. Z. 302, Q. 10-22.

⁸⁾ Archiv místodržitelství L 39/27.

⁹⁾ Dto.

¹⁰⁾ Starší registra trhová morašická. V téže době purkmistr a rada heřmanoměstecká ve své vsi v Bilanech stavěla hospodu. Vrečnost Morašická vidouc v tom zkrácení svých práv a škodu svobodné krčmy Morašické, bránila stavbě, leč bez výsledku. D. Z. 55, B. 8.

¹¹⁾ Starší registra trhová morašická.

¹²⁾ D. Z. 55, B. 8.

bylo 29, volků k třetímu roku 8, býků 6, jalovic 7, býčky 2, volčata 3, husy 4, housera, kohouta, 10 slepic, vůz, 2 pluhy s železím, dvoje brány, sekeru, řezačku, dvoje táhla, dvoje vidle, dva páry pluzních koleček s drábci, troje váhy, stolici řezací, dva páry lišín, pár žebřin, pár chomoutů, pernatý nebozíz i laťovní, kopáč, dva západité zámky, 3 konve, džber, 2 stoly, okno skleněné, dřku, okov u studně, vidle k peči a špehýřek ze špýcharu.

V Dubanech bylo 9 volů tažních, 21 krav dojných, 5 jalovic k třetímu roku, 6 volků, 8 býků, 7 jalovic k druhému roku, 4 husy, housera, 6 slepic, vůz valní, 2 pluhy s železím, dvoje brány s hřebíky, řezačku, váhy dvoje, táhla dvoje, 4 lišín, dva páry žebřin, vidle na seno, věrtel, 8 chomoutů na voly, kopáč, visutý zámek, džber, dva škopky, 4 konve, 3 dřky, 2 stoly.¹³⁾

Lázeň Morašická dřívím opatřována byla robotníky Mezilesickými, kteří osvobozeni byli za to od práce na lukách.

Rybníční hospodářství u Morašic bylo dosti rozsáhlé. Do rybníka „Nečasu“, který byl pod vesnicí Pískem, a do rybníčka Rozhovického sázení kapři na tření. V r. 1597 v jiném rybníku, „Nohavice“ zvaném, bylo 50 kop třiletých kapří, v Dubanském hořením 7 kop, v dolním 12 kop.¹⁴⁾ Rybník „Nadýmač“ dával 4 džbery štik a 75 džberů kaprů.¹⁵⁾ Vedle těchto rybníků u Kozojed byl rybník Kozojedský, Dřenicový, Svatomarecký, Pod lipou a Babinec. Z Kozojedského rybníka pouštěl mlynář vodu do pivovaru.

Při lovení a nasazování ryb byli robotníci povinni, jak se jim rozkáže nebo navěští dá, bez rozpakování nebo váhání k rybníkům se dostaviti, aby pro jich neposlušnost ku škodě se nepřišlo.

Z potoků, které na statku Morašickém byly, urádl se potok Skupický, jež vedl až k mlýnu Bořetickému, jiný od rybníka Nohavice až k rybníku Velkému či Svatomareckému, mezi Bylaou a Třebřichy a u rybníka Nečasu.

Lesy byly dubové, březové a jedlové. Dubové rozkládaly se u Skupic, jedlové u Bačal a Janovic. Opatroval je myslivec panský Jiřík Hanuš, jenž sestarav, obdržel za věrné služby svoje v Morašicích zahradu v ceně 25 kop, s tou však výminkou, aby ona vždy za touž cenu prodávána byla.

Luka rozkládala se za Morašickou láznou, v chobotě rybníka Dřenicového, za Maršovou loukou, stranu louky Šípovy, za rybníkem Dřenicovým, u Velkého rybníka a podle selské obce Bylanské, jež rovněž „Obec“ slula.¹⁶⁾

¹³⁾ Dubany připojeny k Morašicům r. 1580. Viz D. Z. 64, N. 11.

¹⁴⁾ D. Z. 302, Q. 10-22.

¹⁵⁾ D. Z. 55, B. 8.

¹⁶⁾ Pro louku „Obec“ zvanou a mostek na silnici vedoucí z Heřmanova Městce do Chrudimi veden v době této dlouhý spor. Mostek ten, jenž stával vedle louky, nad výtokem z rybníka, r. 1553 se zbořil. Ježto formáné do Chrudimi nemohli, čímž obchody ve městě velice trpěly, dopsali Chrudimští p. Štítnému ze Štítného, aby mostek spraviti dal. P. Prokop dopisem svým, psaným ve čtvrtek po sv. Tomáši r. 1553, vymlouvá se, že spravovati mostek povinen není, protože na cestě cla nevybírá, ale dovolí-li J. C. M., aby na silnici clo vybíral, pak že mostek spraví a spravovati bude a připomíná, že mostek spraviti spíše Městecští jsou povinni. I psáno Městecským. Městecští dopisem, daným v sobotu před sv. Dorotou, r. 1554, brání se a to proto, že „Obec“, kterou p. Jana ze Štítného pod stavem má, patřila dřive Bylanským, jich poddaným; oni že jí k pastvě užívali, proto Městecští mostek svými robotníky z Bylan stavěti nebudou. Zpraven o tom p. Prokop Štítný. Ten dopis dal čísti

Na louce za láznou měli povinnost hrabati seno Morašičů, voziti Lánští. Na ostatních lukách pracovali Třibřišťi, Dřeničtí, Rozhovští a Bylanští.

Pro poddané zřízena byla na Morašicích zmíněná již gruntovní registra, do kterých se každého roku při památce Věch Svatých zapisovalo a první nebo druhý den soudové se konali.

Když se „pouštěly spravedlnosti lidem cizopanským, nebo když domácí si spravedlnosti vyzdvihovali“, platilo se z každé kopy mš. po 1 groši bílém a konšelům po 2 denárech.

V r. 1560 v *Morašicích* bylo celkem 10 lidí usedlých a to:

1. *Marek Kulhavý*, který úroku při sv. Jiří platil 40 gr., při sv. Havle tolikéž a odváděl 4 slepice. Ve žních 5 dní robotoval, 3 dní drva rubal a povinen byl plíti záhon prosa, trhati záhon konopí, řípu rýti a v čas potřeby ovce práti a stříci.

2. *Mikeš Havlu* platil úroků při sv. J. 20 gr., při sv. Havle 20 gr.; 4 dní robotoval ve žních, ovce pral a stříhl.

3. *Jan Horáček* platil úroku při sv. J. 30 gr., při sv. H. 20 gr., 2 dní robotoval, 2 slepice odváděl.

4. *Kubíček* platil 18 gr. při sv. J., 18 gr. při sv. Havle, konal 3 dní roboty. Povinen byl plíti záhon prosa, trhati záhon konopí, rýti záhon řepy a v čas potřeby ovce práti a stříci.

5. *Václav Starý* platil při sv. J. 10 gr., při sv. H. 10 gr.; 4 dní robotoval 2 slepice odváděl. Týž r. 1563 zemřel i koupil t. r., po památce Vzkříšení P. Krista, zahradu tu od sirotků Jiřika, Adama, Matěje, Jana a matky jejich Kedruty Petr Mikšů za 26 kop gr. č. Na každého sirotka dostalo se po 5 kopách 6 gr. Mikšovi přidány 2 krávy, 5 slepic a kohout. 1 kráva a vo'eček ponechány k užítku sirotkům.

Syn Matěj, v řadě druhý, jménem Marhalický, ten z gruntu zběhl a své vůle užíval a pánem se nespravoval, proto díl jeho z nájemné krávy připadl na J. M. pána, kteréžto peníze J. M. vyzvednouti ráčil. R. 1593 ve středu po památce Věch Svatých Jíra Starých za 26 kop gr. zahradu rodině zpět vykoupil. U zahrady byly tehdy 3 dojně krávy, 2 letošní volčata, 3 staré ovce, 5 jehňat, 2 prasata, hus plemenná, 6 slepic, kohout, měděnec, kotel, hrnec v kamnech, rendlík železný, 2 sudy na obilí, věrtel, čtvrtce, 24 dřevěných talířů, sekera kladní, sekera ruční, poříz, vidle, železná lopata, kolečko, motyka železná, stůl, díže.

A při tom Jírovi zanecháno k opatrování do vzrůstu nahoře oznámených děvčat tyto šaty pernaté o dvou povlácích: spodní peřina i svrchní, polštář, 3 malé podušky, a tyto šaty o jednom povlaci: spodní a prostřední peřina, malá poduška, cejška na polštář a dále ubrus cínový, ručník, 3 znamenáná prostěradla, 5 znamenáných cích, soukenný, černý ženský plášť, sukeň z červeného sukna, ženská barchantka popelatá, ženský králikový kožík, ferštatem podšitý, konvice cínová velká, 2 konvice cínové malé, velká mísa cejnová vyrejvaná, 2 menší mísy cínové,

ehoti své. Ta odpovídá Chrudimským ve čtvrtek po sv. Matěji t. r., že Městečtí nemohou toho dokázat, že by Bylanským ona „Obec“ odniti měla, ale že proti tomu není, aby mostek Městečtí Bylanským spraviti dali. I vznesen celý spor na císaře. (Orig. v arch. Chrudimském.)

malá mísa pro křen, 2 truhly velké, 2 truhly malé, ženská čepice popelici, 6 roušek ženských k zavítí. Jiřík slíbil při soudě, že toho všeho řádně do vzrůstu sester uchovati chce tak, že na tom žádné škody míti nemají a jednomu každému bratru i sestře dochovati chce po jedné krávě.

6. *Zich Jirů* platil 25 gr. při sv. J., 25 při sv. H., konal ve žních 6 dní robot, odváděl 6 slepic.

Statek v r. 1558 ujmul od sirotků bratří to a sester svých Kateřiny, Doroty, Jana, Ondřeje, Šimona, Alžběty a Barbory za 95 kop gr. Zikmund. Závědkem dal 12 kop a 13 gr. a na díl svůj srazil si tolikéž. Za závědek bratr Jan koupil si v Lánech mlýn.

7. *Kašpar Kuchař* platil při sv. J. 35 gr., při sv. H. tolikéž, ve žních 4 dní robotoval, plel záhon prosa, trhal záhon konopí, ryl záhon řepy a odváděl 4 slepice. V čas potřeby pral a stříhl ovce.

8. *Marek Tkadlec* při sv. J. platil 2 gr., při sv. H. 4 groše.

9. *Jan Mikšů* při sv. J. 3 gr., při sv. H. 5 1/2 gr., konal ve žních 6 dní roboty, 3 dní dříví rubal, 2 slepice odváděl, ovce pral a stříhal a po záhoně proso plel, konopí trhal a řepu ryl.

R. 1577 při statku Mikšově byly 4 klisny dělné, 1 hřebice, 2 krávy, roční volče, 2 svině, ovce s jehnětem, 7 slepic s kohoutem, vůz kovaný, pluh se všemi potřebami, dvoje brány, vozni provaz, dvoje žebřiny, 4 lšně, dvoje vidle, sekera, kopáč, lopata. T. r. prodán statek za 84 kop gr.

10. *Petr Ličko* při sv. J. platil 15 gr., při sv. H. 15 gr., konal 4 dní roboty ve žních, a odváděl 4 slepice

11. *Jan Skučkův* při sv. J. platil 4 gr., při sv. H. 6 gr., 6 dní ve žních robotoval, 3 dní v lese, záhon prosa plel, konopí trhal, řepu ryl, ovce pral a stříhl. —

Soud na Morašicích r. 1571 se nekonal a to pro mor a hlad, a v r. 1577 pro smrt p. Prokopa ze Šitného.

Zámožnější sedláci byli v *Lánech*, kde mnozí úroku přes kopu gr. ročně platili.

Tak 1. *Martin Bělohradský* platil při sv. Jiří 1 1/2 13 gr. 5 1/2 peníze, při sv. Havle tolikéž. Mimo to odváděl 1 slepici a při Veliké noci 1/2 berance.

R. 1571 statek ujal syn Matěj za 225 kop gr. Zavdal 25 kop a ponecháno mu 5 klisen, 2 krávy, jalovice, volčec, svině plemenná, 4 roční prasata, 10 ovec, 4 husy, 15 slepic s kohoutem, 2 kované vozy, pluh, dvoje brány, řetěz k vozu, dvoje vidle, kopáč, sekera, lopata, motyka, vidle k senu, kosa hrabice, kosa travní a žebřík. Ze zbroje zůstal mu přední plech, piklhab, voštíp, ručnice, šavle.

Leč r. 1618 prodal v den sv. Filipa a Jakuba Matěj grunt svůj svému synu Janu za 175 kop. Syn hotově splatil 25 kop. Otec vymínil si, aby mu syn až do smrti semenem osíval 10 záhonů žita, 10 záhonů pšenice a po 5 záhonech ječmene, hrachu a prosa; zahrady ponechával si rovněž 5 záhonů. Za byt vymínil si komoru, ve které jest a své věci má, a rovněž i, aby při jeho stolu s ním, co Pán Bůh naděliti ráčí, jidal.

2. *Zych Hodek* při sv. J. odváděl 1 kopu 35 gr. 6 peněz, při sv. H. tolikéž.

Statek Hodkův r. 1572 ve středu po sv. Martině koupil od sirotků zůstalých po Zychovi a to od Jana, Anny, Mandaleny, Elišky, Erazima a Doroty za 325 kop Václav Zalabák. Zavdal 70 kop. Janu vydati měl klisnu nebo 8 kop, Alžbětě 2 krávy, slušné šatů, jednu truhlu a

truhlici, šaty choděcí, jak se na děvečku sluší, a kdyby k vdaní přišla, má jí výpravu učiniti.

Kromě dobytka, drábeže a domácího nářadí obdržel Václav Zalabák se statkem i zbroj a to přední kus, oboječek, pikhaub, ručnici a oštip. R. 1609 po smrti Václava ujal statek syn jeho Matěj, leč již v r. 1611 p. Hamzou ze Zabědovic prodán byl Petru Řehákovi za 325 kop. Ovsu setého u gruntu byly 4 korce, hrachu pěkného korec, čočky 2 korce, přosa 1, semence 2 korce. Ve stodole ječmene v slámě bylo 8 mandel, hrachu 2 vozy.

3. *Petr Prošek* platil při sv. Janě 58 gr., při sv. Havle tolikéž a z rolí od mlynáře 27 $\frac{1}{2}$ gr.

4. *Mikuláš Habrovec* při sv. J. platil 1 kopu 44 gr., při sv. Havle tolikéž.

Mikuláš statek svůj r. 1560 ujal od matky Alžběty a od bratří a sester Jakuba, Barbory, Mandaleny a Kateřiny za 200 kop gr. Zaval 15 kop. Na každého po zaplacení dluhu k záduší sv. Marka a jiných dostalo se po 32 kopách 5 gr. Jakub vedle toho ze statku dostati měl hřebici nebo 8 kop. Však již r. 1580 koupil statek ten Jiřík Maryško za 300 kop; závdavku dal 105 kop. Při statku byly 4 klisny, hřebička u klisny, 3 krávy, 3 volčata dvouletá, malé tele, svině, 4 prasata, 10 ovec, 2 husy, houser, 2 vozy, pluh, dvoje brány, řetěz, provaz, čtyři šle na klisny, čtyři uzdy, řezačka, travní kosa, hrabice, řebřiny s lšněmi, sekera, kolečko, motyka, hrnec v kamnech, stůl, dřevo, voršof.

Za dvě léta Jiřík umřel a r. 1582 grunt od syna Václava a matky Doroty koupil Václav Suchán za 300 kop. U statku bylo již 6 klisen, 15 ovec a 6 sviní. R. 1619 statek ujal syn Pavel Suchán od Doroty matere a od bratří a sestry Jana, Anny a Jakuba za 300 kop. Závdavku dal 105 kop. Podíl nezletilého Jakuba zůstal za Pavlem, ostatním podíly byly vyplaceny. Bratří vedle podílu dostati měli po klisně nebo 12 kopách a kdyby k místu přišli, výpravu nebo 5 kop. Matce výměnkem až do smrti odváděti měl ročně 6 korců pšenice, 5 korců žita, dále sítí 2 záhony konopí, živiti 1 krávu a 3 roční telata a hřebici.

R. 1626 ve středu po památce obrácení sv. Pavla na víru rychtář a konšel z Lánů předstoupíce před J. M. P. a registra purkrechtní oznámili, že prodali grunt po Pavlovi Suchánovi za 350 kop Matěji Brychnáčovi. Zaval 87 kop, ostatní splácti měl ve 3 dobách a to J. M. P., ježto vdova Pavla Suchána pro řádění soldátů dlužiti si musila. Přídavky tehdy byly chudé. Klisna 1, 2 krávy, 2 jalovice, 2 svině, 3 husy s houserem, vůz, pluh, brány a 30 korců obilí na zimu setého. Rukojmím Matěji Brychnáčovi, že dobrým hospodářem bude a takový závdavek že úplna podle termínu vypraví, byli: Adam Brychnáč otec, Jiřík Havlík, Jiřík Brož a Jiřík Šíp, sousedé ze vsi Lánů. —

6. *Petr Horáček* při sv. Jiří platil 50 gr. 2 $\frac{1}{2}$ peníze, při sv. Havle tolikéž.

Petr grunt svůj r. 1554 v pátek po Obětování Panny Marie koupil od Zuzany Vašíčkovy za 77 kop. Zuzana vyměnila si při kupu 2 ovec, 1 volce a tele svému děvčeti Markytě, což dostati měla, až k letům přijde.

Grunt r. 1603 ujal Jiřík, syn Petra Horáčka. Koupil jej od bratří a sester svých i matky za 90 kop.

7. *Jan Sedláček* platil při sv. J. 15 gr., při sv. H. tolikéž.

8. *Havel Synek* platil při sv. J. 1 kopu 39 gr. 5 penízů, při sv. H. tolikéž.

9. *Vaněk Gabriel* platil při sv. Jiří 54 gr., při sv. Havle tolikéž. R. 1589 v pátek po smrtelné neděli ujal od otce svého grunt syn Jan za 200 kop. Závdavkem dal 35 kop. Otec výměnkem pro stáří vyměnil si 10 záhonů pšenice, 10 záhonů žita, kde by se mu líbilo. S Kateřinou manželkou svou dále vyměnil si na zahradě svého syna zelt 2 záhony, konopí 1 záhon i mrkve, a to vše až do své smrti. Jan měl chovati otcí svému jednu krávu dojnou až do smrti, a nad to u stolu jeho s manželkou svou užívati mohl otec místa až do smrti své, a jestližeby Jan rodičův svých nešanoval, jich sobě lehce vážil, tehdy aby statek svrchovaný zase na ně připadl, a oni aby užívati mohli jako kdy prve, a co by jim za ten statek dal, aby o to o všecko přišel. Bratru svému Mikulášovi vydati měl Jan hřebici nebo 5 kop gr.

10. *Jan Machan* platil při sv. Janě 1 kopu 39 gr. 4 peníze, z polí 4 gr. 2 peníze, při sv. Havle tolikéž.

V úterý po sv. Matěji r. 1583 koupil Jan ještě statek od sirotků po neb. Jiříku Štěrbovi, Doroty a Jana, za 500 kop gr. a zaval 75 kop gr.

Mezi svršky ku statku patřícími byly 4 klisny s nádobím na ně náležejícím, 2 vozy se všemi potřebami, hrnec měděný do kamen, kotel měděný, stolice řezací, 3 kovy, dřevo, stůl, stoleček v síni a j. Vedle toho měl Machan Jiříku Štěrbovi v jeho dospělosti vydati ze statku 2 klisny nebo 15 kop gr. a Dorotě 2 krávy nebo 4 kopy. Vedle toho měl je šatiti i ošetřovati. A jestliže by děti k letům přišly a některé z nich v stav manželský vstoupiti chtěly, tehdy Jan měl jim výpravu učiniti anebo dáti po 5 kopách.

Dluhu Jiřík Štěrba zanechal mnoho a závdavek 75 kop rozdělen takto:

Jeho Milosti pánu za pivo a patoky dány	2 kopy	7 gr.	
témuž za provazec dřev		10	
témuž za půl džberu kaprů		11	
Jakubovi Zlatkýmu dluh	3 kopy		
Majdaleně Šimkové do Bylan	10	"	25
Štěpánovi Mersnášovi za maso do Skuče	7	"	5
Janu Vrtíkovi, ševci do Curudimě	2	"	5
Kateřině krejčově, podruhyni	1	"	25
Jiříku, čeledínu, za službu	1	"	20
Anně, děvečce, za službu její s převšky	2	"	22
Janu Pírkovi, co klisny řezal			8
Máchovi, mlynáři do Lánů			28
Machovi, pacholku			12
Kučerce do Morašic od sítí košile			6
Dorotě Hlochové			7
Mikulášovi Habrovcovi z Lánů	1	"	
Janu, někdy čeledínu, za službu	5	"	19
Do Heřmanova Městce za sůl	1	"	22
Janu Preiskovi do Morašic	2	"	
Vaňkovi Starému z Lánů	1	"	
Matěji, krémářovi lánskému	2	"	
Kučerovi do Morašic	1	"	
Janu, kováři z Morašic			49
Janu Stejskalovi do Zbihněvic			18
Vávrovi, čeledínu za službu			49

vi, čeledínu za službu . . .	1 kopy 3 gr.
vi, chůvě, za služby s příměsky	1 " 5 "
vi, Zalabákovi za korec pšenice	40 "
vi, krejčové do Bilan . . .	40 "
vi, do Chrudimi za sůl . . .	6 " 3 d.
vi, pacholku, od řezání . . .	20 "
vi, do Kočího . . .	28 "
vi, pekařovi do Chrudimě . . .	3 " 15 "

Adamovi, synu Jiřka Štěrby, mělo připadnouti z gruntu p 26 gr. 2 denáry. Leč on ze dvora Morašického utekl, páнем se nespravoval a své vůle užíval. Za tou du spravedlnost jeho na Milost pána připadla, ktera také on vyzvednouti sobě ráčil.

Jan Machan uvázav se ve statek někdy Štěrby, svůj i v pondělí po sv. Trojici t. r. prodal bratru svému Janovi za 300 kop, nač kupující zavdal hned 70 kop. 4 klisen a jiného dobytka přejal Tomáš čtyry š'e, y na koně, čtyry uzdy, piklhaub, voštip a j. Rukou dobrého hospodáře a peníze gruntovní byl Mikuláš vec rychtář, Vít Janečkův, Matěj Bělehradský, Václav k a Jan Machan vesměs z Lánů.

1. 1603 ve středu po památce sv. Fabiána a Šebe- po smrti Jana Machana statek, jenž slul již dvo- rodomi sirotci p. Hamzovi Bořkovi ze Zabědovic a na icích, který koupil dvůr ten k ruce paní Kateřinyové z Dobřenic se všemi potřebami za 500 kop gr. rku dal 75 kop a splácti se uvolil po 8 kopách při a soudě. Ve dvoře zůstalo 60 korců ječmene, ovsarců, hrachu 8 korců a žita namláčeného pro čeláku eb 15 korců. 2 klisny zanechány jsou pro syna neb Štěrby, by jemu nebo 15 kop gr. vydány byly a Do- sestře jeho, 5 kop gr.¹⁷⁾

dvůr Lánský, jenž také slul grunt Machanovský, pro- úterý po Veliké Noci r. 1615 paní Kateřinou Ham- z Dobřenic Mysliborovi Hamzovi nejstaršímu za 500 25 kop složil ihned. Leč v jiných registrech, z roku grunt Machanovský připomíná se jako pustý a čítá 000 kopách.¹⁸⁾ Vrchnost některé pozemky přivtělila ašicům, z ostatního zřízeny dvě chalupy.

ratr Janův, Tomáš, r. 1612 grunt svůj popustil synu Jiřkovi za 300 kop. Jiřík slbil splatiti zvláště: i Biramovi, řezníku ze Skuče 8 kop, Pavlovi, pa- za službu 5 kop 30 gr., Samkovi, řezníku z Chru- kopy, Vaňkovi, krčmářovi lánskému 6 kop, Pražá- šafáři 4 kopy 30 gr., Jiříku Vlachovi do Městce y 30 gr., Markovi ševci do Městce 2 kopy 55 gr., Morašickému za 2 duby 28 gr., do Choltic za obilí 30 gr. a j.

tec vymínil si pro první rok 20 záhonů pšenice, onů žita. Po roce 5 záhonů pšenice, 5 žita a to Jiří- semenem zaseté. Jiřík za přítomnosti sousedů slbil věho až do smrti míti u svého stolu.

) V registrech pod zápisem psáno: Já Bořek Hamza, na s statku prvního Morašického dědičný pán, maje o tom vědomost, kterak ten statek v Lánech, kterýž má nej- paní máti koupila, tehdáž velice spuštný byl, protož svoluji, kdykoliv by paní máti týž statek prodati chtěla, za zlepšení při závdavku 50 kop gr. dáno a přidáno bylo. s v úterý po neděli, jenž slove Devítník, léta tohoto 1609, vlastní.

) I tato registra chovají se v panském archivu v Heřma- lěstci.

Dcera Jana, která na gruntě bratra svého měla 9 kop 28 gr. 5 d., prodala pohledávku svou záduší Morašickému za 2 kopy 15 gr., kteréž jí také vyplaceny byly.

11. Jan Houser platil při sv. Jiří 1 kopy 35¹/₃ gr., při sv. Havle tolikéž.

12. Jira Prokopů při sv. Jiří platil 1 kopy 12 gr., při sv. Havle tolikéž.

13. Petr Hoch při sv. Jiří 1 kopy 35 gr., při sv. Havle tolikéž. Grunt tento po sv. Stanislavu r. 1570 koupil od Alžběty mateře své a sirotka Jana za 225 kop Jakub Hoch, však již r. 1576 prodal jej za 300 kop Janu Šípovi se všemi svršky i se zbrojí, v níž byl přední i zadní kus, šturmhaub, piklhaub, voboječák, ručnice.

R. 1613 ujal grunt Jiřík, syn Jakubův, od něhož do- stali bratři i sestry podily po 7 kopách, za vejpravu 5 kop a po krávě nebo hřebici. Kateřina máteř měla u syna ko- moru až do své smrti, aby v ní své věci měla a místo při stole.

14. Jan Molenda platil úroku po 8 groších.

V krčmě lánské seděl zmíněný již Matěj krčmář. Po jeho smrti, v r. 1601, po neděli družebné, koupil krčmu od sirotků Matěje, Jiřka a Doroty za 37 kop. Jan, syn Machanů, a přidána mu kráva, 2 stolice, korec prosa, 5 slepic s kohoutem, 2 stoly, 1 hubatka.

V mlýně Bořetickém byl Jan Mlynář. Platil celkem 28 gr. úroků. Ten r. 1580 prodal mlýn Filipu Mlynáři za 120 kop. Svrškové ve mlýně byli: 2 korce hrachu, 2 korce ječmene, 1 prosa, slepice s kohoutem, 5 hus, 2 voškrdy, špic, věrtel, násypka, sejto žíněné, řečice, hrnce měděný v kamnech, 4 zděje na hřdel, 4 železné čepy.

Bořetický mlýn, jsa na samotě, r. 1590 ve středu po památce sv. Kateřiny byl vyloupen.¹⁹⁾ Vešli toho dne do mlýna Jan Halík z Řisut, Martin ze Srdova, Martin Syk- sak a Pavel, poddaní Kolínští, mlýn vydrancovali, palici ve mlýně starou ženu zabili, trubly otevřeli a šatstvo po- brali. Byli chyceni, dáni ku právu útrpnému v Pardubicích a byli, jako na zloděje se sluší, zaškrceni.

Za dva roky podobný osud stihl i mlynářku samu. Ta, dle register morašických, v témž mlýně neřádně jest se chovala, a pro toto svoje neřádné chování katem trestána jest. Ve mlýně hospodáře nebylo a peníze gruntovní se ne- kladly. Proto rychtář lánský Matěj udělal t. r. na Mora- šicích při soudě počet sám i sešlo se, že mimo vydání 6 grošů zůstalo, kteréž sirotkům dány.

Mnohem mírnější než právo pardubické i morašické bylo právo heřmanoměstecké, před kterým stál r. 1616 1. Septembru Jan, syn Mikuláše Havlíčka z Lánů, který těžce v den sv. Jiljt poranil městeckého dvojí cti hodného kněze p. Jana Místotoka Kozelského a to na svobodné sil- nici, že kněz z toho až k chromotě přišel a o zdraví byl připraven. Obviuěný zaplatil na lékaře 50 kop míš. a to ještě na 3 termíny a to r. 1616 při sv. Viktorinu a při památce Hromnic r. 1617 po 15 kopách a na den sv. Jiří t. r. 20 kop. Rukojmím Havlíčkovi byli Jiřík Brož, Jan Gabriel a Jiřík Tomáš z Lánů. Smír stal se za přítomnosti Petra Kristofa Kapouna ze Svojkova a na Zaje- čicích, Albrechta Hilebrandta Lukavského z Lukavice a Jana Zapského ze Zap a purkmistra i rady Heřmanova Městce.²⁰⁾

¹⁹⁾ Viz Registra za Jana Pernštýna od r. 1536—1603 v ar- chivu pardubickém.

²⁰⁾ Nejstarší kniha heřmanoměstecká v zemském arch. 163.

V *Třibřichách* platil Řehák při sv. Jiří i Havle po 1 kopě 37½ gr., Pavel Zoubků po 55 gr., Jan Maršů po 4 kopách, Matěj Mlynář po 30 gr., Mikeš Krémář po 35½ gr., Václav Šíp po 1 kopě 7 gr., Jíra Šimonec po 1 kopě, Jan Chomra-la po 45 gr.

V *Dřenicích* Kateřina Machková platila po 3 kopách a odváděla 7 slepic. Viktorin platil po 3 kopách 6 gr. 1½ penízi a odváděl 7 slepic a 10 vajec. Jíra Šavřda platil po 45 gr., Jan Prokopů po 1 kopě 35½ groši a odváděl 3 slepice a 10 vajec. Šimon krémář platil po 33 gr., Jan Kautský po 2 kopách 12 gr. a odváděl 1 slepici, Martin Skalický platil po 1½ kopě, Ježek po 55 gr., Salomena Vašková po 1 kopě 3 gr., Martin Hivlas po 48 groších.

V *Bylanech* Pavel Kopáček platil po 1 kopě 41 gr. a odváděl 4 slepice, Mach Řízek po 1 kopě 16 gr. a 2 penízích a odváděl 2 slepice, Jeronym Štěrba po 2 kopách 19 gr. a odváděl 3 slepice, Šimon Šíp po 1 kopě 45 gr. a 5 penízích a odváděl 3 slepice. Z polí u Dolan platil 40 gr. Jan Řeháků platil po 1 kopě 51 gr. a odváděl 3 slepice.

V *Rozhovicích* Eliáš Strejček platil úroků ročně po 2 kopách 14 gr., Jan Kautský po 1 kopě 35 gr., Jan Machků po 16 gr., Adam Dvořák po 2 kopách, Martin Horáček po 1 kopě 40 gr., Vašek Houžvička po 1 kopě 8 kr., Matěj Vich po 1 kopě 40½ gr., Antoš po 1 kopě 41 gr., Jana Antoška po 9½ gr., Petr Řídil po 1 kopě 45 gr. 4½ penízi, Pavel Vik po 2 kopách 33 gr. 1½ p., Jan Pěkník po 15 gr. a Matěj Žebík po 46 gr. 4 penízích.

V *Mezilesicích* Václav Ilrušův platil po 35 gr. 1½ penízi, Jan Holub po 49½ gr., Jíra Bašta po 18 gr., Josef po 50 gr. Jan Bošínský po 6 gr., Jan Šesták po 20 gr. a Matouš Žižka po 2 gr. 6½ p.

V *Markovicích* poddaným Morašickým byl Viktorin, jinak Višek, který r. 1587 v pátek po památce narození Pauny Marie prodal zahradu Janu Huňáčkovi za 20 kop a přidal mu 1 hus, korec pšenice, věrtel hrachu, 2 korce žita a korec ovsu.

V *Písku*, vsi to zašlé, jež ležela od Morašic směrem k Dolanům, byl zahradaník Petr Charvát, který r. 1598 zemřel a zahradu od sirotků Anny, Alžběty, Jakuba, Kateřiny a jich mateře koupil Mikuláš Charvát po neděli družebné. R. 1618 majitelem zahrady byl Jakub Charvát, který koupil ji od mateře své Kateřiny za 25 kop. Zaval 8 kop; 5 kop Kateřina synu svému z lásky mateřské darovala. Přidána 1 kráva a všecko obilí na podzim vyšetě.

A obraz Morašic nebyl by úplný, kdyby nebyl doplněn sporem, který r. 1564 veden byl na Morašicích mezi poddanými J. M. Viléma Trčky z Lípy a na Vlašimí, Samuellem Oštirálkovým z města Jičina a poddaným urozeného p. Jana Špulříze z Chotče a na Tučapech, ševce ze vsi Košic z jedné a poddanými urozené pí. Jany Štítné ze Štítného a na Morašicích a to Šimonem, synem Jakuba Štěrby z Lánů, Janem Šeplou, schovancem Machovým, mlynářem z Bořetického mlýna, a Šimonem, krémářem Bilanským, a Mandalenou, manželkou jeho, ze strany druhé.

Při vedl Jiřík, písař Morašický. Žalovali Samuel a soudruzi, že r. 1553 v neděli před památkou sv. Pauny Kateřiny, když šli z Chrudimi do Heř. Městce, byli na silnici v Bylanech loupeni a sekáni, což ostatně Jan Hlávka na trápení v Heř. Městci sám vyznal a nač také umřel.²¹⁾

²¹⁾ Originál v archivu zemského musea.

Výpis černé knihy Městecké a vyznání Hlávkoví Znělo: Léta 1553 ve středu po památce Sv. Ondře Hlávka, syn Štěpána z Křižanovic, vyznal, že byl i v neděli před památkou sv. Kateřiny u vsi Bylan jsou loupili a posekali tovaryše ševcovské Sámka z a Šimona z Košic s Daňkem, krejčím z Řestok, a Šin synem Jakuba Štěrby z Lánů, a Janem Šeplou, scho Machovým z Bořetického mlýna. Šepla vzal šavli i ryše ševcovské chtěl pobiti. A to že krémář viděl také přechovává Vaška a Jana Špintavu, kteří u Mikuláše Habrovec v Lánech s nějakým Vávrou. pokradou, on krémář přijímá. Též že vzal Adamov kýři ze Zaječic 3 kopy a s Mikšem, synem Jana z Ouřetic, že se dobyli do pokoje, když Adama dor bylo, a peníze z hrněčku vzali a s Mikšem je str propili. Oběšen byl ve čtvrtek po památce sv. On

„Čten i jiný zápis a to z r. 1551 u Vigílií sv štolů Šimona a Judy, jenž učiněn byl v Chrudimi i slechu Jana Běšky z Borohrádku. Ze zápisu mezi vyznělo, že kradené věci bral od nich r, chtěf Šimek lan, při němž veliká suma zůstávala.

Třetí zápis byl z Kutné Hory z knih černých z r. Bylo to vyznání Tomáška z Opatovic, jenž vyprávěl při tom, když šli ševci od Bylan a potkali l manželku mlynáře z Heř. Městce. Pili v Bylanech a l o tom věděl, protože pil s nimi.

Po čtení zápisu vyslyšení svědci. Svědek J Havlíček z Lánů dosvědčoval, že krémář ševce b pod přísahou řekl, že Hlávka pověděl: „Žádný mi brání, ať mne zabije, však mám šavli také a bod brom zabil, když mu tu hlavu setnu, než do krčmy do

Totéž svědčil Tomáš, syn Machanů z Lánů, a Petrů z Bylan. Jíra Petráňů pověděl k tomu ještě, i mu švec jeden: „Kdyby nebylo Štěrbova Šimka, l by mě zabil.“

A jiný svědek, Jeronym Šlechta z Bylan, svědčí když ševci přišli, Hlávka se s nimi seznámil a řekl vás doprovodím až do Heřmanova Městce.“ A oni to řekli: „Když chceš, jsme rádi. Kupíme ti piva i dáme ti dobrou snídani.“ I kupili za 5 gr. bílého Krémář se ani nehýbal, až když se přihnali a se dal je do řetězu.

Totéž svědčil Mach, mlynář Bořetický, Jan Hl a Petr Horáček z Lánů.

Petr Hoch z Lánů pak pod přísahou doznal, že smrtí Hlávkovou poslán byl od paní Jany Štítné, ab děl cosi o krémáři. I šli do šatlavy a tam ptali se H věděl-li o čem krémář. Hlávka řekl, že věděl a že řekl, aby nechodili za nimi, že by nešli. „Krémář sá do řetězu, ale lupiče ne,“ stěžoval si dále a prosil, i víc netrápili, aby nelhal na žádného a na svou duši i Pak ho nemučili víc a když byl na řebřice, řekl, že ho katu dodržel a víc nevěděl.

Totéž svědčil Jiřík Kalák a Pavel Suchhralo z Městce, Jan Mlynář z Lánů, Petr Ličko a Zigmund z Morašic, Jíra Vomáčka z Třibřich a Adam Dv z Rozhovic.

Nález p. Prokopa Štítného na Morašicích na paní Jany Štítné zněl: „Ač se z vyznání Jana Hláv chází, že by obvinění vinni byli, přece z vývodů vyšlo, že nadepsaní mládence neloupili, ale hájili a

Z té příčiny dáva se nadepsaným Simonu Šterbvi a Janu Šeplovi za právo, že jim Samuel z Jičína a Šimon z Kojic žalobou povinni nejsou. Chce-li však strana druhou v některém městě při právě toho dožaduje ze škod vinit, právo se jí nezavírá.

Co se Šimona, krčmáře z Bylan a Mandaleny manželky jeho týče, a co se z několikerého vyznání zločinného vyhledalo a našlo, že jest týž Šimon zloděj a zhoube zemské fedroval a je přechovával a něstare věci kradené kupoval, toho z té příčiny za věc spravedlivou uznávame, aby on Šimon do města Čarudimé jako města krajského do vězení dán byl. A to aby na pánu krajské vnášeno bylo a věc ta dále v jich vůli se zůstávala, jak s tím poručiti ráci.

V Morašicích v pondělí v den sv. Dvoře 1. 1645.

Rozměry polí i lesů a ceny jednotivosti ve statku Morašickém uvedeny jsou teprve v listině ze dne 26. Martii r. 1645, kterou z rozkazu pána hejtmána krajských sestavil p. Adam Kouřimský z Věštiny, městeční a radní písař města Pardubic za pomoci vyslaných J. M. Křišťel Václava z Lohkovic.²¹⁾

Dle listiny té na zimu vyseto pšenice při dvoře Morašickém 77 strychů 2 věrtel. Rozhovičském 62 str. Dubaneckém 40 str. 2 čtvrtce. Žita při dvoře Morašickém 62 str. 3 věrtel 2 čtvrtce. Rozhovičském 75 str. 3 věrt. a Dubaneckém 62 str. 2 čtvrtce.

K oseti zůstává 120 str. pro ječmen, 100 str. 1 věrt. pro oves, 50 str. pro brách, 9 pro semen. a 2 str. 2 věrt. pro prosa a 1 věrtel pro lužiku.

Turz a sídlo kladeno za 1400 kop gr. pš. za 6500

²¹⁾ Archiv mistodržitelů L. 20. 27.

kop. štěpnice a zahrady za 1500 kop, pivovar za 2426 kop 24 léži lesa za 4800 kop, mlýn za 937 kop 33 gr. 3¹/₂ peníze, lom kamene za 200 kop a koliátura a filiální kostel za 300 kop. Celý statek s inventářem kladen za 46.104 kopy 27 gr. 5¹/₂ denáru.

Rozměry selských gruntů vysvitají jediné z rulle Ferdinandovy. Dle té v Morašicích bylo 10 sedláků, jejich statky měly rozměry od 60—90 strychů. 5 stavení selských bylo pusto. Chalupy měly od 2—10 strychů.

V Lánech bylo 10 sedláků, 3 chalupníci, 3 grunty byly pusty a to Machovský, Kačerovský, Horáckovský. Grunt Jana Vrchoty měl 65 strychů, Jana Vrby 75, Jiřího Kábě 44, Václava Tomáška 70, Vítu Vřešťáka 70, Tomáše Vřešťáka 60, Václ. Starého 64, Jana Hubáčka 75, Jana Němce 65, Jana Maryšky 90.

V Bylanech 5 sedláků patřilo k Heř. Městci, 5 k Morašicům. Z těchto Matěj Krčmář měl 62 strychů, Jan Račoun 60, Pavel Kříž 75, Jan Vaníček 62, Adam Charvát 60.

V Rozhovičech bylo 6 sedláků, 3 chalupníci, 4 zahrádky. V Dubanech 7 chalupníků, 2 zahrádky, z těch 1 tkala. Ves Markovice a Písek byly tehdy pusty.

Morašičtí poddání měli tehdy celkem 1668 strychů.

Dle Josefského katastru 1 soused z Morašic robotoval s párem potahu týdně 1¹/₂ dne, 20 konalo roboty pásí a to týdně 3 dni. V Lánech 13 sousedů se 3 pári potahů robotovali na panském 3 dni v týdnu, 2 soused. konali robotu pásí. V Rozhovičech bylo prvých 7, druhých 6. V Dubanech bylo 9 pásáků. V Bylanech 5 s trojštězí a 2 pásíci pracovali na panském po 3 dnech.²²⁾

²²⁾ Předobázející a potomní osady Morašic v Pam. arch. a míst. II. str. 259 a XIV. str. 391 jakož i v díle A. Kiana: „Hejtmánství městec a okolí“.

Akei Košetická aneb sollicitaci o dluh Košetický.

Obraz z děj. a méra Bedřimova její podává Václav Parčík.

Dokončení.

Omluva tato však se nepotáhla se žádným výsledkem neboť již dne 11. listopadu téhož leta, jmenem připravenější psaní od královské komory leske k vojvodě z Morašic pelhřimovskému učiněno, kdežto té zprávy zveřejněna místa nedávající, zase refutirovali, že to a to se polovičné summy 20000 zl. páni Zastehni z Kapru, ani žádného průchodu míru nemáte, spíše že ostatní v ublížení práva a spravedlivosti J. M. C. královské komory stalo, protože on jmenovaný sebesamot Košetický, na celém statku, jmění a kráje sebeznamenav, by se nadarmo že jest se z té summy vřezáno, s tímto ustanovením platilo, a že by ještě krize to pozdě namohla. Co pak se toho commissarátství týče, že jest samo v sobě dobré, i to se s tímto zřízením zdání.

Ale že takové zřízení zavazovalo, aby takové aby resoluciováno bylo, sešlo již J. M. C. královské komory.

^{*)} V pravdě jen s pokorou.

ani při zamerakních a megalitních pamětích ze se nevypotáhlo. Pročž že jmenem J. M. C. poručili, aby se 14 zsem pokrmitu a konšed z prostředků svého lesky, to Praty povál, a to na J. M. C. královské komory, kdy zadostu osov osov zaplav, se obličeje protestovat se opakovaně, což pozdě se zveřej, že krize mudiáni zveřej, a to v obličeje a osov osov kompartmentu osov.

Z bezmračných zřízen, aby bylo, na před, polovičným zřízen, na první zveřej, že písemným zprávy a jmenem J. M. C. královské komory, jmenem jmenem, se obličeje protestovat se opakovaně, což pozdě se zveřej, že krize mudiáni zveřej, a to v obličeje a osov osov kompartmentu osov.

Samka, již nyní nebožtka, a Karla Pichmana pisaře svého, již nyní spoluradního, by těmi kladivý a sochory stříbrnými spravedlivého práva obecního vymohli a onde a onde, kdež zapotřebí bylo, se insinuirující klaněli a liquidací a skutečného polehčení od téhož jha těžkého prosili a sollicitovali, plnomocně se řídili, tak že de dato 6. Jannuaru do Prahy přijedouce a u Jeho Mti p. ze Seydleru se ohlásíce, jakožto tento níže vysvětlený memoriál se všemi allegaty na Jeho Mti Cis. komoru českou znející k vyrozumění dadouce, rady, jak by dáleji procedirováno bylo, žádali, i jsouce informováni, že dřívěji, nežli by se na J. M. C. královské komoře české insinuirovali a jej dodali, in particulari jmenovitě těchto vzácných páňů patronův za milostivou ochranu žádáti: Jeho Excell. nejvyššího pana sudího jakožto commissaire commissi transactionis v letu 1658 zřízeného, též Jeho Ex. pana Alše hrab. Vratislava z Mitrovic, nejvyššího komory české praesidenta; item vicepraesidenta pana hrab. z Vrtby a jinších assessorův, dle kterého intimací připsi i s těmi allegaty anebo motivy každému s *dotáním rozličných praesentův* pro vyrozumění žádání a oni ve vši potěšené pokoře salutirováni byli.“

Rady této deputace Pelhřimovská ovšem uposlechla a navštívila jmenované pány, z nichž „každý z prvopočátku velmi tomu se obdivovali a za zle vykládali, že po tak prodloužilém čase k konci a místu předkové naši té zaslíbené gratiae a milosti J. M. Cis. slavné a svaté památky Ferdinanda toho jména Druhého v příčině toho dluhu sobě nepřivedli. Však když vedle jiných motivův tuto excusaci patrnu uzřeli (že v těch proskočilých vojenských prochůzkách k vyplnění to přijíti nemohlo, zvláště jsouce tehdejší Jeho M. Cis. od nás v Frankfurtu vzdálena) zase místo toho každý se zamluvil, že dle nejvyšší možnosti nás sobě poručené mti a ke slavné komoře se přimlouvati bude. Pročež po vyřízení těchto particularií relací toho, zase co kdo z těchto páňův za odpověď dal, vše s pilností notirující, zvláště nejvíceji J. M. pan z Vrtby této praetensi naší se obdivoval a malou naději k obdržení Jeho Milosti in hac materia dával, relatorie Jeho Mti pan z Seydleru jsme přednesli, kterýžto ovšem i tomu všemu místo dal, a že s tím umlčeno, to potvrzoval. Nicméně bude-li vždy k tomu se schylovati, že ten dluh přijde k cassirování (nebo že tu o malou věc nejde, ale o 13.000 zl. míšenských s interessy)“.

Po té radil pan ze Seydleru, aby uclitovali Pelhřimovští nákladu na vypátrání denuncianta a aby věc tuto hleděli co nejvíce uspíšiti. Ježto bude příští čtvrtek u Jeho Excell. pana praesidenta tractace, k nž jsou páni commissari, a mezi nimi i pan sudí a podkomoří, pozváni, neopomine prý záležitost obce Pelhřimovské náležitě recommandirovati a pro felici successu se přimlovati. Druhého dne pak nařídil deputaci, aby podala Jeho Mti panu praesidentovi ponížený svůj memoriál, jež k tomu cíli dříve byla sepsala. Poněvadž pak se praesident roznemohl, podloženo bylo odevzdání to až do dne 16. ledna, kdy mu do komory na paláce velházejícímu tento pamětný spis byl podán:

Vaše Excellenci a Vzácní páni páni milostiví.

Když jsme po onom v letu pominulém 1645 do království tohoto českého, vlasti naší milé, žalostivém nepřátelském a sebou nesčíslný počet neřestných těžkostí nesoucím pádu a tyranckém způsobu, obzvláště pro vytrpení na celou obec naší dokročilé vrchovaté ruiny, od celé armády

švédské za 8 dní nevypravitedlným soužením jak doma jmění naše a statečky, sžírající naše, manželek a dítek našich po lesích a pustinách stíhajících, [kdežto pro zachování jakožto pravému dědici a králi pomazanému nercili od léta 1618 té ohavné rebelie, ale i před tím po všechny časy až dosavad trvali Jeho Mti Cis. věrností, nepříteli se poukrýti, závazky a povinnosti své jakožto pánu panu svému nejmilostivějšímu solvirovati, a některý z nás namořiv se bídě hladem a žizní naposlady životy své (od ukrutnosti tyrancké na těch pustinách zmordovaní jsouce) quitirovati museli], že zase nyní, buď Bohu věčná chvála, v tomto v Čechách ještě kvetoucím svatém pokoji drobet sobě pooddechnouti moci budou, se nadáli, k tomu také že v našich (předěše v letu 1646 dne 20. Augusti dopuštěním Božským skrze prudký a nenadálý oheň a od něho celého takměř města a předměstí excipiendó málo domů s nákladným stavením jednoho chrámu Páně, věží, zvony a jinými městskými regaliemi tou veřejnou zkázou v popel obrácených). Však zase dosti pracně s mnohým prodloužením v vystavených domích pokojně že bydletí a chudý náš padlý důchodeček sublevirovati moci že budou, se domnívali, ale v té potěšitelné naději (když nám ta od Vasích Excellenci a Milosti, že po jednom condemnirovaném rebellu a někdy creditoru našem do Jeho Mti Cis. královského fiscu 5000 zl. dluh zaplatiti máme, truchlivou novinu k rukám našim dirigirována jest), hrubě zase zarmoncení se býti spatřujeme. Nebo jsouce tehdejší v letu 1628 při commissi tractationis od Jich Mti páňů commissarů, že jisté zdání a přimlůvu svou J. M. Cis. učinějí, (aby nám podle nejmilostivější zámlyvy své k jisté odměně patřici pro naši věrnost takový dluh perdonirovati ráčila), ujistění a potěšení za jiné jsme nesupponirovali, nežli že ten a takový dluh 5000 zl. míšenských na J. M. Cis. jakožto po condemnirovaném rebellu připadlý na naši téhož léta poníženou žádost i následující jmenovaných páňův commissarův tehdejší commissi za nás učiněnou s dobrým zdáním svým uctivou přimlůvu od Jeho Cis. a Král. Mti milostivě cassirován jest, a to pro tu věrnost, že jsme v čas té ohavné rebelie, neúčinnice se jí v ničem oučastna, v letu 1618 celou armádu Dampirovskou s vyjítím v pláštích proti ní do polí s ochotností poníženě přivítali, klíče od města odevzdali, brány otevřeli a potom pořád 6 týhodnův a 3 dni ex proprio na přes 53.000 zl. alimentirovali a pro tu věrnost potom zase od direktorův hoře toho zakoušeli, 4 konšelské osoby za tři týhodny v Praze těžce arrestirovaný byli a nad to vejše pokuty obec naše 600 zl. tržného obilí odvésti musila, tak jakž to dochovalé naší povinné věrnosti sub L. A. týchž často oznámených páňův commissarův de dato v Praze dne 21. Julii léta 1629 v sobě šířeji obsahuje a zavírá. Načež také milostivě Jeho Mti Cis. resolucí sub L. B. když toliko o passirování toho dluhu od komory české dvorské dobré zdání Jeho Cis. Mti učiněno bude, že nás co nejmilostivěji poručené mti ráci, patrně poukazuje.

Že pak vedle týchž slavných zámlyv žádného vynahrazení a zvláštěních milostí při J. Mti jsme nežádali a o milostivou ratifikaci téhož dluhu jsme se neohlašovali, přičina jest, že všelijaké v těch pokročilých vojenských durchnutcích, přátelských i nepřátelských, a obecném soužení a potom nevypravitedlné z té vojny ještě se vlekoucí zanepráznění k ohlašování při Jeho Mti Cis. cestu nám zavřelo; z druhého: bezpečně spoléhajíce se na dobrotivost a milosti-

vost Jeho Cís. Mti povždy tou nadějí jsme se sílili, že milostivá pravice Velebnosti císařské z středu přirozeného křesťanského císařského srdce mnohokrát opakovaný dluh cassirovati nám ráčí. Pročež milostiví páni páni, majíce od Vašich Excellencí a Milostí, abychom, jakými prostředky takový dluh do J. M. C. fiscu contretirovati chceme, se pronesli, tedy poněvadž těch prostředkův, z nichž bychom takové nesnesitelné Quantum platiti měli, zbaveni jsme a až dosavad smutní lidé uvolených termínů creditorům našim obecním z důchodu svého nuzného platiti nemůžeme, tak že i padlé a rozkotané zdi a rozbořené klenoty*) celého města jakž bychom nejraději vinšovali reparirovati a pro to nesčíslné lidu vojenského přechování a mimo svrchu dotknuté celé armády švédské dvojím nenadálým nočním vydrancováním a o všecko pozůstávající jměníčko naše obloupení v předešlý někdejší valor uvéstí a vystavěti nemůžeme.

Z těch tedy v krátkosti podotknutých příčin k Vaším Excellencím a Milostem se utíkáme, poniženě žádajíce

1°. jak z concep'u slavné záměly svaté paměti císaře Matyáše sub L. C. pro tehdejší věrnost a přes 53.000 zl. mlč. na armádu J. M. Cís. Dampirovskou vynaložené sustentací,

2°. též z ohledu proti vystálé léta 1645 s armádou švédskou za 8 dní nenabyté Ranz- i Brandšacunky a hrozná doma i na lesích pro zachování J. M. Cís. věrnosti úlevy tohoto lidu persequiřování a některých lidí přesežných zamordování, ut L. D. dokázáno, ano i pro tu žalostivou léta 1646 dne 20. Augusti celého města a předměstí s nákladným stavením, ourodami naplněnými stodolami zkázu a ruinu ut L. C. pro potřebnost lidu chudého tak milostivě se nakloniti a Jeho Mti Cís. své dobré zdání a interesse, aby nám týž confiscovaný dluh totaliter, poněvadž jsouce až dosavad s vynaložením těch nesmírných škod a ourat Jeho Cís. a Král. Mt. nemolestirovali a obci naší na restituřování těch pobčřených zdí a jinších regalíi městských nemaje, Bohem sobě osvědčující, týž fiscalní dluh odkud a čím platiti, nejmilostivěji cassirovati ráčila, Vaše Excellence a Milosti vzácně a platně učiníi ráčejí.

Za kteroužto nám učiněnou milost že nejsvrchovanější zde časné a v rebi věčně hojně remunerirovati Vaše Excellence a Milosti ráčí, modlitebně se těšíme, s tím mocné protekci Bžské Vaše Excellence a Milosti poručena činíce, potěšitelné resolucí od Vašich Excellencí a Milostí očekávati poslušně budeme a zůstáváme

V. Ex. a Mti poslušní

purkmistr atd.

Actum die 16. Januarii. A. 1668.

O připse tomto bylo v komoře České referováno ještě téhož dne a usneseno, zaslati jej neprodleně panu fiscalovi Křištofovi Norbertovi Rozantovi z Fanenschwingu (sic), aby podal „na pohnutelnou tuto žádost purkmistra a konšelův města Pelhřimova“ své dobré zdání.

Zatím však se roznášela „onde a onde“ pověst, „že hac in petitione již resolucí ad bonum terminum vyšla“, z čehož měla deputace nemalou radost, než brzy seznala, „že tu žádný žert není, nýbrž poněvadž od pana fiscala ta akcí počátek běfe, že to tak snadno vyřizeno nebude, jakož se stalo, že pan fiscal doma nalezen nebyl, nýbrž pryč odjel, a do jeho příjezdu se s tím očekávati musilo.“

*) Ozdoby městské.

Ježto i praesident České komory odjel na statky své, poradil podkomoři naši deputaci, aby „pro sjtí větších ourat, nebo více a více jich přibývalo, domů se odebrali“. Svěřivši sollicitaci tu spolehlivé osobě k budoucí pozornosti, deputace se navrátila do Pelhřimova, avšak „zase toho léta na den sv. Václava vypravivše se do Prahy pan Rut. p. Jakub Střechovský a Karel Pichman spisem svým na komoře ohlášení učinili“, žádajíce mimo jiné také o nápravu daně omylem z r. 1652 zvýšené a o navrácení předané kontribuce.

O hlavní záležitosti pak se v Praze deputace dověděla že „pan fiscal zdání své takové královské komoře učinil, poněvadž Jeho Mti Cís. dědičně táž posta náleží, že bez císařské vůle nemůže býti obec zdejší toho dluhu osvobozena, jakož také přímá cesta byla k praetendování té milosti a condonací téhož dluhu na J. M. C. od pana praesidenta poukázána“.

Z té příčiny požádala deputace pana podkomořiho ze Seydleru, „aby majíce dobrou známost při dvoře císařským nás recommandirovati ráčil“. A pan podkomoři nejprve radil, předně že jest prý potřebí, „abyste všechny tyto motiva allegirovaná zde vidimovati dali a ten spis na komoru od nás stilisirovaný mutatis mutandis de meliori in germanicum panu Drovi Thamovi a ty acta od L. A. až do L.—E. transferirovati, jemu to zhotovené do rukou dodati, avšak v Vídni agenta, by to častěji při J. M. Cís. dvoře urgiroval, objednati neopomjeli“. Což když se stalo, spisy všecky zvidimiroval přední při kanceláři České registrar, jménem Wahrenberger, *i bylo mu za práci tu ovšem a jinšími victualními věcmi dobře zapláceno*. Také doktorovi Thamovi za překlad a „de meliori stilisirování“ byl zprědu jistý dar praesentirován.

Dále se zavázal řečený pan Wahrenberger, že Pelhřimovské doporučí zvláštním dopisem jakémusi panu Scholtovi, agentovi vídeňskému, „aby Pelhřimovské věci in hoc pas-u, když ke dvoru přijdou, poručené činil“. Také pan podkomoři ze Seydleru doporučil Pelhřimovské sekretáři dvorské komory Merpoldtovi. „Když pak po kolikerém již ohlášení pan Dr. Tham ty spisy předložil, Mikuláš Mikovský na místě magistrátu dle poručení od něho jest je vyzdvihl a diskrecí tři set tolarů pro labore offeriroval a potom Jeho Mt. pana podkomořiho k dobrému povážení ad dirigendum per postam ke dvoru postoupil“, což bylo také příslibeno. „Pročež vypravivše se spoluradní naši pan Jan Blažejovský a pan Matěj Klokotský (do Vídne) s pozdravením jak toho pana sekretáře Merpoldta, též pana Scholta na místě celého magistrátu žádali, pokudž již ta akcí ze dvoru remittirována jest, aby sobě obec zdejší recommandirovanou měli; oni pak že až dosavad nic ke dvoru nepřišlo, oznámili. *Nicméně jsouce nějakou částkou másla ad interim získáni*, dobrými patrony k fedrování těch žádostí se zamluvili, pročež zapotřebné bylo de novo to panu podkomořimu opáčiti.“

Nežli však se deputace vrátila z Vídne do Pelhřimova a odtud zase do Prahy, učinil pan podkomoři slibu svému zadost, a tak podána byla císařské komoře německá petice, v níž opáčený jsou argumenty o vystálých těžkostech a svízelech obce Pelhřimovské s vrchu již uvedené, i žádáno, aby obec byla sprostěna platiti dluh Košetický.

K žádosti připojeny byly allegaty:

A) Příměluva místodržících Slavaty a Michny ze dne 21. července r. 1629 k císaři Ferdinandovi II., aby Pel-

hřimovským narovnání s věřiteli se slevou pátého dílu kapitálu bylo potvrzeno, a Košetický dluh aby byl kassírován. Z listiny té se dovidáme, že Košetický nebyl pokutován vlastně pro účastenství v rebellii, nýbrž pro jisté malversace, jichž se dopustil na Zachariášovi z Jihlavy (2000 zl.), dědicích po Tobiašovi Weidenmettrovi (3500 zl.) a na Matějovi Maškovi, který pro něho prý k veliké škodě přišel.

B) Odpověď císaře Ferdinanda II. Vilémem Slavatou contrasignovaná, jíž se narovnání s věřiteli potvrzuje a obětavost a věrnost města chválí.

C) Majestát císaře a krále Matyáše, jímž se Pelhřimovským za věrnost r. 1618 prokázavou slibuje odměna. *na niž i potomci budou pamatovati.*

D) Přípis královské komory České ze dne 18. března r. 1648 na oznámení nelidských útrap, jež bylo městu po vpádu švédském po osm dní snášeti, s vyzváním, aby nadále císaři a králi, jemuž to bude přivedeno na vědomí, zůstalo věrno.

E) Relací pánů Krištofa Leskovce z Leskovic na Božejově a Sigmunda Lapáčka ze Zrzavého na Malých Outěchovicích podanou r. 1646 dne 5. září z nařízení krajského hejtmana kraje Bechyňského o požáru, jímž město bylo zničeno, utrpěvši přes 100.000 zl. škody.

Císař, uváživ všechny okolnosti v supplice a jejích přílohách uvedené, kázal dne 15. ledna r. 1669 vrátiti podkomořímu nazpět celou záležitost, aby byla důkladná zpráva s případnými návrhy o ní podána. „I poněvadž největší podstata celé akce na tom zůstávala, aby ad votum nostrum J. Excel. a Mti páni assessorové se naklonili a dotyčné dobré zdání na cassírování toho těžkého břemene Jeho Mti Cís. učinili, *musila se štědrá ruka k darům otevřítí a dobré patrony k obdržení pravé spravedlnosti, kterážto nejvyššího vížku střeží, což stříbrnými sochory vymořeno bývá, sejskati.*“) Jakož pak de dato 18. nadřecheného měsíce Jannuarii 1669 do Prahy pro to dobré zdání cammerální dle poručení ouřadu pan Mikuláš František Rut a Karel Pichman se vypravivše a netoliko in natura, ale též in specie onde a onde, kdež náleželo, rozdávajice a všechny známé a prve žádané pány patrony své particulárně navštívíce, dopomohouc k dobrému zdání za časté jsou prosebné vyhledávali, zvláště aby při té instanci obce zdejší tato sollicitaci retardirována nebyla, nejvíce sekretáře, registry a kancelisty uchlácholiti a *ne samými slovy*, na kteréžto málo z nich kdo co dbal, ale *dary zaslati museli*, a předně vezmouce radu u pana ze Seydleru, dle ní procedirovati se musilo, kdežto nejprve doma pan praesident, pan vicepraesident, pan Item (sic!) dle odevzdání příslušných requiritův salutirováni byli, načež jsouce odpovědi poděleni, že ovšem na dobré zdání Jeho Mti Cís. to naše postulatam odeslati ráčí, a když skrze memoriál pohledávati toho budeme při celé komoře, že také tuto obec (in formalibus řkouce) obzvláště poručenu sobě máti bude. Naproti tomu pak jiní páni rady špatně nás těšili, aby co obdržino bylo, pravice, kdyby komora každému tak ochotna byla, že by k ochuzení přijíti musila, pokládajice tu věc již za promlčenou, a poněvadž obec na důchodích a poddaných dostatečna k zaplacení toho quantum jesti, že stěžl co obdrženo bude. A v pravdě řkouce, kdyby

*) Strůjcem těchto podniků se zdá býti Karel Arnošt Pichman, z jehož pera také všechny tyto zprávy pocházejí — v mluvě ovšem hrozně zbedovaná.

Jeho Mti pana praesidenta, Jeho Mti pana ze Seydleru a pana hofrychtáře nebylo, málo přátel obec zdejší po své straně měla. Nicméně poručíc se Pánu Bohu,“ poslala deputace dne 22. ledna 1669 praesidentovi pamětní spis „pro informatione“ před tím dnem, nežli bylo v komoře o té věci zasedání, v kterémžto memoriálu stručně opakovaně jsou známé nám důvody o věrnosti a vystálých trampotách obce Pelhřimovské v válce třicetileté. Podobná žádost s allegaty českými podána byla den potom i na komoru společně pro všechny její členy.

Avšak v komoře české se mínění rozcházela. Nejprve vznikl neplodný a přímo zbytečný spor o to, komu náležeti bude recompensace za anonymní udání, že obec Pelhřimovská dluh Košetický v neprospěch fisku za sebou zadržela. Jedni tvrdili, že náleží po právu denunciatorovi, druzí, že fiskalovi. Dále pronášen byl náhled, že obec vlastně „jest povinna dluh Košetický odvésti, že však si jej může „reciproce“ poraziti z peněz, „pokud císař jest co obci dlužen na vzešlých škodách a outratách, jakož i na ourocích“. K rozřešení sporné otázky nedošlo.

Z té příčiny posílala deputace zvláštního posla z Prahy k magistrátu do Pelhřimova se zvláštní zprávou, jak se věci mají, a se žádostí o další informaci. V přípisu obšírném odpovídá magistrát, „že uznává, jak se vynasnažili deputanti v přičině dluhu Košetického věc k šťastnému terminu přivéstí, poněvadž *pak to bez předcházejících darův, tak jak se i dilem nějakým stalo, k novému vyřízení přijíti nemůže. aby nám v postulaci naší otevřino bylo, stříbrným neb zlatým kladivem tlouci přinuceni jsme*“. Dále radí, co by měli dělati, kdyby bylo stanoveno, aby si dluh Košetický srazili z peněz, které za císařem mají, i domnívá se, „kdyby ponížena žádost naše acceptirována nebyla, že ze dvou zlých věcí lépe tu, která není horší, jest vyvoliti“. Při tom se uvádí deputaci důtklivě na paměť, aby setrvala pevně při tom, co bylo při commisi transactionis z r. 1628 vyjednáno, a „slovem co nejlepšího v té akci za slušné uznají, ad perpetuam sui memoriam a k užítku obce obzvláštnímu schválení adlaborirovati sobě neobtěžují. Za kteroužto práci, starost a přičinění o obecne dobré, když effect následovati bude, při šťastném domě navrácení náležitě poděkování učiniti a dle možnosti pro labore že gratificirovati se zamlouváme a s tím milostivé protekci božské pp. poroučíme“.

Ačkoliv deputace na vyřízení své žádosti svědomitě naléhala, nestalo se jí po vůli, „že jinší platnější řízení bylo“. V tom pak došla truchlivá novina panu Mikulásovi Frant. Rutovi, aby sobě neprodleně pospíšil domů, chce-li manželku svou Dorotu zastati ještě na živu, „jakož pak tak se stalo, že v brzkých dnech život svůj v Pánu dokonala“. V Praze teby zůstal magistrátní tajemník Karel Arnošt Pichman sám, i zdá se, že to byla voda na jeho mlýn, neboť zapřádal akci znovu; „bez ostychu“ uvedl praesidentovi záležitost pelhřimovskou na paměť, žádal za její expedici, sekretáře uplácel toлары dle poručení magistrátu a regaliroval kde koho „ptactvem“.

Konečně dne 4. února se stalo v radě platné usnesení a dne 6. téhož měsíce odevzdána věc u konceptu v registraturu, a nařizeno sekretářům, aby ji vyřídili. Tu však poznamenává Pichman: „Kdežto podivní výkladové se činili, a více než páni rady rozkazovali, víc a více regratificací (sic) žádajice. Když pak po mnohém nabíhání fedrunku užítí se nemohlo, musilo se to opět na pana praesidenta

Náchod za války třicetileté v letech 1621—1639.

Dle archivních a jiných pramenů sděluje J. K. Hraše.

(Pokračování.)

V prvních dnech m. května 1633 přišlo nařízení, aby obilí z Kladska pro vojsko se svázelo, jelikož Sasové a Švédové znovu na Slezsko učinili útok. Nastal opět veliký postrach v celém mocnářství, zvláště pak v Čechách, které byly nepříteli nejprve přístupny. I nařídil nejvyšší Valdštýn, aby všecko vojsko císařské do Slezska se odebralo. Hlavní proudy šly opět Náchodem, Hronovem, Policí a Broumovem. Dne 9. května přenocovalo sedm setin Gallasových ve Sviništaněch, on pak sám se svými důstojníky dne 16. května v Náchodě se pozdržel. Dne 19. května přenocovali v Č. Skalici knížata Florentinský a Lichtenšteinský se svým vojskem a dne 20. května přibyl sám kníže Valdštýn s 25.000 muži, se svým štábem a vším svým dvorem do Náchoda, kdež od hraběte Trčky na zámku s největší slávou byl uvítán a pohostěn. Slyšme, co hostina polední, večerní a ranní snídaně vyžadovala? Zabito bylo 10 volů, 70 skopců, 20 topků, 30 kuřat a přivezeno 20 sudů piva. V následujících dnech bylo za hrabětem Trčkou posláno do Kladska, kamž se byl s Valdštýnem odebral, masa ze čtyř krmných volů a v červnu dovezeny 32 sudy piva do Frankensteina a též lenoška, ve které na oslích přenášeti se dával, a za kterouž příčinou již v dubnu několik pacholkův na Žamberk bylo vypraveno, aby se tam v sedlářích oslův vycvičili, byla za ním poslána.

Pokud z účtův zámeckých známo, dalo a odvezlo panství zdejší za vojskem císařským do Kladska k Frankensteinu od června do konce srpna: 2800 korců žita, a 24.782 bochníky chleba, zde v městě napečeného. Mimo to jely ještě v srpnu 54 vozy z panství zdejšího do Broumova, aby odtud suchar, též zde napěčený, do Frankensteina odvezly.

V těžkých těchto dobách vyslala obec zdejší ve příčině vojenské přes 300 poslův do různých míst a vedle těchto vojenských poslův vyslání poslové v záležitostech obecních a jiných do šosovních vsí, aby daně upomínali, dříví rubali, vejce, máslo a jiné potraviny do města sháněli a na robitu chodili, dobytek do lesův před vojáky zaháněli a skrývali, střelivo a zavazadla vojákům odváželi. A jelikož vojáci domácí, t. j. stála posádka zdejší, počali sousedy také již sužovati a týrati tak, že se všech stran veliké množství přicházely a jelikož tito vojáci, byvše do šatlavy nařezáni, dvéře rozbili, mříže u oken vylámali a pak z města utekli, postaven v téže době na náměstí *vošel* ku potřebě takovýchto spustlých a nebezpečných vojákův. A když ani tento prostředek nepomohl, vyslala obec v srpnu 1633 dva sousedy, Jiříka Fibigera a Ondřeje Chovského se supplikací k panu regentovi, že soldáti lidem veliké škody dělají a že se s nimi již ani rady nevědí, a prosí o brzkou pomoc proti takovýmto lotrasům a škůdcům. Ale dříve ještě, než jim byla žádaná pomoc dosla, přepadli vojáci dvorec slavný a pobravše z něho všechny koně, k Polici s nimi odjeli. Avšak sedláci z Vysoké Srbské dověděvše se o to, že v čas, pustili se za nimi a obořivše se na ně, koně jim odňali a do Náchoda zpět přivedli.

Podobným způsobem počínali si vojáci tito v Bělouci v St. Městě, Nahofanech a jinde. Obírali a olupovali na veřejných cestách lid, který pak do Náchoda přicházel a zde za náhradu a podporu žádal. Tak dáno jednomu řemesla soukenického, kterýž byl obrán od vojákův, 2 gr., jinému obranému ol vojákův z Křesova 2 gr. 4 d., dvěma zloupeným od nepřítelů z Králova Městce 5 gr. 1 d. atd.²⁵⁾ Následek stálých a velikých těchto útrap vojenských vedle náboženských, o nichž jindy pojednáme, byl, že nemohli sousedé daně, které stále rostly, platiti a že raději domy své opouštěli, aby placení tomu a jiným útrapám ušli. Proto nepřekvapuje nás pozdější zpráva ze dne 25. května 1634, že obec koupila téhož dne libru svíček, když pana Kece (Goce) pakáže do Náchoda přijely a do *pustých domů* světlo dání se musilo.²⁶⁾ že tesař Mikuš na obecní útraty spravuje žlaby v *pustých domech*, že dne 2. září t. r. vypravovali podruzi hnůj z maštálí s *pustých domů*, když Chorvati měli přijeti.

Tou příčinou dovolávala se obec, nemohouc za takovéto grundy spustlé sama kontribuci stále platiti, u krajských hejtmanův pomoci a ti vyslali v květnu 1633 kommissary, aby spatřili a osvědčili grundy spustlé.²⁷⁾ Výsledek tohoto opatření není nám znám, víme však, že páni kommissari při této kommissi notně popjeli a že za víno vyplatila obec — 6 kop, 51 gr. a 3 d.²⁸⁾

V m. červnu 1633 přijel do zdejší krajiny ponejprv hrabě Octavio Piccolomini, později pán na Náchodě a tihl s vojskem svým do Dušánku. Tenkráté zajistil se mu asi zámek i město i všechno panství, jež si po vraždě chebské na císaři za odměnu vyžádal. Hned za ním započaly opět nové průtahy.

Téže doby nalézali se ve hlavním ležení Levinském tito generálové: Piccolomini, Gallas a Illo, jemuž jeho manželka dne 25. července posílá z Náchoda pilné psaní, jež mu donášil posel Jan Hrbek. Téhož dne jeli dva soldáti s pilným psaním ku knížeti z Baden. Ku konci září 1633 přijel kurýr, „jsouce sám třetí vyslán od pana generála na spatření mostův a ce t na silnicích, jelikož tudy nové vojsko z Čech do Kladska postupovati bude. A netrvalo dlouho, již přicházeli noví houfové různých vojsk do Slaného a Žakše táhnoucích. —

V prvních dnech m. října vyslání odtud dva kurýrové, a sice Karel Trynx a Jiřík Rak na poručení pánův kommissarův J. M. C. z Hradce Kr. i také pana hejtmana do Slizska na vyzvědění, kudy lid vojenský J. M. C. potáhne.²⁹⁾ Sotva však tito kurýrové odjeli, přinesl posel Václav Žitk psaní „v příčině lidu vojenského, oznamující pánům kommissarům v noci, do Hradce vypravenu, kud lid ten táhne“

²⁵⁾ Registra purkm. z r. 1633—34, 17, z r. 1635—36, 8, 18.

²⁶⁾ Tamže 9.

²⁷⁾ Tamže 13. a registra počtu purkm. z r. 1632—33.

²⁸⁾ Tamže.

²⁹⁾ Registra purkm. z r. 1633—34, 11, V. VI. Tomek: Příběhy Polické 116, J. M. Ludvík: Památky Náchoda 182.

vína, N. Města n. M. a Skalice, jsou-li tam vojáci kde v okolí a kudy a kam a kdy potáhnou.

Dne 6. června táhlo městem šest regimentů generala Gallasa do Police,³¹⁾ kde byl téže doby stan nejvyššího feldmaršála. Ku konci července 1634 vezou za armádou císařskou *na třech vozích peníze*, t. j. kasu válečnou, již dva hejtmáni s jinými oficíry a vojáky doprovázeli,³²⁾ a zde u Michala Křesťana přenocovali.

Dne 2. září 1634 došla zpráva, že tudy potáhnou Chorvati z kraje do Slezska. Obec vyslala do Slaného Jakuba Markova, aby dobytky ze dvora uhnali a o několik dní později pospíchá tam Tomáš Mikeš s nařízením pana purkmistra Jakuba Fiedlera, „aby s dobytky s polí uhnuli pro vojáky“. Sama pak opravuje zase důkladně obě brány městské a tesař Jan Triska dělá „šilbochy“ na zdech za 3½ dne. Před každou branou stojí ve dne v noci čtyři mušketýři, jimž obec platí po 1 k. týdně. Obec zásobuje se prachem, zbraněmi a luntý.

A hnedle po té přitáhli Chorvaté, jichž se lidé všude nejvíce báli a to právem, neboť kradli jako straky a ukradené věci hned zase prodávali. Tak vzali ve mlýně běloveckém zděř od pily, kterou hned zase Bartoňovi Vydrovi, kováři, za 5 gr. 1 d. d. prodali. Obci ukradli železný hák „pro oheň“, jež prodali Janovi Špátovi též za 5 gr. 1 d. Část Chorvatův odtáhla na Borovou, do Žabokrk, Hronova, část jich ostala v Náchodě. Po Chorvatech přišli vojáci hraběte z Hardeku a reythaři a kommissaři „s kusy“ a vozy pakážními. Dne 3. února 1635 táhli vojáci hraběte z Valdštiny do Levína, jiní do Kostelce a v městě a Bělovci rozložil se 28. máje 1635 regiment Fabianovský. I bylo obci pro vojáky ty narychlo sehnati potřebné maso i koupila od Ondřeje Orhovského jalovici za 5 k. 30 gr., od koušela Pavlišovského bejce za 3 k. 30 gr. a od Václ. Horáka jalovici za 5 kop. Ačkoliv zatím kurfiřt Saský následkem porážky Švédův a jich spojencův u Nerdlink 6. září 1634 spolku se Švédy se odřekl a s císařem mír v Praze 20. května 1635 uzavřel, netěšil se Náchod a jeho okolí žádoucím klidu a oddechu. Vyzírá to nejlépe ze žádosti městské rady, kterou 4. února 1635 na zámek byla odeslala.

„Oznamujeme poníženě V. Mti,“ nařikají, „kterak dne 11. ledna tři praporec lidu jízdného od pluku nejvyššího pana Baltazara Maradasa nám do města Náchoda rozloženo bylo. Na tyto jezdecké musí se přidávati z vesnic 114 porcí s velikou záhubou, ale tyto porce nám sousedům v městě, vojáky majícím, k malé jsou platnosti, poněvadž páni oficíři takové porce na peníze k užítku svému obracejí, my pak ubozí, nanejvýš ochuzení lidé, jsouce sami s ženami a dětmi žádostivi toho kousku chleba, vezmi ho kde vezmi, je obživovati musíme. K tomu páni oficíři i vojáci na žádné mírnosti přestávati nechtějí, nýbrž všeho hojnost a nejlepší pokrmův, vína a piva z dostatku míti chtějí. Nad to, co jsme obilíčka buď ve stodolách, buď něco sutého zachovali, to nám již na větším díle pobrali, svršky a šaty pokradli, dobytka mnoho odebrali a věci poloupali. A abychom u milostivé vrchnosti prosebně žádali o slevu takových škod a zářav a sám pan hejtmán panství toho s pány rytmistry o to mluvil, něčehož jsme přece nepořídili, nýbrž čím dál tím větší škody se nám dělají

³¹⁾ Tamže 10.

³²⁾ Tamže 12.

a tak, že již mnoho domů od těch vojákův pobořeno a vypáleno.

„Nevědouce my ubozí a již na úplnou záhubu přivedení chudí lidé co si počti, a již téměř ani kousek chleba nemajce, za tou nesnesitelnou, k dalšímu vytrvání nemožnou příčinou tuto svou ponížnou žádost die vále naší milostivé vrchnosti klademe V. Mti, pokorně pro hojnou odplatu Pánu Bohu prosíce, že se nad námi chudými a ztrápenými slitovati a ty vojáky od nás milostivé vyzdvihnouti ráčíte, abychom do konce k spustošení nepřišli, anobrž sobě i dítkám obživu pracně vydělávati mohli.“³³⁾

Za místo došla prosba jejich vyslyšení. Reythaři — tři prapory — přeloženi jsou z Náchoda a okolí na Opočensko. Při těchto třech praporech bylo 200 jezdcův, 140 pacholkův, 40 pacholat a 51 žen. Vydřování těchto lidí stálo obec za 48 dní 4200 zl. a 950 korcův obilí, jež za nimi i na Opočensko posílali mučila. Soldateska tato počínala si v Náchodě opět tak nevázaně a kruté, že deset sousedův raději domy své opustili, aby nebyli dále týráni a opuštěné tyto domy byly pak od vojákův pobořeny, nebo spáleny. O spustlosti a surovosti této chásky ještě tento nepěkný obrázek. Dne 1. února 1635 přepadlo šest jezdcův se stráží červenohorskou Jana Jukličku, chalupníka u mlýna ratibořického a žádal na něm peníze. Juklička dal jim, co měl, šest dolarův. Reythaři však chtěli více a když jim dáti nemohl, svázali jej za lano, po zemi jim smýkali, jej kopali, ostruhami bodali, loučemi pod pažím pálii a ženě jeho před očima jeho násilí učiniti se strojili. Téhož času ustanovil sněm za příčinou berše zvláštní kommissi na Náchodsku, a ta shledala, že ač panství to r. 1620 mělo 1280 osedlých a r. 1631 ještě 796, čítalo jich nyní jenom 120! Ostlní živnosti odchodem hospodářův buď spustly aneb vyhořely. — A tak stalo se i s mnohými vesnicemi. —

Dne 9. července 1635 táhlo opět vojsko do Jelenova, Levína a 20. července přináší posel císařský patent, v němž se pokoj s kurfiřtem Saským veřejně vyhláší, a všechny handle proponštějí.³⁴⁾ V téže době vysílá obec posla s cedulí k rychtáři do Mezilesí, aby se spěšně se zbrojí do Náchoda postavil. Táhlýť totiž té doby nespořádáné různé tlupy vojákův, kteří napořád kradli a lid sužovali.

V prosinci 1635 nařízen krajskými hejtmany ajezd do Hradce Kr. a místodržící nařizují *generální sněm* do Prahy.³⁵⁾

Jelikož r. 1636 nastala doba poněkud klidnější a bezpečnější, chtěli měšťané i sousední sedláci role své opět osívati; nemajíce však potřebného zrna, prosili vrchnost, aby jim je do podzimka, co jen sklídí, zapůjčila. I rozpůjčila ze svých zásobáren 1000 korců žita, 1000 kor. ovsa, žito po 2 zl. 40 kr. a oves po 1 zl. 20 kr., tedy v ceně nejmírnější počítajíc. Zároveň použito klidné této doby k opevnování města i hradu, aby to, co za Trčky nedokončeno, bylo dokonáno. Ve hradbách vyzdvížena r. 1636 zeď 100 loket dlouhá a přes 3 lokte silná, do níž spotřebováno přes 600 korců vápna. A klidnější doby potrvaly též r. 1637 a my nezaznamenáváme větších válečných pohybů a průtahů. Teprve r. 1638 počíná se krajina zdejší znovu hemžiti vojskem císařským, táhnoucím ze Slezska

³³⁾ J. M. Ludvík, tamže 192—3.

³⁴⁾ Tamtéž r. 1635, 9.

³⁵⁾ Tamže 10.

olicí k Náchodu. Byly to odúly vojska Gallasova, které choz roku tiskl Banner svým sesíleným vojskem z Pomorí na hranicím zemí císařských.³⁶⁾ Nový strach před vojáky smocnil se opět všeho obyvatelstva. Posel Kolínský vyslán do Machova, Jakub Pišek do Petrovic na zvědy, „kde se vojáci ložírovati budou“, Kašpar Hofman do Slaného, „aby se s dobytíkem koňským před vojáky uklidili a Tomáš Koudelka pospíchá s úředním psaním nutným do Police, „aby vojáci netáhli k Náchodu, nežli k Čertovině a odtud ku Skalici“. Ale brzy přitáhli vojáci Colloredovi, za témi sedm compagní reytharů. Při této příležitosti dovidáme se, že v armádě císařské užívalo se tenkrát zvláštního druhu válečných přístrojův a sice tak zvaných orglagů. Byl to přístroj, skládající se z několika píšťal bronzových aneb železných a na podstavci dřevěném spočívajících. Pro svoji podobnost s varhanami (Orgel) nazvány orglagy. Byl to jakýs předchůdce mitrailause, čili kulometu. Pomocí společné komory prachovnice mohly se všechny píšťaly najednou vypáliti. Jelikož však nabíjení těchto píšťal bylo velice obtížné a zdlouhavé a jelikož rány vypálené nepůsobily spolehlivě, byly orglagy později odstraněny a do arsenálu jako památka starého válečnictví uschovány. Dne 13. března 1639 rezl se tudy takový císařský orglag z Kladska do Skalice.³⁷⁾

Nadešel rok 1639, který byl nejen pro město a jeho okolí, ale i pro všechno království české nejhroznějším, neboť Banner, zničiv 24. dubna 1639 císařské vojsko v Kamenici v Sasku, vtrhnul do Čech a nemoha dobytí Prahy, protáhl se 24.000 muži křížem krázem všechno království. Bezuzdné vojsko jeho bez odporu všude ubílo a ničilo. Zvláště chytání a zabíjení jsou kněží katolíků, kostely hanobeny, obrazy kaženy. Vše, co dalo se dněti, nakládali Švédové na vozy a na lodě a vyváželi nejvíce po Labi ze země. Několik tisíc vesnic a městek i měst vydrancováno a vypáleno, úroda na polích zničena. Jedinký plukovník Švédský Adalm Pful se vychloubal, že sám 800 vesnic vypálil. Lidé branní před divokou touhou běh do lesův a hor prchali, kdež pak hladem a zimou umírali.³⁸⁾ Surovci ti ani ženských, ani dětí a starcův šetřili.

Sotva děsná zpráva o porážce vojska císařského do Prahy došla, nařízeno ihned, aby každý patnáctý muž dlouhou ručnicí (mušketem), pobočníci (šavli), olovem, chletem i stravou na celý měsíc opatřený a ve věcech vojských zkušený, dne 17. května do Hradce Kr. odeslán byl; i posláno z Náchodska 14 mužův. V téže době přijeli sem již ranění vojáci od regimentu nejvyššího (Gallasa, Buttlera, Don Balthasara a Colloreda, Buchheima, Aguera, Kaby, Kingklara, Bora, Cordona a Leslie, a reytery, kteří od nepřitele zajati byli.

Když došla do Náchoda zpráva, že od Police velká část vojska potáhne Náchodem k Hradci a dále do kraje k zvědy o vojáky, potáhnu-li tudy. Sotva však soused Trynx odejel, přikvačil posel ouřadu Levinského sem poněkud, aby se měli v městě na pozoru, že tudy potáhnu vojáci. A přitáhli brzy. Byli to vojáci Piccolominští. Část

jich postupovala z Náchoda na Čertovinu, část do Skalice. Hned jak přišli, vyslán posel Jirík Rak do Slezska na zvědy, potáhnu-li ještě jiní vojáci Náchodem. Zatím přibylí do města oficíři a pakáž generála cajkmajstra Gallasa a ubírali se pak do V. Srbské, a nejvyšší Colloredo do Police. Brzy za nimi 2. května táhli tudy vojáci od regimentu nejv. Bruge do Bezděkova, Zdárek, Něm. Čemné, 3. května přitáhlo vojsko Colloredovo a postupovalo do Kladska.

Dne 12. května 1639 psal písař ze Dvora Králové Náchodským: „U velikém strachu a nebezpečí trváme; u Semil a Vysokého již přes 300 jízdných nepřátelských. Tohoto týdne zámek opanovali a úředníka Jana Šáška se dvěma jinými a několika vojáky zajali, žádajíce výplaty 500 zl. za jediného Šáška. Též rozkázáno, aby všechny mosty přes Labe od Hradce až k Vrchlábí zbořeny byly“.

Švédové, rozloživše se po Hradecku, vyslali 8. června 1639 zvláštního posla do Náchoda s psaním, aby se jim Náchodští poddali.³⁹⁾

Hnedle po tomto vyzvání vyslala obec Vondru, podruha pana Michala Křížka na výzvědy do Jaroměře a Jakuba Markova do Skalice, kde asi Švédové leží a kudy potáhnu. Ale již dne 11. června 1639 přišel druhý posel se psaním od Švédů, jímž Náchodští znovu se vyzývají, aby se jim vzdali. Jelikož Náchodští neměli se vzdáti nepříteli tak surovému a ukrutnému, nýbrž hodlali se brániti seč síly jejich stačí, počali ihned zdi městské opět opravovati, brány opevňovati a vyslali posly na všechny strany na kundšofty, aby se o síle nepřátelské a o jejich postupu přesvědčili. V tom však roznesla se po městě zpráva, že Švédové vtrhli přes hory do Dušníka a že ho celý „vypajtovali“. I poslán posel do Sendraže, jiný do Březové v Kladsku, „an slyšeti bylo, že by vojáci Levin vypajtovali?“

Když Švédové z odpovědi Náchodských seznali, že nemíní se vzdáti, poslali ze Smiřic a z Opočna, kteráž města již ve své moci měli, psaní na zámek náchodský, a sice jedno capitanovi Felixovi Tancredimu a druhé panu hejtmanovi, za vydání zámku a města žádajíce.⁴⁰⁾

Z toho povstal ovšem v městě nový strach před nepřitelem a přikročeno znovu k důkladnějšímu ještě opevnění města. V městském lese Boru u Pilnyho rybníku pokáceny stromy, jež Pavel Roubal na sruby k branám sekal i tesal půl čtvrtá dne a z nichž s Janem Třískou a Jakubem Kozáčkem po tři dny u těchto bran velké a pevné sruby dělali a borovice podle příkopu pod Kutlofem po tři dny zakládali, ležení vůkol zdí městských pečlivě spravovali a u Špatových, Maňáskových a u Pytřincovy uličky po tři dny šraňky dělali.⁴¹⁾ Brzy počaly docházeti zprávy o pochodech vojska nepřátelského a proto připravovala se obec na hrozící obležení.

V prvních dnech m. května koupeny 3 libry prachu ku potřebě obecní a od židův náchodských koupeno 20 liber prachu, kterýž z Kladska sem do Náchoda poslán byl.⁴²⁾ Tou dobou byla na zámku i ve městě stálou posádkou setnina vojska císařského, jejíž velitelem byl setník Rottberg, který za březen a duben sám 120 posládv z města

³⁶⁾ V. VI. Tomek: Příběhy Polické 118.

³⁷⁾ Registra úř. z r. 1639, 12.

³⁸⁾ V. VI. Tomek: Děje království Českého 297, J. M. dvík 195.

³⁹⁾ Registra úř. z r. 1639, 15.

⁴⁰⁾ Tamže 16.

⁴¹⁾ Před branou krajskou čili hradeckou.

⁴²⁾ Registra úř. 1639—21.

na zvědy rozeslal a denně jeden zlatý servisu dostával. A že v těchto dvou měsících množství vojska císařského ze Slezska přes Broumov a Levín městem procházelo, žádána pro ochranu před tímto vojskem opět salvaquarda.

Ku konci května sebráno na zámek 150 mušketýřův a 5 myslivcův z panství, jimž přidáno 70 vojákův z Kladska a přivezeno 5 centů prachu. Velitelem posádky této byl hrabivý a surový Vlach, kapitán Felice Tancredo a poručíkem V. Monfredo. A jako na hradě proti Švédům bezpečně se opatřili, tak stalo se také v městě. Blížící se ukrutný nepřítel ze severu vzbudil v utlačených a pokořených měšťanech pojednou starou, dříve tolikráte osvědčenou chrabrost a odatnost. „Nepoddati se Švédům“ bylo heslem každého souseda a proto odmítnuto dvojí jeho vyzvání, aby se město vzdalo. Dne 9. června 1639 vydala městská rada nařízení, jímž veškeré, zbraně schopné měšťanstvo do zbraně se povolává. Brzy stáli všichni schopní sousedé ve zbrani a rozdělení jsou dle starobylého, domácího řádu vojenského, ve čtyři čtvrti a nad každou čtvrtí ustanoven jeden měšťan kaprálem.

Tak byl Jiří Rak kaprálem čtvrti první a jelikož byl zároveň velitelem nad celým sborem městským, dán mu titul „vachtmistr městský“ a měl týdenní služby 51 gr. 3 d., která však mu později až do jeho „abdankování“ na 1 kopu 17 gr. 1 d. zvýšena byla. Kaprálem druhé čtvrti byl Karel Trynx, třetí Jiřík Fibiger a čtvrté Jiřík Strnad. Tito tři měli služby po 38 gr. 4 d. v týdnu.⁴³⁾

Abyste tito hodnostáři vojenští od ostatního mužstva ozbrojeného rozeznávali, pořídila jim obec nové pantalíny.⁴⁴⁾ Jelikož nebyl v městě žádný bubeník, objednan z Vysokova hubeník Matěj, který měl 51 gr. 3 d. služby týdenní. Později stal se bubeníkem Václ. Křepelka. Od 9. června 1639 cvičeno stále ve zbrani a měšťané střídají se na stráž ve dne v noci a na vartách hoří stále světlo. Brány městské opatřeny potřebným střelivem. Od Šalomouna Kosinky koupeno 38 liber, ze Skalice za 15 gr. 3 d., od Jakuba Leyble prachu ručníčného, a mušketového spolu obojího 1 kamen za 8 kop, 2 gr. 1 d. Mikuláš Zachar, starý provazník, nestačí ani dělati potřebné luntky. Dělá jich 10, 20 atd. svazků a v každém svazku jest jich po 22 sáhách.⁴⁵⁾ Zámečníci a kováři opravují muškety a hákovnice a kde nestačí zásoby, kupují se nové zbraně doma, ve Skalici a jinde. Nový mušket kupoval se za 46 gr. 2 d.

V Studnici koupeny od Jiřka Šolce Solnického, správce statku studnického malé dubce a na Přibyslavě 38 dubců na šraňky, aby se brány ještě více sesílily.

Když byli sousedé ve zbrani poněkud vycvičeni, umluvili se s posádkou zámeckou a jinými okolními a zabarovali si dne 13. června 1639 proti Švédům. Dorazili až za Jaroměř, kde s předním oddělením Švédů se setkali a statně na ně doráželi a s nimi se srazili. Mnoho Švédův jest zabito a 50 zajato, kteří u veliké slávy do města jsou přivedeni a na zámku ubytováni. To byla odpověď na vyzývavost švédskou dne 8. a 11. června, aby se Náchodští Švédům vzdali.

Sotva však zpráva o prepadnutí Švédův Náchodskými do tábora nepřátelského se dostala, vytrhli Švédové ihned z ležení a dorazivše do Skalice, zle tam řádili. Městečko

to jest popleněno, vypáleno a ze sladovny 300 korců obilí odvezeno. Dne 17. června zmocnili se Hradce Kr. a vloživše posádky své do dobytých měst okolních, zejména do Jaroměře, Smiřic, Opočna a Nov. Města, opanovali brzy veškeru krajinu.⁴⁶⁾ Bylo již patrné, že Švédové co nejdříve i k Náchodu přirazí, aby se na něm pomstili. Proto chystali se sousedé k odporu nejtuzšímu. I nastrojili vnitř při zdech lešení, obě fortny zazdili, sruby před branami nadělali a silnými koly, štachety, čili palisadami a mříží u nich opevnili.⁴⁷⁾ Za těmito štachetami zřízeny před oběma branami ještě šraňky se řetězy a stará vrata krajské brány nahrazena novými, silnými a dobře okovanými. Z Kladska přivezeno sedm centů prachu a na velikou věž zámeckou vytaženo dělo.

Mezi těmito přípravami přišli dva poslové z tábora švédského do města s psaními a to 22. července ze Smiřic a 23. července z Opočna, žádající, aby město brány své Švédům dobrovolně otevřelo, jinak že města násilně se zmocní, je vyplení a zapálí. Když Náchodští i na tato dvě psaní rozhodnou dali odpověď, že nikdy dobrovolně se nevzdají a že do posledního muže bránit se budou, přirazili již dne 25. července dva pluky švédských reytharův k Náchodu a rozloživše se v Dol. Radechové, na Babí a v Bělovci, město těsně sevřely, nikoho ani tam, ani ven nepouštějíce. Vůdcem Švédův těchto byl nejvyšší leutenant hrabě Zdeněk Hodický z Hodic, český emigrant, a Olbramovič, pocházející se staročeské šlechty moravské. V noci na úterek vypadli Švédové na Plhov a odtud vpadli do předměstí horského, chtějíce odtud město přepadnouti. Přirasivše až ku braně horské, byli statně odraženi a vrátili se na předměstí a plenili a drancovali v domech, jak jen mohli. K ránu rozložili se táborem za zámek na dolině k Dol. Radechové, urostlého obilí nešetříce. Při cestě, ze zámku na Kramolnu vedoucí, zřídili Švédové při pravé straně na výšině baterii, z jejíž hrubých kusů na zámek neustále stříleli. Zákopy při této baterii vyhozené, posud se zachovaly. Ještě téhož dne — byl právě svátek sv. Anny — vyslali Švédové svého trubače čtyřikrát před bránu horskou, vyzývajíce město i zámek důtklivě, aby neprodleně se vzdaly, jinak že mečem a ohněm dobývány budou a co živého bude postiženo, vše že bude usmrceno. Na zpupné toto vyzvání odpovídala posádka městská i zámecká hned, jakmile se nepřítel někde před hradbami objevil, silnou střelbou, kterou několik Švédův bylo poraněno a několik zabito. Když byli Švédové ještě několik útoků na město i na zámek marně podnikli, přesvědčili se, že bez obléhacích přístrojů proti pevnému městu i zámku ničeho nepořídí. Tou příčinou upustil nejvyšší Hodic od obléhání a ještě téhož dne k večeru od města odtáhl. Radosně tudíž skončil pro Náchodské den sv. Anny, který za jitra tak strašně pro ně nastával. Z toho panovala ve městě veliká radost a hejtmán zámecký poslal měšťanům sud piva, že tak srdnatě svého rodného města hájili a nepříteli odolali.

Za to však pomstili se Švédové velmi krutě na okolních vesnicích i městečkách. V D. Radechové sedm statků vypálili, dobytek a svršky všeliké lidem pobrali, Hrozov vypálili, Skalici zpustošili.

Po jich odchodu sebráno na polích u Náchoda 40 lezečných kulí švédských i domácích, které na zámek

⁴³⁾ Tamže 22.

⁴⁴⁾ Bantalir bandalier, stuha přes ramena, na níž po boční zbraň visela.

⁴⁵⁾ Reg. úřední z r. 1639—40, 12.

⁴⁶⁾ Ant. Knapp: Paměti Jaroměře 1621.

⁴⁷⁾ Archiv měst. Reg. purkm. s r.

dohány. Strasti a trampoty své vylíčili Náchodští později ve psaní, vrchnosti své zaslaném.

„S pláčem a velikou lítostí před V. hrab. Mti., jakožto milostivé vrchnosti své, tajiti nemůžeme,“ nařikají, „nýbrž ponížně oznamujeme, kterak léta tohoto 1639 přede dvěma měsíci nemalá síla lidu nepřátelského švédského na nás pro naše veliké hříchy od P. Boha dopuštěné, sem do království Českého přitáhlo a skrze ustavičné, a téměř každé hodiny dnem a nocí silných zástupů vsady po celém panství Náchodském do městeček a vesnic příjíždění lidé poddaní netoliko o dobytek všecek, svršky a nábytky, ale i o hrdla svá střelbou a sekáním, trápením a soužením přichází. A kdo ještě jakékoli věci ve skrýších uschoval, dobytím a uzmutím toho všeho jest zbaven. O tom soužení

možno není V. hrab. Mti. dostatečně vypraviti a vypsati. Město naše i se šosovými vesnicemi každodenním hlídáním jak sebe samých, tak i zámku V. hrab. Mti. strážným v povinné věrnosti trváme. Majíce od nepřitele několikrát psaní i ústní zkázání učiněná . . . ničím se ustrašiti nedáme v té pevné naději, že brzkou pomocí osvobozeni budeme; nebo v tomto uzavření, co máme, již pro hlad nestačuje. Venkovští pak lidé s ženami a dětmi, jsouce chleba žádostivi, po lesích a horách bídně při hladu se nuzí. A tak my věrní a chudí lidé k V. Hr. Mti. své Bohem dané vrchnosti, s tímto smutným spisem důvěrně se utkáme a pro P. Boha pokorně prosíme, abychom při starodávných výsadách zachování byli a v daních nám uleveno bylo.“⁴⁸⁾

⁴⁸⁾ J. M. Ludvík tamže 195—194.

Rozebrání náhrobníku Viléma z Rožmberka 1621.

Sděluje Hynek Gross.

Třeboňský kníž. archivář p. Frant. Mareš uveřejnil v XV. dílu tohoto časopisu na str. 22—26 zajímavý článek nadepsaný: „Někdejší epitafium Viléma z Rožmberka v chrámu Páně sv. Víta v Krumlově“. V něm podává zprávy o nákladu, za nějž Petr Vok pořídil svému bratru důstojný náhrobník, a o umělcích, kteří dílo to provedli. Kromě toho vyobrazuje dvě mosazné okrasy v reliefu, které se mimo dvě náhrobní desky a mramorové sloupy z něho dosud zachovaly.

V knížecím archivě Krumlovském leží tři psaní o neuctivém odstranění pomníku muže o vlast a Krumlov za sloužilého. Ozývá se v nich rozhořčení, že k tomu došlo a to beze všeho dovolení příbuzenstva a příslušných církevních úřadů. Rektora kolleje Alberta Chanovského z Dlouhé vsi, původce tcho činu, zahrnuje výčitkami sama choť pana Viléma z Rožmberka Polyxena, rozená z Pernštýna, čtvrtá jeho manželka, která přečkavši jej, po druhé se vdala za nejvyššího kancléře českého Zdeňka z Lobkovic a stala se pramáti hlavní větve knížat Lobkoviců a byla prababičkou choti prvního vévody Krumlovského z rodu Schwarzenbergského, knížete Adama Františka. Psaní paní Polyxeny dýše účtou k zvěčnělému choti.

Rektoru dostalo se i důtky od arcibiskupa Pražského Jana, jenž připomíná, že ve zrušeném náhrobníku odpočíval pán vzácný rodem a příbuzenstvím, přední ozdoba říše, vymámený od panovníků řádem zlatého rouaa, dědičný pán Krumlovský a dobrodinec církve a toho chrámu Páně.

Úředník pak paní kancléřové Jan Hynek Vamberský z Rohatec v listu, na rozkaz její poslaném, diví se, že naldnou v kostele nebylo místa, ač epitafium mnoho let již stálo a nikdy žádnému na překážce nebylo.

Pan Mareš, soudě z písemností do té doby známých, ivně klade rozebrání památníku Vilémova do let 1612

14. Ale ze zmíněných dopisů, k řádkům našim přičtené jsou datovány vesměs z r. 1621 a sice ze 12 a 14. července, jde na jevo, že se to

událo nedávno před tím, tedy asi ještě r. 1621. Těmito zprávami pošínuje se snesení náhrobníku dále do 17. stol. a třeba tudíž poznámku Březanovu v životopise Petra Voka z Rožmberka obmeziti toliko na doslovné její znění, na sundání rytíře rožmberského s vrcholu epitafia.

Dvě česká psaní uvádíme v transscripci.

I.

Ctihodný Pane Pater Rector!

Porozumívám tomu z veliký a hluboký žalosti srdce mého, že Jste hrob Jeho milosti slavné, hodné a vzácné paměti pana Viléma z Rozmberka, pana manžela mého nebožtíka zbořiti a vedle svéj libosti a pohodlí změnití dali, pravíc, že se to s mým povolením a vědomím se stalo. Já se Vás dotazuji a prosím, abyšte mně zprávu dali z čí poručení se to stalo, a kdo k tomu radil, a tolikéž Vás žádám, abyšte na mně prokázali, komu a kdy sem k tomu svéj dovolení dala. Když zprávu míti budu, budu věděti, co k tomu říkati. Já se neznám k tomu, abych žádný vědomosti o tom měla, ani mý dovolení k tomu dala. Než Pána za svědka беру, kdy by mi možno bylo, nercili, aby jeho hrob ponížila, že bych ho na vltář postavila. Buď Bohu žel, že tudy nebudu věděti, komu co dobrého dělati, tak vzácný pán aby tak zlehčen měl býti. Když zprávu budu jmíti, budu věděti, co s tou věcí dělati.

S tím Pán Buoh s námi se všemi!

Datum v Vídni 19. Mai leta 1621.

Polixena, paní z Lobkovicz,
rozená z Pernštejna.

Ctihodnému knězi Albertovi Chanovskému Dlouhoveskému z Dlouhé vsi, rektorovi kolleje Societatis Jesu Krumlovské k dodání.

Na rubu:

In templo S. Viti dirutum mausoleum p. m. Guilielmi Rosensis integre cum epitaphio priori restituendum.

Lit. 9: Num 4.

Orig. na papíře,

přitištěna malá rodinná pečeť pernštýnská.

I 3Ka 43b.

II.

Joannes, Dei et Apostolicae Sedis gratia Archiepiscopus Pragensis, Princeps, Legatus natus, Sacrae Caesariae Majestatis Consiliarius.

Reverende devote nobis dilecte! Omnem Vobis a praepotenti Deo felicitatem precamur. Euae(!) ecclesiarum parochialium inprimis publicum jus foundationem, solennes sepulturas et his similia concernunt in his nostrae, si quid mutari intersit, ut loci ordinarii voluntatis arbitrium requirendum, satis manifeste concilia distinguunt. Certa autem relatione accepimus, *superioribus diebus* tumultum, quem illustrissimus dominus Wilhelmus Rosensis, fel. recordationis Regni huius supremus Burggravius se, in aede parochiali civitatis Cromloviensis singulari deuotione et consilio memoriae suae et illustrissimae coniugis posuerat, *Vestra dispositione* et imperio, nec reverendo domino archidiacono praemonito, *disiectum esse*. Miramur equidem cuius in parochias tanta autoritas, ut insciis Nobis illud praesumat. Illustrissimus dominus Rosensis non ex plebeiorum numero censebatur. Regni huius erat indicti magnum decus. Princeps ipse, Germaniae principibus affinitate junctus, quem Regum ac Caesarum augustissima Domus aurei velleris ornamento illustriorum constituerat, de religione publice ac privatim bene meritus, cui Nos ipsi justa, christiano more corpore tumulato, solemni actione persolvimus in parochialem Cromloviensem ecclesiam liberalitatis affectum explicaret. *Sunt* etiamnum ex regni primis et illustrioribus, *qui eiusdem memoriam observant* et aestimant, nec Videmus, quae causae Vobis suffragentur, ut viri principis illustrissimi, hereditarii quondam *dominii Cromloviensis domini, parochialis ecclesiae fundatoris* tumultum (sic!) tam facili actione, privata voluntate moveatis, nec domino archidiacono in consilium adscitis, nedum Nobis requisitis.

Esto, ut rationes aliquae produci possint, at summa archiepiscopalis auctoritas calcari non debebat, nec Vobis aut cuiquam collatorum ea potestas, ut in parochialibus ecclesiis ea, quae catholica saeculorum consuetudine et repetitis actionibus probavit, non accedente consensu nostro, ut loci ordinarii confundant et evertant. Meminisse etiam Vos oportebat futurum, ut alii, quorum magna autoritas, quorum in regem, regnum et ecclesiam fides illustrissima enituit, actioni huic nimis facili indignarentur. *Adhuc enim vivunt et regnum hoc ut coelum stellae convestiunt, qui illustrissimi domini Rosensis gloriam non ignorant*. Certe in actiones consimiles maturo magis consilio progredi, nec auctoritatem ecclesiae praesulis a Vobis temerari concedet. Praestolamur quidem, quid aliis *sanguine et affinitate domino Rosensi juncti dicturi sint*. Interim actionem hanc in nostrae jurisdictionis vilipendium exercitam anxie ferimus et

monemus, ne in posterum quicquam in iis, quae publica sunt, circa parochiales ecclesias decernant, aut immutent, nec falcem creditae Nobis potestatis jurisdictioni privato impetu vel adfectione adponant, facturi alias, quibus ecclesiae et eiusdem Praesulum jus et autoritas vindicetur. Haec monere volumus. De reliquo benignissimo Vos adfectu completimur et Deum rogamus, ut in omne opus publico fructu abundetis.

Datae in archiepiscopali nostra residentia

Pragae 12. Julii anno 1621.

Joannes archiepiscopus.

Reverendo devoto, nobis sincere dilecto N. K. Societatis Jesu, collegii Cromloviensis rectori.

Na rubu regest: Archi-Episcopus reprehendit rectorem collegii, quod ausus sit tumultum Rosenbergicum diruere.

Lit. G. Num. 3. I. 3 Ka 43b.

Orig. na papíře, otisknuta pečeť arcibiskupova.

III.

Dvojctihodný Pane N. Rektor Coleje Societatis Jesu v městě Krumlově Českém!

Od pána Boha zdraví a při něm jiné všeckno nejlepší dobré přeji Vaší mti. věrně rád.

Podle toho Vaší mti. oznamuji, že jest Její Milost nejvyšší paní, paní kancléřová království Českého paní, paní má milostivá, psaní Vaší mti. dostati ráčila a pro mnoho jiné zaneprázdnění sama psáti jest Vaší mti. moci neráčila,*) mně milostivě poroučejíce Vaší mti. napsati, že jest Její mt. dokonce žádně nejmenší vědomosti o tom jmíti neráčila, na to pak tomu neráčila raditi, aby se tím hrobem anebo epitafium, kdežto mrtvé tělo slavné a svaté paměti Jeho Milosti pána, pana Viléma z Rožmberka, předešlého pana manžela Její mti. paní tu v městě Krumlově odpočívá, čím nejmenším hnouti jmělo. A jest Její mti. paní s nemalým podivením, aby teprva neničko to místo komu překážeti jmělo, poněvadž již mnoho let tak stálo a nikdy žádnému na překážce nebylo. Nýbrž Její mt. paní, paní ráčí chtíti to jmíti a o to se přičiniti, aby zase tří hrob anebo to epitafium téhož slavné paměti Jeho mti. Pána z Rozumberka nic méně nežli tak, jak předešle byl zcela a zouplna zase na tom místě postaven byl. S tím milost Boží s námi býti rač!

Datum v městě Vídni, ve čtvrtek 14. dne měsíce Julii leta 1621.

Vaší mti. k službám volný

Jan Hynek Vamberský z Rohatec,
rukou vl.

Dvoji ctihodnému knězi N. a panu Rectorovi Colleje Societatis Jesu v městě Krumlově Českém k dodání.

Orig. na papíře

I. 3 Ka 43b.

*) Zatím však psaní panino jest dříve datováno, než jejího úředníka.

nás nález, že všechny tři indexy spadají do skupin, jež vesměs na počet lebek jsou nejbohatší. Poměry těchto skupin jsou následující:

Při indexu šířko-délkovém z 321 lebek jest zastoupeno ve skupině indexů 75·0—77·5 lebek 65, t. j. 20·3 proc., při indexu výško-délkovém z 267 lebek ve skupině 72·5 až 75·0 lebek 77, t. j. 28·8 proc. a při indexu výško-šířkovém ze skupině 95·0—97·5 lebek 44, t. j. 17·6 proc.

V podobných maximech udržuje se lebka naše i při dalších čelních indexech, t. j. nejmenší šířky čela ze šířky lebečné a ze šířky obličejové zygialní (jen přibližně):

1. z 302 lebek mezi ind. 67·5—70·0 lebek 91, t. j. 29·9 proc.;
2. z 215 lebek mezi ind. 75·0—77·5 lebek 52, t. j. 24·2 proc.

Při indexu vlastním čelním, t. j. nejmenší šířky jeho k největší řadí se lebka do skupiny v četnosti teprve třetí na řadě, a sice s 52 ze 271 lebek mezi ind. 77·5—80·0. Nejbohatší skupina čítá 75 lebek mezi ind. 80·0—82·5 a druhá 58 mezi ind. 82·5—85·0. To jsou vůbec nejbohatší skupiny, jelikož již následující skupina sklesá v počtu na 32 lebek.

Stojíme zde před faktem, že lebka naše v celkovém přehledu všech dosud nám známých staročeských lebek vykazuje sedm veledůležitých indexů, které náležejí k těm nejčetnější se objevujícím. Lepšího důkazu pro staročeskost naší lebky dle nynějších zkušeností sotva si lze představit.

Zbývající ještě čtyři indexy nenáležejí k těm nejčetnějším skupinám, z nich index otvoru týlního dlužno pro staročeské lebky docela excentrickým nazvati. Dva indexy z nich jsou kombinované se šířkou spodiny, která svou velikostí rovněž patří mezi méně hojnou mezi lebkami staročeskými. Konečně index occiputu jest v celkovém přehledu rovněž méně hojný, nabývá však neobyčejného významu vzdor své velké hodnotě při skupině lebek z okolí Slaného. Má tedy neobyčejný význam lokální. Z té příčiny jest nutno vyšetřiti, jak se indexy naší lebky chovají také ku lokálním skupinám lebek staročeských.

Ve své výše citované práci jsem na to upozornil, že staročeské lebky lokálně se od sebe různí, a podle mých zkušeností rozeznával jsem skupinu z okolí Poděbrad, z okolí Mladé Boleslavi, Slaného, Prahy, Kolína, Čáslavi a jihočeskou.

Okolí dlužno zde bráti v širším smyslu tak, že ona jmenovaná města jsou jen titulem nahodilým pro rozsáhlá teritoria, do kterých spadají jednotlivá naleziště lebek staročeských. Jest to jenom počáteční pokus, daný sám sebou dosavadními nalezišti.

Tyto lokální změny v lidu — arci mám zde na mysli jenom kranilogii — povstávají dle mého náhledu jedině tím, že staročeský lid sám sebou od počátku tvořící svou vlastní kranilogickou směsici různých odrůd lokálním rozprostřením po vlasti naší a tudíž i částečným jakýmsi izolováním vypěstí si během času svůj zvláštní kranilogický ráz, částečně jen od původní směsiny odchylný, nicméně však v té původní směsi obsažený. Jinak řečeno, lokální ráz směsiny jest vždy jenom částí celé původní směsiny, nehledě arci k tomu, co taková lokální směsina může dalším stykem a křížením se z cizorodými živly v sebe přijati. V souhlasu s autory nejpřednějšími francouzskými, jako jest *Broca* a *Topinard*, že vliv „milieu“, pokud naše

zkušenosti nazpět stopovati se dají, není dokázatelný, jsem z přesvědčení na základě vlastních zkušeností kranilogických rozhodným zastancem konstantnosti typů lebečných. Tuto konstantnost nehledám však ve ztrnulosti typů celku, nýbrž ve ztrnulosti jednotlivých znaků lebečných, jichž po případě i prokázaná měnitelnost se přirozeným způsobem, t. j. křížením vysvětlí.

Křížením se dovedou se lebeční známky nejen měnit ve střední hodnoty, ale i také vyměňovati, některé více, jiné méně. Jsou tedy jednotlivé znaky vzhledem ku křížencům stálější, jiné méně. K těm méně stálějším dle mých a jiných zkušeností (*Ranke, Holl*) náležejí také index šířko-délkový.

Jelikož vůbec není myslitelno, aby některá rasa lidská vyvinula se na podkladě jen jediného tvaru lebky, shledáváme se ve všech rasách již od nejstarších dob se směsivou různých typů lebečných, tedy i kříženců jejich. Za takých okolností charakterisuje rasu vedle určité směsiny i ten neobyčejnější typ v ní. Že žádná asi lebka takového typu nemůže nám pro možnou změnu i výměnu jednotlivých známek, při směsivě i pro možné přimíšení se cizorodých známek představovati ideal takového typu, jest samozřejmo. Idealem takové typické lebky může se státi jen pracnou zkušeností dobytý lebečný tvar, jenž jest složen ze samých znaků v rasových lebkách neobyčejnějších, tvar to, jenž v přírodě sotva existuje.

Náš náhled, že každá rasa, jsouc již od počátku složená z různých elementů, i když pěstuje si něco, co stává se v ní neobyčejnějším, nejhojnějším, a co jí pak charakterisuje, variruje samozřejmě široce ve svých známkách, a to jest, co se „individuální variací“ zove. Název to, jenž neobsahuje v sobě výklad, jak taková variace vznikla. Když my pokoušíme se o rozbor takové variace, netřeba nám k této t. zv. individuální variaci zřetele bráti.

Konstantnost typů i znaků v našem smyslu jest vlastně do jisté míry synonymum dědičnosti, a proto také o té konstantnosti platí zákony dědičnosti vzaté ze zkušenosti. Nepodceňuji vlivy „milieu“, t. j. klimatu, kultury na rozvoj lebečný, jsem však na základě svých zkušeností na lebkách českých z různých dob v úplném souhlasu s *Brocou*, jenž toto provedl na lebkách pařížských, že nelze dosud nic jiného konstatovati na lebkách, než že se jen míšením a děděním konstantních známek mění. Proto mám také za povinnost, každé mi nové skupině lebek v první řadě v tomto ohledu věnovati pozornost a zpravidla to také stačí, tak že není zapotřebí vliv jiný na pomoc bráti.

Dotýkám se zde toho z té příčiny, abych naznačil, co vidím v těch individuálních variacích typů a známek a v individuálních variacích teritoriálních skupin jinak stejnorodých lebek. Tím jsem také v souhlasu s moderní kranilogií francouzskou, která z variací lokálních skupin moderních lebek soudí na pohyb obyvatelstva v nich (*Hovelacque, Hervé, Pitard* a j.).

Odbočil jsem arci předcházejícím z programu této práce, myslím však, že to bylo nutno, abych své stanovisko, s jakého na podobné práce hledím, osvětlil, prve než přistoupím ku vyšetření vzájemnosti naší lebky s teritoriálními skupinami staročeských lebek. Musíme srovnati znova všechny indexy naší lebky s indexy oněch skupin v Čechách.

Index široko-délkový naší lebky, t. j. 76·9 souhlasí co do nejčetnějšího zastoupení se skupinou lebek Podě-

bradských, Slanských a Pražských; index výško-délkový se skupinou pražských a slanských; index výško-šířkový se všemi až na skupinu litoměřickou.

Tedy ve všech třech kardinalních indexech, tykajících se hlavních dimensí lebečních, jest naše lebka nejvíce se Slanskými a Pražskými v souhlasu.

V indexu čela ze šířky lebečné spadá opět do maxima všech skupin až na Litoměřickou, v indexu čela ze zygialní šířky obličejové však jen do maxima Pražska, Kolínska, Čáslavska a jihozápadu českého. V indexu čistě čelním však jenom s Mladoboleslavskou, Kolínskou a Čáslavskou. Čelní indexy jsou, jak vidno, různé, kombinované jednak se šířkou lebky, jednak s obličejem svrchním a jednak s největší šířkou čela. První jest všeobecný, totiž téměř všem skupinám v maximum společný, druhý se tváří řadí naši lebku k lebkám skupin jaksí nejnižnějších, t. j. kde hojnější počíná býti dle dosavadních našich zkušeností brachycephalie, na Pražsku a Čáslavsku. Kolínsko jest většinou brachycephalické. Index poslední, čistý čelní jest také již charakterem jen brachycefalních lebek, které jako takové na Kolínsku se vyskytují.

Naše lebka souhlasí tedy v hlavních dimensích lebečních s dlouholebými staročeskými lebkami okraje Pražského a Slanského, v čele však s brachycephalií Kolínskou.

Jak se chová naše lebka ještě v ostatních indexech ku staročeským lebkám? Zbývají nám ještě indexy kombinované s basí lebečnou.

Rankeho index basální (nasion-basion: šířka bima-stoidalní) jest celkem malý, 88·3 a co takový charakteristický jest jen pro Kolínskou skupinu, zejména krátkolebce staročeských. On nám napovídá, že přední polovice lebky naší jest krátká jako v brachycephalii. Jest v úplném souhlasu s vlastním indexem čelním, 78·3, který znamená značné do předu zúžené čelo, k čemuž basální index dodává, že jest čelo krátké. Z toho následuje nutně, že naše lebka jest *kříženec dlouholebého a krátkolebého staročeského idu*, jeví se v tom, že přední část lebky patří vlastně krátkolebci, zadní pak dlouholebci. Podotýkám zde výslovně, že tento malý index basální není charakterem všech krátkolebých, nýbrž výlučně charakterem staročeských krátkolebce z Kolínska, jelikož v moderních českých lebkách (dle Poříčanských u Českého Brodu, Roveňských u Vysokého Mýta a Štěpanovických u Klatov), které jsou s ohromnou převahou krátkolebce, takový basální index hraje jen podružnou roli. Zároveň jest to důkaz, že ve staročeském lidu mšil se lid dlouholebý s krátkolebým, a odpírá to tvrzení, že dlouholebci staročestí znenáhla přeměnili se bez křížení s brachycephalií na krátkolebce. Zajímavé jest, že takový index dle *Rankeho* podobně spoře zastoupen jest u moderních Starobavoráků; za to procento jeho stoupá u moderního lidu z Waischenfeldu, kde dle *Rankeho* lid německý jest smíšen se Slovany.³⁾

³⁾ Index basální v lebkách starobavorských do ind. 92·5 jest zastoupen ve 34·0%, v lebkách waischenfeldských však 75·8%. Staročeské lebky mají jej ve 43·1%, souhlasně asi s procentem celé brachycephalie mezi nimi, Poříčanské lebky 37·0%.

Jak jsme se již při popisu lebky zmínili, jest jej basální šířka značná (bimastoidalní), tak že v poměru ku šířce lebečné dosáhne index 78·3. Tak vysoký index mezi staročeskými lebkami není obyčejný a poměrně nejvyšších čísel dojde ve skupině Poděbradských a Kolínských lebek. V Kolínsku jsou to většinou dlouholebci, kteří se tak vysokými indexy honosí. V moderních českých lebkách tento index téměř vymizel. Za to přichází hojněji u českých skrčených, a ve své citované již práci naznačil jsem, že lid staročeský z Poděbradska největší shodu jeví s lebkami českých skrčených. Ten jest opět s Kolínskými brachycephaly smíšen a zkřížován.

Index týlního otvoru (100·0) jest rozhodně excentrickým a všude vzácným. Jeho provenienci jest těžko uhadnouti. On se trouší všude, jak se zdá, jen u brachycephalie staré i moderní.

Vysoký index occiputální 21·2 naší lebky jest charakterem staročeských dlouholebce. V také vysoké to hodnotě zdá se, že dle Vraclavských lebek v moderních lebkách mizí. Zajímavé jest, že mezi dlouholebci staročeskými jediná skupina Slanská tak vysedlý occiput v největším počtu vykazuje.

Výsledek rozboru lebky sv. Ludmily jest následující:

Lebka sv. Ludmily jest leb ženská, příslušející starší osobě. Její známky, vyplývající se vzatých měr, nejen že nevymykají se ze souhrnu známek ze staročeských lebek nám známých, nýbrž ony po většině souhlasí se známkami, které v staročeských lebkách nejčastěji se nalézají. Její hlavní dimensialní míry, jakož i její celkový obraz, t. j. tvar ovoidní, vzadu široký s vyčnělými parietálními hrboly, vysedlý occiput, kryjí se úplně s tvarem lebečným, který já nazval slovanským. Lebka hlásí se k mesocephalii a k delšímu tvaru slovanské lebky a jest zároveň křížována s brachycephalií, která mezi soudobnými Staročechy se rovněž objevuje. Territorialně nejvíce upomíná na lebky staročeské ze středních Čech ze Slanska a Pražska, t. j. severně od Prahy na levém pobřeží Vltavy a Labe.

Svatá Ludmila byla dcera Slaviborova ze Pšova. Neznáme dosud lebek ze starého Pšova (Mělník) aneb jeho okolí, avšak Pšov sám hraničí bezprostředně na teritoria, která jsme Pražsko a Slansko nazvali. Na východ od Mělníka jsou staročeská naleziště brachycephalů, t. j. Hradsko a Libčany.

Tyto úsudky platí arci jen potud, pokud naše dosavadní zkušenosti dalšími nálezy a studii o staročeských lebkách se podstatně nezmění.

Podrobnější úvaha o lebkách staročeských jakož i kritika dosavadního studia o účelu následuje v dalším odstavci.

Roveňské 37·9% a Štěpanovické 43·1. Z toho poměru dalo by se soudit, že slovanský lid Waischenfeldský byl asi příbuzným brachycephalickému lidu staročeskému, a že lid ten do našich dob v moderních lebkách českých se nepatrně rozmnožuje, ještě ponejvíce ve Štěpanovicích na Klatovsku, jelikož oněch 43·1% pro staročeské lebky znamenají vlastně pro staročeskou brachycephalii téměř 100%.

Nález mincí z Hodomyšli z XV. stol.

Sděluje Josef Smolík.

Obec Hodomyšl v okresu březnickém náležela v XV. st. k panství rožmitálskému, jímž vládl rod p. Lva z Rožmitála od r. 1414 do XVI. věku.

V září r. 1902 uhozeno zde při polní práci na hliněnou nádobku, přikrytou puklicí, v které se nacházely 492 mince, z nichž 5 byly uherské dukáty a ostatní vesměs groše, a sice pražské, míšenské, hesské a j. „Poklad“ s nádobkou a puklicí dostal se neporušený do musejní sbírky a popisuje se stručně takto.

A. Dukáty. Uherského krále *Sigmunda* (1387—1437) 4 kusy; na lícu každého jest uhersko-český štít s příslušným opisem, a na rubu v celé postavě zpřímá sv. Ladislav, a sice na 3 kusech mezi *K—R* a na 4. mezi *I.* a říšským jablkem, v němž jsou šlégle křížem, — Nástupce jeho *Vladislava I.* (1440—1449) 1 dukát má na lícu čtveřený štít, v jehož 1. poli uherské pruhy (řečky), v 2. polská orlice, v 3. litevský „pogoň“ a v 4. patriarchální kříž; na rubu stojí sv. Ladislav mezi *R* a *z*.

B. Groše. 1. *Pražské* groše *Václava III.* (30)*, *Jiřího z Poděbrad* (50) a *Vladislava II.* (8). — Krále Jiřího grošů známe několik set, a na všech kolem koruny jest opis:

† GEORGIUS ★ PRIMVS.

Rozdělovací znaménko (★) bylo dosud pokládáno za vůbec jediný na těchto mincích, a sotva kdo se nadál jiného. V tomto nálezu však vyskytnul se groš s opisem:

† GEORGIUS × PRIMVS.

tak že toto rozdělovací znaménko (×) přichází zde poprvé. — Groše *Vladislava II.* jsou z prvních let jeho panování a mají kolem koruny: † WLADISLAVS · SEQUVREVS. 2. *Míšeňské* groše. Začínají kurfirštem *Fridrichem I.* (1382—1428, kurf. od r. 1423), jsou obyčejného rázu o † o RRID o ... (1) a když mincoval společně s *Vilémem II.* a *Fridrichem IV.* mají v opise H o W o H o ... (1). — Jeho nástupce *Fridrich II.* razil nejprve společně s *Fridrichem IV.* a *Sigmundem* (1428—1436) a sice groše štítové (3) i křížové (3), na každém: H o H o S o ... Dále vybijel společně štítové groše se svou matkou *Kateřinou* a *Vilémem III.* (1440—1442), v opise K o R o W o ... (3); též pouze s *Vilémem III.* (1442—1445) tedy H o W o DEI o ... (55). — Veliká rozmanitost jeví se na groších, jež razil *Fridrich II.* († 1464) pouze se svým jménem, bez společníků. Jsou to zejména groše štítové s rozličnými značkami před opisem: H o DI o ... (2), nebo H o DEI o ... (50), též H o D o ... (1), pak groše mečové: H o DI o ... (51) a H o DEI o ... (23), jakož i se dvěma štítky, mečovými a routovými: H o DEI o ... (12), které přicházejí též na společných groších s *Vilémem III.*: H o W o DEI o ...

* V závorce udán počet kusů.

(65). — Na konec razil *Fridrich II.* společně se svou manželkou *Markétou*, a sice groše mečové i štítové. Na prvních vidí se uncialka jejího jména *M* nad lvem na rubu, kdežto na lícu jest buď H o DI o ... (49), nebo H o DEI o ... (13), zřídka H o D o ... (1). Na druhých, jež vybijeny byly v letech 1463 a 1464 není *M* na rubu, nýbrž v opise na lícu, totiž: *M* o H o DEI o ... (3). — *Viléma III.* († 1482) byly zde štítové groše s opisem: W o DI o ... (1) a W o DEI o ... (3), pak routové dvojího druhu. Na jedněch totiž se tituluje W o DI o GRACIA o TVRINGE o LAR (1), a na druhých W o DI o ... DVX o SAXONIA (24), kteréžto pojmenování saské země přichází na mincích poprvé. — Nejmladší míšenských grošů byly dva druhy *Arnošta* a *Alberta* (1464—1486), totiž groše mečové (2) a se dvěma štítky (4), na všech začínal opis: H o K o DEI o ... Vzácnější všech těchto byl společný groš *Ludvíka II. Hesského* a *Fridricha II.* Jest docela rázu míšenského, ale kolem liliového kříže v čtyřoblouku s písmeny Q-R-V(X) nachází se za landsberským štítkem L o H o DI o GRACIA o TVRING o LAR (1). — Míšeňské groše v takové nepřetržité časové posloupnosti s tolika odchylkami téměř každého druhu — dokud povědomo — v žádném domácím nálezu se nevyskytly.

Z ostatních grošů uvádíme *hesské*, a sice *Ludvíka II.* (1413—1458), na jichž lícu lev v čtyřoblouku a na rubu lev ve štítě (6), a *Ludvíka III.* (1458—1471), lev se štítem „Nidda“ na lícu, a liliový kříž na rubu (15). — *Brunšvické* korunové groše *Alberta III.* (1427—1486) mají na lícu kolem liliového kříže v opise malý štítek, v němž dva brunšvické sloupy křížem a * ALBERTVS o DI o GRACIA o DVX, na rubu pak kolem lva se štítem, v němž rovněž brunšvický sloup; opis: * GROSSVS o DVX o BRVNSVICENSIS (2). Tyto groše podobají se velice současným grošům míšenským; štít s brunšvickým sloupem skoro vypadá jako štít landsberský, a v malém štítku dva sloupy křížem připomínají dva meče křížem na groších kurfirštských. — Z ostatních mincí zasluhuje zmínky groš *würzburgského* biskupa *Gottfrieda Schenka z Limburka* (1443—1455). Na lícu jest čtveřený štít, v jehož 1. a 4. poli znak biskupství, v 2. rodinný, a v 3. prapor francský, kolem toho: † MON * ARG * HERBIPOLMS *; na rubu sv. Kilian v celé postavě zpřímá drží meč a berlo, kolem něho: SARCVS-KILIANVS (1).

Pozoruhodná jest též mince města *Norimberka*. Na lícu má štít se dvěma znaky a opisem: † SOLIDVS · NVRBBERGENSIS; na rubu pak kolem orlice: MON · TA * ARG (TH) A * MAIOR (1). — Rovněž po jednom byly tam: *braniborský* groš *Alberta Achylla* (1470 až 1489) a groš hrabat z *Mansfelda* se štítem a sv. Jiřím; v opise G o G o V o ...

Dobu, kdy „poklad“ hodomyšlský do země se dostal, poznáváme z pražských grošů *Vladislava II.* Bylo jich pouze 8, a na každém — jak už připomenuto — totéž rozdělovací znaménko (*), z čehož jde, že grošů těch někdejší

více po ruce neměl asi proto, že jich vůbec toho toho ještě v oběhu nebylo. Vladislav II. začal Hoře vybjjeti roku 1472, a tuším, že nechybíme, kopání „pokladu“ položíme do r. 1473—1474; ce tomu neodporuj.*)

lékteré mince, jichž v numismatické sbírce musejní bylo, jsou tam uloženy, ostatní pak s nádobkou i putaveny v mincovním kabinetě ve vitrině č. 8.

Přehled.

Pražských grošů . . .	88
Míšenských „ . . .	372
Hesských „ . . .	21
Brunšvických „ . . .	2
Různých po jednom	4

Stříbrných mincí 487 a 5 uhér. dukátů.

Zprávy a drobnosti.

Archaeologické komise při české Akademii. výbor království Českého poskytl pro léta 1901 a

2000 korunách na praehistorické probádání královského. — Zemský výbor k částečnému uhrazení ojených s dalším odkrytím a slohovým restauračním fresek v kapli sv. Klimenta v Staré Boleslavi podporu až do 2400 K s tou podmínkou, že vedení opravy svěřeno bude dohledu Archaeologické komise při České Akademii a místního c. k. konzervátora nákladem restauračního nahradí kollektiva staroboleslavská Archaeologická komise se aby bylo postaráno o dokonalé odkrytí fresek a mezer a nikoli o restauraci malířskou. Ustanovena byla komise. — Prof. Josef Soukup podal Archaeologické zprávu o freskách v kapli zámku Žirovnického

přání, aby byly cele odkryty a fotografovány. tuto vyhověno. Fresky nákladem Arch. komise odřízeny fotografie, kolorované kopie nejzajímavější a vydána o nich monografie v Památkách archeologických. Vyobrazeny a popsány budou dále v Soupisu památek okresu Pelhřimovského. Majitel velkostatků hr. ze Šternberka dává fresky Arch. komisi k volné

Pokud by mohly býti se stěny sňaty, budou daskému Museu. — Lidovědná sekce ujednala polán o vydání Soupisu památek lidových na Blatsku. pracovníků o tomto díle stojí sl. Emilie Fryšová, měšťanských škol v Soběslavi. — Ze vzácného kolektiva, který byl z Jenu zapůjčen, pořízeno nárchaeologické komise 30 fotografií. — Praesidium kom. vydalo tiskem cirkulář o publikacích Arch. který byl zaslán školám a korporacím. — V sezení dne 22. dubna r. 1902 o podání prof. Malečka v příčině zachování kostela sv. Petra na Zderaze. Usneseno, aby podán byl v této věci spis přímo k ministerstvu a k Ústřední komisi ve zachování této památky.

členy komise byli zvo. Domečka, městský tajemník v Hradci Králové, a Fryšová, ředitelka měšťanské školy v Soběslavi, učitel v Humpolci, Josef Košťál, gymn. profesor v Praze, Josef Král, učitel ve Vamberce, Josef Petel v Lomnici n. P., pí. Aug. Šebestová, spisovatelka v Dobrušce, Ant. Tomáček, poštovní úředník v Litomyšli. — ministerstvo vyučování povolilo subvenci 600 K na „Památek Archeologických“ roku 1901. Obec věnovala a odvedla III. lhůtu subvence, 5000 K

na Soupis měst Pražských. J. J. Moric kníže z Lobkovic daroval 6000 K na Soupis zámku Roudnického; J. J. Ferdinand kníže Kinský 600 K, okresní výbor v Chrudimi 400 K, rada města Chrudimě 400 K, spořitelna v Chrudimi 100 K na Soupis okresu Chrudimského; občanská záložna v Karlíně 200 K a město Kostelec n. L. 100 K na vydání Soupisu okresu Karlínského; městská rada v Jindřichově Hradci 100 K a Jednota záložna t. 40 K na Soupis okresu Jindřichohradeckého. — Okresní výbor v Hlinsku koupil 25 výtisků a Občanská záložna t. 10 výt. díla „Lid na Hlinecku“ od Dra. K. Adámka. — Občanská záložna ve Vysokém Mýtě věnovala 40 K, městská rada t. 100 K, okresní výbor t. 200 K na Soupis okresu Vysokomýtského. — Okresní výbor v Slaném 300 K, občanská záložna t. 300 K, obecní zastupitelstvo t. 200 K, okresní hospodářská záložna t. 40 K, městská rada v Kralupech 20 K, okresní výbor ve Velvarech 100 K, okresní výbor v Novém Strašecí 100 K na Soupis památek okresu Slanického. — Okresní výbor v Nechanicích 50 K na Soupis okresu Královéhradeckého.

Na vydání „Willenbergových Pohledů na města, brady“ poskytnuta podpora 400 K; Fr. Kretzovi schválena podpora 100 K na studijní cestu; na vydání Codexu Vyšehradského věnována podpora 2000 K.

Co se týče Soupisu památek měst Pražských, dostalo se Archaeologické komisi povolení k opatření výkresů, fotografií a popisů památek pražských vůbec a na Hradčanech zvláště od Nejvyššího hofmistra Jeho Veličenstva, od Jeho Eminence arcibiskupa Skrbenského, od c. a k. místního velitelství vojenského, od metropolitní kapitoly u sv. Víta, od kapitoly u všech Svätých, od Jednoty pro dostavění chrámu sv. Víta. Obec Pražská zaslala ověřovací listy redaktorům Soupisu památek Pražských s doložením, že učiněno jest opatření, aby správcové obecních budov práce soupisné usnadňovali. — Archaeologická komise vydala 7 nových svazků soupisových: „Soupis okresu Chrudimského“ od Dra. K. Chytila v ceně K 6·50, „Soupis okresu Sušického“ od Dra. K. Hostaše a Ferd. Vaňka v ceně K 6·50, „Soupis okresu Příbramského“ od Dra. Ant. Podlahy v ceně K 7·20, „Soupis okresu Jindřichohradeckého“ od Dra. Jos. Nováka v ceně K 11·50, „Soupis okresu Karlínského“ od Dra. Ant. Podlahy a Ed. Šittlera v ceně 10 K, „Soupis okresu Vysokomýtského“ od Zdenka Wirtha v ceně 8 K, „Soupis okresu Domažlického“ od dra. K. Hostaše a Ferdinanda Vaňka v ceně K 2·50.

Hromadný nález bronzů u Horažďovic. Jakkoli jsou Horažďovice starobylé, historicky památné město, tož přec po stránce archaeologické jsou dosud velice chudy. Mimo kulturní jámu, objevenou r. 1893 v hradebním příkopu, v níž nalezi jsme s p. Danielem Majerem, stavitelem. různé střepy (Časopis přátel starožitností českých VIII. č. 4.), nebylo ve městě ještě zcela nic objeveno z doby starých sídlišť. A přece byly Horažďovice osadou již v dávných dobách pohanských. Památná Prácheň nad Horažďovicemi, druhdy se župním hradem, dnes jen se sporými zříceninami, byla najisto obydlena ještě mnohem dříve než město samo. A ani tu mimo několik hradištských střepů pod zdí hradní i jinde roztroušených nebylo nic jiného podnes vykopáno. Valy na Práchni nebyly vůbec ani vědecky prozkoumány. V různých popisech Práchně shledáváme se sice s poznámkami, že na vrchu nalezeny popelnice, že tu objeveno pohřebiště, ale tvrzení to nemá podkladů. Na Práchni nebylo badáno a také nic objeveno, mimo různé střepy, pod vrchem vyorané a zase pohozené. Také blízké okolí Horažďovic vykazuje památná místa starých osad a to: Svatopole, Boubín, Malý Bor, Velký Bor, Třebomyslice a t. d. a také u těchto míst nebylo nic nalezeno. Staré pohřebiště — mimo Střelohoštic — nebylo poblíž Horažďovic vůbec objeveno a přece tu býti musí buď v nejbližším okolí města, nebo na Práchni, nebo u Svatopole. Když je jisto, že tu lidé v dobách dávných hydlieli, tož tu musí býti také pohřbeni. Buďto byly tedy v dřívějších dobách zničeny hroby tyto, nebo jsou dosud lačnému zraku našemu ukryty. Netřeba připomínati, jak důležitoby bylo podniknouti u věci té soustavné výzkumy.

Pokud mi známo, objeveny byly bronzы poblíž Horažďovic pouze na třech místech:

1. U Střelohoštic, as hodinu cesty na j.-v. od Horažďovic vzdálených, prokopáno před 30 lety několik mohyl se skvostnými nálezy, kteréž dostaly se z části do zemského musea, z části do městského musea v Českých Budějovicích.

2. V lese Opičíně u Hejně, vesnice to $1\frac{1}{4}$ hod. na j.-z. od Horažďovic, nalezen před několika lety při dobývání pařezů pod starým jedním pařezem bronzový palstav. Ten daroval pozdější jeho majitel p. Václav Naxera městskému museu horažďovickému. U Hejně se ani tehdy, ani později nepátralo a proto nelze nic bližšího o nálezů uvěděti.

3. Třetí a zatím poslední nález bronzů v krajině horažďovické stal se letošního roku u Malého Boru a o tom budu mi dovoleno širěji promluvit.

V únoru t. r. poslán byl ke mně venkovský občan s několika bronzovými sekerkami. S radostí koupil jsem je pro městské museum horažďovické a dal jsem občanu potřebné pokyny pro případ dalšího nálezů. O svátcích velkonočních t. r. s přítelem svým Lad. Novotným vydali jsme se shlédnouti naleziště. As hodinu cesty na severozápad od Horažďovic je stará, větší vesnice Malý Bor. Ze je M. Bor osada stará, o tom svědčí zbytky prastarého hradu, který již ve 13. věku stál. Hrad nalézal se při levém břehu potoka nad mostem. V M. Boru vystřídalo se několik panských i rytířských rodin, v historii známých. Dnes není o tvrzí památky.

Neco přes kilometr cesty z M. Boru na sever, nedaleko cesty ku Třebomyslicům ční malá návrší, řečené „na vrchách“. Po jedné straně návrší je otevřený lom, dál v levo je malý lesík a mezi oběma několik kusů pozemků.

Na pozemcích je půdy orné málo. Na několika místech vyčnívá ze země „škála“ (lid tamní vyslovuje místo skála škála) zvětralé ruly. Půda tato je sypká, písčítá, lehká. Na tomto návrší ve svém poli dobýval občan Jos. Levý z Malého Boru č. p. 48. závalu, kámen z pole vyčnívající. Za tím účelem odkopal a odrýpal svrchní ornici, aby ke skále mohl. Tu ve hloubi as půl metru nedaleko skály nalezl dva menší ploché kameny, 2—3 dm dlouhé a 1 až $1\frac{1}{2}$ dm vysoké, postavené po délce. Mezi oběma kameny, schválně tak postavenými, byla hromádka černé prsti a v ní všech 9 bronzů níže popsanych. Pozemek je dosti rovný, mírně stoupá do vršku a na první pohled nic nesvědčí o nějakém pohřebišti. Majitel pozemku dovolil ochotně po žních na místě další výzkumy a kopání. Zmínky zasluhuje, že nedaleko místa toho na poli sousedním k cestě třebomyslické nalezli jsme navrch na poli různé úlomky střepů z černé hlíny, čárkami zdobených z doby gotické.

Bronzy u Malého Boru vykopené jsou následující:

1. Palstav s laloky $13\frac{1}{2}$ cm dlouhý, 330 gr těžký. Ostří je 4.2 cm široké, žlábek $5\frac{1}{2}$ cm dlouhý, $1\frac{1}{4}$ cm hluboký, po obou stranách palstavu. Kraje žlábků pro zapuštění násady jsou hodně vypouklé. Celý artefakt pokryt je temně zelenou patinou, kterou v hořené části pokrývají skvrny hnědé.

2. Palstav s ouškem, $12\frac{1}{2}$ cm dlouhý, 295 gr těžký. Do polovic délky přehnutý jsou stěny žlábků $1\frac{3}{4}$ cm hlubokého. Od polovice jde ostří, při okraji $3\frac{3}{4}$ cm široké. Celý palstav pokryt je krásnou, temně modrozelenou patinou, která je jako skvostný email. Ve žlábků pro násadku je patina skvrnitá. Palstav má hořené okraj stlačený, snad od tlučení. Ouško je $1\frac{1}{2}$ cm dlouhé, 6 mm široké o světlosti $4+7$ mm.

3. Palstav 12 cm dlouhý, 310 gr těžký. Žlábek je 12 mm hluboký a zasahá do polovice délky. Šířka ostří je $4\frac{1}{2}$ cm. Patina krásná, světle modrozelená, lesklá jak email.

4. Úlomek srpů bez kraje i konce. Váží 45 gr. Vnitřní okraj je tenký, přibroušený. Celý úlomek je $16\frac{1}{2}$ cm dlouhý. Část hořené je 4—5 mm tlustá. V širším kraji je mírný žlábek a po jeho kraji nepravidelné rýhy 2—3 mm dlouhé.

5. Palstav 14 cm dlouhý, 300 gr těžký. Kraje žlábků jsou poškozené, otlučené. Ostří je 4 cm široké. Patina světlazelená, skvrnitá.

6. Palstav 15 cm dlouhý, 320 gr těžký s ouškem. Žlábek sahá hlouběji než do polovice délky a je $1\frac{1}{4}$ cm hluboký. Stěny žlábků jsou víc rozevřené než u palstavů předchozích. Ostří je málo obloukovitě zakulaceno, skoro rovné, $3\frac{3}{4}$ cm široké. Ouško je 2 cm dlouhé, $\frac{3}{4}$ cm vysoké. Patina světle zelená, skvrnitá.

7. Dva kusy palstavu, horní a dolní, které snad patří k sobě. Střední část chybí. Hořené část je $7\frac{1}{4}$ cm dlouhá, 170 gr těžká se žlábkem $1\frac{3}{4}$ cm hlubokým. Obalné stěny žlábků se skorem dotýkají. Charakteristické je veliké a silné ucho 2 cm dlouhé, $1\frac{1}{2}$ cm vysoké, světlosti 6—8 mm. Dolní část palstavu váží 70 gr a má ostří uražené. Na povrchu má rýhy, nejspíše nárazem vytlačené. Patina světlá, skvrnitá.

8. Kus spečeného bronzů 60 gr těžký, na lomu rudé barvy. Povrch nerovný, zrnitý; patina temně zelená. —

Mimo předměty tuto popsané nalezen byl tamtéž koral velikosti lískového ořechu, který nálezece někam pohodil.

Všechny bronzy uvedené jsou dojista vzácné památky
horožďovické krajiny a jsou uloženy ve městském museu.

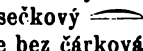
Št. K. Vydra.

Drobné příspěvky k dějinám umění a uměleckého průmyslu v XVIII. století. Z účtu kostela Svatovítského v Praze podává dr. *Ant. Podlaha*. Zhotováním *rouch bohosloužebných* zabýval se na počátku století XVIII. v Praze *Fridrich Lutta* (podpisuje se také: „Ferdinand Fridrich Lutta“). Z účtu, jež podal 6. března r. 1720 za práce pro chrám Svatovítský vykonané, vyjímáme: „Zelený tykty pod nový vornát 18 loket — 17 fl. 33 kr., k témuž vornátu zlatejch portů a [k] pluviału a k dalmatykám 69 lotů, 1 lot za 1 fl. 58 kr. — 102 fl. za 56 kr. Na vornát širokejch prýmů 11 lotů, 1 lot za 1 fl. 45 kr. činí 19 fl. 41 kr. [K] dalmatykám zelených pentlů 24 loket, 1 loket za 6 kr., činí 2 fl. 24 kr. Prasku neb zápon k pluviału 2 fl. Pentle k vornátu 10 kr., Širobeného plátua pod pluviał a dalmatiky a vornát 22 lokte 1 loket za 10 kr. — 3 fl. 40 kr. Červeného damašku 4 lokte, 1 loket po 1 fl. 30 kr. činí 6 fl. Bílýh damašku 1 1/4 loket, za 1 loket 1 fl. 36 kr. — 2 fl. 48 kr. Pluše černého 2 lokte, 1 l. po 42 kr., činí 1 fl. 24 kr. Štrafovaný bílý mor 2 fl. 3 kr. — Malíř *Pavel Fridrich Fahrnschon* zhotovil roku 1718 pro chrám Svatovítský k Božímu hrobu „13 lebensgrosse Figuren, fleissig gemalet, zwei sitzende Kindln mit Schriften, 5 Schilder mit Schriften, item 6 andere Schriften, wie auch ein Symbolum mit zweien Schriften“. Za to vše účtoval 33 zl. — Pro týž hrob zhotovil dvorní truhlář *Marek Nonmacher* šest nových barokně srohýbaných tabulí („6 neue Tafeln von 3 Ellen hoch, 6 Viertel breit, alle nach Zeichnung der Figuren sauber ausgeschweift“). — Dne 4. dubna 1716 uzavřel *Ondřej Kranner*, kamenický mistr a měšťan Malostranský s kapitulním děkanem *Gottfriedem Herbstem* tuto smlouvu: „Es verapricht gleichgedachter Steimetzmeister in bemelte Schlosskirchen vor dem hohen Altar S. Veit ein neues Glander (dessen Länge von einem Pfeiler zu dem andern sich bis 22, die Höhe aber 3 1/2 Ellen erstreckt) von tanglich grau und rothfärbigen Marmelstein, welchen er auf eigene Unkosten im Steinbruch brechen, pousiren und hereinführen zu lassen schuldig sein wird, mit durchgebrochener Arbeit und behörigen Zirathen auf gothische Arth, wie der Abriss seiget, fleissig und sauber verfertigen, solches wohl polieren und schön ausglantzten, die Staffel aber in oval aus grauen Marmelstein, nur geschliffen ohne Glantz arbeiten zu lassen, und dieses Werk auf das Beste, wie es einem ehrlichen Meister gebühret, herzustellen, auch selbstem bei dem Versetzen, damit kein Schaden geschebe, gegenwärtig zu sein, wie dann mehrerwähnte Steinmetzer sich ingleichen verobligiert, da hieran etwas untauglich oder mangelhaftes erfunden werden möchte, solches auf einige Unkosten zu verbessern . . . Vor diese seine tauglich befundene Arbeit . . . glibet Ihro Hochwürden Herr Domdechant ihme contrahirtentmassen ein Tausend zwei Hundert Fünfzig Gulden Rein., jeden zu 60 Kr. gerechnet, in guter gangbarer Münz zu bezahlen . . .“ Dílo smlouvené bylo skutečně provedeno, a do 24. září 1717 *Krannerovi* summa vyjednaná po lhůlách splacena. — Zlatník *Daniel Wallner* dodal r. 1717 kapitole sedm relikviářů stříbrných. — Téhož roku zhotovil *Marek Nonmacher* vyřezávaný rám antependia k velkému oltáři za 112 zl. Popisuje jej takto: „von saubern massbaumholz und anderem dergleichen Holz, von dem

besten englischen Zinu, von Zirathen und Laubwerk mit der Laubseeg geschnitten, wie auch auf Kupfermanier gestochen, alles sauber eingelegt, auf das beste gefertigt, von dem Bildhauer die Leisten sauber geschnitten, auch von dem Maler vergolt worden oc.“ V oné sumě zahrnuty jsou tyto částky: 15 zl. mědirytcí *Frant. Feilho*vi za cínové ozdoby na rámcí, 6 zl. 30 kr. za práci sochařskou *Anně Dorotě Grigrainové*, vdově po sochaři, a 11 zl. 15 kr. malíři a měšťanu *Janu Jiřimu Tritzovi* za pozlacení. — *Rinaldo (Renihalt) Ranzoni*, měšťan Menšího města Pražského a zlatník, dodal r. 1717: stříbrnou biskupskou berlň, vážící 5 hřiven 11 lotů za 118 zl. 18 kr., dále stříbrnou palmovou ratolest k soše sv. Víta, vážící 8 lotů 1 quintl., za 31 zl. 31 1/2 kr.; mimo to opravil čtyři stříbané sochy (od každé čítal 25 zl.), podstavec k nim náležející (rovněž po 25 zl.) a j.

Nález svitků ze zlatého drátu udál se v srpnu t. r. v katastru *Ostřetinském* při kladení odvodňovacích trubek blíž straně „na Hradcích“, polohy to na sever od obce *Ostřetna u Holic* za vysušenými nyní rybníčky se rozprostírající a pod tímto názvem všeobecně známé. Zde na pozemku majitele *Fr. Kohoutka* číslo 62. vyhodili dělníci ze příkopu 1 m. hlubokého s jílovitou zemí asi 15 kotoučků (podoby volutových per do pohovek) průměru 3 cm. ryze zlatého, 1 mm. tenkého drátku, jehož konce v očka podélná vyběhaly. Jednotlivé svitky nestejně váhy, držící 7 až 10 gr., byly do sebe tak spleteny, že tvořily kotoučkový řetízek. Jelikož dělníci zprvu si vědomi nebyli dosahu nálezů, považující drátek zlatý omylem za mosazný, stalo se, že část svitků si známi a přátelé rozebrali. Sedm kousků koupil od dělníka *Petrleho* hodinář p. *Karel Ruller* v *Holicích*, který je však roztavil (70 gr.). Jeden intaktní svitek, váhy necelých 10 gr., jakož 1 1/2 kousku deformovaného váhy 8 gr. podařilo se museu *Pardubickému* koupit získati; vše ostatní rozkramařeno! Že vůbec možno bylo po delší než dvouměsíční době o tomto nálezů bližších zpráv se dopídití a že vůbec nepropadl týž jako mnoho jiných podobných úplnému zapomenutí, sluší poděkovati panu c. k. professoru *Fr. Vr. Sovovi*, který náhodou o nálezů zaslechna uvedl na stopu výbor musejní. Taktéž projevil zvláštní ochotu učitel p. *Bělohávek* v *Pardubicích* při obtížném pátrání, jakož i při zprostředkování koupě samé pro museum.

Nález bronzů udál se na začátku listopadu t. r. mezi osadami *Čepy*, *Rozhovicemi* a *Jestbořicemi* na pozemku statkáře pana *Otty Baera*, od silnice asi 300 m. směrem západním, při orbě parním pluhem. Zvedl totiž u pluhu zaměstnaný slovácký dělník z hrudy vyčnívající, do kruhu několikrátě zatočený, kovový prut a hned vedle jiné podobné dva kousky, kterým však z pochopitelných příčin další pozornosti nevěnoval a teprve příležitostě a později svému hospodáři odevzdal, nemoha již více určití místo nálezů, tak že nyní přesně známo není, kde se nález stal, ač se orance křížem krážem pozorně prohledala, aniž by se však nějakých nápadnějších stop bylo vyskytlo aneb dalších podobných předmětů se našlo. Snad až se role příště zvláčí, podaří se novým nálezem toto místo zjistiti a zakopnutím se přesvědčiti, nežůstaly-li mnohé jiné artefakty v zemi ležeti. Pokud však lze dle pravděpodobnosti usouditi, pochodí tyto předměty, které se bronzovými býti jeví, z nálezů *hromadného*. Jiný hromadný nález vyoraný byl jak známo r. 1881 as kilometr od *Čepů* k *Pardubicům* v tetéž západní vzdálenosti od silnice heřmanoměstské, a je znám v české archaeologii pro

své dvě obrovské spony a 29 otevřených a krásně ornamentovaných náramků pod názvem *hrom. nález* u Čepu. Popsán jest v XII. r. str. 201. Arch. Památek. — Žel, že se nám jen poštětilo dostat do rukou jeden z oněch tři letos nalezených bronzů, kdežto ostatní 2 kousky, neznámo komu, do Prahy prý odeslány byly! Prvý kousek svou podobou připomíná drátové péro volutové, jakýchž používá čalouník a sedlák do pohovek neb jaká vídáme v hadicích hasičských, a za kteréž péro i nálezce předmět považoval. Péro toto drží po vzpružení výšky $9\frac{1}{2}$ cm., při 7 kruhových otáčkách průměru 7 cm. vykazuje průřez vrchem oblý a dovnitř plochý, tehdy úsečkový 7 mm. široký a 3 mm. silný. Povrch voluty je bez čárkování i bez jakéhokoliv jiného ornamentu, pouze hladký a lesklý a zbarvení zelenohnědého. Jen na místech tečkovaně vydrolených spatřuje se světlá platiná, podobně as jako na náramcích čepských z r. 1881. Ohnuté oba konce péra mají čerstvý lom, důkaz to, že radlice toho přčinou. Ony dva kousky bronzové mají prý dle doslechu totéž až ku vrchu konické složení, tak že asi celé péro, když oba kousky s třetím celek tvořily, u konce jen $3\frac{1}{2}$ cm. průměru míti mohlo.

V. D.—Č.

V kruhovce Mikulovické, staviteli panu Václ. Kašparovi náležející, objevilo se letos při odkopávání západní stěny více metrů vysoké žlutky opět několik jam 1 metr a i více širokých, 2 m. i méně hlubokých, které po větce mastnou a černou prstí, promíchanou popelem a nějakou jen kůstkou vyplněny byly. Jelikož však již dříve v těchto místech aneb nedaleko odsud podobné jámy jako hroby pokolení skrčků zjištěny byly, z nichž získaná kořist buď v Praze buď v Pardubicích uložena jest, věnoval pan V. Kašpar mladší odkopávkám náležitě pozornosti, při kteréžto příležitosti mezi mnohými ničím jinak se nevyznamenávajícími jámami našel ve třech vždy po jednom artefaktu a sice: 1. nízkou buclatou hliněnou nádobku v rukách hnětenou, silných stěn bez okras s úzkým otvorem, 2. bronzovou dýku typu unětické a 3. plochý kotonček jantarový, neobvyklé velikosti, podoby přeslehu. Tyto 3 předměty daroval p. Kašpar museu pardubickému.

V. D.—Č.

Ke stykům Viléma z Rožmberka s Jakubem Stradou. Jakub Strada, který byl také ve službách císaře Maxmiliána II. a již r. 1573 podepisoval „S. C. Mt. Antiquarius“, je známá osobnost a náleží k oněm umělecky vzdělaným Vlachům, kteří již v 16. století působili mimo hranice Italie na oně straně Alp, kdež šíří jednak renesanční umění své vlasti i doby a jednak pracují v oboru antické archaeologie. Pro nás Čechy má i tu zajímavost, že jest jedním ze zakladatelů známé umělecké sbírky Rudolfa II. jakož i svým působením v Čechách, zvláště na poli klassického umění. Z jeho činnosti a z jeho poměru k české šlechtě a umění milovným českým lidem vůbec jsou dosti pozoruhodny styky, jež měl s Vilémem z Rožmberka. Styky ty jsou příznačné pro dobu i stav a dokladem jich je vlastnoručně list Stradův, který psal dne 18. prosince r. 1573 z Vídně Vilémovi z Rožmberka, té doby již nejvyššímu purkrabí království Českého.

Dopis tento je in originali uložen ve Treboňském archivu mezi autografy (X., 8) a je zajímavým úlohem z dějin umění a klassické archaeologie 16. věku, a to zvláště v Čechách, i zdejšího uměleckého života; ale i k životopisu Viléma z Rožmberka a zejména Jakuba Strady jakožto spisovatele a sběratele atd. přináší slušné poznámky. Psán je německy, ovšem němčinou, jak ji psal Vlach: winzen

místo wünschen, glichselich místo glücklich. kinden as místě können a p.

Jakub Strada nabízí Vilémovi z Rožmberka ke koupi svůj dům, svou knihovnu a svou uměleckou sbírku v tato slova:

„Vnndt ich in dem selbigen Schreyben E. Gn. gebetten die wollen mir leyhen die Columna Traiana, die ich E. Gn. vorlengst presendieritt hab, nemlich des Kastla mitt den vieren Rollen. Sobald ich's gebraucht wurde haben, wil ich's widrumb E. Gn. zusenden vnndt iberantworten laszen, on allen Schaden. Den es sent etliche Sachen darinnen, die ich herauszaihen wolt vir meinenn Dictionari“ prosí pak znova co nejpodaněji aby mu toho neráčili odřici ani odmítnouti, nýbrž zaslali co nejdříve po poslu. Dále běduje, že jest nucen, svou uměleckou sbírku s knihovnou, jak to VMt viděli, i s tím domem prodati a za ty peníze dáti tisknouti své knihy, což panu Vilému z Rožmberka oznamuje s podotknutím, že nemohl pomínouti, jemu „jakožto svému milostivému pánu“ nejprve tu věc nabídnouti, „wo Sie ein Lust hetten zu meiner Kunstkamer mittsam dem Haus, so wolt ich's E. Gn. vil lieber verginnen vnndt auch wolfalar geben, von wegen der alten Kundschaft vnndt degliche Dienst, die mir E. Gn. thuin; den kainem Firsten, er sey gleych, wer er wel. Vnndt ich's wol E. Gn. verginnen mecht, dieweyl E. Gn. vormals mir's angeboten hatt, wo ich's verkaufen wolt Eyr Genaden. So megen mir's Dieselbige glauben, das die in meiner Lieberay Piecher finden wurd, die villeycht in ganzen Deyzlant nicht mer zu bekumen sent, wen's man schon zehen dopelt zallen wolt. Den es ist mer den 30 Jar, das ich's zusammengebracht hab mitt grosser Mie vnndt Vncosten etc.“ podotýkaje, že jej stál víc než 9000 tolarů. Cenu sbírky neudává podotýkaje pouze, že pan Vilém z Rožmberka má inventář knihovny a umělecké sbírky, který jemu odevzdal při prohlídce sbírky a se upamatuje, za jaký peněz to nabízel. Odpověď přál si během měsíce ledna; neboť hodlal 1. února odcestovati do Benátek a ty peníze vzíti s sebou.

Jos. Salaba.

Drobná šlechta v Boleslavě. O šlechtických a erbovutích rodinách v městě a na zámku Boleslava Mladého podal jsem zprávu v programu gymnasia boleslavského r. 1893; než při svých pracích našel jsem tolik rodin šlechtických mimo Boleslav, ale nejvíce v okolí a kraji tom usedlých a odjinud neznámých, že nebude bez veškerého zájmu, když je v širší známost uvedu; zatím podávám zprávu o těch, kteréž našel jsem v notulářích listů poselacích z l. 1588, 1589 a 1599, jakožto část první.

Z notuláře listů poselacích r. 1588 poslán byl:

- List 14. Václavovi Kvasejovskému, ouředníku na Dobrovici.
 „ 16. Albrechtovi Vizovi z Vitina, ouřed. na Velkých Horkách.
 „ 27. Janovi Cingulinovi Podvinskému z Opočna, císař. hejtm. na Brandejse n. L.
 „ 36. Anýžka Lhotská z Řehnic v Brandejse n. L. žádá, aby Boleslavští bábu Husákovou v jisté potřebě na Brandejse vypravili.
 „ 42. Jiř. Měděncovi z Ratibořic, ouř. na Kosti.
 „ 44. Janovi Filixenovi z Senperku jinač z Krásné Hory, ouř. na Kuřt Vodech.
 „ 57. Adoifovi z Gagen a Ant. z Salhanzu na Benešově u Č. Lápy.

List 178. Václavovi z Borovnice a na Lhotce, ouředníku na Brandejse.

- „ 260. Ur. a stat. rytíři Jiříkovi st. Vratislavovi z Mitrovic, cís. hejtmanu na Chlumci, dovolují Bole-slavští bábu Husákovou ku potřebě jeho manželky jen na dvě neděle, poněvadž jí doma jest potřebí.
- „ 281. V. Halamovi z Jičína, písaři důchodnímu na Kopydně.
- „ 317. Jiříkovi Štyřinovi ze Štyřína, ouř. na Bělé.
- „ 338. Mart. Lhanskému z Lhané, ouř. na Veliši a Kumburce.

Z notuláře listů poselacích r. 1589:

- „ 8. Martinovi Srnovcovi z Varvažova, ouřed. na Veliši a Kumburce.
- „ 34. Janovi Absolonovi z Ledska a na Vaučinovicích, správci panství Landškrounského a Landšperského.
- „ 70. Balcarovi Kaiserovi z Radoušova, ouř. na Novém Stránově.
- „ 78. Václavovi z Tendle, ouř. na Zákopí.
- „ 97. Ondř. Libnaurovi z Libnova, ouř. na Valečově.
- „ 281. Fridr. z Vildenštejna, ouř. na Star. Hradě.
- „ 306. Jindř. Prostibořskému z Prostiboře, ouředníku na Liblicích.
- „ 385. Řehořovi z Neydeku, ouř. na Žďáru.

Z notuláře listů posel. r. 1599:

- „ 40. Adamovi Smetanovi ze Stránky, ouřed. na Skalách.
- „ 45. Jiříkovi Maxovi z Maxen, písaři důch. na Zvěřeticích.
- „ 21. Arnoldovi Kvirinovi z Čenkvic, ouřed. na Dubu a Fridštejně.
- „ 25. Adamovi Šifnerovi ze Sandtperku, ouředníku na Dobrovici.
- „ 61. Hynkovi Kozlovskému z Kozlova, ouř. na Veliši
- „ 5. Václavovi Zalužskému z Vostroskal, J. M. Cís. hejtmanu na Lysé.
- „ 35. Tomášovi z Proseče, ouřed. na Dětenicích.
- „ 106. Janovi Sudkovskému z Hendršdorfu a v městě Chlumci.
- „ 126. Eliášovi Filoxenovi z Schönfeldu, ouřed. na Kuří Vodech.
- „ 219. Kašparovi z Hatmberka, ouř. na Grabštejně.
- „ 238. Anně Lobecké z Lobec posílají ourok z dluhu přijčeného.
- „ 253. Salomonovi Štyrskému z Libnthalu, ouř. na Zvěřeticích.
- „ 312. Fridr. Rožnovskému ze Křtenova, ouř. na Nov. Zámčích.
- „ 218. Jindř. Šípovi z Bránice, ouřed. na Starém Hradě.
- „ 250. Janovi Říčanskému z Řičan a na Zásadce.
- „ 514. Pavlovi Šebestovi Kheyberskému ze Špimberku, ouř. na Košátkách.
- „ „ Zigm. Bořanovskému z Bytýsky, cís. hejtm. na Chlumci.
- „ 522. Jiř. Bohdaneckému z Polehrad, měšténinn v Král. Hradci.
- „ 527. Jiř. Vadasovi z Karlova v Nov. Bydžově.
- „ 548. Kašparovi Cererovi z Ramsentalu, ouř. na Doksích.
- „ 528. Jak. Ujcovi z Hraběšína v Star. městě Pražském.
- „ 641. Pavlovi Loydovi z Mnichova, převoru sv. Vavřince pod Mělníkem.

List 706. Kašparovi z Milštejna a na Vostrově, cís. ouřed. na Brandejse.

- „ 710. Hynkovi st. Haugvicovi z Biskupic, správci panství Dobrovického.

Sděluje F. Bareš.

Zástupcové museí a pracovníci z oboru archaeologie a historie z východních a severo-východních Čech sešli se v četném počtu dne 6. července 1902 v Pardubicích. Po prohlídce města, zámku a bohatého měst. musea konána byla schůze v zasedací síni měst. zastupitelstva na radnici. Za předsedu zvolen byl poslanec a předsedčí zemského výboru p. Karel Adámek. Schwáleno bylo, aby Archaeologická komise České akademie byla dožádána, aby vydala illustrovaný návod pro sbírání a konservování starožitností, jež by hlavně musea odebrala a v obvodech své působnosti zdarma rozdávala. Jednáno bylo o tom, jak by mezi učitelstvem mělo býti působeno, aby staralo se o záchranu památek a získání jich pro musea, budilo pro ně porozumění mezi mládeží a dospělými a spisovalo pamětní knihy obcí. Doporučováno bylo, aby obor činností museí byl rayonován, aby se upravila vzájemná výměna předmětů musejních a aby se ustavila a prováděla konformita v musejních zprávách i kuratoriích. Přijata byla petice za brzké uzákonění návrhu poslance K. Adámka ve příčině záchranu starobylých památek a petice k sněmu král. Českého za zachování Hory Kunětické. Dále přimlouváno se bylo za to, aby v brzku sestavena byla statistika musejní, aby musea pečovala o důkladné sesbírání a zachování materiálu vlastivědného a spolupůsobila při vydávání bibliografií jednotlivých krajů, aby obce pečovaly nejen o zachování, nýbrž i o uspořádání svých archivů odborníky. Odpovídne prohlédnut byl kostelík v Kuněticích a objevené v něm, bohužel při restauraci poškozené nástěnné malby, a zříceniny bradní na Hoře Kunětické.

L. D.

Čeští Bratři ve Smidářích. Z chudého archivu Smidarského, požárem kdysi zničeného, nejstarší zprávy chová kniha nazvaná Registra narovnání. V ní a vložených ta n listech volných našel jsem tyto zprávy o Českých Bratřích: 1. Ve sporu o obec, na kterou nároky činili městečko Smidary a sousedé Lhotečtí, praví ve svědomí svém Jiřík Pfeyl, soudce Smidarský, mezi jiným takto: „ . . . pak ujal Smidary urozený pan Jan Zylver a byl ouředníkem Jan Finger. Knězi Bohuslavovi podobojímu (sic) totiž evangelickému odpuštění dali a na faru kněze bratrského dosadili. A tu mocně lidi nutkati počali k tomu náboženství. A Lhotští vzali příčinu k nám Smidarským: kdybychme my jen Smidarští šli, že by oni také k posluhování šli. A poručeno bylo, aby všichni sousedé totiž hospodáři s manželkami i s čeládkou do kostela chodili pod skutečným trestáním. A tu se tíž oni Lhotští vymlouvali před tím knězem, že nemají kde dne svátečního s klisnami pásti, aby jim to nějak při té vrchnosti zjednati mohli, aby v neděli, pokudž kázání trvá, pásti na ní mohli. Což se i stalo.“ (Vložený list str. 4.) 2. V jiném sporu o role farářské, který se l. 1669 rovnal, vyznal Jan Kořínek, starší kostelník Smidarský že „v l. 1615 u dvou bratrských kněží Martina a Eliáše za pachole býval, s nimi na pole chodíval“.

(Stránka 181.) Ed. Malý.

Malíři Novobydžovští. (Viz článek Ant. Rybičky v Arch. Pam. III. str. 139., IV. str. 33. a můj XV. str. 553 — 535.) Mezi svědky svatebních smluv Lukáše Sýkory, malíře, uvedl jsem Augustina, malíře. Neznal jsem

tehďáz o něm nic více než pouhé jméno. Zatím podařilo se mi přece nalézt o něm některé zprávy životopisné, jež tuto veřejnosti podávám. Ve svatebních smlouvách, které učinil s pannou Kateřinou, dcerou Mikuláše Kučery jinak Biskupa, léta 1599 v pondělí po neděli Jubilate (3. května) nazývá se *Augustin Senožetský ze Senožet*. Nemyslím, že slovo „ze Senožet“ bylo by nějakým přídomkem, poněvadž v Lib. nupt. 120., odkud zprávu jsem vypsal, neuvozuje se s žádným zvláštním titulem než poctivý mládenec.*) Budoucí manželka jeho dostala věna 15 kop gr. č. a on obvěnil ji 50 kopami míš., kteréž na místě rukojmí na klenotech stříbrných za Kateřinou budoucí manželkou svou zanechal. Ze některou dobu před těmito smlouvami v městě Bydžově se zdržoval, soudím z toho, že za svědky přivedl si samé obyvatele Bydžovské: mistra Jana Vrbenského, Víta Patočku, Víta Mezického a Jakuba Lanemana. Nezdá se, že by byl slíbené věno hotově dostal, spíše sám tehánu svému v potřebách jeho vypomáhal, jak viděti z úředního jednání před právem města Bydžova l. 1600 dne 17. ledna, kde na žádost Augustinovu Mikuláš Kučeru vyzval, že jest mu dlužen 150 kop gr. míš. a dluh ten jemu na domě svým zjistil. L. 1602 v pondělí po Třech králích znovu upomínal před úřadem tehána svého o dluh ten. Připověděl jemu dluh odvésti o sv. Jití nejprve příštím, ale učinil tak až ve středu po sv. Janě Křtiteli téhož léta. (Lib. Mem. I. 567.) L. 1604 (letopočet vyhnily dá se ale podle předecházejících a následujících zápisů bezpečně souditi na rok ten) po neděli Oculi koupil Augustin Senožetský od Matěje Medka dům za 225 kop gr. míš. a hned budoucího roku po neděli Reminiscere prodal jej Václavovi Vohnibutovi za 249 kop míš. (Grunt. kniha, list volný.) Tím veškeré další zprávy o něm přestávají. U příležitosti té opravuji chybu tiskovou (Arch. Pam. XV. str. 553, řádek 8.) kde státi má 1623 na místě vyti-knuých 1613.

Ed. Malý.

Literatura.

Dr. Josef Novák. *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém. XIV. Politický okres Jindřicho-Hradecký.* V Praze 1901.

V soupisu památek historických a uměleckých v okrese Jindřicho-Hradeckém přední místo zaujímá Jindř. Hradec. V tomto v rozkošné krajině ležícím městě ze všech českých měst po Praze a Kutné Hoře zachovalo se nejvíce památek výtvarného umění. Nejvíce vzniklo jich za panů z Hradce, této umění milovné větve mocných a bohatých Vitkoviců, kteří Hradcem Jindř. vládli téměř po čtyři století. Shledáváme se tu se stavbami z přechodního slohu románského do gotického, ze všech period slohu gotického, se stavbami renesančními, mistry vlášskými provedenými, a barokními, dále s četnými nástěnnými malbami ze 14. až 17. stol., uměleckými pracemi zámečnickými, obrazy na plátně, řezbami atd. Avšak ani mnohá jiná místa okresu Jindřicho-Hradeckého nejsou chudá na památky z dávných dob. Nejzajímavější jsou stavby slohu románského, jež zachovaly se v jižní části soudního okresu Novobystřického v Minichschlagu, Markslu a Landštýně, která příslušela k Vitorazsku a diecesi Pasovské a na východní části soudního okresu Jindřicho-Hradeckého v Strmilově, která opět příslušela k Moravě a diecesi Olomoucké. Tyto části byly také dříve kolonizovány, než ostatěk pol. okresu Jindř. Hradeckého, kam osadníci počali přicházeti hlavně teprve ve 13. stol. Proto v městech a farních osadách nalézáme tu nej-

*) Senožety, ves na Želivsku.

více již stavby gotické. A zachoval se jich počet nemalý. Příčinou toho bylo, že okres Jindřicho-Hradecký pohrom válečných, zvláště v dobách Husitských byl více ušetřen než kraje jiné, že stavělo se tu z tvrdé žuly, jež zvětrání daleko více odolává než měkký pískovec, a že na nákladné nové stavby a přestavby v tomto poměrně chudém kraji nebylo s dostatek peněžních prostředků. Největší gotické stavby kostelní a jiné památky zachovaly se zvláště v nové Bystřici, Starém Městě, Kumžáku, Horní Pěně, Jarošově, Lodhčově, Kostelní Radouni a Stráži. Nejrozsašlejší stavbou barokní jest kostel v klášteře u Nové Bystřice. Zmínky konečně zasluhují četná kamenná Boží muka, jež spatřují se v celém tomto kraji hlavně u starých cest.

Předhistorických památek v krajině Jindřicho-Hradecké jest velice pořídku. Ojedinele nalezeny byly pouze blíže stesky Rakouské, jež v předhistorické době probíhala krajinou touto, hvozdem pohraničním porostlou.

Soupis uměleckých a historických památek v pol. okrese Jindřicho-Hradeckém jest ze všech dosud vydaných soupisů nejobjemnější. Popis a vyobrazení tak četných památek vyžadovaly přirozeně více místa, nežli věnovalo se jiným okresům. Nejen památkami, nýbrž i zprávami o nich daleko chudším. Zachovalof se zvláště v zámečném archivu v Jindř. Hradci jmenovitě o renesančních stavbách v tamním zámku prováděných velké množství zpráv. Řed. dr. Josef Novák s neobyčejnou pilí prohlédl četné listiny a psané knihy v archivu tom uložené a jakou spousta dat z nich vyvážil, dosvědčuje jeho soupis a ještě více jeho obšírná monografie zámku Jindřicho-Hradeckého, uveřejňovaná v časopise „Ohlase od Nežárky“. V soupise dr. Novák omeziti se musil ovšem na data nejdůležitější, jinak by rozsah jeho ještě více byl vzrostl. Přes to rádi byli bychom v něm viděli historický přehled umělecké činnosti v okrese Jindřicho-Hradeckém, který ač dr. Novák měl připraven, z nedostatku místa vynechati musil.

Než dr. J. Novák pro soupis památek okresu Jindřicho-Hradeckého nejen konal důkladná studia archivní, nýbrž použil téměř veškeré literatury k nim se vztahující a prozkoumal co nejpečlivěji jednotlivé památky. Přirozeně dospěl při tom narmoze k náhledům, jež liší se od náhledů jiných, zejména pokud se týče stáří některých památek. Celkem jest soupis památek okresu Jindřicho-Hradeckého z dosavadních soupisů jedním z nejdůkladnějších, nejsvědomitěji pracovaných a pro novost četných zpráv i jedním z nejzajímavějších.

L. Domečka.

F. J. Lehner, *Česká škola malířská XI. věku. I. korunovační evangelistář krále Vratislava, řečený kodex Vyšehradský, Praha, 1892. fol. IV. 51. tb. I.—XXXII.*

Skvostné vydání kodexu Vyšehradského jest překvapující událostí, neboť reprodukce znamenitého kodexu pomocí nové metody podala výtvar přímo dokonalá.

O kodexu Vyšehradském, jako o jedné z nejvzácnějších památek miniaturního malířství XI. věku, psali domácí i cizí učenci dosti často; u nás svého času nejdůkladněji E. Wocel v *Památkách českého písemnictví*, vydaných J. Skřejšovským r. 1869, kdež vedle duchaplného pojednání reprodukovány i nejdůležitější iniciály litograficky dosti zdařilé, kdežto o nynější reprodukci se říci může, že je dokonalá.

V textové části p. spisovatel vykládá nejprve o osudu kodexu, který původně nalézal se patrně při chrámu sv. Víta, v neznámé době dostal se na Vyšehrad, odtud r. 1728 do knihovny arcibiskupského semináře a odtud do universitní knihovny, kde až do dneška se nalézá. Jelikož na posledním listu kodexu nalézá se mešní evangelium in die ordinationis regis, klade p. spisovatel dohotovení kodexu ku dni prvé královské korunovace české, ku dni 15. června 1086.

S kodexem Vyšehradským čili, jak p. spisovatel jej nazývá korunovačním, jsou shodny co do rázu písma kodex svatovítský, v kterémž mešní evangelium in die ordinationis regis nejnověji pp. E. Sittler a Dr. Podlaha též objevili, pak kodex chovaný v archivu arcibiskupské katedrally ve Hnězdně, z něhož ukázku podali pp. Sittler a Dr. Podlaha v *Album sv.-Vojtěšském*, a konečně kodex v muzeu kn. Czartoryského v Krakově, o kterém důkladně pojednal prof. Maryan Sokolowski v *Sprawozdaniach komisji do badania hist. sztuki w Polsce 1896.*

Všechny čtyři kodexy shodují se písmem, výzdobou kráso-
pisnou i miniaturami a hlásí se takto nade vši pochybnost k společnému původu. Kodexy obsahují mešní evangelia počínaje vš-

Božím hodem. Co do úpravy psány jsou kodexy svato-
Hnězdenský a Krakovský zlatým písmem, Vyšehradský
černým písmem až na tři Boží hody a sv. Václava. Jedno-
trany jsou vkusně orámovány s použitím ornamentu geo-
metrického a rostlinného. Inicialy buď menší neb i skvostně pro-
vedeny za stejných prvků ornamentálních na kostře
tricky sestrojené, na barevném pozadí buď modrém neb
červeném, proplétají se zlaté stuhby v podobě oblouků, kruhů,
a končí v barevné lupínky v romanském duchu stylů.
Nejznamenitější je iniciala D na tab. XXXI. ze dvou
stuhových nad sebou, v dolejší skupině zobrazen svatý
na trůně sedící ve Vyšehradském kodexu.

Miniatury v čistém slohu románském provedené zobrazují
líním listě čtyry evangelisty, pak rodokmen Kristův a bi-
komposice. Nejbohatší na drobnomalby jest kodex Vyše-
radský, který vedle titulního listu a rodokmene má 33 bibli-
vých výjevů, celkem 26 stran drobnomalbou zdobených, kdežto
ský má pouze 9 stran s miniaturami, kodex Hnězdenský
plných stran podávajících 27 výjevů z nového zákona, a
Krakovský 15 malovaných stran s evangelisty, rodokme-
9 výjevy ze starého a nového zákona na 7 stranách.
obrázkový shoduje se u čtyř kodexů v tom smyslu,
Vyšehradském je celkové, v ostatních z jisté části zastou-
ště důležitější jest, „že nejen ve příčině celkového po-
výjevů, ale i v jednotlivostech stopovatí lze úplnou a do-
shodu nejen uměleckého pojetí, nýbrž také uspořádání
ipení osob jednajících“. Jsou sice rozdíly, na př. že Vyše-
radský kodex znázorňuje mužské osoby od Krista počínaje bez
sv. Vítasů a Hnězdenský s plnovousem, ale když „co do
nické úpravy a malířské práce i komposice se úplně sho-
oskytují neklamný důkaz o totožnosti dílny, z níž čtvero
vzešlo“. Že kodexy malovány byly v Čechách, soudí
ovatel správně z okolností, že ve Vyšehradském kodexu
o mešní evangelium na den sv. Václava s nádhernou
rou a v zlatém písmě (tedy na roveň Božím hodům) a
je evangelium korunovačním jaksi stanovena doba krále
iva jako doba vzniku a když za Vratislava znám jest jako
ý umělec opat kláštera Sázavského Božetěch, připisuje
isovatel jemu práci kodexu Vyšehradského a jeho zákum
kodexy; přesně prokázány důkazy bude v té příčině arci
možný, až po vydání i ostatních tří kodexů bude umož-
ejen podrobné porovnávání jich mezi sebou, ale zejména
mi současnými kodexy, aby vysvitlo, k jaké škole cizí
inicialy přimkli a kde se učili.

o dvojm úvodu p. spisovatel přechází ku podrobnému
jednotlivých miniatur kodexu Vyšehradského a ku konci
zkovou částí přidává krátký výtah svého pojednání v řeči
zaké, anglické, německé, polské a ruské.
likož výtěžek z prodeje prvního díla věnován býti má
ání ostatních kodexů, přejeme opravdu, aby skvostná pu-
tato nalezla hojně příznivců, zejména když snížená cena
jak ji pan spisovatel povoluje, sotva reprezentuje cenu
l.

h. Kronika královské Prahy a obcí sousedních, obra-
doprovází P. Körber, Praha 1902. seš. 1.—3.

lexikálním formátu a v abecedním pořadí jmen probírány
ice pražské i předměstské s vypsáním jich starožitností
itností.

hanenko. Древности Приднѣпровія, V. выпускъ. Эпоха
янская (VI.—XIII. в.) Киевъ. 1902. 4°. I—VI., 63. Tab.
L.

úvodě nacházíme krátké pojednání profesora V. Anto-
o době slovanských mohyl na Rusi. A. rozeznává dva
lovanských mohyl, totiž se spalováním u Severanů a Kri-
ak s převládajícím pohřbíváním (2—3° se spalováním)
yni, u Drevanů, Dregoviečů, Radimiečů a Polanů. V mohy-
spalováním mrtvol zachovalo se méně předmětů, z nichž
dejší stav vzdělanosti byl patrným, neboť předměty dá-
nebožtíkem na hranici; za to nacházíme ve zprávách
a a Ibn Fotlanda náhradu. V mohylách se spalováním
edopálené dárky do nádoby ve středu mohyly. V mo-
s pohřbíváním kladena mrtvola v dřevěném obložení na
, hlavou k západu. Při mrtvole nacházejí se zbytky šatu
io, vlněného, zřídka hedvábného — několikrátě nalezeny
zlatotkané látky); celý úbor arci více rozpoznati nelze.

Ozdoby vyskytují se hojně: náušnice, náhrdelníky, u pasu přazky;
žel. nožíky, křesadla, na rukou zřídka náramky, častěji prsteny,
obuv též někdy se vyskytne v podobě polobotky bez podešvů,
z dvoji kůže, s ostrou špičkou. Zbraně naleznou se zřídka (přílba,
brnění, meč neb šavle, dýka, sekyra, kopí, stfely). Někdy na-
leznou se v hrobech i nádoby, nejčastěji s uchy, na Volyni pře-
vévá vědérka. Křesťanstvím neb vlastně vlivem Cařihradu při-
bude nádhera.

Pan Chanenko vidí první stopy slovanské na Dněpru v po-
hřebních polích, jako na př. odkryl krajan náš p. Chvojka v Čer-
ňachově (Kijev. gub. viz sv. IV. Drev. pridněpr). Slované při-
jali na Dněpru kulturu skytsko-sarmatskou; co je původního
slovanského, to je jednoduché. Později vnikají na Dněpr vlivy
Cařihradu, kteréž jeví se zejména v ozdobách filigranu drátko-
vého, v emailu buňkovém, ve vkládaných drahokamech; převrat
učiní křesťanství, kterým vliv Cařihradu a Chersonu nabude pře-
vahy. Umění řecké zdomácní a napodobí se na Rusi nejen v cír-
kevních, ale i ve světských předmětech; k tomu objeví se vlivy
resp. předměty z okruhu kultury syrsko-arabské, meranské no-
boli finské a čistě orientální; západoevropské vlivy jsou nepa-
trné. Pojednáno pak s velikou věcnou znalostí o vyobrazených
předmětech a sice o výbroji, ku kteréž počítati dlužno meč,
sekyru, oštěp, špy, kroužkový pancíř, přílbu, štít kožený neb
dřevěný někdy s kovovým kováním a střemen (kulatý); výzdoba
válečného koně poji se k úpravě bojovníka. Nejbohatší ozdoby
jsou arci původu byzantského: skvostné zlaté diademy emailem
a perlami zdobené, nákrčníky v podobě kruhů tu hmořných tu
filigranních, neb v podobě závěsek v pohanské době rostlinným
neb zvířecím ornamentem zdobené, v křesťanské době v podobě
médailonků filigranních s obrázky svatých neb konečně v podobě
perel; k tomu poji se náušnice různých kultur, náramky kovové
neb skleněné, prsteny a j. Nádoby stojí částečně pod vlivem
starší doby, částečně hlásí se k typu hradištnému. Vyobrazení
předmětů vesměs ve sbírce p. Chanenka se nalézajících, jakož
i celé vydání je nádherné.

Časopis vlasteneckého Musejního spolku v Olomouci roč.
XIX. s 11 tabulkami a 5 obrázky v textu. V Olomouci 1902.

V posledním ročníku záslužné publikace olomoucké uve-
řejněny tyto historicko-archaeologické stati: J. L. Červinka, ko-
strový hrob u Slavkova a galské starožitnosti na Moravě; J. V.
Želízko, diluvialní člověk a Krapiny v Chorvatsku, J. L. Čer-
vinka, Moravské brakteaty (XIII. stol.); Jan Knies, o některých
předhistorických hradištích na Moravě; J. Kučera, zprávy o před-
historických nálezech v okolí Uh. Brodu.

E. Majewski, Światowit, rocznik poświęcony archeologii przed-
dziejowej badaniom pierwotnej kultury polskiej i słowien-
skiej, tom. IV. 1902. Warszawa 1902, 8° 280.

Nový svazek zajímavého ročníku obsahuje články: F. Pu-
laski, Mogiły o nasypie kamiennym w pow. kamienieckim; W. Szu-
kiewicz, kurhany kamiennie w pow. Lidzkim, gub. Wileńskieji;
R. Erzepki, Notatki archeologiczne; K. Bolsnrowski, Znaki sym-
boliczne na ołowiu; E. Majewski, Powiat Stopnicki pod względem
przedhistorycznym. Mimo to přidány jsou drobné zprávy a lite-
ratura. V textu je hojně obrázků.

A. Stukenberg. Материалы для изучения мѣднаго (бронзоваго)
въѣка восточной половины европейской Россіи. Казань 1901. 8°,
49. Tab. I—IV.

Ve východní Evropě, v říči Volhy, nacházejí se před-
měty bronzové nejčetněji v nahodilých nálezech; hrobů čili mo-
hlyníků je dosud málo známo. Ráz bronzových předmětů liší se
od evropských tvarů a tvoří spíše jednu skupinu s bronzovou
kulturou sibiřskou. Počátek této prakultury může se ve vý-
chodní Evropě klásti 2—3 sta let př. Kr.

D. Hovajskij. Вторая дополнительная полемика по вопросамъ
Варяго-Русскому и Болгаро-гунскому. Москва 1902. 8°, 106.

Dr. L. D. Šišmanov, Критичень прѣгледъ отъ езиково гледище
и етмологичтѣ на името „българинъ“. София 1900. 8°, 251.

W. Grempler u. H. Seger, Beiträge zur Urgeschichte Schle-
siens. I. Sonderabdruck aus Schlesiens Vorzeit in Bild u.
Schrift. Breslau 1902.

V uvedeném pojednání o archaeologických novinkách ve
Slezsku jsou tyto články: Etruskische Bronzezeitgefäße als
Vorbilder vorgeschichtlicher Töpferarbeiten; Goldfunde aus der

Bronzezeit (nálezy spirál ze zlatého drátu); Hockergräber bei Rothschoß, Kreis Nimptsch (nalezeny čtyry hroby; mezi předměty pohár se šňůrovou ozdobou a kamenný mlát, ostatní nádobí a bronzový typ únětického, který v okolí Vratislavi častěji byl zjištěn hroby u Jackschönau, Sillmenau, Woischwitz, Weigwitz, Domsiau a Kleinburg); Grabfunde aus Peisterwitz (žárové hroby s mladší hallstattskou kulturou); Ein Begräbnisplatz der mittleren La-Tènezeit (žárové hroby se sponami stradonického rázu, s ohnutými latěnskými meči, na nádobách jednou mean-drová ozdoba).

Thätigkeits-Bericht der Museums-Gesellschaft Teplitz im Verwaltungsjahre 1901. Teplitz 1902. 8°. 26. tb. I.—II.

Ze zprávy předsednické dovidáme se především, že teplecké museum povýšilo na „Central-Museum für die Urgeschichte Nordböhmens“ a za druhé, že kustos musea, pan R. z Weinzierlů má titul „Inspektor für die praehistorische Durchforschung der deutschen Landesteile Böhmens“, s doložením na str. 18: „der Landesausschuss des Königreichs Böhmen hat im Interesse einer systematischen Durchforschung der deutschen Landesteile es für nöthig erachtet, ein überwachendes, praehistorisches Inspektorat mit dem Amtssitze in Teplitz ins Leben zu rufen.“

Od kustoda, p. rytíře z Weinzierlů přidán jest článek: „Urnengräber der Hallstattperiode und fränkische Bestattungen im nordwestlichen Böhmen“. Zprávě o nových nálezech předsedlaná jest všeobecná klasifikace asi v ten smysl, že starší neolit zastoupený páskovou keramikou a mladší a nejmladší neolit, zastoupený šňůrovou ozdobou končí r. 3000 př. Kr., načež následuje kultura Únětická, která končí 2500 př. Kr. Odtud (2500 př. Kr.) počíná kultura lužických hrobů, která kolem r. 1000 se spojuje s hallstattskou kulturou. Pozdní hallstattskou kulturu zamění od II. století př. Kr. kultura latěnská opět s pohřby kostrovými až v II. století po Kr. zase převládá pohřby žárové a vlivy kultury římské. Od IV.—VII. století po Kr. vládne v Čechách markomanská kultura čili pozdní železná a mezi tím jsou v V. století francké hroby i v údolí Běly a Slované vystupují v Čechách teprve v VII. století.

Jelikož p. z Weinzierlů posledním letopočtem dotýká se i příchodu Čechů, dovolil bych si k jeho dělení archaeologickému malou poznámku: třídění praehistorické před Kristem je pro naše krajiny dosti nejisté a číslíce se nedají naprosto doložit. Obvyčejně kladli archaeologové počátek doby bronzové v našich krajích, vycházejíce od jistých analogií s Mykenami, do polovice II. tisíciletí čili k 1500 př. Kr., Montelius posledně posunul počátek bronzu až 2000 př. Kr. a jestli málo kdo věří třídění Monteliovu, nebude věřiti také posunutí Únětického typu do dob 3000—2500, aniž přizná počátek lužického typu k r. 2500, neboť v Německu je kladou k r. 800 př. Kr. a mnozí dodávají že 600 bude mnoho. V Měníku alespoň doloženy jsou žárové hroby slezského typu latěnskou sponou a několika latěnskými náramky. Třídění latěnských hrobů kostrových od r. 200 př. Kr. až 100 po Kr. nalezlo odporu v „Praehist. Blätter“ a nemůže se udržeti, protože může se kontrolovati nálezy ve staré Gallii a v Itálii; Markomany v Čechách počínali historikové vždy od doby Marobudovy, tedy od doby Augustovy, někteří ještě dřív, a protože o tom jsou bezpečné historické zprávy, není příčiny klásti Markomany v Čechách do IV.—VII. století. Čechové porazili r. 630 franckého krále Dagoberta, a nelze je tedy více v VII. století pomínouti mlčením; škoda jen, že p. R. z Weinzierlů nepověděl, odkud naši předkové přišli, když přišli s novou kulturou a přišli podle jeho vývodu v době, která patří již do plné doby historické.

Po obecném úvodě podává pan R. z Weinzierlů zprávu o svém badání při jižní straně pohřebiště u Libochovan, kde prokopáno nově 22 žárových hrobů v kamenném obložení; v hrobech 25.—27. nalezeny vedle nádob lužického typu současně i hallstattské tvary, v několika hrobech pak byly nádoby již výhradně tvaru hallstattského se železnými předměty: celkem nalezeno na parcele č. 126. 45 hrobů, z nichž 34 lužických, 2 přechodní, 9 mladších hallstattských. — U Prosmiku blíž Lovosic nalezeno v pískovně 5 koster, z nichž 3 připočteny jsou p. W. ke skupině latěnské, 2 ke skupině francké; jiný francký hrob se stříbrnými a bronzovými ozdobami nalezen poblíž Labe a teplecké trati u Lovosic.

Jahresschrift für die Vorgeschichte der sächsisch-thüringischen Länder. Herausgegeben von dem Provinzial-Museum der Provinz Sachsen in Halle a. d. S. Halle 1902. I Band. 8° 258, tab. I.—XXV, 4 Pläne.

Na místě dosavadní periodické publikace, Mittheilungen aus dem Provinzial-Museum in Halle, dosud ve dvou sešitech vydané (1894 a 1900), vyšla letos objemná kniha s následujícím obsahem: Über die Steinbeile der Umgegend von Halle von Dr. O. Luedicke, Professor der Mineralogie (tb. I. II.); Baalberge von Prof. Dr. P. Höfer (tb. III. IV.); Wendische Funde aus der Umgebung Dessaus von Dr. Hans Seelman (tb. V.—VII.); Bronzezeitliche Gräber von Goseck von Major Dr. O. Förtsch (tb. VIII. až IX.); Steinzeitlicher Fund von Schönefeld bei Blönsdorf von Dr. O. Förtsch (tb. X.); Brand- und Skelettgräber von Bodelwitz von Dr. O. Förtsch (tb. X. z.); Vorgeschichtliche Gräber und Funde im Amtsbezirke Burgscheidungen a. d. Unstrut von Prof. Dr. Grössler (tb. XI.—XIII.); Gräberfeld aus der Bronzezeit bei Waltersleben von Dr. P. Zachiescke (tb. XIV.—XVI.); geschlossene vorgeschichtliche Funde aus den Kreisen Mansfeld von Dr. H. Grössler (tb. XVII.—XXV.); Übersicht über vorgeschichtliche Veröffentlichungen des letzten Jahres im Gebiete der sächsischen und thüringischen Länder von Dr. P. Höfer.

Dr. Otto Tischler, Ostpreussische Alterthümer aus der Zeit der grossen Gräberfelder nach Christi Geburt. Im Auftrage des Vorstandes der Physikalisch-ökonomischen Gesellschaft in Königsberg herausgegeben von H. Kemke. Königsberg 1902. 4° 46. tb. I.—XXX.

Dodatkem ku třem článkům o žárových hrobech ve Východních Prusích připravoval Dr. Tischler větší souborné pojednání, ku kterémuž pořídil řadu vyobrazení. Po jeho smrti zdědila zápisky Tischlerovy fyzikální oekonomická společnost, která nyní postarala se o vydání připravených tabulek, obsahujících nálezy hlavně ze žárových hrobů z doby po Kristu až do merovejské. K tomu přidány jsou protokoly o zkoumání pohřebiště Dolkeimu, Eisselbitten, Greibau, Pollwitten, Wackern, Warnikam. Úprava je pečlivá.

Affoldsdynger fra Stenaldern i Danmark, af A. P. Madsen, J. Müller, C. Neergaard, J. Petersen, E. Rostrup, K. Steenstrup, H. Winze. Résumé en français. Kjøbenhavn 1900 fol. 196.

Skvostná publikace společnosti nordických starozitností obsahuje popis t. zv. Kjoekkenmoedingerů čili hromad se skofápek mušlových, které se zejména na záp. pobřeží Jutka tak hojně vyskytují a do prvé doby mladší kamenné počítány jsou; od řady výše uvedených učenců určeny jsou nejen předměty, nýbrž i živočišné pozůstatky těchto sídlišť.

Adrien Blanchet, Recherches sur les monnaies celtiques de l'Europe central. Extrait de la Revue numismatique 1902. Paris 1902. 8° 35 obr. 22.

Pan spisovatel vychází od nálezů mincí na Stradonících a u Podmokel, jež srovnává s nálezy jihoněmeckými a francouzskými a připojuje úvahu o napodobeninách, zejména mincí markomanských v rakouských alpských zemích a v Uhrách.

E. von Trültsch, Die Pfahlbauten des Bodenseegebietes. Stuttgart 1902 8° str. 255, v textu 461 vyobr.

Zajímavá tato kniha podává zprvu (str. 1.—34.) souborný přehled o jezerních stavbách na jezere Bodamském, v další pak části líčí kulturní stav obyvatelstva jezerních staveb z doby kamenné, pak měděné a konečně bronzové. Obyvatelstvo jezerních staveb považuje p. spisovatel od doby kamenné podle svědectví lingvistiky za arejské a míní, že přistěhovalo se z Asie do Evropy podle stop jezerních staveb v Turkestanu, Kolehídě, v Thracii, v uherských terramarách, v blátě Lublaňském, odkudž přešli do sev. Itálie, odtud přešli na Rhonu a po této řece do Švýcarska; cestu po Dunaji považuje za nemožnou, jelikož v Bavorsku stop lidských z doby kamenné je příliš pořídku. Kultura bronzová dostala se z Asie prostřednictvím Phoeničanů na ústí Rhony a odtud až na jezerní stavby švýcarských jezer, kdež potom tak znamenitě se vyvinula. Jezerní stavby končí podle p. spisovatele mladší bronzovou kulturou; mladší předměty (s kultury hallstattské, latěnské, římské) jež při bagrování jezerních staveb nalezeny byly, dostaly se tam náhodou.

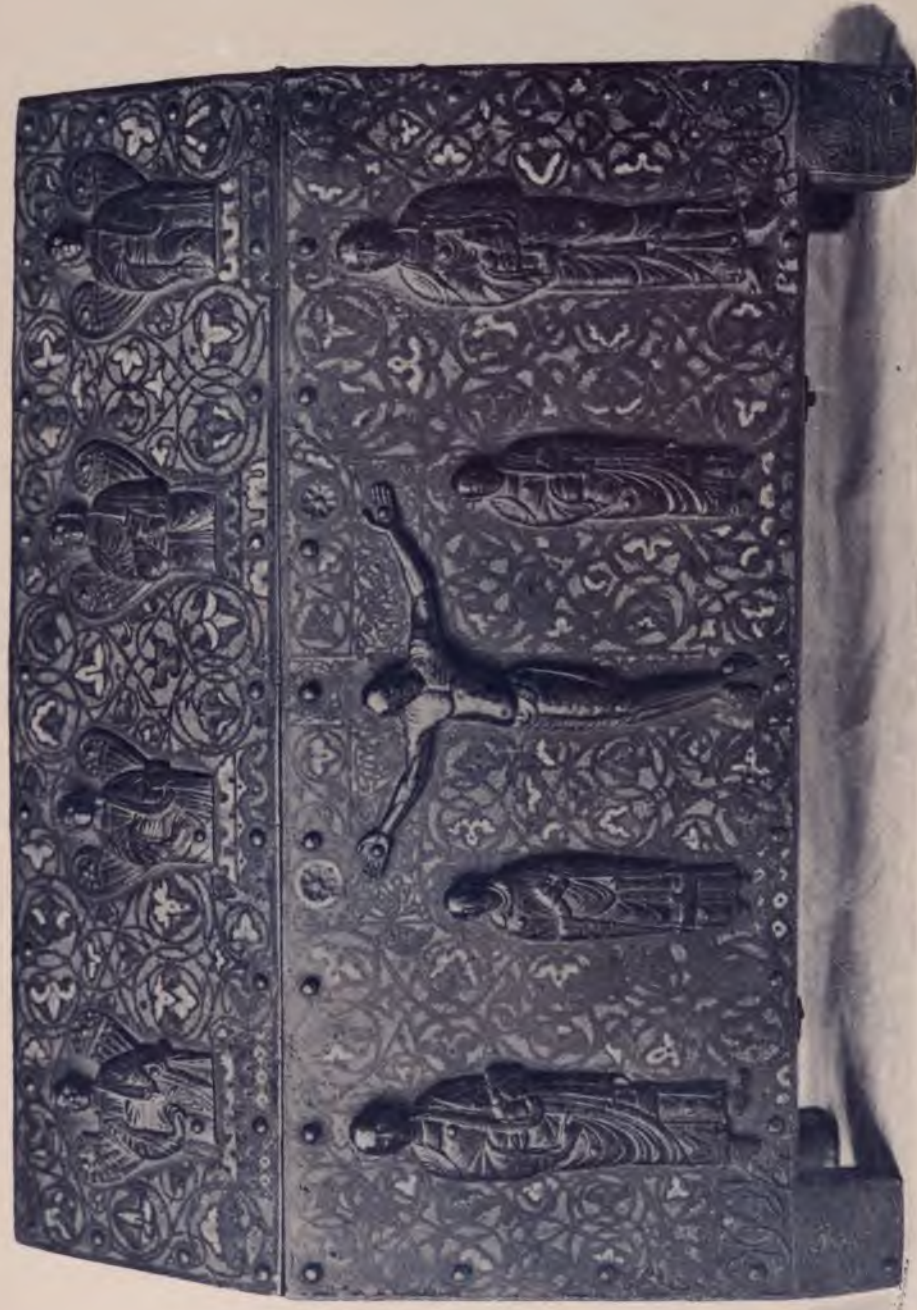
Nákladem Archaeologické komise při České Akademii a Archaeologického Sboru Musea království Českého.

Tiskem České grafické společnosti „Unie“ v Praze.

Románský tumbový relikviář v pokladu Svatovítském.

Románský tumbový relikviář v pokladu Svatovítském.

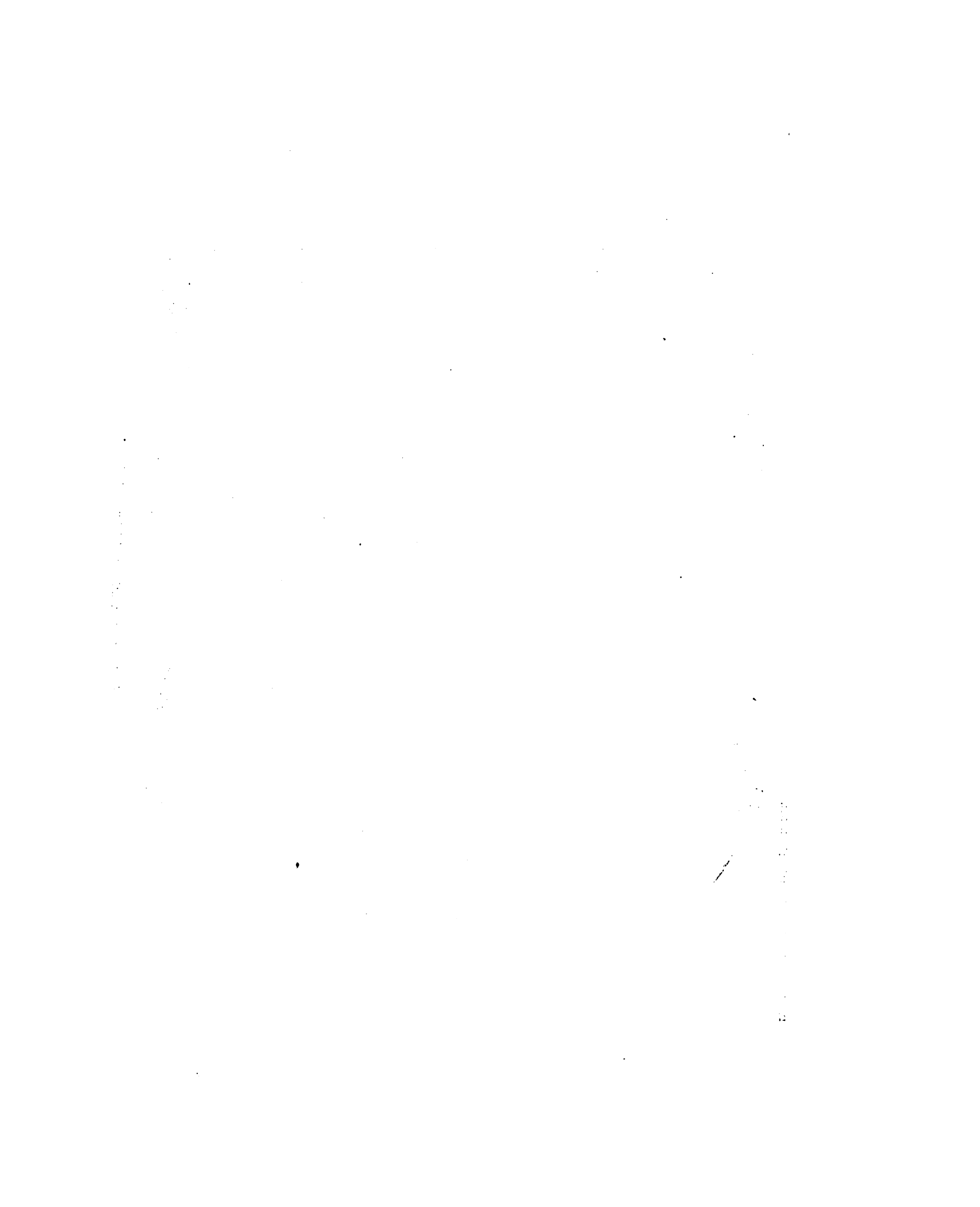

Česká pavéza v Museu král. hl. města Prahy.

Pavéza s českým nápisem na hradě Coburku.

1

Památky archaeologické a místopisné. XX.

Tab. XXX.

Česká pavéza a pavéza města Enže v petrohradské Eremitáži.

Vertical text on the left side of the page, possibly a page number or header.

Vertical text on the right side of the page, possibly a page number or header.

A small black dot or mark on the right side of the page.

Vertical text on the right side of the page, possibly a page number or header.

Střepy ze sídliště z první doby císařství římského u Rosnic.

Nálezy na hradě Chlumu.

1000

1000

1000

1000

Expedice Památek jest v domě musejním u p. *Boleslava Schnabla*, kde vydávají se knihy Matice České. Tam prodávají se Památky archaeologické:

	sakladatelům Matice České	jiným osobám v krámské ceně
ročníky 1868—1873, 1880—1895	za zl. 2.—, poštou zl. 2'30	zl. 3.—
„ 1875	„ 1'50, „ 1'80	„ 2.—
„ 1876	„ 3.—, „ 3'30	„ 4'50
„ 1877	„ 2'50, „ 2'80	„ 4.—
„ 1879 (6 seš.)	„ 3.—, „ 3'30	„ 4'50
1896—1901	„ 3.—, „ 3'30	„ 4.—

Pozvání k předplacení

na

„Památky archaeologické a místopisné“.

Komise archaeologická a Sbor archaeologický usnesly se na tom, aby se vydávaly „Památky archaeologické a místopisné“ i dále ve *čtvrletních sešitech*. Předplacení přijímá se nyní na 4 sešity na rok 1902 a obnáší 3 sešity pro členy Musea král. Českého, členy „Historického spolku a klubu v Praze“, archaeol. spolků „*Focela*“ v Kutné Hoře, „*Včely Čáslavské*“, městského musea Mladoboleslavského a Slanského, pak „odboru archaeologického“ literárního spolku v Plzni, společnosti přátel starožitností českých, Musejního spolku Olomouckého a Brněnského, jakož i p. *sakladatele Matice*. Snížené ceny starších ročníků dle svrchu uvedeného seznamu platí rovněž pro členy uvedených tuto společností. — Krámská cena za řečené čtyři sešity jest 4 zl.

K usnadnění historicko-uměleckého studia jakož i snadnějšího doplnění knihoven povolena jest *do dle volání* pro ročníky 1878—1894 snížená cena za ročník 1 zl. (poštou 1'30). Zároveň podávají se v expedici Matice České a Památek dosud vyšlé díly „*Soupisu památek uměleckých*“, „*Soupisu památek lidových*“ a „*Starožitností země České*“ ve snížené ceně.

Rukopisy buďtež laskavě zasilány redaktoru dru. **Jos. L. Pičovi**, c. k. professoru v Praze, Zemské Museum nebo spoluredaktorovi p. Ed. Šittlerovi, faráři v Žižkově.

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES
ART LIBRARY
FEB 14 1977

PAMÁTKY

CHAEOLOGICKÉ A MÍSTOPISNÉ

Organ Archaeologické komise při České Akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění
a Archaeologického sboru Musea království Českého.

Redaktor: .

Dr. Josef Lad. Plč.

Dílu XX. sešit V. Roku 1903.

OBSAH:

- Slavnost na počest stých narozenin Jana Erazima Vocela: Proslovení předsedy p. vrch. stavěb. rady
Jos. Hlávky. Str. 289. — O Vocelově pravěku země České. Přednesl Dr. J. L. Plč. Str. 291. —
O působení Vocelově v oboru dějin umění. Přednesl Dr. K. Chytil. Str. 297. — Vocel básník.
Přednesl Dr. Jar. Vrchlický. Str. 305.
- Předměty doby románské v pokladu chrámu Svatovítského v Praze. Podává Dr. A. Podlaha a Ed.
Sittler. (Tab. XXXIII.—XXXIV.) Str. 317.
- Kde ležel hrab Oldřiš? Napsal Jan Hellich. (Tab. XXXV.) Str. 323.
- Kulturní jámy u Chrásti na Chrudimsku. Sděluje Dr. J. L. Plč. (Tab. XXXVI.) Str. 329.
- Smlouva krále Ferdinanda I. s pány Šliky o hory a minci Jáchymovskou. Podává Jos. Smolík. Str. 303.
- Hromadný nález bronzů u Jaroslavic. Sděluje Jindřich Rychlý. Str. 339.
- Český inventář chrámu Svatovítského v Praze z r. 1615. Podává Dr. A. Podlaha. Str. 343.
- Zprávy a drobnosti. Kulturní jáma u Klatov. (Vidrčum.) (Tab. XXXVII.) Str. 331. — Třířivý strop.
(Tab. XXXVIII.) Str. 351. — Dvě gotických klepátek. Str. 353. — Nález mincí. Str. 355. — Řezbář
Václav Ondřej Horánek z Roudnice. Str. 355. — Pazourkový klínek. Str. 357. — Siatek Frant.
Luraga 1666. Str. 357. — Literatura. Str. 357.

V PRAZE.

Nákladem Archaeologické komise při České Akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění
a Archaeologického sboru Musea království Českého.

V komisi knípkupectví Fr. Řivnáče v Praze.

1903.

PAMÁTKY

ARCHAEOLOGICKÉ A MÍSTOPISNÉ.

Organ Archaeologické komise při České Akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění
a Archaeologického sboru Musea království Českého.

Redaktor dr. Josef Lad. Pič.

Dílu XX.

Roku 1903.

Sešit V.

Slavnost na počest stých narozenin Jana Erazima Vocela,
kterouž dne 17. prosince r. 1902 pořádaly Archaeologická komise při České akademii a Archaeologický sbor
Musea král. Českého.

Proslovení předsedy p. vrch. staveb. rady Josefa Hlávky.

Slavné shromáždění!

Archaeologický sbor Musea král. Českého, jehož ustanovení se zakládá hlavně na usilovné snaze Jana Erazima Vocela: „By důležité naše české starožitnosti zachovány a ve známost uvedeny byly“ — jakož i archaeologická komise při České akademii císaře Františka Josefa, která usilovně se toho domáhá, aby snaha ta nyní i po přání širokých vrstev našeho národa dosáhla úplného splnění — uznávají Jana Erazima Vocela za skutečného zakladatele novější archaeologie české. —

To, co v letech mladistvých opěvoval s vlasteneckým zápalem a nadšeností národní —, o tom vykládal po bedlivém vědeckém badání a zkoumání zachovalých inventářů praehistorických a historicko-uměleckých jako vospělý učenec a stal se tak skutečným původcem veškeré naší, nyní již široce rozvětvené činnosti archaeologické.

Jako on, tak my všichni snažíme se nyní ve všech směrech o soustavné vyhledávání, sepsání a zachování všech památek, které svědčí o rozsáhlém dávnověkém osídlení drahé naší vlasti a o kulturním stavu její v době praehistorické; — zvláště pak o historickém vývoji národa našeho, o kulturním stavu jeho žití,

o jeho vzdělanosti, jeho umění a jeho písemnictví; — by poznáním, oceněním a zabezpečením všech těchto památek od dob nejstarších až po dobu právě minulou, jak pro nás tak i pro naše potomky zjištěno bylo, čím národ náš v minulosti byl a čeho mu třeba, aby jako v minulých dobách samostatnou národní svou bytost neporušeně zachoval a stejně skvělé budoucnosti domoci se mohl.

Ve všech těchto směrech setkáváme se s původní činností Vocelovou; všude stojí při základech: Jako kustos nově založených sbírek archaeologických, co jednatel a předseda archaeologického Sboru, i co professor na vysokém učení pražském, kde on první zahájil přednášky o archaeologii a dějinách umění v jazyku českém — všude kleslí nové cesty — a všude vyzývá jak nadšeným slovem, tak i důkladnou prací vědeckou ke všestrannému dalšímu badání; tak že nelze jinak, než po právu uznati, že muž ten, který nám byl před 100 lety narozen, patří k nejpřednějším našim buditelům, kterým jest náš národ po všechny časy k úctě a vděčnosti zavázán.

Toť příčina a zároveň i legitimace, které našemu Sboru a naší Komisi ukládají povinnost a právo k uspořádání dnešní slavnostní schůze, bychom za příležitosti stých narozenin sobě připomněli všech zásluh našeho

oslavence, promluvili o významu veškeré jeho činnosti a projevíli náš upřímný tak vysoce zasloužený hold vděčnosti nehynoucí jeho památce.

Vítám tedy slavné shromáždění, které po našem vyzvání k účelu tomu ráčilo se laskavě v tak hojném počtu sejít, co nejuctivěji a nejsrdečněji. —

Četné toto shromáždění jest nám živým že národ náš ještě nezapomíná zásluh on kteří celý svůj život věnovali neohroženě kulturnímu jeho povznesení.

Zahajuji slavnostní schůzi na oslavu s zenin Jana Erazima Vocela.

O Vocelově Pravěku země České.

Přednesl Dr. J. L. Pěš.

Velectěné shromáždění! Slavíme památku muže, jenž patří do řady těch bohatýrů duševní práce, kteří položili mohutné základy české vědě novodobé, kteří odchovali pokolení nové, aby na těchto základech budovalo dále ku cti a slávě národa našeho.

Jan Erazim Vocel narodil se 23. srpna 1802 v Kutné Hoře, kdež prvního vzdělání školního nabyl, arci podle tehdejšího způsobu v jaz. německém, a čtením českých knih i lásku k českému jazyku pojal. Odbyv gymnasijsní studia a první rok filosofie v Praze, Vocel odebral se do Vídně, kdež po odbyté filosofii vstoupil na právnickou fakultu. Mladá léta svá strávil Vocel jako vychovatel v rodině hraběte Eugena Černína, Palaviciniho, hrab. Leop. Šternberka, knížete Salma a hrab. Harracha. Pobyttem ve vynikajících rodinách šlechtických a delším pobyttem za hranicí osvojil si Vocel řadu cizích jazyků a získal širokého rozhledu, který se jeví i v širokém jeho nazírání vědeckém. Pokusiv se již na gymnasiu ve veršování a sepisování dramatických kusů, pokračoval v tom směru i za pobytu svého za hranicí. Navrátil se r. 1842 do vlasti, věnoval se Vocel mimo básnictví i archaeologii jak historické tak i praehistorické. Články jeho, především pak jeho Grundzüge der böhm. Alterthumskunde 1845 obrátily pozornost na Vocela nejen doma, ale i za hranicí a není tudíž s podivením, že při nové organizaci vysokého učení ministrem Lvem Thunem Vocel povolán byl r. 1850 za profesora české archaeologie a historie umění. Na fakultě a v utvořeném tehdy Archaeologickém Sboru Musea království Českého soustředila se pak hlavní činnost Vocelova, jejíž vrcholem v oboru praehistorickém jest znamenitý na svou dobu „Pravěk země České“.

Praehistorická archaeologie našich krajín byla do nedávna popelkou, neboť chudobné pozůstatky praehistorické v zemích někdy barbarských činily celkem smutný dojem proti dokonalým vzorům klasické archaeologie; a jestli i dnes většina praehistoriků stojí na stanovisku abych tak řekl umělecko-průmyslovém, stopující vývoj tvarů primitivních předmětů praehistorických, bylo zajisté před padesáti lety počínáním dosti

smělým, postaviti u nás praehistorickou arch služeb historie. Byla arci tehdy doba nových nových směrů: v oboru praehistorickém poznost netušené nálezy v jezerních stavbách šv megalitické památky v podobě dolmenů, l kruhů a menhirů vykládány horlivě na pa tických druidů, a bohatství nordických bronz čilo dánským a švédským archaeologům v v praehistorii. Vedle praehistorie hlásil s i srovnávací jazykozpyt o rozhodující slovo sporných otázek nejstaršího dějepisu a studit písní a podání lidového vynášelo na světlo mo rých v pramenech nebylo pomínu. Ve slova mých konečně stála slavistika v kulminační faříkem, Srezněvským, Bodanským, Grigorev rovkým a jinými.

Uprostřed těchto mnohostranných vědecky stál tedy Vocel a smělou rukou odvážil se sp rodé motivy, aby z nich utkal co možná obraz dávné minulosti naší vlasti. Stanovisk vící různorodé vědy ve služby nejstarších vlasti, naznačil již v úvodní řeči své na vysc pražském dne 10. dubna 1850 v tato slova:

„Starožitnosti národní vysvětlují způsob náboženské obřady, stupeň umění a vzdělanos předků našich, o nichž historie buď praž mylné zprávy podává. Neboť starý dějepis l válečné činy; o národu, jenž krvavých stop v nezanechal, mlčí historie naprosto, aneb jen t se zmiňuje, aby jménem jeho nějaká mezera národopisné vyplněna byla . . . Jestli to vel i nesnadná úloha vědy historické, netoliko bo a skutky velitelů jejich, nýbrž i snažení a či líčiti, pradávnu, až dosud mlhami zatajen vzdělanosti a mravů světlem a barvou přioditi tvary nejstaršího národního života proniknou vědeckým. Předních prostředků k dosažení poskytuje zpytování starých archivů a letop: čerpati lze, ovšem opatrně, z národních pov dání, a kde i tyto prameny vysýchají, posky

návací jazykozpyt obezřetnému badateli světla; a když i toto shasne, zableskne, ovšem děsným světlem, poslední historická jiskra z hrobů dávno zhaslých pokolení . . . Ve hrobech pohanských zjevují se bohatýři, mající meče po boku, kopí v rukou, řízu sepjatou překrásným spínadlem, rámě a noby zdobeny bronzovými kruhy. Tyto hrobové ostatky dávají nám ovšem němé, avšak makavé svědectví o zbrani, kroji a o stupni umělecké vzdělanosti předků našich, k nimžto světla historického více nevniká . . . Nelze pak nabýti dokonalé známosti domácích starobylostí žádnému bez porovnání jich s památkami druhu tohoto ostatních evropských, zvláště pak slovanských národů . . . Zjevuje se patrná příbuznost pohřebních obřadů, a tím i svědectví o příbuznosti kmene, zjevují se tajnosti národopisné, o nichž jsme potud žádného tušení neměli.“

Zásady tyto znovu pronesl Vocel i v monumentálním díle svém o Pravěku země České, jednak v předmluvě, kdež praví: „Abych položil základy historii vzdělanosti národa Českého za pohanské doby, hleděl jsem dosáhnouti k cíli tomu zkoumáním jak duševních tak i hmotných živlů k vývoji života společenského přispívajících, a sice památek dějepisných, právních i v jazyku a v obyčeji národním se tajících, jakož i hmotných ostatků z hrobů dobytých, jenž jsou svědkové technické a řemeslnické zběhlosti, obřadů a domácího života pohanských předků našich.“ Podobně praví i v doslovu: „Dějepis, jazykozpyt, ethnografie, zeměznalství, lučba i fyziologie musejí hřívnou svou přispívati k hlavnímu účelu vědy, jižto národní archaeologie nazýváme; paprsky ze všech téměř odborů vědeckého snažení musejí se spojití ve společném středišti nauky naší jako v ohnisku zrcadla, aby tím vyblesknuv plamen ozařující nejdávnější minulost národa našeho.“

Stanovisko, které zaujal Vocel i v úvodní řeči své na vysokém učení i v Pravěku, není v podstatě své do dneška předstiženo i spočívá rozdíly mezi dobou Vocelovou a dnešním nazíráním naším pouze v množství pozitivních vědomostí, které od té doby zejména v oboru archaeologie na světlo byly vyneseny.

Pravěku země České položil Vocel za základ předně nazírání historiků, podle kterého ve vlasti naší vystřídali se keltačtí Bojové, germanští Markomané a Čechové, za druhé pak třídění archaeologické podle tehdy obecného dělení na dobu kamennou, bronzovou a železnou.

Při třídění tomto vycházel Vocel ze zásady, že arejští neboli indoevropští národové do Evropy přišli se znalostí kovů, i vypadla tudíž Vocelovj přirozeně před rámec historického třídění minulosti české doba kamenná, zastoupená tehdy již četnými mlaty a sekyrkami kamennými hlavně porůznu nalezenými, a dobu tu přisoudil Vocel praobyvatelům evropským plemene

uralského a čeledi severské, kteří u nás vypuzeni byli neb snad i pokořeni národem nově příšlým a bronz užívajícím; ti vypuzeni odtáhli dále k severu a známi jsou pak pod jménem Finů ještě za Tacita v kultuře kamenné se nalezavších, pokořeni pak buď vyhynuli neb splynuli s novým obyvatelstvem. Při nepatrném materiálu archaeologickém hleděl Vocel oživit ony praobyvatele doby kamenné srovnáváním s obyvatelstvem jezerních staveb švýcarských z doby kamenné, i musíme přiznati, byť bychom dnes nazírali i jinak, majíce před rukama takové množství hrobů pokolení skrčených koster, že Vocelovi přísluší zásluha, že do českého dějepisu uvedl před Boje národ ještě starší, o kterémž Palacký sotva měl tušení.

Kulturu bronzovou, rozšířenou ve střední Evropě širokým pruhem až do dnešního Sedmíhradska, spojoval Vocel s historickými Kelty, kteří podle historických zpráv zaujímalí rovněž prostranství od oceanu Atlantického až po Sedmíhradsko, a kladl dobu čistého bronzu, obsahujícího 90% mědi a 10% cínu, do VII.—III. století př. Kr. Jelikož pak v Čechách čisté bronzové dosti skvěle již tehdy byly zastoupeny, uváděl Vocel příchod keltických Bojů, jimž bronzové zbraně a nástroje přisuzoval, ve spojení s vypravováním Liviovým, podle kteréhož již za krále Tarquinia Sigoves přišel z Gallie s lidem svým do Hercynského lesa čili do Čech.

Když pak Bojové až do doby Caesarovy zůstávali v Čechách, kdežto doba bronzová podle jeho vývodu již ve III. stol. končila, pomohl si Vocel archaeologickým výkladem, že i pohřebiště Hallstattské v zemi keltických Taurisků zastupuje ještě kulturu keltickou nejen za Dunajem, nýbrž i u nás. Archaeologicky přičítal Vocel Bojům dále hradíště s kamennými valy a zlaté a stříbrné barbarské mince i u nás dosti často nalezené, a doplnil obraz svůj líčením mravů a života Bojů podle historických zpráv o Keltech staré Gallie.

Markomany klade Vocel do Čech souhlasně s historiky od Marobuda až po Attilu, tedy od konce I. stol. př. Kr. až do V. století po Kr. a líčí život jejich, mravy a náboženství podle zpráv Tacitových o Germanech. Archaeologicky přičítá jim kultury, které dnes zoveme latěnskou a provinciální římskou, čili vše, co se v Čechách vyskytá právě mezi kulturou bronzovou a částečně i hallstattskou a mezi kulturou merovejskou, ačkoliv se pozastavuje sám nad tím, že kultura latěnská je ve spojení s kostrovými pohřby, kultura provinciálně římská však přísluší hlavně zárovňm pohřbům.

V otázce o původu Slovanů přidržel se Vocel celkem Šafaříka, a na místě staré these o Sarmatech-Slovanech rozvádí znovu Šafaříkovu these o Venedech-Slovanech, přenášeje rovněž na ně Herodotovy názvy Neurů a Budinů. Vocel představoval si věc tak, že Slované z pra-

vlasti asijské přišli na Don a kolonisační šířili se pak až ku prameni Buhu a k Visle. Archaeologicky uznává jihoruské kurhany za skytské, další pak nálezy při Dněpru až k Visle, v nichž objevuje se vedle bronzu již železo, pokládá za slovanské, jsa toho náhledu, že Germané a Slované již při svém příchodu do Evropy užívali současně bronzu i železa. Aby pak ukázal, na jakém stupni vzdělanosti Slované v pravlasti své a tudíž i Čechové při příchodu svém do Čech stáli, běře Vocel na pomoc srovnávací jazykozpyt, vykládaje své stanovisko v tato slova: „Kmenové indoevropští, jakkoli postupem věků každý z nich zvláštní národní ráz obdržel, zachovali nicméně v ústrojí jazyků svých památky společného původu a kořene svého. Poněvadž pak vývoj jazyka v jedno splyvá s vývojem vzdělanosti lidského pokolení, na jevě jest, že zpytování jazyka vede nejen k vědomosti o pokrocích, jež různé čeledi na dráze vzdělanosti byly učinily, nýbrž i k vědomosti o předmětech, kterýchžto známost národové ze společné pravlasti do pozdějších sídel svých byli přinesli.“ Princip. souditi ze stejného názvu nějaké věci v různých jazycích na původní společnou znalost této věci před rozdělením se těchto jazyků, nebyl při tehdejší usilovném badání srovnávacího jazykozpytu arci novým, ale aplikace tohoto principu na stav vzdělanosti slovanské před rozdělením a použití výsledku toho jako článku k dalšímu líčení Slovanů v Čechách, bylo methodicky bez odporu výborným.

Usazení slovanského lidu v Čechách klade Vocel souhlasně s historiky do doby po odchodu Markomanů, tedy do V. stol., vykládá a představuje si vše tak, že usadily se kmen vedle kmene, podle rodů svých, a vede z různosti dialektické, do jisté míry shodné s hranicemi někdejších kmenů, vývod, že i původní kmeny byly jazykově různé. Vocel vede další důsledek, že když usazovali se lidé podle příbuznosti, nazvali osady své svým jménem, z čehož plyne, že rodové názvy osad jsou v Čechách nejstarší a vyskytají se v nejurodnějších krajinách Čech, přirozeně proto, že kdo první se usadil, vybrati si mohl nejlepší půdu, kdežto chudší půdy osazeny později; ano i tvarem svým zachovaly nejstarší osady s názvy rodovými starý tvar, jsouce založeny v podkovovitém seřazení domů. Mapa Čech, kterou Vocel na tomto základě pro dobu prvního osídlení českého sestavil a k Právěku přidal, vzbudila tehdy opravdový obdiv.

Přecházejí pak k vyličení života starých Čechů po usazení se v Čechách, Vocel vypisuje nejprve celkovou povahu jejich, jež podle líčení našich hrdinských písní jakož i podle svědectví různých současníků jevila se v lásce k rodině, k svobodě, k národním obyčejům a rodnému kraji, jež pojila pracovitost, mírumilovnost a zbožnost s udatností a poukazuje trefnou parallelou o povaze národních hrdin slovanských a germanských na zásadný

rozdílný národního ducha slovanského a germanského. Pojednává pak o zřízení veřejném mluví nejprve o postavení knížete v kmenu, o snémích a soudech, rozvádí zřízení rodové s rovností všech členů jako základ českého a slovanského zřízení, probírá pak parallelně s Jirečkovým slovanským právem hlavní instituce obyčejového práva slovanského a končí oblíbeným theme svým o vynikajícím postavení ženy v slovanském právu, o čemž obšírně pojednal ve zvláštní stati o řeckém právu. V odstavci o básloví staročeském vytýká především a to právem, že božství pohanská, u jednotlivých větví slovanských jmenovaná, nelze přičítati všem Slovanům, jakož i dokázati nelze, že by všichni Slované byli stavěli chrámy bohům svým a měli zvláštní kněze ku počtě jejich. Dále vyvozuje Vocel zejména z Čestmíra, kterak naši předkové ctili božství nepojmenované, prostým názvem „bohů“, jimž přinášeli oběti v hájích a na horách ve věcech veřejných, jako otec kladl oběti bůžkům domácím jménem rodu; pojednav pak o bésích a drobnějších bůžcích, končí vírou v budoucí život.

Na konci pojednal Vocel o hmotných památkách z doby pohanské a věnoval předem větší odstavec starobylým hradištím českým, jejichž veliký počet nejen na pokraji pomezajch hvozďů, ale i uvnitř země jest nápadným, a vytkl zcela správně, že „tyto ohrady byly nejen na vzdor cizozemcům, ale i co pevnosti plemen a rodů proti sousedním soukmenovcům postaveny, z čehož souditi musíme, že na půdě té za pradávých věků se lomoz válečný často ozýval, že tu bitvy a boje bývaly svedeny, slovem, že politické poměry věku pohanského tak klidného, idylického rázu neměly, jak se až posud za to má“. Rovněž tak případně vytknul Vocel i účel hradišť v míru: „Ohrady naše nebyly však jen svědkové událostí válečných, nýbrž i klidné domácnosti a hluchého společenského života. Menší z nich byly sídlička lechů a zámožných vladyk; na větších župních hradech odbyvaly se sněmy, soudy a snad i obřady náboženské; v podhradích, kde lid řemeslem a obchodem se obíral, panoval hluchý ruch činnosti jak obyvatelstva domácího, tak i lidu venkovského, z okolních osad na trhy, sněmy a soudy na hradech odbývané, přicházejícího.“

V další stati rozhovořil se Vocel o hrdinských písních českých, jež vznikem do pohanské doby klade, a dotknul se i otázky o původním písmě slovanském, o němž mnich Chrabr zřejmě zůstavil svědectví; arci nechal se tu unésti Krolmusovým božištěm Černoboha na Skalsku s domnělymi jeho runami, kdežto značky na dnech nádob hradištného typu případněji označil jako hrncířská znamení.

Ve příčině hrobů konečně Vocel zcela správně odlišuje hroby křesťanské a jejich inventář, pohanským

Im našim pak připisuje dvojí způsob pohřbů, spa- a pohřbívání mrtvol, podotýkáje několikrát, že e velkou váhu na způsob pohřbu, i nesmíme se že různorodé hroby přičítá pohanským Čechům. i složením i inventářem hrobovým rozhodně se nebyla archaeologie ještě tak pokročila a Vocel áním hrobů sám se nezabýval i není tudíž s pom, že vedle nálezů z popelnicových hrobů luži- a slezského typu také na př. zvoncovité poháry, zelenickou a j. pohanským Čechům přiřknul, a čividně dovezené za domácí výrobek prohlásil. Za čil i obřad pohřební i kroj starých Slovanů pochovaných zpráv dosti obsírně.

Uplynulo od vydání *Pravěku* více než třicet let a stojíme dnes v různých otázkách na stanovisku mnohem pokročilejším, ale na Vocela tím stínu nepadá; neboť kdo vzpomene, jak ubohou byla sbírka praehistorická té doby v našem museu a uváží, co Vocel na jejím základě hleděl zbudovati, vzdá mu nelíceně svůj obdiv.

Co Šafařík zamýšlel v druhém díle svých *Starozitností* napsati o všech Slovanech, načrtl Vocel o pohanské době české a slouží jemu ku cti, že té doby v jiných literaturách nebylo v tomto oboru nic lepšího ani obsáhlejšího.

O působení Vocelové v oboru dějin umění.

Přednesl Dr. K. Chytil.

ení druhého venkovského města v Čechách, které mohlo honositi tolika a tak vynikajícími, rozměrnými stavitelskými památkami, jako Hora Na počátku století předešlého mělo staroslavné sídlo ještě téměř úplně ráz města středověkého, sty dotknutého a přeměněného renaissancí a ba. Při populaci poměrně malé zachovalo si svůj objem, svůj charakter vznešenosti a velkoleposti. Školik generací stavitelských vyspělé gotiky zbu- štědrému měšťanstvu na počest patronky horníků, rbory, jeden z největších městských chrámů celého řeku. K němu se druzí celá řada kostelů a stejné sou pozůstatky architektury civilní, jinde tak řídké né: památný vlašský dvůr a Hrádek s malebnými vými kaplemi, dům kamenný s trojbokým štítem knížecí.

rátká procházka vede k starému středisku kul- elého kraje, někdejšímu klášteru sedleckému, ypu řeholního života středověkého doby předhu- kteráž zde zůstavila největší, nejrozměrnější klá chrám v Čechách.

v celém okolí rozseto kostelíků hřbitovních ích různých dob, mezi nimi tamní nejstarší ka- svědek české minulosti — sv. Jakub u Církvice.

těchto krajích a místech snadno pohřívá se mysl dávných dob a podnícená fantazie bezděky je oži- ivoucími postavami zašlých věků, rytíři a mnichy, try a knapy, kamenníky a mistry všeho umění knihy slovem i obrazem napomáhají, by život ně- zjevil se před námi v celé své barvitosti, své e. Nebylo toho mnoho, co mohlo mladému čtenáři átku předešlého věku přijíti do rukou.

Kronika Hájkova se svými zběžně rýsovanými obrázky; historie kláštera sedleckého, jež v četných přepisech kolovala v rodinách kutnohorských; jádrné líčení jesuity Kořínka, jenž pln je srdečného obdivu vůči slávě hornické a nad uměleckými památkami starých časů, na něž doba Kořínkova jinak již pohlížela úkosem. Do určité doby, jedlé z nejslavnějších celého vývoje Kutné Hory, uvádí Bible kutnohorská z r. 1489, která mladému Vocelovi v jeho dětství dostala se do rukou. V ilustracích této bible obrází se plně život, kroj a zbroj doby gotické, ozývají se ještě reminiscence na válečnictví husitské.

V době, kdy Vocel dlel ještě ve svém rodišti, vzniká v nejbližším jeho okolí nová rozsáhlá stavba, zámek Kačina. Jest to u nás téměř první a také poslední budova velikých rozměrů, provedená v prostých, ba střízlivých formách stavitelství směru novohelenského, opírajícího se o klasické vzory řecké. O dvacet let později buduje šlechta česká nové zámky a hrady, avšak nikoli ve slohu klasickém, nýbrž napodobené umění středověkému; zřizuje gotické věže a síně opatřené náradím středověkým, původním neb napodobeným. Stačí jmenovati jen dvě příkladů, Hlubokou a Hrádek u Nechánic.

V těchto dvaceti letech studie dějin umění a umění samo přecházejí od antiky ku středověku, od bílého Parthenonu a Propylají k šedému dómu a hradu, od Pompejí a Herkulána ku klikatým malebným ulicím středověkého města s jeho arkýři, štíty, věžkami a krovy.

Po Winckelmannovi, zakladateli archaeologie klasické přicházejí archaeologové a dějezpytci umění středověku. Systematicky jali se zabývati středověkem nejprve badatelé a sběratelé francouzští a angličtí. Snahy ty

vedou ve Francii k založení prvních muzeí a sbírek obsahujících starožitnosti domácí. Antiquités nationales nazývaly je na rozdíl od starožitností antických a orientálních a termin tento, odpovídající politickým a národnostním snahám celé doby, ujal se i mimo Francii. Alexandr Lenoir hned v prvních letech velké revoluce, kdy vyzdviženy kláštery a zrušeny statky církevní, pojal ušlechtilou myšlenku, zachrániti památky minulosti francouzské před zkázou, které by byly na jisto propadly.

Do dalšího rozvoje zasahá šťastnou rukou Alexandr Du Sommerard, vlastní tvůrce oněch sbírek, jež umístěny od r. 1833 v Cluny přešly r. 1843 v majetek státní. Du Sommerard korunuje dílo své velkou a nádhernou publikací Arts au moyen age.

U nás, dříve než kde jinde v sousedství, v museu království Českého dle velkého programu Palackého památky české minulosti měly zaujímati přední místo. Národní musea aktivují se v sousedních Uhrách i v zemích polských. V Porýní nadšení přátelé středověkého malířství a stavitelství bratři Boisserée, Sulpic a Melchior obracejí zřetel k záchraně památek středověku a v samém sousedství Čech vznikají znenáhla veliké sbírky v Norimberce, založené zprvu soukromou snahou šlechtice Aufsesa a aktivované r. 1852 v Museum germanische.

Současně objevují se snahy dobrati se vědeckého základu jednak shrnutím materiálu domácího, jednak rozhledem po veškeré světové tvorbě. A zde hlavní zásluha přinázejí opět francouzskému badateli; byl to Seroux d'Agincourt, jenž po dlouholeté přípravě přistoupil r. 1812 ku vydání svého díla o umění středověkém, jež dokončeno teprve po jeho smrti r. 1823. Dílo d'Agincourtovo, jehož album archaeologům poskytuje po celou 1. polovici XIX. stol. materiál srovnávací, vydal po německu Quast r. 1840.

V Německu z řad mnohých, kteří oddávají se studiu umění, vystupuje Franz Kugler a r. 1842 poprvé vyslovuje jméno Kunstgeschichte, jméno nové vědy, která vstupuje platně v obor dosavadních věd a nauk. A kromě dějin umění formuluje se pojem archaeologie středověké jakožto zvláštního souhrnu nauk vedle archaeologie klassické a praehistorie. Representanty studia středověké archaeologie jmenovitě církevní jsou ve Francii abbé Didron, v Německu evangelický farář Heinrich Otte, jehož práce nalezly v Čechách vřelého ohlasu. Oba, jen o málo mladší Vocela, vystoupili počátkem let čtyřicátých.

Tyto současné snahy a zjevy uvedly Vocela, zabývajících se až do let čtyřicátých básnictvím, studiem literatury a otázkami povšechně kulturními, v nový obor, v němž bylo lze osvědčiti kulturní, vědecké i národní snažení. Zajisté, že musela předcházeti dlouhá doba

přípravy, než přistoupil k popudu Palackého a rytíře Neuberga ku vydání svých *Grundzüge der böhmischen Alterthumskunde*, jež vyšly r. 1845. Jest významno pro celou činnost Vocelovu, že dříve, než přistoupil k probádání památek domácích, hleděl si získati rozhled po tvorbě zahraniční a že hned od počátku hledí proniknouti k podstatě domácího umění na základě srovnání se zjevy cizími. V tom ohledu jest mu působení Agincourtovo, práce Kuglerovy, snahy bratří Boisserée, s nimiž byl ve přátelských stycích, podkladem. Při tom však jest celý rozvrh díla — mluvím o partiích, týkajících se středověku — zcela samostatný, originální, plně český. Hned zpočátku jest patrný u něho veliký program, vzniklý zřejmě pod vlivem ideálu Palackého — vystihnouti všechny stránky vzdělanosti, shrnuté zde pod titulem starožitností středověku. Vocel neobmezuje se pouze na hmotné výtvořiny minulosti, na architekturu, malbu a plastiku, nýbrž pojímá do programu svého badání literaturu, jmenovitě básnictví, pak rytířství, stavbu a zařízení hradů, válečnictví husitské a nauku o kostýmu. I pro tyto obory, jež v pozdějších svých pracích nepěstuje sice systematicky, avšak nikdy nepouští úplně se zřetele, jest kniha Vocelova základem.

Nejnovějším a nejodvážnějším krokem v *Grundzüge* jsou stati věnované architektuře. Zde skutečně poprvé poukázáno k významu českých stavitelských památek v rámci světového vývoje, zde poprvé českému čtenářstvu na základě uměleckých výtvořin domácích poskytnuta v hlavních obrysech nauka o slozích stavitelských. Nebylo to snadné, suští příklady z českých vlastí k osvětlení podstaty a forem jednotlivých slohů stavitelských, románského a gotického, jichž rozdíly a vlastnosti v současné literatuře odborné teprv byly stanoveny.

Na tomto poli nepřestal Vocel nikdy působiti a jest přirozeno, že v prvních svých na to následujících pracích zabýval se ranní dobou, slohem románským, jehož jistou skupinu dle tehdejší terminologie nazývá byzantskou.

Již v *Grundzüge* uvádí rotundové stavby pražské a české vůbec, jež nepřestaly dosud zaujímati veškeré odborníky, kteří zabývají se stavitelstvím středověkým; uvádí basiliku svatojirskou, chrámy doksanský a staroboleslavský, i zajímavou kapli podvineckou. Jest to začátek usilovného badání, jež pudí Vocela na četné vycházky od místa k místu, vycházky, jež jsou vlastně cestami objevovatele. První jeho práce v oboru tomto jazykem českým sepsané a v *Časopisu českého musea* r. 1846 a 1847 uveřejněné platí románským kostelům v Záběhově a sv. Jakuba u Kutné Hory.

Zde osvědčuje bystré oko, studiem a cestováním vytríbené, jež ihned vystihlo sloh, podstatu a stáří obou památek; úsudek ze slohu odvozený podepírá a

okládá historickými daty a v článku o Záborském vyslo-
uje domněnku o působení kláštera sázavského, domněnku,
k němuž badatelé vždy znova a znova se vrací.

Témata dvěma články objeveny vlastně nové světy
a z řádků jejich chvěje se ještě pocit toho prvního pře-
kvapení, té radosti nálezce, který se ocituje první a
sám na poli novém, dosud nepovšimnutém. Ozývá se
v nich i skromnost autora, jakási nejistota vůči novému
úkolu, ale přece zase odvahy, kterou nemůže otřásti
ani skličující vědomí, že všemu tomu, do čeho s horli-
vostí se pouští, nebude věnováno patřičné pozornosti,
že to nebude pokládáno za tak závažné a vědecky vý-
znamné a důležité, jak sám je o tom plně přesvědčen.
Ještě to tíseň autora, který touží, aby všichni sdíleli
jeho překvapení, jeho radost, ale který již předem se
obává, že se svými snahami ostane o samotě.

„Konečně dokládám,“ praví v pojednání z r. 1846,
„kterak jisté stopy se vyskytují, že znamenité množství
podobných prastarých chrámů, byť i tak ozdobeny a za-
chovány nebyly jako zábořský, v Čechách a na Moravě
se nalézají. Avšak dosavadě málo kdo sobě jich po-
všimnul, takže ledva v nejbližším okolí o starobylosti
jejich pověsti se roznášejí. Příčinou nevšímavosti této
není zajisté nedostatek lásky k památkám národním,
která se naopak zvláště u velebného duchovenstva na-
šeho živě a nelíceně jeví, nýbrž spíše, že archaeologická
věda u nás dosavadě docela ladem ležela. Mnoho sice,
ba přemnoho o starožitných staveních německým i če-
ským jazykem u nás psáno, obsírná pojednání a vy-
obrazení starých chrámů, hradů atd. ve starých i no-
vějších knihách nalézáme, než všecko to jen co pouhý
materiál považovati musíme, poněvadž v tom vědeckého
odůvodnění a pevných zásad, z nichžto zpytujícímu jistá
pravidla pocházeti by mohla, pohřešujeme. Každé téměř
století projevilo zvláštní svůj ráz a způsob ve stavbách
svých, různí se více méně od ostatních věků; leč kdež
o takových charakteristických rozdílech u nás jednáno?
Příčina nedostatku tohoto byla, že se na výsledky umě-
leckého zpytování jiných národů příliš málo ohlíželo,
tak že, když tito již daleko byli pokročili, my jsme
sotva nohu k prvnímu kroku hotoviti počali. — Nuže,
kričejme též ku předu, užijeme cizí zkušenosti, učme
se znáti plody umění národů germánských, románských
a jinoslavanských, bychom tím mysl a oko zostrili k po-
znání památek domácích, z nichžto pilného zpytování —
neklame-li tušení mé — snad přesvědčení nabudeme,
že předkové naši podobně jak v malířství, tak i ve sta-
ritelství vlastní vzor a způsob, totiž zvláštní školu
tvořili.“

Ještě několik let později cítí se Vocel pohnuta
lásti důraz na důležitost svého počínání.

Činí tak ve článku „Vyvinování křesťanského
umění a nejstarší památky jeho, zvláště v Čechách“,
uveřejněném v Časopise českého musea roku 1852.
„Leckdo snad namítati bude, že práce má jest zbytečná
i marná, poněvadž praktického užítka nepřináší. Než
však každý, kdo vroucnou myslí přilnul k vyššímu ži-
vota významu, pozná důležitost zpytování, kteréžto
z bezprostředních, smyslým okem pojatých důkazů pří-
činu bere k přemítání o vyšší ceně života duševního,
uznává on taktéž, že tyto plody duševní činnosti
v plné míře zasluhují, aby stopovány a zkoumány byly
podobnou pílí a snažností, jaké se plodům
pouhé přírody věnuje.“ A zmiňuje se o příčinách,
jež studium památek umění křesťanského znesnadňují,
praví na konci:

„Než však neváhám se, spis tento být i nedoko-
nalý — jak to při počátku jakéhokoli zpytování vě-
deckého nemůže jinak býti — podati shovívavému čte-
nářstvu, nadějí se koje, že dále a vydatněji bude
pracováno na díle, jehožto základy zde jsem položil.“

Toto vědomí, že staví základy vědeckého zkoumání,
překonává u něho veškeré obavy, které vždy více mizejí,
když setkává se nejen s povzbuzením, ale i úspěchem.
Již pak procházky své prodlužuje přímo ve výzkumné
cesty po Čechách a opětně podniká cesty do ciziny,
aby autopsií si zjednal podklad ku srovnání plodů do-
mácího umění s cizím. Významná jest zvláště cesta do
Itálie r. 1852. která věnována jest hlavně studiu umění
malířského, jmenovitě miniaturního, k němuž obrací
pozornost svou jak v Grundzüge, tak i v článku o vyvi-
nování křesťanského umění. A krom toho platí ona
cesta ohledání fresk v Trevisu a sledování činnosti
malíře Karla IV., Tomáše z Modeny, kterým zabývá
se již v Grundzüge, vyvraceje domněnku o jeho českém
původu, k němuž svedlo znění jména jeho — de Mu-
tina — na obraze Karlštejnském.

Výsledky svého badání ukládal Vocel zprvu ve
Časopisu musea českého, jehož byl redaktorem v letech
1842—1850 a v pojednáních a zprávách Královské české
společnosti nauk, kdež v letech 1851—1858 byl jedna-
telem odboru filosofického; až pak když po nezdařeném
pokusu s časopisem dvojjazyčným, zvaným *Lísty archaeo-
logické*, dostalo se r. 1854 archaeologickému sboru mu-
sejnímu a studiu archaeologie a topografie a dějin
umění samostatného orgánu v *Památkách archaeologi-
ckých*, tu vedle redaktora K. Vl. Zapa, který osvědčil
se jako výborný organisator, byl Vocel předním přispí-
vatelem tohoto odborného listu, jednoho z nejstarších
vůbec, a zajistil mu svými články trvalou vědeckou
cenu.

Teprve o dvě léta později r. 1856 vstoupil v život
podobný orgán jazykem německým ve Vídni vydávaný

nově zřízenou centrální komisí pro výzkum a zachování památek uměleckých. Byla to slavná doba centrální komise, kdy první znalci Rakouska a Německa tvořili proslulý kmen přispívatelů její Mittheilungen, její Jahrbuchů; důkladný ikonograf Heider, Eitelberger, pozdější zakladatel a ředitel rakouského musea, Dr. Lind, přesný kreslíř Comesina, Essenwein, ředitel germánského musea norimberského, kanovník cášský, Dr. Bock, Dr. Lepkowski, krakovský archaeolog. Do řad těchto přeborníků studia dějin umění, archaeologie a záchrany památek, z nichž dosud žije již jen jediný, nynější předseda centrální komise Alexandr baron Helfert, vstoupil Vocel, rovný mezi rovnými, hned od počátku a neúnavně seznamoval kruhy odborné s památkami českými v článcích, v nichž spojoval důkladnost vědeckou s vřelým zájmem a nezakrytým vlasteneckým přesvědčením, prostým planého horování. V této společnosti stal se, veden tímže duchem, přispívatelem díla, na ony doby vynikajícího a skvostného, Mittelalterliche Kunstdenkmale des österreichischen Kaiserstaates, vydávaného v letech 1857—1860 Eitelbergrem a Heiderem.

Tak od založení Památek a Mittheilungen vznikla průběhem ne plných dvaceti let řada článků, ve kterých Vocel pojednává o jednotlivých předmětech neb skupinách, všímaje si hlavně zjevů vynikajících.

Ke studiu románské periody vždy zase se vrací a ve svém článku „Kostely románského slohu v Čechách“ podává již obšírný přehled stavitelské činnosti této periody v Čechách a spolu seznam zachovaných památek, který pro všechny další výzkumy byl pevným podkladem a vodítkem.

Ve vzorné monografii vzrostla jeho pojednání o románských stavbách kláštera Porta coeli v Tišnově (1859), o stavbách v Milevště (1863) a o zbytcích kláštera Hradiště nad Jizerou. Posledním pojednáním z r. 1865 přichází k periodě posledních Přemyslovců, kterouž charakterisuje jakožto dobu vysokého kulturního rozkvětu přednáškou ve valném shromáždění musejním ze dne 22. května 1864 „O českém umění za doby posledních Přemyslovců“.

Z dob vyspělé gotiky jest to kromě kostela Karlovského velechrám jeho rodiště, kostel sv. Barbory, jež obral si za předmět detailního studia. A tímto monumentem, jemu zajisté od dětství zvláště milým, přichází poslední slavné fáze stavitelství gotického, jehož jest ono proslulé dvojité W, monogram krále va Jagelonského.

Je stavitelství již v Grundzüge zaujímá pozornost umělců, a na poli tomto hledí výslovně slohovou, ale i obsahovou stránku významněji a pro ocenění Vocela snad nejvýše jest jeho pojednání o stěnomalběch

legandy svatojirské v Hradci Jindřichově. Jest to plná důmyslu, ve které se hlásí opětně z nálecc kultury zašlých dob, života, starých kostymů i historik literární, jenž hledá vztahy n mátkami literatury i duchem doby z nich se ozývá a mezi výtvoř štětce malířského.

V oboru malířství hlavně jednomu odvětví svou pozornost, umění miniaturnímu, seznává, ž ností památek i vynikajícími kvalitami jsou v němž staré umění české zvláště se osvědčilo, snese i to nejpřísnější měřítko. Pracím těmto v celá řada pojednání v Památkách i Mittheilungách o passionálu abatyše Kunhuty, o kodexu vyšeňském a Mater Verborum, v článcích Miniaturen aus der Geschichte der böhmischen Malerei i o miniaturách českých XVI. století v Památkách i Mittheilungách měla býti věnována zvláštní publikace i krasopisné, kterou se r. 1869 jal vydávati Skrejšovský.

A z tohoto oboru bylo pojednání, které jest prací Vocelovou, pojednání „O bibli Velislavově“ Vocel sám již nedokončil.

Ku zpracování zamýšleného díla o dějinách umění české země středního věku Vocel jasně se postavil, ale všecka ona poslední pojednání jeho jsou pečlivě připravovanými kameny k nové stavbě se měla řaditi k jeho Pravěku.

Vocel se stále obmezuje na středověk a je zachází ještě dále do století XVI. Původní práce jeho Grundzüge ostal as programmem nového díla, které od vydání Grundzüge prošla, skrovné a pochybné obrisy prvního pokusu! Četné omyly práce své sám ještě opravil, buď tím, že na zornil, ale ještě častěji tím, že o nich pomlčel neopětoval. Poslední práce jeho plní se detailním zorováním, prohlubují se; vane z nich akademická ve spojení s ušlechtilou poutavou dikcí, kterou vedle současných pokusů již jeho první práce vynikají jmenovitě i jeho mnohé úvahy z rokladoucí ve všem váhu na kulturní momenty a turní styky s národy jinოსlovanskými.

Jeho spisovatelská činnost doplněna byla učitelkou, jejíž vliv nelze přesně sledovati a stihnouti. Od roku 1850 až do své smrti zastával universitě Karlo-Ferdinandské professuru dějin a archaeologie, kterou zde vlastně sám první k Professura toho druhu byla novou a teprve v které spadá úmrtí Vocelovo, propagoval Eitelberger, aby stolice dějin umění zřízeny byly i universitách rakouských. Stolice dějin umění Vocelovým na učení Karlo-Ferdinandském uprá dva roky po jeho smrti zaujal dr. Alfred Wolt

Působení Vocelovo neobmezovalo se na úzký kruh jeho přátel, jeho žáků, nybrž příklad jeho získal badání archaeologickému celou obec a podnítil k práci mnohého badatele lokálního. Platí to zvláště o jeho rodišti, kde snahy ony soustředěny ve spolku, jenž nese jméno Vocelovo.

K šíření zájmu vůči památkám minulosti přispěla jeho činnost na poli záchrany památek. Idea zachování historických a uměleckých památek zmohutněla nejprve v letech třicátých. Ve Francii ministerstvo Guizotovo zřídilo r. 1831 zvláštní inspektorát památek, svěřený Lodovicovi Vitetovi. U nás prozíravý a energický purkrabí Chotek první ujal se té myšlenky, kterou propagoval po něm Frant. hrabě z Thunu a pak do programu svého pojal archaeologický sbor musejní. Výmluvným tlumočnickem ideí těchto byl Vocel, z jehož péra pochází prstonárodní pojednání o českých starožitnostech a potřebě zachovati je před zkázou, jež r. 1845 vydáno a v mnoha tisících exemplářích česky i německy po Čechách rozšířeno. Hned z počátku naskytla se příležitost zakročiti v četných konkrétních případech, kde naléháno na zachování a opravu, jako hradu Křivoklátu, maleb emauzských a četných chrámů a památek pražských. Při zřízení centrální komise stal se Vocel konservátorem pro město Prahu a ve funkci této mu bylo častěji zakročiti ve prospěch ohrožených památek. A to nebylo snadnou věcí!

V přednášce své o českém umění za doby posledních Přemyslovců touží na to, „že pokolení minulé na chrámy tyto v umělecké kráse před oči jich postavené chladně a nevěšmavě hleděla, ano nemajíce žádného domnění o jich umělecké ceně a národním významu je barbarským způsobem kazila, představovala a bourala. Doba tato nevěšmavosti a zmařitelnosti bohda již za své vzala a zanikla, a probuzený strážný anděl národnosti české vezme předrahé tyto ostatky uměleckého mažení předkův našich v mocnou ochranu svou“.

Tato jeho ideální snaha a důvěra setkala se často s odporem kruhů, jež jiné interesity kladly výše; pohlíženo na ni jako na horování nepraktického člověka, a nescházelo ani nechtutných vtipů, jež rojily se jmenovitě, když Vocel spolu s hrabětem Thunem podal

r. 1854 dobrozdání týkající se opravy staroměstské radnice.

Zde nebylo jiné pomoci, než klestiti cestu lepšímu porozumění a již tehda ozývaly se hlasy, aby pořízen byl přesný inventář uměleckých památek jednak pro opatření materiálu vědeckého, jednak jako podklad akce zachovávací. Svými snahami konservatorskými ostával Vocel ve styku s kruhy mimovědeckými a celou veřejností, v které jinak přestal vystupovati, když se vzdal činnosti politické a publicistické.

Význam osobnosti, jakouž byl Vocel, dovedeme oceniti, uvážíme-li, kde ostala po něm mezera, kde dále po něm pokračováno, které z ideí jeho se ujaly.

Dnes nebude snad nikoho, kdo by chtěl podceňovati význam studia umění světového a domácího, ano ve směru tom nastal rozvoj, jakýž před šedesáti lety nikdo zdaleka netušil. Pohlédneme na atlas Agincourtův, na ty hubené obrisy bez plastiky a charakteru a na ten obrovský materiál reprodukcí, kterými nyní dějezpýt umění vládne a kterýž klade v ruku již každému adeptu při jeho prvních krocích v říši vědy. I v oboru dějin českého umění od smrti Vocelovy rozmnožil se počet nákladných publikací a celý sbor odborníků pracuje na inventáři, na soupisu uměleckých a historických památek, jež za pomoci ženě vydává archaeologická komise České akademie.

A jestliže proti záchraně památek se tu a tam ještě bojuje tím potupným tonem, téměř malichernými důvody vyplnulými často z pomíjejících a zbytečných otázek a zápasů čemerních neb osobních zájmů, jako za dob Vocelových, možno na druhé straně utěšiti se tím, že otázka záchrany památek vůbec stala se otázkou světovou, o níž nuceny jsou rokovati všechny vlády a správy zemské, o níž se pojednává na sjezdech zástupců všech zemí civilisovaných.

A otážíme-li se pak ještě jednou, které z oněch ideálů, s nimiž přistoupil v letech čtyřicátých Vocel ku svým základům, se vyplnily aneb alespoň ujaly, tak že podnes se považují za unum necessarium, — tu směle můžeme dáti určitou odpověď — všechny; všecky přejala naše doba jako jeho odkaz!

Vocel básník.

Přednesl Dr. Jaroslav Vrchlický.

Že u našich buditelů snahy poetické tak často se setkávají a křížují se snahami vědeckými, má příčinu nejednu. Od poesie z pravidla se vychází, mládí jest jí nejpřístupnější, a neopanuje-li ona celou silou vlohy luži, opouští ji v dobách již pokročilejšího stáří a zra-

lejší usedlosti. Mimo tento i jinde přirozený postup věcí u nás v době probuzenské rozhodovala především otázka poetické potřeby, kategorický imperativ nutnosti, snaha podati vzory v básnictví stejně jako ve vědě. Mimo to nelze upřítí nikomu z velkých křisitelů našich

aspoň jistou míru vlohy básnické; měli ji více méně všickni, a ti, kteří se později nejvíce ve vědě proslavili, jako Palacký a Šafařík, snad více než ti, kteří přilnuli převahou k belletrii, jako Ant. Marek, Šeb. Hněvkovský na příklad. Patriarcha literatury naší Josef Jungmann byl rozhodně aspoň velký talent formální, jak to dokazují slavné překlady jeho. U některých šel sklon k vědě takřka ruku v ruce s aspiracemi básnickými, jinde nabyl převahy ve věku dospělejším, jinde záhadou psychologickou usnula a utuchla jiskra básnická dřívě, než by se kdo dle prvních projevů a ukázek nadál. Snad i osobní poměry a nepřízeň doby vůbec měly tu více tu méně své poslední rozhodující slovo.

Zajímavý zjev *Jana Erasima Vocela* stojí mezi poesii a vědou uprostřed. Jeho život je skoro na polovičky rozdělen kultu obou bohyň. Jako jiní začal poesii a pěstoval ji dosti soustavně asi do roku 1848. Pak nabyla věda převahy, badatel udolal poetu na dobro.

Maje promluvit o poesii Vocelově na tomto místě v chvíli oslavné, a nesměje překročit mez času mi vyměřenou, musím se omezit na nejhlavnější a nejstručněji podané výsledky opětné četby jeho díla, které má dvojí význam: buditelsko-vychovatelský a umělecký. Řeknu hned, že váha prvního jest daleko větší. Byly zajisté doby, kdy oba cykly vlastenecko-historických zpěvů Vocelových byly po Čechách velice populární, tvoříce jeden ze základních sloupů poesie předbřeznové. Hojně deklamovány, a při své naprosté bezúhonnosti paedagogické záhy připuštěny do škol, staly se známé mládeži a vykonaly své poslání jistě plně a cele. Roznásely posvátný zápal nadšení a učily lásce k vlasti i lásce k dějinám domácím. Jako druhdy mladičků Tyl po prvním představení Vocelovy tragedie „Harfa“ byl neobyčejně rozrušen a zaplál touhou, která se stala jeho cílem životním, napsati něco podobného, zajisté nejeden z našich jinochů učil se lásce k vlasti z dumy nad hroby Přemyslovců a z nejedné básně „Meče a kalicha“. A jelikož první dojmy jsou nejsilnější, zůstaly u většiny případů nezkalené i v myslích mužů. V směru tom jest Vocelův význam výchovný-buditelský, a lze říci, že vedle „Slávy dcery“ patří jemu velká část zásluhy o rozvoj a zapuštění myšlenky nejen české, nýbrž i slovanské ve vratvách nejširších. Z něho proudilo uvědomění národní i slovanské a přecházelo v srdce mladých i starších čtenářů, působíc živelnou silou. V ohledu tom mají všechny tři básnické skladby jeho, „Přemyslovci“, „Meč a kalich“ i „Labyrint slávy“ stejnou zásluhu, a patří jim stejný dík uznalého potomstva.

Jinak jest po stránce umělecké. Zde stojí „Labyrint slávy“ hodně vysoko nad oběma prvními cykly, notou myšlenky, stavby a konečně i formou

i jazykem. Snad právě proto, že jest umělečtější nikdy tak populární jako jednotlivé básně i cyklů, a nejslabšího z nich, „Přemyslovců“, Řekněme hned, co vadí dnešnímu čtenáři při tvorbě Vocelově, a co u něho pocítujeme více než u jiných jeho vrstevníků. Je to velká nebasnická síla. Celé passáže jeho skladeb znějí a jen jednotlivé údery peruti jsou silné, ale přitom tak, aby daly zapomenouti předcházejícím měřítkem. Forma básnická vadí skoro všady, neustálenost jest někdy až příliš citelná, rýmy jsou velmi čilové a nečeské, z těch, jimž jsme si navykli „polské“, a nejeden neladný obrat neb suchá dikce hatí a kazí nejsilnější a nejslibnější Epický dech je slabý a neudrzuje se na dlouhých se třífí v menší episody a lyrické passáže a zpravidla dopovídají, co mělo vyniknouti z samé. To vše by se lehce dalo doložití příkladem k tomu dnes a zde není času a vhodné příležitosti.

Úcty a chvály hodná je za to velikost snahy tektonika celkové práce básnické. Tato rostla s věkem. Celý rozvoj Vocelův představují nám daty vyšly hlavní jeho básnické práce: „Přemyslovci“, „Meč a kalich“ 1843, „Labyrint slávy“ 1846, politických básní „Před Březnem 1848“ a „Po Březnu 1848“ uveřejněny v „Musejníku“ roku 1849. Tu lyru odložil navždy, škoda, že nám ve čtvrté lyrické nepodal doplněk svého epického poslání.

„Přemyslovci“ vznikly, jak sám Vocel udává mluvě k II. vydání, již v letech 1836—38 při Pelcloy kroniky české. Jsou psány z počátku bez plánu, jenž později se vyhranil v myslí básníka a nemají proto jednoty, leda chronologické, v jednotlivých obrazech dějiny české od dob Libuše až do smrti Václava III. roku 1306. Jiné jsou v nich není. Dlužno zde hleděti na každou o sobě, aneb na menší cykly, z nichž zvlášť o Vršovcích a druhý o Přemyslu Otakarovi I uzavřenější celky. Však i v těchto mluví každý líp za sebe, než jako členek celku. Okolnost, že básně v cizině, kde básník, odvolán životním úkolem, delší řadu let prodléval, zavinila jejich nalost po stránce jazykové a formální. Tu s básník později co možná odstraniti, nechal m 2. vydáním uplynouti plátek 30. Než, teprv, k úplně opět básník Vocelův, který se věnoval na a konci tvorby básnické, v sedesátých letech revidoval a upravil básně, v kterých k zvedl a vypracoval. Klad

a b, a b rýmované, připomínající poněkud sloku Nibelungskou, místy dost jednotvárně se řinoucí. Oasami v této kronikářské epice jsou některé elegie, jako: „Pole moravské“, „Poledne“ a „Hroby Přemyslovců“.

Velký pokrok jeví druhý cyklus „Meč a kalich“. Vidíme, že básník se snaží docílit jednoty. Navazuje přesně na konec knihy první, seskupuje více děje, jichž stěžeje tvoří v první polovici knihy (Meč) Alžběta Přemyslovna a Václav IV., v druhé (Kalich) Žižka a děje husitské až do katastrofy Lipanské. Jednoty snaží se básník dosáhnouti lyrickými předzpěvy, vstupy, ohlasy, doslovy, scénami mimozemskými, fantastickými, místy formou dialogů vedenými. Nejednou jsou tyto tmely nejpoetičtějšími místy tvorby Vocelovy, jinde opět cítíte, jak jsou nuceně na místa svá vkloubeny. Zvláště v cyklu Václava IV. jeví se vlivy cizí poesie romantické. Forma jest též jednotnější, řekl bych čestější, slovanštější. Škoda, že trochej Vocelův není vždy čistý a rým plný. To ruší i zde, jako v nejlepším díle jeho, v „Labyrintu slávy“, místy citelně. Vrcholem básnické potence Vocelovy jest epilog „Ohlas poslední“, líčící fantastický výjev nad šachtami sv.-Martinskými v Kaňku a vyslovující základní ideu cyklu: Jednota, smíření protiv, svornost všech. A kde básník ustal v „Meči a kalichu“, po bitvě Lipanské, tam navazuje v třetím a nejšťastnějším díle svém, v jednotné romantické básni „Labyrint slávy“.

Umělecky stojí kniha tato o několik pater nad oběma svými předchůdkyněmi. Na svou dobu je to skladba velké koncepce, a odpočteme-li Vocelovy uvedené již slabosti formální, které zde jsou nejtluменější, celkem souměrného, hladkého provedení. Živly historického realismu (scény studentské v koleji i v krčmě) i živly fantastické (scéna vstupní, všechny scény s Duchamorem, scény skepse i meditační) a živly národní (pout světem slovanským až do prakolébky jeho Indie) stkány jsou s jistou logikou, nepostrádajíce nikde básnické vervy, ba na častých místech vznášejí se v pravou výš skutečné poesie. Jest ovšem patrno všady, že báseň skládal víc hluboký a všestranný učenec, bystrá, soudná hlava, vytříbený čtenář a znalec cizích poetických arciděl, než nadšený a překypující genius poetický, tvořící jen ze sebe vlastní invencí a silou. A tak přes vše menší vady, jakými jsou na př. některé dnes příliš otřelé romantické prostředky a efekty k dosažení cíle (smrt Ludmilina a její motivování), nebo podivínský nápad s objevem knihtiskařského umění hrdinou básně a jiné menší, jest „Labyrint slávy“ kniha těžké váhy, již jako první pokus jednotné, velké filosofické skladby básnické, provedené s důsledností, bohaté ideami, oživené čilým ruchem životním, hlásající

velké vůdčí takřka myšlenky Čechům i celému Slovanstvu. Tato báseň sama pošinouje jméno Vocelovo mezi první básníky doby předbřeznové, což již dobře vystihl Karel Havlíček v „České Včele“ r. 1846 v obšírném svém rozboru, kde praví, že má „Labyrint slávy“ své zasloužené místo mezi nejznamenitějšími plody české literatury. A čas nezměnil ničeho a nezmění na tomto úsudku. Výtka faustiady básni neublíží, označuje na nejvyšší genre, kategorii, není však zde příznakem nebo výtka slepého napodobení. Podrobněji probral analogii i odchylky obou básní prof. K. Šmídek v důkladné studii své o Vocelovi v „Osvětě“ roku 1875, tak že nelze podstatnějšího ani dnes k tomu přičinít. Ostatně Vocel sám v předmluvě k dílu svému upřímně se dotknul tohoto poměru k Faustu Goethovu, a můžeme říci, že vyčerpал vše, co lze tu uvádět. Vidíme, jak hluboko a dlouho o své skladbě Vocel přemýšlel, jak ji asi léta životem nosil, a pochopíme, že ji napsal na vrcholu své tvůrčí činnosti, že se v ní vydal ze všeho, a že měl konečně právo odmícti se po ní, když byl do ní vložil všechno a vyslovil v ní všechno, celé své credo literárního historika, umělce, poety, filosofa, vlastence i Slovana.

Důkazem toho jest již sama předmluva k básni, objevující nám Vocela jako znalce literatury světové a myslícího aesthetika. Na dvanácti skoro stránkách načrtnuty jsou tu dějiny světové poesie in nuce, ukázáno, jak poesie dospěla k hlavním svým útvarům, klasicismu přirozenému, k pseudoklasicismu a k romantismu, určuje místo vlastní skladbě a udává na svou dobu velice moderně, jakou drahou se má ubíratí poesie budoucnosti. „Přešly doby,“ píše tam, „kdež zdařilé formy, klassická metra, lesklé, mile plynoucí sady hlavní podstatou spisů básnických byly. Jinou důstojnější úlohu věk náš pěvcům českým ukládá, žádaje, aby tito hluboce nahlédali do života národů, aby zpytovali duševní pohybování, veškeré toužení a snažení lidu, aby sledovali okem pozorlivým idealy věku svého, k nimžto pokolení lidské toužebně mysl přikládá. Takovýmto básníkům se podaří do života národu metati střely duševní, dotýkati se strun nejtajnějších srdce lidského, a tak od srdce k srdci mluvití v pravém smyslu slov pěvce posvátného. A právě doba nynější, na první pohled tak nepoetická, básníku velkou ano nesmírnou látku poskytuje. Neboť spatřujeme, kterak ohromný boj povstal mezi myšlenkou a hmotou, mezi světem idealů, jehož obor národnost, náboženství a vědu abstraktní v sobě zavírá, a mezi smyslností, jenž z lůna přírody zlaté své paláce do výsosti žene. Avšak svět idealů i svět smyslnosti jsou tvorové jedné světoplozi moci, pročež z jedné věčné myšlenky povstavše, v odporu a boji věčném oytí nemohou. Boj

a odpor jen z převrácenosti lidského smýšlení pocházejí.

K jednotě a smíření nechtě tedy básník co kněz mfru vyzývá: on odkrývá skvělé poklady v hlubinách dějů dávných pohrobené, vzbuzuj důvěru, aby národ v sebe, v pružnost a vytrvalost svou pevně doufal; on budiž tlumočnickem jeho citu a smýšlení, on konečně ukazuj co nadšený věštec v dálce časů cíl velebný snažení národního, ideal skvělý, po němž nejvznešenější duchové všech věku toužili.“

Ze slov těchto vidíme, s jakou důsledností Vocel ideu svou v „Labyrintu slávy“ provedl, jak si vědom byl jako pravý umělec cílů svých i cest k jich dosažení:

„Vězte, že jen světla bleskné moře
vydobudou věčnou slávu vám!“

Ale s ideou spásy národa vlastního jde mu zároveň o celé Slovanstvo, jehož dravý jeho národ jest členem. Zde setkává se v koncepci své skladby těsně s velkým věstcem Slovanstva Janem Kollárem, a jest těžko nevšimnouti si tohoto bodu, v němž se oba básníci stykají. Vidíme, jak silně oplozující byl vliv „Slávy dcery“ na ducha Vocelova. Co Kollár v pouť své po světě Slovanském vtezal do mohutných balvanů svých sonetů písnem nesmazatelným, maluje Vocel v šířeji provedených freskách, prováděje hrdinu svého od Baltického moře na Sílu, kde zapěje procítěnou elegii nad hrobem Slovanů polabských, zaboří odtud na Moravu, navštíví Vislu a Tatry, zabloudí na Balkán, pozdraví Moskvu a ukončí v Indii na Gangu a Himalaji svou visionářskou pouť Slovanstvem. Tyto zpěvy II. oddělení básně patří k nejkrásnějším partiím díla Vocelova, osm velkých freskových maleb sytých barev, osm zpěvů jímavé, elegické, v celku však nepoddajné a pevně v budoucnost věřící duše slovanské, tvořící pravé confiteor zaníceného vlastimila a velkého Slovana, a v tom se pojí Vocel důstojně k velkým svým vrstevníkům Kollárovi a Palackému, Šafaříkovi a Čelakovskému.

Rok 1848 jest mezníkem básnické činnosti Vocelovy. Krátce před tím ozval se ještě cituplnou a tklivou elegií nad hrob

Jsou to poslední básně Vocelovy vůbec, a stojí dle našeho soudu za bližší ocenění obsahově i formálně. Reflektivní lyrika jejich ukazuje muže zralého a vyspělého, jemuž není poesie hříčkou zvuků a nápadů, nýbrž projevem vážných úvah s určitou tendencí pobádací a povznášející, zcela ve smyslu, jak on pojímal poesii, a jak to krásně a sytě vyslovil v předmluvě k „Labyrintu slávy“, námi již uvedené. Doba tenkrát nebyla poesii valně přízniva, a Vocel to cítil tak, že omlouvá se pod čarou, že v listu tak seriosním a čím dále více pouze k vědecké činnosti se obracejícím uveřejňuje tyto cykly vlastních básní. Příčiny uveřejnění těchto kusů byly dvě: Za prvé cítil Vocel, jak poesie česká v době té valně klesá a ceny pozbývá u vrstevníků, za druhé chtěl, jak praví, povzbuzen Františkem Duchou, podati pokusy některých forem básnických západních i východních, v Čechách dosud nepěstěných. Tato poznámka jest pro Vocela i pro dobu příliš charakteristickou, že neváhám ji zde doslovně citovati.

„Odhodlal jsem se několik básní do listů těchto položití před obecnějším, omluven jsa tím, že nyní žádného orgánu krasovědného nemáme, a že tedy básnictví naše drahný čas zanedbáno jsouc ležím. Byť i nynější doba se protivovala obvyklému, ledabylému veršování, přece nesmí se oučastenství při plodech básnických v obecněstvu našem dusiti, a to tím méně, poněvadž doba naše rozšířenější pole obrazovnosti otvírá a duchu nepřekáží, aby veškeré výsosti a hlubiny života proniknul. Odstrkující od sebe plody básnické jakožto nehodné důstojnosti dozralého pokolení a pracující pouze v oboru věd a střízlivé prosy, utvořili bychom sobě literaturu, jež by ovšem učeností a vědeckou vážností slynila, nicméně by pověst měla básnické neplodnosti a suchopárnosti.“

Jaké to zajímavé přiznání, a zároveň jak důležitý dokument pro všeobecné asi, v kruzích rozhodujících platné tehda mínění o poesii a básnicích! „Žádného orgánu krasovědného nemáme,“ zní jako omluva, proč redaktor Musejníka uveřejňuje básně ve svém časopise. A co následuje, výborně vystihuje obecné as tenkrát v Čechách mínění Nová škola, která Máchu pozvedla na svůj štít, se teprve připravovala, a co posud proniklo na veřejnost z prvních jejích pokusů, nebylo starším asi valně sympatické. Z těchto však mnohé skosila již smrt, a většina žijících se dávno obrátila k vědě v různých směrech badání, hlavně historického nebo filologického. Netřeba uváděti jmen, musili bychom uváděti největší z doby oné, a Vocel sám brzy učinil po jejich příkladu, odloživ lyru na dobro a vrhnuv se plně v náruč zamilovaných studií archaeologických a umělecko-historických. Ale tu ještě v poslední chvíli cítil potřebu, povzbuditi tuhnoucí zájem pro poesii,

obě

...“

načtenou
mtéž
teré
8“.

kerou věda citelně zatlačovala, a to pro poesii myšlenkově vážnou a formálně u nás aspoň tenkrát novou, jak to učinil v Musejníku roku 1848 dvěma jmenovanými cykly. Mínění, jakoby pěstování poesie nebylo již důstojné pokolení dozrálého, nabývalo patrné přeruby, mluvilo pro ně faktum samo, že v skutku skoro všichni čelnější pěstitelé básnictví (Kollár, Čelakovský, Erben) obraceli se víc a více k vědě, a co více, začal se ujmáti o nás i v cizině náhled, jakoby obecně vlohy českého národa byly spíše směru vědeckého než čistě uměleckého. Nazval nás nedávno před tím slavný Mickiewicz národem filologickým, a velká díla mladé naší vědy, Jungmannův „Slovník“, práce Palackého a Šafaříkovy, hlavně ustálily o nás tento soud, byvše v cizině daleko více známé a oceněné. Škoda, že Vocel našel pouze při tomto jednom pokuse obrození poetického, ale i tak jsme mu vděční za tento krok, jež podniknul k uhájení důstojnosti poesie v době této tak nepříznivé, v ovzduší tak dusném a neplodném.

Však poslyšme, co praví Vocel sám o druhé příčině, proč tyto dva cykly uveřejňuje tiskem:

„Byla však ještě jiná příčina, jež mne k sepsání a uveřejnění básní pod názvem „Po Březnu roku 1848“ položených přiměla. Povzbuzen jsem byl váženým spisovatelem naším p. D., abych několik básní složil ve formách u románských národů oblíbených, u nás však ještě neužívaných, aby se takto odpárcům našim nový důkaz podal, kterak jazyk náš schopen jest netoliko ke tvoření časoměrných básní dle vzorů Řeků a Latinských, nýbrž i k následování nejrozmanitějších rýmování způsobů. Vyznávám, že jsem s nemalým potěšením úlohu tuto vykonal, znamenaje, jak volně a snadně náš krásný jazyk k vykonání úkolů sebe rozmařilejších se propůjčuje a ohebností svou i bohatou rozmanitostí zvuků do přední řady jazyků evropských se staví. Pokusiv se o první českou kanzonu, sestinu a český ghazel, doufám, že tento pokus nebude považován za zbytečnou hračku; nebo tím básnický sloh se brousí, pružnost rytmů se zkouší a líbezná dojmavost rýmů se objevuje — věci to, které za potřebné a důležité uzná každý, kdokoli přejde, aby jazyk český všestranně se šířil, půvabností a líbezností svou též ve vyšších třídách společnosti, až posud bohužel jemu odcizených, panování obdržel. Nemysliť však nikdo, že bych tím nějakou přednost nadřeceným formám básnickým před staršími u nás již zdomácnělými rýmováními způsoby vytknouti hodlal; nicméně jsem přesvědčen, že zvláště kanzona taktéž zasluhuje, aby zaujala místa v básnictví českém jako znělka, jež podobně románského původu, spíše náhodou nežli vnitřní potřebou na Parnassu českém se rozšířila.“

Druhá tato poznámka dává nám nahlédnouti v poetiku Vocelovu, a ukazuje, jak v letech těch byl ještě ducha pružného a vznětlivého, že domluva přítele stačila, by se též pokusil ve formách posud v české poesii zanedbaných. Přítel ten, myslím, není nikdo jiný než František Doucha, který sám v podobných formách možná snad před Vocelem a jistě vedle něho i po něm se zkoušel. A to nejen v těch, které Vocel zavést se snažil (kanzona, kancion, ghazel, sestina), nýbrž i v jiných ještě (tercina, ottava rima, decima, siciliana, rondeau, ritornell, tenzona, ballata). Uvedení těchto forem do poetiky české zdařilými vzory jest básnický čin, jež započísti lze v platnou zásluhu oběma těmto dnes nespravedlivě zapomenutým básníkům: Vocelovi i Douchovi. Můžeme říci, že Vocelovi se formy, které si vyvolil, podařily celkem plyněji a hravěji (odtud přirozený výron jeho radosti nad schopností čestiny pro každé cizí formy) než Douchovi, kde vyznívají při veškeré snaze trochu toporně a těžkopádně. Bylo to vždy obohacení české poetiky dosavadní, otevření nových drah, kde se mohl jazyk vzdělávati k větší stále pružnosti a ohebnosti. Formální tyto pokusy zaslouhují ocenění a uznání. Vocel tu dobře praví, že sonet jen nahodile se dostal k takové oblibě v české poesii. Patrně dílem a vlivem Kollárovým se tak stalo, a nikdo za to nemůže, že se tak ujal a v skutku až do nejnovější doby plně zdomácněl jako žádná jiná z forem vedle něho, před ním a po něm zavedená. Těžko zde hledati důvodů. Částečně byl to v skutku skvělý úspěch „Slávy dcery“, jež přispěl tolik k popularnosti sonetu u nás, ale možná též, že důvod jest i ve formě samé, a konečně „habent sua fata“ nejen knihy, nýbrž i formy, v nichž jsou knihy psány. Kanzona jest rozhodně forma krásná, která může plně zastupovati ódu nebo hymnu starých — a neujala se; snad zase proto, že „jedna vlaštovka jara nedělá“, a že by třeba bylo ještě podati víc a jiných útvarů jejích, než to učinil Vocel svou jinak výbornou skladbou „Mladému pokolení“. Z uvedených Vocelem poprvé do české poesie forem zdomácněl jediný ghazel, který u mladší generace našel zvláště ve Furchovi a Šolcovi šťastné pěstitele.

Tolik o formě těchto zajímavých cyklů. Přihlédneme-li k jejich obsahu, vidíme, že oba líčí náladu a stav duší ve dvou obdobích roku 1848, před březnem totiž a po březnu. Pět kusů prvního cyklu se nese něžným, elegickým veršem, prostě stavěnými slokami vesměs čtyřřádkovými, kteráž forma sama líčí dusno a ticho, tlak a tíhu všude převládající tím svým jednotvárným spádem. „Zvěsti lesa“ symbolicky líčí jen to vzpomínání bývalé minulosti velké a slavné, ale též síly však bez odvahy na otázku po příčinách a důvodech nynějšího žalostného stavu. Les šumí jen velikostí otcův:

„Les pak zvěsti vzhůru k nebi nese
o krvi, již země do se vsála,
o kopích, co smrtelné rány klála,
o mrtvolách pohrobených v lese,
Proč krev tekla, Čechové proč padli —
nesmí zjevit žádný list nám více; —
v odpověď jen padne na mé líce
slzou skropen nyní lupen svadlý.“

Tíhu resignace znají i české hory. V básni „Hlasy hor“ ani bouře nehne spícími pod nimi v útlaku dušemi:

„Vnuci slávě otců odumřeli,
neznají svou krev, svůj národ více.“

Ale již klíčí naděje v srdcích malátných a unavených. Vocelova „Slza naděje“ je tou naší písní o naději, kterou pěl Polákům později Asnyk:

„Slza naděje jen kanouc jemně
též i hroby věčným rájem zdobí,
dožíví to naše české plémě
až do skvělé slavných květů doby.“

A „strom národnosti“ (báseň stejnojmenná) zapouští kořeny, vlna času neodplaví již nové semě budoucnosti, a tak poslední báseň cyklu jest již zároveň přechodem k cyklu druhému „Po Březnu 1848“. Silná a svěží kanzona „Mladému pokolení“, jedna z nejlepších skladeb Vocelových volá k mládeži své doby, srovnávajíc ji s fenixem znova se obrozujícím:

„Blaze nám! když k národní vronenosti
připojíte skvělých cností kvítí,
když se budou perly zbožných činů
amaranty víry, šlechtnosti
ozdoby co člověčenstvu skvíti
v neuvadlém věnci slávkých synů;
avšak kletba bude stíhat vinu
vaši jestli zisku podkloníce
mysl, Molochu se pokofíce
od národa svého odpadnete,
šije v jařmo sobectví sehnete,
každý hrob se stane trůnem soudu!
Utonete v hrozném kletby proudu!“

Národ je mrtvým lesem, který zázrakem oživil. Trefně jest vzruch roku 1848 charakterisován (oč ještě intenzivněji a poetičtěji, srovnej pozdější Nerudovu báseň o roku 1848, ale zde to již jsme u vrcholů naší poesie!):

„Miliony stromů v mrtvém lese
sněhem krytých ční tam k nebes báni,
každá větev prosíc k nebi pne se

Blesky slunce, prosbu vyslyšice,
jarní políbení slunci daly,
větve šumí, listím zachvějíce:
Díky světlu! lesy z mrtvých vstaly!“

A jako stromy, tak i

„Národ skví se, život vzhůru pne se!“

Následující ghazel „Slovo, světlo, sláva“ ukazuje cestu, po které omládlý národ dojde svých cílů životních. Jsou tytéž, které již básník vyslovil v hlavní své skladbě „Labyrintu slávy“:

„Slovem Páně zjevilo se světlo,
světlo lásky, lásky světopločné,
slovem vy též rozsávejte světlo!

Světlem, osvětou duchovní (ducha bleskné meče otevrou chrám slávy),

„silou světovládnon ducha, světla, slávy
povzneal se k blaženosti rájům
národ holubičí, národ velké Slávy.“

A jasněji a plněji zvučí kulturní program Vocelův z didaktické sestiny „K bratřím“:

„Bratři, pěstujme ten oheň jasný,
jenž nás blažil v dobách trudných dějů,
ten, kdo času strasí mužně snáší,
vrazí vítězství znak v ledví skály!
Zlobu duchem lámají se učme,
zloby hrob též plodí hojnost květů!“

A resumuje celou svou filosofii životní v lapidární věty:

„Včela snáší medy z hrobních květů,
z tmavé skály prýští potok jasný,
z mrtvých dějů křísit věk se učme!“

Nezní tu veškerý politický program našeho historismu v básni zrovna tak, jak vysloven a sledován byl velkým Františkem Palackým? Připouštím, že dnes mohou se zdáti zásady a ideje ty mnohému překonané a zastaralé, ale tenkrát jimi jistě nebyly, a myslím, že tato politická poesie Vocelova ani vedle ohnivých protestů Havlíčkových neztratila svůj význam kulturní a skoro již historický ani podnes, ano víc, že hlavní základní idea její, soustřediti se v usilovné práci ducha a tou si dobývati práva k životu, jest pravou a spolehlivou hvězdou vůdčí i budoucím.

Ale řekl jsem, že tyto cykly „Před Březnem 1848“ a „Po Březnu 1848“ byly labutí písní Vocelovou. Upravil ještě r. 1862 formálně II. vydání svých „Přemyslovců“, doplniv, vlastně nahradiv šesti skladbami novými básně z I. vydání vypuštěné, ale těžko udati dnes určité dobu vzniku těchto nových skladeb. Pak obrátil se nadobro k pracím učeným, ale že posvěcení básníka a půvab stilisty ho neopustily, ukazuje mnohá stránka jeho „Pravěku země české“ více než dostatečně.

Předměty doby románské v pokladu chrámu Svatovítského v Praze.

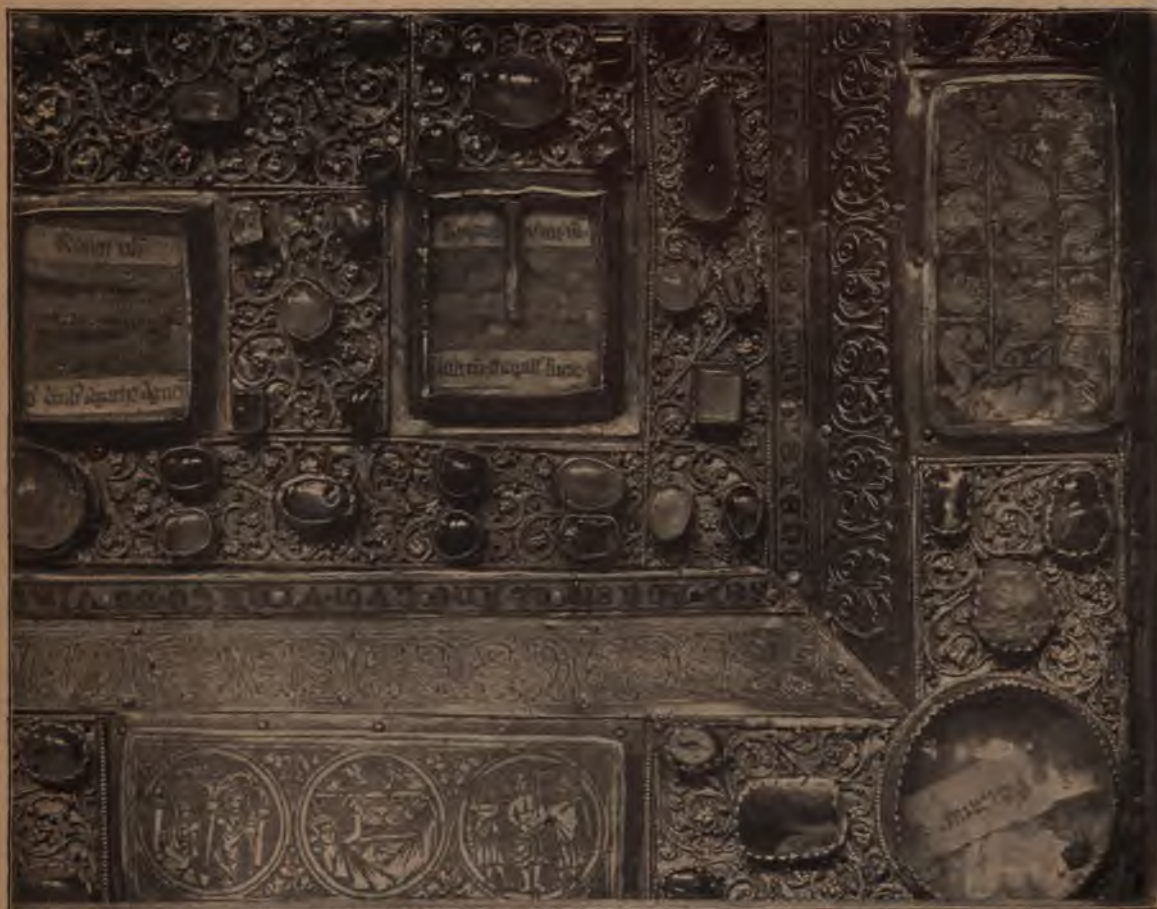
Podává dr. A. Pořlaha a Ed. Šittler.

(Tab. XXXIII.—XXXIV.)

III. Plenář Nosticův.

Předmět tento byl sice v nedávné teprve době získán pokladu svatovítskému; avšak svým uměleckým a archaeologickým významem náleží mezi jeho nejpřednější čísla. Jest to *ostatková deska* ¹⁾ obdélníková, — viz

Rámec převyšuje vlastní střední desku o 1 cm. Plochu jeho pokrývají obdélníkové destičky střídavě filigránové a niellované, jež vesměs jsou zhotoveny ze zlaceného stříbra a nýtky na vnitřní dřevěnou podložku přibíjeny. Destičky filigránové — úhrnem 14 — krásněny jsou sličnými ozdůbkami z kuličkového drátu a velmi

Obr. 1 Detail z románského plenáře Nosticova.

Tab. XXXIII., detail na str. 318., — v celku 49 cm široká, 68 cm. vys. na okraji rámcem 11 cm širokým vroubená.

¹⁾ Desky takové sluly „*plenaria*“, poněvadž bývaly podobným způsobem ozdobovány jako nádherné desky liturgických knih: missálů a evangelistů. Nejnádherněji bývaly zdobeny křesťanskými příběhy, jež obsahovaly úplný pořad perikop a mešních formulářů; tudíž sluly knihy ty „*plenaria*“, kterýžto název pak i na způsob doby byl přenesen.

jemně pracovány. Ozdůbky ty mají tvar větvic bohatě spletaných (většinou spirálově); za terče všem volutkám slouží buď drobná čtyřlístá rosetka anebo drahokam ve zlaté jímce. Drahokamy rozsazeny jsou pravidelně a sice vždy čtyři menší v rozích a jeden větší uprostřed. Destičky niellované²⁾ zdobí kresba (půda

²⁾ *Niellem* rozumíme emailované ozdoby ryté a černým tmelem (nejčastěji ze stříbra, olova, síry a boraxu) vyplňované.

černá, ornament zlaceny) motivů fantastických. Spatrujeme na nich rozbujněle kreslené rozličné okřídlené postavy zvířecí (gryfy), jež s kují symmetricky buď ve kruhové, nebo kosočtverečné a rámcové obrazce. Na každé destičce — jest jich úhrnem 10 — spatrujeme kresbu jinou. Jediná tohko — na spodní hraně při nároží levém — tvoří výjimku. Shledali jsme tu ve třech styčných kruzích figurálně vyobrazeno: 1. „Zvěstování“ (postavy klíčící Madonny i anděla, stojí zvěstujícího, mrjí nad sebou po arkádovém oblouku, sloupy podepřeném); 2. „Narození Páne“ (Madonna tu zobrazena, ležíc; v jeslích vedle ní zavinuté dítě; za ním hlavy vola a osla); 3. „Bičování“ (dva bičící šlehají Krista důtkami).³⁾ —

V rozích upraveny jsou mimo to čtyři kruhové zasklené ostatkové důlky.

Ve vlastní desce upraveno jest dvacet čtvercových důlků pro ostatky ve čtyřech kolmých řadách. Ostatky, vesměs droboučké,⁴⁾ uloženy jsou tu pod křišťalovými destičkami. Četlé z kamenů těchto jeví navrtávané otvory, které svědčí, že jich již dříve bylo jinak použito. K desce je přidržují prosté na fačetu křišťálu přihnuté kovové proužky.

Uprostřed desky nanýtována jest plastická skupina „Ukřižování“. Kristus 155 mm vysoký přibit jest ke kříži dvojitému, plochým (nepochybně zlatým) plechem naznačenému. Kolem beder má řasnaté roucho i kolena kryjící. Přibit jest za ploše rozprostřené dlaně rukou zalomené povztyčených, a společným hřebem za chodidla nohou na sebe přeložených. Soška tato jest ciselována a zlacena. Pod rameny Kristovými přinýtovány jsou sošky P. Marie a sv. Jana, rovněž ciselované a zlacené. Obě jsou oděny dlouhými rouchy. Madonna má hlavu rouškou zavítu; ruce drží na prsou sepjaté. Jan opírá v bolu hlavu o pravici; v levici drží knihu. Jest prostovlasý. Nohy obou sošek spočívají jako na podložce na fačettách schránek pod nimi se nalézajících. I těmto oběma soškám položen jest hladký zlatý (?) plech. Svrchní část kříže upravena jest k otvírání — na stěžejkách.

³⁾ Vyobrazení tohoto niella viz na konci této stati.

⁴⁾ Shledali jsme mezi nimi — podle přidaných nápisových proužků — ostatky: s. Dionysii, s. Blasii; Mariae Magd.; Mathaei ap.; dens Petri ap. et Andraeae ap.; Judae, Jacobi maj. ap.; De orinibus Joannis ap.; de praesepio, de sanguine Chr.; de sepulcro; de flaccia et spinea corona; de sudario et tunica; de alba, de lintheo Dni; Philippi et Jacobi ap.; dens Pauli ap.; Tomae, Bartholomaei ap.; Marci evang.; Dens Martini ep.; Villibrordi ep.; s. Mathiae ap. et Lucae ev.; de lacte Mariae V. (t. j. úlomek křídové skály z jeskyně Betlemské; srov. : „Putování“ Haranta z Polže (v Praze 1608. I. str. 360.); de capillis; s. Stephani primi mart.; Vincentii m.; dens s. Laurentii; s. Benedicti Ab.; s. Katharinae; Margaretae; Gertrudis; Severae; s. Corneli M.; Dens s. Apollinaris a j. v.

Byzantská kamej na románském plenáři Nosticově.

Uvnitř je dutina pro sv. ostatek (asi dřeva kříže), malým otvorem obdelným patrný. Na hořejším skřížení nasazen jest nepravidelně oválový tmavohnedý onyx; do kamene tohoto vřezán jest poprsní obraz Madonny en face, oděného Krista na klíně chovající. Kamej tato má zřejmě ráz byzantský (XII.—XIII. stol.). Také ostatní plošky kříže jsou drahokamy přizdobeny.

Celou zbývající plochu desky kryjí opět filigránové ozdoby stlačené v obdelníkové obrazce — každá s jíti drahokamy nebo perlami.⁵⁾ Motiv všech těchto ozdob zcela se shoduje s ozdobami rámce. — Mezi drahokamy, jež tento plenář zdobí, našli jsme velmi četné *antické intaglio*.⁶⁾ Mnohé pak ještě nejsou ani patrné, jsouce převrácené v jímkách svých osazeny. Mezi těmi, jež patrné jsou, našli jsme některé velmi krásné řezané. Rozpoznati lze mezi rytbami těmi: kozorožka na poskoku k olivovému stromku; sedící postavu lidskou s Medusinou hlavou v pravici; hochu o pahýl opřeného; slepici s kohoutem; okřídlenou stařeckou postavu sehnutou; pastevece s kozou; antický koflík (skypchos) s makovicemi a klasy; dravce kořist lapajícího; Area s Athenou; bojovníka po řebříku hradební zeď ztékajícího; okřídlené genie (v několika reprodukcích); Athenu se štítem a kopím; muže na lyru hrajeícího; muže a ženu před idolem Priapovým obětující; vztýčené zvíře žábě podobné, lva a četné jiné. Mimo to našli jsme mezi nimi i dvě antické kameje; na jedné vyřezána jest stařecká hlava Sokratova, na druhé portrét ženský. Třetí drobná kamej — patrně středověká — velice však primitivní, představuje lidský obličej en face. Řezby tyto provedeny jsou vesměs v onyxu nebo karneolu. Vyobrazení 29 z nich viz na tab. XXXIV.

Vnitřní hrana povýšeného rámce jest kolkolem sešikmena. Na ploše takto vzniklé nabity jsou proužky zlaceného plechu, do nichž jsou vryty kontury styčných sedmilistých palmet, kolmo vedle sebe řaděných. Pod touto páskou obíhá úzký vodorovný proužek s niellovaným majuskulovým nápisem. Nápis ten počíná po pravé straně směrem vzhůru a zní:

* SVSUIPIA * XPI * BONA * FRATRIS *
 MVIVSVIVLA * THOMI * SIO * MARTINO *

⁵⁾ Úhrnem napočítali jsme 338 drahokamů a perel na relikviáři tomto.

⁶⁾ *Intaglio* slove drobná řezba vehloubená do drahokamu. Teprve otisk její — na př. ve vosku, podává správný obraz toho, co *intaglio* ta představuje. Řezba vypukle — reliefně — v kameni provedená, nazývá se „kamejí“.

IVH * DAT * AMORH * TVO * VT * CONSER-
 VERTVR * REVERENTER * ET * VT * VERA-
 VERTVR

OSSA * BEATORVM * QUI * NOBIS * REGNA
 POLORVM * OPTIMARIT * PRECIBVS * PA-
 CIAM * NOSTRISQVE * DIEBVS *

PRO * MERITIS * DIVINE * GRACIE * REDDES *
 SE * VERITE * DONES * ETRE * THOMA *
 U * PMA * VITA * ISTAM * QUI * TABVLA *
 IARI * FECIT * PRAIOSA * MILLIENO * DVCE-
 TERO

SEXAGESIMO * ANNO * VIRGINE * CHRISTO * VI *
 SUB-
 TRACTOR * ANATHEMA * SIT * VTI * SPOLIATOR
 AM

Jak jest *zadní strana* tohoto plenáře upravena, ne-
 je zjistiti, poněvadž jest nyní vložen do kamenné
 struktury oltáře sv. Anny a tam pevně zatmelován.

Tento plenář — jak patrně z nápisu, r. 1266 pro
 brám sv. Martina v Treviru zhotovený — jest výbor-
 ou zlatnickou prací. Jest to jedna z dosti četných
 ostatkových desk, které obzvláště ve XII. a XIII. stol.,
 kdy poutníci Jerusalemské a účastníci výprav křížových
 přehojné ostatky z orientu do domova svého donášeli,
 jejich oblíbené se těšily. Plenář náš hlásí se způsobem
 svého provedení k četným dodnes ještě zachovaným

7) T. j.: Suscipe, Christe bone, fratris munuscula Thome,
 nato Martino quae dat, amore Tuo; ut consentur reverenter
 ut venerentur ossa Beatorum, qui nobis regna Polorum ob-
 tinent precibus, pacem nostrisque diebus. — Pro meritis cuique
 an reddes: „Ite-Venite“, dones aeternae Thome tunc praemia
 tae, istam qui tabulam fieri fecit praetiosam millienu ducenteno

druhým svým v Porýní vyráběným.⁸⁾ — Pokladu Svato-
 vítskému daroval jej r. 1846. přičiněním horlivého kanov-
 níka strážce Václava Pešiny hrabě Albert František
Nostic, jenž desku tuto v dobách revoluce francouzské
 v Treviru uloupenou u veteránů koupil, zamýšleje ji
 darovati kterémus svému patronátnímu kostelíku vesni-
 ckému ve Slezsku.⁹⁾

Umělci, jenž náš plenář zhotovil, sloužil patrně za
 vzor překrásný plenář s ostatkem sv. kříže z r. 1207
 ve chrámu sv. Matěje v Treviru dosud zachovaný. Viz
 jeho zobrazení i popis: *Patustre — Barbier de Mon-
 tault „Le trésor de Trèves“* (Paris) tab. XXI.—XXV. —
 Velmi příbuzné tvary jeví i ostatková deska z kathe-
 drály Kolínské n. R., z r. 1214 ve sbírkách p. Chalan-
 dona chovaná. Viz její vyobrazení a popis v „Mémoires
 des Antiquaires de France“ (1879) tab. XL str. 140.

sexagesimo anno cum sexto, nato de Virgine Christo. — Cuius
 subtractor anathema sit ut spoliator. Amen. — (Přijmiž, dobro-
 tivý Kriste, dárek bratra Tomáše, jež podává z lásky k Tobě
 sv. Martinu, aby uctivé byly uchovány a uctěny pozůstatky
 Svatých, kteří nám království věčné prosbami svými zjednávají,
 jakož i mir časům vezdejším. — Až budeš každému podle zá-
 sluh odpláceti [rozsudkem] „Pojďte [požehnání]...“, tehdyž
 odměň i Tomáše životem věčným, jenž desku tuto drahocennou
 zhotoviti dal roku tisícého dvoustého šedesátého a šestého po
 Kristovu zrození. — Kdo by vzal nebo zloupil, budiž v klatbě.
 Amen!)

⁸⁾ Viz: *Dr. Fr. Bock* v *Mittheil. der C.-C.* XV. (1870) str.
 16.—22. se dvěma vyobrazeními; druhé z nich omylem kresličo-
 vým jest nesprávně podáno, slučujíc jednotlivé motivy porůznu
 plenář zdobí v jedno; *F. Lehner* v „*Methodu*“ II. (1876) str.
 114.—117. (s týmiž vyobrazeními); *F. Ekert* „*Posvátná místa
 Prahy*“ č. 52.

⁹⁾ Srov. *Dr. Bock* l. c.

Poznámka. Popis ostatních předmětů v pokladnici Svato-
 vítské chovaných vyhledejž sobě laskavý čtenář buď v „*Soupisu
 král. hlav. města Prahy*“, svazek II., vydaném Archaeologickou
 komisí při České Akademii, aneb v monografii „*Chrámový po-
 klad u sv. Víta v Praze*“ vydané dědictvím sv. Prokopa v Praze.

Niello na románské ostatkové desce Nosticově.

Kde ležel hrad Oldříš?

Napsal Jan Hellich. (Tab. XXXV.)

1. Nález kamenného reliefu z doby románské ve vsi Předhradí.

Na podzim r. 1900 a na jaře (3. května) r. 1902 stihla Předhradí, asi 1¼ hodiny od Poděbrad vzdálené, nehoda dvojitým požárem. Poprvé vyšel oheň na nejvýchodnějším konci vsi, blíže starého toku Labe a strávil 3 blízko sebe rozložená stavení, a po druhé, zrovna naproti přes náves, dvě živnosti č. 8 a 9.

Obr. 1.
Kámen s reliefní ratolestí.

se proutky, ukončenými palmetami. (Viz obr. 1.). Po pravé straně vyryt ve dvou řádkách monogram

IC a IHS.

Panu Salavovi se zlomek ten zalíbil, dal ho pravidelně otlouci a ustanovil ho zazditi do štítu svého nového stavení.

V téže době setkal jsem se v Poděbradech náhodou se statkářem p. Pavlem Sixtou z Předhradí, který mě na nález upozornil a také po několika dnech skulpturu na ukázkou do Poděbrad přivezl.

Považoval jsem zlomek ten z počátku za část starého náhrobku, pocházejícího ze zrušeného kostela, proto jsem si ho darem vyžádal, k čemuž majetník ochotně svolil.

Po několika týdnech zahájil stavbu nového domku obecní strážník Matěj Křepela na shořelém staveništi č. 9. Původní stavení stálo uprostřed celé stavební parcely, kdežto nové stavení založeno opodál při levé straně po hranici souseda č. 41. Když přikročeno k bourání a odstraňování starého rumoviště, pozůstávajícího z větší části z nepálených cihel a dřeva, objeveny kamenné základy nějakého staršího stavení, které

se do hloubky stopovati daly. Poněvadž jest kámen v naší krajině vzácný a z daleka i s nemalým nákladem dovážen být musí, viděl majitel v tom svůj prospěch překopati celý základ.

Kopáním objeveny dvě silné zdi z různorodého kamene vystavěné a místo malty žlutavou jílovitou hlínou spájené do úhlu se sbíhajících, které sáhaly do hloubky asi 2 metrů. Podle východní zdi přiléhaly zasypané schody ústící u dveří s kamenným obloukem a vedoucí do bývalého nějakého sklepení. Pod severní zdi v nejnižším místě položeny byly větší pískovcové kameny s vypouklou uměleckou prací a sice tak, že zadní hladkou stranou obráceny byly do lůcu sklepního zdiva, kdežto relief skryt byl ve zdivu, a tím se podivuhodně v neporušenosti zachoval. Majitel dal je opatrně z hloubi vyzdvihnouti a pod kůlničkou prozatím uložit.

Byv uvědoměn o nálezu tom, nemeškal jsem ihned místo nálezu navštívit. Pod kůlničkou shledal jsem uloženy na slámě 3 větší kusy kamenů posud neotříděných a částečně vrstvou stavebního bláta pokrytých. Především padl mi do oka kus, podobající se úplně onomu s palmetami, nalezenému v čís. 15, svědčící nepopřatelně, že jest doplňkem právě učiněného nového nálezu. Po prvním ohledání zjistil jsem, že všechny tři kusy představují 2 figury bezmála metr vysoké, ale jen částečně zachované.

O jedné z figur s uraženou hlavou a levým ramenem držící 3 klíče římského tvaru, nebyl jsem v pochybnosti, že představovati má sv. Petra. (Tb. XXXV. obr. 1.) O druhé figurě, z níž se jen vrchní polovice těla zachovala, držící v pravé ruce ratolest a v levé ruce knihu, se svatozáří kol hlavy, s dlouhým knírem a bradou byl jsem na rozpacích rozhodnouti, kterého světce představovati by měla. (Tb. XXXV. obr. 2.)

Ačkoli jsem v prvním okamžiku nedovedl oceniti pravý význam celého nálezu, o tom jsem byl v duchu pevně přesvědčen, že se musím pokusit za každou cenu o zachování a získání těchto soch, aby snad do nepovolných rukou se nedostaly a k zašantročení nepřišly.

Proto s radostí vyslechl jsem zprávu, že mi pan Matěj Křepela skulptury ochotně přenechá. Nežli jsem se rozloučil a domů odejel, učinil jsem ještě opatření a dělníkům vysadil jistou premii, aby každý kus zpracovaného pískovce aneb jakýkoli jiný důležitější nalezený předmět zachovali a uložili; neobjeveno však více na staveništi tom ničeho důležitějšího. Zachováno pouze ještě bílý mramorový kámen po jedné straně hlazený v tloušťce 20 cm a velikosti asi půl m², pocházející buď z dlažby aneb z náhrobku. Ozdoby na něm nejsou žádné.

Druhý den postaral jsem se o převezení soch do Poděbrad. Po řádném vyčištění kamenů a složení jich dohromady, pokud patřily k sobě, objeven i u druhé ratolesti, kterou držel světec držící knihu v pravé ruce, po levé straně vyrytý monogram ve dvou řádcích pod

sebou XC — XPS, který se vzájemně doplňuje s monogramem na ratolesti prvotně nalezené a značí v první řádce řecky „Jesos Christos“ a druhé latinsky „Jehsus Christus“. Již z této okolnosti bylo patrné, že uprostřed mezi světcí musela státi ještě figura třetí, představující Krista, ku které se oba monogramy vztahovaly.

Co jsem se tak doma ze šťastného nálezu těšil a o původu skulptur přemýšlel, vzpomenu si na jednu, že jsem před několika lety, byv v Předhradí za jakousi úřední záležitostí okresní, byl upozorněn p. Sixtou na jakousi kusou starobylou skulpturu zazděnou nad okénkem sklepním kteréhosi stavení ve vsi.

Tehdy jsem se domníval, že jest to zlomek nějakého náhrobku, kterých se v blízkém Piňově několik zachovalo ze zrušeného kostela tamějšího. Jakési tušení jsem měl, že by onen zazděný kus mohl být spodní polovicí světce po levém boku Krista stojícího.

Vypravili jsme se proto s bratrem Bohuslavem, primářem ústavu choromyslných, který náhodou v Poděbradech návštěvou byl, do Předhradí na obhlédání výše uvedené skulptury. Po některém hledání a doptávání, neboť ten čas za příčinou sklizně nebylo nikoho doma, našli jsme hledanou věc ve statku č. 21, náležejícím p. Václ. Potměšilovi, zakrytou pod záhrobcem rozličnými hospodářskými potřebami. Po odstranění těch byli jsme velice překvapeni, když se nám objevila figura nová bezhlavá, pravou rukou zehnající a v levé držící knihu, která byla stejného rázu figur dřív nalezených a nemohla být nic jiného, než scházející nám Kristus. Tímto objevem měli jsme pobromadě sousoší úplné, ač kusé a scházejícími částkami zkomolené. (Tb. XXXV. obr. 3.)

Jednalo se především, jak zazděnou tuto památku z cizího statku získat. Hospodář nebyl ani doma, byl na poli, ale v rozpacích těchto náhodou přišel nám vsťíc vracející se z pole statkář p. Pavel Sixta. Ochoťně svolil a šel s námi hledat hospodáře, kterého jsme na poli ještě při práci polní zastihli. Po delším rokování a přimluvě pana Sixty svolil p. Potměšil k vyzdvižení skulptury, když mu zase vše do nejlepšího pořádku přivedeme a kámen novým nahradíme. Vzácná ochota p. Sixty i hospodáře p. Potměšila zasluhuje tuto zájisté plného uznání. Asi třetího dne vypravil jsem do Předhradí dovedného zedníka se všemi potřebami, aby figuru ze zdiva vydobyl a na vozíku do Poděbrad přivezl, což se šťastně podařilo. Skulptura sama byla velice znešvařena, protože komusi před lety napadlo jí několikanásobným nátěrem fermežovým potáhnouti, který smíšen s prachem a blátem pokryl ji vrstvou neprůhlednou, zakrýváje jemnější části kresby.

Použitím rozdrobené prací sody a namočenými hadříky podařilo se nám nátěr rozmočiti, a kartáčem odstraniti. Úplné vyčištění vyžadovalo trpělivosti a práce několika dní.

Jednotlivé částky reliefu jsme doma fotografovali a sestavili na karton tak, jak asi původně k sobě přináležely, překreslili a pak kresbu znova fotografovali. Všem zúčastěným osobám při tomto nálezu dostalo se po exempláři této reprodukce, jednak na památku ale hlavně z té příčiny, aby se scházející části skupiny

snáze zachovaly, kdyby se zas náhodou na ně někdy v příštích dobách uhodilo.

Pohlédneme-li na takto sestavenou skupinu, shledáváme, že scházejí ještě značné částky nejen jednotlivých figur ale i prázdných ploch. Nejúplnější jest torso sv. Petra až na scházející hlavu a část ramena. Kámen s ratolestí, kterou tento světec v levé ruce držel, byl kusý ještě před objevením, ale pak, jak dříve uvedeno po 3 stranách souměrně přisekán, tak že není vyloučeno, že část svatozáře z jedné neb druhé strany jistě obsahoval. Figura Kristova byla při zazdívání do okna sklípku po pravé straně přisekána, jak to ještě lze spatřiti. Při té příležitosti soudím, že odsekána byla i část obličeje a obě chodidla nohou, což jest podle barvy čerstvějšího lomu posud patrné. Třetí figura světce jest ze všech nejzajímavější i nejdůležitější, poněvadž se celá hlava i hořejší část v neporušenosti zachovala. Představuje bezpochyby sv. Pavla, aneb jak jsem později uvážil, spíše sv. Jana Křtitele.

Celá skupina jest silně vynikající relief, provedený rukou umělo a v podobných pracích cvičenou. Výšku jednotlivých figur nelze přesně ustanoviti, pouze přibližně. Výška těla Kristova byla asi 80 cm, světci i s ratolestmi asi 90 cm.

Po stránce krojové hlásí se celá skupina do doby románské a ku vzorům bezpochyby byzantským. Úprava šatů i skládek jich jest zvláštní a liší se dost podstatně od rozl. zachovaných maleb toho druhu v Čechách. Též zobrazení klíčů sv. Petra na způsob římských připomíná vysoké stáří této práce. Upotřebený pískovec jest barvy bílé, jemnozrný a musel být ze vzdálí přivezen. Nejbližší lomy podobného pískovce jsou u Klášterní Skalice blíže Kouřimi a lomy Vyšerovické u Nehvizd.

Že zachované trosky tohoto velice zajímavého reliefu musejí pocházet z ozdoby nějakého starého kostela, o tom nebude asi sporu.

Nápadnější jest to podivuhodné roztroušení jednotlivých částí skoro po polovici vsi. Když jsem se ptal lidí starých, zdali někdo neví o místě, kde druhdy starý kostel stával, nedovedl mně to nikdo vysvětliti; pouze přibližně místo bylo mně ukazováno, ač uplynulo sotva 160 let od zkázy kostela Předhradského. Nezbylo mně nic jiného, než pátrati po vysvětlení v archivu zámeckém a starých gruntovních knihách. Z register zádušních kostela Předhradského jsem vyzvěděl, že r. 1742 byl kostel i se zvonici od nepřátelského vojka Brandeburského ohněm zkažen, při čemž 3 starobylé zvony byly rozlity. Když pak r. 1754 krajina kolem Předhradí nenadálým strašným krupobitím znamenitou škodu utrpěla, zážali osadníci prosebně král. komoru českou o slevu gruntovního platu a spolu stěžovali si, že do škody přišli proto, že zkázou zvonice i se zvony nemohli proti povětrí zvonit. Po dobrém uvážení uzavřeno při komoře české, aby se takové škodě pro budoucnost předejít mohlo, aby se dřív než postaven bude spálený kostel, vyzdvihla prozatím zvonice a na ni nové zvony ke cti a chvále Boží a pro odpor téhož zlého. Ještě téhož r. 1754 objednány 3 zvony od Pražského zvonáře J. C. Löhnera, který je však teprve r. 1756 dodal, načež vyzdviženy na nové zvonici ještě téhož roku. Za přelití zvonů a přidání kovu ku staré

zvonovíně z rozlitych zvonů dáno zvenáři dle účtů 303 zl. 24 kr.¹⁾

Ve staré gruntovní knize Předhradské se zápisy od r. 1700—1800 fol. 254. a v následující č. 3. vyčetl jsem, že Jan Čerínek má nově vystavěný barák vlastním nákladem od r. 1780 na zádušním místě, tam, kde před časy starý kostel stával. Dále jest poznamenáno, že to místo po spálení kostela r. 1742 až do r. 1780 bez užítku ostávalo a potom postoupeno Čerínkovi a sice na barák výměrou 10×30 loket a na zahrádku 12×24 loket proti placení 2 zl. rejn. do záduší Předhradského a 2 zl. 30 kr. do JMC. důchodu a vybejvání roboty pěší týdně jeden den. Barák ten má dnes čís. pop. 13 (staré 17) a jest v držení rodu Kratochvilovského od r. 1830.

Téhož času vystavěn po severním boku tohoto baráku jiný barák od Matěje Kopeckého († 1793), který jest dnes označen čís. 14 (staré 20). Oba tyto domky po požáru r. 1900 postaveny nyní čelem k návsi, kdežto před požárem dlouhou stranou k návsi hleděly. Západně od těchto dvou domků, oddělen skrovnou uličkou, stojí domek č. 13 (staré 18), který založen byl po r. 1780 Václavem Polákem na místě obecním. V tomto domku učiněn prvotní nález „ratolesti s palmetami“, jak dříve uvedeno.

Přes náves na druhé straně proti bývalému kostelu stávala fara, o které P. Filip, lokalista, zaznamenal r. 1826, že jsou viděti ještě zřetelné stopy její. V zlatém urbáři zámeckém z r. 1775 jest označena fara čís. 10 (staré číslo), ale kolem r. 1800 mluví se již jen o místě, kde fara stávala. Brzy na to vystavěna na tom místě chalupa nesoucí nyní č. 9, kterou drží od r. 1877 obecni strážník Matěj Křepela. Poněvadž chalupa ta postavena byla na pozemku farním, byl povinen držitel její platit úrok knězi Předhradskému. Největší objev, totiž trosky dvou soch, učiněn tedy v základech bývalého sklepení staré fary Předhradské.

Po pravé straně bývalé fary a nyní č. 9 stojí chalupa č. 8, která založena byla r. 1629 odtržením pozemku od č. 7, když po smrti tehdejšího držitele č. 7 Vávry Muchy, jinak Tkalce, vdova po něm, Lida, provdala se podruhé za Matouše Dusíka též Divoký řečeného.

Dle těchto pamětí stával tudíž starý kostel Předhradský, zasvěcený „Nanebevzetí P. Marie“, o samotě na východním konci vsi Předhradě uprostřed hřbitova, ohrazeného zdí opukovou, jejíž stopy jsou na návsi podél domu č. 9 a 41 dosud patrné. O něco dále jihovýchodně stojí dnes 3 statky (č. 10, 11 a 12); původně bývaly dva, o nichž se tvrdí, že na jich místě stávala ve XIV. a počátkem XV. století tvrz, na níž se připomíná r. 1395 Hereš ze Zaječic, který toho roku založil oltář sv. Marii a Kateřiny ve farním kostele Předhradském. Hereš zemřel r. 1399 a statek jeho ujal bratr jeho Aleš, pán na sousedním Pňově jenž slíbil, že nebude překážeti chudým na špitálu, který byl z odkazu Popovské pauf založen.

¹⁾ Nápisy na zvonech těch a) Igne Prusseo sepulta nova exurgit honoré divae Virginis in Coclos assumtae. b) Perfusa sub honore divi Ioannis Nepomuceni, quae prioribus abbine annis igne perivit Borussi in Prag 1754. c) divia Vojtiecho et Procopio patronis Bohemiae ab exustione Borussi perfusa et renovata. Mich goss I. C. Löhner in Prag 1754.

V rodu Alšově zůstal statek až do vymření r. 1415, načež vyprosil si ho poručník Kuneš. Po smrti Kunešové povstal r. 1419 spor o právo statku, který zamezen husitskou válkou. R. 1436 dostala se Předhradě ještě s jinými vesnicemi duchovními do majetku Jiřího z Kunštátu, od které doby zůstala při panství Poděbradském.²⁾

Památku někdejší tvrze připomínají posud skrovné zdi ve statku p. Sixty č. 10. Z někdejší tvrze zřízeny koncem XV. století statky dva, které se v nejstarším urbáři z r. 1553 připomínají a jichž držitelé se až do dnešního dne zevrubně stopovati dají. Ke každému statku přidělen 1 lán rolí orních. Statek čís. 12 byl r. 1778 rozdělen na dvě stejné části a odtržená část označena č. 11. Číslo 41 mezi statkem č. 10 a 9 postalo v novější době.

Starý kostel Předhradský jest úctyhodného stáří; připomíná se již 1367 v registrách desátků papežských, kdy se z něho platilo 12 grošů. R. 1363 uvádí plebán Předhradský v úřad faráře Piňovského. Do konce XIV. stol. jest známa řada farářů Předhradských uváděných v Lib. conf.

Během XVI. století až do války třicetileté měla ves Předhradí vlastní faráře, načež od r. 1630 přidělena k Poděbradům. Toho roku založena nová registra zádušní, která se dosud zachovala.

Ve válce třicetileté kostel škody neutrpěl ani fara, pouze něco svršků bylo ukradeno nebo zničeno. Tak monstranci mosazná, pozlacená, byla od vojáků rozlámana, prádlo, albu a vomerál ukradli vojáci.

O podobě kostela Předhradského se nám nedochovala žádná zpráva, také není nikde uvedeno, že by byl od základu přestavován; zachoval se tudíž bezpochyby v původní podobě, jak vypadal ve XIV. stol. Kdyby byl kostel ten měl umělecké ozdoby, zejména vně neb zevně skupinu nalezených soch, byl by o tom zachoval rychtář Milčický ještě zprávu neb se velice o všechny kostely na panství Poděbradském zajímal a zprávy o nich ve svých „Pamětech“ ukládal. Vždyť takto popsal zevrubně blízký zrušený kostel Piňovský a všechny tam uložené náhrobky, které by jinak úplně v zapomnutí byly přišly. Proto mám za to, že sochy dostaly se již při zakládání starého kostela Předhradského i fary jako stavební hmota do zdíva a tím se na časy naše dochovaly. Po zničení kostela r. 1742 ostaly zdi aspoň částečně po 40 let v ssutinách a potom místo zastavěno baráky jak svrchu bylo uvedeno.

Nový kostel založen teprve r. 1774—5 na farním poli uprostřed mezi vsí Předhradí a Piněvem a tamtéž přeložena také později fara. Roku 1778 zřízena ve vsi Předhradí škola triviální a umístěna prozatím v jedné budově ze zrušeného poplužního dvora Piněvského; když pak r. 1820 postavena blíž kostela škola nová, upotřebeno na tuto školu něco stavebního materiálu ze starého kostela Předhradského (Zpráva vrchního Poula r. 1826).

Při bourání kostela dostaly se některé částky sošší až do vsi, na př. socha Kristova až do č. 21 ležícího uprostřed vsi. Barák ten byl označen starším číslem 3 a založen byl teprve okolo r. 1700 Martinem Lašmanem úplně od dřeva. Když pak r. 1742 Prusové

²⁾ Viz Sedláček, Hrady XII 23.

větší část vsi vypálili, shořel barák tento až do gruntu. V 1744 vystavěn od základu domek nový v podobě, jak se dnes ještě jeví, a v té době socha ta nad okénko klepní byla zazděná.

Poněvadž založení starého kostela Předhradského nejméně do první polovice XIV. století položit můžeme, jest patrné, že se toto sousolí již v té dávné době do kostelního a farního zdíva dostati musilo jako tavení hmota ze zrušeného nějakého kostela románského. —

Z doby románské v blízkém okolí kromě dvou známých kostelů Libických neuvádí se žádný jiný kostel než onen na hradě Oldřiši, který dle Dalimila vypravěl kníže Oldřich ku cti sv. Jana Křtitele. Kostel ten za paměti Dalimila, jak výslovně uvádí, tedy počátkem XIV. století, byl již pustý.

Proto je velice pravděpodobno, že relief Předhradský pocházeti může jen z kostela sv. Jana na Oldřiši, kdež sloužití musel za jakousi ozdobu vnitřní, protože na vnější straně staletým vlivem povětří by se v takové neporušenosti nikdy zachovati nemohl.

Méně snadným zdá se mi býti rozluštění úkolu, kde starý kostel sv. Jana na Oldřiši stával, poněvadž posavadní badání a důvody, na základě kterých poloha kostela na Oldřiši za Labem proti Předhradí, kde se až posud na *Vondřiši* říká, stanovena byla, mne z vážných důvodů přesvědčiti nedovedly a také nelze jich srovnati a v souhlas uvéti jak s archiválním tak i archaeologickým badáním.

Proto nebude od místa, když seznámím laskavého čtenáře ve stručnosti s tím, co o Oldřiši posud psáno bylo, a jakých výsledků novějším zkoumáním se docílilo.

Kulturní jámy u Chrásti na Chrudimsku.

Sděluje Dr. J. L. Pí. (Tb. XXXVI.)

O minulých prázdninách podnikl jsem mezi jiným aměstnáním s p. A. Klausem, učitelem měšťan. školy Heřmanově Městci, obhlídku po školách na Chrudimsku, odkudž p. Klausovi ohlášeny byly praehistorické nalezy. Obhlídka tato uvedla mne na stopu žárových keramiků lužického typu u Podbora a na zajímavé naleziště u Chrásti.

Podél silnice z Chrásti do Rosic vedoucí prostírá se pozebný pruh polí s hlubokou orníci a mocnou vrstvou žlutky, který většinou je majetkem biskupského velkostatku. Na levé straně silnice oráno bylo po žních parním pluhem a při té příležitosti zachytil parní pluh popelovitá místa do spodní žlutky zasahující. Z těchto míst sebrali chlapci hojně střepů i hrubších i jemnějších, zdobených zvláštním způsobem píchané voluty. Často to měli ve škole bromadný nález bronzů, sestávající ze dvou spirálovitě stočených náramků na koncích spirálové plochy zakončených, ze dvou tenkých otečených náramků a dvou náramků na středu zevní plochy vyhraněných a pěkně vykovaných, na způsob náramků jihočeských mohyl, který objeven byl na pravé straně silnice, kdež byla pole velkostatkem pronajatá konečně střepy, jež rázem svým upomínaly na keramiku z Hradiště Stradonického.

Střepy rázu Stradonického mne nad míru zaujaly, prve než došlo dovození ke kopání na panských polích, vymohli mi páni učitelové v Chrásti povolení k pozemcích pronajatých kdež jsem zabýval zkoumáním, které však neuspokojilo mou zvědavost, neboť kulturní nalezy, jež jsem odkryl na obou stranách silnice, obsahovaly střepy rázu Slanské Hory a Přemyslení.

V krátce na to došlo od správy biskupského velkostatku povolení ke kopání; i vypravil jsem se znovu laborantem musejním do Chrásti. S hlavním účelem jsem se arci i tentokráte minul, neboť bylo zjištěno,

že střepy, upomínající na Hradiště Stradonické, nalezeny byly u váhy cukrovaru na malém pouze místě (snad v jedné jámě) kde právě složena byla obrovská hromada cukrovky a v sousedství nebylo již stopy po střepích.

Na levé straně silnice za to černalo se na zoraném poli asi deset sídelných jam, které parní pluh zachytil. Do mého příchodu odkryl laborant Landa čtyry mělké sídelní jámy okrouhlého tvaru se střepy podobnými, jako odtud doneseny do sbírky měšťanské školy a jako nalezeny potom i v dvojité sídelní jámě, rádem jen málo tknuté, jejíž odkrytí jsem sám řídil. Dvojitá tato jáma prostírala se na slabém sklonu k jižní straně a sestávala především ze stupňovité jámy tvaru obdélníkového, v délce 4·25 m; hlubší část byla k jižní straně v šířce 2·80 m a zapadala při jižním okraji 95 cm do hloubi, kdežto druhá polovice jámy při severní straně v šířce 1·60 m byla nad hlubší polovicí jámy o 70 cm vyvýšena a sáhala pod povrchem pouze do hloubi 45 cm. S touto jamou souvisela v mělké části druhá jáma tvaru slabě elipsovitého, v šířce téměř 2 m v jihovýchodním cípu této jámy prohloubení bylo větší, téměř na roveň hlubší části první jámy.

Dvojitá tato jáma naplněna byla jako jámy při silnici černou popelovitou zemí, v níž bylo hojně střepů, jež vyobrazeny na tab. XXXVI. (mimo střep č. 3, který jsem dostal ze školní sbírky); v obdélné jámě nalezena byla malá sekyrka kamenná čís. 26, kdežto v ovalní jámě bylo dřívko kamenné tvaru durynského č. 22.

Keramika v obou spojitých jamách byla úplně shodná v několika typech. Můžeme pak vytknouti:

Střepy do červena vypálené s plochými pupky, s rýhovaním neb bez, z kulovitých nádob (č. 30—33, č. 2 je snad okraj podobné nádoby), jež u nás známy jsou z Podbavy, z Kamenmosta, Dobřan, Lhoty u Hořic,

z Broučkova a j.; červená tato keramika vyskytá se pravidlem v průvodu keramiky tečkované píchané; střep č. 1, podél okraje nehtem píchaný je pouze variantem (snad mladším) této keramiky pupíky zdobené.

Střepy z jemné plavené, slabě modravé neb lépe modro-šedé hlíny, téhož rázu, jak v typické keramice tečkované píchané neb volutové je obvyklým, byly dosti četně zastoupeny. Co do ornamentu sluší v první řadě vytknouti malé pupíčky jemnou dírkou shora dolů provrtané (č. 6, 7, 8); v druhé řadě sluší vytknouti ornament voluty tečkované neb čárkované píchané č. 3, 4, 5, 9, 10, 11); za třetí uvéstí sluší ozdobu meandrovou čárkovaně píchanou (č. 15) a konečně zasluhuje pozornosti střep č. 14 jednak tečkovanou volutou, jednak ale místo obvyklých pupíček dvěma souběžnými žeběrky zdobený.

Třetí skupinu tvoří střepy, kteréž podle střepů č. 16, 19, 27 hlásí se do skupiny hruškovitých nádob rázu Hinkelsteinského, jen že jsou barvy tmavošedé a tečkované zvláštním seskupením tečkovaných pásek a linií (z nichž čís. 16 nejvíce upomíná na typ Hinkelsteinský) a pak i zvláštním tečkováním a konečně i vyskytáním se ucha (č. 24, 28), kdežto malé pupíčky u č. 21, 23 mají ještě ráz staré keramiky ze severočeských sídlišť známé.

Celkovým rázem svým poji se tato keramika k typu keramiky z nejstarších sídelných jam severo- a středoevropských, ale liší se od rázu nejstarší keramiky páskové v nejednom ohledu.

Novinkou jest především ornament tečkované a čárkované píchané voluty, zejména když celkový ráz této píchané ozdoby je valně jiný než na jaký jsme uvykli u tečkované píchaných ozdob Hinkelsteinského rázu; k tomu vyskytá se voluta ve všech zemích rytá a je zde tudíž výjimkou.

Druhou novinkou jest ornament tečkované (nebo lépe čárkované) píchaného meandru. Meандр jako ozdoba v evropské keramice poskytuje mnohou záhadu. Nad jiné typickým je lineární hluboce vtačený meандр pro řeckou keramiku dipylonskou a italskou keramiku rázu villanovského a dokumentuje jaksi spojitost nejstarší kultury řecké a italské. Jemně rytý meандр na menších nádobkách jemnější práce jest dále významným pro jezerní stavby bronzové doby zejména ve Švýcarsku, kdež dává jaksi ráz keramice bronzové doby. — Ve starších keramických vrstvách čili v tak zvané keramice neolitické vyskytá se meандр opravdový pouze výjimkou. Nejvýznačnější v té příčině jest pohřebiště Flombornské u Wormsu, kdež v hrobech skrčených koster převládá kulovitá keramika s volutou. Zde vyskytla se nádoba s baňatým, v prostřed slabě vyhraněným, spodem a delším úzkým hrdlem, kteráž v hořejší polovici baňatosti zdobena jest rytým meandrem, v dolejší polovici rytou volutou; než i mezi kulovitými nádobkami jedna zdobena meandrem (Alterthümer unserer heidnischen Vorzeit sv. V., seš. I., tab. I. č. 2 a 3). Toť dva nejzřejmější případy meandru rytého v keramice ano i ve vrstvě neolitické (Schlitzovu nádobku z Grossgartachu Tb. IX. č. 8 považoval bych za pouhou skreslenou neb lépe stlačenou volutu), a zajímavé, že tvar první z obou nádob Flombornského pohřebiště vymyká se úplně z rázu neolitické keramiky a baňatým, slabě vyhra-

něným svým spodem, malickým dnem a úzkým vysokým hrdlem přimyká ke tvarům nádobek v baňatosti buď rýhami obvodovými, neb lomenými liniemi neb i meandrem zdobených z jezerních staveb švýcarských doby bronzové¹⁾; — chybí pouze slabě vyznačené vodorovné přehnutí okraje, které u švýcarských nádobek pravidlem bývá, dno je o málo širší u náločky Flombornské, kdežto nádoby z palafitů mají dno tak konické, že na hliněné kruhy stavěny byly. Není tedy vyloučena možnost, že meandrem zdobená láhvičkovitá nádoba Flombornská nejen tvarem svým ale i ornamentem stojí pod vlivem keramiky švýcarských jezerních staveb, což není nikterak pravdě nepodobným, povázíme-li, že na středním Porýní objevuje se nová vlna osídlení v podobě kamenných mohyl již se silnou příměsí bronzů, právě ze švýcarských jezerních staveb dovezených.

Tečkovaný meандр reliefní vyskytá se dle mého vědomí poprvé na bronzových cistách v pohřebištích u Este a u St. Lucie, tečkované píchaný meандр ano jednou i čárkované píchaný na sličných nádobách u St. Lucie na řece Soči.²⁾ Obě pohřebiště zmíněná počítána bývají již do skupiny kultury hallstattské a jestli se nedá vésti důkaz, že píchaný meандр z jam u Chrásti stojí pod kulturním vlivem obou zmíněných pohřebišť, může se přece stanoviti plná analogie v provedení ornamentu, rovněž jako se může souditi, že tečkované píchané voluty na střepch chrásteckých jam stojí pod stejným vlivem kulturním, jako provedení píchaného ornamentu.

Význačnější ještě než ozdoba píchaného meandru je ozdoba dvou souběžných žebérek na střepu volutou zdobeném č. 14, neboť tento způsob ornamentu, který se u nás vyskytl v mohylách u Kostelce³⁾ a na jedné hrubé nádobě u Řepče, nejnověji pak na několika nádobách v žárových hrobech u Plátenic ne příliš vzdálených, má v archaeologii středoevropské jedinou analogii v kultuře hallstattské od východních Alp až do Bosny.⁴⁾ Jelikož pak střep č. 14 vyšel z téže hlíny a je z téže hlíny, jako ostatní střepy volutou zdobené, jelikož sám má stopy píchané voluty a má nad to ozdobu souběžných žebérek, kterážto ozdoba pouze z hallstattské kultury vyložena býti může, dotvrzuje střep tento zároveň i původ píchaného meandru a podává nám zároveň nezvratný doklad, až do které doby se u nás poslední asi výběžky keramiky volutové a tečkované píchané udržely, jakož jsem tušil již v prvním svazku svých „Starožitností“.

O keramice s ornamenty kamenné doby vede se v poslední době zejména v Německu živá diskuse. Jedni, a v čele jich stojí Dr. Götze v Berlíně, prohlá-

¹⁾ V museu v Lausannu jsou podobné z palafitu Coreletta, již zdobené jsou rýhami obvodovými, lomenými liniemi i rytým meandrem (Musée Vaudois, Antiquités lacustres Tb. XXXVIII. 12, 26, 36); podobného tvaru nádoby s vodorovným neb lomeným ornamentem jsou v museu v Zürichu z palafitu Grosser Häfler a Wollishofen, kdežto jinak meandrová lineární ozdoba častěji prováděna na šálcích a miskách.

²⁾ Hoernes, Urgeschichte p. 576 str. 237, Marchesetti, Scavi nella necropoli di St. Lucia, Trieste 1893. III. 10.

³⁾ Starožitnosti II. 2. pag. 62. střep z Kostelce, nádoba z Řepče byla slopena až po vyčištění pojednání.

⁴⁾ Much, Atlas Tb. XLIV. 9. 10. XLVI. II. 8. Dr. Trubelka Sojenica u Donjoj Dolini (Glasnik XIV), Sarajevo 1902, Tb. XI. 25. XXII. 24. XXIII. 14. 16.

šují durynskou keramiku se šňůrovou ozdobou za nejstarší, kdežto jiní, v čele jich Dr. Koehl ve Wormsu, považují tamní keramiku volutovou a tečkovaně píchanou za nejstarší a posledně hájí prof. Dr. Kossina v Berlíně, že severoněmecká keramika s hluboce vtlačenou ozdobou je praarijská a tudíž nejstarší.

Nemíním rozváděti důvody v poslední době naříkavě uvedené názorů pronesené a dávám za pravdu všem, s tím arci rozdílem, že uvedené tři typy keramiky neolitické jsou nejstarší každá v jiném obvodu, jakož mně samému bylo zřejmo již při sestavení mapy příslušné prvému svazku mých „Starožitností“, kdež pouze keramika severoněmecká s hluboce vtlačeným ornamentem, která v Čechách není zastoupena, také zaznamenána není. Dodal bych pouze několik slov: Keramika se šňůrovou ozdobou nevyskytá se na západním břehu Ryna vůbec, a v tomto levém Porýní, od Wormsu až k Lutychu, kde keramika tečkovaně píchaná i volutová zastoupena jest nejen v hrobech, ale i v sídlišťích s přídatky kultury t. zv. kamenné doby, nestává vůbec otázky, co je starší, zdali keramika volutová a tečkovaně píchaná nebo šňůrová, podobně jako na př. v Bretagni, kde nejstarší dobu dolmenovou označuje keramika zvoncovitá a kulovitá bez ozdob, a nevyskytá se ani keramika tečkovaně píchaná ani volutová ani šňůrová. Rovněž tak není pochybnosti, že keramika šňůrová v Durynsku s jedné a v kurhanech skytských s druhé strany nejsou současné, neboť v posledních vyskytá se již se železem. U nás v Čechách vyskytají se čtyry typy nejstarší keramiky k pokolení skrčených koster se hlásící a jelikož tyto typy vysky-

tují se mimo Čechy v původních svých územích ve vývoji mnohem význačnějším, je na snadě, že typy tyto pronikly k nám odjinud po uplynutí jisté doby samobytného vývoje v původní vlasti, a odtud vysvětluje se, že u nás v hrobech neolit tak nepoměrně slabě jest zastoupen. V poslední době zjistil Dr. Deichmüller stopy postupu šňůrové keramiky od Durynska přes Lipsko až po Budyšín a keramiky páskové od Lipska do Polabí (mezi Pirnou a Riessou), jednotlivými nálezy hlavně jednotlivých nádob a střepů, jimiž asi označen postup této kultury z Durynska k východu do Čech a do Slezska, podobně asi jako nálezem u Řezna, kdež dle ústního sdělení p. Dr. Schlize nalezena volutová a píchaná keramika, označeno byti může proniknutí této kultury do Rakous a do Moravy. Keramika šňůrová a zvoncovitá jako keramika pohřební zmizely záhy ustoupivše novým kulturním proudům, keramika pásková, i volutová i lomených pásek i tečkovaně píchaná, jako keramika domácí potřeby udržela se u nás, podle svědectví sídelní jámy v Slavětíně a kulturních jam u Chrásti do dob mnohem pokročilejších.

Ku konci mohu podotknouti, že v cihelně u Chrásti, jen několik set kroků od zmíněného sídliště vzdálené našlo se popelnice pohřebiště, které bohužel při mém příchodu bylo již rozvezeno. Odkryl jsem pouze rozrušený hrob, v kterém byla jen spodní část popelnice bez ozdob a na okraji vybrané hlíny bylo několik střepů z hrobu nedávno od dětí vyhrabaného. Z bezvýznamných střepů nelze určitě stanoviti ráz pohřebiště, které podle charakteru střepů bylo nejspíše mladší než jsou pohřebiště čistého rázu lužicko-slezského.

Smlouva krále Ferdinanda I. s pány Šliky o hory a minci Jáchymovskou.

Podává Josef Smolík.

Na zemském sněmu, držaném r. 1528 mezi 24. srpnem a 28. zářím, vytýkal král stavům, že r. 1520 pustili Šlikům právo mincovní, které v Čechách jediné královské svrchovanosti přináležejí, a tlačil na to, aby jim stavové toho práva stáhli a z desk zemských vymazati dali. Tito svolili, a král na př. mluvu vzácných osob a na prosby páni Šliků uzavřel s těmito narovnanými smlouvou, danou na Hradě pražském dne 13. září r. 1528, již předložil ku schválení sněmu zemskému. Smlouva ta byla v jazyku německém, a proto stavové čeští, jak „Uzavření sněmovní l. P. 1528 v kvaternu památném na den sv. Václava patrona Českého“ to zaznamenává, usnesli se o ní takto:

„Smlouvu, kteráž jest JMK. s pány Šliky učiněti ráčil a německy sepsaná do sněmu podati, i poněvadž tomu jazyku ne všichni rozumějí, JMK. ráčil jest k tomu přistoupiti, aby ta smlouva česky přeložena byla. A je-tli že v ní nic nebude nalezeno, jakož JMK. té naděje jest, že se v ní nic nesejde proti právům a svobodám tohoto království, tehdy stavové přehlednúc takovou smlouvu a poznají-li, že v ní nic škodného není, mocí tohoto sněmu mají takovou smlouvu dáti deskami zapsati a ji stvrditi.“ („Sněmy“ I. 285.)

Ona německá smlouva ze dne 13. září r. 1528 známa byla už Adauktu Voigtovi, který ji ve svém díle „Beschreibung der bisher bekannten boehmischen Münzen“ ve výtahu uveřejnil. V naší době umístil ji J. Newald ve své práci „Das oesterreichische Münzwesen unter Ferdinand I.“ (1883) jako přílohu (str. 144) poznamenav, že se nalézá v c. k. dvor. komor. archivu (Gedenkbuch) č. 300 str. 59.

Český její překlad dosud nikde uveřejněn nebyl. Jeho original jest v archivu c. k. místodržitelství království Českého (Verschreibungen, Schenkungs- und andere Urkunden v. J. 1528—1542. V. B. fol. 22.) a tohoto opis v archivu zemském, odkud mi dovoleno jej použiti.¹⁾ Zní pak takto:

Ferdinand I. s hrabaty Šliky uzavírá smlouvu o kupování a mincování stříbra při horách Jáchymovských.

„My Ferdinand z boží milosti Uherský, Český, Dalmatský, Charvatský etc. král, infant v Hispanii, arcikníže Rakouské, markrabě Moravský, Lucemburské a Slezské kníže

¹⁾ Vzdávám díky p. Frant. Dvorskému, říditeli zemského archivu, který jako vždy jindy velice ochotně mi dovolil tuto listinu opsati.

a Lužický markrabě etc. oznamujeme tímto listem všem: Jakož sme s urozenými věrnými našimi milými Burianem, Jeronýmem, Vavřincem, spolu bratřimi Šliky z Holejče, hrabaty z Pasaunu, i na místě nebožtíka Štěpána a Hendricha, strajcuov jich pozůstalých synuov jmenem Maurice, Kašpara a Hendricba, kterých jsou se oni zmocnili, o stříbra kupování a o mincování při horách Jachumstálských v království našem Českém ležících, kterých jsou oni s povolením všech stavuov tohoto království v užívání byli, v rozepři o to s nimi jsou, takto sme o to jednati a smluviti ráčili: Předkem, poněvadž svrchupsané povolení dotčeným pánuom Šlikom od stavuov král. Českého o tom učiněné zase od stavuov na tomto sněmě obecném shromážděných, kterýž nyní držán jest, zdviženo a z desk zemských vymazáno jest. kdež my v takové stříbra kupování a mincování jakožto král Český užívati a k ruce naší užítky obrátiti sme ráčili; ale poněvadž již psaní spolubratři a strajcové Šlikové a podle nich některé znamenité osoby z stavuov tohoto království použité a poddané jsou nás žádali a prosí i, abychom my o takové stříbra kupování a mincování netoliko podle uznání stavuov a zdvižení té mince, než z milosti naší s nimi o to nakládati a smluviti se ráčili, kdež na takové jich a těch osob z stavuov prosby, i také vzpomínajíc na věrné služby jich Šlikuov a předkuov jejich, kteréž jsou platně předkuom našim králuom Českým a koruně České voňě až dosavad činili, vzhlednutí jsme ráčili, a milostí naší královskou k smlouvě sme o kupování a prodej stříbra, i také co se mince dotýče na ten způsob, jak se dole vypisuje, přistoupiti ráčili, tak že nám jakožto králi Českému stříbra a mincování beze všeho prostředku a výminek se všemi užítky, kteréž odtud přicházejí nebo přicházeti mohou, spravedlivě příslušejí a zuostati mají. Než z druhé strany také sme my jim Šlikom z milosti naší, jakožto těm, kterýmž přisedí a k ruce, zpravování mince pozustaviti ráčili na ten způsob, aby oni na místě našem minci řídí i, opatrovali, zpravovali, a k nám i potomkuom našim králuom Českým ve všem tom řízení, zpravování, jakožto ti, kterýmž jest poručeno, zření měli a námi se v tomto zpravovali; k tomu minemajstr, desátník, přepalovač stříbra, wardejn, písař mince i jiní úředníci potřební k minci a náležející, kteréž my a potomci naši králové Čeští voliti a saditi budou, žádnému jinému nežli nám samým přisežní a povinností zavázání býti mají, než desátník a přepalovač stříbra má také podle té povinnosti nám učiněné Šlikom povinen a přisežný býti; než takového desátníka a přepalovače stříbra my tak jakž i jiné úředníky přijímati, usazovati a změňovati podle vůle naší ráčíme nejše v tom žádnému zavázání. Avšak i k tomu sme svolili, toho desátníka bez hodných příčin, bez vůle a vědomí jich Šlikov nezazovati. Dále také má každého času pořádně na stráž, zrnů i rázu, tak jakž my neb budoucí naši králové Čeští kteréhožkoli času zřídí a poručí, zděláno a mince mincována býti má. Také všechna stříbra, kteráž dělána a nalezená v Jachumstále budú, tam do mince (v tom trhu, kterýž na to usazen jest) nošena a dávana býti mají. A jestli by se na budoucí čas přihodilo, že bychom my neb potomci naši králové Čeští s povolením všech stavuov v tomto království minci na stráž a na zrnů změniti ráčili, buďto že bychom ji povýšili aneb uměnšili, tehda na tom povýšení, nebo vzhěcent užitek nám a potomkuom našim zuostati má. A poněvadž minemajstr, wardejn a jiní úředníci nám samým příslušejí a přisežní býti mají; však

proto oni Šlikové a jich dědicové nad těmi úředníky ruku držeti mají, a na místě našem především mocí a kvaltem pokud slušné jest, věrně a právě obhajovati. Než, aby oni spolubratři a spolustrajcové Šlikové naši milost a vůli, kteréž k nim pro jich předkuov i tudíž jich vlastní věrné a užitečné služby, kteréž jsou předkem našim slavné paměti králuom Českým činili a nám budoucně činiti moci budú a maj: (poznali), tuto jim Šlikom a jich dědicom zvláštní milost činiti ráčíme a činíme nyní i napotom, aby oni z každé hřivny stříbra toho, kteréž v Jachumstále děláno a nalezeno bude, tři bílé groše do desíti let pořád zběhlých měli a jim dávano a puštěno bylo; a po vyjití těch desíti let po datum listu tohoto našeho královského počítajíc tebdy to do dávaní a puštění těch tří grošuov bílých má pomínouti a nám i dědicom a potomkom našim králuom Českým zase svobodně přijíti a příslušetí má, a my, dědicové a potomci naši králové Čeští budem ihned moci to ujití a v moc naši bez překážky Šlikuov a jejich dědicuov všelijaké — sobě přivesti. Než co se desátku na svrchupsaných horách Jachumstálských dotýče, ten má již jmenovaným Šlikom a podle toho Albrechtovi a Jofíkovi jeho synu, a jich všem dědicuom, tak jakž ti dole jmenovaní podle jich Šlikuov samých prvé učiněné a sepsané smlouvy, která ne na nás, než na ně se vztahuje, avšak s touto výminkou puštěn býti a zuostati má: Předkem, aby ta stříbra všecka z desátku proti slušné záplatě k tomu ustanovené do mince dávali, kdež my také nad ten svrchupsaný desátek i nad jiné milosti činiti ráčíme, aby jim Šlikom z takového stříbra, kteréž z desátku míti budou a do mince naší dávatí mají, zisk a užitek, kterýž přes náklad nad to v minci učiněný se zběhne a přijíti muož, za dvě léta, pořád po datum tohoto listu a (do) vyjití těch dvou let, z každé hřivny stříbra téhož desátku, kteráž stříbra nicméně také do mince přijdá a dávana budú, spolu k těm svrchupsaným třem grošuom, které jsme jim ode všech stříber, jak se svrchu píše, z milosti pustiti ráčili, ještě tři bílé groše v jich moc zuostati a jim dány býti mají.

A na konec, toto jednání a smlouva o stříbro a minci i o desátek jedno (jen) na hory Jachumstálské, tak jakž o tom v jiném zvláštním spolu mezi námi zuostati, které sme mezi sebou učinili, v svých mezích jest obsaženo a zapísáno, a také jak i nyní se pavnje a v své stálosti a váze se drží aneb v tom zamezení nalezeno a zděláno býti muož — se vztahovati má. Než na budoucí hory, které tu příležejí aneb blízko nalezeny aneb vyzdvíženy býti by mohly, se vztahovati nemá. A také jedno na svrchupsané Šliky Buriana, Jeronýma a Laurence, spolubratři, a někdy Štěpána a Hendrycha pozůstalé syny, totiž Maurice, Kašpara a Hendrycha, a k tomu také na Joachyma, syna Jeronýmova, a Jana syna Laurencova, kteříž nyní živi jsou; a ještě nad to z milosti na Jeronýmova jednoho a na Laurencova dva budoucí syny, jestli jim je pan Buoh oběma neb jednomu z nich dáti ráčí, kteréž, jak svrchu dotčeno, nyní mají aneb potom míti budou, na ty samé a ne na jiné se vztahovati má, však abychom my a dědicové potomci naši králové Čeští po těch svrchupsaných Šlikuov a po jejich nyní živých i také Jeronýma a Laurence tří přístěch a budoucích synuov, mužského pohlaví dědicuov, smrti když by sešli, spravedlnost naší, kteréž bychom my k těm Šlikom, jich jiných dědicom o takový desátek měli aneb míti mohli, nejináč než jakž podle práva náleží jednati a to před se bráti máme. A pro dokonání této smlouvy má kupo-

vání stříbra a mince, jakž nahoře o tom zavřino jest, na nejprv příští suché dni tohoto léta, totiž na povýšení sv. kříže příštího se začítí, a nám stříbro i mince puštěna býti i také, jakž se svrchu píše, v mocnosti své a v skutečném držení věrně a právě zachována býti má.

Tomu na svědomí my svrchupsaným Šlikom a jich dědicom tento náš královský list pečeti naší vysutá zapečetěný sami za sebe, za dědice a budoucí nase krále České dáti sme jim ráčili, a proti tomu v táž slova od nich jiný list přijíti sme rozkázali. Dán a psán na Hradě Pražském. stolice naší královské, třináctý den měsíce října léta Božího tisícího pětistého dvacátého osmého, a království našich Uherského a Českého druhého.

Ferdinand m. p. Venceslaus doctor.

Vidit Adam de Nova domo,
supremus cancell. regni Bohemiae m. p.

Původní smlouva krále Ferdinanda sepsaná v jazyku německém jest tohoto českého překladu o měsíc starší, totiž ze dne 13. září r. 1528 — jak zprědu uvedeno — a dána byla v Praze „Auf Sankt Wenzls Perk“; jsou na ní též podpisy Jeronýma a Lorence Šlika s dvěma visutými pečeti. — —

Touto důležitou, ano pamětihodnou smlouvou vydobyl Ferdinand zpět a navrátíl svrchovanosti králů Českých právo mincovní opět v celé zemi, prvé po staletí nedílné a nezadatelné, které stavové Čeští r. 1520 povolením Šlikům mince jáchymovské hrubě porušili.

Abychom lépe porozuměli obsahu této smlouvy, zejména dokud se týče jmen uvedených tam panů Šliků, zapotřebí bližě přiblednouti k jich počátku, původu a rozrodu, což zde budiž stručně zaznamenáno.

Pratotec tohoto rodu byl Jindřich Šlik, soukenník v Chebu; jeho manželka Konstancie pocházela rovněž z měšťanské rodiny chebské. Z několika jejich synů zajímají nás pouze dva, totiž Kašpar a Matouš.

Kašpar vstoupil do říšské kanceláře jako písař asi r. 1415, stal se tam v l. 1424--1427 tajemníkem a notářem, až nedlouho na to povýšen za protonotáře. Osvědčiv se platně v důležitých záležitostech politických byl r. 1433 jmenován kancléřem císaře Sigmunda, který jej r. 1437 krátce před svou smrtí povýšil na říšského hraběte. — Kašpar (jako hrabě I.) zůstal kancléřem též za Sigmundova nástupce Albrechta († 1439) i za císaře Fridricha IV. A v tom dlouholetém vysokém postavení dopustil se Kašpar (I.) padělků celé řady listin na prospěch svůj a všeho svého rodu.²⁾ Z těchto k našemu účelu důležitá jest listina ze dne 28. září r. 1434, kterou se Kašpar (I.) stal purkrabím města a panství loketského, k níž se dále vracíme.

Matouš, jeho bratr, měl tři syny: Mikuláše, Kašpara (II.) a Jeronýma (I.). Každý z nich stal se zakladatelem nové větve, a sice Mikuláš větve Falknovské, Kašpar (II.) Ostrovské (Kopidlanské) a Jeroným (I.) Loketské.

Těmito třemi bratry se kmen Šlikovský znamenitě rozvětvil. Avšak přihlížejíce zde v první radě ku smlouvě z přědu uvedené, nenalzáme tam žádné zmínky o potom-

²⁾ Max Dvořák: Die Fälschungen des Reichskanzlers Kaspar Schlick. (Mittheilungen des Institutes für oesterreichische Geschichtsforschung, B. XXII.)

cích Mikuláše Falknovského († 1522), ačkoli jich bylo několik; nýbrž jsou tam jmenováni pouze členové větve:

A. Ostrovské a B. Loketské.

A. Hrabě Kašpar (II.) Ostrovský, který zemřel r. 1516, jmenován ve smlouvě jako otec pěti synů, z nichž Burian, Jeroným (II.) a Vavřinec v září r. 1528 byli na živě, ostatní dva, Štěpán a Jindřich (I.) už mrtvi. První totiž padl r. 1526 s králem Ludvíkem u Mohače, a druhý zemřel r. 1528 před 13. zářím, tedy před uzavřením oné smlouvy, a proto v ní vzpomínáno jich potomků, totiž Maurice, syna Štěpánova, a obou synů Jindřichových Kašpara (III.) a Jindřicha (II.).

Burian zemřel r. 1532; o jeho potomcích zde však ničehož poznamenáno, z něhož se soudí, že r. 1528 žádných synů neměl.

Jeroným (II.) a jeho syn Jáchym jsou zde jmenováni kromě nich měl však býti účasten podílu ještě jeden jeho syn „kterého mu pán Bůh dáti ráčí.“ Jeroným (II.) měl pak ještě tři syny: Šebestiana, Maurice a Ludvíka. V pozdějších listinách (zejména r. 1545) uvádí se v jiné smlouvě krále Ferdinanda se Šliky, týkající se rovněž hor jáchymovských, vedle Jáchyma jeho bratr Štěpán.³⁾

Vavřinec, třetí syn Kaspara (II.) měl míti podílu nejen sám a jeho syn Jan, nýbrž ještě jeho „dva budoucí synové, jestli mu je pán Bůh dáti ráčí.“ Dokud povědomo, měl Vavřinec naproti ještě dva syny, Krištofa a Šebestiana, o nichž se rovněž zmínka činí v prvé citované listině z r. 1545.

Na Ostrovské pány Šliky, jak z uvedeného patrno, brán při oné královské smlouvě zvláštní ohled, a sice nejen proto, že byli přední držitelé a správce hor jáchymovských i mincovny, nýbrž že tato větev měla nejčetnější všech ostatních větví potomstvo.

B. Jeroným (I.) Loketský († 1491) měl tři syny, z nichž r. 1528 byl na živě pouze Albrecht, který se zde jmenuje rovněž podílníkem spolu se svým synem Jiřkem.

Těmito všem zde zejména uvedeným členům rodu Šlikovského dostalo se tedy onou královskou smlouvou následujících nejdůležitějších výhod a podílů.

1. Po 10 roků nepřetržitě po sobě jdoucích (od r. 1528 do r. 1538) mělo se jim vypláceti z každé hřivny čistého stříbra, ze všech jejich hor vydobytého, které povinni byli do mince jáchymovské za běžnou cenu dodávati, tři bílé grošů.

2. Náležel jim desátek na horách jáchymovských s tou výhradou, že mají všechna stříbra z něho nabytá proti siusné záplatě odváděti do mince královské; naproti tomu udělena jim milost, že po odečetí rázného měl jim zůstati všecken užitek ze zmínovaného toho desátkového stříbra plynoucí. Výhody té uděleno Šlikům pro první dva roky (1528-1530); po uplynutí těchto měli býti za to, že své desátkové stříbro dodávají do královské mince odměněním, že z každé hřivny čistého tohoto stříbra povoleny jim tři bílé groše.⁴⁾ — —

³⁾ Kaspar Sternberg, Umriss einer Geschichte der boehm. Bergwerke I. 344.

⁴⁾ „Bílých grošů“ tehda v Čechách nebylo, nýbrž se na ně pouze počítalo, a sice tak, že pražský č. široký groš brán t. c. po 9 penězích bílých, kdežto na bílý groš počítáno pouze 7 peněz bílých. (Jos. Šmolik, Pražské groše a jejich díly str. 58, 59.)

Nás ještě zajímá, jakým právem mohli Šlikové, rod panský, v Čechách vybití své mince na újmu královského regale. Souvisí to — jak z předu oznámeno — se zbožím loketským. Cis. Sigmund totiž zavádil svému kanceléři Kašparu (I.) Šlikovi panství loketské, město Ostrov, hrad Andělskou horu a j. s horami a vším příslušenstvím za 11.900 kop grošů listem daným v Řezně dne 28. září r. 1434. V tomto listu dává se mu sice pravomoc nad tamějšími horami, dokud se týče užitek z kovů z nich dobytých, avšak o právu mincovním není tam zmínky. — Vyskytl se ještě jiný list téhož císaře daný v Praze v pátek po sv. Bartoloměji (30. srpna) r. 1437 Kašparu (I.) Šlikovi, kterým se mu, jeho bratrovi Matouši, jich obou potomkům a dědicům dovoluje, kdy — a kdekoli se jim líbiti bude, necht ve sv. římsko-německé říši, v Čechách nebo v jiných zemích, že raziti mohou mince zlaté, stříbrné, malé i velké dle mincovního řádu říšského se svým znakem, obrazem i opisem po obou stranách; a úředně tento list že byl sdělen se všemi kurfiřtům, biskupům, knížatům, atd. — Obsah tohoto listu byl tak neobyčejně, že se zřejmě zrakem, že se záhy poznán byl jako nicotný padělek, a proto nebyl nikdy pojat do Šlikovských výsad a svobod, jež králům českým k potvrzení byly předkládány.⁶⁾ Zejména v potvrzovacím listu krále Vladislava II. pro hraběte Matouše Šlika a jeho syny není o tom žádné zmínky. V jediném pouze listu, jímž Vladislav II. r. 1489 v neděli sv. Trojice (14. června) potvrdil Šlikům zavazění panství loketského, jehož obsah slovo od slova položen do potvrzovacího listu krále Ludvíka ze dne 17. října r. 1523 — praví se při odstavci jednadvacátém o tamějších horách, že mají Šlikové také moc mince raziti („auch zu münzen Macht haben“). V pozdějších jednáních

⁶⁾ Zeela případně podotýká k tomu Kašpar Sternberg (l. c. 314), že žádný císař nemohl ani pomyslet na udělení takové svobody na volné mincovní ve všech zemích sv. římské říše, poněvadž nebylo vůbec lze toho uskutečnit. Který pak svrchovaný kníže, hrabě, které pak říšské město a p., nadané od let právem mincovním, by k tomu svolilo, aby cizí šlechtic si mohl zaříditi mincovnu v jeho okrsku a tam raziti peníze se svým znakem, obrazem, opisem a p.

o mincování hrabat Šliků za Ferdinanda I. tábli se tito vždy jen k onomu listu z doby krále Vladislava II., nikdy však k neobyčejné, shora uvedené výsadě cis. Sigmunda, o které také as stavové čeští ničehož nevěděli, když r. 1520 hraběti Štěpánu Šlikovi, jako zástupci celého rodu povoleali, a do zemských desk vložití připustili, aby v Jáchymově vlastní minci zarazil Král Ludvík s tímto usnesením pánů stavů nesouhlasil, a také Šlikům na tuto „svobodu“ žádného listu nevydal přes všechny prosby, přitluky a slibované odměny nejvyšším třem hodnostářům zemským od Šliků, pakli na králi toho vymohou.⁷⁾

A tak Šlikové, majíce as dříve vše se stavy umluveno a ujednáno, zarazili v Jáchymově minci už r. 1519 a začali při kvartálu „crucis“ (sv. Kříže povýšení 14. září) první tolary vybiti.⁷⁾ Téhož roku byl na zemském sněmu Jáchymov povýšen na svobodné horní město a dán mu rozličné privileje, které král Ludvík r. 1520 potvrdil.

Jáchymovské mince s letopočtem 1519 známy nejsou, z čehož bychom soudili, buď že první kusy byly na zkoušku raženy bez let. aneb — jak se dosud v mincovnách na konci roku děje — umístěn na nich už letopočet následující, totiž 1520, který jest na nich nejstarší; ostatně právě tento rok, jak uvedeno, byl pro Jáchymov nad míru významný.

Od té doby až do r. 1528 vybiti Šlikové v Jáchymově takto: Po jedné straně jest obraz sv. Jáchyma, patrona města, a Šlikovský štít s příslušným jménem a titulem pánů Šliků v opise, po druhé pak český lev v celém poli s jménem buď krále Ludvíka nebo Ferdinanda I. Všechno se změnilo po uzavření oné smlouvy ze dne 13. září 1528, neboť už dne příštího („povýšení sv. Kříže“) náležela mince králi, a na jáchymovských tolarech vyraženo na lícu jeho poprsí, na rubu korun, štít český a uherský s prvním štítkem rakousko-kastilským, a tu i tam v opise nic jiného nežli jméno a titule Ferdinanda I.

⁶⁾ Kašpar Sternberg (l. c. 322, 323).

⁷⁾ M. J. Mathesius, Bergpostilla oder Sarepta, k roku 1519.

Hromadný nález bronzů u Jaroslavic.

(Budějovice, Hluboká 3 hod. sev.)

Sděluje Jindřich Rychlý.

Prvotní zpráva o vlezajímavém nálezu tomu děkuji p. řádnímu ochotě p. inspektora Branšče v Budějovicích; dlejší podrobnosti: nálezce pan nary ir Šebor v Jaroslavicích; nález pak předměty přístupnými učil k žádosti mé pan F. ... ředitel archivu knížecího v Treboni. Všem těmto pánnm vzdávám opětně díky nejrděnější.

Co naleziště samého a okolnosti, za kterých nález učiněn, se týká, sděluji zejména ze zprávy podrobné panu Šebora následující:

V měsíci listopadu 1901 nalezeny byly při zdělení na role pastviny parc. č. 397 nazvané dle mapy „v Struhách“ od domácích pak „v Hrbcích na kamenitěm“, kterážto

pastvina nalézá se uprostřed pole jmenovaného, četne předměry bronzové a kroužek ze zlata. Pastvina ona měla výměry asi pod jednou míru a nacházel se na ní jeden okrouhlý hrb ve de dráhlo, vzly uprostřed poněkud proláklý v podobě mísy a pozůstával ze samého kamene různého druhu a nestálé velikosti. Pravdě se podobá, že ony hrby rukou lidskou úmyslně byly urobeny. Průměr jejich obnášel přibližně 250—300 cm, výška 70 cm; vzdálenost mezi nimi asi 50 cm. Větší kámen v jádru uložený a kamenná mensím krytý, zasypán na povrchu zemí; to však platí pouze o hrbech uprostřed oné pastviny umístěných; drabě vzdálenější byly z pouhé země nakupeny.

V prostředním hrubě, v hloubce 70 cm nalezeno, v samém šterku zemi promíchaném 25 masivních, otevřených, oválních kruhů bronzových, jejichž konce, často také roztepané, se zužují a jsou buď jen zakřivené, v polokruh zahnuté neb v spirálu zatočené. Uloženy byly patrně úmyslně v jistém pořádku a sice vždy dva konci přes sebe a jeden pár na druhém. Ostatní věci bronzové nalezeny v bezprostředním sousedství kruhů vesměs — kromě jednoho — v hrbech v okruhu jen asi 10—12 m; ve vzdálenějších pahrbcích nenalezeno, kromě země popeli podobné a osamělých střepů barvy černé, ničeho. Pravdě se podobá, že nalezené bronzové, které v následujícím popisujeme, původně ležely vedle oněch 25 kruhů a že tvořily celek jediný, tedy nález hromadný a že mohly býti svým časem — snad také při kopání — od sebe rozmetány.

Tolik o nalezišti a o okolnostech nález ten doprovázejících.

Obraťme nyní pozornost k jednotlivým předmětům tu náhodou v bezprostředním sousedství oněch 25 kruhů — o kterých ku konci obšírněji promluvíme — objevených a sice:

1. Náramek masivní, ovální, otevřený na jednom konci čárkami zdobený. Průměr 7 a 5.5 cm, tloušťka 4—5 mm.
2. Palstav bronzový, pouze 12.5 cm dlouhý, břítu obloučenatě rozšířeného s průměrem 4 cm. Předmět ten dlužno pokládati za hrubě upotřebovaný nástroj.
3. Prut bronzový, 21 cm dlouhý, jeden konec jest přitročený, druhý tupý; uprostřed jest vyhrábnutý a čárkami zdobený. Předmět ten patrně původně byl náramek, který se v ohni rozehřál, narovnal a částečným kroužením kovů zřívavého zručenosti řemeslnou v nástroj sialu podobný proměnil. Takové procedury nasvědčují také zarudlá barva kovu a četné tubliny.
4. Jehlice rovněž bronzová, tvaru dosti vzácného s hlavičkou kulatou, otvorem opatřenou. Pod hlavičkou je mělce rýhována. Délka 7.5 cm.
5. Kování (kotlu, vozíku n. p.) ozdobné, ve dva kusy přelomené; uvnitř nachází se hřeb, šípku podobný, který nepochybně sloužil k upevnění na dřevěném podkladu. Hrubší část jest ploská, pěti otvory pro hřeby opatřená.
6. Náramek plný, hladký, téměř uzavřený. Průměr 4.7 a 4.8 cm.
7. Zlatý drát v podobě dvakrát svinutého prstenu; jeden konec jest zaokrouhlený, druhý zlomený. Délka rozvinutého drátu 10 cm.
8. Co konečně oněch 25 kruhů nechtě dim jádra celého nález se týče, kterým říkáme „nákrémky“ neboli „obojky“, ačkoli u nás v Čechách a také na Moravě po ten čas v hrbech při kostrách nalezeny nebyly, které však, jak známo, Szombathy na krku kostry v Dolních Rakousích konstatoval,²⁾ tedy na první pohled jeden druhému v té míře se podobá, že se zdají býti rozmetány.

¹⁾ Podobně kryl na rozsáhlé planině „Pader“ v Sedmihradsku poblíž Ispánlak — zvané „četnými pahrbky poseté, jeden z nich od pradávna „La Deden“ („K dědečkovi“) zvaný, více než 10 metr. centů věci bronzových.

²⁾ V létě 1902 nalezl jsem ve zvláštním hrobě u Turska, obsahujícím 8 skrčených koster, při jedné úplně ztuhlé kostě nejvíce mělko položené podobný kruh podle nepatrných zbytků kosti patrně na krku kostry umístěný. Dr. Pěš.

stejných. Při bedlivém ohledání jednotlivých kusů shledáváme však, že se jeden od druhého více méně a sice nejen v tloušťce, ale také v průměru liší; že tedy — jak ostatně pozorováno již častěji zejména v nálezech hromadných při nich a při výrobcích jiných ve větším počtu pospolu nalezených — každý kruh povstal z jiného kadlubu (nepochybně z písku, hlíny a p.) — a že předmět právě ulitý následujícím sloužil za model.

Průměr jednotlivých kruhů obnáší přibližně 12 a 15 cm. Json tu však také jiné, větší a menší, z nichž jeden při lití patrně nepodařený má uprostřed místo normální tloušťky 12—13 mm pouze 6, na koncích místo 4—6 zase 10 mm.

Pokud dle barvy a tvrdosti na jakost kovu souditi lze, pozůstávají kruhy naše — oproti jiným, technicky analogickým, rovněž v Čechách v hromadných nalezištích objeveným a na základě analýsy lučební za metalurgicky čistou měď uznaným kruhům — z bronzu dosti tvrdého.

Kruhy analogické jsou, jak známo, pro hromadná naleziště v Čechách a ještě více na Moravě téměř typické, z čeho souditi by se mělo, že byly zbožím obchodním velmi hledaným, jakému však účelu sloužily, po ten čas u nás se stanoviska praktického dokázáno nebylo.

Některí archeologové kloují se z hledu, že představují materiál k zpracování na jiné předměty — náramky, jehlice a p. připravený. Ačkoliv doba nálezka mnohde pravděpodobnosti má pro sebe, že se mána jest tak odpadnutím kadlubů, při cestování zapřeslosti obtížně a výhodami jinými, nedá se z druhé strany upříti, že kovové kruhy — pakli sloužiti měly účelu naznačenému nebyly by bývaly po ulití pečlivě kovány, hlíny, na nich vytepány a ohnuty neb také uměle zhlíny.

Sledujeme-li k objasnění takové věci také ještě směr, kterým řečené kruhy buďti samy o sobě neb v podobnosti jiných věcí kovových, pro dobu bronzů významných, na Moravu a do Čech importovány neb také tu vyrobeny a dále dodávány bývaly, sledujeme na základě četných nálezů hromadných, že nikterak neliší se od v době té obvyklém, z čeho plyne, že kruhy takové velmi často a v počtu překvapujícím — v Čechách daleko přes 100, na Moravě dokonce přes 1000 kruhů — dodávané zboží, předce nebyly „zvláštností“ účelům snad nevšedním sloužící a že tudíž otázka upotřebení jejich v Čechách a na Moravě také s takového stanoviska nevysvětlená, zůstává posud otázkou záhadnou a — otevřenou.

Co se naleziště samotného týká, tedy jest okolí širší z dob dřívějších četnými nálezy hromadnými z doby bronzů dobře známé. Jsou tu směrem sev.-záp. taková naleziště v Křténově, Nezdašově, Pascece a jiho-západně v okolí Budejovic v Zahájí, Hořovicích, na Hradeč, v Plavnici, Kosoře a dále k jihu již v Dol. Rakousích v Čáhlavě.

Veškeré právě uvedené nálezy objeveny byly však na levém břehu Vltavy a Malše a také v dalším průběhu říčky Bělina k severu nálezy podobné poukazují k oběma velmi živému v době bronzů.

Oproti situaci nálezů těch v směru naznačeném, pokračujeme se s nálezem Jaroslavičským na pravém břehu Vltavy, kde mimo něj pouze známé naleziště v Březí, co by ale zdání našeho pozorovatelského, že tu bývala jiná stezka obchodní a že se z ní dostalo k našemu nalezišti, kovař a p. — buďti již původně přímo právě.

břehu Vltavy, několika nálezy ojedinelými naznačeném, krácel, aneb že ji toprve nedaleko naleziště, patrně s úmyslem překročil, aby zásobil člověka doby bronzů u Kostelce³⁾ usedlého; a po překročení Lužnice zastavil se také v četných sídlech severně od Bechyně, poblíž řičky Smutné

³⁾ Dle laskav. soukromého sdělení p. J. L. Červinky v Uher. Hradišti nalezen byl v době nejnovější takový hrubý kruh na krku kostry skrčené, -- neznámo kde na Moravě.

umístěných, kde prof. J. L. Pič⁴⁾ na základě výzkumného kopání v mohylách dokázal nezvratně, že tato krajina bývala obydlena také již v době bronzů a že tudíž také sem, podobně jako do sídel jiných současných, obchodníky cestujícími dodávány věci kovové tenkrátě upotřebené.

⁴⁾ Mitthlg. d. anthrop. Gesellschaft in Wien. J. N. Woldrich Dr. J. L. Pič „Čechy předhistorické“ I, 2, str. 153.

Český inventář chrámu Svatovítského v Praze z r. 1615.

Podává Dr. Ant. Podlaha.

Počínajíc rokem 1354 zachovala se v kapituluním archivu celá řada inventářů chrámu Svatovítského. Veskerý tyto inventáře, pokud pocházejí ze XIV., XV. a XVI. století, jsou psány latinsky.¹⁾ První jazykem českým psaný inventář téhož chrámu pochází z r. 1615. Není to úplný seznam všech věcí v majetku chrámovém se nalézajících, nýbrž jen oněch předmětů, jež svěčeny byly v ochranu kostelníkům. Inventář tento jest zajímavý po stránce věcné i jazykové. Nalézáme v něm stručný popis mnohých předmětů, zejména skvostně vyšívaných rouch, po nichž nyní není ani památky. Po stránce jazykové jest zajímavý názvosloví bohoslužebných předmětů. Rovněž tak dovídáme se z něho o některých dobrodincích chrámu Svatovítského, kteří dary naň pamatovali.

Anno 1615 ve čtvrtek po sv. Jiljí našly se věci kostelní v zakrytí kostela Pražského, kteréž kapelníci pod svou správou mají, tyto věci poznamenány:

1. Kříž veliký, stříbrný pozlacený, s velikými rozličnými kameny, jichžto všech osm jest, a ten dal udělati důstojný kněz *Kašpar Arsenius*, toho času pan archidiácon téhož kostela hradu Pražského, jakž na též kříži poznamenáno jest; k němu jsou dvě sukničky: jedna z černého axamitu, druhá z červeného; to vše v futrálu. 2. Kříž stříbrný pozlacený s nohou dřevěnou pozlacenou, na níž erb kapitoly a osvěceného kněze pana arcibiskupa. 3. Kříž z dřeva hebanavýho.²⁾ na němž kručifix stříbrný, dán od p. *Petra Božara*. 4. Kříž dlouhý na dřeva pro pana arcibiskupa, všecek stříbrný a místy pozlacený. 5. Kříž z dřeva hebanavýho, na něm kručifix stříbrný s nohou stříbrnou, na níž našli a žany erb Martina arcibiskupa. -- Křížky tři, z nichž dva celé jsou pozlacené a třetí do polovice. Čtyry křížky měděny postrubré. Tři kříže křišťálové velké s malými světlými pozlacenými. 5. Berty dvě: jedna velká, druhá menší, vykládaná, druhá bez kamení, místy pozlacená, třetí stříbrná; menší jest v domě p. arcibiskupa, větší v domě p. Petra stříbrně pozlacená, v níž jsou malé kameny, též velký na čtyřech pět, a na malém podobný, též velký. 8. Pacifikál stříbrný pozlacený na způsob monstrance, s nohou rozložnou, mající pět kamenů vi-

kých křišťalových, na němž na vrchu anděl držící erb království českého; anděl na vrchu jest zlámaný. 9. Pacifikál okrouhlý stříbrný pozlacený s mnohými rozličnými kameny; okolo něho jsou všudy andělé a v prostřed reliquiae sv. Kříže. 10. Pacifikál stříbrný pozlacený na způsob monstrance, nehrubý, v němžto jsou reliquie a obraz B. P. Marie z perlové matky.³⁾ 11. Pacifikál stříbrný pozlacený okrouhlý, nevelký, s rozličnými kameny, mající na noze tři obrazy a v prostřed reliquie sv. Kříže. 12. Pacifikál stříbrný, zlatnickým dílem rejsovaný; na něm erb jest velebné kapitoly, leta 1564 udělán. 13. Plenaria pět; jedno velké stříbrné pozlacené, mnohými rozličnými kameny, velkými i malými, vykládaný, na němžto okolo jsou svatí patroni a čtyři evangelistové a v prostřed reliquie; druhé menší stříbrné pozlacené s mnohými rozličnými kameny, velkými i malými, a v prostřed obraz Pána Krista a B. P. Marie; třetí cum libro pergameni, na něm na vrchu kříž stříbrný a vokol též s puklami stříbrnými a 4 evangelisté, cum clausuris, místy pozlacené; čtvrté měděné pozlacené, cum armis passionis a po stranách reliquie; páté černé, aksamitem černým obité. v němž vnitř jsou reliquie. 14. Pět kalichů stříbrných pozlacených s patkami; jeden z nich kamením v prostřed vykládaný; item kalich jeden pro summis festis stříbrný pozlacený s nohou pletenou dílem nápodobným k monstranci. Kalich jeden jest půjčen panu z Kolovrat. 15. Kellky dva, jeden veliký s víkem a s pouzdrem, všecek pozlacený. 16. Ampulek tři páry: jeden pár velkých stříbrných pozlacených s cívkami; druhý pár též stříbrný menší, místy pozlacený, a k tomu též dvě měděnice: jedna větší a jedna menší, stříbrné; třetí malý po stranách pozlacený. 17. Vasculum pro sacris liquoribus stříbrné, se sukničkou červenou damaškovou; potřeba ji dáti opravit. 18. Postavníky⁴⁾ dva velké stříbrné, v korunách rozličným kamením ozdobené. 19. Kaditednice dvě stříbrné s jednou ledičkou stříbrnou. 20. Kotel veliký stříbrný s kruhem stříbrným pro svěcenou vodu. Kropáče nemá žádného. 21. Tři páry světlav stříbrných velkých a čtvrtý též stříbrný a místy pozlacený starého díla. 22. Slonpy stříbrné čtyři pro tabernaculo Corporis Christi; dělí se každý na tři kusy, k nimžto přináležejí pět makoviček též stříbrných. 23. Lampa stříbrná pozlacená s čtyřmi retízky stříbrnými a puklou

¹⁾ Nejnovější z nich otištěny jsou v díle „Chrámový poklad v Praze“.

²⁾ hebanavýho.

³⁾ Perlová matka, Perlmutter perleť.

⁴⁾ Postavníky žerďové svieny.

1; ta visí v kapli sv. Václava. 24. Monstrance velká, dal obnoviti důstojný kněz *Simon z Horštejna*, uho kostela. 25. Monstrance pěkným pleteným dílem; vprostřed okrouhlé sklo, kteráž tolikéž skrze té a děkana obnovena jest. — Item konviček cínopárův, šálův cínových pět, it. konvice dvě cínové: elká pro vodu v šest žejdlíků, a druhá ve čtyřech. fvadlo cínové jedno. Medenice cínové dvě pro vodu. Kotlík pro vohň. Zvonečkův sedm. Svícňův mo-25 párův a cínových devět párův. Item tři veliké cínové, dva před oltářem Panny Marie a kotlíky pro svěcenou vodu dva a jeden v kapli Lobkovské. Šňají se *ornáty*, kteréžto kdo chce tím dříve hle-edenkaždý dobře poznati, ten nechť se spraví po- to numerum aneb počtu, který na straně napsaný rýžto tímžto způsobem na jednom každém ornátu znamenáný.

Šňají se *ornáty barvy červené*. Nr. 1. Ornát červený rový, na něm kříž zlatohlavový, se dvěma dalmati- a nichžto hlavy lvové s kroužky; to vše stříbrné ž barvy a z toho zlatohlavu kápě jedna. Nr. 2. rvený zlatohlavový na jiní způsob dělaný, na němž napřed tkanice zlatohlavová, s takovými dalmati- r. 3. Ornát červený zlatohlavový s krucifixem krum- n a vykládaný perlami, k němuž i přináleží dalma- r. 4. Ornát červený z damašku nýdranského pro- řčený s rozličnými barvami, k němuž přináleží dal-

Nr. 5. O. č. hlavní zlatohlavový, díla tureckého o, kterýžto daroval pan *Penhawer*, jakžto erb na vědčuje. Nr. 6. O. č. zlatohlavový s perlovým kří- němž erb kapitolní na konci kříže. Nr. 7. O. č. rový, červeným hedbávím luzýrovaný, na němž kru- rlový krumplovaný. Nr. 8. O. č. zlatohlavový, na íž krumplovaný s svatými apoštoly. Nr. 9. O. č. ítu tlačného, mající kříž zlatohlavový, s krucifi- ým, karmazýnovým. Nr. 10. O. č. karmazýnový zlatými, na němž štych z modrého damašku, s zla- šty. Nr. 11. O. č. aksamitový s zlatohlavovým kří- . němž krucifix bílý karmazýnový. Nr. 12. O. č. ítu tlačného, na němž kříž zlatohlavový na spů- ra sukovatého. Nr. 13. O. č. damaškový, s křížem vaným, na němž krucifix s svatými apoštoly Petrem n. Nr. 14. O. č. karmazýnový, zlatohlavové, bez štychův. Nr. 15. O. č. karmazýnový s zlatými ia němž kříž zlat hlavový s svatými patrony. Nr. át černé materye, na němž květy zlatohlavový na ávovýho peří. Nr. 17. O. č. damaškový květovaný, : kříž modrý karmazýnový, kterýžto daroval uro- 1 *Jaroslav z Martinic*. Nr. 18. O. č. damaškový bílými; na něm obraz Panny Marie držíc na lůně ísta, krumplovaný, kterýž daroval důstojný kněz *mtán*, probošt kostela tohoto.)

Ornáty bílé barvy. Nr. 1. Ornát bílý z stříbrohlavu s šty- květy zlatohlavovými; též takové dalmatiky. Nr. 2. íbrohlavový, na němž kříž zlatohlavový s krucifixem 1; k němuž též přináleží dalmatiky, na nichž hlavy íbrné pozlacené. Nr. 3. O. b. zlatohlavové staré, přináleží dalmatiky zlatohlavový luzýrovaný bílejm

ozději připsáno: „Ornát červený neb brunetový, zlato- štych modrého aksamitu a karmazínu, i vůkol vše řán, místem modrou tupltykytou podšitý. Ornát červený vý, na němž sloup stříbrohlavový s květy zlatými.

hedbávím, na nichž hlavy lvové stříbrné pozlacené. 4. O. b. stříbrohlavový tlačný s štychem zlatým a rozličné barvy kvítí, kterýžto daroval urozený pan *Jaroslav Bořita z Mar- tinic*. 5. O. zlatohlavový s bílým zlatohlavovým štychem. 6. O. b. stříbrohlavový, na němž kříž červený zlatohlavový, krumplovaný s bílým krucifixem a celou pašijí z perel. 7. O. b. stříbrohlavový, na němž štych červený karmazýnový, (se) zlatou mříží. 8. O. b. stříbrohlavový, na němž štych modrý zlatohlavový. 9. O. damaškový bílý s křížem, a na kříži obraz B. P. Marie v slunci. 10. O. b. zlatohlavový s červenými a modrými kvítky, na němž kříž červený zlato- hlavový. 11. O. b. zlatohlavový, na němž kříž zlatohlavový na způsob dřeva sukovatého s bílým krucifixem. 12. O. b. tupltykytový, na němž štych modrý tupltykytový. 13. O. b. karmazýnový s křížem starého díla krumplovaný; na něm bílý krucifix a jiní svatí. 14. O. b. damaškový starý, na němž květy rozličné barvy, a na kříži obraz B. P. Marie. 15. O. b. tupltykytový, podšitý tykytou; místo kříže dvě zlaté tkanice; na něm erb s kloboukem kardinalským. 16. O. b. zlatem tkaný a podšitý tykytou červenou zlatem pro- tkávanou. 17. O. damaškový starý, na němž kříž zlatohla- vový sešivaný. 18. O. damaškový starý, na němž kříž zlato- hlavový s krucifixem. 19. Dvě dalmatiky zlatohlavové bílé s ptáky, a třetí bílá aksamitová, a ty se užívají pro f-ren- dis sacris liquoribus. 20. O. b. damaškový šněrkami mo- drými místo štychu, též od pana *Pontina* darovaný.

Ornáty modré barvy. 1. Ornát modrý zlatohlavový, na němž kříž zlatohlavový; k němuž přináleží takové dalma- tiky s hlavami lvovými. 2. O. m. karmazýnový starý, na němž květy modré aksamitové a zlatohlavové cum cruci- fixo, et in cruce 4 evangelisté cum s. Georgio; takové dal- matiky, na nichž slovo AVE s koranou. 3. O. m. zlatohla- vový, na němž krucifix perlový na kříži zlatohlavovém. 4. O. m. damaškový s květy zlatohlavovými s křížem na způsob dřeva sukovatého z zlatohlavu, na němž bílý kru- cifix a B. P. Maria držíc Krista Pána. 5. O. m. damaškový s štychem damaškovým zlatým, kterýžto daroval urozený pan *Jaroslav Bořita z Martinic*. 6. O. m. aksamitový s tla- čenými květy zlatými; kříž na něm starý krumplovaný, na němž narození Krista Pána. 7. O. m. aksamitový s tlače- nými květy, na němž kříž starý krumplovaný s ubrazem svaté Anny. 8. O. m. damaškový, na němž obraz P. Marie v slunci. 9. O. m. aksamitový s křížem starým krumplo- vaným, na němž B. P. M. a svatý Josef vedoucí Krista Pána. 10. O. m. karmazýnový, na němž kříž starý krum- plovaný cum crucifixo. 11. O. m. aksamitový starý, na němž kříž pěkný s obrazem P. Marie držíc Krista Pána. 12. O. m. tupltykytový, tlačný, darovaný od jedné paní, jakž na něm erb ukazuje.

Ornáty barvy zelené. 1. Ornát zelený zlatohlavový, na němž kříž zlatohlavový s B. P. Marií v slunci; též takové dalmatiky. 2. O. z. damaškový, zlatohlavový, na němž kru- cifix veliký s B. P. M. a svatým Janem, s takovými dal- matikami. 3. O. z. aksamitový s tlačnými květy, na němž krucifix veliký na kříži zlatohlavovém. 4. O. z. na ten spů- sob všecek, na němž na noze kříže jest sv. Vavřinec. 5. O. z. aksamitový, na němž kříž starý krumplovaný; na kříži B. P. M. v slunci a na noze erb kříže s labutí. 6. O. z. damaškový s křížem a krucifixem krumplovaným. 7. O. z. damaškový s obrazem na kříži B. P. Marie v slunci. 8. O. z. tykytový s křížem z aksamitu tlačného rozličné barvy. 9. O. z. damaškový; na něm obraz B. P. Marie

v slunci, krumplovaný, od pana probošta *Pontána*, jakž znamení ukazuje. 10. O. z. tupitykytový, dvojbarevný: bílý a zelený.

Ornáty barvy hřebíčkové. 1. Ornát hřebíčkový šamlatový, na němž kříž aneb krucifix se svatým Jiřím; též takové dalmatiky; kterýžto apparat užíval se v advent. 2. O. h. zlatohlavý s růžemi, k tomu též takové dalmatiky, a ten se užívá v suché dni et in vigiliis. 3. O. h. damaškový, na němž kříž červený a žlutý aksamitový, kterýžto dal důstojný kněz *Kašpar Arsenius*, pan děkan kostela hradu Pražského. 4. O. h. karmazínový, na němž kříž krumplovaný s krucifixem.

Ornáty barvy černé: 1. Ornát černý zlatohlavý, na němž kříž zlatohlavý s krucifixem; též takové dalmatiky. 2. O. č. zlatohlavý, černým hedbávím štepovaný, bez štrychu i kříže. 3. O. č. aksamitový s štrychem bílým stříbrohlavým, kterýžto daroval pan *Jan Novohradský*. 4. O. č. aksamitový, na němž kříž zlatohlavý s krucifixem. 5. O. č. aksamitový, na němž kříž zlatohlavý s krucifixem a s svatou Máří Magdalenou. 6. O. č. aksamitový s křížem stříbrohlavým tlačným kterýžto daroval urozený pan *Jaroslav Bořita z Martinic*. 7. O. č. damaškový se štrychem karmazínovým, kterýž daroval urozený pan *Jaroslav Bořita z Martinic*. 8. O. č. aksamitový s štrychem stříbrohlavým s zlatými květy. 9. O. č. damaškový s štrychem krumplovaným na tykytě červené rozličné barvy. 10. O. č. aksamitový s štrychem bílým karmazínovým; takové i dalmatiky s třapci bílými a černými; taková též kápě pro requiem *Annae reginae*. 11. O. č. damaškový s tkanicemi černými a bílými hedbávnými místo štrichů napřed i vzadu, darovaný od pana probošta *Pontána*, jakž na něm zuamení.

Počínají se kápě, a nejprve kápě barvy červené. 1. Kápě červená zlatohlavá regis *Ferdinandi* s kápičkou na zad z toho zlatohlavu s třapcem perlovým. 2. K. č. zlatohlavá barvy rozínový; má kápičku vzadu z toho zlatohlavu. 3. K. č. zlatohlavá na způsob jiné udělaná; má kápičku vzadu zelenou zlatohlavou. 4. K. č. zlatohlavá s štrychy okolo zlatohlavými; má též takovou kápičku s franclemi červenými. 5. K. č. zlatohlavá, na jiný způsob udělaná, majíc takovoutěž kápičku a okolo zelené francle. 6. K. č. zlatohlavá štepovaná červeným hedbávím, majíc takovou kápičku s třapcem červeným hedbávným. 7. K. č. zlatohlavá na karmazíně, majíc okolo stranách obrazy. 8. K. zlatohlavá rozličné barvy, majíc kápičku červenou zlatohlavou aksamitovou. *Kápě červené praecentury:* 9. Kápě červená aksamitová cum literis W et coronis aureis. 10. K. č. z toho aksamitu i s literami i s korunami. 11. K. č. z aksamitu tlačného, na nichžto stranách jména JESVS et MARIA; kápičku má tupitykytovou červenou. 12. K. č. karmazínová, stará. *Kápě barvy bílé:* 1. Kápě bílá stříbrohlavá, majíc okolo červený damašek se zlatými květy. 2. K. b. stříbrohlavá s štrychy okolo zlatohlavými, majíc kápičku aksamitovou zlatohlavou s třapci. 3. K. b. s ptáky; štrychy má z černého zlatohlavu na způsob aksamitu; kápičku bílou damaškovou se zlatými květy. 4. K. b. stříbrohlavá na karmazíně, štepovaná červeným hedbávím; má štrychy okolo zlatohlavé a z bílého stříbrohlavu kápičku. 5. Kápě tři z jednoho zlatohlavu s květy barvy rozličné; kápičky mají s obrazy. 6. Kápě zlatohlavá, majíc okolo červený damašek se zlatými květy. 7. Kápě bílá stříbrohlavá majíc

okolo červený damašek se zlatými květy. 8. K. bílá, damašková s květy, majíc okolo červený damašek. 9. K. b. damašková s květy, majíc okolo červený damašek. *Kápě barvy modré:* 1. Kápě modrá stříbrohlavá, s květy zlatohlavými; má okolo štrychy modré zlatohlavé, též takovou kápičku s třapcem modrým. 2. K. m. stříbrohlavá, majíc okolo štrychy zlatohlavu červeného, též takovou kápičku. 3. K. m. zlatohlavá; má též takovou kápičku s třapci modrými. 4. K. m. damašková, na způsob stříbrohlavu; kápičku má krumplovanou bez třapce, kteroužto daroval velebný a důstojný pan *Pontán*, probošt téhož kostela hradu Pražského. 5. K. m. aksamitová s obrazy zlatohlavými, majíc okolo obrazy. 6. K. m. zlatohlavá s ptáky, kteréžto užíval *svatý Prokop*. 7. K. m. aksamitová, po stranách s obrazy. *Kápě barvy zelené.* 1. Kápě zelená zlatohlavá, a u ní jest štrapec zelený. K. z. damašková zlatohlavá, majíc kápičku ze zlatohlavu rozličné barvy. 3. K. z. aksamitová, majíc štrychy zlatohlavé aksamitové, též takovou kápičku. 4. K. z. damašková s takovou kápičkou; při ní zlatohlavý kříž. — Kápi choralských třináct rozličné barvy, z nichžto první karmazínová se zlatými květy, a okolo jsou svatí apoštolé.⁶⁾ Dvanáct kápi malých pro pacholata. *Kápě barvy černé.* Všechny kápi černých jest devět aksamitových; některé se štrychy napřed stříbrohlavými a vzadu s kápičkami; některé se štrychy karmazínovými. Item jsou předělané v nově čtyři kápě aksamitové; černé při nich jsou štrychy stříbrohlavé i s kápičkami, tlačené, a tak jich bude všech 13.

Deky rozličné barvy, kteří se užívají na velký oltář vedle slavnosti svátkův etc. 1. Dek červený aksamitový zlatohlavý.⁷⁾ 2. Dek zlatohlavý aksamitový barvy hřebíčkové. 3. Dek černý aksamitový s květy zlatohlavými. 4. Dek aksamitový zlatohlavý rozínové barvy.⁷⁾ 5. Dek karmazínový červený s květy zlatohlavými a barvy rozličné. 6. Dek modrý karmazínový s květy zlatohlavými a barvy rozličné. 7. Dek bílý karmazínový s květy barvy rozličné.⁷⁾ 8. Dek zelený damaškový s květy barvy rozličné. *Deky pro kazatelnicí etc.* 1. Červený aksamitový majíc okolo francle zlatohlavé. 2. Cajk aneb materie zelená s zlatá hedbávná, majíc francle zelené. 3. Deky na pulpity z červeného aksamitu starého dva.⁷⁾ Třetí z modrého karmazínu.

Následují antependia a nejprve barvy červené. 1. Antependium červené zlatohlavé aksamitové s angely. 2. A. č. aksamitové s štrychy ze zlatohlavu tlačného.⁷⁾ 3. A. č. karmazínové s štrychy krumplovanými bílými. 4. A. č. aksamitové ze zlatohlavu tureckého, kteréžto daroval pan *Pernhauer*. 5. A. č. aksamitové, a obraz na něm B. P. Marie na nebevzetí. 6. A. č. karmazínové s dvouma Mariemi a s erby císaře *Karla Čtvrtého* zlatohlavými. 7. A. č. tupitykytové s franclemi, podšité černým plátnem. 8. A. č. a žlutý mochýrový se zeleným štrychem, kteréž daroval velebný a důstojný kněz *Šimon Horštejn z Horštejna*, pan děkan téhož kostela hradu Pražského. 9. A. červené a žluté mochýrové. 10. A. červené stříbrohlavé, majíc okolo štrychy s kříži krumplovanými. 11. A. č. aksamitové staré. 12. A. č. harasové s bílými mřížemi; třinácte jich všech. *Barvy bílé:* 1. Antependium bílé zlatohlavé se štrychy ze zlatohlavu květovaného. 2. A. b. stříbrohlavé malé s modrými

⁶⁾ Později připsáno: „Čtyry vzaty od Kalvínů.“

⁷⁾ Později připsáno: „Vzat od Kalvínů.“

tkanicemi. 3. A. b. zlatohlavé krumplované s ptáky; štrychy má tkané hedbávné se zlatem. 4. A. b. hedbávné tkané, barvy rozličné. 5. A. b. hedbávné tkané; štrychy má ze stříbrohlavu květovaného dva erby. 6. A. b. karmazínové a hřebíčkové barvy s šupinkami. 7. A. b. bílé damaškové se zlatými květy a štrychy má červené aksamitové. 8. A. b. tupltykytové krumplované; na něm obraz sv. Štěpána, jakž jest byl ukamenovaný. 9. A. b. damaškové na ten způsob, bez štryciů, s franclemi. 10. A. b. damaškové staré. 11. A. b. toho damašku květovaný červeným hedbávím. 12. A. b. rouškové s tkanicemi. 13. Item druhé též takové. 14. Item třetí též takové. 15. Item čtvrté též takové. 16. Bílé tkané s pávovým peřím. 17. Bílé tupltykytové se zlatými mřížemi. 18. Bílé mřížové, podšité tyktyou červenou. *Barry modré etc.* 1. Antependium modré stříbrohlavové má štrychy zlatohlavové červené. 2. A. m. zlatohlavové. 3. A. m. zlatohlavové s koly velikými. 4. A. m. damaškové květované, na němž štrychy z zlatého damasku, květované, a to jest daroval urozený pan *Jaroslav Bořita z Martinic*. 5. A. m. s rozličnými pěknými obrazy zlatohlavými. 6. A. m. damaškové květované, mající červené štrychy damaškové květované. 7. A. m. a červené tupltykytové s erbem zlatem a hedbávím vyšívané urozené *paní z Lobkovicz*. 8. A. m. kostkové zlatohlavové. *Barry zelené:* 1. A. zelené zlatohlavové se štrychem popelavým zlatohlavým. 2. A. z. damaškové s květy zlatými. 3. A. z. tkané hedbávím a zlatem. 4. A. z. a žluté karmazínové. 5. A. z. tupltykytové s franclemi červenými hedbávnými. 6. A. z. karmazínové s sloupy hřebíčkovými zlatohlavými. 7. A. z. též druhé takové. 8. A. z. krumplované s pašijí Pána Kri-*ta*.⁹⁾

Poznamení alb, ubrusů, humerálů i pásů. Alb nejpěknějších s krajky 5. Jiných kmentových alb bez krajků pěkných 17. Sprostějších a dobrých k užívání 28. Starých vybraných alb prostějších 24. Kolik jest alb, tolik jest i humerálů, ano s nejpřestějšimi přebíhá jich o 10. Pásů pletených i sprostých všech 40. Ubrusů s krajky a mřížemi nejlepších a nejpěknějších jest všech 24, sprostějších s třepáním 11. Nejpřestějších a strhaných vesměs 11. Item na stolečky s mřížemi jeden a druhý cvilichový, vukol s třapci bílými a červenými 12. Prostěradlo pro potřebu, kdyžby někdo při kostele umřel, jest zanecháno po panu *Pontánovi*. Ručníkův 2. Rouchů na oltáře 1. Rouch 8. Šátkův 18. Pytlíky 4. Corporálův...¹¹⁾ Purificatoria...¹¹⁾ Deky na pulpity...¹¹⁾ Deky na kalichy...¹¹⁾ Vela pro communicanty... bílých... červených...¹¹⁾ Deky na hroby patronův...¹¹⁾ Missálův pražských 6. římských 4. Agendy dvě. Breviář velký pergamenový 1. Nebesa...¹¹⁾ *Sukně na obraz sv. Václava:* tupltykytové 3, zlatohlavová červená 1, damašková 1. *Deky na ciborium:* krumplované s erbem císařským 1, hřebíčkové barvy s beránkem 1, bílý cum armis passionis 1. *Koberce:* Turecké velké dva bílé k prostření na zem. Též malý červený na stůl. *Čalouny* kožené tři. *Obrazy*.¹²⁾ *Krucifixy*.¹³⁾

Nad sacristií ornátové barry modré: 1. Ornát modrý krumplovaný i s dalmatikami krále *Wladislava*. 2. O. m.

⁹⁾ Později připsáno: „Kalvinistové vzali.“

⁹⁾ Později připsáno: „Vzato od Kalvinů.“

¹⁰⁾ Později připsáno: „Shofelo u sv. Benedikta.“

¹¹⁾ Počet není udán.

¹²⁾ Výčet obrazů chybí.

¹³⁾ Jednotlivé krucifixy za tímto kumulativním nadpisem nejsou uvedeny.

s'tříbrohlavový s štrychy zlatohlavu červeného. 3. O. m. aksamitový s perlovým křížem. 4. O. m. zlatohlavový s křížem krumplovaným. 5. O. m. zlatohlavový bez kříže a bez štrychu. 6. O. m. ze zlatohlavu tkauého s křížem krumplovaným. 7. O. m. damaškový se zlatými květy bez kříže. 8. O. m. karmazínový se štrychem; nazad obraz Panny Marie. 9. O. m. z aksamitu tlačného rozličných barev. 10. O. m. s ptáky bez kříže. 11. O. m. s krumplovaným křížem. 12. O. m.; hřebíčkový kříž s děma erby dole. 13. O. m. s ptáky bez kříže. 14. O. m. aksamitový bez kříže. 15. O. m. aksamitový s krumplovaným křížem. 16. O. m. karmazínový bez kříže. 17. O. m. z tlačného aksamitu s krumplovaným křížem. 18. O. m. damaškový s stříbrohlavým křížem. 19. O. m. damaškový krumplovaný. 20. O. hřebíčkový aksamitový s krumplovaným křížem. 21. O. m. aksamitový s zlatými květy, s křížem; pod křížem sv. Augustin; k tomu jsou dalmatiky. 22. O. m. damaškový s krumplovaným křížem. *Barry zelené.* 1. Ornát zelcný tkaný s štrychy krumplovanými i s dalmatikami, též s kápí a antependium, vše stejné, celý apparat. 2. O. z. aksamitový s křížem krumplovaným; v prostřed P. M. v slunci. 3. O. z. damaškový s křížem sukovatým; naspod jest sv. Bartoloměj. 4. O. z. květovaný s křížem krumplovaným s rozličnými obrazy. 5. O. z. aksamitový kostkový i s dalmatikami. 6. O. z. květovaný, na němž kříž zlatohlavový malický. 7. O. z. damaškový s křížem krumplovaným s rozličnými obrazy. 8. O. z. karmazínový s křížem červeným zlatohlavým. 9. O. z. damaškový s křížem damaškovým, se lvy a s ptáky. 10. O. z. z cajku s křížem krumplovaným rozličnými barvami. 11. O. z. damaškový s křížem štepovaným; na kouci růže. 12. O. z. aksamitový s křížem štepovaným. 13. O. z. z cajku květovaného s křížem z prostého zlatohlavu. *Barry bílé.* Kápě bílá stříbrohlavová; okolky krumplované s obrazy patronův, mající kápíčku krumplovanou s obrazem na nebe vzeti P. Marie. 2. Ornát bílý stříbrohlavový květovaný s obrazem na nebe vzeti blahoslavené P. Marie; takové jsou i dalmatiky. 3. O. bílý karmazínový krumplovaný; na kříži vprostřed obraz Resurrectionis. 4. O. b. stříbrohlavový, tlačný, s štrychem rozynovým. 5. Item druhý témuž podobný. 6. Item třetí témuž podobný. 7. O. b. stříbrohlavový tlačný, s štrychem modrým damaškovým zlatých květů. 8. Item druhý témuž podobný. 9. Item třetí témuž podobný. 10. O. b. zlatohlavový s černým hedbávím štepovaný s křížem perlovým. 11. Item témuž podobný; vprostřed kříže obraz Resurrectionis. 12. O. b. karmazínový s křížem červeného zlatohlavu. 13. O. b. damaškový s křížem krumplovaným, na kterémž jest Panna Maria s děfátkem. 14. O. b. damaškový starý s křížem krumplovaným, na němž jest sv. Anna. 15. O. b. tkaný s rozličných barev. 16. O. b. damaškový s zlatými květy, a krumplovaný štrych s perlami. 17. O. b. damaškový s křížem krumplovaným s obrazy. *Barry červené.* 1. Ornát červený zlatohlavový s křížem krumplovaným; vprostřed obrazy Obětování Panny Marie. 2. O. č. zlatohlavový sv. Václava; text jest o tom na něm. 3. O. sv. Vojtěcha podle textu. 4. O. červený damaškový s křížem sukovatým. 5. O. červený aksamitový s zlatými fleky. 6. O. č. damaškový s křížem mřížovatým. 7. O. č. z aksamitu tlačného; pod křížem sv. Michal. 8. O. č. karmazínový; pod křížem labuf. 9. O. č. karmazínový; na kříži čenky. 10. O. c. damaškový s křížem krumplovaným i s dalmatikami. 11. O. č. karmazínový s křížem z aksamitu červeného. 12. O. č. damaškový

s křížem sukovatým. 13. O. č. karmazínový s štrychem damaškovým s zlatými květy. 14. O. č. karmazínový s křížem sukovatým. 15. O. č. aksamitový s zlatými fleky. 16. O. č. damaškový s křížem krumplovaným; vespod dva erby. 17. O. č. aksamitový starý, se štrychem zlatým sešivaným. 18. O. č. damaškový starý s křížem krumplovaným s rozličnými obrazy. 19. O. č. z cajku s bílými květy; kříž má krumplovaný. 20. O. č. karmazínový s křížem zlatým perlovým. 21. O. č. aksamitový s zlatými fleky. 22. O. č. aksamitový s štrychem zlatohlavým a zlatými francemi. 23. O. č. z aksamitu tlačeného se zlatem s křížem krumplovanými s dalmatikami aksamitovými. 24. O. č. damaškový s křížem krumplovaným s obrazy svatých patronů. 25. O. č. aksamitový starý; kříž s kostkami zlatohlavý. 26. O. č. aksamitový s křížem krumplovaným; vespod tři králové. 27. O. č. aksamitový s křížem krumplovaným. 28. O. č. z cajku prostého s křížem sukovatým. 29. O. č. tupltykytový s křížem krumplovaným. 30. O. č. karmazínový s květy zlatými s křížem krumplovaným. *Barvy černé* oc. 1. Antependium černé aksamitové, mající štrychy stříbrohlavové s zlatými květy. 2. A. černé aksamitové s křížem bílým stříbrohlavovým. 3. A. černé aksamitové s štrychem bílým damaškovým květovaným. 4. A. černé aksamitové s štrychem bílým karmazínovým. 5. A. č. aksamitové s štrychem bílým karmazínovým a stříbrohlavovými franclemi; to daroval urozený pan *Jaroslav Bořita z Martinic*. 6. A. č.

tupltykytové, mající štrychy popelaté tupltykytové; totéž pán týž daroval. 7. A. č. aksamitové; přes ně kříž karmazínový a šňůrkami černými premovaný. *Přikrovy*. 1. Přikrov velký z aksamitu černého; kříž přes něj stříbrohlavový, černým plátnem podšitý. 2. Item přikrov menší aksamitový; přes něj kříž bílý karmazínový a barchanem černým podšitý. 3. Přikrov starý a strhaný, tlustým plátnem podšitý. 4. It. přikrov tak velký aksamitový, nepodšitý. 5. It. přikrov malý damaškový s květy, a kříž přes něj bílý karmazínový. 6. It. menší aksamitový pro děti, s křížem stříbrohlavovým a plátnem podšitý. 7. It. přikrov starý aksamitový s křížem karmazínovým a podšitý plátnem. 8. It. dek na kazatedlnici k postu aksamitový, a okolo něho zlaté francle a plátnem podšitý. 9. It. malický dek na sed aksamitový s okolkem bílým karmazínovým. 10. Dek soukenný, černým plátnem podšitý, na kazatedlnici k svatému Václavu. 11. Item dva deky damaškové černé na pulpity s okolky stříbrohlavovými. *Ornáty barvy černé*: 1. O. černý zlatohlavý žlutý s černým křížem perlovým; v prostřed iesus v slunci. 2. O. č. zlatohlavý bez kříže i bez štrychu. 3. O. č. aksamitový s štrychy karmazínovými i s dalmatikami. 4. O. č. aksamitový s štrychy karmazínovými i s dalmatikami bez štrychů. 5. O. č. aksamitový s štrychy stříbrohlavovými, krumplovaný, s vinnými hrozny, i s dalmatikami; takové jest i kápě s antependium.

Zprávy a drobnosti.

Kulturní jáma u Klatov (Vidrckumu). (Tab. XXXVII.) Při kopání stoky u nové okresní silnice z Klatov do Habartic vedoucí, odkryta byla u Vidrkumu na poli p. Ant. Kurze č. kat. 343. v Slavošovicích jen 14.55 m od hranic obce Klatovské a Slavošovické, vrstva hlíněných střepů. Na upozornění p. Jana Seidla z Klatov zjistili jsme dne 28. dubna 1902 naleziště. Je to kulturní jáma tvaru kotlovitého, 1 m hluboká o průměru 1.20 m.

Dno a částečně i stěny jámy byly jakoby vylepeny zpečenou popelovitou vrstvou 3 cm silnou; na dvou kusech této vrstvy zpečeného popelu bylo patrné, že lpěla kolem válcovitého jakého i předmětu, snad kolu. (Obr. 1.)

V jámě mezi žulovými, na hrubo opracovanými placatými kameny, břidlicovou obroušenou destičkou, otlučeným oblázkem, křemeny do červena vypálenými a rozpraskanými, pak beztvárnými kusy vypálené hlíny nalézala se hojnost střepů různých hlíněných nádob, hrubých i jemnějších, ornamentových i bez ozdob. Střepe byla jáma zcela naplněna. Po očištění jich zjištěno, že náležely různým nádobám, pouhou rukou robeným. Význačné jsou zvláště:

1. část nádoby o rovných stěnách se silným uchem, vodorovně ležícím (obr. 2.);

2. zbytky hlíněné hrubé nádoby o 3.5 cm silných stěnách s rovným krajem, pak jiné nádoby o stěnách 3 cm silných, s okraji ven vyhrnutými;

3. střepe nádob s okraji rovnými, ven v úhlu skoro pravém vyhrnutými;

4. střepe hrubých nádob se silnými uchy (obr. 3.);

5. střepe větších i menších nádob s vysokým hrdlem na okraji vyhrnutým se známkami mělkých, svislých pruhů tlakem prstů vytvořených (obr. 4. a 5.);

6. střepe 1 cm silné z nádoby pod okrajem dubkovaným páskem zdobené (obr. 6.);

7. zbytky nádoby jemné, uvnitř vyhlazené a tuhované;

8. střepe mísovité nádoby s dnem dovnitř vypuklým, zdobeným řadou mělkých ryh kruhovitě i rovné vedených (obr. 7., 12., 17.);

9. zbytky různých nádob baňatých i mísovitých vesměs ornamentem přímočárným i obloučnatým (skupiny mělkých ryh) zdobených (obr. 8.—11., 13.—16.);

10. škváry nádob žárem popraskaných a zhroutených.

Po předmětech kovových, jemnějších kamenných nástrojích anebo kostech nebylo v jámě ani stopy. Nalézali se více jam na pozemku svrchu označeném, nemohlo být na ten čas zjištěno, jelikož celá plocha jeho porostlá je jetelem.

Hošťá-Varák.

Táfovaný strop z první polovice 16. věku do nedávna jen částečně odkrytý, byl za příčinou snesení největších, chatrných rákosových plafondů, dále odhalen v dotyčných sousedních komnatách na zámku *Pardubickém* někdy slavné paměti *Pernštýnském*. Při odbourání zdi byly objeveny též na stěnách u stropu zbytky *vlysu malovaného*, jehož motivy domácím malířem u věrnou kopii co do stránky barevné i koncepční zachycené, — uloženy jsou ve sbírkách *Pardubických*. Takto celistvě odhalený rovný strop táfovaný zaujímá rozměr síně obdélníkové 8 a 9 m velké, a dělen

Obr. 3. Klepátko železné na zámku Pardubickém.

množství menších broček s větší různici uprostřed. — Obr. 3. zobrazuje nám pak vkusné *klepátko* řemeslně spracované z kutého a krouceného železa (vysoké 125 a široké 140 mm).

V. D—C.

Nález mincí udal se dne 16. července 1902 v *Ušilové*, obci mezi Novou Kdýní a Klatovy, náležející k velkostatku chudeničkému. Tamější rolník p. Josef Havránek, majitel usedlosti č. p. 16. upravuje si na své zahrádě místo pro žentour k mlátičmu stroji uhodil na „poklad“, skládající se ze samých tříkrajcářů čili grošíků ze stol. XVII., který téměř celý počtem 158 kousků dostal se do rukou p. E. Běhálka, ředitele panství chudeničského a horlivého milovníka a sběratele starších mincí. Pan ředitel nám zaslal zevrubný popis tohoto nálezů, k němuž připojil na ukázkou i mince samy, a dovolil — poněvadž v těchto listech bylo nejednou tu a tam o takových mincích širěji pojednáno — aby z jeho důkladného soupisu podán byl zde stručný, přehledný výtah.*)

I. České tříkrajcary: 1. Z doby *Ferdinanda II.*: a) *Z mincovny pražské* za J. B. Suttnera z Sattenbachu (1); za B. Huebnera ze Sonneithen roku 1626, 1627, 1629 a 1630 (6); za T. Šustra z Goldperku r. 1633, 1634, 1636 a 1637 (6); za J. W. Wölkra r. 1637 (1). — b) *Z mincovny kutnohorské* za Šeb. Hoelzla z Sternsteinu r. 1626, 1627 a 1631 (6). — c) *Z mincovny jáchymovské* za Řeh. Steinmüllera 1628, 1633 (2). — 2. Z doby *Ferdinanda III.* z mince *pražské* za J. W. Wölkra r. 1639, 1640, 1642, 1643, 1645, 1647 a 1649 (10). — 3. *Albrechta z Waldsteina* z mince *jičenské* Tobiáše Sonnenscheina r. 1627 (1) a *Jindřicha Šlika* r. 1627 (1).

II. Moravské tříkrajcary za *Ferdinanda II.*: a) *Z mince brněnské* Kašpara Weckra r. 1622 (1). — b) *Z mince olomoucké* M. Fellnera z Feldeggu (O) r. 1628 (1).

III. Slezské tříkrajcary: 1. *Jana Kristiana* a *Jiřího Rudolfa Lehnického* r. 1619 (1). — 2. Z doby *Ferdinanda II.*:

*) Panu řediteli E. Běhálkovi vzdáváme za tuto laskavost díky. — V závorce poznamenán počet kousků.

a) *Z mince vratislavské* Hanuše Riedla (HR) r. 1626 až 1632 (13), mimo (2) jiné s otřeným znaménkem, na jichž rubu **W** z r. 1624; pak Hanuše Zieslera (HZ) r. 1633, 1634 a 1636 (5). — b) *Z mince kladské* Petra Hemy r. 1628 (1). — 3. Z doby *Ferdinanda III.*: a) *Z mince vratislavské* za Hanuše Riedla r. 1635 (2); Jiřího Reicharda (tabuť) a wardeina Michala Jana (M—l) r. 1638, 1639 (2); Jiřího Ondřeje Hübnera (G—H a dvojitá lilie) r. 1649 (1) pak J. Reicharda a J. O. Hübnera r. 1651 (1). — b) *Z mince kladské* za Petra Hemy r. 1630 a 1638 (3) a Jiřího Wernera (G—W) r. 1641 (2).

IV. Rakouské tříkrajcary: 1. *Ferdinanda II.*: a) *Z mince vídeňské* za Isaiáše Jesenského (strom) r. 1619 (1); za M. Fellnera z Feldeggu r. 1624 až 1627 (16); za Virg. Const. z Westburku r. 1636 (2). — b) *Z mince ve sv. Hipolitě* za Jana Jáchyma Edlinga (lilie) r. 1625 (2); za Martina Turby (růžice) roku 1631 (1). — c) *Z neznámých mincoven s otřenými buď znaménky nebo letopočty* (4). — 2. *Ferdinanda III.* z mince *videňské* za Hanuše Jakuba Stadlera (jestřáb drží kouli ve vyzdvížené noze) r. 1637 a 1638 (3).

V. Štýrské tříkrajcary: 1. *Ferdinanda II.* z r. 1624 až 1627, 1629, 1630, 1633, 1635 (9). — 2. *Ferdinanda III.* z r. 1641 (1).

VI. Korutanské tříkrajcary: 1. *Ferdinanda II.* z r. 1624 a 1627 (3). — *Ferdinanda III.* z r. 1639, 1644 a 1649 (3).

VII. Tyrolské tříkrajcary: 1. *Leopolda V.*, zakladatele větve Tyrolské, bez letopočtu (9). — 2. *Ferdinanda Karla* z r. 1639 až 1643, 1645 až 1648, 1650 a 1653 (34).

VIII. Polský gros Sigmunda III. z r. 1622 se znaménkem „Sas“ (1).

Takový byl obsah nálezů úsilovského. Nejstarší v něm mince jsou dvě z r. 1619, totiž grošík lehnický a vídeňský Isaiáše Jesenského, nejmladší pak tyrolský z r. 1653, z kteréhož letopočtu můžeme uzavřít, že se buď téhož nebo počátkem příštího roku dostal do země. J. Sm.

Rezbář Václav Ondřej Horník z Roudnice. V nejstarší matrice fary Hermaňské (okres Chocebovský) nacházíme mezi zápisy o oddaných také tento k r. 1708:

Dne 28. Augusti 1708. Die Sniemu Swato-Tridenskeho Potwrzen gest w Stawu Swateho Manzielstwa Pocztiwy Mladencz P. Waczlaw Ondrzieg Wlastni Syn Pana Ondrzege Leopolda Hornika z Miesia Raudnicze, Kumstu Rzezbarzského S Pocztiwau Panau Annau po Neb. Waczlawowy Morawcowij z Raudnicz Toho Czasu Kommornau G. M. Pani Maleczsky. W Przitomnosti Hodno Wiernych Swietkuw Pana Waczlawa Antonia Rozwarzila toho Czasu Sprawcze Maleczkeho a Gana Kratochwile Kowarze Maleczkeho.

Styky se zámek v nedaleké Malči skoro na jisto určují příčinu, proč V. O. Horník tehdy zde se zdržoval, neboť do téže doby (první čtvrt XVIII. stol.) spadá znovuzřízení

a Malečského. Dosud zachovány zde z této doby y, štukovaný strop v sále prvního patra, dveřní kokenní mříže a j. Řezbářský výtvar, který bychom připočísti tomuto Horníkovi, marně bys v Malči l. Nezbyvá nám bohužel jako u mnohých umělců če-, jen — jméno.

Zd. Wirth.

Pazourkový klínek, nalezený p. Josefem Liškou kách poblíže Horceckého dvora u Jedousova, vsi pocholtic obdržel jsem před několika lety od paní Anny nanové v Cholticích. Klínek jest většinou dobře hlazen, n dlouhý, nahoře 2·2 cm dole pak 3·7 cm široký. ven jest z pazourku šedého, na povrchu však nabyt voskově žluté. Na dvou místech po straně klínku ávod kamene ze křídly dobře patrný. Nález odevzdal okresnímu museu v Písečce. Dr. J. L. Barříř.

Šňatek Fr. Luraga 1666. Velezajímavá skupina i vlašských, kteří ve stol. XVI.—XVIII. hojně u nás, vřbec v zemích za Alpami činnými byli, není dosud tatek probádanou. V archivech a matrikách nalézáme čně buď nová jména umělců Vlachů, kteří vlast svou opustivše u nás nejen práci, ale i nové bydlo našli, nalézáme nová data z jejich působení, leč též z jejich omého života.

Matrika málo objemná, za to však velmi zajímavá, ra hájeckého (Hájek, klášter bratří sv. Františka, . Kladno) mnoho mluví nám o trdných poměrech lee 30leté. Jsou tam zajímavé zápisy. Nás nejvíce zajímá zápis radostný, hned první v knize vzpomenuté, doslovně zní: Pragae 1666 die 5 Februarii D. Fran- Lurago cum Bernardina Spaczim de licentia venera- consistorii Pragensis pt. Eminentissimi D. D. Cardi- ab Harach et Revssimi Dni D. Henrici Mekenburger larii et Assessoris.

Zápis je zajímavým jak v zájmu umělců z šťastnější tak i v zájmu kláštera „Hájku“.

Vzpomenutá matrika je překrásně zachovalá, ale za- áddavkami a to asi o 8 let později. Tento první zápis flu „copulatorum“ je jistě po těch 8—10 letech za- Také zřetelně poznati lze, že později někdo, inkoustem bledým v krásné černém písmu starším opravuje, tak lze i jinak čísti (i Lorago i Larago, oprava pozdější ela patrnou). Ottáv Slovník naučný píše, že František o dne 20. dubna 1670 v kostele sv. Václava oddán a Menším městě Pražském) s pannau Kateřinou Po- ou Groferovou z Haaku (?). Zdá se mi, že musíme asi opravit v ten smysl: Vlach František Lurago se poprvé 5. února 1666 s dcerou Bernardinou im (rovněž slavný umělecký rod vlašský v Čechách). ž tato záhy umřela, zastesklo se umělci v cizině brzy el najít si novou družku svého putování a tuto, Ka- Polyxenu Groferovou si dne 20. dubna 1670 vzal

ahou(?) řádnou manželku a snad tímto sňatkem nabyt ádati za měšťanské právo na Menším městě Praž- (Památky Archeol. XIX.) Nebyl-li ještě jiný Fran- Lurago? — Máme za to, že zápis matriky prozrazuje stavitele kláštera Hájku.

Víme, že r. 1623 Florian Jetřich ze Žďáru dne 12 v lesku „hájku“ základný kámen (veleb. p. Albrechtem vským) kaple položili (viz E. Vitásek, Loreta v Hájku); stavba jaksi votivní. Urozený pan Gothard Florian h ze Žďáru 1618 zasnoubí se s Alžbétou Koronou

z Martinic, dcerou Jaroslava Bořity. V bouřných dobách, kdy i členové rodu ze Žďáru stáli proti císaři, ku římské církvi přestoupil Florian Jetřich odjede do Italie a bydlí v městě Lorete, kde slib Marii P. učiní, „narodí-li se manželce Koronné potomek mužský, že kapli Mariánskou na svém panství vystaví“. R. 1622 narodil se očekávaný syn a nazván František Adam Eusebius ze Žďáru. Hned na to položen 1623 kámen základný. Kaple 1625 dne 2. července Arnoštem Vojtěchem kardinálem z Harrachu posvěcena, ale nepodobá se zcela loretské kapli v Italii, proto 1630 dne 8. září přeměněna. Svatý Otec Urban VIII. udělí poutníkům plnomoceň odpustky.

Leč pan hrabě Florian ze Žďáru dne 7. května 1653 zemře, jsa teprv 53 let stár. Veškeré hojně jmění, jakož i povinnost, aby předsevzaté založení kláštera skutkem se stalo, převezme syn pan Adam Eusebius hrabě ze Žďáru. Ten dovolení papeže Alexandra VII. si vyžádá a r. 1659 sem 4 mnichy z Hradce Jindřichova, řehole sv. Františka Serafinského strict. observance, přivede. S vědomím a do- volením arcibiskupa pražského kardin. Harracha položen kláštera základný kámen 1663; stavba asi dlouho trvala. Fr. Lurago zde se 1666 ožení a dále staví až do r. 1670. Nedočkav se zakladatel stavby dokončení; sám totiž 5. dubna 1670 zemře na Kladně, zanechav podivný testament. Sám syna nemaje, odkazuje dcerám svým odbytné, ale panství i dostavění kláštera předává tomu z rodu Žďárských, který víry římskokatolické je. Nástupce takého však není. V Ně- mecku žijící exulan i „Žďárský“ než by víry nové se vzdali nečiní nároků na panství. Dlouhé je vyjednávání, které končí smírem 30. května 1686, že již dříve fideikomis spravující rod Martiniců statky zdědí a některé výplaty dcerám učiní, a hrabě Jaroslav Bernard z Martinic klášter „co zevnějška se tkne“ dostaví. Stavba, spíš výzdoba ještě dlouho trvá. Vždyť v refektáři mramorové laboratorium je až z let 1723. Stavba prostá, symetrická nepovídá ničeho. Musíme se domyslet, že po letech dostavění mnisi jaksi chlubně a proto ozdobně zapsali sňatek zvláště milého stavitele kláštera hájeckého „pana mistra“, který před lety r. 1666 zde se oženil. Vždyť kaple P. Marie dávno již hotova byla.

Führich.

Literatura.

Soupis památek historických a uměleckých v království Českém. — Král. hlavní město Praha: Hradčany. II. Poklad svatovítský a knihovna kapitulní. Část první: Poklad svato- vítský. Napsali Ed. Sittler a Dr. A. Podlaha. Se 177 vy- obrazeními v textu a deseti tabulkami. — Část druhá: Knihovna kapitulní. Napsal Dr. A. Podlaha. Se 340 vyobrazeními v textu a pěti tabulkami. Vydáno za podpory král. hlav. města Prahy. V Praze 1903. Nákl. Archeol. komise při České Akademii cis. Františka Josefa.

Chrámový poklad u sv. Víta v Praze. Jeho dějiny a popis. Podávají Dr. Antonín Podlaha a Eduard Sittler. S 94 obrazy v textu a 80 obrazovými tabulemi. Dědictví sv. Prokopa. Číslo XLIII. Podílňá kniha za rok 1902 a 1903. V Praze. Nákl. Dědictví sv. Prokopa 1903. — 4“.

Nejčilejšími a nejpilnějšími pracovníky na poli české archeologie je dnes bez odporu dvojice kněží: A. Podlaha a E. Sittler. Mohou se vykázati už slušnou řadou článků a pojednání v různých časopisech a jejich autorská biblioteka knihových pu- blikací roste také vřichledě. Všechno to nese počef horlivosti

práce a lásky k předmětu, který, podle jich povolání, jest umění s náboženstvím a kostelem souvisel. Ještě jinak jsou v dobrovolné ohraničenosti omezení: jejich práce je po výtece deskriptivní. Hledají a nalézají, po případech objevují jednotlivá díla umělecká, prozkoumávají je, popisují jejich vzhled a určují jim místo v časovém pořadí. Popudy, jichž se oně dvojici archeologů k práci dostalo, škola, kterou prošli, vysvětluje to s dostatek. Ony vlastnosti je ale činí dobrými a vítanými spolupracovníky na velkém podniku „Soupisu“, v němž mají už svých sedm okresů, a jsou také prvními, kteří v něm zahájili inventář památek pražských a to způsobem tak obsáhlým a zevrubným, že dva svazky uvedené jeho nově vydané svazky naznačují, že Soupis uměleckých památek pražských má tvořiti sám v sobě malou knihovnu, inventář takové obšírnosti, jakým se jistě žádné město Praze podobné, ba ani ji velikostí a bohatstvím památek snad předstihující, nebude moci vykázati. Autonomní správa města má o to velkou zásluhu. Veliký náklad finanční, jaký podnik nutně vyžaduje, nese téměř celý sama, náklad mnohatisícový. Městské zastupitelstvo pražské postavilo se tímto činem za vzor, všechno podobné u nás daleko předstihující, a zajistilo si pro vždy vděk odborníků i laiků k památkám starého umění inoucíh.

V obou svazcích jsou popsány toliko dvě sbírky: Poklad svatovítský a Knihovna kapituly svatovítské. Je to práce inventární, jaké jsme dosud živě postrádali, ačkoliv právě tyto kolekce se ode dávna těší zvláštní pozornosti badatelů, nebo právě proto. Nyní jsme teprve zpraveni o všem, co Poklad vaktuku obsahuje, kdežto dosud jen několik nejstarších nebo nejvíce umělecky vynikajících kusů z něho bývalo předmětem opětovného archeologického badání. Zároveň ale, takřka jedním dnem, vydali bratřsky sdružení autoři ještě druhou, tentokrát monografickou práci o Pokladu svatovítském, mnohem obsáhlejší, s širším programem litékovým. Nepíšeme o nich kritiku, toliko oznam, v němž není místa ku kontroverším, jichž by nebylo mnoho, anebo k vývodům umělecko-historickým, k nimž přináší podnět téměř na každé stránce. Dlužno předem doznati, že autoři mohli pracovati s volností a pohodlím, jež by se jiným, laikům, asi vždy u hierarchických majitelů a strážců snad nebylo dostalo. Jedná se o mnoho relikvií, svatých ostatků, mnohdy úctyhodné a církevně vzácné tradice, jež světským střízlivým badatelům neradi ku kritickému prozkoumání svěřují.

Ačkoliv nesou obě knihy Pokladu svatovítskému věnované stejný titul, nejsou přece stejného obsahu. Pojem Pokladu domu pražského je v každé vzat jinak. V Soupisu je zaznamenáno v 302 číslech všechno, co pokladní komora chová a inventuje. Přibrány k tomu z chrámových prostorů jen ještě zbroj svatého Václava, a relikviář trýřský na oltáři sv. Anny. Monografie zabírá mnohem více. Je zde známé Veraikon, svícen jeruzalemský, jsou to stříbrné hermy arcib. Breunera z kaple Vlašimské, dokonce i náhrobek sv. Jana Nep., moderní relikviář na hlav. oltáři a m. j. Mimo to na několika stránkách jsou uvedeny „rukopisy druhdy v pokladu chované“ a stručně naznačený obsah knihovny kapituly, kde se nyní nacházejí. Její popisný inventář sestavil A. Podlaha ve zvláštní knize, kde iluminované a ilustrované rukopisy, vzorné tisky a pečeti vykazují 181 čísel. Tak tvoří vlastně tyto tři knihy teprve dohromady úhrnnou monografii všech pohyblivých uměleckých objektů při katedrále svatovítské. Bohatě ilustrovanou. Ukázky miniatur, vazeb a starých dřevorytů i kreseb na přídeští, mezi nimiž mnohé v dobrých barevných autotypiích, jsou neobyčejně hojné, podle důležitosti kodexů početné, dostatečně ukázky jejich slohového a uměleckého charakteru. Popisy zevrubné i svědomité, při nichž na určovací momenty, na vlastní svědectví knih a jejich výzdoby o jich vzniku a provenienci vzat vždy náležitý zřetel. Jinak se arci autor sám omezuje jenom na časové udání, nebo jeho odhad, nechávaje místní nebo školový původ rukopisů a miniatur stranou. Zde započne teprve badání umělecko-historické. Stejně si vedou autoři při vlastním pokladu, kde ovšem je možno přičiniti hned několik korektur. Tak na příklad krásný domečkový emailovaný relikviář č. 40 jistě není rázu byzantského, kdežto první roh lovecký jest skutečně prací byzantskou; herma sv. Vojtěcha č. 14, dar krále Vladislava z r. 1497, pochází podle všeho z dílen zlatníků uherských; malá madona ze sloní (č. 12) jest práce italská anebo spíše francouzská; hřeben svatého Vojtěcha bude mladší X. stol. a podobně při zlatnických pracích renesančních, konvicích i špercích, není asi doba vzniku vždy dosti přesně udána. Zde opětně budíž dovoleno postýskati si na to, že ze „Soupisu“ vymizely faksimile značek autorských,

dozorčích a městských. Poněvadž jsou v začátečích prozkoumání historie zlatnictví hlavně domácího, želíme toho dvojnásob, že tento důležitý materiál určovací nám je zadržován.

Popis ne vždycky nahradí faksimile. A ještě jedno přání, bohužel už více nespílitelné, bychom měli, co do úpravy. Jistě by vedle dobrých abecedních indexů byly obsahy dle předmětů a jich seřazení v knihách na místě, rovněž jako konsekventně provedené koordinace obrázků s čísly inventurními. Z obou „Soupisů“ jsou pojaty reprodukce do monografie a ještě zde rozmnoženy. Některé z nich nedopadly právě dobře — jako noha svícnu jeruzalemského — za to se zvláštním povděkem přijímáme barevnou autotypii Veraikonu a malé Madony i některých brokatů. Ze Soupisu Pokladu přešly také popísané texty jen s nepatrnými změnami do monografie, kde se jim dostalo ještě dalšího rozhojnění. Podle tendence biblioteky, jejíž úlohu tvoří, je zde kladen důraz na posvátnost objektů, všechny svaté relikvie, kosti, dřeva, tkaniny, jsou tu nejenom popsány, ale také příslušnými odborníky (Dry A. Schulzem, B. Hellichem, K. Vrbou, B. Němcem) ve své hmotě a pokud možno i ve svém stáří zevrubně prozkoumány, a příjemně se dotýká, že vše je uvedeno jen jako objektivně konstatovaný fakt, který, jen kdý se s tradicí shoduje, aneb ji přímo neodporuje je s touto uveden v souvislost. Rovněž i nové uspořádání látky v monografii odpovídá změněnému programu. Je provedeno dle svatých, k nimž se relikvie vztahují.

Zvláštní však hodnota monografie leží v jejím úvodu a dodatku. První obsahuje obšírnou historii Pokladu svatovítského od jeho počátků, z nichž se téměř nic valně nezachovalo, až na naše dny. Autoři ji vybudovali z největšího dílu na nových pramenech. Pro první doby sebrali, kde co se v kronikách k darům ku katedrálnímu chrámu vztahuje a co o ménivých osudech pokladu svědčí. Od čtrnáctého věku počínaje opírají se o listiny archivu kapituly, a činí ještě víc. Všechno důležitéjší pro historii a pro provenienci nebo autentiku relikvií svědčící přináší v diplomatickém otisku. Inventáře Pokladu pak jsou zde skoro všechny, pokud se zachovaly. Posud jich bylo málo známo a užito. T. Pešina je dobře znal, ale jenom kuse jich používal; F. Bock uveřejnil jenom fragmenty. Zde jich je čtyřiačtyřicet úplných, a jdou od roku 1354 do r. 1688. Jsou v mnohém ohledu důležité. Předně ovšem vydávají bezpečnou zprávu o obsahu Pokladu a je na př. hned zajímavé, jak za doby Karla IV. a Václava IV. rapidně roste. Roku 1354 má 316, r. 1387 už 542 čísel, knih nepočítaje. Potom dobře slouží k identifikaci zachovalých předmětů a této stránky využili hned sami autoři vysokou měrou s nejedním zajímavým výsledkem, nejen pro určování času antiquit a dárců, ale také i uměleckých původců různých kusů. A pak tyto inventáře, zejména středověké, jsou bohatou studnicí pro starou terminologii technickou.

Úhrnem vzato, tyto tři zde oznámené knihy řadíme k nej důležitějším a nejvýznamnějším publikacím archeologickým v naší literatuře. V rámci svého programu podávají pečlivou, svědomitou a hlavně velkou práci. Třeba že tu onde bude jednou nutno podrobiti to nové revidi a některé údaje buď více precizovati nebo i pozměniti, společně dílo A. Podlahy a E. Štílera zůstane přes to velikým příspěvkem k poznání a prozkoumání zachovalých nám památek, nejednou umělecké hodnoty prvého řádu, a také pramenem i východištěm jejich historie a hlavně dějin naší umělecké produkce minulých věků. Snad to i z tohoto povšechného oznamu jest už s dostatek patrné.

Karel B. Mál.

Brünn. Die Pfarrkirche St. Jakob in Brünn. Herausgegeben vom Gemeinderathe der Landeshauptstadt Brünn. Brünn 1901.

Dílo objemné (206 str.), provedené se značným nákladem hmotných prostředků i pile, avšak při všem tom neuspokojuje tou měrou, jak by se po zevnějšku dalo očekávati. Autor sám to jistě pocítoval a omluvil svou práci šetrným způsobem v proslovu IV. kapitoly (str. 61). Právě zde výslovně, že by bylo záhodno, právě při historii duchovního institutu věnovati pozornost kulturním otázkám větší měrou než zevnímu běhu věcí, sledovati do jednotlivosti, jaký vliv měli jeho představení na duševní a mravní vzdělání obyvatelstva, jak pečovali o vnitřní vybudování a vyvinutí tohoto místa, jaký zájem pro péstění umění a vědy je ovládal. „Kde nalezlo by se však v našich oborech pro ony dávno minulé časy s dostatek látky, aby tento obraz jednotně a s vysokých stanovisek mohl býti znázorněn? Spokojme se s tím, že kaleidoskopicky složíme porůzné drobtý!“

weiden wir uns, lose Splitter kaleidoskopisch zusammeneln.²⁾ Nemíním se dotýkati jiných oborů, avšak pokud lecké stránky týče, mám za to, že ani pohotový materiál dostatečně vyčerpán, a že mohlo býti poskytnuto více, y pouhé úlomky, jimiž nám se jest spokojiti.

elá historie chrámu svatojakubského jest přehledně rozna devět kapitol, tu strněněji, onde obšírněji spracová. Dle postupu časového pojednává se o záležitostech lokálních správnicích, o pořadí farářů, sporech patronátních, věcech školských i školních. Založení prvotního kostela sv. Jakuba té dřívější malé kapličky spadá do let 1201—1222, dobu isuje ještě letopočet nacházející se na klenbě nad hlavním vchodem rokem 1220, nepochybně na základě starší zprávy písn. Prvním patronem byl markrabí Jindřich Vladislav, oho smrti (1222) jeho bratr a dědic král Přemysl Otakar I., přenesl r. 1228 patronát na klášter Oslavanský. Ke kostelu sv. Jakuba přináleželi příslušníci německí a flanderští (Teut. Gallici, Bretholz má za to, že poslední výraz vlastně vlámský). První farář nazýval se Theodorich (přichází v listině dne 6. prosince 1228), jeho nástupce slul Baldewinus. V průběhu XIV. věku odkazy i dary rozmnožilo se jméno farního faráře. Mezi dárci nachází se markrabí Jan, jenž založil roku 1240 farní klášter Augustiniánský, věnoval jaksi na odměnu faráři 100 hřiven. Na sklonku XIV. věku začínají se objevovat spory jednak s kostelem sv. Petra, jednak s klášterem Oslavanským v záležitostech patronátních. Rozpor v církvi, mezi členy rodu lucemburského vrhají na spory ty své. Na konec roku 1407 byly jeptišky Oslavanské přinuceny, aby patronát nad sv. Jakubem markrabí moravskému Jožovi jehož smrti (1411) král Václav opět přenesl patronát na klášter Oslavanský. Tento spletitý, neustálený poměr patronátního jistý význam v otázce o původu nynější stavby chrámu. Starší badatelé (Grueber, Prokop) kladou stavbu chrámu do doby markrabí Jošta a uvádějí ve spojení se stavbou osobnost stavitele Jošta Jindřicha z Gmündu. Přítomnost tohoto člena rodu Parléřova dosvědčena v Brně v letech 1387 listinami (viz Neuwirth, Peter Parler von Gmünd). Tato příbuznost chrámu sv. Jakuba se stavbami rodu Gmündu spočívá hlavně v závěru chorů vnitřního a zevního. Je třeba zamítá tuto domněnku o účasti Jindřicha z Gmündu v celé chrámové, a klade počátek stavby do druhé poloviny 14. století, kdy nachází častější záznamy o odkazech k účelům tím. Dary „pro fabrica“, „zu dem Gepän Sant Jakob“ obse pojednou „as od r. 1456“. (Str. 78.) Z r. 1469 zaznamenává se „zum Kehor“, a zdá se, že stavba choru hotova byla v r. 1469, kde činí se pořizení k oltáři „in dem neuen Kehor“, nad vchodem severní strany podává zprávu, že r. 1502 stavba byla započata. Chrám byl již stavitelsky hotov, když v r. 1515 byl stížen zhoubným požárem. Účastenství stavitele Jošta Jindřicha z Gmündu zamítá Bretholz také z té příčiny, že v té době, kdy Jindřich dlel v Brně, nebyl patronem kostela. Avšak námitka tato nemá váhy, jednak mohl stavitel vésti zaměstnání pro markrabí vésti také stavby jiné, jednak markrabí stálými příznivci kostela a Jošt měl na něm právo, když domáhal a domohl se opět patronátu. De Gruebrovy, pokud se opírají o kamenické značky, zamítá zprávu o počátku (str. 63), ježto právě v tomto směru Grueber příliš daleko, ano jest úplně nespolehlivým. Jinak tomu námitkami se stanoviska slohového; zde jest Bretholz vnuť věci Gruebrovi, když tvrdí, že právě charakteristické y parléřovského slohu scházejí jakubskému kostelu — kapli a závěrný pilíř (Kapellenkranz und Chorschluss). Věnce kapli zde není, poněvadž stavba jest jednodušší než u českých stavbám rázu katedrálního (Kolín, Kutná Hora), avšak závěrný pilíř jest zde v nečistší formě, v axiálním směru při zevním závěru chorovém na straně střední i při zevnějších stranách. Podobnou dispozicí nacházíme u kostela sv. Jiří v Dinkelsbühlu, zde toliko s tím rozdílem, že chor uzavřen jest šesti stranami dvanáctiúhelníku a že veškeré vystupují ze zevního obvodu zdi. Nápadné postavení pilířů střední osy, hra s malebným efektem, protiva mezi pilířem a otvorem stěny, osvětlením stupňovaná, jsou charakteristickými známkami architektonické činnosti pražského Petra z Gmündu, jak správně při kostele dinkelsbühlském uvádí Haenel (Spätgotik und Renaissance, 1899, str. 20). Je třeba počátek chrámu dinkelsbühlského klade se do pokročilé doby a sice k r. 1444 dle nedoložených zpráv (Sighart, Geschichte der bildenden Künste in Bayern, str. 472). Hlavní účast

zde měli Niclas Oelser, otec a syn, kteří r. 1492 sklenuli chor. Rodinné jméno těchto vynikajících stavitelů zdá se poukazovati k Olešnici (Oels). Všude při větších stavbách gotických nutno počítati s dlouhou stavební periodou, která speciálně u nás prodloužena byla ještě dlouholetými boulemi husitskými. O chrámu Týnském v Praze stavělo se od konce XIV. do poč. XVI. stol. Chor chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře sklenut r. 1492, více než sto let po založení kostela. Chor sv. Jakuba v Brně, ovšem jednodušší, byl sklenut ještě daleko dříve. Dobře lze si představit, že chrám založen byl koncem XIV. stol. a že ve středu XV. věku se o něm opět usilovně stavělo. Četné vyzdvihování oltářů a kaplí na rozhraní XIV. a XV. věku při kostele sv. Jakuba může sloužiti jako nepřímý důkaz činnosti stavitelské. Ze klenba a dovršení chrámu jsou pozdního původu, jest z detailu i uvedených historických dokladů patrné. Za uvedení těchto historických dat, která na postup stavby vrhají světlo a vybízejí k dalším úvahám, musíme býti p. autorovi vděční.

Po požáru r. 1515 bylo třeba nových stavebních oprav a nákladu na vnitřní zařízení. Průběhem času klášter Oslavanský schudl a patronát svatojakubský byl mu jen břemenem. Jeptišky odevzdaly patronát králi Ferdinandovi I., jakožto markrabí moravskému a tento přenesl jej listinou ze dne 11. února 1532 na město Brno (str. 80). Záhy potom počíná se v Brně šířiti luterství; momentu tomuto věnována zvláštní kapitola (V.). Pro výzdobu chrámovou jest perioda tato (1539—1621), jakož i další desetiletí století XVII. dobou dosti neplodnou. Nové podniky k umělecké činnosti dostávají se teprve na sklonku stol. XVII. Tehda vznikl pěkný náhrobek obhájece Brna proti Svědům, jenerála Ludvíka de Souches († 1683), jenž stanovil zřízení krypty a náhrobku poslední svou vůlí. Autorem náhrobku s kovovou kličkou postavou jenerála byl brněnský kovolitec Sigm. Kerker. Tehda za působení faráře Scholtze zhotovili brněnští truhláři Hans Michael, Adam Zeit a Friedrich Wilhelm bohatě vyřezávané stolice kostelní; u opavského varhanáře Jakuba Řišáka objednány varhany a povznesení hudby chrámové věnována pozornost zvláštní. Též o zachování starých památek projevovala zvláštní péče; jmenovitě nařídila 25. února 1701 městská rada brněnská, aby náhrobky, epitaphia a podobné memorie vnitřně neb zevně kostela nebyly odstraňovány. Století XVIII. věnovalo hlavní pozornost stavbě krovu a střechy a kostelní věže. Také uvnitř mnohé renovovány hlavně nákladem zednického mistra Frant. Kličníka (str. 161); ve vnitřní výzdobě pokračováno v letech 1750—1760; oltáře zhotovili brněnští malíři a sochaři Schweigel, Stern, Rotter, obraz hlavního oltáře dodal František Palko. O pracích restauračních v XIX. století pojednává kapitola VIII. a IX. V příloze přidán seznam dokumentů, jež se našly v staré věžní báni, když otevřena byla 16. listopadu 1900. Nalezení těchto dokumentů a obnova věže poskytly vlastně první podnět k sepsání a vydání celé této monografie. Kniha ozdobena hojnými, namnoze zdařilými ilustracemi přílohovými i textovými. Ku vysvětlení těchto ilustrací poskytnuto pohledů velmi málo. Pohřešujeme jmenovitě podání nápisů zvláště na náhrobech zde reprodukcovaných i ostatních. Reprodukce náhrobků, jichž použito jako závěrných vignet (str. 28, 140, 163), jsou úplně nezřetelné. K četným reprodukcím miniaturní nepřípovědno náležitě vysvětlení a v seznamu uvedeny jsou dotyčná díla jen svými inventárnými čísly (Missale d. St. Jakobsbibliothek Nr. 6, Nr. 7, Nr. 23 a pod.). Jedině na str. 75 nacházíme několik poznámek o misálu oltářníka Ulricha z Krumlova, věnovaném r. 1423 oltáři sv. Filipa a Jakuba a o misálu pořizeném za faráře Jana z Prachatic, jáhnem a sakristánem Mikulášem, synem Jana z Brna. Zde zase neuvedena příslušná inventární čísla. O jednom z hlavních děl knihovny svatojakubské, misálu probošta Mikuláše z Kroměříže (viz reprodukce na str. 88 a 89 u Dvořáka, Die Illuminatoren des Johann von Neumarkt) není zde ani zmínky, oběma kodexům sakristána Jakuba se skvostnými vazbami z r. 1494 věnována jen mimochodem řádka (str. 78) a předece právě obě poslední díla, ozdobená erbovními znameními a značkami jsou velice zajímavá i se stanoviska lokální historie. Kdyby byl pan autor přispěl k jejich vysvětlení, kdyby byl podal zápisy, poznámky a explicit, byl i jen se stanoviska archivačního, jež v četných těchto památkách knihovny svatojakubské se nacházejí, byl by založil do svého kaleidoskopu několik velice cenných a historiku vítaných kaménků, které by pěkně jeho knize sloužily jen na prospěch. Chytil.

Schirek Carl, Die Punzierung in Mähren. Gleichzeitig ein Beitrag zur Geschichte der Goldschmiedekunst. Mit 12 Ab-

bildungen und 70 Marken. Brünn. Im Verlage des Verfassers 1902.

Pan spisovatel, kustos moravského průmyslového musea v Brně, jest chvalně znám svými příspěvky k dějinám uměleckého průmyslu na Moravě uveřejňovanými v časopise (Mittheilungen) téhož musea. Schirkovy práce založeny jsou na pilně snášeném materiálu, čerpaném z archivů, i na znalosti předmětů. Jeho příspěvky k dějinám keramiky moravské staly se základem a východiskem pro další studia na tomto poli, a jeho pojednání k dějinám zlatnictví se sáhnoucí, od r. 1893 v Mittheilungen uveřejňovaná byla průpravnými pracemi pro velkou a nákladnou publikaci právě nákladem samého autora vydanou. Není to žádné dílo příležitostné, nýbrž dílo pečlivé a pracně připravované; pracně a namáhavě proto, poněvadž materiál nebyl po ruce tak, aby se mohlo jenom k němu sáhnouti, než musel být i ze všech stran shledáván a snášen.

Podobně důkladně, seriosní práce z kruhů průmyslových museí stanou se brzo řídkými, potvrzují onen směr, který tlačí naše ústavy výlučně do překotného viru efemerních požadavků a tékavého šňonu po novinkách.

Dílo páně Schirkovo čítá přes 170 stránek velkého kvartového formátu pěkně, ba nádherně úpravy. Dělí se ve dva díly, z nichž první spočívá na archivačním podkladu, jež hlavně poskytl archiv moravského místodržitelství; druhý díl uspořádán dle jednotlivých míst, při čemž uvedeny značky zlatnické a vhodný materiál věny. Důležitost zlatnických značek pro historii zlatnictví jest evidentní; dle nich lze lokalizovat předmět, stanovit dobu vzniku, a namnoze i určit mistra. Značka může pláť i za doklad pravosti, ač ne vždy, jelikož v novější době falšují se i značky. Ovšem vydává se tu falsator většinou nebezpečí, poněvadž falšování značek uznává se za podvod, kdežto imitování předmětu samého nebere se vždy za čin podvodný. Základním, velkým dílem o značkách zlatnických jest kniha „Der Goldschmiede-Merkzeichen“, kterou sestavil a roku 1860 vydal Dr. Marc Rosenberg. Snesen je zde na 200 zlatnických značek různých měst. Avšak velká práce Rosenbergova vykazuje, jak přirozeno, četné mezery. Tak z moravských měst uvedeno pouze Brno a to s pěti značkami, pocházejícími teprve z XIX. stol.

Starší značky moravské pochodí hlavně ze století XVIII. Užívání punců městských i mistrovských nakázáno a kontrolováno bylo guberniem. První systematické šetření dělo se v tom směru r. 1731 a pak r. 1769. Šetření z r. 1769 dalo se na základě guberniálního dekretu ze dne 13. září 1768 a cirkuláře ze dne 29. března 1769, rozeslaného veškerým krajským hejtmanům. Tímto cirkulářem vyžaduje se zaslání otisků puncovních a v těchto otiscích, dosud zachovaných máme ten nejspolehlivější a zároveň nejúplnější materiál, týkající se značek z doby kol r. 1769. Na tomto základě pak stanoveno dle rozvrhu guberniální rady a administrátora nejvyššího horního úřadu moravského, Ludvíka z Röddersthalu 7 ohledání značek pro město Brno, Mikulov, Olomouc, Znojmo, pak kraj jihlavský, přerovský a uhersko-hradištský. Značky tyto otisťeny jsou na str. 71, 72 a 74.

Další úřední konsignace datují z let 1771 a 1785. Mezi značkami uvádí Schirek také repunce z let 1806–1807. Na základě konsignací, akt i jiných pramenů zjištěno jest často i jméno mistra a při některých pracích stříbrnických, dosud zachovaných, postěstilo se takto stanovit dle značek autora. Bylo by žádoucí, aby panu spisovateli poskytnuta byla příležitost ku systematickému ohledání zlatnických a stříbrnických prací, jež dosud na Moravě se zachovaly, aby mohl takto skliditi ještě další ovoce svého badání. Kniha páně Schirkova poslouží i našim „Soupisům“ památek v oněch případech, kde dostalo se do Čech prací původu moravského; zároveň pak může sloužit za vzor pro podobnou práci, která by si obrala za předmět zlatnické značky v Čechách. K tomu účelu bylo by nutno stejně, jako to Schirek učinil, probádati archiv místodržitelství. *Čapka.*

Dr. K. C. *at.*: **Pražská Venušina fontána od B. Wurzelbauera** Děje uměleckého díla. Se IV tabulkami světlotiskem v n. i. V Praze. Nákladem vlastním. — Tiskem Karla Belimanna v Praze, 4., str. 32.

Čte se to jako romantická povídka nebo jako báchorka o ztracené princezně, kterou drak do cizí země unesl, tam v zájmu dlel, až po dlouhé době a nesrážích osvobozena, domovnu vrátila byla a svatbu slavila. Všecko to „mutatis mutandis“ oděrává se v historii Chytilové, jen to poslední „svatební

veselí — schází, dej Bůh, abychom se ho dočkali abychom kašnu a sochu v jedno umělecké dílo spojené spatřili.

Pan Křištof Popel z Lobkovic, nejvyšší hofmistr království Českého, objednal si koncem let devadesátých XVI. století u Benedikta Wurzelbauera, kovolijce Norimberského, bronzovou kašnu, která r. 1600 postavena byla v zahradě Lobkovicke na Hradčanech při domě potom Sternberském a ústavu slabomyšlých. Kašny té zchovaly se popisy a dvě vyobrazení (Chytilem reprodukovány): na mohutném dřiku, karyatidami opatřena, spočívala velká mísa, z jejíhož středu vystupoval podstavec znakem ozdobený, nesoucí Venuši s Amorem stojícím na deštin. Na kresbách raznačeny i stříky vody proudící z úst a háder Venušinych, z úst Amorových, z nozder delfinových a j. — Königsmark zmocniv se r. 1648 Hradčan a Malé strany, odeslal odtud mimo četnou jinou kořist i sošnickou skupinu s kašny Lobkovicke do Švédska a od té doby pro nás zmizela i kašna i socha její. — Teprve za 240 let, r. 1889, upozorněno bylo Umělecko-průmyslové museum pražské na bronzovou Venuši s Amorem vystavenou v Berlíně z majetku švédského sběratele Kristiana Hammera, a dokazována totožnost její se skupinou kašny Lobkovicke. Chytil vyslán o koupi její jednati a přivezl ji do Prahy. Jednání skončeno způsobem zvláště příznivým: panující kníže Jan II. z Liechtensteinu daroval jí Uměl.-prům. museu, kde od té doby vystavena byla. Tehda všichni jsme se domnívali, že historie kašny jest u konce. — Nesmím říci jen „náhoda“, bylo by to podecením hystrozraku a soudnosti, ale přece do jisté míry i náhoda ukázala Chytilovi i druhou část kašny, ale spojenou s míson jiné opět kašny v takový nový celek, že málo kdo byl by v ní poznal dřik a mísu Lobkovicke kašny Wurzelbauerovy. Roku 1900 byla kašna tato z Duchcova do pražského paláce valdštejnského převezena a před salou terennou postavena. Chytil pak navštívil o sv. Janě zahradu valdštýnskou, kašny si povšimnul a — výsledkem jest toto dílo, svatba skupiny Venušiny s původní fontánou, bohužel dosud jen na výborném světlotiskovém obraze Bellmannově; dojde ku trvalému spojení jich ve skutečnosti? ptáme se s autorem a ze srdce si to přejeme. V díle Chytilově, se vzácným vkusem a nádhrou vypravené, líčí se poutavě celé pestré dějiny kašny Wurzelbauerovy, opřené důvody a citáty snesenými s pilí a důkladností uznání hodnou. Spis připsán jest „příznivcem a přátelům Umělecko-průmyslového musea obchodní a živnostenské komory pražské“, jehož jest autor ředitelem a kde stojí skupina Venuše s Amorem s popsání kašny. Přejeme jen autorovi, aby přes úspěch morální zle se mu nevyplatila poznámka na titulním listě „Nákladem vlastním“.

Füor.

Antl Theodor: **Dějiny města Netolic.** Nákladem města Netolic. 1903, m. 8, str. 153, 5 vyobrazení.

Základem každé místní monografie bude vždy spolehlivý historický místopis, a toho u Antla nenalzáme. Antl nelokalisuje ani netolickeho hradiště s valy hliněnými (str. 5.), ani župního hradu (str. 6.), ani „castellum“ z r. 1405 (str. 12), teprve na str. 150. rozhoduje se pro hrádek u rybníka Mnichu. Město samo skládá se ze dvou částí: staré a nové. Stará stávala jistě již jako podhradí župního hradu kolem románského kostela sv. Václava, nová vznikla kolem r. 1300 u chrámu P. Marie, o čemž u Antla se dočítáme teprve na str. 91, v hlavě „O kostelích a kněžstvích“. Nesprávně umístěn „nový panský pivovar“, založený dle Březanova „Života pana Viléma z Rosenberka“ 1847 str. 237, r. 1579 na místě do Netolic do Petrova Dvora (str. 103.). Antl nepovídá ničeho o staré faře sv. Václavské, ničeho o školách, ničeho o význačných domech měšťanských, ničeho o opevnění města, ničeho o radnici r. 1751 v kasárna proměněné.

„Stručné dějiny města“ opírají se k r. 1088 o falešnou listinu krále Vratislava Erben „Regesta“ I. čís. 175.)! Z doby cca 1222 (Erben I. čís. 661.) uveden jest jako „castellanus“ netolickeý (str. 6.) Boluša; leč v listině samé marně hledáme, že by byl býval castellanem netolickeým. Tím zove se pouze v E. benoře rej-tráku! Stručné mínění Sedláčkovo („Hrady a zámky“ VII. str. 106, a XI. str. 272. o poměru žup netolicke a volyňské — jistě jest doloženější a tím správnější mínění Antlova (str. 6.–7.) Obsah konfirmace Přemysla Otakara I. z cca 1228 (Erben I. čís. 723.) a konfirmace Řehoře IX. z r. 1233, července 2. (Erben I. čís. 819.) se rozdí: v prvé jest řeč o „nonum forum et thelonium Baworowicium“, kdežto v druhé o „nonum forum et thelonium in Prachotie“, obsah není tedy souhlasný, jak tvrdí (str. 7.) Antl. Obsah listin 1262 led. 30. a 1271 říjen 16. není (str. 7.)

dosti přesně. Při listině 1281 led. 10. (Emler „Regesta“ 1308, Pangerl „Goldenkroner Urkundenbuch“ čís. 9.) iuta exempeo Netolických: „ab omni exactione et vexatione a, monetariorum, theloneariorum...“ Dávky Netolických u Zlatokorunskému, jak uvedeny jsou v listinách 1332 a 1343 srp. 1. (Pangerl čís. 40. a 52.) nejsou nedůležité byti uvedeny. Při panství Poděhusském (str. 11.) není a (Truhlář: „Urbář zhoří rožmberského z r. 1379“, Praha r. 38.) vesnice „Zabovresky“ s „XX lanei“. Od r. 1281 ce 14. či počátku 15. věku ztratily se Antlovi z rychty ké vesnice Lužnice, Ovesné a Plsakenhof a objevily se Merica“ (Vřes?, „Myxewycz“ a „Pilzel“ (str. 8. a 12.), ač erla str. 22 v pozn. snadno se přesvědčíme, že „Merica“ nice, „Myxewycz“ = Pangerlovým Owxewic = Ovesné a = Bilzel = Plsakenhof. Zástavní listy císaře Sigmunda ovi z Rožmberka na jmění a statky kláštera zlatokorun- z r. 1420 1. X. (Pangerl čís. 163.), 1422. 23. VIII. (tamt. D.), 1422. 27. VIII. (čís. 171.), 1422. 28. IX. (čís. 173.), 1. IX. (čís. 177.), pak listy krále Ladislava o vrácení těchto klášteru z r. 1456, 26. XII. (čís. 212.), 1457, 22. V. (č. 214), 22. V. (čís. 215.) a list císaře Bedřicha III. z r. 1459. (čís. 217.) zůstaly Antlem vůbec nepovšimnuty. Tim se vysvětluje jeho bezradnost str. 18. v poznámce: „Kdo ěl vlastně právo na Netolice? Čeští králové, klášter Zlatoký neb Rožmberkové atd.? Páni z Rožmberka záhy do- se vlivu na klášter a statky zlatokorunské, tomu na- je již listina papeže Jana XXII. z r. 1332, 12. V. (Srv. n „Acta Vaticana“), odtud také ta četná falsa, jimiž se z Rožmberka světovala právní ochrana a panství nad em Zlatokorunským (srv. Mareš Fr. v „C. H. I. str. 371 st.), ty průtahy s vydáním těchto statků, když jim byly cí- Sigmundem zastaveny. Tim byly jen jejich dávné tohly y a nároky, třeba neoprávněné, staly se konečně právem. cestou domohli se Rožmberkové Netolic. Nejdůležitější dějin netolických, doba Roubika z Hlavatce a léta 1611 jsou nakresleny neplasticky a neúplně; obraz jejich odkazováním k jiným kapitolám stává se mluhavým a rozumitelným. Bitvou bělohorskou přestávají dějiny města úplné, ač přece ze 17. a 18. věku dalo se uvéstí mnoho ých zpráv pro dějiny protireformace a poddanství. apitola „O občanstvu Netolickém. jeho zaměstnání, společích est nesouměrná, centrifugální, neucelující obrazu, nýbrž ej svým opakováním mnohých zpráv z prvé kapitoly a na další odstavec; vše četli jsme vlastně in nuce již , zde otiskují se jen některé echovní listiny, a to ještě ávně. Tak na př. listina cechu pekařského datována 711. 1402, ač Pangerl (l. c. čís. 206.) správně ji datuje 51. Tim ovšem se vysvětluje, že Antla zvláště zajímá, že heodrik a převor Gerhard toto rozšíření stanov čini s po- p. Oldřicha z Rožmberka, „pána našeho milostivého, již řecené městečko s jiným zbožím našeho kláštera zá- drží nyní a spravuje“ (str. 48.). — Pan Oldřich z Rožmberka se r. 1408 13. I. a r. 1402 10. VII. vládl již statky Zlato- kého kláštera! — Dokladem pro nesouměrnost jest otištění žida Josefa Jakuba, jež obsahuje str. 55.—65. Ač na mluví se o vyzdvižení cechu sladovnického, přece ještě l.—105. věnována zvláštní kapitola „Vaření piva od nej- dob až na naše časy“. „Vaření piva,“ čteme tu (str. 101.), ilo v starých dobách za živnost řemeslnou, nýbrž za ob- z té příčiny nevařili! též vřehnosti tehdy pivo nad svoji potřebu.“ A o 11 řádků níže: „Tito provozovali tedy piva právě tak řemeslně jako na př. pekari pečení ...“ Bylo tedy sladovnictví řemeslem či nebylo? Mluví ho o pivovarnictví, ale kde byl pivovar z r. 1579, jak y majetek města, jak přenesen teprve za Eggenberků na místo, o tom se nedočítáme ničeho. „O národnostních eh v Netolicích a blízkém okolí“ dalo se dobře promluvit řě „O občanstvu atd.“

arší dějiny školství omezují se na dvě zprávy! O parti- škole dvoutřídní s rektorem, dvěma officály a kantorem nstruكة ze 16. věku chovaná v městském archivu neto- již však Antlem nebylo použito. V kapitole „O kostelích stvu“ není vylouženo, kdy a kterak přestal byti kostel lava farním a kterak se jim stal chrám P. Marie, jak na ně upozornil proti Pangerlovi F. A. Borovský („Světozor“ 49.). Žádná zmínka neděje se u Antla o kapli sv. Gertrudy zrušené. Vypálení kostela P. Marie r. 1619 se tu to ne- jen na str. 53. se praví, že „ze 143 domů jich bylo se-

žehnuto 107 i s kostelem“, neřečeno však s kterým! O českých bratřích (sr. Slavík, Program gymnasia táborského, 1889, str. 19. a 20.) Antl vůbec neví.

„K dějinám obchodu a cest na Netolicku“ nebylo třeba voliti zvláštní kapitoly, poněvadž důležité řečeno již v „Stručných dějinách města“. Totéž platí celkem o hlavě „O válečných bězích“.

„O zámku Kratochvíli atd.“ vypravuje Antl, že kostelík P. Marie „byl tedy té doby (1589) dostavěn, anebo jen snad zvětšen a ve výzdobě zámku přizpůsoben, poněvadž starší leto- počet v kameni nad vchodem na kůr (1555) a gotická kružba oken k názoru tomu přímo vybízejí.“ (Str. 115.—116.) Antl tu pomíjí dvoje: 1. Nad kůrem nečteme letopočtu 1555, nýbrž 1585 a 2. Březan praví v „Životě p. Viléma z Rosenberka“ str. 304. výslovně: „Těž pán mezi všemi staveními v obofe netolické... též i kostelík postaviti dal.“ Kostelík byl stavěn současně s Kratochvílí. Z toho, že „r. 1694 (str. 128.) bydlel na „Iagrhause“ Domenico Pinqueti, malíř z Plzně a provozoval tam své umění“, usuzuje Antl neprávem, že vyobrazení Kratochvíle (str. 113.) jest dílem jeho. Obraz tento a obraz Netolic před titulním listem malovány jsou na jednom obraze, pocházejí z konce r. 1683 neb počátku r. 1684, poněvadž na obraze setkáváme se ještě s vy- sokou věží, jež r. 1684 vyhořela a snesena byla (srv. str. 128. k r. 1685), a poněvadž prostřední bašta, stavěná r. 1683 na zá- padní straně zámku, již jest dostavěna. Máme málo obrazů, jichž vznik dal by se tak přesně stanovití, jako právě u tohoto obrazu Netolic a Kratochvíle, poslého z ruky dosud neznámého malíře. Obraz jest nyní na Krumlově. Adolf Lud. Krejčík.

G. Kossina: Die indogermanische Frage archaeologisch be- antwortet. Sonder-Abdruck aus d. „Zeitschrift für Ethnologie 1902. Heft 5. Berlin 1903. 8“. 161—222.

Pan spisovatel je professorem německé archaeologie v Ber- lině a v stati do jisté míry polemické (proti Dr. Muchovi) vykládá své myšlenky a názory o pravlasti indogermanské a šíření se Areitů. Podle jeho mínění uznávají dnes všichni (!) až na Montelia evropskou pravlast Areitů: on sám v odporu k Penkovi, který za pravlast prohlásil Skandinávii, již na sjezdu v Kasselu 1895 vykládal, že pravlast Germanů prostírala se v obvodu nordické dolmenové keramiky (s hluboko vřáčeným ornamentem) a sice v již. Švédsku, Dánsku a severozápadním Německu (na východě až k Odře, na jih až k Magdeburku), kolébku ostatních Indo- germanů pak kladl podle Tomaschka na střední a dolní Dunaj. Tentokrát omezuje prof. Kossina pravlast i míní, že Indo- germané sídlili původně na území, které prve příšli pouze Pra- germanů, a dovozuje tudíž, že nordická keramika dolmenová je praarejská neb jak on se vyjadřuje indogermanská (šňdrová keramika je prý mladší, a páskovitá, kterou Much staví do po- předí v praarejské otázce, prý vůbec není arejskou). První pohyb je označen kulovitou amforou braniborsko-meklenburského typu, a sice jednou stranou na Sálu, druhou na Odru, do Haliče, ano až ke Kijevu. Ti na Odře jsou potomni Thrakové, kteří pak přešli do Sedmíhradska a na Balkán a pak do Malé Asie, ti v Rusku jsou Areitě asiatictí, kteří mnohem později, než se hlásá, přešli do Asie a pak Slované, kteří tu na východě zůstali sedět do VI. století po Kr. Na Sále vyvinul se vlivem nordické kera- miky tak zvaný Rösenský typ keramický, který pak rozšířil se k jihozápadu do Hessenska a na Rýn, a to byli Kelti a Italikové. Rozšíření Keltů do Francie a do Anglie nedá se stopovati; za to Italikové přešli na konci neolitu přes Švýcarsko a Tyrolsko do Italie a to byli Umbrové; odkud se vzali Latini, nedá se dnes povědětí. Na počátku druhého tisíciletí stal se nový pohyb od severu, vydělili se lidé únětického typu, o nichž praví p. 205.: Die Gräber von Aunjetitzer Typus zeigen neben nor- dischen Bronzen bereits eine dem Norden fremde Thunwaare, bekunden mithin eine neue Völkermischung von nordisch-indo- germanischen mit mitteldeutsch-nichtindogermanischen Stäm- men; dále vykládá podle manželového náramku u Glasince nale- zeného, že sáhali až do Bosny a soudí, „dass sie auf die Anfänge der illyrisch-griechischen Stämme zurückgehen, die bald (kolem r. 1600 př. Kr.) die Donau insgesamt überschreiten... Za doby mykenského sedělí prý na Balkáně, kde oddělil se Řekové a za vpádu Doriů (1200 př. Kr.) vniknou do Řecka a jsou cha- rakterisováni keramikou Dipyloňskou (nordisch-geometrischer Dipyloňstil) — která arci v únětické keramice zastoupena není, rovněž jako není ani u nás stopy, mimo několik kulovitých amfor, po keramice nordické, pod jejímiž vlivem státi má keramika Dipyloňská, formou i ornamentem od nordické úplně rozdílná.

O vlastních Germanech p. 207. „das Gebiet, das von jeher von Germanen besiedelt, bis zur Völkerwanderung niemals seine germanische Bevölkerung verloren hat, ein Gebiet, das ich als germanische Urheimath schon vor Jahren nachgewiesen habe, und dessen Südgrenze von Schwedt a. O. über Angermünde, Eberswalde, Spandau, Potsdam, Brandenburg, Genthin, Burg, Möckern, Gommern nach Magdeburg und dann nordwärts längs Ohre und Aller bis an die Weser verläuft. Seit der zweiten Hälfte der ersten Periode der Bronzezeit haben die Germanen aus diesem Gebiete heraus mehr als ein Jahrtausend lang keine gewaltigen Vorstöße nach Ost-, Mittel- oder Süd-Europa mehr unternommen und erst zu Beginn der Eisenzeit setzt von neuem eine germanische Eroberung Ost-Deutschland ein, die aber nicht von den norddeutschen, sondern von den skandinavischen Germanen ausgeht. Na konec vykládá, že zároveň hroby lužického a slezského typu děkují svůj původ Karpodákům, kteří za Herodota tu více nebyli a vysvětluje věc vnikáním uherských bronzových předmětů. — Tot jsou v krátkce náhledy uvedeného p. profesora Berlinské university. Dr. J. L. Pě.

Dr. Julius Naue, Die vorrömischen Schwerter aus Kupfer, Bronze und Eisen. München 1903. 4° p. 126. Mit einem Album, enthaltend 45 Tafeln Abbildungen.

Od první publikace své o bronzových mečích r. 1885 sbíral pan spisovatel pění a se zvláštní zálibou nově se objevivší materiál, který vzrostl netušeným způsobem, tak že na tabulkách vyobrazeno jest do čtyř set mečů, rozříděných podle typu, tvaru a výzdoby. Meč jest přirozeně pouze prodlouženým tvarem dýky a pan spisovatel odvozuje z měděných dýk na Kypru, v Syrii a v Egyptě (současně s první dynastií — podle hrobů Negadských) vývoj mečů z pouhé mědi hlavně na Kypru zaotupených, jež klade 3000—2500 let před Kr. Dle vzorů měděných mečů vyvinuly se meče bronzové, z nichž nejstarší známy jsou z pohřebiště Hagia Paraskevi a potom v kultuře t. zv. kypersko-kykladské (2500—1600) jsou význačné. Meče tyto mají poněkud úzký tenký řap pro dřevěný jilce, a další vývoj vyskytl se v mečích t. zv. Mykenských (1600—1200), kde řap stává se širokým a plochým se slabě vyčnívajícím okrajem a slabým půlměsíčkovým zakončením jílce. Meče tohoto typu pak přechly do Itálie s jedné, do Uher s druhé strany a odtud do země nordických (1200—1050); z nich vyvinul se i bronzový hallstattský meč, význačný pro starší kulturu hallstattskou, kdežto železný meč téhož tvaru označuje mladší kulturu hallstattskou (— 500).

Druhou význačnou skupinu tvoří meče s nýty, pro terramaru severoitalské a pak i naše a bavorské mohly charakteristické; v dalším vývoji přidán tenký řap na zachycení kostěného neb dřevěného jílce a z těch vyvinuly se meče s bronzovým jílcem. V terramarách objevují se již meče s cylindrickým br. jílcem, zakončené kulatou neb oválnou destičkou s hrbolem ve středu, jež jsou ve váleovité části buď hladké, neb několika žeběrky neb i prohlubenými žlábkou zdobené. Montelius klade tyto meče do několika období druhého tisíciletí př. Kr., Dr. Naue pak míní, že poslední sáhají snad až do VII. století. Z těchto mečů severoitalských vyvinuly se pak meče uherského typu, s cylindrickým neb i oválným jílcem, páskami reliéfními neb rytými zdobeným a zakončeným rovněž kulatou neb oválnou destičkou s výčnělkem uprostřed; bavorské meče jsou podobné, a oválným neb osmibokým jílcem a zdobené jsou rytými kroužky neb osovitými hřími; sáhají až do konce mladší doby bronzové. Z jihoněmeckých mečů vyvinuly se pak nordické meče s cylindrickým jílcem a oválnou destičkou, jež jsou bohatěji ornamentovány. Odchytky jsou poněkud meče v počtu Rhony rozšířené (typ Müriagských), jež mají jilce více ploché a prohlubením pro vykládání náš meče z Byzance). Do doby hallstattské klade Dr. Naue meče s oválnou destičkou jílce ve dvou spirálkách zakončené, a meče vyvinou se dýky hallstattské i laténské meče zakončené oválnou destičkou. Na konci připojena úvaha o železných mečích nordických, jakož i o mečích v Rusku, Švédě a v Anglii, a v závěru se vyskytujících. — Jelikoli tu autorovo stanovisko o bronzových mečích všech zemí a udání jen stručně, přesto je velmi zajímavé a přehledné, zejména pro nás, kteří se zabýváme vývojem mečů na každé straně. Dr. Pě.

Die Alterthümer unserer heidnischen Vorzeit, nach den in öffentlichen und Privatsammlungen befindlichen Originalen zusammengestellt und herausgegeben von der Direction des Römisch-germanischen Centralmuseums in Mainz. Mainz 1901. Band V. Heft I. str. 22, th. I—VI.

Znamení publikace Mohučského musea, kteráž od prvého dílu svého, dokončeného r. 1864 zaujímá v literatuře archeologické jedno z předních míst, dospěla právě k prvému sešitu pátého dílu; i můžeme říci, že nynější ředitelstvo musea Mohučského důstojně pokračuje v díle, jež téměř před půl stoletím započal znamenitý ředitel téhož musea L. Lindenschmit st. — Jako obyčejně je i v tomto sešitě 6 tabulek světlotiskových, z nichž prvá podává typy neolitické keramiky jihozápadního Německa s textem K. Schumachera; podány jsou ukázky z nedávno odkrytých hrobů kostrových typu Hinkelsteinského v poloze Rheingenu u Wormsu a z hrobů se skrčenými kostrami s keramikou volutovou z Flornbornu u Wormsu a přidány dvě voluty zdobené nádobky z Ilbenstadtu a Eichelsbachu, dále vyobrazeny tři nádobky ze zajímavého sídliště u Grossgartachu jako nový typ, který do literatury uvedl Dr. Schliz, a konečně vyobrazeny dvě nádobky z keramiky zvoncovité, nalezené u Stetten na Dunaji. — Na druhé tabulce, ku kteréž napsal text rovněž K. Schumacher, vyobrazeny ukázky bronzové kultury z kostrových hrobů, jež jsou jaksi pokračováním obyvatelstva neolitického a sice umístěna tu z Durynska ukázka z řídko vyskytující se tu hrobů únětického typu, kdežto jinak podány ukázky t. zv. starší bronzové kultury z kostrových hrobů na středním Porýní. Na tab. III. jsou ukázky z jihoněmeckých hrobů z kultury hallstattské s textem K. Schumachera a na tab. IV.—VI. vyobrazeny jsou nálezy z kostrových hrobů doby merovejské, k nimž text napsal Dr. L. Lindenschmit ml.

Dr. Pě.

Martina Koldár, Českomoravská heraldika I. Část všeobecná, již upravil August Sedláček. V Praze 1902. Nákladem České akademie. 8° 436.

Vlastivěda moravská. I. Země a lid. R. Dvořák, Dějiny Moravy (sv. 4. od r. 1643—1792). 8° str. 621—984 II. Místopis. Dějepis Brna. Na základě pramenů napsal Dr. Fr. Šujan. Nákladem masejního spolku. V Brně 1902. 8° 355.

A. Haškovec, Porculán. Část prvá. Otisk z časopisu pro průmysl chemický, roč. XII. V Praze 1902. 8° 39.

J. Gloz, Děvín a Velehrad, v Brně 1902. 8° 51.

Právek. Ústřední list pro praehistorii a anthropologii zemí českých. Vydavatel a redaktor J. L. Červinka v Uh. Hradišti na Moravě. 1903. Seš. 1., 2.

Nový orgán pro praehistorické badání vychází v dvouměsíčních sešitech a přináší odborná pojednání praehistorická, zprávy o nových nálezech a hojně referáty literární.

L. Šnajdr, Jak soudí Montelius o nejstarší době bronzové. Otisk z Čas. přátel Starož., roč. X.

— Měděné sekryky z okresu královéhradeckého. Otisk z Pravěku č. 1.

Dr. M. Much, Praehistorischer Bergbau in den Alpen. Separatabdruck aus der Zeitschrift des deutschen und österreichischen Alpenvereins. Band XXXIII. 1902. str. 25 th. 6.

M. P. du Chatellier, Un âge du cuivre ayant précédé l'âge du bronze a-t-il existé en Armorique? Extrait du Bulletin de la Société archéol. du Finistère, Quimper 1903.

Schlesiens Vorzeit in Bild und Schrift, Herausgegeben von W. Grempler und H. Seger. Neue Folge. II Band. Jahrbuch d. schlesischen Museums für Kunstgewerbe und Alterthümer, Band II. Breslau 1902. 4° 215, s četnými obrázky a tabulkami.

Časopis moravského musea zemského. Vydává Moravská musejní společnost (česká sekce). Redaktoři F. Rypáček a Dr. F. Šujan. V Brně 1903, roč. III., seš. 1.

Československé letopisy musejní. Věstník musej a archeologů československých. 1903, roč. I., seš. 1—3. S příl. „Numismatické štítky“ list 1—4.

Th. Antl, Staré písemnosti města Třeboň. Třeboň 1903. 16° 108.

Časopis České akademie a Archeologického Sboru Musea království Českého.

Časopis české společnosti „Unie“ v Praze.

Antické intaglie na románském plenáři Nosticově.

Obr. 1.

Kámen s reliefním obrazem sv. Petra.

Obr. 3.

Kámen s relief. obrazem Krista.

Obr. 2.

Kámen s reliefním obrazem světce držícího
v ruce ratolest.

11

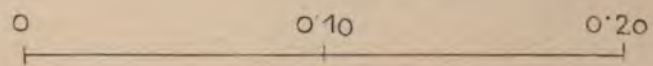
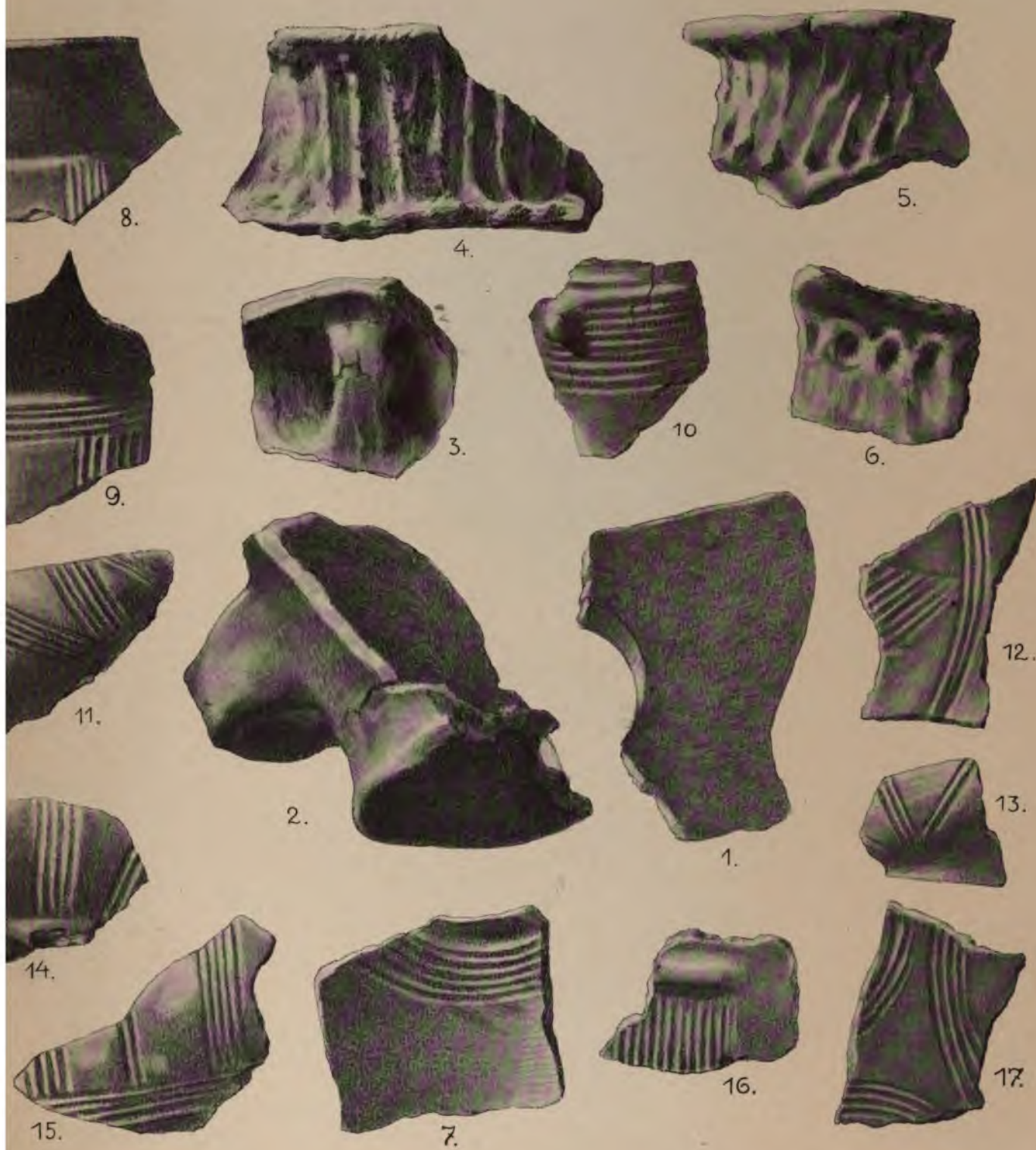
12

13

14

Předměty ze dvou kulturních jam u Chrásti. (Velikost $\frac{1}{2}$.)

Střepey z kulturní jámy u Klatov.

1000

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES
ART LIBRARY
FEB 14 1977

PAMÁTKY

ARCHAEOLOGICKÉ A MÍSTOPISNÉ.

Organ Archaologické komise při České Akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění
a Archaologického sboru Musea království Českého.

Redaktor:

Dr. Josef Lad. Plč.

Dílu XX. sešit VI. Roku 1903.

OBSAH:

- Pozůstatky románského chrámu sv. Víta zbudovaného na hradě Pražském Spytihněvem II. a Vratislavem II. Podává Dr. A. Podlaha. (Tab. XXXIX.) Str. 369.
Řezba v aloni Popisuje Bohus. Čermák. Str. 379.
Památky z komendy pruských rytířů v Drobovicích u Čáslavě. Popisuje Kliment Čermák. Str. 381.
Reliquiové desky Strahovské. Podává Dr. A. Podlaha (Tab. XL.—XLI.) Str. 382.
Kaple v „Kajetánce“ u Prahy. Podává Dr. A. Podlaha. Str. 389.
Předhistorická hradiště v okrese koufimském. Napsal J. Kremla. (Tab. XLII.—XLIV.) Str. 395.
Kde ležel hrad Oldřich? Napsal Jan Hellich. (Tab. XLV.) Str. 405.
Chalupníci na Litomyšlsku. Napsal Ant. Tomíček. Str. 423.
Zajímavější ustanovení cechovních řádů v Blatensku. Sděluje Josef Siblík. Str. 425.
Zprávy a drobnosti: Bohoslužebné věci kostela Zderazského v Praze roku 1524. Str. 431. — Zlomek náhrobní desky mramorové. Str. 433. — Svršek ostění z portálku got. kostelíčku sv. Václava v Rosicích n. L. Str. 433. — Nález bronzů u Chrástí. Str. 435. — Literatura. Str. 437.

V PRAZE.

Nákladem Archaologické komise při České Akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění
a Archaologického sboru Musea království Českého.

V komisi knihkupectví Fr. Řivnáče v Praze.

1903.

Obr. 1. Jeden z výklenků románské krypty.

čátku správně soudil, že nalezené zbytky nejsou pozůstatky stavby centrální, nýbrž podélné nějaké stavby chrámové.⁶⁾ A na základě nalezených zbytků zrekonstruoval dopodrobna vzhled bývalé krypty. (Viz na obr. 3. podélný a na obr. 4. příčný řez krypty.) Byla to úhledná, 9·4 m v západní části, 11·6 m ve východní části široká, 15 m dlouhá a 3·45 m vysoká prostora, rozdělená pěti páry sloupků uprostřed řadou stojících ve tři části. Velmi malebně působí výklenky v oblé části západní a v rovné části východní.

Osa krypty odchyluje se o 11° od osy gotické stavby chrámu svatovítského.

Není nyní již pochyby, že krypta tato jest pozůstatkem chrámu zbudovaného Spytihněvem II. a Vrati-

⁶⁾ Viz výroční zprávu jednoty Svatovítské z r. 1877—1878.

slavem II. Jest to krypta jednoho z obou chorů, o nichž ze starých zpráv se dovídáme, že ve zmíněném románském chrámu se nalézaly.

Jelikož hlavní chor, zvaný chórem sv. Víta nebo sv. Václava, obrácen byl zajisté k východu, náleží tato krypta k západu obrácena druhému chóru, totiž choru Panny Marie. Ze starých zpráv dovídáme se jména obou krypt: jedna byla zvaná kryptou sv. Martina, druhá kryptou sv. Kosmy a Damiana⁷⁾ anebo také kryptou sv. Gaudentia. Která z těchto dvou krypt jest totožna s kryptou objevenou, nelze s jistotou říci. Soudíme však, že jest to krypta sv. Martina, z níž tělo knížete Břetislava II. v ní pochovaného teprve roku 1373 bylo přeneseno z původního hrobu („de antiquis sepulturus suis“) do nového chrámu, kdežto o kryptě sv. Gaudentia zmiňuje se Beneš z Weitmile r. 1374 jakožto o dávno zbořené.⁷⁾ Stála tedy krypta sv. Martina déle, což vysvětliti možno jen tím, že nalézala se v západní části románského kostela, jež teprve později byla zbořena.

Než, i stopy ostatních částí chrámu Spytihněvova byly na-

lezeny. Při vykopávkách v přízemí veliké věže nalezeny byly, dolejší části dvou čtyřbokých románských pilířů, jež stály rovnoběžně s osou nalezené krypty a tudíž patrně k lodi basiliky Spytihněvovy náležely. (Viz půdorys na tab. XXXIX. a obr. 5.)

Pilíře tyto, z opukových kvádrů stavěné, měly nízkou, nahoře sešikmenou patku.

Ze vzdálenosti těchto pilířů od osy staré krypty lze stanoviti šířku hlavní lodi chrámu Spytihněvova přesně na 10·8 m. Předpokládajíce pak, že lodi boční o polovici byly užší, obdržíme šířku jejich 5·4 m.

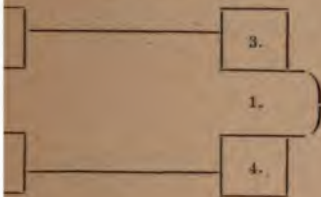
⁶⁾ Prameny II, 187; Pram. II, 344—345; Script. rer. boh. II, 422.

⁷⁾ „Et quia olim, dum rumperetur ecclesia Pragensis antiqua multa episcoporum corpora sunt obruta et deperdita in crypta sancti Gaudentii . . .“ Script. rer. boh. II, 422.

ovná zdiva od polokru-
závěru krypty k severu
u jdoucí zdají se nasvěd-
lodi křížové.

ředpokládáme-li dále, že
ní polovice chrámu Spy-
ova byla symmetrická po-
ápadní, můžeme přibližně
trouvati celkový půdorys
a zároveň naznačiti si-
eho v půdorysu nynějšího
; učinili jsme tak na

šlku chrámu Spytihně-
všem zjistiti nemůžeme;
menším však byl zajisté
ubý, jak jsme jej v pů-
ém náčrtku naznačili.
které ze známých částí
chrámu lze lokalisovati
m náčrtku asi takto:

1. Chór (sv. Víta nebo sv. Vá-
2. Druhý chór (Panny Marie).
3. Krypta (kaple sv. Michaela).
4. Kaple sv. Václava.

osida hlavního chóru sta-
ostela zasahovala by dle
náčrtku až k druhému
pilíři hlavní lodi staré
části, a stará kaple sv.
a padala by asi v místa
kaple téhož světce.

k z půdorysu našeho jest patrné, bylo nutno,
než k stavbě nové kaple Svatováclavské a oné
ysokého chóru, kde stojí královské mauzoleum,
kročilo, strhnouti východní apsidu i s bočními
i a asi dvě travě lodi starého chrámu. Že tomu
atečně bylo, vysvítá také z toho, že r. 1886 při
základu pro novou ukončující zeď mezi věží a
íclavskou kaplí přišlo se ve starých základech
i na románské architektonické úlomky⁹⁾ patrně
fené části starého chrámu pocházející. Možno, že
ch architektonických částí ze staré zbořené kaple

Obr. 2. Část zdiva románské krypty s polosloupem.

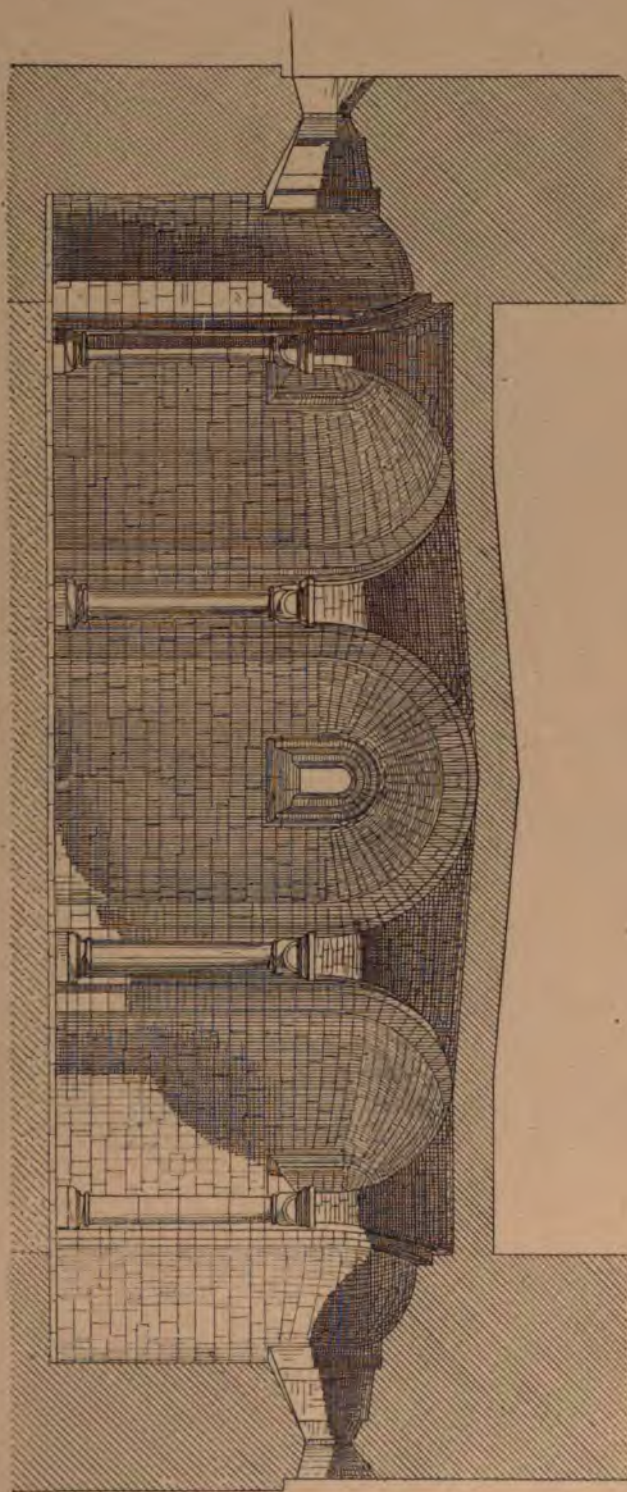
Svatováclavské užito bylo při stavbě kaple nové, ze-
jména k výzdobě portálu.⁹⁾

Rovněž tak vysvítá z našeho plánu, že v době,
kdy přikročeno bylo k stavbě věže a přiléhající k ní
na západě kaple, musil stržen býti téměř celý zbytek
starého chrámu až na část krypty, jež v zemi až do
našich dob se zachovala.

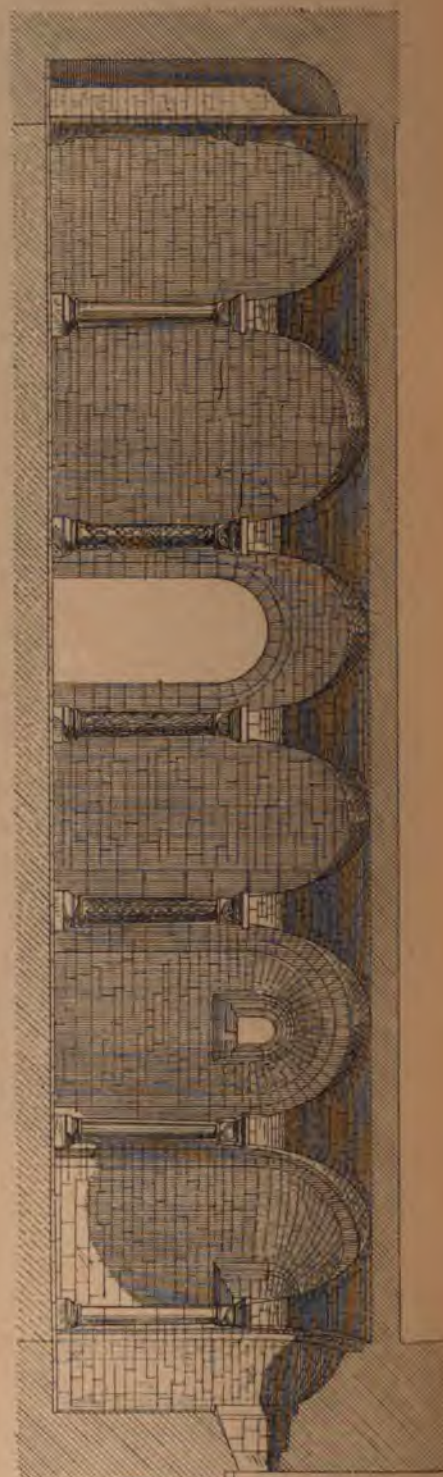
O přibližné podobě půdorysu chrámu Spytihněvo-
nemůže nyní býti pochybnosti. Byl to chrám se dvěma
chory, z nichž jeden byl při východním, druhý při západ-
ním konci chrámu.

Pam. arch. XIV, 378.

⁹⁾ Srovn. Pam. arch. X, 646.

Obr. 4. Příčný řez krypty.

Obr. 3. Podélný řez krypty.

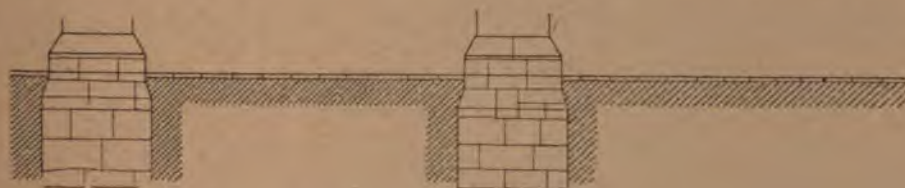
Dva chory byla specialita románských staveb německých z IX.—XII. století. K stavbám takovým náleží na př. kostel sv. Salvatora ve Fuldě, klášterní chrámy ve sv. Havlu (St. Gallen) a v Rychnově (Reichenau),

dóm v Brixenu.¹⁰⁾ Časem upadlo i v Německu v zapomenutí, jaký byl původ a účel takovéto dispozice budov

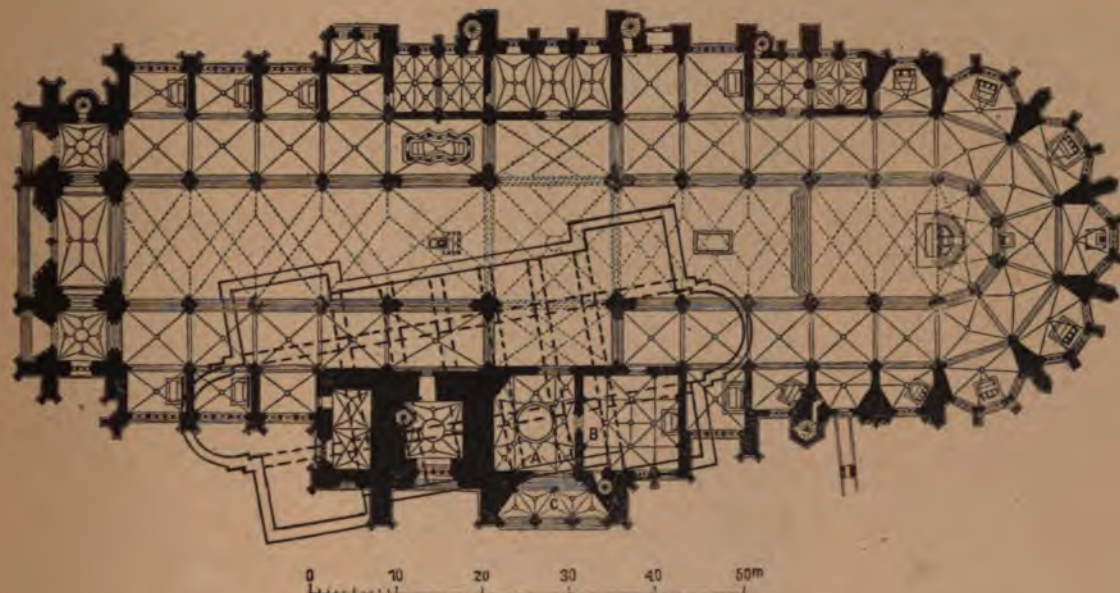
¹⁰⁾ Neuwirth, Geschichte der christlichen Kunst in Böhmen bis zum Aussterben der Přemysliden, 27.

chrámových. Odvozovali ji z tvaru lodi jakožto prototypu budovy kostelní a dovolávali se při tom výkresu z devátého století s plánem kostela dvouchorového, který tu má skutečně podobu lodi. Znamenitý badatel archaeologický Binterim mínil, že jeden chor sloužil k bohoslužbám všedním, a druhý k bohoslužbám slavným.¹¹⁾ Historik umění Kugler vyslovil domněnku, že dva chory byly zřízeny vzhledem ke střídavému zpěvu liturgickému, jež přednášely dva sbory zpěváků. Ale

Na doklad toho uvedl dva příklady: katedrálu Mohučskou a Angšpurskou, kde až dosud udržely se lokální názvy: pfarrchor i pfarrthurm.¹²⁾ Na archaeologickém sjezdu Hildesheimském r. 1856 byla probírána otázka chronologická: který jest nejstarší známý kostel o dvou chórech? Ukázalo se, že jest to benediktinský kostel ve Fuldě, založený sv. Bonifácem. Hlavní oltář umístěný v apsidě východní posvětil sám sv. Bonifác ke cti sv. Salvátora. Když pak potom r. 755 přivezeno

Obr. 5. Pilíře v lodi románské basiliky.

Obr. 6. Situace půdorysu chrámu Svytlivněvova v plánu nynějšího domu Svatovítského.

učenému tomuto protestantu vytkl Boisserée neznalost liturgie katolické, dovodiv, že domnělé dva chory zpěváků byl vlastně chor jeden ve dvou odděleních, z nichž každé mělo místo své při jedné z obou podélných zdí presbytáře, a že ježto zpívala obě oddělení společně, nemohla býti daleko od sebe. Chrám dvouchorový vykládal Boisserée tím způsobem, že v dobách, kdy kostely katedrální i klášterní bývaly zároveň také farními, nutno bylo budovati zvláštní chor pro mnichy nebo kanovníky a zvláštní chor pro duchovenstvo farní.

¹¹⁾ Denkwürdigkeiten der christlichen Kirche IV, 68.

bylo do Fuldy tělo sv. Bonifáce, přistavěn byl na straně západní k uložení těla tohoto svatého mučedníka výklenek oltářní, z něhož při pozdější přestavbě kostela vytvořil se druhý chor, západní. Tím vysvětlena genese dvouchorového systému. Při té příležitosti bylo poukázáno k tomu, že onen náčrt dvouchorového kostela z devátého století pocházející byl zaslán do kláštera sv. Havla z Fuldy. Mimo to bylo doloženo, že i dva chory katedrály Mohučské byly založeny ke cti dvou patronův, jimž kostel byl zasvěcen: východní s oltářem

¹²⁾ Sulpic Boisserée, „Denkmale der Baukunst“ str. 10.

hlavním ke cti sv. Štěpána a západní k cti sv. Martina. Uvedeno bylo ještě několik příkladů kostelů dvouchrorových a konstatováno, že hlavní sv. patron kostela měl zpravidla svůj oltář v choru východním¹²⁾ a druhý

v choru západním. Ve chrámu Spytihněvově připomínal druhý chor, Panně Marii zasvěcený, patrně kostel Panny Marie, jenž před tím na hradě Pražském stával.

¹²⁾ Quast und Otte, Zeitschrift I, 276; Otte, Handbuch (4) 42; též Geschichte der deut. Baukunst I, 151, 273; Dehio I, 167;

Tadeusz Wojciechowski, „Kościół katedralny w Krakowie“, Kraków 1900, str. 202.

Řezba v sloni.

Popisuje Bohus. Čermák.

Správě krajinského musejního spolku na Mělníce podařilo se získati koupí destičku ze sloni, ozdobenou vypouklou řezbou, která jemným způsobem práce, uměleckým rozvržením předvedeného námětu a celkovou úpravou podobá se býti buď částí diptycha aneb spíše pravým křídlem vzácného skládacího oltářku. Velejemná řezba tato, ač rozměry drobná, náleží nyní ku předním ozdobám sbírek musejních a proto máme za to, že popis a obraz zajímavé té práce i širší povolané kruhy může poučati.

Tabulka jest podoby obdélníku, 93 mm dlouhá, 53 mm široká a 45 mm vysoká. Na rubu jest úplně hladká, lícni část bohatou, umělecky stilisovanou i provedenou řezbou vyzdobena. Podél okraje obdélníků jest rámeček, při delších stranách 2 mm, dole a nahoře při kratších stranách 3 mm široký.

Řezba rozvržena jest tak, že figurální relief představující „Umučení Páně“ vyplňuje asi dvě třetiny a architektonická ozdoba hoření části jednu třetinu celé orámované plošky, skoro 50 cm² měřící.

Poněkud v levo od střední svislé osy zobrazen jest v pozadí kříž, jehož příčné břevno ku pravé straně se sklání, řezba kříže provedena jest mírně vypouklé, na křížovním těle Spasitelovo v póse neobyčejně účinné. Mrtvé tělo vlastní tíhou hluboce pokleslo, hlava bohatými kadeřemi zastíněná, jež spjaty jsou páskou, spočívá

na pravém rameni, tvář kryje silný plnovous. Tělo zobrazeno jest v plné síle, rána pikou v pravém boku nápadně hluboko leží a široce zeje. Rouška na způsob krátké sukně kryje ještě kolena a část lýtek, nohy jsou poněkud od kolen pootočený a chodidla křížem se kryjí, při čemž levá noha téměř úplně pravou přikrývá. Hřebů na okončetinách vůbec viděti není, zuzáornění kříže v dolní partii jest nezřetelné.

V pravo pod křížem stojící vyobrazena jest matka Ježíšova, klonící hlavu bolem stíženou k mučenému Synu a klesající pod dojmem utrpení. Paže odevzdaně k zemi klesají a ruce od těla směřují, pravá noha v postoji výkročném ku Kristu míří. Po její stranách zříme dvě ženy. V evangelium podle sepsání sv. Jana čteme: Stály pak u kříže Ježíšova matka jeho a sestra matky jeho Maria, manželka Kleofášova a Maria Magdaléna.

Obě tyto ženy pečlivě Marii Pannu v bocích podpírají, hlavy mají nachýlené a výraz v tvářích lítostivý. Všechny tři Marie oděny jsou jednotným rouchem na způsob dlouhé košile v bocích podvázané, krk, obličej a ruce jsou volny. Hlavy žen přikryty jsou šatem stejného střihu, vlas není

viditelný, neboť šat na hlavě celé téměř, krk, ramena a ještě část paží přikrývá. Pod rouchem, volně v záhybech splývajícím, naznačena jsou obutá chodidla.

Po levé ruce Kristově jest druhá menší skupina: téměř celé popředí zaujímá postava sv. Jana Evang

Umučení Páně z XV. stol.

za ním zřetelný jsou dvě hlavy zákonníků. Pravá ruka Evangelisty podpírá lehce hlavu dlouhým a hojným vlasem pokrytou, v levé drží knihu. Tělo zahaleno jest tímž jednotným, v boku staženým rouchem, ale postavu kryje ještě svrchní šat přehozený v uměle vyznačených záhybech; pod šatem patrna jest obutá noha.

Za sv. Janem povýšeně tísni se hlavy dvou židovských zákonníků, plným vousem ozdobené, mající ony známé starozákonní čepice, přednější na prsech tiskne ruku, zadnějšího čepice jest nápadně vysoká. Mimo popsané tuto části není z těl těchto dvou postav ničeho více viděti.

Hoření třetina tabulky jest vyzdobena architektonicky; celá ploška rozvržena jest na tři stejné dílky, které shodně vyplněny. Tři lomené gotické obloučky, spočívající na konsolkách, sesíleny jsou uvnitř jednoduchou kružbou jetelovou, která částečně kryje příčné břevno kříže a levou ruku Kristovu, nad obloučky jsou sesílené lomeničky vyplněné prohloubenou trojčpou kružbou. Po stranách krokví jsou vždy dva gotické kraby pravidelně proti sobě položeny, vrchol lomenice zdobí poměrně dosti široká kytka. V polích trojúhelných, která vedle ozdobených lomenic povstala, vyhloubeny jsou drobné kružby, které jsou této architektonické části spíše na újmu.

Pod horním okrajem rámce vyvrtány jsou dva malé otvory asi ve středu délky, vzdálenost otvorů měří 10 mm; máme za to, že tyto dírky později byly učiněny, když destička osamotněla a byla na zeď zavěšena. Po levém okraji při rámci jsou dva původní otvory, jich vzdálenost obnáší 55 mm, tyto prostupují desku od lícni strany až na rub, kromě těchto jsou ještě třetí otvorky těsně u předcházejících, které se

strany v lícni plochu jsou vrtány. Na těchto dvou párech otvorů byla nějakým způsobem připevněna buď druhá stejně velká tabulka aneb spíše větší hlavní destička oltáříku.

Naše řezba pochází již z doby valně pokročilé, jest dílem XV. století, a proto nezdá se býti diptychem v pravém slova smyslu, neboť tato vyskytují se mnohem dříve a hlavně za doby císařské v Římě. Později upotřebovány byly vzácné takové řezby, prováděné v sloni, dřevu zimostřázu, neb z drahých kovů na desky knih církevních a poměrně málo ukázek dochováno našemu věku. Z nejznamenitějších kusů, skoro veskrze V. a VI. stol. po Kr. náležejících, známe ono z roku 416, nacházející se nyní v královské bibliotéce v Berlíně, jiné desky nacházejí se v Halberstadtu, na těchto patrna jest proměna původní desky konsulární v křesťanskou připojením nápisu, známější jest deska diptycha Areobindova, pocházející z r. 503 po Kristu, chovaného v městské bibliotéce curijské a deska z roku 517 v národní bibliotéce v Paříži.

V dobách pozdějších křesťanství biskupové v různých provinciích udržovali diptycha, zevnější jich stěny ozdobovány obrazy Krista, Marie Panny s anděly, apoštoly a svatými po stranách. Uvnitř na rovných deskách nacházel se buď seznam nejvyšších duchovních vrchností aneb jména dobrodinců chrámu.

Tato diptycha kostelní bývala na oltářích vystavována a jemné tyto řezby přetrvaly věky, později pak vyvinuly se z nich malé skládací oltáříky, jichž částí jest nepochybně naše řezba, z těchto pak přirozeně vznikly velké skládací oltáře a velké desky diptychové zasloužilých fundátorů chrámů, jakých podnes dosti zachováno.

Památky z komendy pruských rytířů v Drobovicích u Čáslavě.

Popisuje *Kliment Čermák.*

Kláster německých rytířů založil v Drobovicích r. 1252 Jan z Polné*) a vystavěl tam dle pokračovatele Žďarského letopisu nádherný chrám Panny Marie. Když potom němečtí rytíři u nás se hluboce zakotvili a měli v král. městech přívouzný jazykem sousedy, vzráhalo se zboží komenda klášter Drobovský nejen že měl dva chrámy, výstavný palác, konírny pro 300 rytířů, silnou zeď ohradní s branou, věžemi a fortanou, kolem níž proudila Brslenska. Za vodou pak stál špýchar i klášterský hřbitov v místech nynějšího hřbitova evan-

gelického. Onačejší osoby pochovávány v chrámech klášterských.

Za největšího rozkvětu patřily ku komendě v Drobovicích vsi v Bračicích, Tupadlech, Potězích, Příbyslavicích, ve Březí, v Zálesí (Zamplez), ve Vinařích, Čihošti, les Lubický atd. a r. 1310 dosáhl klášter od synů Bleha z Chlumu i podací kostela v Čáslavi a dle svědectví zem. komthura Vil. ze Schönburgu z r. 1459 měl rád podací před válkou husitskou též v Kolíně a Ústí n. L. *)

*) Erben: Regesta Boh. I. č. 1064 str. 504. 7. Jul. 1242 Burglin.

*) Dr. Frind: Kirchengeschichte Böhmens II. 245 a 246.

Obr. 1. Nádobka žlutě polévaná z Potěh u Čáslavě
(s groši Václava IV.)

Král Václav IV. záhy uznal vypínavost cizího řádu, zabral r. 1411 zboží jeho,* a ke konci jeho panování klášter byl sešlý a zchudnul. Když válečné vojsko Žižkovo táhlo v dubnu r. 1421 na Vilimov, nemělo odporu na chatrné tvrzi. Potom již pustnula komenda i vydána císařem r. 1436 Jiříkovi z Vismburka spolu se Žleby, Chotěboří a Vigštajnem v zástavu.** V následujících dobách pustnula komenda stále a mluví se o ní jako o ssutinách, kde brán kámen ku stavbám panským. Posledně zpustlý klášter ještě na poschodí vysoký obourán, když stavěli robotníci r. 1750 císařskou silnici z Ném. Brodu na Čáslav do Kolína. Stavivo komendy bráno tu na šterk silniční a v 18 i 19. století všesky vynikající stavby srovnány se zemí a rozebrány na okolní statky a chaloupky. Z hrdé někdy komendy zůstal název „na klášteře“ v nejdolejší části vesnice Drobovic při potoku Brslence, v náhon mlýnský a jalovou struhu rozdělený.

Celé území někdejší komendy pokládá se nyní za lom kamene. Když tu chce někdo stavěti, vykopá nejprve hojnost lámaného kamene, náhodou najde i tesané kvádry a skoro vždy hojnost lidských kostí, uhlí, škváry a popel.

*) Archiv v Kralovci.

**) Archiv Čes. II. v registrech nálezů.

Sbírám na komendě od let chlapeckých. Na někdejší třešňovce u hřbitova, při potoku, často jsme vyhrabávali množství zubelnaté pšenice a cihly z někdejší sýpky.

Hned v sousedství u hřbitova při kopání jam na stromy uhozeno na kostry lidské a při nich bývaly přezky, ostruhy, broty střel čtyřbokých a nalezeny tu groše i parvy krále Jana L. a Karla L. V nedalekém sousedství u rybníka Topicka za Dubým mlýnem vykopal dělník plnou nádobu grošů Václava IV. a železný sekáč. Pěkný, žlutě polévaný pohárek z Potěh (obr. 1.) s groši Václava IV. také pochází asi z posledních let komendy. Pohárek okrášlen ježkovitě pupeny na celém povrchu a byl původně přikryt železnou destičkou okrouhlou.

Někdejší čilý předseda „Včely“ p. Jan Hendrich a moji žáci a žákyně snášeli po dlouhé časy rozličné náhodou nalezené artefakty, jež dále uvádím.

Ve dvoře u p. V. Vančury našel jsem branku (obr. 2.) železnou s příčnými pásy a se zámkem (obr. 3), jež nyní v musejní chodbě zazděna. Táž bývala původně okrášlena růžicemi. Též klíč k velikému zámku prvotně byl v domácnosti chován, ale pak pohřben.

Z nalezených památek nejzajímavější jsou: Dva kachly renesanční, pak kotvice, ježky či hvězdy (obr. 4.) ze dvou hřebíků zkroucené, jež pěší vrhali na zemi, aby se útoku jezdců ochránili. Máme takové i uměleji zhotovené ze žleby a z Chlomku od G. Jeníkova. Na středověkých tvrzích často vyskytají se 38—45 cm dlouhé a široké tesáky a dlouhé nože.

Obr. 2. Branka z komendy v Drobovicích.

Chováme ve sbírce jiné z Litošic a z tvrziště na Hološínách u Hraběšína. Zajímavá jest též sponka mosazná na knihu s nápisem *maria* v minuskule na přičce vyrytém (pod poklicemi). V základech komendy vyskytl se provrtaný *mlat* či spíše *rádlo* amfibolitové, jež patrně náleží ke kultuře neolithické, jejíž sledy doká-

jako noseček dole provrtaný a převeliké množství střepů neokrášlených v popelu.

Na komendě objevovány podobné s vlnovkou i s pruhy a s poklicemi k nim naležitými. Zvláštní jsou části kachlů s vytlačenými plasticky koly a se značkou šípu, skříženým háčkem s dvěma křížky (obr. pod ježkem).

Obr. 3. Zámek z branky v komendě v Drobovicích.

Obr. 4. Památky z klášterišť v Drobovicích.

zány pod základy klášterními. Sám jsem tu vyhrabal střepy s jemným tečkováním, jak se také někdy vzácněji najdou mezi keramikou s volutovými ozdobami v neolithické osadě v sousední cihelně páně Chadrabové.

Z keramiky hradištné sebráno mnoho střepů s vlnovkou i přeslenů proti komendě na skále při cestě k Potéhám jdouc, ač tam také ještě dvě neolithická sídla zjištěna, jedno obdobné onomu z cihelny, druhé mladší, kde na ezeny kamenné sekery, parohová motyka

Na obr. 4. nahoře vidí se hrdlo lábve z bělavé hlíny, kromě toho nalezeno více přeslenů a miskovitých lampiček. Nože zdejší mají rovný hřbet a hrot na konci vzhůru obrácený, jako nože z Hrádku v Čáslavi. Také srp úzký podobá se hradeckým. Část nůžek vidí se vedle ježka, podobné máme z hradu Chlumu. Oštěpy mají jednoduchý hrot a šípy jsou čtyřboké.

Klíče mají rukojeť velmi rozmanitou, od pouhých plošek různicovitě upravených (jako též klíč ze staré

Zbyslavě) do okrouhlých ok i čtyřbokých gotských tvarů; též zuby jsou velice rozmanité. Na zámku z branky 31 cm dlouhém a 20 cm širokém se vidí, že zalehal na dva západy; obvyčejnější jsou tu *kladky* s kruhovitou klíční děrou. Možná, že do těch šly klíče s pérem, jako nalezen na hradě Chlumu.

Ostruby bývají s bodcem i s kolečkem, třmeny půlkruhové neb kruhové, podkovy menší, široké, k zubům stažené. Také nalezeny části řetězů a mnoho hřebů dlouhých a skob, jimiž také rakve bývaly přitaženy.

Celý pahorek v dolině kolem dávného chrámu byl kostnicí; nezřídka povalovaly se kosti a lebky lidské i vedle hnojišť. Blíže hřbitova již v poli u potoka uhozeno na studnu z veliké části kostmi lidskými vyplněnou, což upomíná na studnu v dívčí škole v Čáslavi, kde bylo mnoho set koster, kostra psa a nádoby s hubatkou i hrnce do 12. století, kdy tu bývala studna. Později vzdělány na studni v Čáslavi městské náspy a zase teď proměněna dle původního účelu v studnu se špatnou vodou.

Málo zde zbylo architektonických ozdob. Zachována část gotské kružby z opuky a zbytek kroupky kamenné. Hrdlo nádoby v podobě šíje koňské upomíná na akvamaily; též střep hnědě polévaný v ssutinách objeven. Ostatní soustavné badání r. 1897 na klášteřišti v Drobovicích vypsál jsem s říd. uč. Em. Klimplem ve svém „Věstníku českosl. musej“ v díle II. na str. 78., 81., 123. a 129., kam odkazuji.

Tehdy objeveny v choru zapadlého chrámu čtyři náhrobní desky, z nichž nejsevernější nese opis ✠ HIC IHCE - - - (1/4 odražena) K (Z?) DGVS | CIVIS . DE . ZK.

V hrobech nalezeny hřeby a skoby z rakve, pod IV. deskou objeveny i železné přezky z pasu, právě tak, jako bylo námi zjištěno v hrobech nějakých horníků z konce 13. a ze začátku 14. věku vedle nekropole lužického rázu nad rybníkem Zemánkem v Čáslavi, v poloze, která kdysi jmenovala se „na vinici“, a kde by hledati bylo již v 16. stol. zaniklý kostelík sv. Martina za starou hutí nad hrází rybníka Podhradišského či rychtářského.*)

Zvláštností také bylo, že v hrobě s deskou objeven plát stříbrný českého groše již zcela otřený.

Na klášteře zjištěna v Drobovicích 2 m tlustá hlavní zeď chrámová i zbytky zdí v káru. Odtud ku západu při stavbě domku p. Brokenického č. 103. objevo kus zvonoviny slité, a posud před domkem šikmo přes uličky běží v dláždění základy dávné jakési zdí a v domku dolejších zbyla ve sklepe stará šje.

Chtl jsem v přítomném shrnutí nálezy po 40 let na klášteřišti sebrané ve spis úhrnný, aby i budoucí pamětníci a sběratelé věděli, za jakých poměrů a kde nálezy činěny.

*) Archiv m. Čáslavě list němec. A 4. z 24./6. 1383.

Reliquiové desky Strahovské.

Podává Dr. Ant. Podlaha. (Tab. XL.—XLL.)

Na hlavním oltáři kaple sv. Voršily v chrámu Strahovském upevněny jsou dvě drahocenné reliquiové desky středověké, z nichž zejména jedna bohatou výzdobou vyniká. Jest 48 cm šir., 66·5 cm vys. Zhotovena jest ze zlaceného stříbra. Skládá se z plochého rámce a z vnitřní, o něco prohloubené plochy. Rámec ozdoben jest symetricky rozloženými perlami a drahokamy, v rozích pak okrouhlými medaillonky, v nichž jsou tepané symboly čtyř sv. evangelistův s pozadím prolamovaným. Obruba těchto medaillonků nese na emaillovaném pozadí vždy citát z dotyčného evangelisty gotickou majuskulí provedený. Na medaillonku se symbolem sv. Lukáše čteme: „HVIT M DIABVS HERODIS REGIS S. Q. N. Z. (= sacerdos quidam nomine Zacharias)“ výňatek z 1. kap verše 5.; na medaillonku sv. Matouše: „LIBER GENERATIONIS IHV XPI FIL. DA. RI. AB. (= filii David, filii Abraham): na medaillonku sv. Jana: „M PRINCIPIO ERAT VERBV ET V. G. A. D. (= verbum erat apud Deum)*; na medaillonku sv. Marka: „ERAT IOHNS M DÉS. PRÉ. BAP. PÉRNITÉ (= erat Joannes in deserto praedicans baptismum paenitentiae)“, výňatek z 1. kap. v. 4. K dolejší části rámce připojen v době pozdější široký pás plochý, v jehož středu jest kruhová schránka ostatková,

po jejíž stranách vždy dvě větší a jedna menší barokní kovová rosetta se vsazeným drahokamem. Přečhod od rámce ke středu tvoří nakloněná ploška pobitá kovovým páskem, v němž vytepana vlnitě se vinoucí větévka s lístky. Vnitřní plocha rozdělena jest v devět obdelníkových polí. Pole střední obsahuje schránku ostatkovou, uzavřenou kovovými dvířky. Na těchto dvířkách v gotické hrubé arkádě ciselovaná skupinka: Korunovace Panny Marie. V pozadí vytepaný pěkný kosočtverečný vzor. Čtyři k bokům tohoto středu přiléhající pole tvoří spolu s ním podobu kříže. Pole hořejší obsahuje v kovovém, drahokamy a tepáním ozdobeném rámečku na pergamenu malovaný, 5 cm šir. a 6·5 cm vys. obrázek: Bůh Otec sedě na trůnu drží před sebou Krista pučého na kříži, nad nímž vznáší se holubice; po straně stojící Panna Maria, a na druhé straně světiče nějaká s knížkou v ruce. V poli dolejší v podobném rámci rovněž na pergamenu malovaný obrázek „Smrt Panny Marie“: Panna Maria spočívá na lůžku, u něhož klečí anděl; v pozadí zástup apoštolův, uprostřed nich pak Kristus přijímající duši Mariinu v době dítky. Pod tím německé nápisy minuskulové: „von der milch, grab, ober- und unterkleid Mariä“ a „v. d. h. Blut, H. grab von dorner-Cron Christi und

Obě pole po stranách středu vně symetrická: v nich spatřujeme zbytky ostatkovou schránku, v rozích čtyřech do kruhu, čtvercem proloženou, čtververlistu vkomponovaných drobných scén. Vlevo tyto čtyři výjevy: 1. Zvěstování P. 2. Narození Páně, 3. Klanění se sv. třem králům a 4. Obětování. Vpravo: 1. Bítí Páně, 2. Šimon a Jákob Kristem soucí, 3. Kristus s matkou, 4. sv. Jan, 5. sv. Křesťan Kristův. Tyto

výjevy jsou zajímavě komponovány a pěkně provedeny. Zbývající čtyři pole ozdobena jsou velkými anděly v gotických arkádách stojícími. Pod jednotlivých polí vyplněno jest prohloubenými poli s trojdílnými listy na zrněné půdě.

Obr. 3 a 4.

Na pergameni malované obrázky v reliquiové desce Strahovské.

Druhý reliquiář jest mnohem prostší: nemá na sobě ozdob figurálních, nýbrž plocha mezi jednotlivými schránkami ostatkovými ozdobena jest podobnými vhloubenými úponkami, jako pozadí desky bohatší.

Obě tyto desky pocházejí z první polovice století XIV.; bohatší z nich náleží k nejkrásnějším pracím toho druhu.¹⁾

Pocházejí ze zrušeného kláštera sv. Jiří v Praze. Původně koupila je r. 1782 kapitola Svatovítská za 200 zl.; od ní pak od-

koupil je v téže ceně opat Strahovský Václav Josef Mayer.²⁾

¹⁾ O deskách těchto dosud uveřejněna byla toliko kratičká zmínka od Gruebera v *Mitth. der C. C. XVII.* (1872) str. XXXVI.
²⁾ Listina v kap. arch. CCXXXIII, 27.

Kaple v „Kajetánce“ u Prahy.

Podává Dr. Ant. Podlaha.

daleko za bývalou Strahovskou branou v údolí jankou od Břevnova ku Praze se táhnoucím stojí dě „Kajetánka“ zvané spustlá kaple (v. obr. 1.), o dlouhý čas lidu i odborníkům byla hádankou. Její neobyčejný její tvar byl nápadným, i vybájl o kapli, že prý jest to mešita, kterou Karel IV. pro mohamedánské vyrabitele koberců, jež Prahy povolal.

U odborníkům zase byly nápadnými architektonické románské, jež tu spatřovali. Jimi dal se r. 1871 B. Grueber, jenž kapli tuto pokládal skutečně za románskou stavbu a vyslovil o ní domněnku, že je pohřební kaplí kláštera Břevnovského.¹⁾

Právý úsudek o záhadné kapli pronesl architekt M. a to nejprve ve „Květech“ roč. 1871 str. 3. Píše tu mimo jiné, že kapli tu vystavěl hrabě Bernard Ignác Bořita z Martinic pro řeholecké či kajetány. Dále praví: „Byl tehdy obvyčej, že církevní stavby, v katolickém světě ctěné, se napodobily, jako na příklad hrob Je-

rusalemský, dům loretanský, Betlem atd. — vše prý „dle originálu až na palec věrně vyměřeno“. Podobně se dělo také s kaplí P. Marie Öttingské . . . První pohled poučuje nás, že jest to *napodobení okrouhlé stavby románské*. Stavitel ale slohu tomu nerozuměl a též i slohu napodobiti nedovedl; byl příliš zahloubán do slohu renesančního, než aby do tvaru slohu románského se vmysliti mohl. Portálek v polokruhu sklenutý spočívá na sloupech toskánských, tympanon již dávno zmizel, přístřešek též okrouhlý spočívá dle vzorku románského na krakorečkách. Člankování přístřešku a okrasa na krakorečkách jsou zvláštní míchanice slohu renesančního. Osvětlena je kaple lucernou mnohostrannou, v poměru k celku mohutnou, opatřenou okrouhlými okny dle vzoru románského do zdi zapuštěnými.“²⁾

O něco později též znamenitý znalec památek archaologických v posudku Grueberovy knihy „Die Kunst des Mittelalters in Böhmen“, jež uveřejnil v „Pam. arch.“ r. 1872 (díl IX.) sl. 380., píše mimo jiné: „Známo jest, že v 17. století rádi napodobovali zvláště ctěné budovy v světě katolickém se nalézající.

¹⁾ Bern. Grueber v *Mitth. der C. Com.* 1871 (XVI) strana VI—CLXXXVII „Kunst des Mittelalters in Böhmen“ I, 72.

²⁾ Dílem dle tohoto článku Baumova, dílem z antopsie Hřístava kaple i Karel Chalupa v „Methodu“ r. 1888 (XIV) str. 83.

Obr. 1. Kaple v „Kajetánce“ u Prahy.

Tak napodobena byla kaple loretanská, hrob Boží, Betlem a jiné budovy církevní, zvláště poutnické... Bernhard Ig. Martinic dal vystavěti v Slaném kapli Loretánskou a po panstvích svých mnoho hrobů božích, betlemů a j. Zdá se, že kaple Kajetánská jest též takové napodobení nějaké staré kaple románské. Zdáli v Etinku snad podobná kaple stojí, nebo stávala, nemohu nyní říci; jest-li tomu tak, pak ovšem jest hádanka již rozřešena.*

A tato domněnka Baumova, jak ukážeme, jest správná: kaple v „Kajetánce“ jest skutečně napodobeninou románské kaple ve Starém Öttingu se nalézající. Starý Ötting (Alt-Ötting) jest městy v Horním Bavorsku u vtoku říčky Isenu do Innu, poblíž hranic Hornorakouských, a jest od dávných dob jedním z nejslavnějších poutních míst německých. Tu nalézá se stará románská kaple, na níž ihned poznáme, že sloužila za vzor kapli v „Kajetánce“. Románskou kapli Staro-Öttingskou kladou mnozí do dob Merovingův, do VIII. století.³⁾ V pozdější době byla k této kapli přistavěna gotická loď s vížkou na střeše, a kolem celé stavby vystavěna byla otevřená chodba.⁴⁾ Pohled na svatyni Staro-Öttingskou podáváme na obr. 2.

³⁾ Wetzer-Welte, „Kirchen-Lexikon“, 2. vyd. IX., sl. 766 a násl.

⁴⁾ F. J. Lipowsky, „Geschichte und Merkwürdigkeiten von Altenötting“ str. 10–11; „Kurze Geschichte Altöttings“ (1885) strana 18–19.

Jest zajímavé, že kaple v „Kajetánce“ měla tytéž přístavby, jako svatyně Staro-Öttingská. Svědčí o tom tušová kresba, kterou bibliotekár Strahovský dr. Zahradník našel v depositáři knihovny Strahovské. Tato kresba (viz zmenšenou reprodukcí její na obr. 3.) jest provedena na papíře formátu 22,5 × 17,9 cm. Pod kresbou napsáno jest v levém rohu drobným písmem: „Gezeichnet v. H. S.“, k čemuž později jinou rukou připsáno: „v. Hugo Seykora, Canon. Strahov.“ V pravém rohu pak napsáno jest rovněž drobným písmem: „Aufgenommen im Frühjahre 1820.“ Uprostřed posléze jest pod výkresem napsáno větším písmem: „Ansicht der uralten Kapelle des Sct. Kajetan bey Prag nächst dem Reichsthor.“ Slova „des Sct. Kajetan“ jsou jinou rukou přetržena a místo nich napsáno: „der Mutter Gottes sub Titulo Visitatio B. V. M.“ Na rubu listu čte se tato zajímavá poznámka: „Die hier abgebildete, den Kajetanern auf der Kleinseite ehemals gehörige Kirche vor dem Reichsthor, in den Pfarrbezirk von Scharka und Nebuschitz seit 1784 gehörig, kam nach Aufhebung der Kajetaner samt dem Garten in verschiedene Hände, und so auch in den Besitz des Bäckermeisters Natali, welcher die Kapelle herstellen, die Dächer ausbessern und die Kirchen-Ornate nicht nur herstellen, sondern auch neue Ornate machen lies. Von ihm kaufte neulich im Jahre 1821 der Herr Graf Vinzenz Kaunitz den ganzen Besitz. Da seine Frau Gemahlin weder die Kirche noch den dort zuweilen abgehaltenen Gottesdienst angenehm war, so wurde die Kirche eigenmächtig bis auf den noch übrigen Theil des eigentl. Sacrarium abgerissen, da das gänzliche Einreißen durch höhere Behörden untersagt wurde. Die Glocken verkaufte der Religionsfond an eine Aerarialkirche, die Ornate kamen grösstentheils in andere Kirchen des Grafen Kaunitz, und die Stiftungsmessen wurden in die Pfarre in Owenetz oder Bubentsch übertragen. An allen Marientagen wurde dort sonst von Strahof aus der Gottesdienst gehalten; das Hauptfest war Festum Visitationis, am ersten Sonntag im Juny. Benedickt, Abt von Strahof.“ Tento záznam Strahovského opata Benedikta Pfeiffera

Obr. 2. Kaple ve Starém Öttingu v Bavořích.

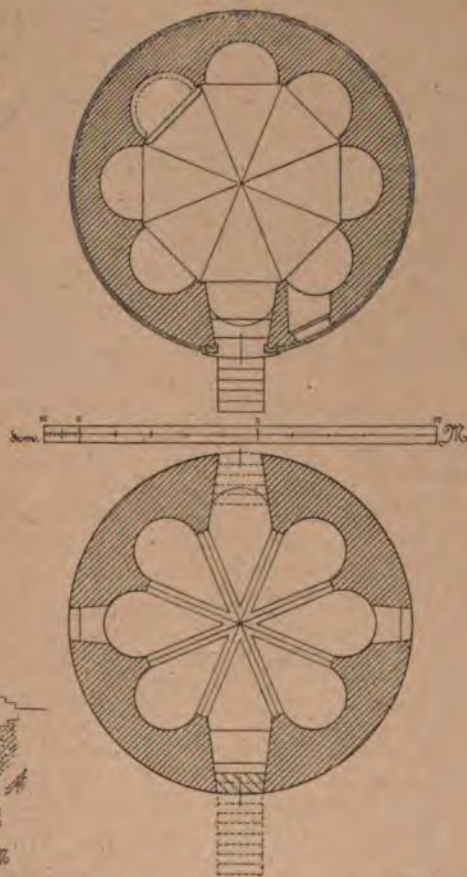
jest cenným příspěvkem k posledním osudům zajímavé stavby, jež tak podrobně dosud známy nebyly.⁵⁾

Na konec podáváme ještě popis zbylé dosud kaple, jíž snad v době nejbližší broziti bude osud tak mnohých jiných starých památek — úplné zničení. Od základů až do výše 8·2 m jest kaple půdorysu kruhového (viz řez příčný a půdorysy na obr. 4. a 5.). Z části v zemi jest prostora 3·05 m vys. s osmi výklenky kolkolem. Z nároží výklenků vycházejí široké pásy tvořící hvězdicovitou podporu stlačené klenby. Na klenbě znatelný zbytky barokních bezcenných maleb. V každém poli jest po andělu. Jeden drží v levici knihu, na níž nečitelný nápis. Každý z andělů má v rukou nástroj umučení. Do této prostoty vede nízký vchod od strany východní; dolů sestupuje se po pěti stupních. Podobný vchod se stupni vedl také se strany západní;

⁵⁾ Srovnej Holub „Odkryté poklady“, „Smíchovsko a Zbraslavsko“, str. 393.

Obr. 4. Řez příčný.

Obr. 5. Půdorys prostoty hořejší a prostoty podzemní.

Obr. 3. Kaple v „Kajetánce“ r. 1820.

Obr. 6. Portálek.

vchod tento jest zazděn. Podzemní tato prostora osvětlena jest s obou bočních stran nízkými, segmentem překlenujícími okny. Průměr dolejší této části, která tvoří jakýsi podstavec kaple, obnáší — sílu zdiva v to čítajíc — 9·6 m; průměr vnitřní její prostory i s hloubkou výklenků 7·65 m. Prostora hořejší má kolkolem ve zdivu rovněž osm polokruhových výklenků 4·3 m vysokých. Výklenek na straně západní se nalézající přerušen jest vchodem. Portál vchodu (viz obr. 6.) ozdoben jest po stranách toskánskými sloupky, jež nesou tlustý obloun lemující polokruhový závěr vchodu. Nad tímto oblounem táhne se polokruhová mocně vysedlá římsa, spočívající na konsolách trojlupeny ozdobených. Na splávku této římsy vytesány jsou jetelové trojlupy. Zdivo podzemní prostory tvoří mohutný trnož kaple a jest na-

hoře obloženo obrubou z velikých opukových tesaných kamenů 2·55—2·90 m dlouhých, jež tvoří o něco vysedající sokl hořejšího zdiva. Uvnitř do výklenku severovýchodního vsazena jest kamenná mensa oltářní na dolejší hraně šikmo sříznutá; pod ní jest prázdný prostor. Ve výklenku v pravo od vchodu jest okenní otvor nahore segmentem uzavřený, nyní zazděný. Otvorem tím otvíral se pohled z někdejší lodi k oltáři kaple. Zdivo oblé části přechází šikmou částí ve vysoké zdivo osmiboké široké lucerny. Lucerna překlenuje jest klenbou polokruhovou bez žeber. Výška od podlahy ku klenbě obnáší 10·5 m. V každém boku lucerny jest po jednom románském, silně vyšpaletovaném a polokruhově sklenutém okénku. Dlažbu kaple tvoří cihlové šestiúhelníky. Zdivo kaple skládá se dílem z lámané opuky, dílem z cihel.

Předhistorická hradiště v okrese kouřimském.

Napsal J. Kremla, učitel m. š. v Kouřimi.

(Tab. XLII.—XLIV.)

Okres kouřimský, středěště bývalého knížectví Zlicka a později župy kouřimské, oplývá hojnými hradišti, o nichž, vyjma St. Kouřim, ni nejmenších zpráv dějepisných se nezachovalo.

Roku 1901 nakreslil jsem plány hradišť v polov. měřítku kat. mapy a valy vyměřil. Loni pak jsem hradiště ta fotografoval. Výsledek práce této spolu se vším, co jsem se o hradištích těch dověděl, tuto podávám. (Použito: Arch. Pam. R. 1861, Arch. Výz. Stř. Čech od L. Píče, V. Oehm. Paměti kr. m. Kouřimě, Děj. přehled Kouřimě v chl. m. škole v Kouřimi, Zprávy pp. uč. z obcí, v jejichž obvodu hradiště se nacházejí.)

1. Stará Kouřim.

Středěště bývalého Kouřimska jest stará Kouřim.

Rozkládá se na návrší, s jehož téměř (292 m. n. m.) otvírá se krásný rozhled do širokého okolí. Návrší složeno jest z šedé raly se slídou světlou i tmavou, prostoupenou místy žilami bělavého žilce. Na jih a západ sklání se návrší příkře do údolí potoka Kouřimky, na jihovýchod pak rozléval své vlny velký rybník, z jehož hráze dosud nad Pásovem mohutné zbytky spatřiti lze. K severu jest sklon ku planině dosti příkrý, nejmírnější k východu. (Tb. XLII.)

U návrší obeháno jest trojím valem, který obloukov. vých. vypnutým návrší obklopuje. Nejvyšší je val vnější, dlouhý 1320 m. Val ten byl ještě (F. Beneš v Arch. Pam. z r. 1861. Odd. II. str. 33.)

($5\frac{1}{2}$ — $12\frac{1}{2}$ m.) vysoký. Svah vnější byl velmi ten valu úzký, že zbývalo místa jen pro širokou od r. 1870 byla část sev.-záp. až k poli

a vnější svah stupňovitě upraven a stromy r. 1872 rozvezen byl val při poli při poli č. p. 862. byl val tak o k poli přibrána, že jen břeh

Nejpozději a sice r. 1882 rozvážen byl val při poli č. p. 763., který do té doby přes 12 m. vysoký byl. Část shozena do hluboké sousední cesty, dílem hlína na pole rozvezena. Při rozvážení valu tohoto přišlo se na množství zuhelnatělých dubových dřev visle postavených, zbytků to pallisady, hřeben valů chránících. Val na jihu tohoto pole na okraji svahu byl úplně se zemí srovnán a v pole proměněn. Na vnější straně obklopoval celý val hluboký příkop, který při rozvážení valů z části vyplněn a také zúžen byl.

Druhý val táhne se v rovnoběžném oblouku s valem vnějším. Délka jeho jest 820 m. Val ten byl již v dřívějších dobách rozvážen, ale směr jeho dosud dobře sledovati lze. Nejlépe znáti jeho část jihovýchodní, pak na východ od kapličky, kde vrchol návrší 292 m. n. m. se nachází, a konec západní. Loni při upravování pole u kapličky č. p. 876. přišlo se na zuhelnatělý dubový trám asi 20 m. dl., který těsně vodorovně ku vnitřní straně valu přiléhá. O něco dále k jihu byla čtyřhranná popelovitá jáma přes 2 m. široká vyplněná popelem a mezi nimi kosti zvířecí a střípky typu hradištného, patrně ohniště ze stavení, které tam stávalo. Návrší toto sklání se dosti příkře k severu, ale příkřeji k jihu a jihovýchodu a tu na poli č. p. 769. tvoří páda malou proláklinu, kde sbírá se voda dešťová v malé nádrže zvané „Libušina lázeň“.

Kolem vnitřního valu, kde příkop býval, vede cesta. Val vnitřní úplně v pole jest proměněn, lze jej však dobře stopovati a i nyní, po rozvezení, o své bývalé mohutnosti svědectví dává. (Řez č. 8.) Val vnitřní jest asi 400 m. dlouhý. Byly-li valy také na straně jižní a jhozápadní, kde strážné příkře ke Kouřimce spadají, nelze již nyní rozeznati. Celé hradiště zaujímá následujícího prostoru:

1. Mezi vnějším a středním valem jsou pozemky č. p.: 763., 768., 859., 860., 861., 862., 864., 865., 869., 870., 871., 872., 873., 874., 875., 880., 822., 823., 887., 888., 889., 883., 884., 891., 892., měřící 2184 a., cesty asi 16 a., úhrnem 2200 a.

2. Mezi valem středním a vnitřním jsou pozemky č. p.: 759, 762, 769., 858., 846., 844., 842., 838., 845., 856., 853., 849., 836., 832., 835., 831., 834., 826., 827., 820., 760/2., měřicí 1294 a., cesty asi 44 a., úhrnem 1338 a.

3. Vnitřní hradiště zaujímá pozemky č. p.: 773., 774., 776., 777., 778., 783., 786., 787., 790., 791., 792., 793., 794., 796., 789., měřicí 537 arů.

Celé hradiště měří tedy 40 ha. 75 a. Kde byly vchody do hradu vedoucí, jenom domýšleti se možno. Nejspíše, jako i u jiných hradišť, šel hlavní vjezd se strany nejméně přístupné, totiž od potoka tam, kde dosud dvě cesty a sice

řimi jest na obr. č. 1. Střípky jsou typu hradištného až na č. 18 a 19., které jsou tuhované a též ozdobou na střípky z doby římské od Broučkova připomínají. Č. 21. jest pěkně hlazená sekerka z bílého křemene. Pochází z hrobu, který asi uprostřed pole č. 763. r. 1895 odkryt byl.

Dle sdělení majitele p. J. Chládky zachytil pluh při hlubším orání o veliký plochý kámen a při odhrabání hlíny, by kámen mohl být vyndán, objevil se čtyřhranný hrob, se všech stran velikými plochými kameny svíse postavenými obklopený, v němž seděla na bobku skrčená kostra, zády o kámen opřená. Mimo sekerku (č. 21) nebylo prý u kostry

Obr. 1. Ozdobné střepy ve Staré Kouřimi.

na západ proti Bukačovu a na jih od Pášova vedou. Pravděpodobně však i na východ a sev.-východ, kde se v roztržených valech říká, vchod byl. Nasvědčuje tomu to, že při skopávání pole v sev. cípu u pole č. p. 763, těsně při valu přišlo se na jakési zbytky zdi složené z plochých kamenů, maltou nespojených, kteréž silně kalcinovány byly, což o stáletém ležení v zemi svědčí. Val střední zatáčí se mezi polem č. 763. a 762. a pak mezi č. p. 768. a 769. tak, že v místech, kde cesta jest, jakýsi cíp dovnitř vybíhající tvořil což k účelu opevňovacímu asi uděláno bylo. Na sever pak jest cesta k osamělé asi 6 m. vystupující skalce, která snad za obětiště sloužila.

Soustavně Stará Kouřim dosud prozkoumána nebyla. Na všech polích Staré Kouřimi nalézá se hojně střípků, skoro vesměs typu hradištného. Výběr střípků ze St. Kou-

niého jiného nalezeno. Kostí byly prý tak ztrouchnivělé že se při odhrabávání hlíny rozpadávaly a při odstraňování kamenů a zasypání jámy s hlínou smíšeny byly.

Bohužel nebyl nikdo o nálezu tom uvědoměn, tak že znaleckého popisu hrobu toho úplně se nedostává. Ve sbírce chl. šk. měšť. nalézají se také dva stř. římské peníze pocházející ze St. Kouřimi a sice císaře Vespasiana (69—79 p. Kr.) a Hadriana (117—138 p. Kr.). Zbytky dřevěného ublí, vesměs z dubového dříví pocházející, nalezeny nejvíce při vnitřní straně třetího valu na poli č. p. 796., kde při hlubším orání neb kopání nalezeno takové množství, že ho mnoho centů odvezeno bylo. Poli tomuto jakož i jižním částem polí č. p. 826., 827., 842, strání č. p. 808. a pozemkům č. 800., 801., 805. a 806 říká se „Na Zámečnici“. Pozemkům uvnitř třetího valu říká se „Na Hradišti“.

Na levém břehu Kouřimky u mlýna Bukačova jest nízké návrší (č. p. 985.), k náhonu mlýnskému i k cestě příkře spadající, řečené „Na Vojtěchu“. V jihovýchodním cípu stával kostelík sv. Vojtěcha. V severozápadním cípu jest zároviště, veliký oblouk tvořící. Tu nacházejí se hroby kostrové z první doby křesťanské pod kamennými deskami. Při kostrách byly s-ovité záušnice a nádoby s vlnovkou. Loni nalezen tam byl denárek Přemysla Otakara I. Věci, které † mlynář Bukačovský p. J. Miškovský sebral, jsou poněkud různorodé. Jsou to vesměs věci z „Vojtěcha“, sousední cihelny a ze St. Kouřimi. Až na některé ozdoby pozdější jsou to vesměs věci typu hradištného, pouze pěkně ozdobená sponka, uprostřed upevněná, jest typu provincialné římského. Nádoby pocházejí: některá z návrší „Na Vojtěchu“, ně která jest ze sousední cihelny.

Stará Kouřim jest hradiště, které ještě za doby historické obýváno bylo. Zde byl župní hrad, který nazýval se Zlicov, též Zlicko i Zličko. Župa okolní Zličsko a městu na protějším návrší vystavenému dáno prý teprve po zboření župního hradu jméno Kouřim (V. Oehm. Paměti Kouřimě). První písemná zmínka jak o městě tak i o župě děje se k r. 993; o hradě župním teprv r. 1088. (Dle Top. stat. slovníku od Ortha a Sládka.)

Kdy starý hrad župní zbořen a opuštěn byl, není dosud určitě zjištěno. Zdá se, že se to stalo za povstání Děpolticů (Děpolda III. a Soběslava), kteří od Filipa Hohenstaufského získání byli k odboji proti Přemyslu Otakaru I., načež jedno místo v kap. 77. Dalemila poukazuje, tam i název Kouřim se vysvětluje. Místo toto zní:

Tehdy kněz Děpolt Zličský,
jenž by nyní slul Kuřimský,
nechtě kněziu Přemyslu slúžiti,
kněz Přemysl musí naň jíti.
Kněz Děpolt proti jemu vynide
a v tom boju Děpolt snide.
Zlicov město dobré bieše,
nad ním tvrdý hrad stojieše.
Čechy před Zlicov přijidú
a valem v příkop vnidú,
všichni „Vzkuřim! Vzkuřim!“ řeču,
proto městu Kúřim vzdechú.

K zničení hradu Kúřimi vztahuje se tato místní pověst, kterouž vysvětluje se též pojmenování pozemků „Na Srdíčku“ a „Na Babě“ (Pod Babou) mezi Kouřimi a mlýnem Havraníkem ležících:

Když totiž nepřátelé ku hradu přitáhli a jej oblehli, byly všechny jejich pokusy o dobytí hradu marné. Tu jistá baba poradila nepřátelům, aby schytali všechny holuby, kteří z města na okolní pole na pastvu vylétali, jim ocasy nasmolili, zapálili a pak je pustili. Nepřátelé rady té uposlechli. Holubi zaletěli do svých hnízd pod slaměnými střechemi a město v krátké době stálo na všech stranách v plamenech. V městě nastal zmatek, jehož nepřátelé použili a hradu se zmocnili. Když vojsko odtáhlo, vyšla zrada stařeny na jevo. I byla odpravena, tělo její rozčtvrceno a prakem do povětří vyhozeno. Tělo její padlo prý tam, kde se nyní „Na Babě“ říká, kdežto srdce její padlo na pahorek, jemuž „Na Srdíčku“ říká a tam zakopáno bylo.

O kameni před roztrženými valy (na poli č. p. 620.) se vypravuje, že v něm zavřeny jsou poklady, kteréž otevrou se tomu, kdo kámen třikrát oběhne, aniž by vydechl.

Starý župní hrad Zlicov více vystaven nebyl. Po jeho zničení vystavěno na protějším návrší město, do něhož uvedeni byli Němci, kteří je kamennými hradbami opevnili. Rok, kdy královské město Kouřim založeno a vystavěno bylo, neznáme. Stalo se to však již před nastoupením Přemysla Otakara II., neboť již na počátku jeho panování město stálo. Dlužno tedy klásti dobu založení a vystavění kr. města Kouřimi mezi r. 1204 a 1253.

2. Hradiště nad Radimí: „Na Šancích“.

Pohlížíme-li se Staré Kouřimi přímo k severu, spatříme nad Vrbčany vrchy Velkou a Malou Stráž a od nich k sev.-vých. návrší stejně vysoké, ozdobené na nejvyšším místě osamělým stromem, dle něhož návrší toto i daleko z roviny polabské snadno rozeznáme. Na vrchu tom jest hradiště řečené „Na Šancích“. (Obr. 2.)

Návrší na jihu a západu příkře k Výravce spadá. Celé hradiště má tvar elipsovité a zaujímá pozemky č. p.: 279., 280., 281., 282., 283., 284. (1.—12.), 285. (1.—3.), 286. (1.—8.), 287., 289. ve výměře 632 arů. Val východní jest úplně rozvezen, pouze břeh vnější, k východu pole výše řečená obraničující, jest zbytek valu. Na sever a sev.-záp. zachován jest dvojitý val s příkopem. (Řez 1., 2.) Vnější val sousední majitelé stále rozvážejí, tak že za krátko nebude po něm památka. Střed valu tohoto utvořen jest z naházeného kamene, které silně kalcinováno jest. Při ohledání hradiště p. prof. Pičem a p. řed. Waněkem nalezeny starší stěpy bez ozdob; při ohledání valu, nasypného ze země a drobného kamene, jaké na místě se nalézá a patrně z příkopu sem naházeno bylo, našel p. J. Waněk ve valu směm stěpy se čtyřnásobnou vlnicí a vodorovnými rýhami na svědectví, že val ten počítati sluší za slovanský. (A. V. I. Str. 19.) Zajímavé také jest, že sev.-záp. svah návrší s valem sousedící sluje „Na Bojišti“.

3. Hradiště na vrchu Ždánickém.

Pohlížíme-li se Staré Kouřimi k jikozápadu, spatříme nad Ždánicemi vrch označený na vrcholku kamenným jehlancem. Na vrchu tom jest hradiště jedno z nejpěkněji položených. S vrchu tohoto na okraji planiny černokostelecké položeného viděti celou kotlinu kouřimskou, hradiště radimské, kouřimské, u Malotic i k jihovýchodu valy Hryzelské; toliko k západu jest rozhled planinou ještě vystupující omezen.

Středem tohoto hradiště postavena byla v letech čtyřicátých silnice od Zásmuk k Čer. Kostelci vedoucí, čimž valy v části jih. vých. a záp. úplně rozrušeny byly. Po dokončení silnice postaven r. 1844. na nejvyšším místě (397 m. n. m.) kamenný jehlanec nápisem opatřený.

Hradišti na vrchu tomto říká se: „Na Hradištatech“ a pole uvnitř valů položená slovou „v šancích“. (Tb. XLIII)

Nejvyšší býval val východní, kterýž porostlý byl starým lískovým. Za ním byl příkop a nad tímto druhý val. Před 30—32 lety byl val hosen do příkopu a srovnán s drabým valem, čímž povstalo pole č. p. 941. Val ten mimo hlína obsahoval takové množství kamene, že vozen byl po delší dobu na spravování cest obecních. Pouze 3 m. vyoká mez mezi polem č. p. 942. a 941. jest zbytek bývalého vnějšího

jižní val zachován jest v lese „Panská stráně“. Val podobně jako severní jest dvojitý. Spodní val na nejnižším místě stráně v délce skorem 100 m. jest úplně rovinný. Val otáčí se kol nejvyššího místa a tam jest také nejvyšší, jak z průřezu č. 3. patno jest. Val pak, na poli č. p. 726. přichází, se ztrácí. Na polích č. p. 732. jest val tak úplně rozvezen, že po něm ani stopy nejsou. Dále vysoká mez mezi polmi č. p. 744, 740. a 746. jest asi zbytek bývalého valu. Sev.-záp. val leze zá ušním zachován. Val horní však, který na okraji býval, jest již dávno rozvezen, pouze při poli č. p. 907. a 903. nepatrné zbytky jeho spatřiti lze

728., 726. (asi $\frac{3}{4}$) 732., 744., 753., 754., 903., 904., 907., 909.—922., 924., 927., 929., 931., 934., 937., 941., 947. v úhrnné výměře 828 arů, pak část cis. silnice v délce asi 400 m. a šířce 16 m. = 64 a., a část lesa asi 100 a., tak že celková výměra jest 992 a. nebo asi 100 ha.

4. a 5. Dvě hradiště u Doubravčan.

a) Na Hradištatech. (Tb. XLIII.)

Nad cis. silnicí vedoucí do Zásmuk vypíná se ostroh zvaný „Na Hradištatech“. Na západě a severu oblévá ostroh

Obr. 2.

5.). Rozměry valu jižního i severního jsou si velice podobné. Hřbet obou valů jest 10—11 m. vzdálen. Horní val nyní $3\frac{1}{2}$ — $5\frac{1}{2}$ m. svisle vzdálen. Val navenčen hlínou a drobným kamením, kteréž skládá se z hrubého permského slepence, z něhož celý vrch složen jest. Právě u starého hrobaře, který se svým otcem před více lety val východní po dlouhou dobu rozvázal, našli dosti a to vrtné kameny (patrně sekyrky a mlaty), různé věci, jako na př. nůž s kostěnou rukovětí a čepelí 10 cm. dlouhou, kroucené železné věci, šípky, také prý šípku a p. Střípků si nevšiml, jest-li tam nějaké. Sám jsem na polích, mimo jediný hrubý stěp bez ničeho nenalezl, neboť pole jsou tam nevalná, mělejí a dosud na hradišti tomto nikdy účelně kopáno. Uvnitř valů jsou pozemky následující: č. p. 727.,

tento Výravka. Skládá se z vrstevnaté ruly šedé i pěkně proužkované se směrem vrstev jihozáp.-sev.-vých. a sklonem asi 30° k sev.-z-áp. Na východě ohrazen jest ostroh ten jednoduchým valem 180 m. dlouhým, val ten není nyní již ani 2 m. vysoký. (Řez 1. a 2.) Hradiště toto zaujímá pole č. p. 322., které jest 266·66 a. veliké. Z hradiště tohoto obdržel jsem toliko přeražený hadcový mlat 10 cm. dl., střípků se tam prý dosud nenašlo. (A. V. I. Str. 22.)

b) Na Šancích.

Na ostrohu při ústí potoka Malotického do Výravky, mezi Maloticemi a Doubravčany říká se „Na Šancích“. Ostroh ten skládá se z jemnozrnné vrstevnaté ruly šedé, která místy do růžova přechází. Směr a sklon vrstev jest

pcdobný jako na ostrohu u Doubravčan. Ještě asi před 25 lety ostroh ten na svém jihozáp. konci skorem visle k potoku spadl, nyní jest lámáním skály konec ten velmi pozměněn. Kde ostroh souvisí s rovinou, jest mohutný val dosud 5—6 m. vysoký, před nímž jest příkop v sev.-záp. části dosud zachovaný. (Řez č. 1.) Val zatáčí se obloukem k jihu a dále k západu a býval i na ostatních okrajích ostrohu. Před valem jest předhradí, z jehož valů zachoval se ale pouze zbytek na západním okraji (Řez č. 3.) a pak příkop na straně sev.-vých., ten však rozvezeným valem již před delší dobou z větší části zasypán byl. Vede tu nyní široká, hluboká cesta.

Vnitřní hradiště obsahuje pozemky č. p. 142., 143., 144., 145. a část 146., úhrnem asi 76 a. Vnější hradiště obsahuje pozemky č. p. 121., 122., 123., 124., 126., a 127. úhrnem 388 a. Celková výměra jest tedy 464 ary.

Vchod do tohoto hradiště byl nejspíše od jihových. od potoka, kde táhne se po stráni hluboký úvoz nyní opuštěný, který k východnímu cípu hradiště směřuje.

Na hradišti tom jsou stopy dvojího osídlení: staršího, se zbytky, jaké vyskytují se na starších sídlišťích a sice hrubé střepy bez ozdob neb kolmo hrubě rýhované z nádob pouze rukou dělaných s okrajem rovným a malými úšky. Pouze některé střípky jsou tuhované a upomínají na typ slezský. Nástroje ve spodních vrstvách a valu nalezeny dosud pouze kamenné, kostěné a z parohu jeleňního; dva kusy parohu patří k sobě, ale byly již původně přířiznuty, rozštípením odděleny a konce špiček ohlazeny. Ve svrchních vrstvách nalézají se střepy typu hradištného (A. V. I. Str. 22.).

6. Hradiště u Hryzel. (Tb. XLIV.)

Na jihozápad u Hryzel jest hradiště z největších v Čechách, řečené „na starých šancích“ neb jen „na šancích“. Na západ spadají straně příkře do údolí potoka Vavříneckého. Na ostatních stranách ohrazeno jest hradiště trojím valem, který i na okraji straně z větší části stopovati lze. Hradiště skládá se z hradu vnitřního, který opevněn jest valem 5—6 m. vysokým, před nímž příkop (Řez č. 7.) býval. Příkop ten z části na sever a jihozápad jest zachován. Na okraji jest též val a pod ním jsou stopy druhého valu. Uprostřed východního valu dobře znáti původní vchod do hradu. (Viz plán.) Již asi 70 m. před vchodem do hradišti prohlubuje se cesta nenáhle tak, že při vstupu do valu jest úvoz již 4 m. hluboký. V místě tom jest val přetržen a oba jeho konce obloukovitě podle cesty do vnitř hradiště se zatáčejí. Však konec při severní straně cesty o 15 m. více dovnitř hradiště ustupuje než konec na jižní straně cesty. Tento konec ukončen jest kopečkem, proti němuž vystupuje na severovýchod opět konec valu vnějšího, který o 12 m. k východu a o 4—6 m. níže na stráni se táhne. Tento konec valu vnějšího rozšířen v dosti prostorný pahorek, kterýž příkře na jih i na jihovýchod k cestě se sklání. Kterak val vnější i s jižní strany k cestě ukončen byl, není nyní již patrné. Zbytky valu tohoto sledovati lze zcela dobře v lese č. parc. 389., ale na parc. č. 400, která v pastvinu a louku proměněna jest, val ten úplně byl rozvezen.

Kdo chtěl druhdy tímto, původně asi jediným vchodem do hradiště se dostat, musel přikrou cestou od potoka kol jižní části valu vnějšího se bráti, obejítí návrší, kteréž patrně jako konec valu vnějšího opevněno bylo, projíti roklinou mezi koncem tohoto valu a výstupkem jižní části valu vnitřního a hlubokým úvozem mezi oběma konci valu vnitřního kde asi brána umístěna byla, dovnitř hradiště se dostal.

Vnitřní hradiště zaujímá pozemky č. p. 403., 405., 406., 407. ve výměře 469 a., pak cestu středem vedoucí asi 12 a., celkem 481 arů.

Kol vnitřního valu táhne se rovnoběžně val druhý, který stálým rozvážením nejvíce rozrušen jest. Jižní jeho část již úplně zmizela. Ve své nejjachovější severní části jest pouze 2—3 m. vysoký. (Ř z č. 6.) Čá tečně zachován jest i na východ, kde na okraji straně též dvojí byl (Řez č. 8.). Mezi vnitřním a středním valem jsou pozemky č. p.: 357., 403., 409., 413., 414., 417., 418., 435., 436., 439., 440., 441., 442., 445. až 468., pak cesta č. 533, v úhrnné výměře 1169 arů.

Vnější hradiště ohrazeno jest valem, který v cípu severozápadním na samém konci se s valem středním stýká, pak téměř v úhlu pravém k jihu se láme a obloukem k západu mírně vypnutým k střednímu valu znenáhla se přibližuje. Původně šel val vnější asi podle pole č. p. 353., jižní část jeho byla snad teprv po vystavění valu původního přidělána a pozemky č. p. 350., 351., 352. a 360. vnější hradiště rozšířeno.

V záhybu, který vnější val tvoří, jest bažinatá louž zvaná „v močidle“. V louži této nalezeny byly zčernalé dubové kmeny.

K jihu se val téměř zase v pravém úhlu obrací k jihovýchodu. Val přetržen jest zde roklí, zatáčí se k sev.-vých. a jde po okraji příkré straně, přestupuje roklinovitě údolíčko, které podle jižní části vnitřního hradu do hradiště vniká, a spojuje se s jižním rohem valu vnitřního. Val vnější na straně severní i západní obklopen jest příkopem 6 až 9 m. širokým a 1—3¹/₂ hlubokým. Pouze jižní část, kde stráň k potůčku s polí mezi Hryzely a Krutami od západu přicházejícím dosti příkře spadá, příkopu není. Původní vchod do hradiště vnějšího jest asi tam, kudy i nyní cesta od potoka kol jižního cípu těsně při valu se zatáčí, a roklí, již jižní val přetržen jest, do hradiště vniká. Hradiště vnější zaujímá pozemky č. p. 347.—355, 358., 360., 419., 420., 425., 426., 428., 429., 430., 431. a 432. v úhrnné výměře 1016 arů. Celkem jest celé hradiště 26 ha. 66 arů veliké.

Valy složeny jsou z červenavého jílu, v němž jen spoře kamení se nalézá; porostlé jsou křovím a stromy většinou listnatými. Na nálezy jest toto hradiště velmi chudé. Pouze na poli č. 417. nalezen byl velký hrnec, popel a spálené kůstky obsahující, který přikryt byl mlýnským okrouhlým kamenem v průměru 40 cm. a výšky 10 cm. majícím, uprostřed opatřen byl kámen okrouhlým otvorem. Hrnec při kopání byl rozbit a střepy pohozeny.

Na polích č. p. 459., 461. a 464. nalezeny prý byly dříve již několikrát jednotlivé peníze, ale žádný z nich jsem neviděl; dostal jsem pouze měd. penízek nalezený na poli č. 353., ten pochází však z 16. st. Ve škole Krutské nalézá se železný šíp z valů hryzelských pocházející. Více o nálezech z valů těchto jsem se nedověděl.

7 Zbytky hradišť u Barchovic a v Draho- budicích.

a) Na západ od Barchovic při potoku Radlickém jest nepatrné návrší lesikem porostlé, kterému se říká „Na hradištatech“. Louka č. 479. nad tímto návrším sluje Bašta. Mezi Baštou a krajem lesika byla prý hráz a za ní druhá. Mezi oběma hrázemi bylo asi 5—6 kopečků asi 1 $\frac{1}{2}$ vys., ty byly před několika lety rozvezeny. Při potoce jest zbytek valu 1 $\frac{1}{2}$ m. vys., který táhl se po panských lukách až proti malým hradišťatkám, místy byl prý val přetržen. Na poli na druhém břehu našly se prý již před mnoha lety nějaké hrnce. Rozsah a podobu hradiště tohoto jsem však rozeznati nemohl. V samých Barchovicích nazývají se domky v jihových. části ležící a sice č. 13., 14., 15., 16., 17., 18. a 19. „Na Baště“. Ohraničeny jsou se tří stran hlubokým úvozem, valy však tam nikdo nepamatuje.

b) V Drahodobudicích stojí asi 10 domků „ve valech“. Z hradiště bývalého zachovala se část valu na sev.-vých. straně 6 m. vys., před valem jest příkop; pak více rozrušená část sev.-západní. Ostatní části valu úplně zmizely. Hradiště zaujímalo asi návrší, na němž sev.-vých. část vesnice s kostelem stojí. (A. V. I. 21.)

8. Kostely valy obehnané.

V okrese kouřimském nalézají se čtyři kostely, které okrouhlými valy obehnané byly, jsou to kostely ve Vrbčanech, v Dobřichově, v Žabonosích a v Svojsčicích. Kdežto valy kolem kostelíka Žabonoského i Dobřichovského skorem úplně zmizely, zachoval se val kolem kostelíka Vrbčanského a částečně znalý jest na hřbitově, který kostel Svojsčický obklopuje. Val Vrbčanský jest na příkrém návrší nad samou vesnicí, má podobu skorem úplně kruhovitou a jest ku planině asi 4 m. vysoký, ku stráni se níží až na 1 m. a při vchodu do kostela, kde o samotě zvonice stojí, jest úplně rozvezen. Uvnitř valu jest hřbitov uprostřed s kostelíkem. Celá vnitřní prostora valu zaujímá pouze 13·5 a.

O kostelíku tomto již v starých písemných památkách zmínka se činí; byl zde chován prapor sv. Vojtěcha, který staří Čechové s sebou do bitev brávali, jako při bitvě u Chlumce r. 1126. a u Kressenbrunn r. 1260. znamená jest.

Souditi možno, že valy tyto již za pohanské doby navozeny byly, a že místo uvnitř sloužilo k účelům náboženským. (A. V. I. 19.)

Kde ležel hrad Oldříš?

Napsal Jan Hellich. (Tab. XLV.)

2. Historické zprávy o Oldřiši a domněnky o jeho poloze.

Oldříš, kdysi župní hrad, vystavěn byl brzo po zahubení bratří sv. Vojtěcha na Libici (25. září 996) knížetem Oldřichem za jeho mladých let, když vládl ještě údělem svým prvotním, který mu byl vykázán otcem jeho Boleslavem II. Pobožným z uchváceného panství Slavníkova mezi lety 996—999.

Když pak po smrti Boleslava II. († 9. února 999) nastoupil syn jeho Boleslav III., Ryšavý, na trůnu otcovským, byl mu tento úděl vzat a za náhradu dostalo se mu jiného údělu, bezpochyby v krajině Žatecké. (Palacký děje I. 274 a Arch. Pam. III. 100.)

Na tomto hradě Oldřiši dle vypravování Dalimila vystavěl kníže Oldřich na památku zázračného vysvobození svého ze zajetí polského, které se prý na přímluvu sv. Jana Křtitele stalo, kostel ku cti tohoto svätce.

Další zmínka o Oldřiši děje se při nenadálém vpádu polského knížete Boleslava III. do Čech r. 1110, který byl předmětem pojednání v Arch. Pam. (II. 165, III. 97 a V. 41.)

Bohuslav Bilejovský ve své církevní kronice r. 1532 sepsané a v Praze r. 1816 vydané na str. 5. praví: „I té noci jest (Oldřich) do Oldříše přinesen a tu ke cti Boží ve jméno svätého Jana Křtitele kostel ustavěl za Labem proti Předhradí.“

Župní hrad Oldříš potrvál nejspíš jen do konce XII. neb do počátku XIII. stol., protože v zakladací

listině kláštera sv.-Jirského v Praze r. 1228 uvádí se Oldříš spolu s jinými všemi toho okolí jako majetek onoho kláštera, ležící v župě Havraňské. (In provincia Gavranski Libici, Kanin, Opoleli, Oscek, Oldřisi, Odrepsi.)

V té době nebylo tedy již župy Oldřišské a pod jménem Oldříš má se rozuměti nejspíš otevřené místo, snad nynější ves Předhradí.

Darování těchto měst klášteru sv.-Jirskému stalo se dle prof. Tomka nejpodobněji za knížete Vladislava II. (1140—1173). (Arch. Pam. III. 101.)

Dalimil uvádí dále, že za jeho paměti (počátkem XIV. stol. kostel sv. Jana na Oldřiši byl již pustý a veršuje: „a kdož jest v Oldřiši býval, ten ten kostel, ač pust, vídal.“

Položení hradu Oldříše bylo dlouho neznámé. Prof. Tomek v Arch. Pam. (II. 165) domníval se, že tento dávno zašlý hrad stál při ústí řeky Cidliny do Labe mezi Libicí a Poděbrady, kdež prý v lese posavad jakési hradiště se ukazuje.

V krátké době na to Dr. Herm. Jireček položil Oldříš při Labi mezi Libicí a Kolínem v těch místech, kde o hradu posud svědčí osada řečená Předhradí, odvolává se při tom na zprávu v topografii Sommerově, kdež se uvádí, že r. 1819 při zakládání nového toku Labe objeveny v lese zbytky stavení, pocházející dle pověstí z kláštera a kostela, který kníže Oldřich v XI. stol. vystavěti měl. (Arch. Pam. II. 269.)

Tato neurčitost polohy pohnula r. 1858 prof. Tomka, že krajinu Libickou osobně navštívil, při kteréž příle-

žitosti zápisy ve farní pamětní knize Předhradské uvedly ho na stopu hledati Oldříš proti Předhradí a spojití jméno této vsi s někdejší hradem Oldříšem. Ve velice důkladném pojednání v Arch. Pam. (III. 97—102) rozhodl se položití Oldříš na pravý břeh Labe blíže řeky Bělnické (nynější Bačovky) tu, kde na místě obecně nazývaném „na Vondříši“ neb „na Kostelíku“ nějaký kostel sv. Jana Křtitele stával, po němž se na poli stopy kamenů posud zachovaly.

Zápisy v kostelní knize Předhradské, na které se prof. Tomek odvolává, a na základě kterých svou práci zosnoval, jsou takové důležitosti, že mně nebylo obtížno pátratí po pramenech, odkud exposita P. Jan Filip zprávy své čerpal.

Zápis o Oldříši pochází teprve z r. 1837.

Kněz Jan Filip pocházel z Olbersdorfu, dostal se r. 1814 za kaplana do Poděbrad a od srpna 1822 přeložen byl za duchovního pastýře do Předhradí.

Paměti historické o Předhradí počal snášeti teprve r. 1825 a sice na úřední vybídnutí tehdejšího vrchního panství Poděbradského Frant. Poula, který podobným způsobem vyzval všechny úřední osoby v obcích a městech, zejména faráře, aby historický materiál, všechny důležitější zprávy, paměti o vsích a pověstí sepsali a jemu na kancelář odvedli.

Zprávy ty určeny byly pro Josefa Eichlera, tehdy c. k. gramat. profesora na Malostranském gymnasiu v Praze a jsou základem k Sommerově topografii o panství Poděbradském. Zprávy ty se posud v originále zachovaly a jsou nyní uloženy v archivu musejním v Praze. Ve zprávě P. Jana Filipa z r. 1826 není uloženo ještě tolik podrobností jako ve farní pamětní knize, z čehož patrně, že musily být doplňky později teprve sebrány.

V této úřední zprávě uvádí P. Filip o Oldříši toto: „v zádušním lese (Předhradském) ve výměře 97 měr a 7/4 mázle proražen r. 1819 nový tok Labe a na druhé straně jsou stopy stavení. Povídá se, že jest to Oldříš klášter s mlýnem. Pod ruinou jest hotové jezero, dokazující, že tudy teklo Labe. Od toho nazývají to místo na Ondříši, na Voldříši neb na Kostelíku; kdo kostel administroval, není povědomo.“

Podářilo se mi zjistiti, že pozdější dodatky ve farní knize pocházejí vesměs od Matěje Minide, učitele Poděbradského, který se dostal do Poděbrad na normální školu v červenci r. 1809. Tyž pocházel z Ouříněvsí, působil před tím v Kladrubech, načež přeložen do Poděbrad. Minide byl nadaný člověk, výborný hudebník, psal rozličné příležitostné básně i písně a v prázdné chvíli bavil se historickými studii. Sepsal kroniku Poděbradskou, která v rukopise uložena jest v bibliotéce Musea království českého. Vedle toho napsal rozličná historická pojednání některých vsí z Poděbradska, která se v opisech tu a tam zachovala. Na pracích podpisoval se „Minetti“.³⁾

Historické práce Minideho nejsou bez zajímavostí, bohužel že v opisování a citování pramenů z archivu zámeckého a městského není dost spolehlivým, rád si všelicos sám vymýšlel a své práce rozličnými pověstmi okrašlovati se snažil.

³⁾ Viz Jungmann, Historie literatury české str. 364.

Takovým naprosto nespolehlivým pramenem jest především majestát knížat Minsterberských z r. 1494, vypsaný ze staré pamětní knihy Poděbradské, dle kterého prý kostel sv. Jana Křtitele na Oldříši přivtělen byl ke chrámu sv. Jiří v Libici. (Pam. Arch. II. 98) Minide ve zprávě exposity Filipa ve farní knize uvádí z tohoto majestátu doslovně: „Dáváme témuž knězi našemu milému Václavu Hradeckému (faráři Libickému) ten kostel na Oldříši i s příbytkem i se vším, což k němu obraženo jest, na vše budoucí časy k užívání, jakož i řeku Bělickou až do Labe pod Kobylu, by sobě tu mohl ryby lovit.“

Po čase podařilo se mi vypátratí onu knihu, na kterou se Minide odvolává a z které zprávu čerpal, ale obsah toho zápisu jest zcela jiný. Kniha ta měla název „registra žlutá“ a obsahuje paměti a smlouvy panství Poděbradského od r. 1528—1601, bývala druhá v archivu zámeckém, nyní jest majetkem soukromým. V zápisech z let 1538 vepsán jest opis původního majestátu záduší Libického z r. 1494, který pro svůj obsah jest nepopíratelně důležitým pramenem pro starou topografii okolí Libického a proto jej v plném rozsahu zde příkládám. Nadpis zní:

„Vejpis majestátu záduší Libického.“

Jindřich, Albrecht, Jiří a Karel otec i synové z Boží milosti knížata Minsterberská, hrabě Kladští a páni z Kunštátu a na Poděbradech etc. známo činíme tímto listem všem vůbec, kdož jej uzří anebo čtúcí uslyší, že jsou před přítomnost osob našich přistupili Starší městečka (sic!) Libice, jménem vsí obce i také vsí osady kostela Svatého Jiří tudyž vlib . . .⁴⁾ zpravujice, že by někteří důchodové a dědiny k jich faře a kostelu Svatého Jiří osady Libické s starodávna příslušející k Poděbraduom, zámku našemu držány byly a pravili, že jim kněz Hynek dobré paměti bratr a strejc náš milý . . . své živnosti to všecko k tomu záduší zase vrátiti řekl; dokládajice se slovtného věrného našeho milého Zycha z Bithova a v Pečkách, tehdáž purkhrabě na Poděbradech i jiných, kterýmž jest ta věc byla známa, kterak jest byl o tom nadepsaný bratr a strejc náš rozkázal, Nás, poněvadž to podle bratra a strejce našeho rozkázání za jeho živnosti vráceno nebylo s pilností pro Pána Boha prosíce, abychom to všecko zase na místě jeho k tomu záduší vrátili a propustili.

Ačkoli znali jsme a známe, že tomu spravedlnost chce, aby kněz při tom při čemž zachován býti má, zachován byl a nad to pak, že žádné v to^m což jest ke cti a k chvále Božské nadáno k svému vzlátnímu užítku kořistovati nesluší, však nezdálo se nám na jich prostou zprávu i také prosbu k tomu přistupiti, poně(vadž) o tom právě zpravení od žádné nebyli jsme.

Těž ptali jsme se na ty věci na Zychovi nadepsaném a na Hynekovi z Anjezda a na Chotěticích i na jiných našich věrných milých, co by jim . . . bylo vědomo, pověděti též, že jest nadepsaný bratr a strejc náš k tomu nadepsanému záduší všecko, což odtud držáno bylo, za své živnosti byl propustiti a vrátiti rozkázal, ale že sú nevěděti co jest toho, a z té příčiny ty dědiny a duchodové, že tak dlouho k tomu záduší vráceny nejsou.

⁴⁾ ustřížen při kraji kus listu.

My pak chceme tomu, což jest toho všeho, grunthovně stně vyrozuměti, nadepsaného Zycha z Bithova a Hynka ezda k ohledání a vyměření toho všeho vyslali jsme n, aby tomu na místě a dokonce vyrozuměli, poručili , kteříž majice s sebou při sobě poctivé kněze, Jiru a z Bydžova, faráře Poděbradského, kněze Jakuba radce, faráře Libického a slovnatého věrného našeho p Jindřicha Taychnice, seděním v Libici, obeslali jsá starozitě, aby pod přísahu vyznali a ukázali, co jest rodávna k tomu Libickému záduší spravedlivě příslušelo, znali jsú Tobiáš, rychtář Libický, Petr Ostálek, Tůma, Laň, Martin Senický, Mařík Můz a Pavel Hecák lidé usedlí z Libice, item Proch rychtář, Jan syn jeho, eš a Matouš všickni ti z Kanina a Petr Otepka z Upolan, ůž všichni pod přísahu spraviti chtějí a podali jsú jse: 5) nadepsané luky, kteréž leží za Svátým Jiřím až k dě-

dinám a lukám Kaninským po lavičky, kteréž jsú za mostem vedle luk našich. a)

Item les, kterýž slove Habří, ježto leží za Kaninským mlýnem a běží k dědinám Bělčickým podle bora králie je (ostí a lesu Baderského. b)

Item ohoz kostelecká, kteráž leží mezi obcí a podle dědin Kaninských, při němž jsou dvě jezeře. c)

Item u Kanina pět lannov, půl šes'ta jitra a jeden provazec dědin orných, kteréž lidé, tak jakž registra ukazují drží a z nich platí. d)

Item mlejn Kaninský pustý, z kteréhož jest placeno 30¹/₂ groše č.

Item dvě láže, kteréž leží jedna mezi lesem naším podle obce Kaninské, ježto slove „Kostelecká“ a druhá leží mezi paloučky Kaninskými. e)

5) Vysvětlení míst uváděných majestátu záduší Libického 1494.:

a) Jsou to louky, které leží východně od kostela sv. Jiří bící, rozprostírající se podle toku Cidliny směrem ke vsi nu. Jméno laviček posud připomíná louka zvaná „podlavičná“ mostem Libickým.

b) Les „Habří“ patří dnešního času k probošství Poděbrad- u a rozkládá se jihovýchodním směrem za vsi Kaninem a čis. parc. 428, 429 a louka č. 427. Mlýn, který ve válce ské byl zkažen, stával na západní straně tohoto lesa, kdež známky polohu jeho dosud označují. Ke mlýnu vedl zvláštní n, který se odděloval od pravého břehu řeky Cidliny pod dlou tvrzí Baderskou, a jehož koryto posud více méně jest so. Náhon tento vede podle jižní strany severozápadní žení tratě (od V. Oseka k Libněvsí), podbíhá u strážního ku trať na druhou stranu tu, kde dnes jest první železniční , a pak v podobě S obtéká zádušní les Libický. Tu, kde se náhon spojoval zas s řekou Cidlinou vedl lesem, stával Kaninský. Na tomto náhonu někde proti vsi Opolanům ala ves Bělčice, též ve válce husitské zničena, v majestátu dědiny Bělčické připomínána. Tam jistá poloha posud zove a Bělčicku, ačkoli známky zaniklé vsi, kde vlastně ležela, dařilo se posud objeviti.

c) Ohoz tato rozkládala se po obou stranách Cidliny bez- ředně u vsi Libice. Jezera jsou proměněna dnes v louky činy s porostlinami. Protíná je za mostem přes Cidlinu sní silnice, vedoucí k V. Oseku. V místech těch jest posud vný mostek.

d) Role tyto rozkládají se od Libice směrem severovýchod- až ku vsi Odřepšum. Po válce třicetileté přiděleny byly kanstvi Poděbradskému.

e) Tůně „kostecká“ leží blíže myslivny Libické; bývala dy větší, zarostlé její okrajky užívají se nyní za louky. označeny čis. parc. 704—705. Druhé láže již nestáví.

f) Koryto kněžské řeky, dnes vysušené posud znamenati lze ozemích zádušních, kdež tekla od kostela směrem jižním ni kostelecké. Oddělně se od levého břehu Cidliny, tekla pozemky čis. parc. 563, 564, 566—7, 570, 601, 669—70, pak nynější louky č. 682 a 695 směrem k tůni kostelecké. Tato jest bezpochyby zbytek původního starého toku Labe, které šky bezprostředně hradů Libických dotýkalo a je obtékalo, asem západním směrem se oddálilo. Oddálení toto se ne- najednou, nýbrž jistě s mnohými proměnami. Následkem lení se Labe od Libice musil se prodloužiti tok řeky Cid- a vody její byly nuceny vyhledávati nová spojení s Labem, se stalo více směry buď prohloubením nových koryt, neb čným použitím některých starých opuštěných toků labských. o způsobem lze si jen vysvětliti onen chaos koryt, bažin, které pod Libicí v lesích panských posud spatřujeme. se, kdy se majestát záduší Libického r. 1494 zakládal, měla rá ramena Cidliny posud vodu živou. To platí zejména ce kněžské, která se s řekou Bělčickou spojovala. Pod u Bělčickou sluší zde rozuměti patrně hlavní tok řeky ny, který tekł pod Libicí tímž směrem jako dnes, ale od ho hradu Libického obracel se směrem jižnějším, činil hra- mezi majetkem panským a obcí Libickou a v pokračování dále v lese s Labem se spojoval. Příští regulovaná Cidlina

má se bráti zase tímto starým korytem. Od řeky kněžské od- dělovalo se na dnešním pozemku č. parc. 601 a 605 jiné rameno směrem západním a teklo v oblouku po východní straně ko- pečku zv. „Kuchynkou“ (bezpochyby tvrže neb opavnění něja- kého v dobách ještě Slavníkovských) a spojovalo se zase s řekou kněžskou někde před tůní kosteleckou. K tomuto toku vztahuje se bezpochyby poznámka o majestátu Libickém, že „patřilo ke kostelu matky Boží v Libici, pokud Kobel drží“.

Jest pravděpodobno, že jednotlivé tyto toky Cidliny měly někdy vlastní názvy, které se bohužel na nás nedochovaly. Od řeky Kněžské (snad Bílky zvané) na východ celá poloha se do- dnes jmenuje „za bílými příkopy“. V gruntovní knize Osecké při r. 1779 uvádí se totiž role „u Bílky“. Někde v téže poloze připomíná se r. 1366. „Bílé jezero“, které abatyše kláštera sv- Jirského Běta právem zákupním postoupila Ješkovi ze Všechlap spolu s rychtářstvím v Libici, Odřepsích, Opolanech a Oseku (viz Tomek, Děje Prahy III. 131). Tohoto jezera dnes již nestáví, hude zarostlé a proměněno v louku, jichž v lesích Libických není nedostatek.

Připomenul jsem již dříve, že spodní tok Cidliny od tvrže Baderské zvan řekou Bělčickou, na níž se dědiny Bělčické roz- kládaly a sice snad až do ústí Cidliny do Labe. Vedle toho zachovala se jména toků Bělíny, Bílky, která se snad pobočným ramenům Cidliny, ale rozcházejícím se teprve v rozlitiích Lab- ských, příkládala. Jiného výtoku z Cidliny do Labe ve starších dobách nikdy nebylo, než oněch ramen pod Libicí samou v roz- litiích Labských, a proto veškeré podobné zprávy tu a tam ve spisech uváděné zakládají se vesměs na omylu.

Hydrografické poměry Cidliny se velice změnily, když za- loženy rybníky na panství Poděbradském a Kolinském, které naháněny byly vodou z Cidliny. Během XV. stol. (prý r. 1440) založen především umělý náhon, dnes Lánskou strouhou pojme- novaný, vycházející z Cidliny pod Libněvsí u stavidla Bader- ského a ústící po 2¹/₄ míle dlouhém toku proti vsi Kovanicům do Labe. Ten určen byl k nahánění vody do rybníka Blata a rybníků sousedních a ujmá Cidlině tolik vody, že letní dobou koryto Cidliny od Bader až k ústí do Labe napolo vysychá a proměňuje se ve stojaté louže, vodním rostlinstvem rychle za- růstající.

Někdy po roce 1474 založen knížetem Hynkem z Minster- berka jiný kanál, vycházející od levého boku Cidliny nad Sány, který měl za účel naháněti vodu na rybníky panství Kolinského, zejména na rybník Bačov rovnající se co do rozsáhlosti skoro rybníku Blatu. Tento umělý kanál, jehož koryto dosud zachováno, zove se dnes Bačovkou, ale vody z Cidliny jím od dávna ne- proudí, protože rybníky v XVIII. stol. k zrušení přišly. Dnes tento kanál slouží pouze za hlavní polní příkop, sbíraje vody ze sousedních polí z obou stran. Vlastní Bačovka sbírá prameny své na kopěčinách kolem Chrčic, Ohaře, Němčic, teče bývalým rybníkem Bačovským, padá pod Osekem do rozlitií Labských, vine se v starých korytech Labe v četných klikatinách a ústí v lesích Libických do Labe.

Prof. Tomek sveden pamětní knihou Předhradskou domní- val se, že hrad Oldřís stával blíž ústí této řeky Bačovky, což jest omyl, protože bývalý kostel sv. Jana na Oldřiši dělí ještě jiný potok, hluboký neb Sendražický zvaný. Starý tok blíž ko- stelíka jest koryto Labe, dělící někdy panství Poděbradské a

Item řeka, kteráž teče od kostela Svatojirského v Libici až do řeky Bělčické, kromě toho kusu, ježto k kostelu Matky Boží (v Libici) přísluší, pokudž Kobel drží — f) že to všecko s starodávna k záduší kostela Svatojirského v Libici příslušelo jest a spravedlivě přísluší, a podali jsú jse všickni tu věc zpravití, jakž by jim koli za právo nalezeno bylo neb ukázáno.

My taková o těch věcech zprávu majíce a v to^m což jest k chvále Boží s starodávna nadáno nekořistující, všechny ty dědiny, lúky, lesy, řeky, úroky, platy, ničehož na tom nepozůstávující k záduší nadepsanému kostela Svatojirského Jiří v Libici, aby jse z toho Panu Bohu chvála dála a čest, zase navrátili a znova připojili sme, navrácujeme^m a připojajem mocí tohoto našeho listu, k němuž na svědomí pečeti své knížeckého důstojenství s naším jistým vědomím přivěsiti kázali jsme.

Dálo se na Poděbradech v sobotu po slavném Hodu těla Božího, léta tisícého čtyřstého devadesátého čtvrtého. —

Na konci stojí poznámka:

„A. 1653 dne 30 Augusti správu o témž záduší Libickém činí.“

Srovnáváme-li obsah zprávy z pamětní knihy Předhradské s majestátem záduší Libického, překvapí nás především okolnost, že v majestátu tom není o kostelu na Oldřívě ani stopy a tím méně že by kostel na Oldřívě byl přidělen býval k záduší sv. Jiří v Libici. Minide cituje v pamětní knize dokonce i letopočet knihy, z které čerpal, udávaje ale neurčitě, že pochází z let 1518 neb 1525, ač správně má státi 1528, kterýž letopočet jest na titulu knihy „Registra žlutá“ velkými číslicemi skutečně vyznačen. Poněvadž se žádné starší knihy z archivu zámeckého než ony z r. 1528 nedochovalo, nelze předpokládati, že by byl Minide čerpal snad z jiné knihy, neb že by existoval ještě jiný majestát záduší Libického, který by se srovnával s jeho udáním.

Stává ale ještě jiných důkazů, že kostelík na Oldřívě nikdy k záduší Libickému náležeti nemohl, což potvrzují registra zádušní obsažená v nejstarším urbáři zámeckém z r. 1553.

V zmíněném urbáři, jak výslovně jest poznamenáno, rozepsáno jest pro budoucí pamět, co kterému záduší se platí schází, kteréžto platy, když kněze mají v té které vsi, se knězi každého času vydávají, a když by pak kdykoli kněze neměli a nechovali, tu již těmi platy též lidé žádné vrchnosti povinni platiti nejsou, neb tytéž platy a důchody na opravu kostelů se obracejí i také kněžím odjinud, kteříž v těch kostelích lidem časem přísluhují, za práce jejich z týchž důchodů se platí, z čehož každý rok při soudech počtové se činí, vše na groš český počítajíc.“

Kolínské, které posud na katastrálních mapách jako „Staré Labe“ označeno jest. Bačovka z výše uvedených příčin se nikdy řekou Bělčickou nazývati nemohla.

Mohl bych konečně ještě připomenout, že se v Libušíně soudu uvádí Svatoslav od „Ljubice bielé“ jakožto první mezi lechy a kmety zemskými.

Přívlastek tento „bílá Libice“ byl vysvětlován vztahem na bílé zdi od zdíva a vápna vystavěných někdejšího hradu Libického; z předcházejícího pojednání jest však patrné, že jest odvozen od jména řeky Bělčické neb Bílé, při které Libice se rozkládala.

Podle těchto register z r. 1553 ani jediný z pozemků záduší Libického nenachází se v blízkosti polohy kostelíka sv. Jana na domnělé Oldřívě. Pozemky záduší Libického ve směru jižním leží v bezprostřední blízkosti vsi Libice a nesáhají níže než k nynější knížecí myslivně v lesích Libických a jsou od kostelíka na Oldřívě skoro 2 kilometry vzdáleny. Pouze na východní straně Libice sáhají zádušní pozemky dále a sice až za ves Kanin, ba až skoro k Opolanům. Výčet pozemků obsažený v majestátu Libickém z r. 1494 se úplně srovnává s urbářem z r. 1553, ano i s pozdějšími zápisy, tak že se vše až do nynější doby v starém pořádku zachovalo. Ovšem že se během té dlouhé doby jisté proměny staly, totiž že některé tůně a jezera zmizely, zarostly a se vysušily, a následkem toho se jich nyní způsobem jiným používá, než za starých časů a sice buď jako porostlin anebo luk.⁶⁾

⁶⁾ Výpis záduší Libického podle urbáře z r. 1553.

„Poddael kostelní ve vsi Libici:

K té faře jest dědin orních za 3 lány; též k té faře jest pět luk, jedna slove „Roučenka“, druhá „za mostem lečící“, třetí „u zadní obce“, čtvrtá slove „ouryt veliká“ a pátá slove „ouryt malá“. Též k té faře jest kus řeky kněžské u Labe, a tu kněz z téže vsi užívá.

Toto platu peněžitého se knězi do též vsi schází při sv. Jiří od lidí dolepaných:

Ze vsi Kanina platí ouroku sv. Jirského: Šimon 14 gr., Holda 7 gr., Jiříček 7 gr.

Ze vsi Odřepes: Zatočil 7 gr., Pavlounek 1 gr.
Ze vsi Libice: Vytlačil, Kovář a Žežhule každý po 3 gr.

Summa od lidí nadepsaných vychází ouroku pololetního sv. Jirského 45 grošů
a tolikéž ouroku pololetního o sv. Havle jednoroké 45 „

Desátky: od 20 osedlých ze vsi Libice schází se ročně žita sutého 12 korců 1/3 věrtel
též od nich ovsu sutého 12 „ 1/3 „

od 10 osedlých ze vsi Chotětic (nynějších Chotánek) vychází ročně žita sutého . 11 „ 1 1/2 „
a ovsu sutého 11 „ 1 1/2 „

od 14 osedlých ze vsi Odřepes vychází ročně žita sutého 11 „ 1 1/2 „
a ovsu sutého 11 „ 1 1/2 „

ze vsi Opolan ročně žita sutého 9 „ 1 věrtel
a ovsu sutého 9 „ 1 „

ze vsi Vosečka ročně žita sutého 16 „ — „
a ovsu sutého 16 „ — „

ze vsi Kanina od 10 osedlých žita sutého . 8 „ 1 „
a ovsu sutého 8 „ 1 „

ze vsi Podbřezí (ves tato od konce XVIII. století spojena jest se vsí Opolany) ročně pšenice 6 „ — „
a ječmene 6 „ — „

Summa desátků sutého do roka: žita 68 „ 1 1/2 „
ovsu 68 „ 1 1/2 „
pšenice 6 „ — „
ječmene 6 „ — „

Důchodové k záduší a kostelu Libickému náležiti: K tomu záduší jest 5 luk, z nichž schází se nájmu ročně 2 kopy 55 grošů
kopanin jest 6 1/2 jitra a platí se z nich ročně 16 grošů a 2 hal.
z řeky a jezera platí se ročně 1 kopa 17 grošů.

K témž záduší náleží luk, který Libiceti drží a platí z něho ročně 45 grošů.

Úroku peněžitého ze vsi Libice vychází a sice: od Šatky 6 gr., od Slepíčky 6 gr., od Běchury 8 grošů, od Marka ze dvořů 3 groše.

Summa platu peněžitého ročního k záduší Libickému náležitého 5 kop 36 grošů 2 hal.“

Citovanými těmito starými zprávami o Libici chtěl jsem pouze ukázat, že kostel na Oldříši nikdy k zádusi Libického náležeti nemohl, a jak se ještě později dokáže, také ani nenáležel.

Polohu zvanou „na Kostelíku“ na domnělé Oldříši navštívil jsem několikrát a při tom celé okolí co nebedlivěji prohlédl, zvláště v době jarní a na podzim, kdy role jsou prázdná a přeorána, při čemž mě překvapovalo to, že jsem nenabyl ani sebe menší známky bývalého osídlení, ba ani známky, že by tam nějakého opevnění kdy stávalo.

To bylo příčinou, že jsem měl jistou pochybnost o tom, že by v poloze na kostelíku hrad Oldříš se rozkládati měl, zvláště když jsem se přesvědčil, že zpráva ve farní knize Předhradské jest mylna. Také mně byla závadnou přílišná vzdálenost kostela sv. Jana od vsi Předhradí, o které posud žádný z badatelů nepochyboval, že stojí v jistém blízkém poměru k zaniklému hradu Oldříši.

Vzdálenost kostelíka od vsi obnáší ve vzdušné čáře jistě přes 1 kilometr, nehledě při tom k nesčetným překážkám, které způsobovaly toky Labe od nepaměti stále se měnící a každé spojení s Předhradím znesnadňující, ano v jistých dobách docela znemožňující. O poloze Oldříše nemáme žádných starších zpráv, teprve Bléjovský r. 1532 poprvé uvádí, že kostel sv. Jana Křtitele na Oldříši „ustaven za Labem proti Předhradí“. Všecky tyto okolnosti byly mi pohnutkou, místo na kostelíku zevrubně archaeologicky prozkoumati, za kterou příčinou jsem si vymohl dříve svolení držitele pozemku p. Jos. Daneše z V. Oseka.

3. Výzkum na „kostelíku“.

Pole, na kterém někdy kostel sv. Jana Křtitele stával, náleží do katastru vsi V. Oseka a jest majetkem p. Jos. Daneše starš., souseda z téže vsi z č. pop. 35. Podle rodinné tradice jest toto pole v držení rodu Danešovského přes 100 let. Nynější držitel p. Josef Daneš před několika lety na poli tom kopati dal, aby kamení ze základů vydobyl, znal tudíž bezpečně místo, kde kostelík stával.

Pole zove se dnes prostě „Na kostelíku“ a rese parc. č. 227. Počátkem XIX. stol. byl cíp pole, kde kostel stával, zalesněn, když se les vymýtil, zvalo se to pole též „na pasece“. Pole toto hraničí na severní straně směrem ku vsi Předhradí s 4 metry hlubokým výmolem, patrně starým tokem Labe, který zádušní les Předhradský obepíná a zároveň od pole p. Daneše dělí (č. parc. 247/2). Výmol neb správněji řečeno staré řečiště jest dnes vyschlé a proměněno ve vlhkou louku, která při každé povodni se vodou Labskou zatápí. Pouze pod kostelíkem jest ještě tůň dosti objemná a naplněná vodou, po krajích vodními rostlinami velice zarostlá, která se zove „kostelecká“ (č. parc. 247/3) a patří jako les též k záduší Předhradskému. U této tůně tvořilo Labe někdy ostrý zákrut a právě v ohybu tohoto zákrutu stával kostelík sv. Jana obrácen vchodem k jihozápadu, zrovna proti tůni kostelecké. Na východním konci tohoto zákrutu stojí při břehu posud starý dub,

jediný svědek stávajícího zde někdy lesa. V roce 1858 připomíná prof. Tomek v těch místech ještě duby dva.

Ku prozkoumání tohoto místa dohodl jsem se s ředitelem cukrovaru Libického, Eduardem Haislem, který s ochotou opatřil 4 dělníky, a s bývalým lesním Libickým Bohumilem Fraňkem, který přivedl ještě 2 dělníky. Kromě obou jmenovaných pánů byl přítomen též držitel pole Jos. Daneš, který svými dřívějšími zkušenostmi byl nám radou nápomocen a s účastenstvím naše práce sledoval. Dne 7. září 1896 časné ráno pustili jsme se do práce.

Po společné úradě ustanoveno založiti přes místo někdejšího kostela dva křížující se příkopy v šířce jednoho metru a hloubce, pokud potřeba kázat bude. První příkop vedený od samého kraje čili břehu tůně kostelecké od severu k jihu náhodou dopadl skoro do prostřed samého kostela na délku, ale veden ještě dále za kostel v celkové délce 26 metrů potud, dokud se známky důležitější objevovaly (viz příkop A na plánu).

Druhý příkop vykopán na příč kostela v téže šířce a hloubce skoro $\frac{3}{4}$ metru až k samému břehu pole příkře k starému toku Labe se sklánějícího. Délka tohoto příkopu asi 24 metrů (viz B). Po stopách objevených základních zdí kostela vedeny menší příkopy. Konečně vykopány na severovýchodní straně kostela ještě 3 šachty, kde se kostrové hroby objevovati počaly, svědčící, že při kostele byl hřbitov.

Výsledek tohoto zkoumání byl následující: Základy kostela tvořily pravidelný obdélník, jehož delší strana měla 12 metrů a kratší 8 metrů délky. Základy v šířce 1 lokte sáhaly do hloubky 1 metru. Kámen zdicí byl různé povahy; nejvíce kamene pocházelo z Kolínska, tak zv. svor neb černý kámen, méně bylo tvrdých pískovců, pocházejících bezpochyby z Kutnohorska, neb podobného kamene nikde na blízku není, a ještě méně bílé opuky, která se na Oškobrhu a okolí jeho láme a z níž snad stavba vrchní byla provedena. Z této opuky rozdrobené kamení roztroušeno jest hojně též na povrchu pole.

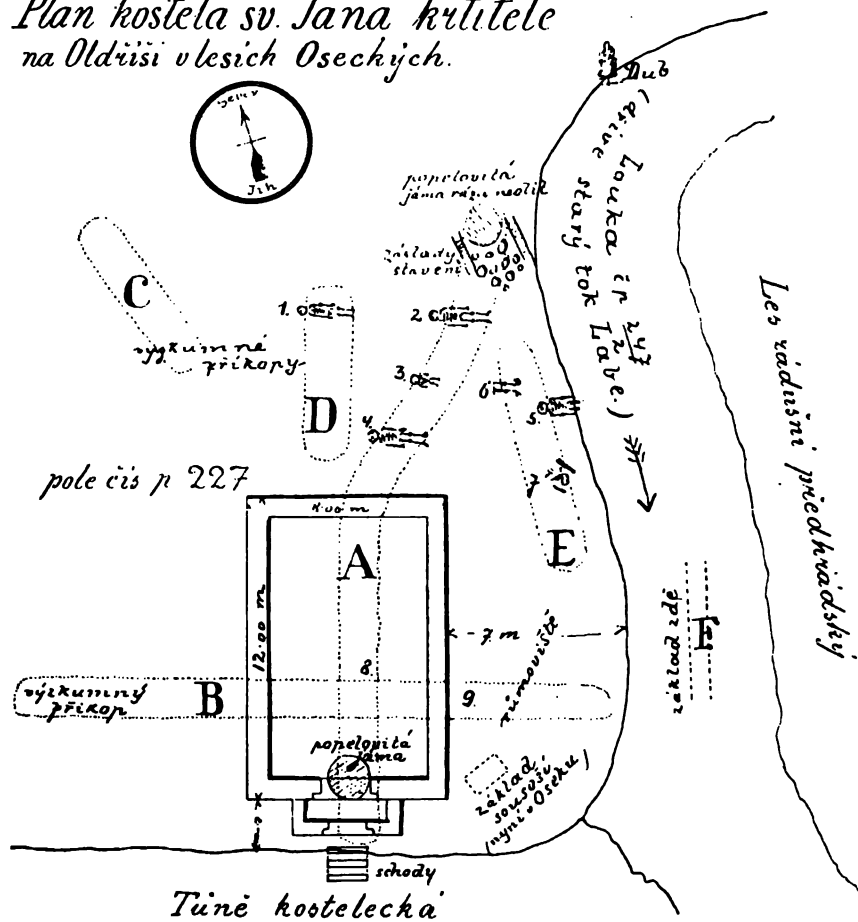
Před vchodem do kostela byla skrovná předsínka as $1\frac{1}{2}$ metru široká. Přední zeď této předsínky dotýká se již okraje pole do hlubiny k tůni kostelecké se sklánějícího, a hlavní zeď kostela jest od břehu tůně jen 2 metry vzdálena. Při vchodu do předsínky vykopán as $\frac{1}{2}$ metru dlouhý tesaný pískovcový kámen, pocházející snad od prahu. Před časy vykopal p. Jos. Daneš na svahu k tůni před předsínkou 3 tesané kamenné pískovcové schody. Pod vchodem do hlavní síně chrámové objevena skrovná kulturní jáma se střepy typu Libického. V celé přední části kostela uvnitř v malé poměrně hloubce jevílo se rumišťe od staveb kamene, pocházející snad z času, kdy se kostelík ten zakládati a stavěti počal. O něco dále bylo poházeno něco rozbitých kostí, pocházejících z lidských těl (č. 8.). Takové nalezeny též při zdi po pravé straně kostela (č. 9.). Po pravé straně blíž předního rohu kostela leží v zemi dle udání p. Daneše větší pískovcová deska, kterou jsme však blíže nezkoumali. Jihovýchodní hlavní zeď kostela jest vzdálena od hrany pole a břehu starého toku Libického pouze 7 metrů, tak že celý kostel bezprostředně na břehu Labském stával. Hlavní osa kostela má směr jihovýchodní.

Po levé straně kostela čili směrem severozápadním neobjeveno ničeho pamětihodného, všude naraženo na půdu netknutou a původní. Hřbitov rozkládal se tudíž pouze směrem východním a jižním. Na východní straně při konci hřbitova ve vzdáli 1 metru od svahu vykopán základ nějakého menšího stavení v ostrém úhlu se břehem pole se křížujícího. Účelu tohoto stavení jest těžko se dohodnouti; možná, že to byl příbytek pro kostelníka neb hlídače, neb kostnice, které v XVI. a XVII. století se při hřbitovech častěji zakládaly. Část hřbi-

K jakému účelu zeď tato, takřka v močále založená, těžko dnes uhoďnouti.

Hrobů kostrových objevili jsme celkem 7, a sice ve 3 řadách a sice na východní straně za křížem v hloubce asi $\frac{3}{4}$ metru pod povrchem role. I vady jsme celé plochy kol kostela nepřekopávali, možno, že hrobů tam uloženo ještě více. Všecka ležela v zemi na zádech od severozápadu k jihovýchodu obličejem a nohama k jihovýchodu obrácená. Ruce loženy byly souměrně podle těla, které samo polo-

Plan kostela sv. Jana křtitele
na Oldřiši v lesích Oseckých.

tova, rozkládajícího se po východní straně kostela, proudy labské podemlely, do vln svalily a porušily. To dosvědčují objevené hroby při samé hraně pole, jichž jen přední částí těla se zachovaly, noby pak při povodních vodou odemlety bity musily (příkop E). Celý hřbitov mohl mít, od vchodu kostela počítaje, asi 26 metrů délky, síla jeho ovšem z výše uvedené příčiny následkem nepoměrné odplavením stanovena býti nemohla.

Pan Janek upozornil nás, že v korytě labském po východní straně kostela nachází se též základ zdi, který (F) je to místo, skutečně objevili (F). Zeď táhla se od západní zdi kostela a dá se stopovat až do délky několika metrů.

bylo do prosté země, tak že u žádného hrobu neobjevena ani stopa po nějaké rakvi. Jelikož měkká byla velice hnitím porušena, zachovaly se v nepoměrně pouze hnáty a asi 3 lebky, které jsme k ššímu zkoumání uschovali. Do žádného hrobu nebyl ložen sebe skrovnější milodar. Jediná kořist naše mosazný náprstek zvláštního tvaru, který se bezpochybně při kopání hrobu v dávných dobách spíše náhodou hloubky dostal.

Popis jednotlivých hrobů podle čísel, kterými též hroby na plánu označené:

1. Hrob tento kryl člověka mladého, zubů vyčnívajících, délky těla 140 cm.

2. Dospělý člověk délky těla 170 cm.
 3. Dítě asi 5 let staré; kosti zetlelé a lebka rozpadlá.
 4. Mladý člověk délky těla 150 cm; hlava zachovaná, ale smačklá.
- Všecky tyto hroby od 2.—4. byly v řadě druhé a oddělovala každý prostora 1½ metru.
5. Hrob náležející řadě třetí, která se dotýkala již traje pole a svahu příkrého k řečišti; v něm muž dopěly, hlava rozpadlá a nohy ve stráni od kolen dolů odplavené.
 6. Nohy od těla rozrušeného; bezpochyby zde stál trom, při jehož kácení a vydobývání kořenů tělo k rozrušení přišlo.
 7. Část hrobu rozrušeného člověka dospělého, lebka zachována; podle tohoto hrobu pod povrchem bylo mnoho kamení a rumu.

8. a 9. Rozlámané kosti z lidských těl.
Konečně musím ještě dodat, že blíž základu stavení výše zmíněného nalezena popelovitá jáma se střepy žalu neolitického bez ozdob.

Celkový dojem těchto objevů byl pro nás překvapující. Ačkoli nám známo bylo, že kostelík za času Palimila, tedy počátkem XIV. stol. byl již pustý, přece očekávali jsme, že dobudeme základů nějaké stavby ománské neb aspoň pohřebiště hlásící se do doby starořetanské, jakých objeveno bylo na blízké Libici, Badech, Hradištku několik; a hle, zde stavba jednoduchá, třízvlivá, upomínající spíše na stol. XVI. než na dobu, o které se starý Oldřís hlásiti musí.

V této podobě mohl vystavěn býti kostelík na Oldříši teprve v době poměrně mladé, proto doufal jsem vysvětlení nalézt v archivu Kolínském. Po delším pátrání objevil jsem stopu kostela toho v staré gruntovní knize vsi V. Oseka, která náhodou uložena byla v c. k. ústředním úřadě v Poděbradech. V knize této vedle zápisů vsi Oseka obsaženy jsou též gruntovní zápisy vsí Cidlině položených, totiž Sán, Opolan a Kanína, které kdysi ke komor. panství Kolínskému přináležely, ale po utvoření nových berních a soudních okresů v r. 1848 k okresu Poděbradskému přivtěleny byly a tím gruntovní kniha do Poděbrad se dostala.

V této knize uvedeno jest při roce 1620, že Tomáš Plíšek ujímá po svém otci jistý grunt v Oseku s 2 kornami orních rolí a při tom přijímá na sebe zaplacení některých starších dluhů a mezi jinými dluhy také odkazu po Rynoučkově 6 kop gr. míš. náležejících k záduší sv. Jana v lesích Voseckých. V domnění, že najdu v zápisech tohoto statku o kostele ještě bližších zpráv, sestavil jsem všechny držitele tohoto statku od nejstarší doby a dopátral jsem se tak náhodou, že statek ten jest východištěm rodu Danešovského, který st dnes v držení pole „na Kostelíku“.)

*) Podle pořadí v gruntovních knihách i pozdějších jest uváděn tento statek vždy jako pátý, jinak při prvním číslování nese č. 3. Nejstarším známým držitelem byl Jiří Duchek. Po něm následoval Vít Vlk, syn bohatého sedláka Řihy Vlka ze vsi Kel Velimí, který tam hospodařil na 3kopovém gruntě. O starém hrovi zachovala se zpráva, že byl nepořádný, oddaný nemírnosti a pítí a karbanu, tak že vícekrát nejen napomínán, ale i trestán býti musil, proto grunt jeho v Klích byl mu odejmut a z rozkazu hejtmána Poděbradského prořacován jeho manželce Manduše, která ho pak r. 1576 postoupila synovi Vitovi Vlkovi.

Zpráva v gruntovní knize Osecké má svůj význam, protože se jí potvrzuje, že kostelík sv. Jana stával na pozemcích Oseckých, kdežto se posud mysli, že stával na gruntech záduší Předhradského. Při regulaci Labe r. 1819 byl zádušní les Předhradský vykopáním nového koryta roztržen na 2 části, a ona část, která se za Labe dostala, počítá se nyní také do okršku vsi Oseka.

Poněvadž pak Osek přifařen byl ku vsi Veltrubům, máme zde cestu naznačenou, kterým směrem bráti se má příště další pátrání o pamětech kostela sv. Jana. Dokud Veltruby měly samostatného faráře, pochovávalo se při tomto kostele sv. Jana a také byl bezpochyby od něho administrován. Válka 30letá učinila ale v poměru tom náhlý převrat. Roku 1626 pro nedostatek katolických kněží kostel Veltrubský dostal se jako filiální ve správu děkanů Kolínských a podobný osud stihl nutně také náš kostel sv. Jana. Vzdálenost od Kolína a nepřístupnost místa v jisté době roční, kdy Labe nižší místa přelévá, byla příčinou, že kostelík spustl a tak úplně z paměti lidu vyšel. Teprve od r. 1785 dosazen do Veltrub zas duchovní správce jako lokalista, ale v té době mohl být kostel sv. Jana již vyzdvižen a zrušen. Veltruby tvořily od starodávna samostatný vladyčí statek, který během XVIII. stol. připojen byl trvale k Radovesicům za Kolínem. Od držitele těchto statků hraběte Viléma Pourtalesa dostaly se prodejem r. 1890 do majetku nynějších držitelů, dědiců velkoobchodníka Kolínského Turnaua.

Za našeho pobytu při výzkumu „na kostelíku“ vypravoval kdosi, že slychal od bývalého faráře Veltrubského Josefa Cvrčka, že sousoší, stojící dnes před školou Oseckou, má pocházet z kostela na Oldříši. Na poptávku mou vypátral řídící učitel v Oseku Václav Sekera od

Mladý Vít Vlk nabyt brzo na to, bezpochyby ženitbou, onen 2kopový statek v Oseku po Duchkovi, tak že měl na starosti dva statky. Statek v Oseku prodal r. 1592 Janu Plíškovi za 900 kop a druhý statek ve Klích r. 1602 Pavlu Dvořákovi z Oseka a manželce jeho Alžbětě roz. Diviškové. Jan Plíšek zůstal na statek v Oseku 300 kop a ostatní měl spláceti po 22 kopách ročně až do zaplacení. Tyto peníze náležely sirotkám Duchka a Alžbětě Dvořákové z Kel, která ovdověvši, provdala se po druhé za Pavla Starokolínského, jinak Kelského řečeného, souseďa Poděbradského. R. 1620 po smrti otce svého ujal grunt Tomáš Plíšek, ale když pro válečné sběhy utekl, zanechal ženu i děti bez ochrany, ujal se spustlého statku tehán jeho Jan Matějčů ve prospěch dětí Plíška, Jana a Matěje, za šacunk 500 kop grošů. Místo závdavku ujal na sebe vyplacení některých dluhů a mezi jinými onen dluh 6 kop k záduší sv. Jana v lesích Voseckých. R. 1632 se Tomáš Plíšek vrátil a ujmul se zas svého hospodářství. Na gruntě jeho měl pojištěno 259 kop 46 gr. Pavel Starokolínský po své ženě, a když r. 1640 znamenal, že musí život svůj dokončiti, odkázal tyto peníze záduší Libického. Poněvadž ve válce grunt spustnul, snížen tento dluh na 187 kop 18 gr.

Po Tomášovi Plíškovi ujal r. 1656 grunt do podvážky sdílený za 400 kop Martin Mošna, jinak Marek. Po něm následoval r. 1684 syn Martin, mladší Marek. Pro chudobu byl nucen postoupit statek Václ. Svobodovi za 584 kop a při tom sečteno pozemků při něm na 28 kop, 16 záh. rolí. R. 1713 koupil statek Matěj Potměšil za 591 kop 45 gr.; stihla ho však neštěstí r. 1716, že mu statek vyhořel. R. 1735 postupem ujal syn Jan Potměšil a ten vyměnil r. 1743 statek svůj za chalupu v Němčicích s Janem Danešem dle odhadu za 613 kop míš. Od té doby jest statek stále v držení rodu Danešovského. Po otci ujal r. 1765 syn Karel Daneš k ruce nezletilého bratra Matěje, který, když r. 1774 dospěl let, převzal statek sám za 834 kop. Matěj Daneš se připomíná ještě r. 1800. Další zprávy jsem vyhledati nemohl, poněvadž pokračování nachází se při úřadech Kolínských.

Josefa Daneše. výměnkáře dosud žijícího, že když se před časy kámen „na kostelíku“ dobýval, byla přenesena socha z Oldříše do Oseka a postavena na prostřed návsi. Kdy ku škole byla přeložena, už nikdo nepamatuje. Socha, vlastně sousoší, jest z pískovce, má výšky 3·2 m a šířky 1·8 m, může pocházeti dle forem asi z počátku XVII. stol. a představuje Boží muka, totiž Krista ukřižovaného mezi 2 sochami, P. Marií a sochou představující bezpochyby sv. Jana Křtitele. Nápis pod sousoším „Tak Bůh miloval svět, že svého jediného syna na svět dal“ pochází teprve z r. 1873. Deska před vchodem po levé straně kostelíka na doměném Oldříši posud v zemi uložená bude bezpochyby základem tohoto sousoší a ukazuje, kde původně bylo postaveno.

Matěj Minide, kronikář Poděbradský, zaznamenal zprávu v pamětní knize fary Předhradské, že se dostaly 2 obrazy malované na plátně z Oldříše do chrámu sv. Vojtěcha v Libici. Oba tyto obrazy dne 22. září 1832 při požáru tohoto kostela prý k zmaření přišly. Minide obrazy i blíže popisuje. Výška jich byla 2¹/₄ lokte, oba byly malovány od jedné a téže ruky velice dovedně, „ale ne ostře a příliš světle, nýbrž mdlé“ a představovaly sv. Jana Křtitele bez jakéhokoli nápisu. Na jednom zobrazen byl sv. Jan v šatu a ne nahý, jak se prý nyní maluje, ukazuje prstem pravé ruky na beránka, na druhém s knihou v ruce.

Minide oceňoval i stáří těchto obrazů, řka, že nemohou být původní a staré, protože staří umělci malovali obrazy na dřevě a ne na plátně, barvami ostrými a dobrým polimentem a zlatem podkládali.

Nahlédnuv do starého inventáře záduší Libického z r. 1703 (v zachované knize zádušní v archivu zámeckém), zjistil jsem, že takových obrazů v kostelích Libických ještě nebylo. Pozdější inventáře, jichž jest hojnost, nepodávají dostatečného vysvětlení, protože kromě oltářů vypočítávány jsou obrazy hromadně vždy počtem 8.

Shrneme-li všechny tyto zprávy v jedno, máme dojem, že kostelík sv. Jana v lesích Voseckých během XVIII. stol. ještě stál a byl snad teprve v Josefinské době jako zbytečný vyzdvižen a ve prospěch náboženského fondu prodán.

Dražbou přišel asi pozemek i s kostelem sv. Jana do majetku rodu Danešovského, kdežto svršky kostelní byly zvláště zpeněženy a dostaly se tak obrazy do Libice a sousoší ke škole do Oseka. Zrušený kostel pak stihl stejný osud jako celé řady kostelů v okolí našem, že byl zbořen a se zemí srovnán.

Výčerpavše takto všechny zprávy o kostelíku sv. Jana na Oldříši, nabudeme následující obraz.

Především jsme se přesvědčili, že kostel nestojí na původním místě a zejména ne na starobylém hradišti Oldříše, poněvadž místo „na kostelíku“ dle archaeologického prozkoumání postrádá naprosto oněch známek, které by dobu jeho založení X. neb XI. stol. vyznačovat musily.

Předpokládáme-li, že nynější ves Předhradí bývala kdysi podhradím někdejší Oldříše, o čemž posud nikdo z historiků nepochyboval, musil by státi kostel sv. Jana, i kdyby byl přestavěn býval, na půdě vsi aneb aspoň fary předhradské, ale náš kostel založen jest na půdě

Osecké, patřící k panství Kolínskému, následkem čehož patřiti musil do obvodu farního vsi Veltrub.

O starém toku Labském, který zádušní les Předhradský dělí, domníval se prof. Tomek, že jest tokem nejstarším, sáhajícím do dob založení hradu Oldříše; ukážeme později, že ten tok není nejstarším.

Naproti tomu zpráva Bělejovského z r. 1532 jmenuje to místo, kde za jeho doby kostel sv. Jana stál, totiž za Labem proti Předhradí, určitě Oldříši.

Totéž potvrzuje nejstarší kniha fary Předhradské z r. 1653, uložená v archivu zámeckém v Poděbradech na str. 4., kde se vypočítávají všechny pozemky k záduší tomu náležící. Nás zajímají budou jen pozemky, které se nacházely za Labem (tady se rozumí nynější starý tok Labe bezprostředně pod Předhradím se vinoucí, který r. 1819 byl zrušen), totiž:

„12 jiter kopaniny, z nichž vycházel plat, kopa, ale že jsou dřívím zarostlé, tedy ten plat schází. Dále 4 louky, z nichž když se kněz chová, tedy se mu 1 louka a 1 palouček k užívání zanechává, a konečně 3 kopy provazců lesů a porostlin „až do Ondříše k sv. Janu dobřahajících.“

Gruntovní kniha Osecká při roce 1620 jména toho neuvádí a zove prostě „kostel sv. Jana v lesích Voseckých“. Lidově jmenuje se to místo nejobyčejněji „na kostelíku“ a trať celá „na Oldříši neb Vondříši“.

Mohli bychom se ještě pozastaviti nad tím, máme-li rozumět neurčité zprávě v registrech zádušních z r. 1653, zda patřila Ondříš až k sv. Janu dobřahající spolu k zádušnímu lesu Předhradskému nebo pouze k jeho hranici. Otázku tuto uvádím proto, že se mně podařilo nalézt v archivu zámeckém v Poděbradech zevrubnou mapu, představující novou úpravu toku Labského z r. 1819, která má nepopíratelnou důležitost k poznání hydrografických poměrů mezi vsí Předhradí a Osekem před 100 lety. Na mapě této jest především znázorněno, co bylo nově prokopáno, co zasypáno a kde nové hráze založeny. Na mapě této rovněž spatřujeme, jakým způsobem byl rozdělen zádušní les Předhradský nově prokopaným řečištěm Labe.

Ale co mě nejvíce překvapilo, že kostel sv. Jana není ničím označen a místo, kde stával, jako les zahrnut jest k lesu záduší Předhradského. Ale tomu odporuje úplně zpráva Pat. Filipa, který 3 léta po regulaci Labe, tedy r. 1822, do Předhradí za expositu se dostal a který uvádí v pamětní knize, že neví, jak a kdy to místo „na kostelíku“ do majetku sedláka Václ. Daneše z Oseka se dostalo, a kdo ten kostel administroval, ač ten kostel ještě částečně v ruině viděl. To lze vysvětliti jen omylem kresliče, poněvadž mapa ta sloužila více k účelům technického provedení nového žlabu Labe, než aby přihlížela k majetkovým poměrům sousedů, nepřímou na novém toku Labe zúčastněných. Možno, že zapomněl zakresliti jen rozdělující čáru obou těchto zádušních lesů spolu sousedících.

Okolnost tato jest jen novým dokladem, jak obtížno jest do této sporné otázky o Oldříši uvéstí náležitého světla. Nicméně připojím-li k těmto pochybnostem o poloze domnělé Oldříše ještě námítky zprávu uvedenou, chovám přesvědčení, že hrad Oldříš v těchto místech, kde kostel sv. Jana stával, nikdy býti nemohl.

Neuspokojen těmito výsledky při zkoumání „na kostelíku“ procházel jsem večer všechna role i širší okolí, zvláště směrem jihovýchodním, a tu byl jsem upozorněn p. Josefem Danešem mladším z Oseka, že se na jeho poli v trati zvané „na Oldříše“ objevují popelovitá místa se střepy a kostmi. Nemeškal jsem ihned ohledati to místo, a sám jsem při polní mezi něco střepů s ozdobami typu Libického objevil.

Poněvadž doba večerní již pokročila a také větší část toho pole byla osázena řepou, odložil jsem prozkoumání toho místa na dobu příhodnější, až bude po sklizni. Že jsem si od zajímavého toho místa, které již svým jménem zvědavost mou vzbuzovalo, mnoho sliboval, netřeba připomínati.

4 Výzkum v trati „na Oldříše“.

Asi po 14 dnech dostavil jsem se zase do Oseka.

Pole, na němž popelovité jámy se objevovaly, náleží p. Josefu Danešovi mladšímu z č. 30. na Oseku, a jest označeno č. parc. 261.; také zove se „na kopci“, kteréž jméno jest odůvodněno, protože to místo skutečně se málo zdvihá jako kopeček nad ostatní jinak rovné a ploché okolí. Trať mezi Oldřískou a kostelíkem zove se „na Malinačce“.

Po bedlivém ohledání zjistil jsem, že kopeček zahrnuje kromě pole č. parc. 261. ještě sousední parcely č. 218. a část 258. a pak bývalé příkopy č. 219. a 260. Nejvyšší místo kopečku nalézá se při západní straně pole p. Daneše č. 261., blíže meze pole č. 218., které náleží p. Karbanovi z Oseka č. pop. 31. Od toho místa se kopeček na všechny strany mírně sklání. Pole č. 218. jest úzké a mezuje bezprostředně se starým tokem Labským (č. parc. 247/2), který zádušní les Předhradský obepíná.

Pod kopečkem proti severní straně asi v první třetině pole č. 261. zabíhá se strany starého řečiště ještě dobře znalý, více než 4 sáhy široký a někdy hluboký příkop, označený č. parc. 219. a 260. Příkop č. 219. jest dnes úplně zasypaný a č. 260. částečně, takže jest s ostatním polem v jedno srovnán. Na katastrální mapě oba příkopy jsou ještě vyznačeny a užívalo se jich dříve jako palouků.

Postavíme-li se zády k starému Labi a čelem k východu, znamenáme, že příkop musil mít v starších dobách pokračování kolem celého kopečku, což jest znát kruhovitou proláklinou na polích. Pouze na jižní straně není příkop patrným a na západě ukončovalo celý kruh koryto Labské. Popelovité jámy nacházejí se pouze uprostřed toho příkopem ohrazeného kruhu.

Není pochybnosti, že místo to bylo kdysi příkopem a valem ohrazeno, tvoříc malé hradiště ve výměře asi 12 metrů, jak jsme s p. Danešem vypočítali. Největší

část opevněného kruhu zaujímá pole č. 261 p. Daneše, č. 218. a skrovnou část pole č. 258.

Hradiště toto, jak je nyní nazývati budeme, jest vzdáleno od kostelíka asi 250 sáhů.

Zkoumání kulturních popelovitých jam předseval jsem s 2 dělníky z Oseka. Odkryli jsme je na různých místech. Nej hustěji jsou rozloženy jámy při severní straně pole č. 261. proti příkopu č. 260, jinde jsou řidší. Po stavbě kamenné není nikde ani stopy. Obsah jam nebudu vyličovati, srovnává se úplně s podobnými jamami jako na blízkém hradě Libici. Tytéž tvary nádob i ozdoby v rozmanitých známých formách. Z kostí zvířecích podle vykopaných čelistí a zubů rozeznávali jsme prasata, ovce a skot.

Důležitější jest otázkou, co jest to asi za hradiště. V prvním okamžiku s ohledem na lidové jméno tohoto položení domníval jsem se, že jsem odkryl onu pravou, toužebně očekávanou Oldříš. Později uváživ všechny okolnosti, vzdal jsem se té myšlenky, protože skrovnost toho místa a poměrně slabé osídlení tak důležitého místa, jakou Oldříš býti musil, tomu odporovaly. Námitky, které jsem již při kostelíku uvedl, i zde nepostrádají své váhy. Mezi kostelíkem a tímto hradištěm není ani stopy po nějakém osídlení, tak že nelze předpokládati, že by mezi těmi místy jakési souvislosti bývalo. Určitá zpráva Dalimilova, že za jeho paměti „kdož jest v Oldřiši býval, ten ten kostel, ač pust, vídal“ nemůže se vztahovati než na stavbu kamennou. Kostel od dřeva vystavěný byl by dávno beze stopy zmizel.

Konečně ustálil jsem se na domněnce, že hradiště toto jest jen článkem dlouhého řetězu starobylého opevnění toku Labe, jakožto nejpřirozenější hranice někdejšího prvotního kmenového rozdělení Čech. Po obou bocích Labe můžeme stopovati tyto obranné, ale bezejmenné svědky proti vpádu nepřátel od Labské Týnice počínaje až k Čelakovickým. Pouze na pravém břehu Labe dovolují si poukázati na skoro pravidelně rozložená hradiště u Lžovic, v Haníně pod Kolínem, Hradištka u Kolína (toto hradiště mohlo by být sporné, zdali náleželo k opevnění pravého neb levého břehu, protože se tu toky Labské od nepaměti stále měnily); právě nově objevené hradiště „na Vondříšce“, starý hrad Libický (nežli se stal hlavním sídlem mocného rodu Slavníkova), opevnění v Poděbradech při brodu v poloze na Vinicích, v Nymburce, hrady Mydlovar atd. Obširnější o těchto hradištích pojednal prof. dr. J. L. Píč v „Archaeolog. výzkumu v středních Čechách“, 1893, str. 1. až 30. O všech tuto vyjmenovaných hradištích, pouze Libici vyjímaje, nezachovaly se nám žádné paměti, ani jmen původních, protož původ jich musí sáhati do dob pradávných, do doby snad prvního osídlení naší vlasti kmeny českoslovanskými a jistě zanikly ještě v době předhistorické, když vláda v Čechách byla pod mocným žezlem knížat pražských sjednocena, následkem čehož příčina jich prvotního účelu, totiž ochrany hranic kmenových, pozbyla své platnosti.

Chalupníci na Litomyšlsku.

Napsal Ant. Tomáček.

Do války třicetileté chalupníků na Litomyšlsku nebylo, totiž v tom smyslu, jak nyní v užívání jest. Panské dvory a větší selské statky, zejména rychty, měly pro výpomoc k hospodářským pracem tak zv. zahradníky, kteří ve XIV. a XV. století dílem robotou a dílem za běžnou mzdu povinni byli pomáhati. Panský dvůr v Osiku měl r. 1347 čtyry takové zahradníky, Strakovský také 4, Litomyšlský celou vesničku s 10 zahradníky, zvanou Vlkov, kterou Kostkové v XVI. století koupili a ke dvoru připojili a která dvoru dala nové jméno dvora Vlkovskéhc. V XVI. století takoví drobní zahradníci byli povinni kuchyňskou robotou, bylo jich za zvýšené populace více, roboty však jiné neměli, že režijní panské hospodářství bylo malé. Počet jich není v urbáři udán, jsou zvaní sumarné jen podruzi. Podruzi měli jako moderní chalupníci podružskou chalupu a kousek sadu kolem ní, živobytí skytal jim nejbližší statek, na jehož půdě dřevěná chaloupka stála. Dřevěná chaloupka, sroubená z několika stěn, lehce dala se rozebrat a přenést a skutečně vyskytá se v knihách několikrát v zápisu řeč o přenesení chaloupky, když majitel její dal se do podraží jinému sedláku.*) Když sedlák pozbyl svého dřívějšího svobodnějšího postavení, zašli také jeho podruzi. Po válce třicetileté byla řada statků selských zcela pustých, mnohé obce skoro vyliďněny, a tu v nouzi o hospodáře stal se snadno každý zbylý podruh sedlákem nebo zahradníkem, ani se jich nedostalo. Chaloupky jejich, které již dříve neshořely a nezmizely se země, zašly nyní na dobro, nebylo jich více. Nastala klidnější léta, obyvatelstva opět přibývalo a statky selské, ani živnosti zahradnické, nemohly ho zaopatřiti. Jednotlivý statek byl chalupníku nyní slabou oporou a neskytal sám jediný záruky na vyživení. Přebytný lid bral útočiště k obci, od ní získal kousek půdy, na které stavěl novou chalupu. Urbář z roku 1659 vykazuje chalupníků na obci: ve Střenicích 2, na Pohře 1, ve Střiteři 1, v Lubné 3, v Osiku 8, v Lažanech 1, v Dolním Újezdě 2, v Kornicích 1 atd., všude množství nečetné; pouze v Litrbáších a Opatově bylo jich po 24! Ku konci XVII. a počátkem XVIII. století i v českých obcích počet obecních chalupníků vzrůstal. Na př. r. 1707 v Benátkách Matěj Pluhař žádal právo o dovolení ku stavění chalupy na obci. Vyměřeno mu místo 10 sáhů šířky a 15 sáhů délky a měl za to složit k obci 10 kop, ročně po kopě. Více si těchto chalupníků nikdo tehdy nevářmal. Vrchnost sama přála na své půdě také útalku přebytným členům selských rodin a aby je měla v patrnosti, pořídila si roku 1686 „registra na nové chalupy, které jsou nákladem J. V. H. Excel. vystaveny“. Půdu získala buď oddělením od selských gruntů, buď jako les nebo paseku z dominikálního držení odtrhla, v Člupku rozparcelovala celý panský dvůr. Příkladem prvního druhu je založení obce Vysoké r. 1686, kde zápisy stejně znějí: „Leta 1686 dne

*) Ještě roku 1760 dne 20. června ve sporu Karla Kováře s Janem Boštíkem z Lubné (Registra wobecní od roku 1733) rozhodnuto: „Dyby se spolu domluvit nemohli tak ta chaloupka jí (manželce Kovářově) patřit bude, aby si jí vzala pryč s toho místa a kamby chtěla dala“.

1. januarii ujal a koupil chalupu nákladem J. V. Hr. Exc. vystavenou Jan Šalda i s přidanou vyměřenou rolí od gruntu Kozlovského za sumu 80 kop a to bez závdavku. Roční placení po 2 kopách. Onroku do důchodu svatojirského a svatohavelského 12 gr., za kontribuci měsíčně po 2 kr. Robotu pak obyčejnou podle jiných vybejtati aneb za ní platiti povinnen bude. Item více k obci javornické, jsouce tam odtud půl gruntu Kozlovského skoupeno, bude povinnen nže doložené povinnosti, jako jiných všech 7 chalupníků, osmý díl vybejtati; totiž: kontribuci (všeck 8 společně) měsíčně po 22 gr. a k tomu, termíny obyčejné svatojirského a svatohavelského 1 kopu 1 gr. 1 d., ovčeho 48 kr., za slepice 4 1/2 d., za kapouny 6 kr., za šindele 6 kr., v sumě 2 zl. 9 kr. Ouroční přize k tomu 3 čteníky; mimo toho desátku panu faráři cerekvickému jednu čtvrtci, la půl obláče, letníku 3 kr. Též kantorovi půl čtvrtce ova a čtvrt obláče lnu.“

Příkladem druhého způsobu je založení obce Svaté Kateřiny roku 1712. „Leta páně 1712 dne 1. januarii ujal a koupil Václav Švec místo pro chalupu, a kus kopaniny od milostivé vrchnosti, kde prvé samý panský les byl, pod 6 a půl provazce z dýly a 13 sáhů s šířky, jakž meznicami vymezeno jest, i za panský dříví k týž chalupě, kterou on sobě na svůj náklad vystavěl, za sumu 80 kop bez závdavku, toliko na samý roční placení po 2 kopách. Též stálého platu: ouroku svatojirského po 15 gr., svatohavelského po 15 kr., kontribuci pak měsíčně po 3 kr., to vše do důchodu. Robotu pak týhodně po 3 dnech podle jiných vybejtati, aneb dle uznání milostivé vrchnosti za takovou platiti povinnen bude.“

Takovým způsobem vznikaly nové osady a sice roku 1685 Člupek se 24 chalupami a některými zahradami, kde se za robotu po půldruhé až dvou kopách platilo, Vysoká 1686 osm chalup, Řídký, původně „Při dlouhých lukách“, později, dle jména vykáceného bukového háje, Řídký, 1686 11 chalup; Pod višňarem 1688 3 chalupy; Fridrichov (ves Pohodlí) 1689 4 chalupy; Svatá Kateřina 1712 a Lazaret 1748. Roboty byly z pravidla 3 dny v týdnu, na Člupku se napořád platily, v Lazaretě pak byla jen 14 dní ve žních.

Obecní chalupníci byli na tom mnohem lépe, ale měli také méně pozemků, jen tak ten kousek okolo chalupy. Teprve roku 1719 zpozorovala milostivá vrchnost, že jim tak uniká značné příjmy a proto „ujal se pan hrabě těch obecních chalupníků a poručiti ráčil, aby jeden každý ten chalupník jeden den v týdnu robotoval, nebo každoročně kopu do důchodu za robotu skládal a k obci za místo aby ročně po kopě splácel a kopu obci úroku“ (dával).

Abý také v tom pořádek byl, založeny jsou roku 1737 registra na obecní chalupníky, v nichž čteme na př., že Václav Pakosta v Lezníku s povolením vrchnosti vystavěl si chalupu na obci na svůj náklad a ujmá jí s kusem sadu od obce pod věrtel za 40 kop. Do důchodu platiti má ročně kopu, k obci také kopu. Starší chalupníci neměli robot, novější dostali týdně den, a aby ti starší také něco měli, dali jim aspoň 3 dny roboty v čas žní. Z malých

chaloupek platilo se polovičně. Jak přibývalo chalup, vezmeme v úvahu Lezník: V roce 1659 nebylo tam chalupy žádné; do roku 1737 vystaveno jich již 11, roku 1739 opět 3, 1741 jedna přibyla, 1746 opět jedna, udělali z ob. kovárny chalupu, roku 1750 opět jedna, roku 1793 přibyla 4 chalupy a 1805 stala se z pazdery od č. 7 chalupa. Ve Stříteži byla r. 1659 jedna obecní chalupa, roku 1737 již 14, roku 1793 celých 21 a k tomu má každá obec ještě nějakou panskou chalupu, na př. Lezník roku 1690 již 4, Benátky 8, Dolní Újezd 5 atd. Počátkem XIX. století mění se všechny v majetku obce jsoucí chalupy, jako pastouška, staré školy, které bývaly zřizovány ve starých obecních lázních, zašlých v XVII. stol., v nové obecní chalupy a také řada pazdery stává se chalupami. V Morašicích byla škola v lázních v chalupě č. 30 a vyhořela roku 1793 a opět byla nově na školu vystavěna. V Osíku byla škola v č. 161 do roku 1802; nejspíše je to také stará lázeň a od té doby obecní chalupa.

V nových zápisech chalup v půlce XVIII. století, jak obecních tak panských, objevuje se nové zatížení. Kdo chtěl se ženit a chalupu ujmout, musil se uvolit k děláni dříví, jeden až tři sáhy jim přidávali, a byla to jedna z robot

nejhorších, neboť při ní byli lidé od myslivců nejčastěji bití a to řemeny a karabáčem. A tak chalupnictví, které na počátku svém bylo majiteli klidným odpočinkem, stalo se v půlce XVIII. století větším břemenem než statek, a tu synové selští již nehleděli utéci ze statku do obecní chalupy, kde mimo dřinu čekala na ně také nouze, ale zůstávali již nyní raději na statku, kde aspoň nouze nebylo.

Stručně opakováno vznikají naše nynější chalupy v druhé půlce XVII. století a to na půdě obecní a panské. Obecní chalupník jako panský byl držitelem dědičným. Obecní chalupník měl mimo chaloupku jen malý kus sadu okolo chalupy, z níž jen málo platil a neměl z počátku žádné roboty, později nejvýše den v týdn. Panský chalupník měl více půdy, ale také větší povinnosti. Mimo úrok platil měsíčně 1—4 kr. kontribuce a robotoval z pravidla 3 dny v týdn. V půlce XVIII. století všickni chalupníci musili se uvolit zdělat v lese 1—3 sáhy panského dříví. Roku 1779 po třetí selské revoluci všechny ty povinnosti jako děláni klád (sedláci), šindele, domovního a přidaného dříví, za tesy přestaly. Panské chalupy stavěla vrchnost, obecní majitelé sami svým nákladem.

Zajímavější ustanovení cechovních řádů v Blatensku.

Sděluje Josef Siblík.

V historii měst mají řemesla a bývalé cechy své místo. Oprávněnost bývalých cechovních řádů, jimiž řídila se jednotlivá řemesla, ještě dnes není popírána, ano po zavedení některých dobrých ustanovení dřívějších cechů volá opětně řemesln ctvo.

I město Blatná má své cechy, své cechovní řady. Ježto tyto ve svém úvodu, zakončení, vzhledem k určitým poplatkům a trestům, jakož i se zřetelem k povinnostem, vyplývajícím z bývalých bratrstev pohřebních, jsou více méně stejné a opakování jich bylo by tu nositi dříví do lesa, podávám proto z těchto řádů cechovních pouze zajímavější stati charakterisující místo, okres aneb kraj, v nichž se vytvořily a jichž potřebám odpovídaly. V Blatné byly pořádky krejčů, ševců, řezníků, spojených řemesel truhlářů, kovářů, kolářů, bednářů a zámečnicků, mlynářů, koželuhů, pekařů, zedníků, tesařů a kameníků.

Krejčí

mají pergamenovou listinu pořádku svého z r. 1586. V ní mezi jiným ustanoveno:

„Aby žádný řemesla krejčovského na trh tandlířský nového šatstva nenosili ani sami nedělali; pakliby se toho kdo dopustil, má jemu to pobráno býti místo pokuty.

Item: Aby žádnému dopuštěno nebylo řemesla krejčovského děláni v městě i okolo města, což k šosu městskému náleží ani v okolních vseh, cožby blíže míle bylo, kdožby s námi v společnosti cechu nebyl, aby v řemesle našem nám překážky nečinil; pakliby se kdo toho děláni tak všetečně dopustil, má s tím dílem vzat býti a do vě-

zení dán, kteréhožto vězení nemá jináč prázen býti, lečby dvě kopě míšenský pokuty položil, aneb se o ni s mistry umluvil.

Item: Jestližeby který tovaryš řemesla našeho byl v tom shledán, ježtoby ukradl, aneb unesl půl lokte jedno stejného sukna, aneb cokoli jiného, ježtoby od lidí k šiti dáno bylo, takovému má řemeslo zapovědino býti.

Item: Aby žádný tovaryš řemesla našeho od mistra svého nevyvstával ani odpuštění nebral, leč nejméně čtyři neděle před každým hodem vejročním a po jarmarce též ve čtyřech nedělích pod pokutou pěti grošů míšenských.

Item: V kterýmby verštatě jich více dělalo než jeden, nemají společně odpuštění bráti.

Item: Aby žádný tovaryš z všedního dne svátečního sobě nečinil, pakliby se toho dopustil, má v sobotu na noc do vězení dán býti.

Item: Tovyariši, kteřížby vejše čty i dni v městě zaháleli a majte u mistrů dílo dělati, by nechtěli, takoví v městě od žádného nemají fedrování býti, nýbrž mají jim poručiti cechmistry se provandrovatí.

Řezníci

své listiny nemají, avšak kasejovským řezníkům vydali ji r. 1649. Z ní dovidáme se zvláště:

Item cechmistry všechno opatřeno býti má, hovado každé neb dobytče, hodné-li jest na masné krámy či nic, aby dobytče nemocné nebylo, při čem ten obyčej zůstati můž, kdož co na krám dobrého zabije, aby i na tom obci městské újma nebyla a maso, když čas jest, zjitra a když

nespor zvoní, aby prodáváno bylo bez obmeškání, i v tom aby obec obmeškána nebyla, vždy aby bez ujímání spravedlnost šla chudému i bohatému.

Nižádný řezník také nemá dobytka žádného kupovati, kterýžby neslušný byl aneb nemocný; kdož by vědomě přec to učinil, práva zbaven býti má.

Také nižádný z řezníků na krám černého masa pokazeného prodávati nemá ani do krámu jeho, ani také žádného masa, kteréž židé řezí, řezníci prodávati mají to vš pod pokutou z cechu plného na to usazení; než maso, kteréž jest bez pokuty přišlo, to může dobře v masných krámích prodáváno býti.

Item: sousedé at odnikudž masa žádného nevezou ani nesou do města, kromě sousedův v městě, že sklad činí na čtvrti; toho všeho jim hájiti můžeme — soused půl krávy řezníku prodal a půl sobě vymluvil v penězích.

*

Také kováři, zámečníci, koláři, bednáři a truhláři tvořili cech. List pořádku svého propůjčili Kasejovským r. 1658, kde jsem jej našel. Zajímavější je z něho ustanovení o vzájemné pomoci a ochraně proti dlužníku.

„Kovář, který uhlí sobě koupil neb zámečník a druhý by jeho neměl, má jemu až do polovice je postoupiti za též peníze, zač jest sám koupil, a to i nožířům.

Jestližeby také kdo co dlužen byl komu z řemesel svrchu psaných a tomu nezaplátí, chtěl by u jiného dělati, takovému mistr ten u všech mistrův dílo staviti můž, aby žádný jemu nedělal, dokudžby dluh jeho jemu zapraven nebyl. A pakli by ten k tomu jinak přijíti nemohl, kůň osedlaný dlužníku svému na hospodě staviti můž, jestliže ten přespólní jest a řádu rytířského neb panoše, ačby ten dluhu svého spravedlivého jinak dobytí nemohl, to jest krom pánův korouhevních. Než jestližeby pán korouhevni dlužen byl a zaplatiti nechtěl chudému řemeslníku a tomu pánu koval-li by kovář kůň, s kliky koně jeho můž on nespouštěti, až by ten jistý pán dluh ten zapravil.

A kdožby z mistrův toto i jiné přestoupil, což se svrchu píše, trestán býti má pokutou, jakž cechovní uloží.

Tuto také sapsány jsou řádové tovaryšství, „co oni mistři jim tovaryšům činiti mají a tovaryši mistrům.“ — V nich připomíná se tovaryšům, že ve dvou nedělích též do lázní jíti mají.

Ani obuvníci řádu svého cechovního nemají. Kdy kasejovští r. 1681 bělcickým jej propůjčují, odvolávají se na Blatnou, odkud prý jej sami mají. Avšak nic paměti-hodného neobsahuje.

Z pozdějších cechů mlynáři mají potvrzené artykule své z r. 1717, koželuzi r. 1718, pekaři dle pečtidla r. 1735, zedníci, kameníci a tesáři také asi v těch letech.

Mnoho zajímavého vybrati možno z artykulů mlynářův:

II. Mlynáři starší bez vědomí obecních mlynářův, aby nikdy žádného do pořádku nepřijímali ani také z pořádku nevylučovali a kdož by pak tak žádal do pořádku za mlynáře přijat býti, ten aby byl předně povinen své na svět splození, dobré chování a pořádné řemeslu vyučení ukázati a nic méně, poněvadž na ten čas již k tomu přišlo, že zřídka kdo o to stojí, aby co uměl, cožby mlynáři náleželo uměti, aneb aby měl pro řemeslo za přijetí do téhož

pořádku žádati, nýbrž pro užitek a samé užívání živnosti mlynářské a handl v mukách, vaření i v jiných věcech provozování, s čímž mlynářům a nikomu jinému náleží se obírat, nebo mnohý nepočne dobrým mládkem býti, ožen se hned, žádá za mlynáře do pořádku pro užívání té živnosti mlynářské přijat býti.

Poněvadž pak pro necvičení se témuž řemeslu, když žádných dobrých mistrův se nenacházelo a takové řemeslo mlynářské, bez kterého žádný býti nemůže, dokonce k nahynutí přijíti mělo, s velikou škodou toto král Český toho by pocítili muselo; protož aby podtud žádný více do téhož pořádku za mlynáře přijat nebýval, leč bude uměl řemeslo ukázati a některé kusy podle jistého vyměření, což mlynáři náleží, totižto *kolo vodní, hřídel, čelník, pestorek, liční kolo* udělati, *kámen vykroužiti, vosaditi* a sumou mlejn až do zamletí přistrojiti a nic méně bude povinen se s mlynáři, co by měl přjmů dáti umluviti; též také kdožby sobě zomysla zjevnou kurvu aneb pankharta za manželku pojal anebo proti dobrý pověsti se něčeho dopustil, takovej každěj aby jak do pořádku přijímán nebýval, tak živnosti mlynářské se mu věsti nedopouštělo. Jestližeby pak kdo prvotně jsa v témž pořádku mlynářském za některý čas dobře se choval, však potom toho něčeho, o čem se nahoře zmínka děje, se dopustil, takovému aby bylo řemeslo složeno a žádný z mlynářův ani z čeledi jemu v ničemž nesloužil.

IV. Jestližeby kdo nejsa řemesla mlynářského mlejn koupil, ten předně nežli by se v užívání téhož mlejna dal, bude povinen s mlynáři o propůjčení čeledi mlynářské jednati a s nimi se o to umluviti, což když se stane, má se mu čeled k posloužení lidem s měřicí propustiti, než takovej žádnéj učedníka na učení nebude moci přijímati.

V. Mlynářův syn, kterýž by svůj mladý věk po školách neb počtívých službách při pánech strávil, přijda k letům, ožení se aneb svobodný zůstávaje, žádali by do pořádku za mlynáře přijat býti, aby mohl živnost věsti, má se mu toho bez ukázání řemesla příti, než který od mladosti svůj jak literárnímu umění se naučil, tak u někoho dobrého k službě se nezdržoval, nýbrž den po dni toliko s bejsky se toulal, statek po rodičích marně utrácel, prohrával, i potomně nevěda čeho se chytiti, žádal-li by mlynářův na přijetí do pořádku, aby mohl živnost mlynářskou věsti, takovému nemá toho ačkolivěk že mlynářův syn jest, dopřáno býti, lečby to, což mlynáři náleží, uměl udělati a řemesla ukázati.

VI. Vdova pozůstalá po některém z mlynářův nebo pod ochranu pořádku přijatým a sumou po kompakci (i kdyby nejsa z toho řemesla, však s mlynáři za živobytí o čeled mlynářskou dobré srozumění maje) pokud se nevdala tím vším právem jako manžel její bude toho tak požívati, ale pokudžby se zase vdala, bude-li manžel její řemesla mlynářského, má (nedlouho tím meškaje) mlynářův buď za mlynáře aneb pod ochranu pořádku za přijetí, pokudžby byl z jiného řemesla, tedy za propůjčení čeledi dádati a s nimi se o touž věc spokojiti; pakli by toho zanedbával a při mlynářích nevyhledával, tehdy aby mu byla čeled zdvižena.

VII. Jestližeby kdo z mlynářův anebo kdožby maje mlejn svůj čeled sobě od mlynářův propůjčenou měl, toho se dopustil a buď od pekařův aneb kohokoliv jiného obilí do mlejna a zase ze mlejna mouku maje své koně nebo

na svůj náklad voziti dal, ten každéj kolikrátkoliv by se toho dopustil, aby dal mlynářům pokuty dv. kopy mšén.

VIII. Jestližeby který z mlynářů neb kdopakkoliv býj z držitelův, kteří by také mlejny své měli, s jinými sousedy svými upřímně a přátelsky se snášeti a nějaké jakékoliv potřeby, kterýchžby společně k užitku požívají časem nakládati suchých dní povolně odvozovati nechtěl, nebo kdožby zvýšením jezů, zaražením staridel jiné rybně a sumou jakoupakkoliv příčinou jiným škodil, tehdy ten, kohožby se dotýkalo a nějaké školení dítě se mu chýlo, má to na starší mlynáře vznést a dotčeti mlynáři, co by při tom za spravedlivé býti uznali, budou mu to povinni k nápravě přivesti a nechtěl-li by ten jistě, kdož by tak čím jiným škodil, na napomenutí mlynářů starších napraviti, tehdy má se mu čeleď vyzdvihnouti a železa do hospody, jakž ten dobrý řád od starodávna býval, vzíti.

X. Treňo-li by se, že který z mlynářův buď z příslušných neb obecních aneb kdož by pod ochranu obřádků přijat byl, jinýho koupí vcelijakého obilí nebo v zájmu některého mlejna v ceně předával, tolikéž kteří by se při mších (maje k sobě větší a od sebe menší, nespravedlivě choval a na něj to bylo shledáno, tehdy mlynáři starší mají takového podle spravedlivého uvážení: vézením nebo penžitou pokutou strastiti.

XI. Jestližeby který pekař do kteréhokoliv mlejna nějaké nečisté obilí dal, do žita jedmen, krach nebo oves mchal, tehdy tovaryš má to ihned svému mlynáři oznámiti a dotčeny mlynář na věc mlynářům starším v záležitost uvěsti, mlynáři pak budou povinni to na pana purgistra, pány vznést, veš mu to pan purgistar, páni obrátí to bude při válí jeřích zůstávati; nevznese-li by pak tento tovaryš na svého mlynáře aneb mlynář věda o tom na starší mlynáře, tehdy tovaryši aby bylo čemeslo sčeseno: pakli by mlynář sám to toho zataji, má se mu čeleď vyzdvihnouti.

XV. Aby tii čeleď tím lepší obět k věcn, se támu čemesla měla, rokášně předváři nyní na věčnost, dráhá léta jsou za spravedlivé i náležitě býti uznávám, aby se jim od mšén, tak jako v městech pražských, i také tak, jakž v král. městě Pisku n. O. se dáva od každého strychu žita po 6 penězích mš, a přenice po 7 penězích platilo, což když se stane, nekudě mši své tii čeleď, se nemůže na tak skrovném platu sčemesla, jak se jim nyní platí, přestati od sdělvaní a přílhy k tomu někdyž jinak sobě toho vyzdvihnouti, to pak mlynář starší na místě všeho pořádku bohu povinn, jak při minulém pánském vrchnosti, tak také při panu purgistaru a knězech náležitě vyhledávati, a aby se při peněžích natili, jiti s náležitostí žádati.

Nejpřednější hlavně městek od starodávna bylo vaření piva. Pro úplnost pomenujme tu některá ustanovení vrchností o tom

Pivovary

Pan Zdeněk Lev z Buřimova z 1466 uděl Blesckým právo, aby mše vařiti po k sebezvůli vliše upomínal si, aby z každého strychu piva po penzi šestkem kterých jde seim na vaření piva a třer mšar pšni. Tato bude piva odličná vlna a čemesla, to máj čeleď se sdu groš: každéj piva pšni a měřevka, to se sdu penzi. Také kdo na městě který pšni přivezena ma šar voziti,

ze sdu groš. Ode všeho platu osvobodil toho hospodáře, který by sobě připravil na svém městisti sladovnu nebo šenkovnu.

Měšťané vystavěše si potom v městě pivovar, mohli s povolením téhož pána r. 1513 jeho k obci užívati beze vsi překážky; také jim ponechal volnost a svobodu ještě jiný pivovar k obecnímu užitku udělati s tou podmínkou, aby mu platili to, co z nynějšího pivovaru, kde vaří, dávají. Marie, hraběnka Sereni r. 1747 mění některá ustanovení pana Lva z Rožmitálu, jak následuje: Žádná cizí piva se do města voziti nemají. Kdyby ale měšťané při svém pivovaru nějaký nedostatek piva trpěli, povinni budou pivo na šenk z panského pivovaru bráti a nikde jinde, v kterémžto přiběhu jim na budoucí časy tu milost dává, že na každém čtyřveřném sdu buďto na světo šenkji aneb na poskytnutí hostem kus chleba 15 p... činim.

Naproti tomu ale na žádnej způsob pod uvarováním trestu ať se neopovažují svá piva laciněji vystavovati aneb šenkovati než jak panská piva se vystavují a šenkují.

Sousede zámožnější vařili pivo v domech svých, chdší v pivovare, kde se dle ustanoveného pořádku střídali, aby na každého stejnou měrou došlo. Piva vařila se pšeničná bílá a ječná červená, bílá a bíká, obě na strohni kvasnice. Zařízení jak společného pivovaru, tak i domáckých sousedských pivovarů bylo velmi jednodušé. Právo vaření piva a podlí na společném pivovaru spojovalo jak s držedim domů měšťských, takže nabýval neb pozbyval sčesl domu, nabývalo neb pozbyvalo se práva vařevého a podlí na pivovare. Některé domy měly však celé právo na obě vásky pšeničnou a ječnou, jiné jen poloviční právo na jednu vásku. K dělení sladu měli měšťané svou sladovnu, kterou pan Voldřich Felix z Lohkovce r. 1595 osvobodil ode všech poplatků, v níž výrobu sladu a kvašení piva říšlil sládek. P. Hile.

V obecním pivovare, jak v seznamu z roku 1718 se uvádí, průměrně se vaří rok k roku

3 polovičních vásek o 6 sudech čtyřveřných a 11 šenkvárek o 6 sudech čtyřveřných.

Hovněm, kde obecní pivo se čepovalo, byl r. 1732 šest a vylopat se:

v Kamenice 40 sudů, v Kostíky 34 sudů, v Práchecké 6 sudů 3 vědra, v Matáka 24 sudů 6 v., v Rychbáře 16 s., v Křišťovně 20 sudů i v. P. Hile.

Tato obecňo byl v Blesku též panský pivovar. V něm vařilo se pivo jak pro vrchnost, tak pro potřebu hospodářských úředníků a měšťků, tak zt. deputátů. Při z panského pivovaru povinn, byi bráti šenkji v jednom městě hospodáři na panství blatenckém.

V Blesku prováděl se v panském čemesl. Vylopatel měl čemeslu r. 1738 váženovati se o něm 157 sudů. Hovněm na panský spravoval se dle řádu postaveného z XVII. století. P. Hile.

V Kasejovicích.

městě Kasejovicích od Blesku na úpatí po stránce, máj čemesla, jakž čemesla, kvasi, čemesla, kvasi, čemesla a tiičešl. Byl pivovár veim od přiběhu ječného v Blesku podle penzi a mlynář z Hradčovic z r. 1726.

Z Kasejovic přejaly opět cechovní řády Bělčice.

Při každém kasejovském cechu zřízen byl *menší povarýšský*, který řídil se zvláštními artykulemi tovaryšskými. Jimi vedena byla mládež ku zbožnosti, zdvořilosti, slušnosti, počestnosti, mravnosti a pořádku, v nich postřehujeme první počátky nynějších podpůrných spolků, v nich tkví důležitý vychovávací moment u vzdělávání dospívající mládeže řemeslné.

Z tovaryšských artikulů řemesel kovářského, kovářského, bednářského, truhlářského, zámečnického a sklenářského

vyjímám odstavce pozoruhodné:

2. Starší tovaryš přisedlých svých pilně napomínati bude, aby příkladně na sváté živi byli svátky a neděle Páně světili a všeliké tehdaž mohovitě práce na konec se zdrželi, chrámu Páně pilni, při službách božích a kázání daremného šeptání, marných rozprávek a smíchu zanechali a ničehož ani čimžby velebnošt božskou uraziti mohli, se nedopouštěli.

3. Tovaryši všickni budou se scházeti na hospodu v šesti nedělích jednou a jedenkaždý z nich po jednom bílém penízi do pokladnice složí. Ty pak peníze k rozličným svým potřebám chovati budou, jako kdyby pán Bůh některého z nich nemocí navštívil ráčil a ten by nedostatek peněz měl, mají se jemu z pokladnice zapůjčiti, a on pak kdyby ho pán Bůh pozdravil, pomalu zase spláčet. Kdyby ale prostředkem smrti z světa vykročil, všeho co by po smrti jeho od šatstva neb jinšeho zůstalo, mají se ujíti a do dalšího nařízení našeho dobře zaopatřiti.

7. Jestližeby se někdy tovaryš, jak se nejsnáze trefiti může a trefuje, proti mistru nebo manželce jeho vyvstal, spurná, hanlivá a potupná slova dával, takový každý dle uvážení provinění strestán býti má.

10. Kolikrátkoliv tovaryši do pořádku se shromáždí, mají všickni s uctivostí, bez kloboukův sedati a kdyžby

jim tak sedícím jaká svačina od paní matky předložena byla, takovou s vděčností a s poděkováním přijmouce v bázni boží požívati. Kterýby pak tehdaž při takovém shromáždění, vezma do ruky kus chleba neb jiného pokrmu stůl od stolu se toulal a procházel, takový má od starších tovaryšův šatlavou trestán býti.

Tovaryšský řád krejčů z r 1738 v mnohém doplňuje předcházející.

7. Co se dotýče tovaryšův u pánův mistrův při tomto městě Kasejovicích zůstávajících a v práci stojících, ti aby náležitou čest jednomu každému obzvláště pánům a jiným správcům města jako i pánům cechmistrům starším i mladším toho poctivého řemesla krejčovského činiti hleděli, při každé schůzce napomínání byli.

8. Každý tovaryš aby na verštatě bez punčoch a střevíc nesedali, též před druhý i třetí dům bos neb bez kabátu neb rozepatým kabátem bez klobouku neb malé čepičky z domův nevycházel.

10. Žádný tovaryš ve dni všední bez povolení mistra žádného dne aby nezameškal, pakliby zmeškal den, na vůli mistra bude, jemu za ten den vyraziti, pakliby zmeškal 2 neb 3 dni, nebude mu mistr za ten tejdén nic dáti, ale zvěda o něm, v které hospodě neb jinde zahálí, bude moci jej skrze právo arestem dáti trestati.

14. Pacholci rozmlouvání, pohrávání patrného neb pokoutného s ženským pohlavím, s fraucimerem zastavování, šprýmův a namlouvání zanechati má, neb jim dokud tovaryšské jméno nemají, nesluší a nenáleží jiné než cvičení se mravů a dobře řemeslo znáti a tovaryšům sloužiti přísluší pod pokutou, jak starší uznají.

18. Rozcházejíce se ze společnos:í jeden k druhému žádné závisti aby neměli, nýbrž v lásce, svornosti bratrské bez pomlouvání řízení svého i jeden druhého a bez náruživosti mezi sebou v svornosti a lásce zůstávali.

Zprávy a drobnosti.

Bohoslužebné věci kostela Zderazského v Praze roku 1524. Mezi nezařazenými dosud listinami kapitulního archivu v Praze nalézá se ve dvou opisech zajímavý soupis bohoslužebných věcí kostela Zderazského. Vysvítá z něho, že v době, kdy mužský klášter Zderazský již k zániku svému se chýlil (zanikl r. 1531), některé jeho věci bohoslužebné uloženy byly v domě kapitulního děkana, odkudž k rozkazu administratora vydány byly převoršii Světeckého kláštera Dorotě z Doupova. Seznam bohoslužebných věcí Zderazských psán jest česky i zní takto:

Ornamenta ecclesiae Zderasensis recepta sunt de domo domini decani ex mandato domini administratoris a domina priorissa Dorothea de Daupow Anno Domini 1524, 23 mensis Maii. Item vornát červený aksamitový; na kříži svatá Trojice s celým apparatusem; na omieralu místo perel kostiené (sic!) zrnka Ave Maria. Druhý ornát několik barev; kříž starodávný, bez apparatusu. Třetí ornát s ptáčky zelenými bí-

lymi, bez apparatusu. Čtvrtý ornát starého zlatohlavu prostého; kříž na něm s proroky; bez apparatusu. Pátý ornát modrý s květy červenými, bílým promíšením, bez apparatusu. Šestý ornát půl zlatohlavého prostého starého a strhaného, bez apparatusu. Sedmý ornát červený tykytový; kříž prostý zlatý, a dva štíty, bez apparatusu. Vusmý ornát červený šamlatový, od mol všecken zjedený, bez apparatusu. Devátý ornát starého zlatohlavu prostého pruhatého, bez apparatusu. Desátý ornát bílý damaškový¹⁾ od mol zjedený všecken; než kříž pěkný starý, bez apparatusu. Item dvě dyalmatyky bílé damaškové; fleky na nich s obrázky, bez apparatusu. — Item dvě dyalmatyce modré tykytové s fleky pěknými. Dvě dyalmatyky též modré damaškové, jedna bez rukávu. Dvě dyalmatice žluté, nepodšité, staré, zlé. Jedna dyalmatyka červená

¹⁾ V opise druhém: „ornát bílý damaškový, květy lilium zlaté...“

aksamitová; předek vypáraný. Dvě dyalmatyce zelené aksamitové s pruhy, harasem podšité červeným. Vše bez apparatusu. Dyalmatyka zelená zlatohlavu prostého stará, bez apparatusu. It. kápě stará s ptáčky. It. druhá stará tykytová. Třetí zelená stará, modrým plátnem podšitá. Ornát červený starý s dvěma (sic!) erby jich zákona. It. korouhvičky dvě větší a dvě menší staré prosté.²⁾ It. antependie s křížky prosté staré.³⁾ — It. tři kalichy: jeden stříbrný pozlacený malý; v noze spod vyryto: *Nicolaus Mayzner me fecit*. Druhý stříbrný malý nepozlacený; toliko jablko pozlacené; zespod volova nalito do nohy. It. třetí stříbrný pěkný pozlacený; na noze má dva erby: jeden toho zákona, a druhý s štrychy červenými a stříbrnými,⁴⁾ a ten jest prve byl kláštera *Světeckého*; toho jsou dokázaly. It. pacem maličké stříbrné a stříbrný řetízek při něm; s obou stran křišťál. Druhé pacem malé stříbrné nepozlacené s křišťálem. It. omieral perlový se dvěma (sic!) obrazy sv. Barbory jeden; druhý svatě Dorothy a tři slova perlová *M. M. G.* pod korunami s granáty a jinými kaménky prostými ozdobeny. It. dvě kapselky: jedna zlatohlavová červená bez korporálu, druhá červená aksamitová; zespod iňě na ní zlaté. It. dva omerali prosté staré. It. alby čtyři: dvě mají fleky, a dvě nemají; hubené jsou.

Dr. A. Podlaha.

Zlomek náhrobní desky mramorové. Při bouření zdi, ke kostelu klášternímu přiléhající, uhozeno v *Pardubicích* na vrchní část, to jest asi na třetí díl původní, náhrobní desky carrarské. Byla zde deska svého času co obyčejná stavební hmota upotřebena,^{*} aniž by spodní její část se byla našla. Zbytek této desky (20, 60 a 75 cm) znázorňuje nám v haut-reliefu torso poprsí (en face) rytíře 16. věku. Plastika pravého, celého jeho ramene, části levé ruky, prsou a konce vousisk od brady dolů vislých, utrpěla násilným nějakým odseknutím úplně zkázy; oproti tomu celá nepokrytá hlava, límec po způsobu své doby varhánkovitě vyhrnutý, konečně levé rameno v železném brnění vězící, úplně zachovalosti se těší. Obvyklé legendy deska naprosto postrádá. Přes tento citelný epigrafický nedostatek domníváme se v reliefním zlomku tušiti některého člena moc-

²⁾ V opise druhém: "... na větších obrázkách; na jedné Resurrectio, na druhé Petrus a Paulus ..."

³⁾ V opise druhém: "It. antependie s křížem z prostého zlata It. ubrus starý a tkanice při něm. It. pally dvě malé pod korporál. It. čtyři štůly a jeden manipul". Dole pak připsáno: "To vše zetlelé, roztrhané a za jedno dobré cele nestojí; poručeno to panně převoře tehdaž Dorothee de Daupov, mohla-li by co z toho polepšiti neb jináč toho k sobě a k tomu domu Světeckému přijati nechtěla. Haec manu propria administrator etc ecclesiae Pragensis 23. mensis Maii a^o 1524."

⁴⁾ V opise druhém: "má crucifix vyrytý a Matka Boží s svatým Janem pod křížem a dvě svatě panny z každé strany crucifixu vyryté."

^{*} Nyní v museu pardubickém.

ného rodu Pernštýnova, snad 41letého Jaroslava, r. 1569 zesnulého, prvorozeného to syna Jana z P., který po smrti otcově dědil hlavně četné statky české; nedobře však hospodařil, veliký přepych rozvíjel, až konečně celý svůj podíl utratil. Hlava téhož pravdivosti svých rozměrů, účes vlasů, úprava kniru i ostatní podrobnosti dokonalým propracováním překvapují. Z výrazu této charakteristiké, stáří svému odpovídající tváře vyzívá jinak zádušnost a mužná krása. Na kraji desky u pravého ramene ku temenu hlavy ční kolmě vzhůru kulatá a štíhlá žerď, z níž 3 úzké fábory u vrchu připevněné ku levé straně po celé šířce desky vlní. Ať již pravice rytířova korouhev svírala čili nic, což nyní vůbec těžko posouditi, spatiřujeme v ní buď předmět symbolického odznaku korouhevni hodnosti zesnulého, buď znamení, že týž vedl vojsko aneb při nejmenším ve válce bojoval. Tento památník sochařského umění poukazuje by na práci některého toho času v Pardubicích dlivšího *tagliapietra* slavné *cinque centové* perrody.

V. D—z.

Svršek ostění z portálku got. kostelíčka sv. Václava v Rosicích n. L. byl před několika roky při přestavbě vchodu chrámového snesen a do zdi přiléhajícího hřbitova zazděn. Ostění sestává ze dvou stejných pískovcových desk a tvoří lištami vroubený, plochý oblouk. Jak z vyobrazení vidno, čteme na oblouku velkou lapidarkou prohloubenou legendu: "*Leta Panie 1583. Slowo Panie zustawa na wieky wieklow amen.*" Oboustranné výseče s květy uprostřed, z nichž po čtyřech římských akanthech vyrůstá a jich celou plochu zabírá, propůjčují této jinak

Zlomek náhrobní mramorové desky z Pardubic.

Svršek portálku z kostelíčka sv. Václava v Rosicích.

Nález bronzů u Chrásti.

prostinké úpravě přírodních dekorací. Letopočet 1583 vztahuje se asi k přestavbě ohrámu, jelikož již 1350 kostel co farai se avozuje.

V. D.—Č.

Nález bronzů u Chrásti učiněn minulého roku (1902) na levé straně říčního údolí vedoucí. Bronzy nalezeny v polovce říčního údolí, kde rozlohlé sídliště se střepy mramorových úlomků, rázu asi Slanské hory. Z nichž některé jsou v podobě spirál, které jsou v

rálovitě stočené se spirálovými plochami na obou koncích, kteréž původem svým do Uher se hlásí. Širší nárámky, středu zevnější strany vyhraněné, mají sličný poloobloučkový ornament a blíží se v této příčině nárámkům jihočeským mohyl, ačkoliv hladkým zakončením od nich se liší. Ten náramek vyzdoben jednoduchým rýhováním ve skupinách jak ve všech ústředních bronzové kultury se vyskytá. Závazně tento nález nložen jest v museu v Chrásti.

Literatura.

Dr. A. Schliz: *Das steinzeitliche Dorf Grossgartach, seine Kultur und die spätere vorgeschichtliche Besiedelung der Gegend*, mit 1 Karte, 12 Tafeln und 24 Abbildungen. Stuttgart, 1901. 4°, 52.

V údolí Nekaru kolem Heilbronn byla tamní společnosti starožitností a zejména jejím předsedou Dr. Schlizem učiněna řada prehistorických nálezů všeobecně zajímavých. První osídlení kolem Heilbronn začíná v době kamenné, kde na prvních pahorcích na okraji údolí objeveno několik osad. Nejzajímavější prozkoumána na západ od Heilbronn, kolem obce Grossgartachu, kdež prozkoumáno na 90 obydlí lidských, založených v obdélníku. Pádorys obydlí 4—6 m. v delší straně zapuštěn byl do země, někde znáti bylo vchod, pravidlem pak nalezena vyvýšenější místa v podobě lavic, odpadková jáma byla v některém koutě při ohništi. Stěny byly ze silnějších prutů, silnou mazanicí po obou stranách omazány. ve vnitř pak pečlivě ohlazená a buď obilena neb i barevnými pruhy pokryta. Keramika nalezena jednak rázu na Rýně obvyklého, t. tečkovaně pichaná, volutová, kulovitá s tečkováním a hlubšími ryhami, jak kolem Wormsu hojně v hrobech se vyskytá, někdy byla i s místními odstíny ornamentovaná (Schlizzův Grossgartacher Typus), pak keramika pod vlivem Durynského typu Rössenského stojící. Hroby k těmto osadám příslušné dosud známy nejsou; pouze na Heichelberku u Gartachu nalezeny mohyly. v nichž shledány skrčené kostry s poháry šňůrovými, a mohyly tyto považuje Dr. Schliz za starší. S bronzem objevovalo se patrně nové obyvatelstvo na Nekaru, které zůstavilo méně rozsáhlé osady, (jejichž domy rovněž v obdélníku, ale méně pečlivě zbudovány), dále t. zv. Hochäcker a mohyly se spalováním (pouze jednou nalezena kostra), vše dále od vody na výšinách, i nelze naléztí nižší stopy přechodu z neolitu do bronzu. Největší skupiny mohyl jsou na Heichelbergu a v Massenbašském lese; sídliště doby hallstattské, bohaté na střepy, jsou pak zase blíže údolí položeny.

V latěnském období vyskytují se ojedinělé budovy, rovněž nejvíce obdélníkového tvaru, opět v údolí, mnohdy mezi budovami neolitickými i obsahují mezi odpady hlavně kosti domácích zvířat, poprvé objeví se pes, keramika má málo ozdob a je hrubá i z dobře plavené hlíny a pravidelného tvaru; sporné pohřebiště kostrové v Heilbronn obsahovalo pouze dolichocefalní lebky bez darů pohřebních, jednotlivé hroby tři (Flein, Heilbronn, Pumpstation) obsahovaly brachycefaly s dary latěnskými z doby dekumatských polí. — Doba římského císařství zůstavila silnice a ojedinělé villy kamenné, s keramikou typu terra sigillata i s keramikou hrubou.

Wilhelm Dörpfeld, *Troja und Ilion. Begebnisse der Ausgrabungen in den vorhistorischen und historischen Schichten von Ilion 1880—1894. Unter Mitwirkung von Alfred Brückner, Hans von Fritze, Alfred Götze, Hubert Schmidt, Wilhelm Wildberg, Hermann Winnefeld. Mit 471 Abbildungen im Text, 68 Beilagen, 8 Tafeln. Athen 1902. 4° 652.*

Probadání Myken a Ilia tvoří epochu v dějinách archaeologie, zejména pak o Ilia vznikla následkem publikací Schliemannových živá diskuse. Jelikož pak Schliemann nálezy ze zřícenin starého Ilia věnoval do musea Berlinského, podnikli archaeologové berlínští roku 1894 nové kopání v Ilia, kteréž objasnilo zejména vrstvu s kulturou mykenskou, a podali nyní jaksi pověřenou publikaci všech nálezů od r. 1880—1894. Sám Dörpfeld napsal stati o dějinách zkoumání, o stavbách v různých vrstvách, srovnání zřícenin s vypravováním Homerovým o Troji; A. Brückner pojednal s historického stanoviska o Troji a Ilia, jakož i o nalezených nápisech, H. Schmidt napsal pojednání o keramice, A. Götze pojednal o nálezech prehistorických předmětů; H. Winnefeld popsal mramorové a hliněné sošky, jakož i hroby a mohyly a H. Fritze zpracoval mince.

M. Żmigrodzki, *Przegląd archaeologii do historii pierwotnej religji*, Kraków, 1902. 8° 188, se 609 vyobr.

Některé ornamenty, vyskytující se od nejstarší doby až po dnešní den vykládány ode dávná symbolicky; pan spisovatel definuje jako prvotní symbolické značky tyto: ornament točícího se kola vykládaný na slunce, ornament kříže se čtyřmi tečkami mezi rameny na symbol umělého ohně třením dvou dřev povstalého, svastika má znamenati sloučení obou ornamentů; ornament v podobě srpku měsíčkového jako symbol života a smrti, trojvětévková haluz dřeva jako symbol života, dva troj-

úhelníky vzájemně se protínající v šest rohů na symbol střídání dne a noci a j. Symbolická znaménka tato mají vztah k prvotnímu náboženství, kteréž bylo monotheistické, neboť ve všech náboženstvích setkáváme se s osnovnou zásadou, že nad člověkem vládne nějaká vyšší moc, kterou si člověk může nakloniti; prvotní monotheismus mohl se vyvinouti v ušlechtilé formy neb mohl degenerovati v polytheismus, totemismus, fetišismus a pod. Pocházejí-li symbolická znaménka již z dob původního monotheismu, musí se naléztí ve všech kultech náboženských. Všechna symbolická znaménka nalézá p. spisovatel již na Hisarliku a stopuje je i archaeologicky i folkloristicky od Hisarliku přes Asii do Ameriky a obráceně od Hisarliku přes Evropu do Ameriky; rozluštění zbyvajících záhad čeká od folkloristiky americké.

V. J. Sizov, *Курганы Смоленской губернии. Выпускъ 1. Гнѣздовскій могильникъ близь Смоленска. съ 14 таблицами и 101 рис. въ текствѣ. — Материалы издаваемые императорскою археологическою комиссіею. Петербургъ 1902. Fol. 134. tb. 1.—XIV.*

Na západ od Smolenska, ve vzdálenosti 8—9 verst, prostírá se obširné pohřebiště mohylové, kde p. spisovatel prozkoumal do 500 mohyl při hradisti Gnězdovském. V důkladném a všestranném pojednání svém líčí nejprve ráz mohyl. Obyčejně dosahují mohyly z písku nasypané výše 2½ m., ale vyskytují se veliké mohyly 9 m. vys. a 103 m. v objemu. Pohřeb vykonáván spalováním (pouze jednou nalezena na okraji pohřebiště kostra) a sice buď na místě samém neb jinde. Na urovnaném povrchu nasypáno bílého písku; jestli spalování stalo se na místě, jeví písek stopy žaru a vrstva popelu a uhlí je mohutnější; spálené kosti nebožtíka pravidlem sebrány do nádob a postaveny do středu mohyly, někdy obloženy i kamenem; podle položeny předměty, které nebyly dány nebožtíku na hranici, jako zbraně neb i ozdoby; mimo předměty nalezeny buď celé kostry neb i části zvířat, jako koně, berana, kohouta. Několikrát shledáno, že s mužem na hranici upálena byla i žena, ale pravidlem měly i ženy zvláštní mohyly. Nad pohřbem nasypána mohyla.

Mohyly Gnězdovské patří vesměs do doby pohanské a v hlavní části své náležejí, jak p. spisovatel správně vykládá do IX., X. až poč. XI. stol., ale mnohé budou značně starší. Sluší především vytknouti lampičku rázu sasanidského, která nalezena v jedné mohyle spolu s talířem zdobeným drakem rázu sasanidského, ale práce již arabské, nalezeny mince byzantské VI. stol. s úškem (podobně i v pokladu nalezeném na hradisti Gnězdovském nalezeny sasanidské mince VI. stol. s úšky, ale již spolu s mincemi arabskými X. stol.), kdežto největší část mohyl označena již buď mincemi arabskými neb i předměty X. století. Já sám kladl bych na počátek Gnězdovských mohyl nádobu na tab. X. č. 9. pak i 6. 7. po případě 8., jež v Polabí počítati sluší na počátek keramiky hradistné, někdy na počátek VI. stol.

V mohylách nenalezeno stopy zemědělství, za to často dávána do hrobu domácí zvířata, zejména kůň, ovce, kura; jednou nalezena i udice; zbraně svědčí o lidu válečnickém známém a bohaté ozdoby o zámožnosti. Zelezné předměty a keramika byly robeny na místě, i hřebeny a jiné drobnosti jsou domácího původu; jiné věci ukazují na obchod hlavně s arabskými zeměmi (patrně cestou přes Bolgar), méně s Cařihradem, poněkud více zase s Balem. Jelikož mohyly Gnězdovské mají podobný ráz jako jiné skupiny mohylové v Smolenské a Mohilevské gubernii, soudí p. spisovatel zcela správně, že mohyly ty patří Krivičům, mezi kterými arci byla i příměs cizí, označená současnou kulturou skandinávskou, kteréž p. spisovatel za varjažské vojny považuje; jelikož tito cizinci nemají zvláštního pohřebiště a nejsou nejbohatšími, soudí zcela správně, že tito vojíní varjažští neměli vůdčí úlohy mezi Kriviči. Dr. Pěč.

V. V. Chvojko, *Каменный вѣкъ средняго Приднѣпровья, Москва 1901. Fol. 77. tb. XVI.—XXVIII. (оттискъ изъ I. тома XI. археол. съѣзда въ Кіевѣ).*

Náš krajan p. Chvojka, neobyčejně činný a šťastný v archaeologii, podává zprávu nejprve o stanici diluvialního člověka v Kijevě na svahu návrší proti Dněpru, kdež množství mamutích kostí nalezeno při popelišti s pazourky, ano nalezeny i sličné řezbou zdobené kosti mamutí. Z doby kamenné prozkoumal řadu sídlišť rovněž na výšinách při západním břehu Dněpru, z období staršího s keramikou hrubší, z mladšího ob-

dobí pak s keramikou jemnější, buď rytými volutovými ozdobami pokrytou neb i malovanou (opět s převládáním voluty); mimo to nalezeny tu dvojitě nádoby v podobě kukátka a sošky podobou lidskou znázorňující.

Sídlště založena v podobě jam 30–40 cm. do země zapuštěných a 3–5 m. v obdélníku; na středu byla jáma pro ohniště, kam zároveň odhazovány odpadky kuchyňské, v okrajní stěně byla vyhloubená pec a nad jamou byla chata z proutí mazanici pokrytá. Mezi odpadky kuchyňské nalezeny hojně škeble říční, kosti jelena, divoké kozy, kance a bobra, pak krávy a koně, též kosti ryb i ptáků; nalezené třecí kameny mlýnku svědčí, že i obilí pěstováno; přeneseny svědčí o znalosti i tkaneho oděvu; nástroje nalezeny kamenné a kostěné, zřídka měděné.

Naproti tomu považuje t. zv. plošádky s vyhlazeným a vypáleným spodem, v starší periodě s pěknějšími malovanými nádobami a primitivními hliněnými figurkami, v mladší periodě s nádobami méně vkusně malovanými a s figurkami hliněnými hlavně ženu znázorňujícími, jež do kruhu bývají seřaděny buď za pohřebiště spálených mrtvol, buď za místa obřadová.

Kulturu těchto plošádek považuje p. Ch. za protoslovanskou; svůj názor vložil ku konci tohoto pojednání jakož i ve stati „къ вонпocy о Славянахъ, Киев 1902 v žurnále Kievskaja Starina asi v tomto smyslu: V době poledové Černé moře nebylo ve spojení s Egejským, naopak toto poslední bylo souší, na které byla prarodina Areitů. Když Černé moře se prodralo k jihu a utvořilo se Marmorové a Egejské moře, Areitě se rozdělili; jedni nastoupili do Asie, druzí do Evropy. Na Balkáně až ke Karpatům zaujali sídla Graekoitalikové, na východ Karpat až k Dněpru a Baltu Slovano-Lítevcí a Germané. Po rozdělení se Černého, Azovského, Kaspického a Aralského moře vnikli do povstálých stepí asijsí Areitě pod jménem Skytů, zahrnali Graekoitaliky dále na západ a na jistou dobu zaplavili i země slovanské na jižní okrajině, přinesše jim zároveň znalost železa. Finští národové přišli dávno před tím do severních okrajin. Stopy skytské kultury vyskytují se i v pohřebištích se spalováním i s pohřbíváním (Černachovo, Romaški, Zarubinci) jež klade p. spisovatel okolo narození Krista, kdežto jich pokračování s nádobami na kruhu robenými a příměsí kultury římské klade do II.–V. století po Kr. a uvádí je ve spojení s hradišti a potomními křesťanskými pohřby, jakož vložil poprvé ve stati své o Polích pohřebních na středním Dněpru 1901.

Dr. Jan Slavík, Slované a Němci v staré době, zejména Cí. Ptolemaia Velká Germanie; v Jindř. Hradci 1903. 8° 406.

V objemné knize p. spisovatel pojednává nejprve o Germanii podle zpráv Ptolemaiových, vytýkáje předem, že mnohé zprávy, jež Pt. do svého líčení pojal, nebyly správné, jiné nedostatky spočívají pak v tom, že Pt. užil různých pramenů i rozmanitých cestopisů; celkem prý Germanie značí označení zeměpisné a nikoli národopisné.

V dalších statích pojednává na př. o Bojích, vykládá Hercynský les na Alpy a vede dedukci o Bojích na Neziiderském jezeře, kdež odrazili Kimbry a v Bavořích, kdež je přepadli a zahrnali Markomané 70–60 př. Kr. prve než odešli k Ariovistovi. Marobud neodešel s Markomany do Čech, nýbrž do země sasko-durynských, kdež byli Baimo-chaimai, kdežto Ptol. Baimoi na Dunaji byli v místech, kam převedena potom družina Marobudova. Boemi v Durynském lese ustoupili po porážce od Franků 530 po Kr. do sev. záp. Čech, do Podřipska i možno tudíž Dalimilovo udání, že přišli ze srbské země vyloužití na zemi srbsko-lužickou; v ostatních Čechách sídlili různí kmenové, kteří byli autochtoni. — Vandaly a Burgundy počítá p. autor za lid litevský, původně mezi Buhem, Vislou a Dvinou usedlý, vývody své o Slované a Germanech shrnuje pak v doslovu takto: Již dávno před nar. Kr., dávno před VII. st. př. Kr. obývali Slované v krajích od Rýna k Visle a dále k východu až za střední Dněpr a k Černému moři, t. j. všude tam, kde se o nich v posledních stoletích prvního tisíciletí po Kr. zmínka děje.

V oněch dobách sídlili Němci ve střední Sarmacii a dosahovali za dolní Volhu až do Asie a počali panství své co Kimerii (t. Kimerii — Kimbri) rozšiřovat až na kraje při Černém moři ležící. Kdysi koncem prvního či počátkem druhého tisíciletí př. Kr. byli však Němci lidem z Iranské vysočiny vyšlým tláčením a i vzbouřením domácího obyvatelstva přinuceni kraje při Černém moři, vyjímaje Nogajskou step a okolí, opustiti. Tehdy jedni z nich ustoupili ku Kavkazu, kde některé století

pobývali hnuli se pak do Malé Asie. Ostatní ustoupili zpět k severu. Toto hnutí lidu z Iranské vysočiny způsobilo, že obrátili se k západu a první sbory jejich došly kdysi před VII. stol. př. Kr. až k Severnímu moři, k ústí Rýna a do Belgie, kdež z jiné strany v krajích při poříčí Emže, Vesery a Rýna pevná sídla (do konce II. stol.) zaujali, jež nikdy více neopustili (Lombardi byli poněmčeni Slované-Svevi). Tehdy (v VI. stol.) také usadili se i na ostrovech Baltického moře a v Skandinávii.

Však vedle toho seznáváme také, že již v době před nar. Kr. byli Slované rozděleni na Slované západní i východní. Slované západní jmenování jsou společným jménem Svebů a byli rozděleni na množství kmenů, z nichž největší část určitá, povaze půdy neb zaměstnání rolnickému odpovídající jména nesla. Slované východní jmenování Skythy oráčci neb Skythy rolníky či Boristheneidy-Borany, kteří všickni přicházejí pod jménem Sklabenů-Slovanů a pak Gerri, jež později nalézáme pod jménem Antů neb společným jménem Sporů-rolníků.

Josef Kalousek, Archiv český čili Staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů cizích i domácích. Nákladem domestikálního fondu království Českého vydává komise k tomu zřízená při královské České společnosti nauk. V Praze 1902. Díl XX. 4° 606.

Nový díl Archivu obsahuje dopisy Jana a Vojtěcha Pernšteina z let 1509–1548, pak listiny Jana a Vojtěcha Pernšteina z let 1491–1548 a tři vášnivé projevy z války 1467, 1468, 1469. Ku konci přidán Rejstřík písemností, Rejstřík jmen osobních a místních a Rejstřík věcný.

J. A. Jíra, Archaeologický nález v Želkovcích, Časopis Společnosti přátel starožitností českých v Praze X. 4. 1902. 174–182.

Nález želkovický, popsán v XIX. díle Památek p. řed. Felcmanem, stal se v uvedeném článku předmětem polemiky. P. řed. Felcman, který na mou žádost převzal vyjednávaní o nález, jelikož byl osobně znám s majitelem velkostatku panem Sulcem, vyslechl na místě zprávu o nálezu a podle této zprávy usoudil, že se jedná o nahodilý neboli hromadný nález bronzových a železných předmětů. Naproti tomu tvrdí p. Jíra, že se jedná o nález mohylový, jelikož na místě prý byl kámen a u Mirkovic podobné předměty nalezeny v mohylách. Sporná otázka dnes se arci rozluštití nedá, jelikož nález nebyl učiněn pravidelným zkoumáním. Nikdo nenamítá ničeho, že předměty podobné želkovickým nalezeny v mohylách u Mirkovic, ale u Želkovic nebyly další mohylové předměty nalezeny a p. Jíra, který tvrdí, že další mohylky viděl, nepožádal náměstce, aby zakopnutím zjistil, zda-li tu opravdu mohyly byly čili nikoliv. Želkovický nález patří již do doby, kdy západní kulturní proudy zanesly nové předměty kulturní do celých Čech stejnoměrně a nelze tudíž tvrditi, že by zbrhý koňská z Želkovic mohla přislušet pouze do mohyl. Na pohřebišti se skrčenými kostrami v Bylanech a v žárových hrobech u Plátenic vyskytlo se často v hrobech po dvou uzdách (arci méně sličných), kteréž poukazují na dvoj-spřežení a tudíž i na vůz. Dvoukolové vozy nalezeny byly v mohylách, ale též v kostrových hrobech na Marně a nález ráfů nepodmiňuje tedy nikterak pohřeb mohylový. Konečně nejsou ráfy želkovické ani z polovice zohýbány, tak že z ráfů těch také na jisto postaviti nelze, zdali byly na kolech opravdu připevněny neb k připevnění teprve připraveny. Není tudíž nález želkovický ani článkem p. Jírovým prokázán jako mohylový.

Dr. Píř.

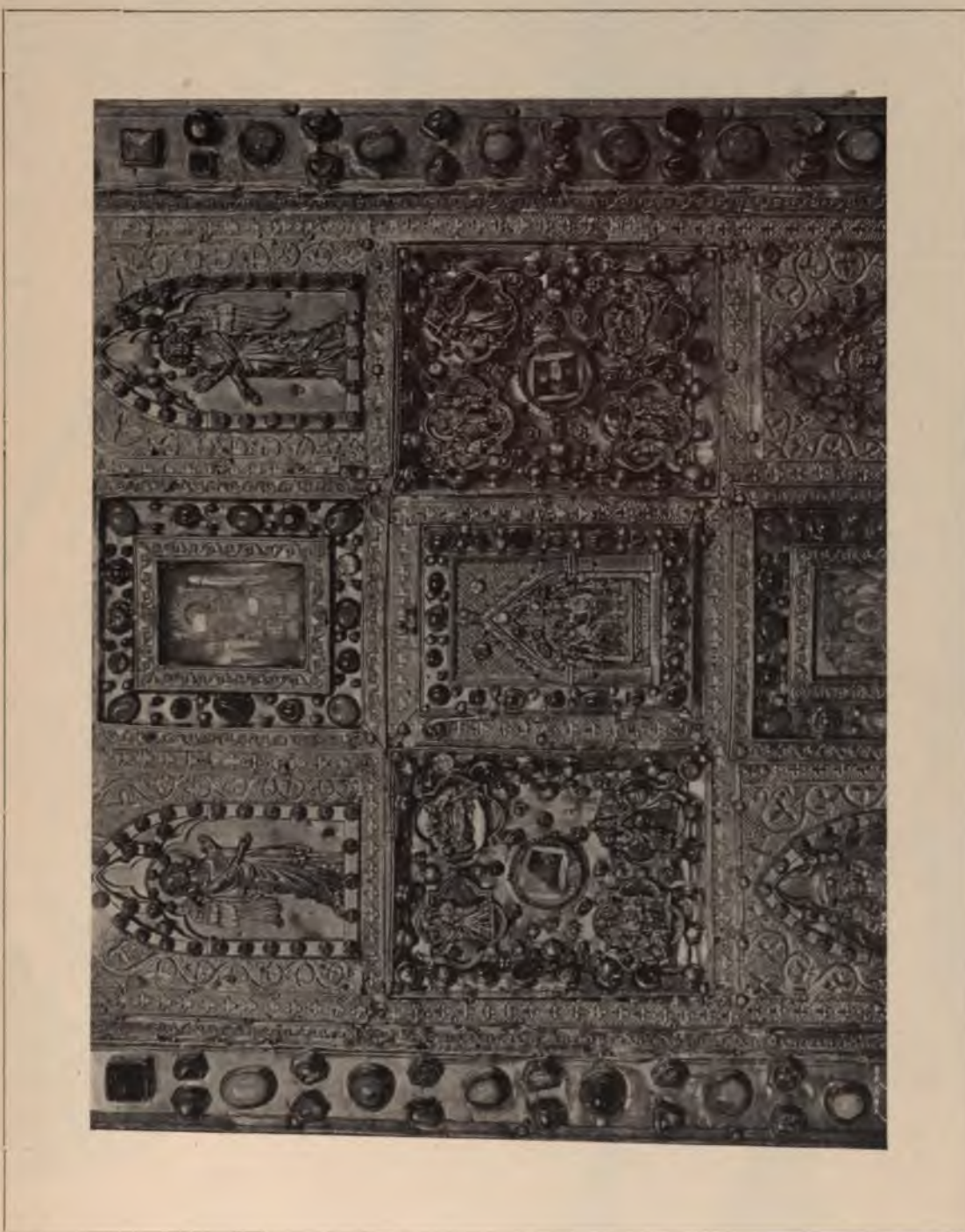
Karel J. Maška, Čestl. Šipecká, s 8 vyobrazeními. Zvláštní otisk k XII. výroční zprávě v. realky v Telči 1903. 8° 87.

Ot. Hejnic, Kamenný dům v Kutné Hoře, v roční zprávě c. k. vyšší realky v Kutné Hoře 1903. 8° 53. s četnými obrázky.

Fr. A. Slavík, Krajina u Hodonína a Břeclavě r. 1691–1762 (s mapou z r. 1762); z IX. roční zprávy zem. v. české realky v Hodoníně 1903. 8° 20.

E. Fiala, Der Podmokler Goldfund, Sonderabdruck aus der Wiener numismatischen Zeitschrift, XXXIV. Band. 1902. 149 až 156.

II. Doležil, Politické a kulturní dějiny král. hlav. města Olomouce. Část I. Dějiny politické, část II. Památky architektonické, ve výroční zprávě české soukr. realky v Olomouci za první školní rok 1902–1903. 1–84 s četnými obrázky.

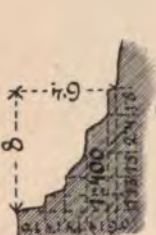

Detailly na Strahovské reliquiiové desce.

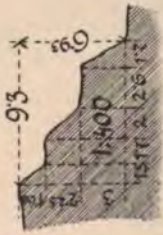
Stará Kouřim.

Val větší.

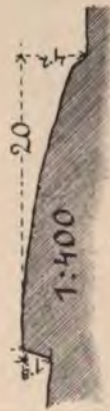
1.

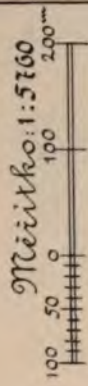
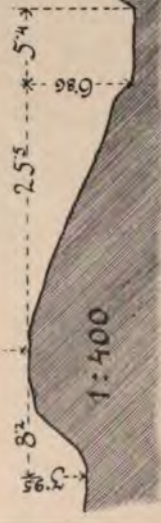
2.

3.

4.

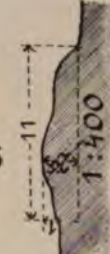
Měřítko 1:5760

Val střední

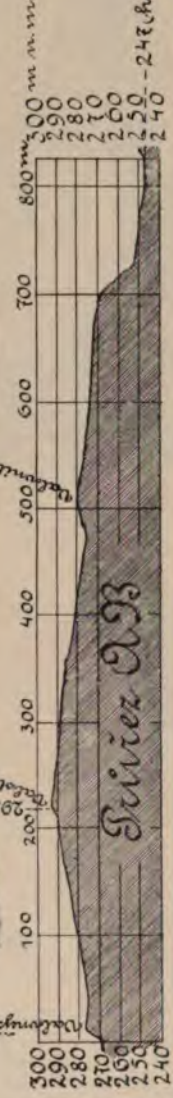
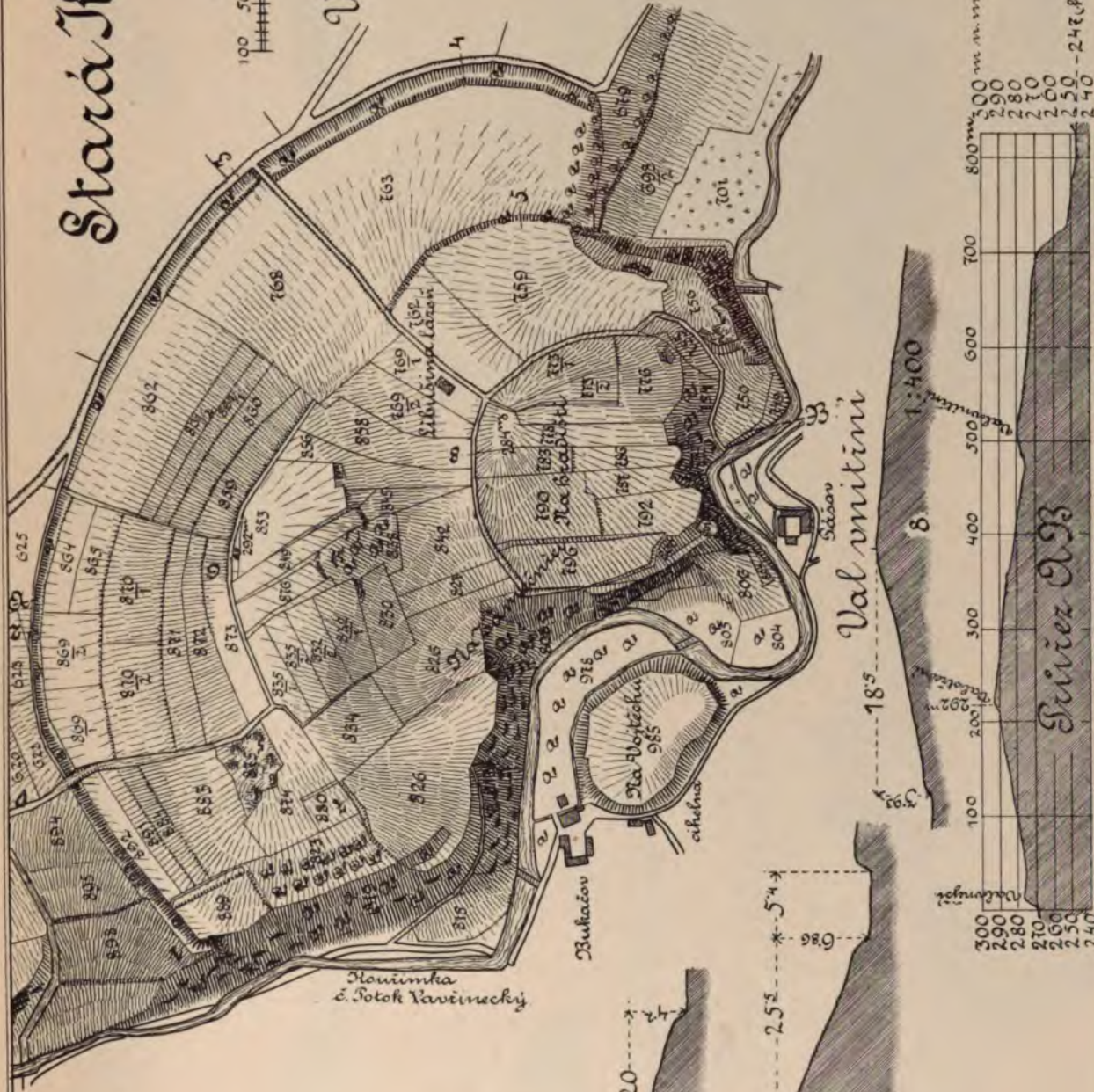
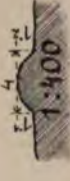
5.

6.

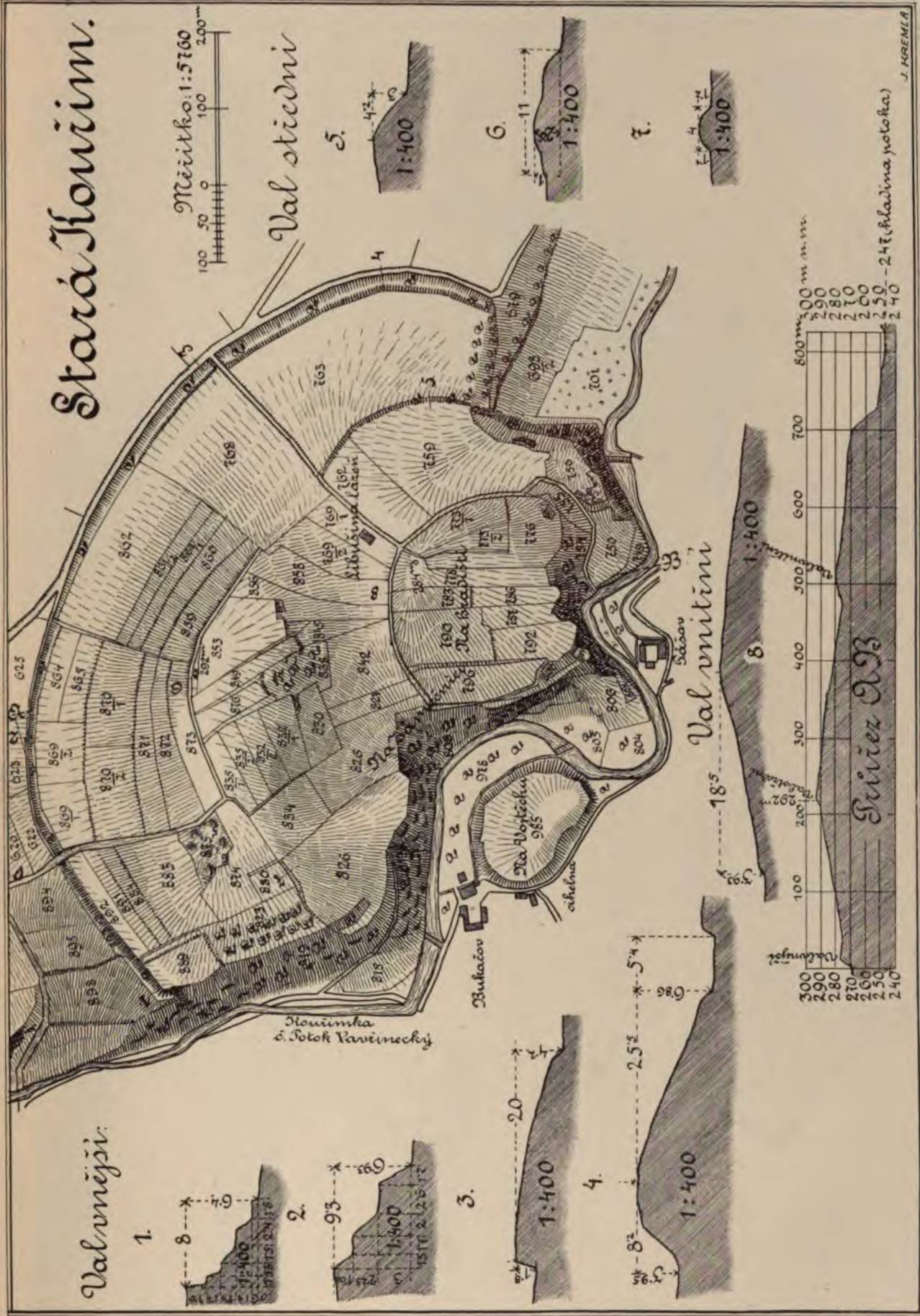

7.

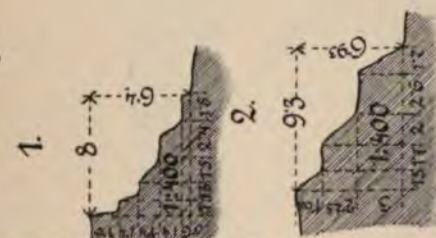

J. FREMLA

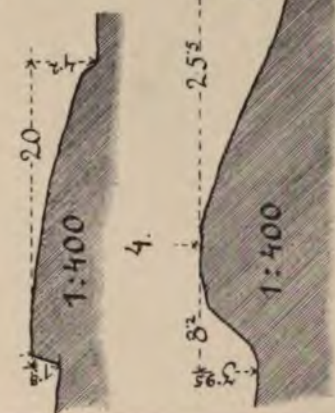
Stará Kouřim.

Val vnější:

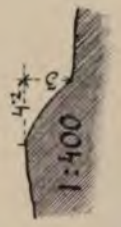

3.

Val střední

5.

6.

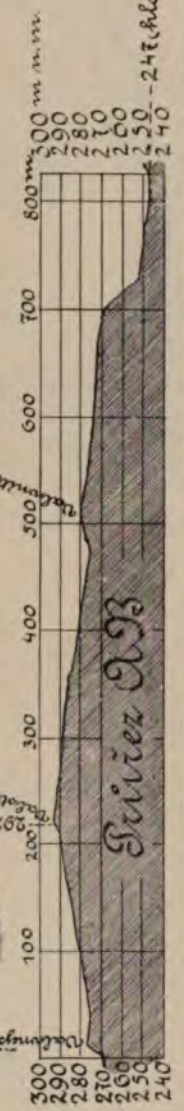

7.

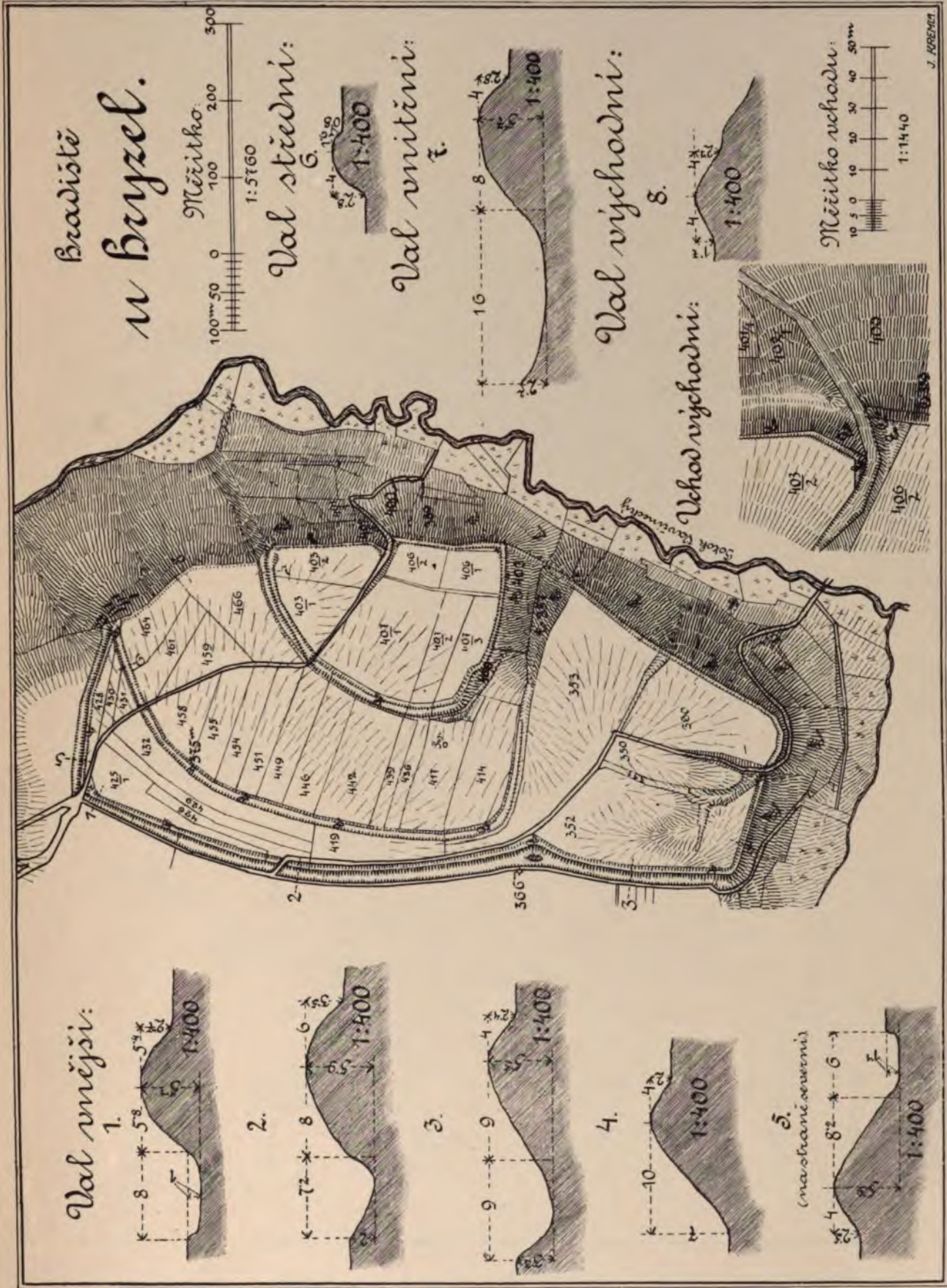

Val vnitřní

8.

J. KREMLA

1

1870

Expedice Památek jest v domě musejním, kde vydávají se knihy Matice České. Tam prodávají se Památky archaeologické:

	zakladatelům Matice České	jiným osobám + krámská cena
ročníky 1868—1873, 1880—1895	za zl. 2.—, poštou zl. 2.30	zl. 3.—
„ 1875	1.50, „ 1.80	2.—
„ 1876	3.—, „ 3.30	4.50
„ 1877	2.50, „ 2.80	4.—
„ 1879 (6 seš.)	3.—, „ 3.30	4.50
1896—1901	3.—, „ 3.30	4.—

Pozvání k předplacení

na

„Památky archaeologické a místopisné“.

Komise archaeologická a Sbor archaeologický usnesly se na tom, aby se vydávaly „Památky archaeologické a místopisné“ i dále ve čtvrtletních sešitech. Předplacení přijímá se nyní na 4 sešity na rok 1902 a obnáší 3 zl. pro členy Musea král. Českého, členy „Historického spolku a klubu v Praze“, archaeol. spolků „Vocela“ v Kutné Hoře, „Včelý Čáslavské“, městského musea Mladoboleslavského a Slanského, pak „odboru archaeologického“ literárního spolku v Plzni, společnosti přátel starožitností českých, Musejního spolku Olomouckého a Brněnského, jakož i pro zakladatele *Matice*. Snížené ceny starších ročníků dle svrchu uvedeného seznamu platí rovněž pro členy uvedených tuto společností. — Krámská cena za řečené čtyři sešity jest 4 zl.

K usnadnění historicko-uměleckého studia jakož i snadnějšího doplnění knihoven povolena jest *da odvolání* pro ročníky 1878—1894 snížená cena za ročník 1 zl. (poštou 1.30). Zároveň podávají se v expedici *Matice České* a *Památek* dosud vyšlé díly „Soupisu památek uměleckých“, „Soupisu památek lidových“ a „Starožitností země České“ ve snížené ceně.

Rukopisy buďtež laskavě zasilány redaktoru dru. **Jos. L. Pičovi**, c. k. professoru v Praze, Zemské Museum, nebo spoluredaktorovi p. Ed. Šittlerovi, faráři v Žižkově.

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES
ART LIBRARY
FEB 14 1977

PAMÁTKY

ARCHAEOLOGICKÉ A MÍSTOPISNÉ.

Organ Archaologické komise při České Akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění
a Archaologického sboru Musea království Českého.

Redaktor:

Dr. Josef Lad. Plč.

Dílu XX. sešit VII.—VIII. Roku 1903.

OBSAH:

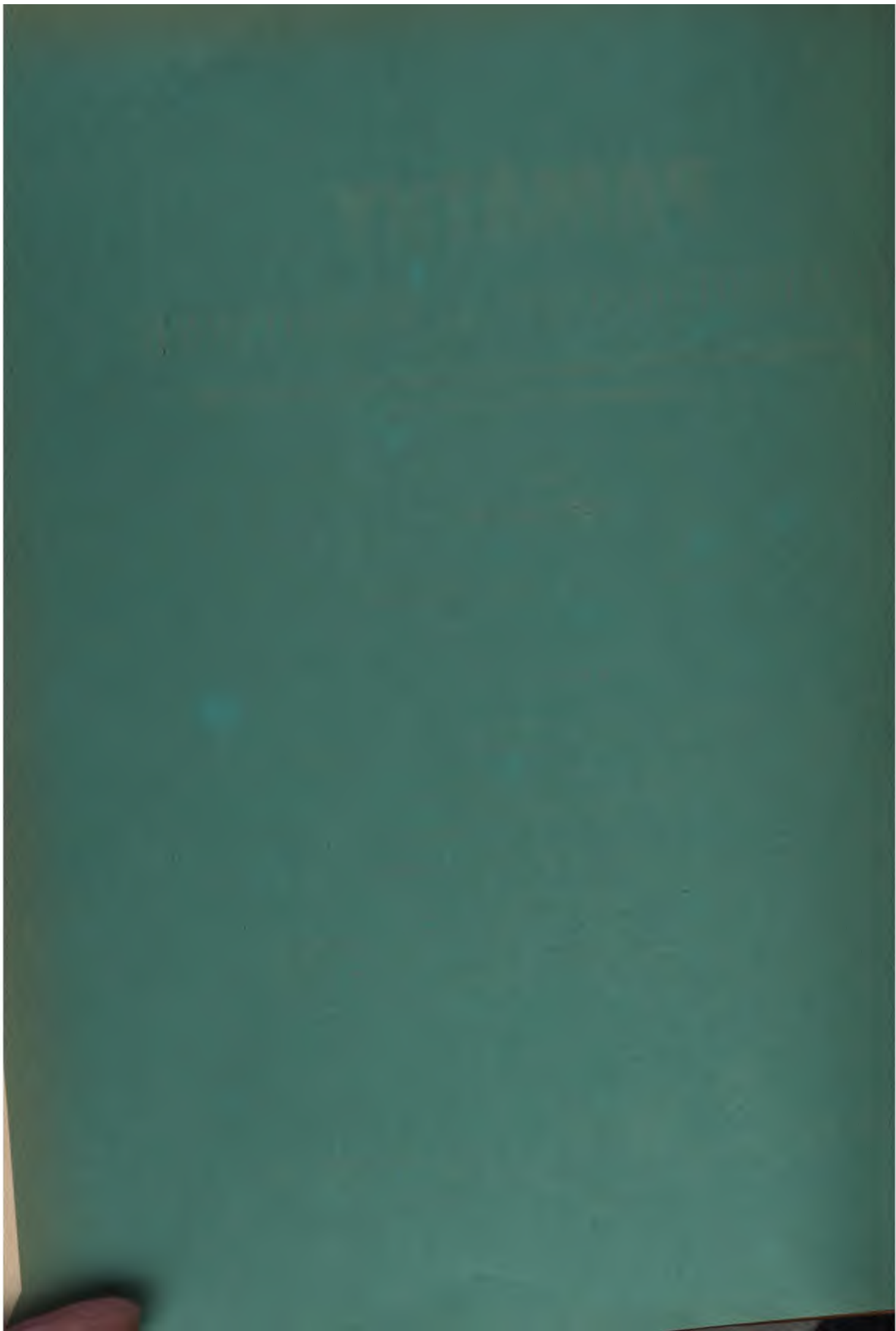
- Bitva u Řezna r. 1504. Napsal Dr. Č. Langer. (Tab. XLVI.) Str. 141.
Rukopisy drobnomalbami vyzdobené v knihovně kláštera Strabovského. Podávají Dr. A. Podlaha a Dr. I. Zahradník. Str. 445.
Hrabě Jan Rudolf Sporck a jeho kresby. Napsal Dr. A. Podlaha. Str. 451.
Nový typ zárových hrobů v Čechách. Píše Dr. J. L. Plč. (Tab. XLVII.—LXVII.) Str. 467.
Nález denárů v Ostroměří. Píše Josef Smolík. (Tab. LXVIII.) Str. 509.
Zbytky románského chrámu objevené na Vyšehradě. Napsal Dr. B. Matějka. (Tab. LXIX.—LXXII.) Str. 525.
Předhistorické nálezy v severovýchodních Čechách. Sdělují L. Šnajdr a L. Domečka. Str. 533.
Starší inventář kostelní v Boskovicích. Podává Frant. Lipka. Str. 551.
Kde ležel hrad Oldřiš? Napsal Jan Hellich. (Dokonč.) Str. 555.
Kamenický, Jeníkov a Dědová u Hlinska. Sepsal Dr. K. V. Adámek. Str. 563.
Zprávy a drobnosti: Archaologický sbor Musea král. Českého. Str. 578. — Pohled na Domažlice z počátku XVIII. století (Tab. LXXIII.) Str. 578. — Benedikt Chýšský ze Špicherku a jeho „ex libris“. (Tab. LXXIV.) Str. 575. — Zříceniny nad Podbabou. Str. 577. — Románský kostel sv. Václava v Hradišti Úpském. Str. 577. — Radbořské nálezy za posledního desetiletí. Str. 579. — Staré ústí Jizery. Str. 581. — Píseň. Str. 581. — Starobylý obyčej. Str. 583. — Ze starých dětů chrámu Svato-vítského. Str. 583. — Literatura. Str. 585.

V PRAZE.

Nákladem Archaologické komise při České Akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění
a Archaologického sboru Musea království Českého.

V komisi knihkupectví Fr. Řivnáče v Praze.

1903.

pro svou dobu u Čechů známé a vícekrát od současných jako české popisované odění.

Ani jeden z českých bojovníků nemá úplného plátového odění, kterého tehdy rytířstvo užívalo, nýbrž odění jsou všickni pouze lehce pro boj pěší.

Ze zbraní převládá cep a válečná sekera; vedle nich viděti válečné kladivo (palcák, přibližně téhož tvaru, jakého byl dle úsudku Dra Tomana palcák Žižkův), mlaty, jezky, kopí, bradatice čili halapartny původního tvaru (sekera s hákem na kopí připevněná), sudlice (u Němců „böhmische Ohrmuschel“) a kopí zvláštního charakteristického tvaru, jakého snad nikde jinde než v Čechách nenalézáme.

Jest to ono kopí, jehož dlouhý hladký buď oblý neb hranatý hrot při dřevci končí terčovitou mískou.*) Ze střelné zbraně zřítí pouze jediný samostřel pod jízdou útočící.

Mečů tasených u Čechů neviděti; pouze padlý vůdce (?) český ozbrojen jest jednosečným zahnutým mečem (šavlí) opatřenou na rukojetí chránítkem.

Největší péči při zobrazení české zbroje věnoval umělec pavézám. Kdo zná krásné pavézy v zemském museum království Českého a v museum města Prahy a kdo přečetl velice záslužný článek p. Dra Matějky o českých pavézách, jmenovitě o umělecké jejich výzdobě, přisvědčí, že umělec vynasnažil se, aby při zobrazení jich nevynechal ničeho pro tento ryze český štít význačného.

S nevědní péčí vyznačil na všech povézách nízkým reliefem malovanou jich výzdobu.

Nejbohatěji ozdobena jest pavéza prostřední.

Na hranaté vypuklině uprostřed pavézy se nalézající zobrazen jest svatý Václav v plném odění, s vévodskou korunou na hlavě a s praporem ozdobeným orlicí v pravé ruce.

Dolejší část pavézy vyzdobena jest šupinami, okraj pruhem rozvilinovým, ve kterém nahoře umístěno jest pět znaků a to: 1. zubří hlava s kruhem v nose (znak Pernštýnský), 2. pětilistá růže, 3. znak městský (hradba s otevřenou branou, nad hradbou dvě

*) Viz fresko v chrámě svaté Barbory na Horách Kutných P. Maixnerem restaurované, kde jeden ze zbrojnošů s touže zbraní vyobrazen jest. Technického českého označení této zbraně neznám. Originál ve Vídeňském arsenále.

věže, snad znak Nového Města Pražského), 4. dvojitá lilie a 5. dvě ptačí hlavy.

Na vedlejší pavéze vyobrazen na oblém výstupku český lev, okraj ozdoben šupinami (resp. věncem listovým), dolejší část ornamentem květinovým.

Také zde jest několik znaků umístěno, [z nichž zřejmým jest znak kolmým břevnem rozdělený; štítek ozdoben helmem kolčím s fafrnochy a klenotem (dvěma rohy)].

Krajní pavéza vyzdobena jest mimo ornamenty všem pavézám společné, poprsím nějakého starozák. krále v šupinatém pancéři s korunou na hlavě — a nápisovou páskou.

Čtvrtá od kraje pavéza vyzdobena jest velkým obrazem škorpióna,*), při okraji znakem dvojitou lilíí, pavéza v pozadí obrazem slunce.

Výzdoba ostatních pavéz jest nezřetelná.

Na dvou praporech, vlajcích nad českými bojovníky, vyobrazen český lev, na jednom zřítí příčné pruhy na jiném neznatelný již znak.

Jak výše uvedeno, není viděti nikde vozů, kterých tehdy Češi v boji užívali, ani zbraně střelné.

Nápadný nedostatek tento vysvětlují tím, že vozů, pokud v boji zničeny nebyly, neuschováno jako trofeje vůbec, a železné pušky české, které se kladly z pravidla na vozy, nedovedl umělec do vřavy bojovníků vhodně umístiti.

Ze zbraní popsaných vyniká množstvím sekera, zbraň u všech severních Slovanů velmi oblíbená, a jest s podivením, že nebylo u nás zbraně této dosti povšimnuto, snad proto, že byla všeobecně užívána. Cizí spisovatelé označují sekeru válečnou ze století XV. jako zbraň českou a doufám, že reliefem tímto jest hojně užívání její u nás co zbraně válečné v XV. a XVI. století dostatečně prokázáno.

Kéž stručný článek tento přispěje ku lepšímu poznání české zbraně a zbroje našich slavných válečnicků českých a vzbudí zájem kruhů odborných k další záslužné práci ve směru tom.

*) Škorpión dáván do znaku nevěřícím a sledujeme se s ním pravidelně na obrazech ukřižování Páně ze 14.—16. století, kde bývají jim vyzdobeny prapory vojenské družiny římské. Chtěl snad umělec tím naznačiti, že bojující Češi jsou kacíři. Možná také, že na pavéze za vzor sloužící vyobrazen byl ak, znak Žižkův.

Rukopisy drobnomalbami vyzdobené v knihovně kláštera Strahovského.

Podávají Dr. A. Podlaha a Dr. I. Zahradník.

V. Explanatíones beati Hieronymi in Ysalam prophetam.

Rukopis tento, označený signaturou Lat. I. A 6, jest psán na papíru. Formát jeho jest: 21.5 × 31.1 cm. Původně byl paginován; stránkování provedeno tužkou při popisu. Písmo v jediném sloupci, jenž má rozměry 12.5 × 20.5 cm.

List 1 a. Iniciálka **H** modrá, akantovým lupením ozdobená, čtvercovým růžovým rámcem obklopená. Uprostřed sv. Jeronym v rouše kardinálském, sedící před žlutým pultem, na němž leží rozevřená kniha; u jeho nohou lvíček. Pozadí zlaté, kosočtverečně ryté s vytečkovanými rosettami uprostřed čtverečků. Na levém okraji rovná větvice řídkými akantovými listy ovinutá; na dolejší kraji od ní se dělí větvice spirálově při konci stočená, ozdobená lupenem a květem. (Viz obr. 1.)

V textu na listech dalších podružné iniciálky jednoduché, červené.

List 19 a. Iniciálka **F** růžová, z lupenů akantových složená, zeleně orámovaná; uvnitř poprsí proroka Isaiáše en face v modrém rouše s zelenou placatou čepicí na hlavě; v rukou drží blanku s nápisem „Iſaiáš p.“ Pozadí zlaté, podobně ozdobené, jako v iniciálce předchozí. V levém cípu větvice šikmo do rohu postavená a v akantové lupení okrajové se vyvíjející.

List 41 a. Iniciálka **S**. Uvnitř sv. Jeronym jako na listu 1 a; toliko lvíček u nohou jeho k němu jest obrácen, klada tlapu na jeho kolena. Vnitřní pozadí tmavohnědé, zlatými rozvilinami oživené. Orámování růžové, pozadí u kraje vyzlacené.

List 64 a. Iniciálka **T** modrá, růžově ve třech tónech orámovaná, pozadí vyzlacené. Před kolmým břevnem písmeny poprsí proroka Isaiáše v šedém rouchu a se zeleným, s hlavy kolem postavy splývajícím šatem; oběma rukama drží blanku s nápisem „Iſaiáš pphta.“

List 81 a. Dvě iniciálky: 1. Iniciálka **P** zelená, akantová, růžovým rámcem obklopená, s vyzlaceným pozadím, jež ve vnitřní ploše písmeny jest rytými čarami rozděleno v kosočtverce, v nichž každém vytečkovaná rosetta. 2. Iniciálka **H** modrá. Uvnitř sv. Jeronym s rudým kardinálským kloboukem v růžovém hávu sedící u žlutého pultu, na němž leží rozevřená kniha; lva

u jeho nohou není. Pozadí zelené, zlatě kosočtvercované. Orámování zelené, vnější pozadí tmavozelené.

List 114 b. Iniciálka **Q** růžová, akantovým lupením vyplněná. V ní en face poprsí Isaiáše v modrém rouše se zelenou kuklou na hlavě a s blankou s nápisem „Iſaiáš ppht.“ v ruce. Pozadí šedé, zlatými rozvilinami vyplněné. Orámování zelené, rohy vyzlacené.

List 136 a. Iniciálka **S** zelená, akantová, v něm sv. Jeronym jako na listu 81 a; u nohou však lev. Pozadí modré, zlatými rozvilinami oživené. Orámování růžové, vnější pozadí vyzlacené. (Viz obr. 2.)

List 161 a. Iniciálka **S** modrá, rozvilinová. V ní poprsí proroka Isaiáše ve fialovém rouše se zelenou pokrývkou na hlavě; v rukou jeho blána s nápisem: „Iſaiáš pphta.“ Pozadí temně šedé se zlatými rozvilinami. Orámování tmavočervené; pozadí při něm vyzlacené.

List 180 a. Iniciálka **S** modrá, akantová. Uvnitř sv. Jeronym podobný jako na listu 81 a. Pozadí tmavě šedé, dvojitými čarami kosočtverečně mřížkované; v jednotlivých polích čtyřlísté dlaniť rosetty. Orámování zelené, pozadí při okraji vyzlacené.

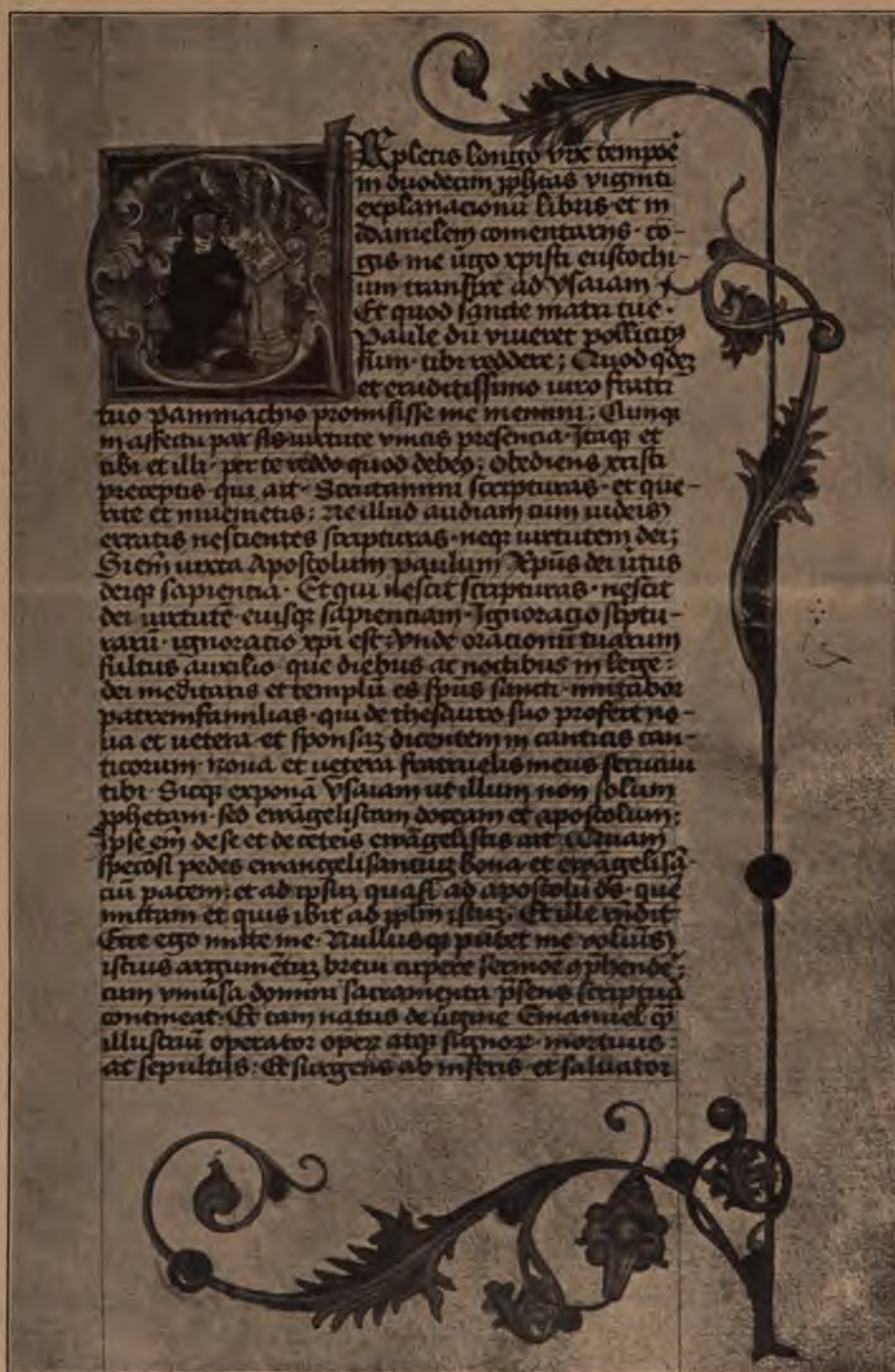
List 201 b. Iniciálka **D** světle modrá, akantovými listy ozdobená. Uvnitř poprsí Isaiáše v rouše zeleném s růžovou pokrývkou na hlavě; v rukou obvyklá páska nápisová. Pozadí jako u předešlých. Orámování růžové, pozadí při něm v rozích vyzlacené.

List 217 b. Iniciálka **D** zelená, akantová. Uvnitř sv. Jeronym jako na listu 1 a, ale bez lva. Pozadí šedomodré, zlatými rozvilinami oživené. Orámování jako u iniciálky předcházející.

List 236 a. Iniciálka **R** růžová, akantová, uvnitř poprsí obraz Isaiáše proroka v rouše modrém, se zelenou turbanovitou pokrývkou na hlavě. V rukou obvyklá blanka nápisová. Pozadí jako u předešlého. Orámování zelené.

List 256. Iniciálka **SR** modrá, akantová. Uvnitř sv. Jeronym jako na listu 81 a. Pozadí zlaté, kosočtvercované, s vytečkovanými rosettami. Orámování zelené.

List 277 a. Iniciálka **D** růžová, akantová. Uvnitř poprsí Isaiáše proroka v zeleném rouše se šedomodrou pokrývkou na hlavě; v rukou blanka s jménem prorokovým. Pozadí šedé, zlatými rozvilinami pokryté. Orámování modré, pozadí vně iniciály vyzlacené.

Obr. 1. Explanations beati Hieronymi in Ysaia prophetam. List 1. a.

List 299. Inicialka G zelená, rozvilinová. Uvnitř sv. Jeronym jako na listu 1a, ale bez lva. Pozadí modré, zlatými rozvilinami pokryté, orámování růžové, rohy pozadí vyzlacené.

List 319. Inicialka E růžová, akantová. Uvnitř poprsí Isaiáše v rouše modrém se žlutou rouškou na

hlavě; v rukou nápisová páska se jménem jeho. Pozadí celé vyzlacené, uvnitř písmeny kosočtvercované s vytečkovanými rosettami. Orámování zelené.

List 341 b. Inicialka L zelená, akantová. Uvnitř sv. Jeronym jako na l. 136 a. Pozadí vnitřní modré, zlatými rozvilinami oživené, vnější vyzlacené, orámování modrošedé.

List 366 b. Inicialka L zelená, akantová. Uvnitř poprsí Isaiáše v šedomodrému hávu, s modrou turbanovitou pokrývkou na hlavě. Pozadí tmavošedé se zlatými rozvilinami, orámování růžové, vnější rohy pozadí vyzlacené.

Na posledním listu (396.) nalézá se toto explicit barvou červenou: „Explicit liber octauus decimus explanationum et totius operis ultimis. beati presbiteri Hieronimi in Ysaia prophetam.“

Finitus est liber feria Quarta ante festum Scti Wenceslai Et hoc Anno domi Millesimo Quadringentesimo Septuagesimo Per comparacionem domini Pauli Archiepi Ofsfobergen etc. tunc temporis Serenissimi Principis et domi domini Georgij Regis Boemie Notarii.“

Slova „Pauli Archiepi Ofsfobergen“ jsou rukou nemnohem pozdější černě přetřena a nad slovem „Archiepi“ napsáno: „factuum“.

Z explicit vysvítá, že kniha tato dokončena byla r. 1470 na objednávku Pavla, notáře krále Jiřího. Tento Pavel jest patrně totožným s opatem Zderazským Pavlem.*

Na pergamenovém přdeští čte se tento záznam: „Hunc librum comparauit Reuerendus pater dnš Joh. dictus staruořka de hranicz Abbas strahouien. pro mosterio eodem anno etc. lxxij.“ Z tohoto záznamu jde na jevo, že knihu tu r. 1472 pro klášter Strahovský zakoupil tehdejší opat Jan Starústka z Hranic (1470—1486).

*) Srvn. Tomek, Dějepis Prahy IX., str. 148 pozn. 92.

1. Explanaciones beati Hieronymi in Ysaia prophetam.
Iniciálka S na l. 136. a.

Vazba: Desky dřevěné, potažené hnědou kůží. Pokožený jest značně poškozen. Po okrajích táhne ký pás; v něm jsou kosočtverečné tlačené ozdoby: avě list akanthový a pelikán krmící mláďata. Střední jest dvojitými rýhami v kosočtverečná pole rozdělená; průsečné body ozdobeny jsou malými hvězdicemi ahu; střed polí vyplněn vtlačenými heraldickými motivy: lvíčky, mořskými pannami, jelínky, rosettami, lidmi tvářemi v profilu — většinou v kruhovém orámení. Na sponových plíšcích na desce přední vytepujky podoby jelenů; na plíšcích desky zadní vytepujky dícké orlice. — Hřbet z bílé kůže přidán v době 18. st.

2. Missál latinský z prostředka XV. století.

Rukopis papírový (Sign. Lat. I. A 8), jen několik listů jest pergamenových. Formát: 22 × 32,5 cm. Listů jest 323. Stará paginace počíná se na listu 11 b a jde až k listu 307 „r gviij“. Paginace nová počíná se tužkou při popisu. Písmo ve dvou sloupcích (šir., 23,4 cm vys.): zběžná gotická minuskule. Okraje červené.

List 1., jenž jest pergamenový, a listy 2. a 3. obsahují kalendariium (v něm svátky sv. patronů českých země a sv. Navštívení P. M.).

Na listu 4a. začíná rubrika „Secuntur prephacionum canone“.

Listy 5. a 6. jsou pergamenové. Na listu 5a. v dočasti kolumny α nalézá se obrázek kanonový 8 cm

šir. a 9,8 cm vys. Orámování jeho jest nahoře a v pravo provedeno ve dvou tónech barvy zelené; dole a v levo pak ve dvou tónech červené barvy. Uprostřed na kříži podoby T pníci Spasitel; nad křížem titulus in r i. Po pravici P. Maria s bílou loktuší na hlavě, ve světle červeném spodním rouše a tmavomodrém, zeleně podšitým pláští. Po levici sv. Jan v zeleném spodním rouše a v šedém pláští, prostovlasý (vlasy žlutohnědé), držící v rukou na prsou zavřenou červenou knihu. Páda světle modrozelená, pozadí tmavorudé, zlatými rozvilinami oživené. (Viz obr. 3.) Ve sloupci β nahoře iniciálka T růžová, z motivu akantového komponovaná, se zeleným čtvercovaným pozadím.

List 11a. V kolumně β iniciálka \mathcal{A} modrá, neornamentovaná, červeným rámcem obklopená; pozadí prázdné, tak že viděti linkování jím se táhnoucí.

Na l. 66. mezirádkové glossy české, jež i na následujících stránkách se vyskytují, zejména na l. 68 b, kde jest na okraji i kus českého překladu, na l. 69 b, 77 a, 113 a, 144 a; na l. 188 b jest ve sloupci β v textu několik řádek českých; 226 a, 237 a.

Listy 266—275 obsahují na líci „communia sancto-

Obr. 3. Missál latinský z prostředka XV. století.
Kanonový obrázek.

rum⁴, na rubu české překlady oněch částí starozákonních, jež v textu latinském se vyskytují.

Vazba. Dřevěné desky potaženy jsou hnědou koží. Plocha desk rozdělena jest vtlačnými rýhami v okraj a v obdélníkový střed. V okraji nezřetelné již vtlačné ozdoby. Střed rozdělen jest dvěma úhlopříčnými širokými pásy, v nichž jdou za sebou vytačené jednotlivé ornamenty: orlice v kosočtverečném poli, rosetty a j.

V trojúhelníkových zbývajících plochách jsou různé vtlačné ornamenty, jako: jeleni, hvězdičky a p. Podobné postavy jelenů jsou vyraženy i na sponových plíščích. Ve středu jest čtyřlístá kosočtverečná rosetta z mosazného plechu vytepaná, v rozích pak jsou kování s gotickým, částečně vypuklým a prosekávaným trojlístem a se zploštělým knoflíkem.

Hrabě Jan Rudolf Sporck a jeho kresby.

Napsal Dr. A. Podlaha.⁵⁾

K zajímavým zjevům z počátku XVIII. století u nás náleží hrabě Jan Rudolf Sporck. Jako strýc jeho, známý František Antonín Sporck, i on oblíbil sobě umění a v něm nalézal nejlepší svoji zábavu. Narodil se roku 1694 jakožto nejmladší syn Ferdinanda Leopolda Sporcka a manželky jeho Apolonie Rosalie, rozené hr. Vratislavové z Mitrovic. Chtěje věnovati se stavu duchovnímu, studoval v kolleji Klementinské v Římě, kdež na universitě „Sapienza“ dosáhl důstojenství doktora obou práva. Vrátil se domů umnil sobě, jakožto jiných 23letý, maje teprve nižší svěcení, že založí ze jmění svého při chrámu sv. Víta nový kanonikát a že sám pak o místo to se bude ucházeti. Dne 10. června 1718 podal tudíž kapitole příslušné nabídnutí, v němž vyslovuje ochotu, že k dotování nového kanonikátu bez prodlení složí 25.000 zlatých a mimo to 2000 zl. na zřízení residence pro nového kanovníka; vymínuje si při tom, aby on byl první na nové toto místo zvolen, později pak aby dbáno bylo caeteris paribus uchazečů z rodiny Sporckovské nebo Vratislavské. Zároveň však vymínuje si některé úlevy od povinností, jež jinak nejmladším kanovníkům byly ukládány, jakož i od povinnosti residence, poněvadž má vlastní svůj dům.⁶⁾

Kapitola odpověděla, že ráda přijímá jeho fundaci a že ochotna jest zvoliti jej za kanovníka, jakož i dispensovati jej od kázání, residence, assistování arcibiskupovi a hebdomadářství; žádá však, aby co nejdříve dal se vysvětit na kněze.

Zatím však vznikly v kapitole pochybnosti o tom, zda by snad takováto volba nebyla jakousi simonií, mimo to také o tom, zda nutno ke zřízení nového ka-

nonikátu vyžádati si svolení arcibiskupova a panovníkova. Sděnila tudíž kapitola pochybnosti své třem znalcům práva, kteří v odpovědech svých ve všem se neshodovali, přece však obavu simonie rozptýlili a radili, aby založení nového kanonikátu arcibiskupovi prostě bylo oznámeno.

Dne 30. června 1718 dostavil se Sporck osobně k deskám zemským a postoupil tu ze svého podílu 109.000 zl. slíbenou sumu 25.000 zl. kapitole. Na to položila kapitola volbu na 22. července, oznamujíc to přípisem nepřítomným členům, vybízejíc je, aby plnomocenstvím hlasovali. V přípise tom praví se o Sporckovi, že jest to „dominus suavissimus et pientissimus“. Dne 14. července 1718 učinila kapitola arcibiskupovi sdělení o fundaci Sporckové a že hodlá přikročiti k volbě.

Arcibiskup Ferdinand Khuenburg oznámil přípisem ze dne 20. července 1718 kapitole, že bře sdělení její na vědomí, ale vyslovuje zároveň i podiv svůj nad tím, že kapitola věc tu mu prostě oznamuje, ale jeho souhlasu se nedožaduje; vybízí kapitolu, aby mu sdělila znění erekční listiny, tvrdí, že i on má býti též souhlas, upozorňuje na podezření simonie a radí, aby i císaři fundaci Sporckovu k schválení předložili.

Hned následujícího dne 21. vymlouvá se kapitola tím, že čas kvapí, jelikož arcibiskup na cestu se chystá; že však ochotna jest po jeho návratu svoje privilegia a statuta jemu předložiti; zároveň sděluje, že není dosud žádné listiny erekční, nýbrž že Sporck pouze oněch 25.000 zl. kapitole postoupil a že se beze všé podmínky jako každý jiný žadatel o kanonikát bude ucházeti, a tudíž že není tu žádné simonie; o tom pak, zda věc tu císaři předložiti mají, že v kapitolském sezení budou rokovati; posléze pak že žádají arcibiskupa o schválení „salvis tamen privilegiis et statutis nostris“

⁴⁾ Za zapůjčení kreseb a za všestrannou pomoc vručel díky vzdávám p. bibliothekáři Dr. I. Zahradníkovi.

⁵⁾ Vlastnoruční žádost jako v arcib. archivu CXXXVIII., 5., N. 1.

Nicméně však k volbě dne 22. července nedošlo. Vypracován byl návrh fundační listiny, kterou kapitola dne 19. srpna 1718 arcibiskupovi k schválení předložila. Arcibiskupovi zdálo se však, že znění fundační listiny dosud by mohlo vzbudit podezření smlouvy svatokupecké, i žádal kapitolu, aby vypracovala návrh nový. Kapitola tak učinila a zvolila dne 23. dubna 1719 Sporcka za kanovníka. V srpnu téhož roku přijal Sporck svěcení na kněžství, načež dne 6. srpna slavil svoji primici na Svaté Hoře.³⁾

Ale arcibiskup proti novému kanonikátu dosud činil námitky, takže bylo třeba opětovných vyjednávání. Konečně dostala se věc do Vídně k císaři, jenž dal dne 15. února 1720 svolení ke zřízení kanonikátu Sporckova, načež arcibiskup dne 3. března listinu erekční potvrdil. I bylo přikročeno k definitivní volbě, při níž dne 15. března 1720⁴⁾ opětně zvolen byl Sporck a instalován dne 19. března.⁵⁾

Byly mu poskytnuty také ony žádané úlevy, avšak toliko pro jeho osobu, nikoliv pro jeho nástupce.⁶⁾

Brzy ukázal se Sporck býti silou velice zdatnou. Když dne 3. srpna 1722 do Říma z vlastní devoce na pouť se vydal, svěřila mu kapitola zároveň také záležitost kanonizace Jana Nepomuckého.⁷⁾ Úkol sobě svěřený vykonal s nevšední obratností a obezřetností. „In quo negotio“ — tak praví Warlich z Bubna — „tam dextre, comiter et provide ad aulam pontificiam laboravit, ut omnibus gratus passim nomen *Angeli Boëmiæ* referret.“

Také arcibiskup hr. Khuenburg dovedl oceniti zásluhy Sporckovy i jmenoval jej svým světicím biskupem. Na biskupství posvětil Sporcka, tehdy dosud v Římě meškajícího, sám papež Benedikt XIII. dne 3. ledna 1729.⁸⁾ Při tom obdržel Sporck titul biskupa Adratského in partibus infidelium. Nedlouho potom byl biskup Sporck přítomen svatořečení Jana z Nepomuku v chrámě Lateranském dne 19. března 1729.

S nemenším zdarem vymohl v Římě kanovníkům Pražským, aby směli v chóru nositi kápě na způsob kanovníků Lateránských („cappas ad modum canonico-rum in Laterano in choro“) a náprsní kříže.

Vrátiv se do Prahy, podal kapitole dne 20. čer-

³⁾ Hammerschmid, „Historia Pragensis“ str. 162.

⁴⁾ Listiny v archivu arcibiskupském fasc. CXXXVIII Nro. 2—21.

⁵⁾ Hammerschmid „Hist. Prag.“ str. 168., Kanon Warlicha z Bubna v kap. archivu (opis z r. 1887) pag. 418.

⁶⁾ Arch. kap. kod. T. 1. 5. p. 369.

⁷⁾ Arch. kap. kod. T. 1. 6. pag. 90, 93, 97; Kl. Borový, „Sv. Jan Nepomucký“ str. 81.

⁸⁾ Hammerschmid, „Hist. Prag.“ 210, Warlich z Bubna pag. 419.

vence 1729 obsírnou zprávu o tom, co byl v Římě vykonal.⁹⁾

I později býval Sporck častěji potřebován k vyřizování důležitých záležitostí církevních, jakož i k slavnějším úkonům liturgickým. Tak na př. dne 22. června r. 1732 byl z Říma ustanoven k tomu, aby korunoval sošku P. Marie na Svaté Hoře korunou z Říma kapitulou Vatikánskou darovanou. Tehdyž zároveň celý týden na Svaté Hoře uděloval svátost sv. birmování.¹⁰⁾ Dne 6. září r. 1733 infuloval Sporck v Třeboni nového tamějšího probošta Vojtěcha Prechtla.¹¹⁾

Roku 1741 dne 18. března byl Sporck jmenován proboštem ve Staré Boleslavi.¹²⁾

Byl to muž velice zbožný, příkladného života, k chudým velice dobročinný.

K vykupování křesťanských zajatců ze zajetí tureckého zřídil fundaci 100.000 zl. K prebendě kanovnícké, kterou byl založil, přidal ještě 5000 zl., když míra úroková klesla. Jesuitskému domu pro duchovní exercitie na Větrově v Praze, kdež sám rok co rok duchovní cvičení konával, odkázal 4000 zl. Pamatoval i na biskupství své Adratské a věnoval kapitál 3000 zl., aby z úrokův jeho podělování byli tamější katolíci, kdyby snad někteří tam se nalézali.¹³⁾

Na sklonku svého života stížen byl krutou ranou: oslepl. Nicméně snášel toto neštěstí s velikou oddaností a trpělivostí; býval i pak vždy veselý myslí, ano o větších svátcích dával se voditi i do chrámu Svatovítského, aby tu v chóru s ostatními kanovníky bohoslužbám byl přítomen. Zemřel dne 21. ledna 1759 a pochován byl v hrobce kapitolní v chrámu Svatovítském.¹⁴⁾

S oblibou zaměstnával se Sporck pérokresbou. V knihovně Strahovské zachovalo se od něho sedm svazků pérokreseb (sign. U. II. 42.). Svazky ty formátu většinou foliového jsou vázány v bílé kůži, do níž na deskách i na hřbetě vtačeny zlacené ornamenty. Orízka jest zlacená. Kresby provedeny jsou tuší na psacím jemném papíře. Tím se stalo, že některé hustěji stínované části, kde tuš papírem prorážela, zetlely a vypadaly. Jinak však jest většina listů zcela neporušená. Téměř všechny listy jsou datovány; pocházejí z let 1717—1741. S velikou pílí a obratností kreslil sobě Sporck vše, co jej zajímalo: podobizny svých známých kopie obrazů i rytin, zajímavé předměty hlavně ze svých sbírek, krajiny atd. V kresbách jeho zračí se celá zajímavá jeho osobnost i prostředí, v němž žil.

⁹⁾ Arch. kap. kod. T. 1. 6. p. 182—198.

¹⁰⁾ Hammerschmid, „Historia Prag.“ str. 240.

¹¹⁾ Ibid. str. 244.

¹²⁾ Kap. arch. T. 1., 7. p. 163.

¹³⁾ Warlich z Bubna str. 420.

¹⁴⁾ Warlich z Bubna str. 421.

Obr. 1. Vlastní podobizna Sporckova.

Obr. 2. Průčelí domu Sporckova.

Dostí zevrubný, ač ne úplný seznam kreseb Sporckových uveřejnil Dlabáč ve svém *Künstler-Lexikonu*¹⁵⁾ III., sl. 145—178.

Z kreseb jeho hodláme časem uveřejniti v reprodukci některé nejzajímavější kusy, avšak v takovém výběru, aby o kreslířském díle Sporckově podávaly co možno věrný názor.

Tentokrátě všimneme si jen těch výkresů, které nás seznamují s osobou Sporckovou i s jeho obydlím.

Výkresy tyto nalézají se v prvním dílu Sporckových kreseb.¹⁶⁾ Na listu 5. nalézáme vlastní jeho podobiznu

¹⁵⁾ Tento díl nese na prázdném předešlé nápis: „Delineationum Sporckanorum Lib. I.“ Nad tím napsáno „Liber V.“, ale opět přetrženo. Dlabáč uvádí jej jakožto díl V. (*Künstler-Lexikon*, III., sl. 157—171.)

(viz v reprodukci na obr. 1.). V oválovém středu vidíme jej sedícího v poloviční postavě, oděného kappou biskupskou a rochetou. Výraz plné tváře jest dobromyslný, potvrzující zcela zprávy o jeho milé povaze. V pozadí viděti kopuli nějakého chrámu. Kolem portaitu v eliptické pásce jest nápis: IO: RUDOLPHUS C: D: SPORCK. EPISC: ADRATENSIS. PRAEL. SCHOL: S. M. E. PRAG. Pod podobiznou načrtnut zhruba Sporckův znak. Dole umístěný nápis: „PARS SECUNDA TRI:“ ježž doplniti dlužno takto: „trieregni memorabilium“ vztahuje se k následující potom řadě výkresův, ježž znázorňují předměty z jeho sbírek. Nejnříve pak čteme: „Jo Rudolphus C. D. Sporck ipse fecit A. D. 1736. d. 10. Aprilis.“

Na několika obrazech seznamuje nás Sporck podrobně se svou residencí. Seznáváme tak zajímavý kout

Obr. 3. Vyhlička z domu Sporckova k Prašné bráně.

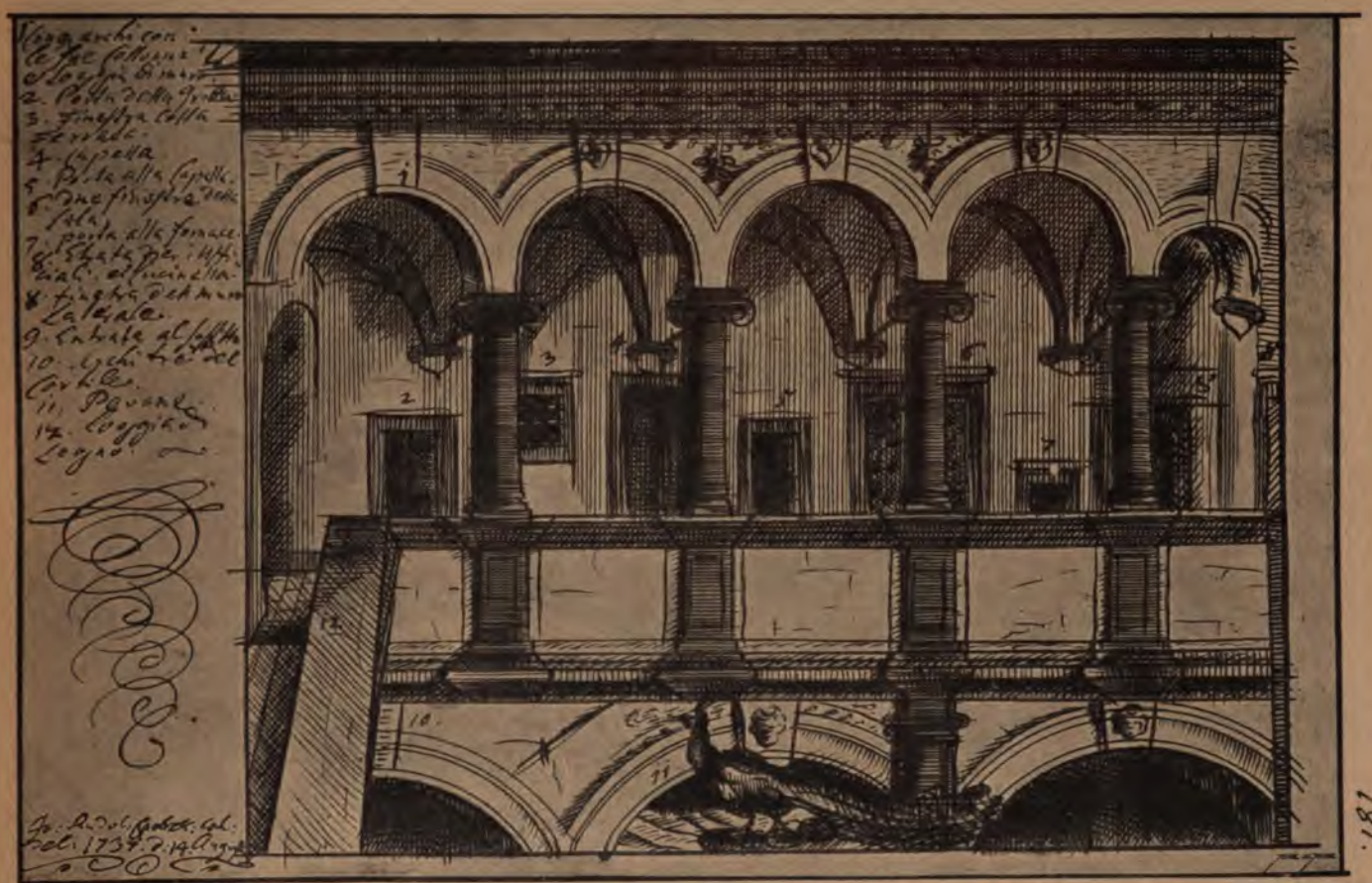
Obr. 4. Nádvoří domu Sporckova.

staré Prahy z počátku XVIII., který již dávno změnil svou tvářnost k nepoznání. Na listu 178. nakreslil Sporck průčelí svého domu. Byl to jednopatrový dům se čtyřmi vysokými renaissančními štíty a s pěkným portálem (viz reprodukci na obr. 2.) Jest to dům nyní číslo 894 st., 8 nové v *Panské ulici* na *Novém městě Pražském*.¹⁶⁾ Jest již úplně přestavěn, malebných štítů svých zbaven a o patro zvýšen. Z bývalé výstavnosti zbyl toliko jen portál.

vidíme Prašnou bránu, vrchol štítu kostelíka kapucínského a kostel Hybernův s věží, nynější hlavní celnici.

List 180. podává nám pohled do dvora; v pozadí vyčnívá vysoká stavba Františkánského chrámu u Panny Marie Sněžné. (Tento list jakožto méně zajímavý v reprodukci nepodáváme.)

Velice malebně vyjímá se pohled do nádvoří k straně severní, jež Sporck nakreslil na listu 179. Po levé straně vidíme zde hned u kraje část jižního traktu

Obr. 5. Loggie v domě Sporckově.

Na listu 189. seznamuje nás Sporck s vyhlídkou, která se otvírala z jeho oken do ulice jdoucích. (Viz reprodukci na obr. 3.) Spatřujeme tu nezastavěné tehdejší prostranství se zahradami tam, kde nyní stojí klášter Piaristův, v pravo pak vidíme roh pěkné barokní budovy; jest to, jak Sporck poznamenává, palác Josefa Neüera,¹⁷⁾ jenž nyní náleží rytíři Neuberkovi. V pozadí

s pavlačí podepřenou dřevěnými sloupky, z nichž jeden zcela v popředí obrázku se nalézá, dále v pravo spatřujeme zadní stranu průčelního traktu oživenou vkusnou loggií, ještě dále v pravo zcela prostý severní trakt příčný, k němuž přiléhá vysoká hranolová věž. Vysvětlivky, jež Sporck na okraji vlašským jazykem podává, seznamují nás podrobně s celou vnitřní dispozicí jeho domu. (Viz obr. 4.)

Nejkrásnějšímu architektonickému detailu své residence věnoval Sporck list zvláštní, označený čís. 181. Jest to otevřená chodba prvního patra zadní strany prů-

¹⁶⁾ Na konci stol. XVIII. měl tento dům čís. 840. Srvn. Schaller „Beschreibung der königl. Haupt- und Residenzstadt Prag“, IV. (1797), 380.

¹⁷⁾ Srvn. Schaller, „Beschreibung von Prag“, IV., 414.

čelního traktu, loggie velice ušlechtilých forem renesančních (viz obr. 5.), jejíž polokruhové arkády spočívají na jonských sloupech, a jejíž klenba při zdi vnitřní z ozdobných konsol vychází. Plně zděné zábradlí loggie přerušeno jest vysokými hranolovými sokly sloupův. I přízemí mělo do dvora arkády, jejíž oblouky byly dvojnásob tak široké, jako oblouky loggie, takže vždy dva ob-

Bezprostředně vedle této kaple byla ještě jedna menší kaplička, osvětlená toliko malým zamřížovaným okénkem z loggie vedoucím (číslo 3. na obrázku 5.). Tuto druhou kapličku svou nazýval Sporck „grotta“. Vnitřek její vykreslil na listu 28. Byla to malá místnost s plochým stropem a malým oltářkem. Na oltáři byl obraz „Útěk sv. Rodiny“; na stropu vymalováno

Obr. 6. Atelier Sporckův.

louky loggie připadaly na jeden oblouk podloubí přízemního. Jiné ještě výkresy seznamují nás s některými vnitřními místnostmi domu Sporckova. Tak list 66. znázorňuje nám vnitřek domácí kaple Sporckovy, do níž se vcházelo z loggie dveřmi číslicí 4. na obr. 5. označenými. Byla to malá místnost křížovou klenbou překlenutá s barokním oltářem. Oltářní obraz představoval svatou rodinu, jíž kaple byla zasvěcena. Nad oltářem byl baldachýn, jehož dolů splývající látka tvořila pozadí oltářního obrazu.

bylo oko Boží obklopené věncem okřídlených andělčích hlavinek, ostatní pak stěny hojně ozdobeny byly malbami.

Na listu 67. uvádí nás Sporck do umělecké své pracovny. (Viz reprodukci na obr. 6.). Atelier tento nalézal se v příčném traktu severním. Uvnitř vidíme Sporcka sedícího u malířského postavku s paletou v ruce zaměstnaného právě malbou olejového obrazu. Za ním stojí mnich kapucínský. Jak z reprodukce patrné, jsou ovšem obě tyto postavy značně zkresleny a u přirov-

Nový typ žárových hrobů v Čechách.

Píše Dr. J. L. Píč.

I. Žárové hroby u Úřetic.

1. Žárový hrob v cihelně p. Kopisty.

(Tb. XLVII.)

Prostřednictvím p. ředitele V. Borovce seznámil jsem se ještě r. 1900 s p. lékárníkem Lablerem v Chrudimi, který tehdy byl hlavním činitelem nově postaveného musea chrudimského, i smluvili jsme se, že Chrudimsko v ohledu archaeologickém soustavně probádáme. První větší příležitost ke zkoumání naskytla se nám na jaře r. 1901, když v cihelně p. Kopisty v Úřeticích při kopání cihlářské hlíny objeven bohatý hrob. Pan Kopista s uznáním hodným porozuměním dal po objevení prvních nádob zastaviti kopání hlíny a učinil o nález oznámení p. lékárníkovi Lablerovi, který zase pozval mne, abychom společně ostatek hrobu odkryli. Vypravili jsme se tudíž s p. lékárníkem Lablerem a p. ředitelem Borovcem do Úřetic a našli následující stav věcí:

Při ústí potoka Volšinky do Chrudimky vystupuje ostroh dosti příkrými stráněmi. V těchto stráních založeny dvě kruhové cihelny; jedna na potoku Volšince jako krajní stavení obce úřetické, druhá na Chrudimce na druhé straně ostrohu (směrem západním). V této západní cihelně, jež patří p. Slavskovi, objeveny sídelní jámy s tečkovaně píchanou a volutovou ozdobou i se střepy již tuhovanými, v první cihelně pak, jež patří p. Kopistovi, vyskytl se žárový hrob svrchu uvedený. Přišedše do kruhové cihelny pané Kopistovy, shledali jsme, že dělníci odkopávajíce vrchní jemnější žlutku narazili na nádoby, část jich vybrali, část zůstavili ještě v zemi. Z vykopaných předmětů ukázal nám p. Kopista především bronzové předměty v odkopané části hrobu nalezené: dva otevřené, na vnitřní straně vyduťe náramky, s krásnou, místy do modra se lesknoucí patinou, se sličným ryhováním na povrchu (tb. XLVII. č. 1.). Dále spatřili jsme br. hlavičku jehlice, krčku válcovitého, jež zakončená čtyřhrannou destičkou pěti kulatými vypnulami zdobenou (č. 2.), br. kroužek (č. 3.) a kus železného nože (č. 4.). Náramky upomínaly i tvarem i výzdobou na mladší tvary švýcarské i rhonské, pro hlavičku jehlice neznám analogie, a kroužek vyhraněný může patřiti do různého ústředí kulturního. Se svolením p. Kopisty ujednali jsme, aby jeden z úplně stejných náramků uložen byl v zemském museu, druhý v museu chrudimském; hlavičku jehlice a kroužek podržel jsem pro zemské museum. Z nádob vybraných napadla mi především necelá nádoba s vodorovně přehnutým okrajem, s konickým hrdlem a obráceně bruškovitou baňatostí (č. 12.); zdobena byla na hrdle páskami rastrovanými v skupinách po třech shora dolů, v hladkých plochách pak vždy duřičkem, kolem něhož v kruhu provedeny hvězdičkovitě podlouhé vpíchané tečky. Pod hrdlem byly ryhované trojúhelníky řídce ryhami plněné. Mimo to nalezeny dva malé koflíčky s úsky, z nichž jeden

(č. 13.) v hrdélku malými šrafirovanými trojúhelníky a skupinkami čárek zdobený, druhý, který věnován chrudimskému museu, rovněž lineárně v hrdélku zdobený. Mimo to byly střepy hrubé nádoby, tuším červené.

Tato část nálezů hrobového byla pro českou archaeologii novinkou i spěchali jsme, abychom další část hrobu odkryli. Vylezše na odkopanou část stěny, shledali jsme, že hrob zapuštěn byl více než metr do země a pokračoval v ose stěny směrem východním. Shozena tedy vrchní hlína a po krátkém hrabání nožem odkryl jsem velkou nádobu tuhovanou, s vodorovně přehnutým okrajem, jež ve vrchní části hrdla nejprve se zužovala, pak ale konicky se rozšířila k tělu nádoby obráceně bruškovitého tvaru; mezi hrdlem a tělem objevil se znatelný žlábek. Nádoba byla tentokrát celá; měla tedy podobu nádoby č. 12. i byla rovněž zdobena na konickém hrdle třemi rastrovými páskami shora dolů, v hořejší baňatosti pak provedeny ve čtyřech skupinách rastrované pásky v úhel lomené vždy dvě v sobě. Při žlábků, který dělil hrdlo a tělo nádoby, byly pak uprostřed mezi páskami menší pupíky špičkou vzhůru, kdežto na břiše nádoby byly uprostřed mezi páskami rastrovanými pupíky větší dolů obrácené (č. 15.).

Jelikož nebylo možným pro sráznost stěny zbytek hrobu celkově odkryti, rozebral jsem rozpukanou nádobu, v jejímž hrdle seděl šálek bez ozdob a pokračoval jsem dále v odkrývání nádob. V pokračování nalezena pak za nádobou rozebranou více v pravo mísa bez ozdob č. 11., a koflíček s úskem bez ozdob č. 6, na levo pak dvě mísky bez ozdob, u nichž vyskytly se kosti zvířecí (lopatky a žebra) a dále směrem k míse šálek s úskem v baňatosti ryhami a důlky zdobený (č. 19). Za miskami objevena druhá velká nádoba, téměř úplně podobná nádobě č. 15. a jen o něco větší, jež vyobrazena pod č. 16; v hrdle nádoby seděla porouchaná mísa, dnem do nádoby, kdežto druhá mísa dnem vzhůru obrácena přikrývala otvor nádoby s miskou, a následkem tohoto pečlivého uzavření vniklo jen málo hlíny do nádoby, tak že se objevila téměř dutou. Na pravo, za mísou č. 11. byla nádobka válcovitá, jen slabě ke dnu se zužující, s málo zataženým krčkem, na jehož rozhraní byla reliéfní páska tenká čtyřmi pupíčky vyznačená; od pásky k hrdlu sáhalo úško. V nádobce této, jež vykreslena nebyla, byly spálené kůstky snad z děcka, které tudíž pohřbeno nepochybně spolu s hlavním pohřbem (dělníky dříve vykopaným).

Na levo od velké nádoby byla mísa č. 7. uvnitř žlábkovitě zdobená, tak sice, že na dně proveden páskami tří žlábků kříž a mezi jeho rameny trojúhelníky, v stranách pak střídala se pole obdélná s křížujícími se diagonálami a pole s lomenými páskami. Za velkou nádobou stál květináč z červené hlíny pod okrajem zdobený duřkami a pupíky, pak pěkná mísa č. 8. zdobená na přehnutém okraji jednak dvojitým lomeným žlábkem, jednak skupinami šrafirovaných trojúhelníků, na vnitřní straně rovněž lomeným dvojnásobným žlábkem.

ním, v úhlech pak vždy dvěma duličky. Podle byla a č. 9. na ovaleném okraji čtyřikrát skupinkami upíček zdobená. Za touto miskou byla placka kurozpadlá a na ní ležel kamenný předmět č. 5. brousku kud podobný a podle nalezeny opět kosti zvířecí. Áže k východu stála baňatá nádoba s olámaným jem (č. 14.) jež v hrdle i v baňatosti zdobena skumami tuhou vtačených skupinek rýhových shora

Skvostný tento hrob ukázal nám na mnoze nové érazné seskupení nádob a bronzů, které jsme dosud cové svéráznosti neznali; jelikož pak se dalo předádati, že hrob nebude ojedinelým, žádal jsem pana stu, aby nám dovolil po žních prohlédnouti souf pole, což p. Kopista s vlasteneckou ochotou ihned fbil.

2. Pohřebiště na starém hradišti.

(Tb. XLVIII.—LII.)

Po žních r. 1901 dostavil jsem se tedy v průvodu sijnšho laboranta V. Landy ke kopání soustavnému; pak otec p. Kopisty mne upozornil, že na ostrožně, zprostředním sousedství hrobu na jaře vykopaného alubším orání pluh vždy chrastil o nádoby, zahájil kopání na ostrožně mezi cihelnou a svahem k poOlšince se sklánějícím. Veden tedy prvý průkop robu na jaře odkrytého diagonálně přes ostrožnu, se ukázalo, že ostrožna oddělena byla patrně ve lověku hlubokým příkopem (někdy snad i valem) statní vyvýšeniny asi v ten způsob, jak u nejmladhradišt neb tvrzek se vyskytá; na tvrzku byla řená prostora příliš veliká, zaujímajíc někdy asi plochy a proto možno předpokládati, že tu bývalo y jedno z oněch bezejmenných hradišt, jež v naší i tak hojně se vyskytují. K hradišti tomuto hlásily si střepy hradištného typu v ornici se vyskytující. radišti samém pak nalezeno obsáhlé pohřebiště, éremž vyzvednuto 68 hrobů žárových, čímž pohřevyčerpáno. Kopání provedeno bylo tak, že učiněny tři neb čtyři souběžné průkopy o 1.5 m. šířky a zaházeny, prokopány pruhy země mezi nimi pole, nejprv k severní, pak k jižní straně.

Hrob č. 1. byl od východu k západu rozložen. Při výní straně stála nádoba červená z hrubé hlíny, ch stěn na vrchu uorauá (tak zvaný květináč); dále em k západu na levo větší mísa červená dnem ru obrácená, celá rozrušená, na pravo sličný šálek kem, na povrchu páskou duliček, obvodovými ryi a páskami jemných čárek zdobená, na vnitřní e pak vykazovala sličný ornament trojnásobných ených poloobloučků s ryhami nad nimi i ve dně L. 11.). Pohřeb spálených kostí nalezen v baňaté bě podobné popelnicím rázu slezského, podle ní druhá baňatá nádoba (obě rozrušené), a za nimi šálek se dnem do vnitř polokulovitě vytlačeným; ito šálek byl uvnitř ornamentován.

Hrob č. 2. byl rovněž od východu k západu rozložen. naje od východní strany byly tu na pravo mísa vaná přikrytá rovněž černou miskou, obě bez b, na levo byl hrneček barvy červené; mezi nimi

ležela v zemi zvířecí kost lopatková. Za nimi ve střední poloze byla popelnice s vodorovnými okraji, konickým hrdlem a hruškovitým tělem; na spálených kostech přikrytých kusem mísky nalezeny bronzové kroužky; na pravo stála nízká malá nádoba na vysedlém vyhranění ryhovaná (XLIX. č. 19.), za nádobkou nalezen obdélný hlíněný podstavec měsíčkový (na jedné z užších stran v obou rozích vyhraněný), upomínající na švýcarské t. zv. tvary měsíčkové (rozpadl se). Dále směrem k západu stála větší nádoba rozpadlá, s vodorovně přehnutým okrajem, konickým hrdlem, obráceně hruškovitým tělem a čtyřmi pupíky dolů obrácenými na břiše. Za nádobou směrem západním nalezeny zubělnaté oříšky lískové, pak dále dvě černé malé nádoby nad sebou (na způsob nádoby na tab. XLIX. č. 8., ale bez ozdob), podle nich kus červené hrubé nádoby, za nimi mísa rozrušená a pod ní šálek s úškem a v pravo několik střepů.

Hrob č. 3. obsahoval dva malé šálečky bez ucha, oba rozrušená.

Hrob č. 4. byl v následující řadě; obsahoval rozrušenou černou mísu, těsně vedle ní menší nádobku s poměrně vysokým hrdlem a stlačenou baňatostí. Za mísou směrem západním byla rozrušená nádoba baňatá a za ní sličná popelnice upomínající na hroby měnické (tb. LI. č. 6.) se dvěma malými úsky pod obloučkovitě prohnutým hrdlem, zdobená pod hrdlem ryhami obvodovými, pak koncentrickými kroužky a jemným čárkovaním, v baňatosti pak čtyřmi skupinami rytých poloobloučků střídajících se koncentrickými kroužky uprostřed ryhování shora dolů v baňatosti vedeného.

Hrob č. 5. obsahoval směrem od východu k západu: květináč z červené hlíny s dvěma úsky, od něhož na pravo byl kus tuhované mísy. Dále směrem záp. byly dvě tuhované mísy na sobě položené, na pravo druhý květináč a podle něho tuhovaný šálek s úškem, čárkovaním zdobený (o něco vyšší než na tab. L. č. 3.). Směrem západním od květináče byla malá nádoba červená přiklopená tuhovanou miskou, a těsně na pravo malá nádoba se šrafirovanými trojúhelníky (jako na tab. XLIX. č. 27.) přikrytá dvěma miskami na sebe položenými; na pravo rovněž malinká nádoba ozdobná, za ní pak kus větší nádoby a jiná maličká nádoba tuhovaná a ryhovaná. Směrem západním byly dále čtyři nádoby malé, z nichž jedna (na způsob nádoby na tab. XLIX. č. 8), obsahovala spálené kůstky děcka, druhé měly podobu koflíčku (tb. XLIX. 15.); všechny přikryty byly mísou. Za nimi k z. stála rozrušená nádoba se spálenými kostmi dorostlého člověka a nejzáse nalezen květináč barvy červené a v něm malá nádoba rázu měnického pěkně ryhovaná.

Hrob č. 6. obsahoval směrem od v. k z.: červený hrubý květináč, za ním menší nádobku téměř kulovitou zdobenou štrafirovanými trojúhelníky (tb. L. č. 8) dále nádobku baňatou, dále střepy, na nichž položeno kousek br. kroužku, pěkně ryhovaním zdobený šálek (tb. L. č. 3.), vedle rozrušený podstaveček hlíněný půl-měsíčkový, pak popelnici s konickým hrdlem a obráceně hruškovitým tělem, u kteréž na spálených kostech nalezeny tři šípy bronzové (tb. XLVIII. 13.—15.) a kousek br. jehličky; pod břichem popelnice postaven druhý ozdobný šálek s úškem rázu měnického (tb. L. č. 10.) a nejzáse střepy z velké nádoby.

Hrob č. 7. obsahoval skupinu nádob: pěknou popelnici tuhovanou rázu měnického (jako na tab. LI. č. 12.) s poloobloučkovou ozdobou v baňatosti, pod jejím bokem byly dva malé šálky dnem vzhůru, k druhé straně stál červený obrácený květináč, k třetí straně malý okřínek a za ním mísa obrácená dnem vzhůru.

Hrob č. 8. sestával z malé džbánkovité nádoby (tb. XLIX. č. 7.) a malého okřítku.

Hrob č. 9. obsahoval rovněž malou skupinku: uprostřed stála popelnice s konickým hrdlem a obráceně hruškovitým tělem, jež byla ryhováním v baňatosti zdobená, podle ní ležela kamenná sekyrka, pak šálek s úškem, zdobený ryhováním poloobloučky (tb. L. 13.), s druhé strany pak stála nádobka téměř kulovitá jednoduchým ryhováním zdobená (tb. L. 20.) a jednoduchý koříček (tb. L. 4.).

Hrob č. 10. obsahoval jedinou nádobu barvy šedé s konickým hrdlem a obráceně hruškovitým tělem, v které byly spálené kosti; na kostech byla položena br. jehlice s makovicovitou hlavičkou (jako na tab. XLVIII. č. 26.), pak dva br. náramky tenké na podobu onoho na tab. XLVIII. č. 3.

Hrob č. 11. byl valně porušen: v rozrušené nádobě nalezeny spálené kosti děcka, poblíž ležel v zemi železný kroužek, malá nádobka téměř kulovitého těla s válcovitým hrdlem, ryhováním zdobená (tb. XLIX. 20.) kulatá malá řehtačka, a rozrušený okřínek bez ozdoby.

Hrob č. 12. obsahoval dětský pohřeb nedbale vypravený, tak že při kůstkách spálených nalezeno pouze něco střeptů.

Hrob č. 13. obsahoval rovněž dětský pohřeb uložený v baňaté nádobě se slabě vyvaleným okrajem, jež na hrdle zdobená jest čtyřmi jednoduchými duličky, v baňatosti pak duličky většími, v nichž umístěny reliefní kroužky; obojí duličky postaveny jsou střídavě; mezi hrdlem a baňatostí jsou dvě ryhy (tb. LII. 11.). Na spálených kůstkách nalezeny malé bronzové kroužky.

Hrob č. 14. byl valně porušen: směrem od východu k západu stály za sebou dvě červené hrubé nádoby (květináče), z nichž prvý dnem vzhůru obrácený, za nimi černá baňatá nádoba s pohřbem spáleným, na kterémž ležela kulatá hlavička jehlice (tb. XLVIII. č. 36) a železný nožík, pak byly nad sebou dvě červené mísky.

Hrob č. 15. obsahoval pohřeb v menší baňaté nádobě, jež přikryta byla hrubou nádobou větší s uchem, na pravo (k západu) byla červená hrubá nádoba (květináč) zdobená dvěma pupíky a dvěma úšky, na levo čili k straně východní byly dva rozrušené černé šálky na sobě, pak o něco dále byly dvě malé slzičky v dolejší části kulovité ryhováním zdobené (jako na tab. XLIX. 20., 21.).

Hrob č. 16. obsahoval malý šálek osamocený a několik střeptů; pohřeb nezjištěn.

Hrob č. 17. obsahoval směrem od východu červenou hrubou nádobu (květináč) v rozrušené míse postavenou, podle byla tuhovaná míska, dále malá nádobka se šraňovanými trojúhelníky (tb. XLIX. č. 28.) a popelnice s konickým hrdlem a obráceně hruškovitým tělem.

Hrob č. 18. obsahoval čtyři nádoby: hrubou červenou nádobu, rozrušenou popelnici, tuhovaný šálek s ulomeným úškem (tb. XLIX. č. 2.) a malou nádobku rozrušenou.

Hrob č. 19. sestával z tuhované popelnice rázu slezského (tb. LI. č. 7.), se dvěma úšky pod prohnutým poněkud hrdlem, jež zdobena ryhováním obvodným, pak skupinami ryh v hoření baňatosti shora dolů vedených a ryhováním poloobloučkovým; v největší baňatosti popelnice vykazovala čtyři pupíkovité hrbolky. Těsně k popelnici přiléhaly k východní straně dvě nádoby; jedna byla hrubá červená (květináč), druhá byla malý tuhovaný šálek rozrušený. K západní straně stály nádoby dvěma řadami, v jedné dvě tuhované mísy rozrušené, v druhé řadě malý šálek a druhá červená nádoba hrubá (květináč), pak větší nádoba baňatá rovněž rozrušená.

Hrob č. 20. obsahoval popelnici s pohřbem dorostlého člověka, podobnou popelnici předcházejícího hrobu, jež přikryta byla rozrušenou mísou a nad tou byla míska druhá, rovněž rozrušená a podle ní železný nožík bez řapu. Podle popelnice stál malý okřínek, v konickém hrdle rastrovanými páskami, v nízké baňatosti pak jemnějšími neb blubšími krátkými ryhami zdobený (tb. XLIX. č. 8.). Směrem k východu stála větší nádoba rozrušená, pak červená hrubá nádoba (květináč) na tab. LII. č. 12. s úškem a reliefní páskou, která vykazovala tři pupíkovité hrboly a mezi nimi ryhování na příč; pod květináčem ležela červená kulatá placka. Nejdále k východu byla baňatá nádoba rozrušená, v hrdle pěkně ryhovaná a pod ní na rozrušené míse byly kůstky malého děcka.

Hrob č. 21. obsahoval dva pohřby a byl více soustředěný. Obě popelnice stály podle sebe na okraji východním; prvá na tab. LII. č. 3. měla slabě přehnutý okraj, konické, rastrovanými páskami rovnými i lomenými zdobené hrdlo a obráceně hruškovitý tvar těla; na rozhraní mezi hrdlem a tělem byly pupíky vzhůru ostře vyhraněné a do kruhu malými duličky obklopené, mezi pupíky pak provedeny rastrované pásy shora dolů; na kostech spálených nalezen malý kroužek bronzový. Druhá popelnice na tab. LI. č. 4. byla rázu popelnice slezského typu a charakterisována jest hlavně rytým poloobloučkovým ornamentem jako popelnice z hrobu č. 7., jen že tu provedeny poloobloučky ve čtyřech skupinách, jež konci se dotýkaly a místo přímého čárného ornamentu provedena mezi jednotlivými skupinkami kolečka z malých duličků; v popelnici této nalezen na spálených kostech kousek beztvareho bronzu. K západní straně od druhé popelnice ležela mísa dnem vzhůru obrácená. Za ní červená kulatá deska hliněná, k druhé straně pak červený květináč. Za prvou popelnici směrem sz. byly čtyři mísky na sobě, z nichž dvě s úškem (jedna vyobrazena na tab. L. č. 21.), pak malý okřínek tvaru kulovitého ryhováním zdobený (tb. XLIX. č. 24.) a konečně větší nádoba, zdobená na rozhraní hrdla a baňatosti menšími nalepenými a napříč ryhováním páskami, v baňatosti pak reliefními páskami shora dolů vedenými (tb. LI. č. 3.); i tvar této nádoby hlasí se k typu slezských nádob.

Hrob č. 22. Pohřeb nalézal se na okraji v rozrušené nádobě a byl přikryt mísou rovněž rozrušenou. Na spálených kostech nalezena br. jehlice, náušnice, silnější náramek a tenký náramek tříkráte svinutý. Dále směrem východním byla rozrušená mísa, hovězí kosti, pak dvě nádoby s konickým hrdlem a obráceně

hruškovitým tělem, u nich dvě mísky, za nimi pak opět miska a červený květináč.

Hrob č. 23. měl na západním konci popelnici typu slezského bez ozdob, s dvěma pupičky místo úšek na rozhraní mezi hrdlem a baňatostí (tb. LI. č. 1.); na spálených kostech nalezeno kus polo ztaveného kroužku kulíčkovitě zakončeného, na kterémž navlečena byla br. spirálka. Směrem východním stála hrubá červená nádoba hrncovitá (květináč) s úšky, podle ní puklice, s jedné strany pak byly dva okříny, z nichž jeden bez ozdob (tb. XLIX. 3. a XLIX. 9.), s druhé strany dva okříny, ozdobné, jeden prostě ryhovaný (tb. XLIX. 21.), druhý šrafirovanými trojúhelníky zdobený (tb. L. č. 17.), dále šálek s úškem na hrdélku rovněž šrafirovanými trojúhelníky, v baňatosti pak krátkými širšími ryhami zdobený (tb. L. 6.). Dále pak směrem východním byl šálek bez ozdob (tb. L. 12.), pak malá nádobka tuhovaná se dvěma úšky na podobu větších popelnic poloobloučkovými páskami zdobená (tb. XLIX. 1.), v které byl dětský pohřeb. Na pohřbu nalezena br. náušnička z tenkého drátu, na kterémž navleknuta byla br. spirálka (tb. XLVIII. č. 4.), dva br. náramky tenké (č. 3.) a br. jehlice bez hlavičky (č. 27.). Podle popelnice byl malý šálek s úškem na okraji dvěma pupičky, uvnitř spirálou a krátkými ryhami do kruhu postavenými zdobený (tb. L. 14.); konečně nalezeny dva tuhované šálky bez ozdob.

Hrob č. 24. sestával z baňaté nádoby rozrušené, v které nalezen pohřeb spálený, pak ze dvou misek a dvou šálků kolem popelnic postavených.

Hrob č. 25. obsahoval dva pohřby: v baňaté nádobě v hořejší části pluhem uorané nalezen spálený pohřeb bez milodarů. V druhé popelnici baňaté se dvěma ryhami na rozhraní baňatosti a hrdla (LII. 7.) nalezeny na spálených kostech dvě br. jehličky s makovicovitou hlavičkou (tb. XLVIII. 26.), 2 tenké br. kroužky a polovice širšího náramku. Podle této popelnice stála baňatá nádobka bez ozdob (tb. LII. 18.) přikrytá miskou.

Hrob č. 26. obsahoval pouze popelnici na tab. LI. č. 9. se dvěma úšky, s význačným rýhováním poloobloučkovým i rovným a ryhovanými koncentrickými kroužky; na spáleném těle nalezena br. jehlice s malou plochou hlavičkou (tb. XLVIII. č. 8.), dva náramečky a 7 malých kroužků.

Hrob č. 27. obsahoval rovněž pouze jednu šedou nádobku hrncovitou na způsob květináče, v které byly spálené kůstky, několik střeptů a pod nimi dva malé br. kroužky.

Hrob č. 28. obsahoval sličnou popelnici s vodorovně přehnutým okrajem, konickým hrdlem a obráceně hruškovitým tělem; v hořejší baňatosti byly ve větším důlku konické pupíky špičkou vzhůru obrácené a kolem důlčků kruhem malé důlčky; mezery mezi tímto ornamentem vyplněny trojúhelníky vnitř též ryhovanými (tb. LII. č. 13.). Podle popelnice stál malý okřínek s rýhováním poloobloučkovým a ryhovanými paprskovitě kroužky s důlčkem uprostřed. Dále tu byly: rozoraná černá nádoba poněkud výše postavená, černý šálek, červená miska a v ní miska černá, rozrušená mísa, mísa oraním zachycená, koflíček a červená hrubá nádobka.

Hrob č. 29. obsahoval čtyři pohřby. Směrem od zjz.—vjv. stála baňatá popelnice přikrytá placatou pokryvkou, za ní rovněž baňatá popelnice miskou přikrytá, v které na spálených kostech nalezeny dva kroužky bronzové, a třetí rovněž baňatá popelnice valně setlelá bez milodarů. Při první popelnici, na straně severní byly dvě malé mísky, při druhé popelnici byla černá miska, šedá miska, v ní okřínek, a obrácená dnem vzhůru miska a pod ní malá nádobka s dětským pohřbem, pak malý šálek; při třetí popelnici nestály žádné nádoby.

Hrob č. 30. byl silně rozrušený: v nádobě na polovic rozorané nalezeny spálené kosti s jehlicí s roztepanou a jednoduše svinutou hlavičkou (tb. XLVIII. č. 1.) pak byly dva tuhované šálky na sobě, dále kus nádoby necelé a okřínek.

Hrob č. 31. obsahoval baňatou popelnici na tab. LI. č. 5. s nalepenou a na přič ryhovanou proužkou; na spálených kostech byla jehlice s makovicovitou hlavičkou a podle ní (rzi spojený) nárameček z dvojitého drátu na jednom konci tordirovaného (tb. XLVIII. č. 2.), pak kus jehlice s jednoduše zavinutou hlavičcí (tb. XLVIII. č. 9.). Pod břichem popelnice nalezen malý okřínek a koflík, pak nalezeny dvě obrácené mísky s proláklým dnem, na vnitřní straně ornamentované; pod nimi nalézaly se dvě malé okřínkovité nádoby, v jedné z nich pak spálené kůstky a kus jehličky s makovicovitou hlavičkou (tb. XLVIII. č. 16.) a malý br. kroužek (tb. XLVIII. č. 30.). Na konci stál obrácený květináč s úškem.

Hrob č. 32. vyžádalo si museum Chrudimské. Sestával z 13 nádob z.-v. postavených. Popelnice se spálenými kostmi s br. jehlicí byla napolo uoraná; před ní k západu byly tři mísky, z nichž jedna s úškem, k jižní straně větší mísa obrácená a červená malá nádobka. K východní straně byly dvě malé nádoby s úšky, větší nádoba uoraná s pohřbem, pod ní mísa obrácená dolů, malý koflík, pak dvě nádoby polokulovité se slabě vykrojeným okrajem na způsob nádoby na tab. LII. č. 19., pak dvě nádoby rozrušené.

Hrob č. 33. sestával z jedné mísy dnem vzhůru obrácené, pod kterou nalezeny spálené kosti bez milodarů.

Hrob č. 34. obsahoval dvě červené hrubé nádoby (květináče), z nichž jeden zdoben pupíky čtyřikrát po dvou pod okrajem umístěnými (tb. LII. 9.), a v něm nalézal se pohřeb, druhý položený, se širšími dvěma pupíky; při nich stál malý koflíček s úškem s lomenými a obvodovými ryhami pod okrajem.

Hrob č. 35. obsahoval baňatou mísovitou nádobu barvy červené se slabě vykrojeným okrajem, jež obsahovala pohřeb; s jedné strany byl černý šálek, s druhé nádobka se dvěma úšky, mezi kterými provedeno rýhování a páska podlouhlých důlčků (tb. LII. 14.); v nádobce té nalezen pazourek.

Hrob č. 36. obsahoval směrem od v. k z. rozoranou červenou nádobu s pohřbem, na kterémž nalezen širší náramek br. na zevnější oblé straně pěkně ryhovaný, (tb. XLVIII. č. 18.), pak jehlice br. s malou plochou hlavičkou (tb. XLVIII. č. 8.) a mezi spálenými kostmi ještě br. šíp okřídlený (jako na tab. XLVIII. č. 15.). Podle byla rozrušená nádobka menší, pak mísa obrá-

Žárový hrob (č. 32.) u Úřetic.

cená dnem vzhůru, pod ní baňatá nádobka a podle druhá mísa obrácená, malá baňatá nádobka a dva šálky s úšky podle sebe položené a rozrušená mísa.

Hrob č. 37. byl velice rozrušený: pohřeb uložen byl v rozrušené nádobě i shledány na spálených kostech bronzová válcovitá hlavička z jehlice železné a malá nádobka; podle popelnice byla rovněž rozmočená nádoba v míse, dále nalezena pěkně ornamentovaná mísa, dále nádoba vnitř červená, zevně černá, placatá puklice, hliněný podstavec měsíčekový a červený květináč.

Hrob č. 38. obsahoval baňatou popelnici, s které mísovité pokrývka byla stranou sešoupana, pak červená hrubá nádoba (květináč) se dvěma úšky a dvojpupíky (tb. LII. č. 6.), černá nádobka s úškem a malý okřínek se šrafirovanými trojúhelníky.

Hrob č. 39. obsahoval od východu k západu: baňatou popelnici, v které na pohřbu spáleném nalezena sličná jehlice na tab. XLVIII. č. 7. s dvojitou kuličkovitou hlavičkou a ryhováním pod hlavičkou, pak zlomek jiné jehlice. Dále stála menší nádobka rozpadlá, v hrdle ornamentovaná, pak byla červená hrubá nádoba (květináč) a v ní malý šálek na tab. LII. č. 39, podle byly dva šálky, z nichž jeden pupíčky a ryhováním v baňatosti zdobený (tb. XLIX. č. 14.), druhý bez ozdob s maličkým úškem (tb. LI. 2.), pak byla menší nádobka baňatá a nízká mísovité baňatá nádoba přikrytá mísou.

Hrob č. 40. složen byl ze dvou větších nádob baňatých se známým přímočárým a obloučkovým ryhováním (tb. LI. 16.), pak z malého okříneku se šrafirovanými trojúhelníky (tb. XLIX. 23.), pak z rozrušené nádoby, při které nalezena zvířecí rourkova kost.

Hrob č. 41. sestával z baňaté mísovité nádoby, směr úpiné zetlelé, obaňující malý pohřeb.

Hrob č. 42. obsahoval baňatou popelnici s malým okrajem, jež byla přikryta mísovitou pokrývkou s dvěma pupíky (tb. LII. č. 1.),

pak malý šálek s úškem a ryhováním (tb. LI. 8.), konečně menší nádobu na způsob osudíčka se dvěma úšky a lemeným ryhováním (tb. L. 5.).

Hrob č. 43. obsahoval dvě nádoby, z nichž jedna s konickým hrdlem, druhá pak na způsob osudí lužického typu se dvěma úšky pod hrdlem (tb. LII. 20.). Podle nádob ležel železný meč s čepelí 57 cm. dlouhou, s širokým řapem na způsob mečů typu hallstattského (tb. L. 1.) pak kus nože železného tb. L. 2., část bronzové nádoby v bocích zdobené rosetami, provedenými z koncentricky postavených pupíčků s větším pupíčkem uprostřed a nýty někdy spojená (tb. XLVIII. 37. 35.); k nádobce patřilo úško br.

v horní i dolní části vždy ve dva růžky vybíhající (tb. XLVIII. 38.).

Hrob č. 44. sestával z desíti nádob od s.—j. seřazených v tomto pořadí: červená hrubá nádoba (květináč), popelnice baňatá s dvěma malými úšky pod hrdlem (tb. LI. 11.), rozrušená mísa a podle ní okřínek se šrafirovanými trojúhelníky (XLIX. č. 18.), pak rozrušená nádoba s úšky a podle ní sličná nádobka na tab. XLIX. 26. s ryhováním a žlábkováním ve vrchní baňatosti, pak na spodu hrdla obvodovým ryhováním a páskou teček a čárek zdobená; dále byl malý okřínek bez ozdob a rozrušený květináč; poněkud stranou stála nádoba rozrušená.

Hrob č. 45. obsahoval pohřeb děcka v malé nádobce mísou přikryté.

Hrob č. 46. obsahoval pouze ozdobný šálek typu slezského s úškem a ryhováním (tb. XLIX. 6.); pohřeb nezjištěn.

Hrob č. 47. obsahoval pohřeb v rozrušené nádobce, podle stál malý šálek a ozdobná nádobka slezského typu drobným ryhováním zdobená (tb. XLIX. 10.).

Hrob č. 48. sestával z baňaté popelnice, kolem které stálo pět menších nádobek: okřínek polokulovitý s ryhováním a řadou teček mezi slabě vyznačenými úšky (tb. L. 7.), nádobka džbánečkovitá s esovitým

Žárový hrob (č. 36.) u Úřetic.

žlábkováním ve vrchní baňatosti (tb. L. 10.), šálek s úškem na zevní straně ryhováním a perličkovitou páskou, dutičkou, na vnitřní straně pak ryhováním obloučkovým a kruhovým zdobený (tb. L. 11.), pak dvě rozrušené nádoby; u jedné nalezena kost tuším hovězí; u velké nádoby nalezen železný nožik valně rzí porašený, na kostech spálených zlomek bronzu.

Hrob č. 49. seřaděn byl od z.—v. tak že na záp. okraji stála miskovitá baňatá nádoba s krátkým, obloučkovitě prohnutým hrdélkem mísou přikrytá, pak byl malý okřínek baňatý se dvěma malými úsky pod hrdlem (XLIX. 13.), dále koflík bez ozdob a větší mísovitá baňatá nádoba s pohřbem; druhý pohřeb byl v nádobě slezského typu, kteráž ve vrchní baňatosti zdobena skupinkami dvou žlábků, v největší baňatosti pak vykazovala čtyři pupkovité výčnělky (tb. LII. 4.); na pohřbu byla jehlice s jednoduše svinutou hlavici (tb. XLVIII č. 6.).

Hrob č. 50. rovněž od z.—v. seřaděn tak, že stála k z. baňatá popelnice rozrušená, při jejím boku malý šálek, dále dva šálky za sebou, podle nich rozrušená baňatá nádoba, pak okřínek se šraňovanými trojúhelníky (tb. L. č. 15.), podle něho rozrušená nádoba, konečně baňatá nádoba se dvěma úsky v baňatosti šikmo žlábkovaná (tb. LI. 15.), jejíž vrch byl pluhem uražen, a podle ní uoraná hrubá červená nádoba.

Hrob č. 51. byl silně rozrušen: nalezena poklopaná mísa, pak baňatá popelnice a v ní malý šálek.

Hrob č. 52. obsahoval pohřeb děcka pohřbeného v menší kulovité nízké (mísovitě) nádobě s nízkým prohnutým hrdélkem (tb. L. 9.) a přikryté mísou.

Hrob č. 53. sestával z popelnice baňaté a rozrušené, ve které na spáleném pohřbu nalezen br. kroužek, pak z červené nádoby poněkud obráceně konické, s ostrou hranou, lomeným ryhováním zdobené, kteráž upomíná na podobné nádoby z pohřebiště Bylanského (tb. LII. č. 5.), dále z červené nádoby hrubší s úškem a pupíky vzhůru obrácenými (tb. LII. č. 16.), pak mísky v baňatosti slabě žlábkované (tb. LII. č. 2.).

Hrob č. 54. obsahoval rozrušený šálek a malou nádobku, jež přikryty byly mísou.

Hrob č. 55. obsahoval dětský pohřeb v malém šálku, který místo úška měl pouze pupíček; podle něho stál okřínek v baňatosti shora dolů žlábkovaný (XLIX. 25.). Mezi spálenými kostmi nalezeny čtyři bronzové závěsky z obloučkovitě vykrojených obdélníků na středě pupíčky zdobené, s úškem k zavěšení (na krk) tb. XLVIII. č. 31.—33., pak tři kroužky bronzové (tb. XLVIII. č. 21.—23.).

Hrob č. 56. měl pouze malou nádobku v baňatosti ryhovanou s dětským pohřbem, v kterém nalezen br. kroužek.

Hrob č. 57. byl velmi jednoduchý: v hrubé červené nádobě čili t. zv. květináči, přikrytém miskou, byly spálené kosti.

Hrob č. 58. obsahoval rovněž chudý pohřeb v jednoduchém rozrušeném květináči.

Hrob č. 59. náležel děcku: v malé nádobce poklopané byly spálené dětské kůstky a v nich br. kroužek; podle stál jednoduchý koflík s úškem (tb. XLIX. 11.) pak malá ryhovaná nádoba šálkovitá s úškem (tb. XLIX. 22.), podle nádoba slezského typu s obloučkovým ryhováním a rozrušená mísa; všechny tyto nádoby přikryty byly mísou; podle mísy byla ještě malá nádoba bez ozdob.

Hrob č. 60. obsahoval květináč a rozrušenou mísu.

Hrob č. 61. obsahoval popelnici slezského typu se dvěma úsky a charakteristickým ryhováním poloobloučkovým (tb. LI. č. 10.), pak baňatou nádobu se dvěma úsky pod hrdlem, pak hladkou nádobu na způsob jednoduchých popelnic rázu slezského a malou nádobku se šraňovanými trojúhelníčky; tyto nádoby stály těsně podle sebe do čtyř hran. 0.50 cm. dále stála červená nádoba se širokým žebérkovým uchem a podlouhlými pupíky (tb. LII. č. 8.) a v ní malý šálek.

Hrob č. 62. byl rozrušený. Shledány stopy rozrušených nádob: spodek baňaté nádoby se spálenými kostmi, spodek baňaté nádoby prázdné, květináč uoraný a dva rozpadlé šálky.

Hrob č. 63. byl rovněž valně porušený: v rozpadlé nádobě byl pohřeb, na kterém ležel malý šálek, podle stál květináč a při něm hliněný měsíčkovitý podstavec s pupíčky.

Hrob č. 64. obsahoval popelnici slezského typu s obloučkovým ryhováním, podle byl květináč dnem vzhůru obrácený a při něm baňatá červená nádoba.

Hrob č. 65. obsahoval dvě mísovitě baňaté nádoby s krátkým obloučkovitě prohnutým hrdélkem jako na tab. L. č. 9., pak dvě maličké nádoby.

Hrob č. 66. obsahoval dvě podobné mísovitě baňaté nádoby, z nichž jedna vyobrazena na tab. LII. 19.

Hrob č. 67. obsahoval tři černé rozrušené nádoby.

Hrob č. 68. sestával z rozrušené popelnice, v které mezi spálenými kostmi nalezena br. jehlice; podle stály dvě menší nádoby rozrušené.

Pohřebiště na starém hradišti u Úřetic souhlasí tedy v hlavní podstatě své s rázem hrobů, který ve Slezsku tak význačně se vyvinul a u nás na pohřebišti u Měňka, Svijan a j. tak bohatě jest zastoupen. Do ústředí toho však zabloudily již i jednotlivé nádoby, které novým kulturním proudům přičísti musíme: jsou to především nádoby baňaté tvaru mísovitěho s nízkým poloobloučkovitě vykrojeným hrdlem, které v hrobech se skrčenými kostrami u Bylan, do jisté míry i v mohylách u Vlčího se vyskytly. S pohřebištem Bylanským souhlasí též nádoba na tab. LII. č. 5.; rastrovaný ornament pak nalezen u Bylan i u Vlčího. Novinkou jsou nádoby tvaru obráceně hraškovitého, s konickým hrdlem a pupíky, jež na vlivy východoalpských zemí poukazují, kam i železný meč hallstattského typu se hlásí.

Tyto nové proudy a kulturní vlivy ze zemí východoalpských, které v hrobech na hradišti jen tu a tam se vyskytují, převládají již v hrobě na jaře nalezeném a sotva 20 m. od pohřebiště vzdáleném. Celým pohřebištem vyskytly se tyto proudy na pohřebišti u Plátenic.

II. Žárové hroby v Plátenicích.

(T(b. LIII.—LXVII.)

Před několika roky vyskytly se při stavbě silnice z Plátenic do Dašic žárové hroby rázu lužického, z nichž p. A. Vinař, majitel mlýna v Plátenicích, zachránil několik nádob, kteréž našemu museu věnoval. Pokus můj nalézt v sousedství další hroby neměl tehdy výsledku, patrně proto, že hroby této periody jsou na velkém prostranství velice řídce roztroušeny, jakož se ukázalo při letošním kopání na polích při jižní straně silnice.

Za to ohlásil mi p. A. Vinař na jaře r. 1901, že opodál od prvního nálezu, blíže k řece Loučné, při dobývání písku na poli p. Daňka nalezeny nové hroby.

Při pokusu, který jsme učinili krátce na to, nalezli jsme větší hrob, co do rázu shodný s prvním hrobem, odkrytým v cihelně p. Kopisty v Úřeticích. Celkem odkryto 15 nádob tak sice, že asi uprostřed hrobu obdélně seřaděného nalezena velká nádoba černá s pupíky v dutičkách na okraji tečkovaných, zdobená nad to dvojitými trojúhelníky ryhováním kostkovaným plněnými (tb. LIX. 12.). Podle ní stála druhá větší nádoba podobného tvaru, s velikými pupíky pod břichem a rastrovanou ozdobou na hrdle a v baňatosti, podobná nádobě na téže tabulce č. 10. Konečně třetí větší nádoba, s okrajem vodorovně přeloženým a čárkovaným na hrdle, stála podle, jaksi do trojhranu. Na jedné straně od těchto nádob stály podle sebe: červená nádoba, mísa, červenavá nádoba, opět mísa a v nádobě miskou přikryté na okraji uloženy pohřeb, v kterém nalezena hlavička br. jehlice a železný předmět jako z uzdy. Na druhé straně velkých nádob byla mísa, větší nádoba, červená nádoba, dvě malé nádoby, hrneček, nádoba tuhovaná, hrnec tuhovaný. Hrob uložený byl nehluboko pod ornici, v písku vodou jarní prosáklém, tak že nádoby valně byly rozmočené; jelikož pak i počasí nebylo příznivé, smluvili jsme s p. Daňkem, že proti náhradě nám nechá pole neosetě do května, abychom pohodlněji nově odkryté pohřebiště zkoumati mohli, k čemuž on ochotně svolil.

Další zkoumání započato počátkem května i konám milou povinnost, když p. Ant. Vinařovi vyslovuji srdečný děk, že nejen při práci nám účinně pomáhal, ale i přistřeší v hostinném svém domě laskavě poskytl. Zkoumání prováděno i u Plátenic podobně jako na pohřebišti Úřeticím, že vedeny na 1.5 m široké rýhy na přič pole, v kterých po odkrytí ornice pravidlem již druhým obrácením půdy odlišily se v písku hroby popelem, z hranice pocházejícím, zasypané, kteréž pak pečlivě odkryty; po zaházení probrána pak plocha mezi rýhami, tak že pole prokopáno až na okraj pohřebiště. Uvádím čísla hrobů jak po sobě odkryty byly, tím spíše, že ráz hrobů na celém pohřebišti byl stejný. (Tb. LXVII.)

Hroby na poli p. Daňka.

Hrob č. 1. Uprostřed stála baňatá nádoba na způsob popelnice slezského typu na tab. LX. 10., podle ní s jedné strany nízká hnědá mísa, s druhé strany dvě malé místičky valně porušené; k západní straně těsně při baňaté nádobě byl malý

nádoba s nalepenou proužkou, v které byl spálený pohřeb, za ní pak byla tuhovaná mísa.

Hrob č. 2. obsahoval větší baňatou nádobu tuhovanou s nízkým hrdlem, v které byl pohřeb, podle ní stál koflíček s úškem na tab. LVIII. č. 7., s druhé strany stála červená hrubá nádoba s nalepenou proužkou, s třetí strany byla mísa s rastrovanými páskami na vnitřní straně (tb. LX. 12.) a na ní baňatá nádoba tuhovaná s pupíkem.

Hrob č. 3. sestával ze čtyř nádob: z červené baňaté (téměř kulovité) popelnice s nízkým hrdlem, z tuhované nádoby tvaru obráceně hruškovitého s nízkým hrdlem, z černé mísky a hrubé nádoby hrncovité barvy červené (květináče).

Hrob č. 4. rozložen byl řadou od z.—v.; nádoby byly špatně uchovalé. Při západním okraji stála velká tuhovaná nádoba rozsedlá, s pupíky v hořejší baňatosti i pod břichem; podle ní rozrušená nádoba tuhovaná s pohřbem a na ní dvě mísy. Dále směrem východním byly dvě mísky na sobě a na nich menší nádoba, podle rozrušená nádoba a na ní mísa. Pak následovala rozrušená nádoba ryhovaná a podle ní mísa, pak okřínek, dva šálky a mísa, podle ní pak směrem východním dvě malé nádoby a mezi nimi železný nůž prohnutý, s ulomeným řapem (tb. LIII. č. 19.), na konci pak při východní straně byla rozrušená nádoba, podle ní mísa, pak opět mísa a na ní šálek.

Hrob č. 5. velmi mělký a orbou porušený sestával z rozrušené větší černé popelnice, podle které s jedné strany černý šálek, malá nádoba hrnečkovitá, nádoba s úzkým vyšším hrdlem (tb. LV. 24.) a malá nádoba rozrušená; s druhé strany byla mísa. V ornici nad hrobem nalezen přeslen porouchaný.

Hrob č. 6. byl též mělký; nalezena černá mísa dnem vzhůru položená a hrneček s úškem.

Hrob č. 7. byl dosti soustředěn. Na vrchu, takřka nad ostatními nádobami hrobovými byla větší tuhovaná nádoba baňatá, ale tíhou země rozmákaná. Ve vlastním hrobě stála téměř uprostřed popelnice v hořejší baňatosti slabě žlábkovaná, s poněkud konickým hrdlem a slabě ovaleným okrajem (tb. LVII. č. 22.). K západu nalezen pod břichem popelnice malý šálek, za ním červená válcovitá nádoba (květináč) a nad ní mísa a v té malý šálek bez úška v baňatosti slabě žlábkovaný (tb. LVIII. 9.). S druhé strany byly na sobě opět tři nádoby: nádoba s širokým otvorem na způsob okřínu, v ní malá nádoba se slabě konickým hrdlem v baňatosti slabě žlábkovaná (tb. LVII. č. 4.) a nad ní nádoba tvaru hruškovitého. K východní straně stály podle popelnice dvě rozrušené nádoby kusé, z nichž jedna válcovitá a podle ní druhý červený květináč, z druhé byla zachována spodní část baňatá se zuženým dnem a podle ní pěkný šálek s úškem téměř dvojkonický s ryhováním na hraně (tb. LVIII. 18.); mezi oběma skupinami nalezeny dva koflíčky s úškem, z nichž jeden byl ornamentován.

Hrob č. 8. obsahoval pouze nádobu hrncovitou s úškem a větší nádobu červenou s pohřbem.

Hrob č. 9. byl do délky od z. k v. 1.62 m., do šířky 60 cm. Při západní straně nalezena mísa uvnitř rastrovanými páskami zdobená, tak sice, že na dně (tb. LX. 13.) z rastrovaných pásek proveden kříž a mezi ra-

meny jeho pásky lomené; v boku byly trojnásobné lomené pásky úhlem dolů obrácené ve čtyřech skupinách, mezi skupinami pak diagonální rýhy se protínající. Při míse ležel prohnutý železný nůž (LIII. 24.), pak větší nádoba tuhovaná s konickým hrdlem a vodorovně přehnutým okrajem, podle ní s jedné strany nádoba dnem vzhůru obrácená a rozmačkaná, pak šálek s úškem, opodál pak dva koflíčky s úškem, kdežto s druhé strany byla rozrušená červená nádobka a za ní hliněný podstaveček měsíčkový (jako na tab. LVII. č. 21.). Následovala velká nádoba baňatá s pohřbem, podle ní s jedné nádoba baňatá s konickým hrdlem, s druhé strany tuhovaná mísa. Za mísou směrem k východu stály: tuhovaná mísa, za ní mísa s ryhovaným okrajem a malá tuhovaná mísa. Druhou souběžnou řadou byla červená baňatá nádoba s uchem a černým okrajem, pak mísa tuhovaná a červený hrneček; mezi nimi a poslední miskou první řady ještě tuhovaná mísa.

Hrob č. 10. byl od z.—v. 1.45 m. dlouhý, 0.50 m. široký. Na západním okraji byla rozrušená nádoba mísovitá s pohřbem, podle ní tři mísky na sobě, z nichž vrchní byla červená, obě spodní černé; podle ležely železné náramky rzi silně spečené a mezi nimi malé bronzové kroužky (tb. LIV. 8.). Za popelnici byly opět tři nádoby v sobě, tak sice že v červeném květináči stál okřínek a v něm sličný koflík na tab. LVII. 5., tvaru konického se čtyřmi pupíčky na okraji, páskou píchanou pod okrajem a čtyřmi skupinami lomených rastrovaných pásek a zevnější pásky vnitř pícháním plněné; mezi těmito trojhrany byly pupíčky v důlkách. Podle těchto nádobek ležel železný nůž prohnutý s řapem (tb. LIV. 13.), pak byla rozkleslá nádoba baňatá s konickým hrdlem, podle ní červená nádoba hrncovitá s tmavým hrdlem. Dále k východu byla menší baňatá nádobka a podle ní pěkný šálek s reliefní proužkou vlnitou, po jejíž obou stranách provedeno píchání tečkované, ve vrchních záhybech pak ozdoba vždy tří důlků spojených páskou pícháním plněnou (tb. LVII. č. 15.); nádobka upomíná na podobné typy u nás z Bylan, na Moravě z Byčí Skály, v Německu z různých žárových hrobů známé. Dále nalezen hliněný podstaveček měsíčkový (jako LVII. 21.), dále malá mísa čtyřmi pupíčky, v baňatosti a tečkovaně píchanými páskami zdobená (tb. LVII. 6.), jež napolo přiklopena byla miskou v baňatosti slabě žlábkovanou (tb. LVIII. 10.); podle stál rovněž malý šálek, ve hraně pod zataženým hrdlem kosým ryhováním a pupíčky zdobený (tb. LIX. 3.). Dále byl červený květináč a podle mísa rozpadlá, na vnitřní straně ornamentovaná; za ní byla mísa tuhovaná, podle ní nádoba hrncovitá s úškem, pod hrdlem čárkováním a pupíčky zdobená (tb. LIX. 1.), nad kterouž ležela obrácená jako puklička nádobka na nožce (tb. LVII. 8.) Nežáz k východu byla velká mísa (tb. LIX. č. 6.), zdobená na vnitřní straně dvojitou ryhovanou a tečkovaně píchanou páskou, jež má pod okrajem deset obloučků spojených, uvnitř pak v pětihran je sestavena; malé důlčky tečkovaným pícháním vroubené, jež v rozích pětihranu i pod záhyby zevnější i vnitřní guirlandovité ozdoby jsou umístěny, zvyšují značně dojem ozdobné mísy, kteráž na pozdní keramiku mohylovou poněkud upomíná.

Hrob č. 11. byl 1.20 m. dlouhý, 0.60 m. široký. Směrem od z.—v. nalezeno: větší nádoba baňatá, barvy červené, s pohřbem, sedm šálek ve dvou řadách (3 a 4) šikmo postavených, podle nich dvě mísky, dále červený květináč, malý šálek a polokulovitá nádobka červená s nízkým hrdlem; vše bylo rozpadlé.

Hrob č. 12. byl 0.85 m. dlouhý a 25 cm. široký; obsahoval: baňatou nádobu s ryhováním pod hrdlem s pohřbem, na nádobě byla položena placka hliněná jako na tab. LVII. 24. Za popelnici byla polokulovitá nádobka s nízkým hrdlem a podle ní železný nožík ve hřbetě obloučkovitý, pak malá nádobka s úškem. Dále byly dvě nádoby téměř na podobu vyhraněných okřínek lužického typu, pak větší nádoba baňatá upomínající na nádoby slezského typu se žlábkovanou páskou reliefní pod hrdlem a čtyřmi plochými pupíčky v důlkách v největší baňatosti (tb. LIX. 7.). Pod touto nádobou seděla malá slzička baňatá s úzkým hrdélkem a s druhé strany byla červená nádoba s uchem (květináč).

Hrob č. 13. obsahoval pouze žlutou nádobu hrubou s pupíčky pod hrdlem.

Hrob č. 14. sestával rovněž ze žluté hrubé nádoby hrncovité (květináče).

Hrob č. 15. byl rovněž maličký; obsahoval šálek, čtyři malé nádoby, z nichž jedna na tab. LVIII. č. 14. polokulovitá červená s nízkým hrdélkem a hliněný podstaveček měsíčkový; pohřb dětský byl v podobné malé nádobce.

Hrob č. 16. obsahoval: kus tuhované mísky, kus černého šálku s úškem, dále červenou nádobu mísovitou s nízkým krčkem, v které byl pohřb, podle ní byla červená nádobka malá (tb. LVII. 16.), pak černý šálek a černá, miskovitá nádobka na nožce (tb. LX. 7.). Pak byla rozrušená mísa, podle ní červený květináč s pupíčky (tb. LIX. 8.) a konečně téměř v řadě malý koflík s úškem, dvě miskovité nádoby na nožce, z nichž jedna černá, druhá červená (tb. LVII. 8.) a rozbitý černý šálek.

Hrob č. 17. byl značně porušený; odkryty téměř rozrušené nádoby: malý šálek, černá popelnice mísovitá, při ní šálek a mísa, po straně dva šálky za sebou, pak rozrušená nádobka, dvě hrubší nádoby červené (květináče), uprostřed směrem k rozrušené malé nádobě miskovitá nádobka na nožce, konečně malý šálek s úškem a tři mísky na sobě; při nich v zemi nalezen br. náramek otevřený, kuličkami a ryhováním na obou koncích zdobený (tb. LIV. 9.).

Hrob č. 18. rovněž rozrušený, sestával z rozmočené nádoby na způsob květináče, pak ze tří šálek a z rozpadlé baňaté a nízké popelnice barvy žluté.

Hrob č. 19. obsahoval rozpadlou popelnici baňatou, při ní stál květináč, o něco pak dále nádoba nízká, kulatě vybáněná s nízkým poloobloučkovitě prohnutým hrdélkem, nad ní šálek s úškem a podle druhý šálek s úškem a mísa.

Hrob č. 20. byl na svou bohatost poměrně mělký. Když totiž v jednom průkopu odhozena ornice a prohlubováno druhým rytím, narazil rýč na železnou sekyrku s pravidelným otvorem pro násadu v užší straně a s poněkud (na způsob kladívka) prodlouženým tupým koncem (tab. LIII. 2); při novém zarytí zachrástil opět

kov a s výkřikem „pant“ vytrhl p. Dauček, který právě v rytí pomáhal, bronzový meč čistého hallstattského tvaru (tab. LIII. 1) ze země; pouze špička zůstala v zemi. Byl jsem právě v sousedním průkopu zaměstnán očišťováním hrobu jednoho a přiváben křikem shledal jsem, kterak nálezcce vyrvaný ze země meč drží ještě v ruce na místě; náš laborant Landa, zaměstnaný v témže průkopu odhrabáváním právě před tím nalezeného hrobu, stál proti nálezci asi pět kroků vzdálen a rozhorlil se, že meč byl přelomen. Zjistil jsem tedy, když dále nebylo ryto, že sekyrka železná, vyrytá ve spodní části odebrané vrstvy, ležela v zemi do té doby netknutá, ve vrstvě popelem mísené, jaká hroby ve spodní pískové vrstvě odlišovala, a ležela buď přímo na meči bronzovém, neb byla v bezprostřední jeho blízkosti. Meč ležel na plocho směrem s j. i. nalezl jsem snadno odlomené plekno meče, které ještě vyzelo v pékném nákoněčnicku pochvy, zakončeném dvěma vodorovně položenými a dosti dlouhými ostny (tab. LIII. 6). Po odkrytí další vrchní půdy objevil jsem v stejné hloubce podle horní části čepele nejprve po ovici udidla bronzového (tab. LIII. 5) se dvěma vejčitými kroužky na koncích a ryhováním v střední tyčince a blíže k meči ve směru udidla ležely podle sebe dvě bronzové postrannice udidla se třemi čtyřhrannými dírkami a zakončené v kuličky (tab. LIII. 4), tak že z položení vysvitá, že uzda nebyla dána celá a s řemením do hrobu; za postranicemi byly dva železné kroužky (tab. LIV. 5). Nádoby hrobové stály podle dolejší části čepele a sice nejprve baňatá popelnice s konickým hrdlem, v níž nalezeno něco spálených kůstek, podle ní byla rozbitá mísa, pak dva malé šálky, dále žlutá nádoba baňatá a šálek, poněkud stranou stál květináč a šálek; nádoby byly vesměs velmi zle uchované, ale odpovídaly rázu celého pohřebiště. Hrob tento znatného jezdce patří tudíž k nejpěknějším hrobům v Čechách nalezeným; v Poznani nalezen podobný hrob s bronzovým mečem, železnou sekyrou a malovanými nádobami u Kazimierze.

Hrob č. 21. obsahoval popelnici tvaru obrácené hruškovitého s nízkým hrdlem, pod kterým byla ozdoba trojúhelníků řídkým rytím plněných; v každém rohu byl malý důlek (tab. LX. 9). Podle popelnice stál květináč a v něm malý šálek s úškem.

Hrob č. 22. sestával z nízké a baňaté popelnice barvy červené, úplně rozsedlé, z malé nádoby baňaté, lomenými páskami ryhovanými zdobené (tab. LV. 15), podle které ležela malinká nádoba baňatá s válcovitým hrdélkem (tab. LVII. 19) v baňatosti ryhovaná, pak byla poklopaná mísa a za ní tuhovaný šálek.

Hrob č. 23. obsahoval dvě skupinky nádob; v první byla rozrušená mísa a v ní červená, nízká nádoba, tuhovaný šálek a tři slzničky. V druhé skupince byla tuhovaná nádoba rozpadlá se spálenými kůstkami, druhá tuhovaná nádoba a červený šálek.

Hrob č. 24. obsahoval květináč, mísku se spáleným pohřbem a hliněný podstaveček měsíčekový (tab. LVII. 20).

Hrob č. 25. měl osm nádobek: baňatou popelnici s konickým hrdlem, podle ní s jedné strany červenou mísku, s druhé strany tuhovanou mísku, květináč, pak nádobku baňatou, mísku, šálek, za kterým ležel železný nůž s ulomeným řapem (jako tab. LIII. 17), za ním šálek a konečně 3 železné kroužky na sobě (tab. LIII. 3).

Hrob č. 26. obsahoval červený květináč zdobený pupíky (tab. LVIII. 6), kolem něhož nalezeny spálené kůstky a podle byla rozrušená mísa červená.

Hrob č. 27. vykazoval pouze popeliště na 70 cm. v průměru a na 30 cm. mocné, v kterém nalezen pouze střepek s proužkou reliefní; nad popelištěm ležela polovice náramku s kuličkovitým zakončením, jež z bylanského pohřebiště jsou známy.

Hrob č. 28. obsahoval od v-z.: dva šálky, červený květináč s proužkou reliefní pod okrajem, podle něho kousek beztvárného železa, pak mísku a konečně nádobku na mísce; v nádobce byly spálené kůstky.

Hrob č. 29. byl valně porušen. Odkryty v řadě: šálek, poklopaná mísovité nádoba, baňatá popelnice, za ní tři šálky, pak byl 15 cm. prázdný prostor a za ním nalezeny na mísce dva šálky na boku, otvorem proti sobě a podle červená nádoba (květináč).

Hrob č. 30. obsahoval rozrušenou popelnici s dětskými spálenými kostmi, na kterých ležel železný náramek a kus bronzové štítkové spony (?), podle byla malá nádobka zdobená trojúhelníčky, pak byly 4 slzničky, podle nich železný nůž, dále šálek s úškem, květináč s pupíky a páskami dubkovanými (tab. LVIII. 7), podle malá nádobka s ryhami pod hrdélkem a skupinami žlábků v hoření baňatosti (tab. LVIII. 20), pak mísa a v ní šálek.

Hrob č. 31. obsahoval rozpadlou popelnici přikrytou plochou puklicí, na níž stál šálek; na spálených kostech nalezena železná záponka pasu (tab. LIII. 15). Dále byla červená mísovité nádobka tvaru bylanského (tab. LVIII. 2), pak koflíček s úškem (tab. LVIII. 26); o něco dále na levo mísa a na ní šálek, dále tři šálky podle sebe a květináč.

Hrob č. 32. rozložen byl od jz-sv. Nalezena baňatá popelnice s nízkým hrdlem a na ní šálek. Podle popelnice ležela uzda s dlouhými postranicemi, jež mají dirky (tab. LIII. 14) a s kroužky, vše rží v jeden chomáč spojené; podle ležel železný nožík prohnutý (na tab. LIII. 22) a malý přeslen (tab. LIII. 23); pak byla mísa a šálek.

Hrob č. 33. obsahoval mísovitou nádobu se spáleným pohřbem a dva šálky podle ní.

Hrob č. 34. byl opět od jz sv., tak že odkryty: pěkný šálek s úškem, v hrdélku skupinami lomených linií s důlčky zdobený (tab. LVII. 10), pak baňatá nádoba červená s nízkým hrdlem, čtyři šálky, větší květináč a mísa; spálené kosti byly roztroušeny mezi nádobami.

Hrob č. 35. od z-v. položený obsahoval: mísu tuhovanou, podle ní šálek, dále nádobu baňatou s lomenou ryhou pod hrdlem, pod ní byly spálené kosti. Dále stála větší nádoba baňatá s pupíky na spodním sklonu baňatosti, pod ní též spálené kosti, podle tří šálky, z nichž jeden na tab. LVIII. 12 s žebérkováním úškem a karblováním ve hraně pod úškem. Za nádobou byl z jedné strany hliněný měsíčekový podstavec (jako na tab. LVII. 20), z druhé strany rozrušený šálek, pak dále směrem východním: tuhovaná mísa a v ní šálek, vedle dvě mísky na sobě; dále dvě mísky podle sebe, v jedné byl šálek s úškem a šikmým ryhováním ve hraně pod úškem (tab. LVII. 7), v druhé červený šálek

ploché s nízkým, obloukovitě zahnutým hrdélkem (tab. LVIII. 13) a na konci mísa a v ní šálek.

Hrob č. 36. obsahoval od v-z.: květináč s pupíky, mísku, šálek a malou nádobku baňatou.

Hrob č. 37. patřil malému děcku: v rozrušené nádobě byl pohřeb a na něm tenký bronzový nárameček a malíček nožík, který dělník při druhém rytí ryčem rozrušil, podle byly dvě malinké nádoby (slzničky) pak hrubá červená nádoba, malá nádoba baňatá, nožka nádoby, pak opět slznička.

Hrob č. 38. byl opět dětský: v nádobě na polo uorané byl pohřeb, podle bylo kus červené nádoby a pak v malé vzdálenosti červená hrubá nádoba (květináč).

Hrob č. 39. V míse byly na sobě tři šálky s úškem, každé úško v jinou stranu, podle pak ležely opálené kůstky. Směrem východním byly dále dvě šálkovité nádoby s nízkým hrdélkem, šálek a poněkud stranou červená hrubá nádoba.

Hrob č. 40. obsahoval tři šálky tuhované a mezi nimi hliněný podstavec měsíčkový.

Hrob č. 41. vykazoval při západním konci poklopenou mísu a pod ní kůstky děcka, na kterých nalezen větší a menší bronzový kroužek, pod nimi pak železná jehlička s bronzovou kulatou hlavičkou. Podle byla v stranu východní červená mísa, šálek červený, kus tmavého šálku s úškem a pak mísa tuhovaná.

Hrob č. 42. obsahoval směrem od v-z.: hliněný měsíčkový podstavec, pak žlutý hrnc v podobě květináče s pupíky, v kterém byly spálené kosti a na nich železná jehlička, pak byla mísa, na levo poněkud stranou velký červený hrnc s proužkou nalepenou, pak dvě červené nádoby baňaté, z nichž jedna poklopena byla hliněnou plackou (tab. LVII. 24) a při nich byly dva tuhované šálky.

Hrob č. 43. Na míse nalezena baňatá nádoba s válcovitým hrdlem, podle opět na míse několik spálených kostí, pak šálek s úškem a dvě sličné slzničky (tab. LV. 17, LVII. 11), opodál byl květináč. Podle nádob směrem s-j. ležel železný meč tvaru hallstattského, v čepeli žebříkovitě vyzdobený (tab. LIV. 1.) a podle ležel plochý kroužek železný a pak chumáč železných kroužků rzí spojených (tab. LIV. 6). Hrob tento byl asi 7 m. od hrobu s bronzovým mečem vzdálen.

Hrob č. 44. byl silně rozrušený, i mohl jsem zjistiti: kus mísky, část šálku, nádobu úplně rozmočenou se spáleným tělem a kouskem železné jehličky, podle červenou mísku a malou mískovitou nádobku.

Hrob č. 45., také jen částečně zachovaný, vykazoval pohřeb v rozbité nádobě, v němž byl železný nárameček, podle byla malá slznička ryhovaná (tab. LVIII. 11), pak červená míska a měsíčkovitý podstavec.

Hrob č. 46. vykazoval opět pohřeb v rozrušené nádobě; dále byly dva šálky, pak nádoba baňatá, upomínající na slezský typ s ryhami pod hrdlem a duřičky v baňatosti, mezi nimi pak pásky ryhované; pod břichem měla pupíky dolů obrácené (tab. LX. 6). Podle této nádoby stála druhá s konickým hrdlem, podle ní šálek a žlutá nádoba (květináč) s páskou drobně dubkovanou pod otvorem (tab. LX. 2).

Hrob č. 47. obsahoval pohřeb v pouhé zemi přikrytý plackou; na kůstkách spálených byl železný ná-

rameček, jehlička a širší kroužky. Podle pohřbu byla červená mískovitá nádoba s nízkým, obloučkovitě prohnutým hrdélkem, ozdobená v baňatosti špičatými pupíčky v důlkách. Podle této nádoby byl květináč, pak pět šálků, z nichž dva hladké s úškem vyobrazeny na tab. LVII. 13 a LVIII. 22, třetí, s vymačklým dovnitř dnem a pupíčky na vnitřní stěně a vroubkovaným úškem na tab. LVIII. 19. Podle šálků nalezena malá řehtačka dětská, lomeným ryhováním zdobená (tab. LV. 19), o něco dále poklopená míska a pod ní šálek s úškem, a poněkud stranou (k s.) v rozrušené nádobě druhý pohřeb dorostlého člověka a podle míska a v ní šálek.

Hrob č. 48. obsahoval pouze dvě větší nádoby: v červené baňaté nádobě s konickým hrdlem byl pohřeb dorostlého člověka, podle pak byla pěkná tuhovaná nádoba (tab. LX. 11) tvaru obrácené, hruškovitého, s konickým hrdlem rastrovými páskami v skupinách zdobeným, jež se střídaly se skupinkami tří ozdůbek duřičkových, tečkováním vroubených; pod břichem byly čtyry pupíky dolů obrácené.

Hrob č. 49. obsahoval velkou nádobu tuhovanou s tělem obrácené hruškovitým a konickým hrdlem, zdobenou i v hrdle i v baňatosti rastrovanými páskami lomenými i duřičky tečkováním ovroubenými (tab. LIX. 10). Z jedné strany pak stál šálek, z druhé květináč.

Hrob č. 50. sestával ze dvou šálků a květináče.

Hrob č. 51. obsahoval popelnici mírně vybáněnou, pod hrdlem řadou pupíček a vtlačných čárek zdobenou (tab. LVII. 23), pak z jedné strany květináč, z druhé kus šálku a mísku.

Hrob č. 52. obsahoval rozrušenou mísku a rozrušenou nádobu, v které byly kosti dorostlého člověka.

Hrob č. 53. sestával z mísky a nádoby hrncovité na způsob květináče.

Hrob č. 54. obsahoval baňatou nádobu s pohřbem, jež poklopena byla puklicí; podle stála baňatá nádoba.

Hrob č. 55. vykazoval popelnici baňatou, upomínající na popelnice rázu slezského, se dvěma pruhy pod hrdlem, dále k východní straně dvě menší nádoby tuhované, z nichž jedna se dvěma malíčkými úšky pod hrdlem a ryhováním (tab. LIX. 4), druhá hladká a stranou stál květináč.

Hrob č. 56. obsahoval nízkou a širokou nádobu barvy červené s pohřbem, podle ní ležel železný nůž (tab. LIII. 18), o něco dále bylo kus šálku a květináč.

Hrob č. 57. byl z chudších; ve velké nádobě úplně rozmačkané byly spálené kosti dorostlého člověka. | |

Hrob č. 58. obsahoval rozrušenou popelnici, při ní malý šálek, pak baňatou nádobu s nízkým hrdlem, dále směrem východním mísu a podle ní květináč přikrytý puklicí, podobnou mělké nádobě mískovité na duté nožce.

Hrob č. 59. byl v jednoduché řadě směrem od s-jv., tak sice, že nejprve stála baňatá popelnice se spáleným tělem, za ní malá slznička lomeně ryhovaná, pak opět větší baňatá nádoba, pak míska, dále květináč a šálek s úškem.

Hrob č. 60. byl zasypán velkým množstvím popela a obsahoval patrně tři pohřby. V sz. cípu hrobu nalezeny spálené kosti jednoho pohřbu v rozmačkané nádobě. O něco dále byla rozsedlá míska, podle ní roz-

bitá mísa s pohřbem děcka, na kterém ležel šálek v baňatosti šikmo ryhovaný (tab. LVIII. 10) a v kůstkách nalezeny modré korale se žlutými očky (tab. LIII. 8). Za druhým pohřbem stál květináč a na něm červená mísa, podle šálek s úškem (tab. LVIII. 8). Opodál k z. straně malá nádobka opět se spálenými kůstkami a k východní straně o samotě baňatá nádobka s konickým hrdlem.

Hrob č. 61. obsahoval pouze květináč s úškem, v kterém byl pohřeb.

Hrob č. 62. sestával z baňaté popelnice téměř slezského typu, z květináče a mísky.

Hrob č. 63. vykazoval pohřeb dospělého člověka v rozrušené nádobě, podle byl květináč a rozrušená malá nádobka.

Hrob č. 64. zasypán byl množstvím popela, nádoby hrobové byly však až v čistém písku a sice: květináč s pohřbem dětským, z jedné strany pak ležela tuhovaná mísa, z druhé malá slzička bez ozdob (tab. LV. 16) a druhá slzička s rytými a čárkováním krokovitým plněním trojúhelníky v horní baňatosti (tab. LVIII. 21); mimo to byla ještě malá baňatá nádobka.

Hrob č. 65. obsahoval pohřeb dospělého člověka v rozrušené nádobě; mezi kostmi nalezen náramek železný s kuličkami na obou koncích a část druhého náramku; podle byla poklopaná mísa a květináč.

Hrob č. 66. vykazoval pohřeb v baňaté nádobě ve vrchní části uorané.

Hrob č. 67. sestával ze tří nádobek: černé baňaté nádoby s pohřbem děcka, červené baňaté nádoby s hrdlem a malé slzičky lomenými ryhami pod hrdlem zdobené (tab. LV. 21).

Hrob č. 68. byl 1 m. hluboko; ve vrchní popelovité zemi nalezeny některé spálené kůstky na důkaz, že popel, kterým hroby byly zasypávány, vzat byl z hranice. Nádoby, již v písčité půdě uložené, byly tyto: při straně západní baňatá popelnice, ve které na spálených kostech nalezena železná jehlice s kulatou hlavíčkou (tab. LIII. 10). Dále směrem východním byly dvě malinké nádoby s úzkým hrdélkem (tab. LV. 20, 22), pak černá mísa, podle ní maličká nádobka, pod konickým hrdélkem šikmo žlábkovaná (tab. LV. 18), s druhé strany mísky opět maličká nádobka pod úzkým hrdlem lomenými ryhami zdobená (tab. LV. 14); dále k východu byl květináč a podle něho spadlá puklice s kulatým knoflíkem na zachycení, s druhé strany podstaveček měsíčekový (tab. LVII. 21) a rozbitá mísa.

Hrob č. 69. obsahoval baňatou nádobu rozrušenou, pak pohřeb v misce uložený a misou přikrytý a květináč širšími úzkými pupíky zdobený.

Hrob č. 70. vykazoval při východním okraji pohřeb v misce a misou přikrytý, podle byl hnědý šálek; směrem z. byla malá baňatá nádobka, a duličky zdobená (tab. LVIII. 1), u ní železná ve hřbetě obloučkovitě prohnutý (tab. LIII. 1) rozbitá nádobka s konickým hrdlem, přikrytá pod ní druhá nádobka rozsedlá s druhým pohřbem z jedné strany hrneček přikrytý malým šálek.

Hrob č. 71. vykazoval pohřeb v pouhém květináči, mezi sousedního pole a obklopeného nahoře rozmočený šálek.

Hrob č. 73. seřaděn byl co do nádob téměř ve dvou rovnoběžných řadách od z-v. V řadě jižní nalezeny směrem od z. dvě mísky, nádoba rozrušená s pohřbem, pak červená nádoba ode dna vzhůru souměrně se rozšiřující ostrou hranou, jakož i lomenými drobnými ryhami zdobená, krček byl ostrou linií zatažen (tab. LX. 8); jest to tvar nádoby, který u nás poprvé na pohřebišti bylanském se objevil. Dále byla černá mísa, červený šálek, černý šálek nakloněný a větší nádoba obráceně hruškovitého tvaru, s konickým hrdlem a vodorovně přehnutým okrajem, jež pod hrdlem zdobena střídavě čtyřikrát ostrým pupíkem ve větším důlčku tečkováním vroubeném, pak rytými trojúhelníky ryhami plněním. V severní řadě obráceným směrem byl červený květináč podle velké nádoby, pak šálek, pak pěkná miskovitá nádobka, zdobená trojúhelníky, jež páskami na přič čárkovanými jsou vyplněny, na konci pak krajní rýhy přecházejí přes úhel a jsou šikmo ven dvojnásob lomeny (tab. LVII. 1); jest to ornament, který hlavně u malovaných nádob, pak ale i u nádob ryhováním zdobených pro pozdní kulturu t. zv. hallstattskou na severu středního Dunaje jest význačným a u nás malovaný i v hrobech se skrčenými kostrami u Bylan i v žárových hrobech v Holešovicích a j. se vyskytl. Dále byl na misce tuhované malý šálek ostře vyhraněný s pupíčkem ostrým na okraji (tab. LVIII. 15), pak bylo šest maličkých nádobek v řadě za sebou, dále byla rozrušená mísa, stranou pak černá mísa nakloněná a v popelu bronzový malý kroužek (tab. LIII. 13).

Hrob č. 74. vykazoval pohřeb v rozrušené nádobě; od pohřbu stály pak nádoby jednou řadou od sz-jv., a sice: nádoba hladká tvaru obráceně hruškovitého, s nízkým konickým hrdélkem a slabě překloupeným okrajem (tab. LX. 4), pak dva šálky hladké (tab. LVIII. 8), pak opět větší nádoba podobného hallstattského typu jako předešlá, pak byl šálek a květináč.

Hrob č. 75. byl od z-v. V šedé baňaté popelnici na boku položené byl pohřeb, za ní stála malá baňatá nádobka a šálek, pak byl červený hrnec (květináč), pupíky ve skupinách po dvou a po třech zdobený (tab. LX. 3), a konečně červená obráceně hruškovitá nádobka s konickým hrdélkem (tab. LVIII. 17).

Hrob č. 76. obsahoval pohřeb v rozrušené nádobě.

Hrob č. 77. vykazoval pohřeb v rozrušené nádobě; na spálených kostech nalezena železná spona harfovité uherského typu se spirálovou plochou (jako na tab. LIII. 7, jen že větší). Mimo to byl v hrobě červený květináč se širšími pupíky, pak malá baňatá nádobka pod hrdlem prohnutými páskami ryhovanými zdobená (tab. LVII. 12) a malý šálek.

Hrob č. 78. měl pohřeb v baňaté nádobě uprostřed ostatních nádob. Na jedné straně byly tři mísky na sobě, z nich spodní se šrafirovanými trojúhelníky, pak červená nádobka baňatá; z druhé strany byly tři rozbité šálky podle sebe.

Hrob č. 79. měl pohřeb při z. straně v rozrušené nádobě, která byla někdy přikryta plackou, nyní sešoupnutou, podle stál červený šálek, pak baňatá nádobka tuhovaná, podle ní železný nožík, dále malá žlutá mísa, pak šest koflíků s úšky, červená hrubá

nádoba (květináč), kus puklice s knoflíkem a měsíčkový podstaveček hliněný.

Hrob č. 80. obsahoval pohřeb v červené baňaté nádobě, podle které byly dvě malinké slzičky, z nichž jedna v baňatosti zdobena různici z většího středního a menších duřičků na obvodu (tab. LV. 23), pak černá baňatá nádoba s nízkým hrdlem; dále byl koflíček, miska, tři malé nádobky a červená hrubá nádoba.

Hrob č. 81. sestával z květináče se širšími pupíky pod okrajem, který byl dnem vzhůru, z červené mískovitě nádobky a malé nádobky přikryté miskou, v kteréž byl dětský pohřeb.

Hrob č. 82. vykazoval skupinu malých nádobek: červenou, mískovitě baňatou nádobku, červený šálek, podle mísku a v ní koflíček s úškem, pak mísku a v ní tři šálky, pak tři šálky vedle sebe, květináč a červenou mísovitou a vybaněnou nádobu, v baňatosti poloobloučkovým žebérkem zdobenou, v kteréž byl pohřeb. Mezi nádobami nalezen zlomek železného nože. Hrob zasypán byl množstvím popela.

Hrob č. 83. obsahoval mísu uvnitř černou, zevně hnědou a na ní rozsedlou nádobu s uchem, v kteréž byl pohřeb; podle stála červená hrubá nádoba (květináč).

Hroby na poli p. Pravdy.

Na poli p. Frant. Pravdy, který s uznáním hodnou ochotou zkoumání dovolil, pohřebiště k východní straně končilo. Na okraji pohřebiště nalezeno veliké žárovíště, kde asi mrtvolky na hranici upalovány; popelem z hranice zasypávány hroby a proto mnoho popela se nenahromadilo. Hrobů nalezeno tu celkem 72.

Hrob č. 1. obsahoval od v.-z. ve dvou řadách: nádobu větší baňatou, za ní šálek a dvě misky. Druhou řadou stály: šálek, menší nádoba baňatá, miska a nádoba hrncovitá.

Hrob č. 2. sestával pouze z mísovité nádoby s pohřbem a z rozrušené hrncovité nádoby,

Hrob č. 3. vykazoval od z. baňatou nádobu, podle nádobu mísovitou, červenou mísku a hrncovitou nádobku.

Hrob č. 4. obsahoval mísovitou nádobu s pohřbem, na kterém nalezena harfovité bronz. spona typu uherského se spirálovou plochou (tab. LIII. 7) a zlomek bronzu.

Hrob č. 5. měl pohřeb v rozrušené nádobě, podle byla mísovité nádobka, pak miska a nádoba hrncovitá.

Hrob č. 5. byl od sz.-jv.; sestával z rozrušené nádoby baňaté s pohřbem, z červené nádoby baňaté s hrdlem, rozrušené nádoby mísovité a červené nádoby (květináče) s uchem.

Hrob č. 6. uložen podobným směrem; červený koflík s úškem ležel při z. straně, pak byla červená mískovitá nádoba rozrušená s pohřbem, pak červený šálek s obloučkovitě zahnutým hrdélkem a květináč.

Hrob č. 7. sestával z červené hrncovité nádoby s pupíky pod otvorem (květináče), z baňaté černé nádoby s prohnutým hrdlem, z rozmačkané nádoby baňaté s pohřbem, z ploché puklice a tuhovaného šálku.

Hrob č. 8. obsahoval černou mísovitou nádobu s pohřbem, podle ní ležel žel. nůž a sekyrka, kulatou

paličkou na způsob kladívka zakončená (tab. LIV. 8) pak byl šálek v baňatosti čtyřikrát dvěma šikmými žlábkami a ryhováním mezi nimi zdobený (tab. LXII. 6), pak byla rozrušená baňatá nádoba a květináč.

Hrob č. 9. obsahoval mísovitou červenou nádobu s obloučkovitě prohnutým hrdlem, v kteréž byl pohřeb a na něm šest žel. náramečků a žel. harfovité spona typu uberského (tab. LVI. 5), pak byla druhá podobná nádobka mískovitá a květináč pupíky zdobený.

Hrob č. 10. obsahoval rozrušenou červenou nádobu mísovitou, květináč zdobený, měsíčkový podstaveček (tab. LXII. 8) a červenou nízkou (mísovitou) nádobu s poloobloučkovitě prohnutým hrdlem, v kteréž byl pohřeb.

Hrob č. 11. obsahoval tři baňaté nádoby, co do tvaru podobné, ale co do velikosti rozdílné; v prostřední byl pohřeb; podle byl květináč a kus mísky.

Hrob č. 12. obsahoval pohřeb děcka v malé baňaté nádobce, ku které těsně přiléhala malý šálek s úškem, zdobený pod hrdlem páskami šikmého ryhování (tab. LXI. 25) a podle byly dva šálky bez úška.

Hrob č. 13. byl neobyčejně bohatý na malé nádoby. Pohřeb byl v nevelké nádobě kulatého spodu a obloučkovitě prohnutého nízkého hrdélka, za kterou rovněž na j. okraji hrobu řadou stály dvě menší obráceně hruškovité nádobky s konickým hrdlem a vodorovnými okraji. Při popelnici na s. stranu byly směrem od v.-z. dvě misky tuhované, pak miska hlubší s vodorovně přehnutým okrajem (jako na tab. LXIII. 4), pak dva šálky, z nichž první s malým úškem a na vnitřní straně v lomených páskách ryhovaný (tab. LXII. 5), druhý též na vnitřní straně zdobený hvězdovitou páskou tří ryh, v záhybech pak lomenou páskou vnitř tečkovanou (tab. LXII. 11). V prostředě téměř byla baňatá nádobka, podle ní šálek na bok položený, pak podle zevnějšího s. okraje dvě hlubší misky s vodorovnými okraji a tuhovaný šálek; střední řadou byl šálek na bok položený, dva hlubší šálky s vodorovnými okraji za sebou a za nimi dva podobné na sobě; při zevnější j. straně byly ještě dvě tuhované misky.

Hrob č. 14. obsahoval pohřeb při z. straně v rozrušené nádobě; na pohřbu byl žel. nožík (tab. LIV. 14), podle byl bronzový silný náramek ryhováním zdobený a na konci v kuličku vytvářený (tab. LIV. 10), na něm malý br. kroužek (tab. LIV. 11), podle kousek železa beztvárného se stopou látky a podle proužka železná. V témže konci hrobu byly pohromadě dvě misky a tři šálky. Dále směrem v. byla velká nádoba tvaru obráceně hruškovitého; konické hrdlo bylo zapadlé do nitra nádoby, jako pravidlem na pohřebišti Bylanském se vyskytalo. Podle nádoby byl žel. nůž, pak nádoba štihlejší s pupíčky pod hrdlem (tab. LXI. 6), pak touže řadou k v. miska, čtyři šálky, z nichž jeden s úškem zdoben byl trojúhelníky ryhováním plněnými pod hrdlem, a v baňatosti provedeny mezi trojúhelníky malé pupíčky, kolem nichž do kruhu byly perličkovitě malé duřičky (tab. LXI. 18); pak byla miska, druhou řadou opět miska, květináč a tři misky na sobě.

Hrob č. 15. obsahoval větší nádobu obráceně hruškovitou s konickým hrdlem, rastrováním zdobenou, podle byl koflík s úškem, květináč červené barvy a černá nádobka baňatá.

Hrob č. 16. obsahoval rozrušenou větší nádobu tuhovanou a dvě hrncovité červené nádoby.

Hrob č. 17. vykazoval pohřeb v rozrušené nádobě baňaté, podle které stála míska s okrajem vodorovně přehnutým a lomeným ryhováním zdobeným, kdežto uvnitř i na povrchu stěn provedeno důlkování ve formě kříže (tab. LVI. 7); dále byly tu dva šálky a železný nožík.

Hrob č. 18. obsahoval pohřeb v rozrušené nádobě, podle kteréž ležely dvě slzičky.

Hrob č. 19. obsahoval pohřeb v baňaté červené nádobě, podle byl šálek a kulovitá nádobka s lomenými páskami v baňatosti (tab. LXII. 15), pak necelá harfovité spona.

Hrob č. 20. byl velice rozrušený; mohl jsem rozpoznati, že pohřeb uložen byl v červené baňaté nádobě a podle byly střepy.

Hrob č. 21. vykazoval dva pohřby; první byl v baňaté nízké nádobě a na něm byl železný náramek a jehlička, druhý pohřeb byl uložen podle v rozrušené nádobě a byl přiklopen plackou; dále byl šálek s úškem a dva červené šálky s obloučkovitě prohnutým hrdélkem.

Hrob č. 22. sestával ze dvou nádobek; větší z nich měla tvar mísky a obsahovala pohřeb s kroužkem železným, druhá barvy šedé měla podobu šálku s nízkým obloučkovitě prohnutým hrdélkem a byla v baňatosti zdobena čtyřmi pupíky umístěnými v důlkách (tab. LXI. 3)

Hrob č. 23. obsahoval pohřeb v baňaté nádobě; mezi kostmi byl železný náramek a červený vejčity oblázek. Mimo to nalezen červený kulovitý šálek s nízkým hrdélkem a malým úškem (tab. LXI. 26), pak červená míska, červený květináč s uchem a slzička.

Hrob č. 24. obsahoval červený květináč s nalepenou proužkou dubkovanou, pak baňatou nádobu šedou se čtyřmi pupíky v důlkách v hořejší baňatosti.

Hrob č. 25. vykazoval pohřeb v poklopené červené míse, podle byl šálek a červená baňatá nádoba.

Hrob č. 26. obsahoval červenou hrncovitou nádobu (květináč) a v ní šálek, podle byl měsíčekový podstaveček, pak rozrušený šálek a placka.

Hrob č. 27. zasypán byl množstvím popela, ale nalezeny pouze jednotlivé střepy a v hloubi 1 m. rozrušená nádoba hrncovitá.

Hrob č. 28. obsahoval červený koflík s úškem, červený květináč a miskovitou nádobku s úzkým hrdlem.

Hrob č. 29. obsahoval směrem od v.-z. květináč, tři šálky, v prostřed. mísovitou nádobu s pohřbem, pak dva šálky a větší nádobku tvaru obráceně hruškovitého s konickým

Hr
polože
hlubě
tináč
a
fr.

a straně mísu na bok
l mísky, z nichž jedna
okrajem, na pravo kvě-
úškem, pak dvě mísky
ný pod hrdélkem šra-
f. 23), pak opět dvě
s obloučkovitě
nádobu s pupíky

červenou
a kvě-

tináč, pak opět dvě červené nádoby kulovité s nízkým hrdlem; v krajní byl pohřeb, vedle byl žel. nožík.

Hrob č. 32. obsahoval směrem od v.-z.: žel. nožík ve hřbetě prohnutý, šedý šálek tuhovaný a červený šálek, pak květináč a rozrušený šálek.

Hrob č. 33. sestával ze čtyř nádob: při v. straně byla míska, při jižní straně nádoba tvaru obráceně hruškovitého s konickým hrdlem, k s. straně mísovitá nádoba červená kulovitého spodu s nízkým hrdlem, v které byl pohřeb a podle žel. nožík, k z. straně byl květináč.

Hrob č. 34. vykazoval pohřeb v květináči při z. straně; podle směrem v. byla mísovitá nádoba červená s malinkým úškem rázu bylanského (tab. LXII. 1) a podobná rozrušená nádobka, při ní byl žel. nožík přikrytý kulatou plackou, pak byly dvě mísky tuhované a šálek s úškem.

Hrob č. 35. obsahoval při z. straně květináč, podle něho mísovitou nádobu, zdobenou pod hrdlem trojúhelníky, vnitř na čtyři trojúhelníky rozdělenými, z kterých prostřední byl hladký, krajní tři šrafirované; pak byly tři šálky, měsíčekový podstaveček, míska, šálek a koflík s úškem.

Hrob č. 36. vykazoval při z. straně dvě nádoby červené hrncovité (květináče), z nichž jeden měl poněkud zužovaný otvor a byl zdoben třikrát střídavě dvěma a jedním pupíčkem, druhý čtyřmi širšími pupíky; pak byl rozrušený šálek, hrubý červený hrncovitý, dále byl šálek s úškem od hrdla ke dnu šikmými páskami tří ryh zdobený (tab. LXI. 11), s každé strany šálku byla míska šikmo postavená a podle byly ještě tři šálky. Na v. okraji byla především na boku položená nádoba (ta LXII. 13), která jeví tvar obráceně hruškovitý, nízké málo konické hrdlo a vodorovně přehnutý okraj, jenž má na červené původní barvě nádoby černé barevné čárky od okraje k hrdlu; pod hrdlem má rytou lomenou linii a na dolejších úhlech vždy důlkůček. Podle byla podobná nádoba s vyšším hrdlem a za ní rozrušená nádoba s pohřbem, v kterém nalezen malý žel. kroužek.

Hrob č. 37. byl dosti soustředěně uspořádán. Uprostřed stála větší nádoba tvaru obráceně hruškovitého s konickým hrdlem, pod ním lomenými rastrovanými páskami zdobená. K z. straně byl červený květináč se dvěma uchy, mezi nimiž bylo po třech pupíčkách, pak byly dvě červené podobné nádoby hladké. K j. straně bylo pět šálků valně porušených a podle byla červená nádobka těla válcovitého na koncích zakulaceného, jež stála na třech malých nožkách a měla dva kulaté otvory (tab. LVI. 9). K v. straně byla nádobka miskovitá na nožce s vodorovně přehnutým okrajem, třikrát skupinami lomených ryh, na vnitřní straně lomenými páskami ryh a teček zdobená (tab. LVI. 15); na pravo byla míska a dále při s. v. okraji rozrušená nádoba s pohřbem; na kterém byl šálek s úškem, pod hrdlem dvojitou lomenou ryhou zdobený (tab. LVI. 13).

Hrob č. 38. obsahoval květináč čtyřmi širšími a čtyřmi jednoduchými pupíky střídavě zdobený, druhý květináč se třemi širšími pupíky, pak byla mísovitá baňatá nádoba s nízkým hrdlem, v baňatosti šikmo žlábkovaná, v které byl pohřeb, pak byla dolní polovice velké nádoby obráceně hruškovité se širšími pu-

píky na spodní straně a kolem ní s jedné strany koflík s úškem a míska s přehnutým okrajem, se třemi pupíčky a řádkou dubek na přehnutém okraji (tab. LXI. 7); s druhé strany byl koflík s úškem přikrytý miskou a podle několik střepů, s třetí strany pak byl koflík s úškem a poněkud opodál rozrušená nádoba.

Hrob č. 39. obsahoval směrem od z.-v.: tuhovanou mísku, květináč, černou nádobku kulovitou s nízkým hrdlem, pak červený květináč v hrncovité nádobě s polovice šedé, s polovice červené, podle byla nádoba rozrušená; dále byla téměř u prostřed hrobu větší nádoba tvaru obrácené hruškovitého s konickým hrdlem, za ní byla menší baňatá nádoba, pak větší baňatá nádoba s pohřbem a na ní červený šálek s úškem, podle ní byla malá nádoba kulovitá s nízkým hrdlem a dva tuhované šálky.

Hrob č. 40. obsahoval směrem z.-v. množství nádob dvěma řadama: nejprve byla velká baňatá nádoba s lomenou ryhou pod hrdlem, pak byl při j. straně hrobu hrnek barvy žluté, s úškem při slabě zúženém otvoru, nad ním mísa rozrušená, podle byla mísa a malá nádoba baňatá s konickým hrdlem; pak byly tři šálky podle sebe a rozrušená mísa žlutá, dále byla baňatá nádoba s úzkým dnem, pod hrdlem s páskou důlků, v které byl pohřeb, podle ní byl měsíčkový podstaveček, za ní červený květináč a na něm placka, pak byl druhý květináč, podle něho tři mísky a na nich kus nádoby hrnečkovité a nejzáje červený květináč s pupíky kolkolem pod hrdlem a na něm placka. Při s. straně byla řada mísa, malá nádoba baňatá, tři šálky, podle nich kulovitá malá nádoba a koflík, pak pěkná červená nádoba obráceně konická s užším hrdlem, v ostré hraně šikmým proti sobě postaveným ryhováním zdobená (tab. LXI. 5), pak byly dvě mísky.

Hrob č. 41. obsahoval červený květináč, baňatou nádobu, za ní měsíčkový podstaveček, šálek, pod hrdlem řadou žlábků zdobený (tab. LXI. 4), a koflík s uchem.

Hrob č. 42. obsahoval směrem od z.-v.: nízkou baňatou nádobu s pohřbem, na kterém byly dvě železné jehličky, a podle červenou mísku; pak byl šálek, mísa a podle ní šálek, dále baňatá nádoba, šálek a konečně misovitá nádoba a rozdrčená nádoba.

Hrob č. 43. byl více sestředěn; k v. straně byla misovitá nádoba s úškem a baňatá nádoba; při nich byly tři šálky a dále k z. straně dvě slzičky v baňatosti lomenými ryhami zdobené (tab. LV. 13) a malá kulovitá nádoba.

Hrob č. 44. vykazoval směrem z.-v. rozrušenou baňatou nádobu s pohřbem, na kterém nalezen železný náramek; pak byla druhá baňatá nádoba a na ní šálek, za ní mísa, červená misovitá nádoba s úzkým obloučkovitě prohnutým hrdélkem, a druhá podobná, ale s esovitě žlábkovanou baňatostí a při východním konci byl červený květináč a šálek.

Hrob č. 45. obsahoval směrem od z.-v. spodní část nádoby obráceně hruškovité s pupíky na spodní baňatosti, pak koflík s úškem, mísku tuhovanou, nádobu hrncovitou ve spodní části žlutou, při vrchu tmavou, pak mělkou mísu, dále misovitou nádobu, na ní červený šálek a v něm červený koflík dnem vzhůru obrácený.

Hrob č. 46. byl rovněž směrem z.-v. Při západní straně byla misovitá nádoba s kulatým spodem a nízkým obloučkovitě prohnutým krčkem, pak byl červený kulovitý šálek, pak rozrušená baňatá nádoba s pohřbem, dále dvě mísky podle sebe, pak další dvě mísky a na každé šálek, konečně puklice s pupíkem v prostřed (tab. LXI. 24) a měsíčkovitý podstaveček.

Hrob č. 47. sestával pouze z mísy dnem vzhůru obrácené a na vnitřní straně ryhováním zdobené, pod kterou byl pohřeb.

Hrob č. 48. obsahoval směrem od v.-z.: červenou nádobu baňatou se slabě konickým hrdlem a přehnutým okrajem, v které byl pohřeb, podle byla tuhovaná nádoba tvaru obrácené hruškovitého s konickým hrdlem, vodorovným okrajem a s pupíky v dolejší baňatosti (tab. LXII. 9), pak byla rozrušená nádoba a podle ní šálek, konečně kulovitý okřínek a šálek.

Hrob č. 49. vykazoval směrem z.-v.: šedý květináč a na něm černou baňatou nádobku, pak druhý květináč, dále nádobu tvaru obrácené hruškovitého s pupíky pod hrdlem a v dolejší baňatosti, pak tři mísky a rozsedlou nádobu s pohřbem.

Hrob č. 50. obsahoval směrem z.-v.: šálek, žlutou baňatou nádobu s poloobloučkovým tečkováním pod hrdlem, dvě červené hrncovité nádoby (květináče), červenou baňatou nádobku, větší nádobu obráceně hruškovitou s lomeným ryhováním pod konickým hrdlem, pak rozrušenou mísku, červený květináč, žlutý květináč se širšími pupíky pod otvorem a červenou mísku.

Hrob č. 51. vykazoval směrem od z.-v.: květináč s pupíky, druhý květináč se širšími pupíky a třetí střídavě se širšími a užšími pupíky (tab. LXII. 7); po jedné straně byla pěkná nádoba obráceně hruškovitá pod konickým hrdlem rastrovanými páskami shora dolů zdobená (tab. LXII. 3), s druhé strany podobná nádoba krokovitě lomenými rastrovanými páskami kráslená (tab. LXII. 4); pak byl malý šálek s úškem, v hrdélku skupinkami tří šrafirovaných trojúhelníků zdobený (tab. LXI. 20), pak byla červená nádoba misovitá s pohřbem, na kterém byly tři železné náramky, za ní velká nádoba obráceně hruškovitá, s vodorovně přehnutým okrajem, pod hrdlem skupinami tří žebřek shora dolů postavených zdobená (jako na tab. LXV. 9), podle byl s jedné strany okřínek pod konickým hrdlem v baňatosti šikmým žlábkováním kráslený (tab. LXI. 14); s druhé strany byla tuhovaná trojitá nádoba ze spojených tří kulovitých šálků sestávající (tab. LVI. 11), pak byla zase větší nádoba obráceně hruškovitá, pod konickým hrdlem střídavě růžicemi, sestávajícími z většího důlčků ve středu a perličkovitých malých důlčků kolem, a skupinkami tří pupíků zdobená (tab. LXII. 12); na ní byla mísa v zevní baňatosti žlábkováním zdobená, pak byla červená nízká mísa.

Hrob č. 52. obsahoval směrem z.-v.: květináč s pupíky a na něm mísku, pak šálek, za ním dva šálky podle sebe, červenou nádobku miskovitou se zakulaceným dnem a nízkým obloučkovitě prohnutým hrdélkem na boku položenou, za ní byla uzda s kroužky a postranními tyčinkami, opatřenými kulatými dírkami (tab. LVI. 1), pak železný nůž, dále obráceně hruškovitá nádoba s konickým hrdlem, za ní červený šálek a rozrušená nádoba tuhovaná.

Hrob č. 53. vykazoval při z. straně mísovitou nádobu se zakulaceným dnem a nízkým obloučkovitě prohnutým hrdlem, o něco dále byl červený květináč se širšími pupíky, pak rozrušená nádoba, v které byl pohřeb a na něm rozrušená žel. uherská spona harfovité a několik náramků rzi spojených.

Hrob č. 54. sestával pouze z červené hrubé nádoby čili t. zv. květináče, zdobeného čtyřikrát dvěma pupíčky.

Hrob č. 55. obsahoval rozrušenou nádobu; na pohřbu nalezeny 4 žel. náramky zakončené kuličkami a uherská žel. spona harfovité.

Hrob č. 56. obsahoval mísovitou nádobu rozrušenou s pohřbem.

Hrob č. 57. byl rovněž chudý; nalezen koflíček s úškem a střepy z baňaté nádoby se stopami pohřbu.

Hrob č. 58. obsahoval směrem od z.-v.: červený květináč, podle něho trojitý šálek (jako na tab. LVI. 11), tři mísky podle sebe, koflík s úškem, šálek s úškem, zdobený pod hrdlem trojúhelníky plněnými rastrovými páskami vnitř a zevně tečkováním roubenými (tab. LXI. 27), na obou stranách jeho bylo po mísce; dále byly dvě slzničky a větší nádoba obráceně hrubá s konickým hrdlem a vodorovným okrajem, zdobená pod hrdlem pupíky v důlkách (tab. LXII. 10).

Hrob č. 59. byl rozrušený; obsahoval tmavou nádobu a koflík.

Hrob č. 60. sestával z červeného květináče, z mísovité nádoby, v které byl pohřeb a z šálku s úškem a obloučkovitě prohnutým krčkem, zdobený pod hrdlem trojnásobnou lomenou linií, vnitř protínajícím se ryhováním plněnou, (tab. LXI. 22).

Hrob č. 61. obsahoval tři šálky a mísovitou nádobu s pohřbem.

Hrob č. 62. sestával z květináče, šálku s obloučkovitě prohnutým okrajem, zdobeného při spodu pšchaným tečkováním a v baňatosti čtyřmi pupíčky v důlkách, jež byly tečkováním vroubeny (tab. LXI. 2); pak byla kulovitá nádobka s úzkým, k otvoru se rozšiřujícím hrdlem (tab. LVI. 14).

Hrob č. 63. sestával z mísovité nádoby s pohřbem, na kterém byly žel. náramky, a z hrnku s uchem, přikrytého puklicí.

Hrob č. 64. vykazoval červený hrnek, šálek a baňatou nádobu.

Hrob č. 65 obsahoval směrem z.-v.: červený šálek rozrušený, pak červenou nádobu mísovitou a podle ní tuhovanou mísu, pak červený šálek, dále mísu, podle ní červený hrnek a při v. straně předně červenou válcovitou nádobu na 4 nožkách s kulatým hrdélkem na vrchní straně a výlevkovitým otvorem na předním zakončení (tab. LVI. 12), pak pohár v podobě useknutého při špičce a kolínkovitě přehnutého rohu (tab. LVI. 8).

Hrob č. 66. vykazoval při z. straně mísu, zdobenou vnitř lomenými trojnásobnými ryhami, mezi nimi pak byly šrafirované trojúhelníky a kolečka z jemných čárek (tab. LXII. 16); pak byla puklice a pod ní na holé zemi pohřeb s bronz. náramkem ryhovaným (tab. LIV. 15) a žel. jehlice, pak byla druhá mísa a červený hrnek.

Hrob č. 67. sestával ze tří šálků a malého rohu kosočtvercovým ryhováním zdobeného (tab. LVI. 10).

Hrob č. 68. obsahoval baňatou mísu a šálek.

Hrob č. 69. sestával z červené nádoby baňaté, z baňaté mísky, šálku tuhovaného a lomeným ryhováním zdobeného (tab. LXI. 16) a šálku červeného s malým úškem v baňatosti (tab. LXI. 15).

Hrob č. 70. obsahoval baňatou mísovitou nádobu s konickým hrdlem, zdobenou ryhovanými páskami lomenými (tab. LXII. 2), pak byl červený hrnek s pupíky a v něm šálek kulovitý s lomeným ryhováním (tab. LXII. 17).

Hrob č. 71. obsahoval při z. straně baňatou nádobu s pohřbem a beztvárným železem, pak baňatou mísu červenou, červený hrnek (květináč), puklici s knoflíkem, podle koflík s úškem (tab. LXI. 10) a mísu s červeným šálkem.

Hrob č. 72. sestával z mísovité nádoby rozrušené, v kteréž byl pohřeb, z červené baňaté nádobky a černého šálku.

Hroby na poli p. Vlasákové.

Na poli p. A. Vlasákové pokračovaly hroby směrem západním od pole Daňkova v stejné poloze:

Hrob č. 1. obsahoval rozrušený koflíček s úškem, baňatou nádobku s nízkým hrdlem, dvě větší baňaté nádoby a malou nádobku se slabě konickým hrdlem a nízkou vyhraněnou baňatostí ve vrchní části kosožlábkovanou (tab. LXIII. 13).

Hrob č. 2. sestával z červené nádoby rozrušené, černé baňaté mísky, malé mísky, malého šálku s pupíčky, na okraji otvoru se skupinkami ryh ve vrchní baňatosti (tab. LXIII. 5), pak z větší nádoby baňaté s pupíky, v které byl pohřeb.

Hrob č. 3. byl rozrušený. Pohřeb uložen ve žluté nádobě rozpadlé i nalezeny tu zlomky železa a zlomek br. jehlice.

Hrob č. 4. byl rovněž rozrušený; bylo možno reznati poklopenou mísu a malou mísu.

Hrob č. 5. obsahoval: malý šálek, baňatou nádobu, velkou baňatou nádobu s pohřbem, na kterém byla malá mísa s vodorovným a skupinkami ryh zdobeným okrajem (tab. LXIII. 4), podle byla červená nádobka, a půlkruhem položeny čtyry mísky.

Hrob č. 6. sestával z baňaté nádoby s hrdlem, z šálku, červené nádoby s uchem, z mísky, baňaté nádoby s hrdlem a šálku, jež téměř do kruhu byly postaveny.

Hrob č. 7. obsahoval větší nádobu rozrušenou, menší baňatou nádobu s hrdlem a mísu.

Hrob č. 8. byl směrem od v.-z. rozložen, tak že nalezeny: tři šálky a červený hrnek, podle baňatá nádobka s hrdlem, za nimi dvě podobné baňaté nádobky, černá mísa, pak velká nádoba obráceně hrubá s konickým hrdlem, dvě červené hrubé nádoby, pak tři mísky.

Hrob č. 9. byl rovněž od z.-v. rozložen ve dvou skupinkách; v jedné byla nádobka s uchem, hrubá červená hrubá nádoba, šálek a při nich měsíčekový podstaveček. V druhé skupince byla větší nádoba s pohřbem, v kterém nalezena br. pinzeta porušená, podle

byly tři červené šálky, pak menší baňatá nádoba a baňatá nádoba poklopaná miskou.

Hrob č. 10. sestával z baňaté nádoby s pohřbem a z malé mísky.

Hrob č. 11. vykazoval pouze hrubou červenou nádobu (květináč).

Hrob č. 12. obsahoval směrem v.-z.: velkou nádobu baňatou s pohřbem, podle které položena z každé strany mísa, pak byly dva červené šálky, rozrušená a červená hrubá nádoba, pak baňatá mísa a šálek.

Hrob č. 13. sestával z červené hrubé nádoby, měsíčkového podstavecku, dvou šálků, pak vybaněné mísky, větší baňaté nádoby s nízkým hrdlem, v které byl pohřeb a na něm železný kroužek, pak byla mísa a koflík s uchem.

Hrob č. 14. obsahoval pohřeb s žel. nožkem pod poklopanou mísou při západním konci, podle byla červená hrubá nádoba, pak byly tři šálky s úškem, z nichž dva lomenými ryhami zdobené (tab. LXIII. 20, LXIV. 9), konečně byla baňatá nádoba.

Hrob č. 15. vykazoval pohřeb při z. straně v rozrušené nádobě, pak byl šálek s úškem a ozdobou krokovitou pod hrdlem (tab. LXIV. 10), podle sličná slznička s ozdobou obvodových a lomených ryh, mezi kterými byla ozdoba tečkovaných kroužků (tab. LXIV. 4), podle byl železný nožik, pak malý šálek bez ozdob, červená hrubá nádoba a velká nádoba baňatá s nízkým hrdlem celá rozrušená a na konci malý šálek.

Hrob č. 16. obsahoval pohřeb v baňaté nádobě s nízkým hrdlem při z. straně; na pohřbu byl železný silnější náramek rzi silně obklopený a na něm br. nárameček kuličkami zakončený a sličným ryhováním zdobený (tab. LV. 8). Podle byla velká nádoba tvaru obrácené hruškovitého, s konickým hrdlem a vodorovně přehnutým okrajem, zdobená pod hrdlem růžkovitými pupíky vzhůru obrácenými a v dolější baňatosti širšími pupíky dolů obrácenými (tab. LXV. 4); na nádobě byla poklopaná mísa. Podle byly dvě šálkovité mísky, z nichž jedna s úškem, nad nimi větší mísa, pak dvě nádoby rozrušené, dvě mísky a malá hladká nádobka na způsob poháru (tab. LXIII. 25).

Hrob č. 17. sestával z nádoby červené s hrdélkem ostře zataženým, rázu bylanského, na hraně pod hrdlem ryhováním zdobené (jako na tab. LXI. 5), v které byl šálek, pak z rozrušené nádoby s pohřbem, jež přikryta byla plackou.

Hrob č. 18. byl valně rozrušený; obsahoval pohřeb v baňaté nádobce, podle které nalezeny tři šálky a dětská řehtačka v baňatosti slabě žlábkovaná (tab. LXIII. 24).

Hrob č. 19. obsahoval pouze červenou hrubou nádobu.

Hrob č. 20. vykazoval pohřeb v rozrušené nádobě; na pohřbu byl železný a br. nárameček a červený šálek, podle byla hrubá červená nádoba (květináč).

Hrob č. 21. měl v prostřed velkou nádobu tvaru obrácené hruškovitého, s konickým hrdlem a olámaným okrajem; pod hrdlem byly růžkovité pupíky vzhůru obrácené (dva olámané), kolem nich byl kruhový žlábek a kolem toho malé důlčky do kruhu; na spodní baňatosti byly hrubé pupíky dolů obrácené (tab. LXV. 10). Na jedné straně byla rozrušená baňatá nádoba barvy

červené s nízkým hrdlem, v které byl pohřeb, pak tři mísky podle sebe. Z druhé strany byly dva malé šálky, pak mísa a na ní šálek. Z třetí strany byly podle velké nádoby mísa, baňatá nádobka červená s nízkým hrdlem a na ní nízká válcovitá nádobka s trubičkou na vylévání v prostřed postranní stěny, a dále červená nádoba hrubší s pupíky pod okrajem (tab. LXIII. 15); v paralelní řadě pak byla mísa, nádobka baňatá a na ní mísa a druhá nádobka hrncovitá hrubší (květináč).

Hrob č. 22. obsahoval pohřeb děcka v nízké baňaté nádobce s nízkým obloučkovitě prohnutým hrdélkem a podle byl hrubý koflík.

Hrob č. 23. vykazoval pohřeb v rozrušené nádobě, kolem které byla rozpadlá mísa, malá slznička a šálek.

Hrob č. 24. měl pohřeb na sz. okraji v rozrušené nádobě, na které byla mísa; podle byla rozpadlá mísa a dva rozrušené šálky. Jaksi v druhé řadě byla rozrušená mísa, velká nádoba tvaru obrácené hruškovitého s konickým hrdlem, na boku položená a pod jejím hrdlem slznička; v třetí řadě byl šálek s vyšším válcovitým hrdlem, na kterém sedělo vyhraněné úsko, hrana nízké baňatosti byla šikmo ryhovaná (tab. LXIII. 23), pak byla slznička a šálek s úškem.

Hrob č. 25. obsahoval ve středu velkou nádobu obrácené hruškovitou s konickým hrdlem, po obou její stranách (k z. a v.) byla nádobka rázu bylanského barvy červené, slabě obrácené konická s ostře zaříznutým krátkým hrdlem (tab. LXIII. 19), k z. straně byl ještě květináč a červený šálek, k sv. straně tři rozrušené mískovitě šálky.

Hrob č. 26. obsahoval rozrušenou nádobu červenou, nízkého hrdla s pohřbem pak byl s jedné strany rozrušený šálek, s druhé strany dvě malinké baňaté nádoby (tab. LXIII. 8).

Hrob č. 27. sestával z větší nádoby obrácené hruškovité při v. straně, za ní byl šálek červený rázu bylanského, černá malá nádobka a koflík. Dále směrem sz. byly dvě rozrušené černé mísky, pak byly roztroušené spálené kosti a mezi nimi dva železné kroužky na způsob náramků, pak červená hrncovitá nádoba a malý okřínek.

Hrob č. 28. vykazoval při z. straně větší nádobu tvaru obrácené hruškovitého a na ní šálek, podle byla červená nádob hrncovitá, pak rozrušená mísa a na ní šálek s úškem, dále mísovitá nádoba s nízkým hrdlem, v které byl pohřeb a podle koflík s úškem a na okraji v. byl šálek s úškem a koflík s úškem.

Hrob č. 29. byl směrem od sz.-jv., tak sice, že nejprve byly tři malé nádoby, pak větší nádoba hrncovitá a jen málo vybaněná, podle ní byl plochý šálek a dva tuhované šálky na sobě, z nichž jeden (tab. LXIII. 1) zdobený pod vyhraněním baňatosti obráceným krokovitým ryhováním, pak byla nižší červená nádoba s pohřbem, upomínající na keramiku bylanskou, pak byl květináč a železný nůž prohnutý. Nad hrobem nalezena polovice rozmačkané nádoby.

Hrob č. 30. obsahoval červenou nádobu hrncovitou, podle ní ležel žel. nožik, pak byla červená nádoba rozrušená a hrncovitá nádoba.

Hrob č. 31. sestával z baňaté nádoby přikryté mísou, v níž byl pohřeb, ze tří šálků a hrubé nádoby hrncovité.

Hrob č. 32. obsahoval baňatou popelnici (tab. LXIII. 18) se třemi většími důlky pod hrdlem, v prostřed každého důlku byl malý pupík; podle byla mísa.

Hrob č. 33. byl valně rozrušen, byla tu baňatá nízká popelnice, podle byla poklopená mísa, pak mísa, v které stál malý šálek, podle ní koflíček s úškem, pak červená nádoba hrncovitá, šálek a podstaveček měsíčkový.

Hrob č. 34. vykazoval pohřeb v baňaté nízké nádobě rozrušené, podle byla mísa a v ní šálek s úškem a lomeným ryhováním na hrdle (tab. LXIII. 3), pak střepey rozrušené nádoby a měsíčkový podstaveček.

Hrob č. 35. obsahoval červenou nízkou nádobu baňatou, černou nádobku mísovitou s hrdlem, na jehož okraji je vyhraněný pupíček, (tab. LXIII. 22), pak koflík s úškem, podle něho žel. nůž, pak mísu a v ní šálek.

kovité s konickým hrdlem a olámaným okrajem, jež zdobena pod hrdlem střídavě vždy dvěma trojúhelníky z rastrovaných pásek a ozdobou důlčkovanou, sestávající ze středního většího důlku a malinkých důlčků po obvodu; na spodní baňatosti byly širší pupíky dolů obrácené (tab. LXVI. 3). Podle byla nízká mísovitá nádoba s pohřbem, podle ní sličný šálek s válcovitým hrdlem, podle jehož celé téměř délky bylo úško se třemi dírkami, větší uprostřed, menšími po obou stranách; v baňatosti byl šálek šikmo zlábkován (tab. LXIII. 17); zvláštní vytváření úška poukazuje patrně na vlivy italské keramiky, které pak až k Baltickému moři pronikly. Dále nalezen druhý šálek a hrncovitá nádoba; na konci hrobu byl měsíčkový podstaveček.

Hrob č. 41. obsahoval puklici, slabě baňatý hrnek s pohřbem, malou nádobku, dva šálky, koflík a měsíčkový podstaveček

Obr. 3. Žárový hrob u Plátenic (č. 53. na poli p. Vlasákové); pohled z jižní strany.

Hrob č. 36. sestával ze dvou malých nádobek a červené hrncovité nádoby jen slabě vybaněné s pohřbem, v kterém nalezeny stopy železa.

Hrob č. 37. obsahoval nízkou baňatou nádobu rozrušenou s pohřbem, v kterém nalezen žel. nůž a kus jehlice; pohřeb přikryt byl mísou. Řadou k v. byla červená baňatá mísa s nízkým hrdélkem, pak černá nádobka na podobu okřínu s lomenými ryhami na hrdle, v hoření baňatosti se dvěma páskami důlčků perličkovitých uprostřed dvou ryh a mezi páskami zdobená řadou šrafirovaných trojúhelníků (tab. LXIV. 5), pak byla hrncovitá nádoba (květináč) a měsíčkový podstaveček zdobený vždy dvěma pupíčky podle měsíčkového růžku (tab. LXIV. 12).

Hrob č. 38. sestával z baňaté nádoby mískovité s pohřbem a koflíku s úškem.

Hrob č. 39. obsahoval nádobu slabě vybaněnou, dnem vzhůru obrácenou s pohřbem, nádobu hrncovitou a koflík s úškem.

Hrob č. 40. sestával z velké nádoby obráceně hruš-

Hrob č. 42. vykazoval pohřeb v baňaté mískovité nádobě (tab. LXV. 7), zdobené na hrdle skupinami dvou rastrovaných pásek, pod hrdlem pak střídavě řadou důlčků a šikmých rastrovaných pásek; na pohřbu nalezeny železné náramky. U popelnice byl ještě šálek, slzička v baňatosti ryhovaná (tab. LXIII. 12) a červená nádoba.

Hrob č. 43. sestával pouze z mísovité nádoby v baňatosti kosými ryhami zdobené, s nízkým obloučkovitě vykrojeným hrdlem (tab. LXVI. 2), v které byl pohřeb; pod nádobou nalezen žel. nůž.

Hrob č. 44. obsahoval pohřeb v mísovité nádobě baňaté s obloučkovitě vykrojeným hrdlem (tab. LXIV. 1), podle byla nádoba mísovitá na dně zakulacená, rázu bylanského, s hrdélkem obloučkovitě vykrojeným (tab. LXIV. 2), pak byly tři šálky, nádoba hrubá hrncovitá (květináč) a mísovitá nádoba na nožce (tab. LXIII. 9) a na konci byl měsíčkový podstaveček.

Hrob č. 45. obsahoval pohřeb v baňaté mísovité nádobě se dvěma žel. náramky, podle byl sličný šálek

s nízkým hrdélkem, ve dně zakulacený, v baňatosti zdobený skupinkami sestávajícími ze tří řad duličků střídajících se se dvěma páskami ryh (tab. LXIII. 2), pak byly tři šálky červené, měsíčekový podstaveček a červený hrnc s puklicí.

Hrob č. 46. vykazoval pohřeb v rozrušené červené nádobě mísovité, podle byl červený šálek rázu bylanského (tab. LXIV. 13) a měsíčekový podstaveček.

Hrob č. 47. obsahoval červenou nádobu mísovitou s pohřbem, nízký šálek tvaru bylanského s ryhovanými trojúhelníky pod hrdlem (tab. LXIV. 18), pak šálek tuhovaný a nádobu hrncovitou.

Obr. 4 Žárový hrob u Plátenic (č. 53. na poli pí. Vlasákově); pohled z východní strany.

Hrob č. 48. sestával z rozrušené nádoby s pohřbem, z mísy, pak tří šálků, nádoby hrncovité na boku položené, při níž ležel žel. nůž, pak z hrubé červené nádoby.

Hrob č. 49. obsahoval mísovitou nádobu rozrušenou s pohřbem a malý šálek.

Hrob č. 50. sestával z velké nádoby tvaru obrácené hruškovitého, z rozrušené nádoby baňaté s pohřbem a dvou hrncovitých nádob.

Hrob č. 51. obsahoval baňatou nádobku s konickým hrdlem, v které byl pohřeb, podle byla černá mísa.

Hrob č. 52. sestával z červené nádoby a z rozrušené mísy s pohřbem.

Hrob č. 53. byl 1 metr hluboko a měřil od z.-v. 1-70 m. (viz obr. 3., 4.). Při v. konci hrobu byly dvě velké nádoby rázu bylanského, z nichž sestavena jedna (na tab. LXII. 14.); jest tvaru obrácené hruškovitého s krkem z polovice konickým, z druhé polovice obrá-

ceně konickým a vodorovným okrajem; vlivu plátenických hrobů přičítá sluší vyznačení ryhou ve spodní polovici hrdla, jakož i pupíky na spodní části baňatosti. V mladších hrobech se skrčenými kostrami u Bylan byly v každém hrobě pravidelně též dvě podobné nádoby. Po levé (jižní) straně, jaksi mezi oběma nádobami byla mísa, žlutá hrncovitá nádobka a mísa s vodorovně přehnutým okrajem a žlábkováním na vnitřní stěně (tab. LXVI. 8). S druhé strany byla ještě pod bokem krajní nádoby malá tuhovaná nádobka, mezi oběma nádobami velkými u spodu větší baňatá nádoba tuhovaná, malý okřínek a střepy, na vrchu pak dva červené šálky rázu bylanského s nízkým obloučkovitě vykrojeným hrdélkem. Za druhou velkou nádobou k straně z. byla s levé strany žlutá nádoba hrncovitá a nad ní rozbitá puklička, podle byl žlutý šálek; k z. straně druhé velké nádoby byla přikloněna kulovitá nádoba, zdobená pod nízkým obloučkovitě vykrojeným hrdélkem

perličkovitou řadou duličků, v hořejší části tmavá, ke dnu světleji zbarvená (tab. LXVI. 6). S druhé strany byl tuhovaný šálek, červený šálek rázu bylanského se zakulaceným spodem a nízkým obloučkovitě vykrojeným hrdélkem, podle byla větší nádoba podobného tvaru rozmačkaná a směrem k předcházející nádobce byl železný nůž (tab. LIV. 13). Na konci hrobu byla mísa v baňatosti žlábkovaná, pak nízká nádoba baňatá, v které bylo nemnoho spálených kostí, pak ještě miskovitá nádobka rázu bylanského. Při míse v boku žlábkované nalezen konečně přeslen, podle něho bronz. kroužek a zelenavý skleněný koral rozdrčený, a na okraji trčel železný meč tvaru hallstattského (tab. LIV. 2), jilcem do země a čepelí vzhůru obrácený.

Hrob č. 54. byl opět od v.-z. na 1 metr hluboko uložen. Směrem od v. strany nalezeny v hrobě: tuhovaná mísa, velká nádoba tvaru obrácené hruškovitého s konickým hrdlem a vodorovným okrajem, ozdobená pod hrdlem třemi skupinkami tří krátkých žeberek v témž způsobu, jak vyskytá se ve východních Alpách v nádobách pozdější kultury hallstattské, a mimo to čtyřmi většími pupíky na spodní baňatosti, tedy motivem rovněž z hallstattské kultury známým (tab. LXV. 9). Za ní byla baňatá nádoba s pohřbem, na kterém byl šálek s úškem, podle byla mísa tuhovaná, dále při spodu malá baňatá nádobka, nad ní kus tuhované nádoby větší, pak velká nádoba tvaru obrácené hruškovitého s konickým hrdlem, při ní dvě hluboké místičky s vodorovně přehnutým okrajem, před nimi malá baňatá červená nádobka a tři červené nádoby hrncovité (květináče) a za krajním květináčem stála mísa a nádobka miskou přikrytá.

Hrob č. 55. byl více soustředěn: na okraji v. stála velká nádoba tvaru obrácené hruškovitého, s konickým hrdlem a vodorovně přehnutým okrajem, s pupíky pod hrdlem a na spodní baňatosti (tab. LXVI. 4), při ní byl s jedné strany šedý květináč, s druhé okřínek a

míska, pak byla tuhovaná míska, druhý květináč, červená baňatá nádoba vyšší s pohřbem a na ní červený koflík s úškem.

Hrob č. 56. byl opět soustředěný. Vévodily tu opět dvě nádoby tvaru obrácené hruškovitého s konickým hrdlem a vodorovným okrajem, z nichž jedna (tab. LXVI. 9) rastrovanými páskami v trojúhelnících pod hrdlem a pak pupíky zdobená, druhá (tab. LXVI. 5) zdobena rastrovanými páskami na hrdle, pod hrdlem pak řídce šrafirovanými trojúhelníky. Mezi oběma nádobami byla červená míska s přehnutým okrajem, za ní pak nádoba mísovité s pohřbem, květináč a červená míska.

Hrob č. 57. byl rádlem poškozen. Nejvíce utrpěla velká nádoba obrácené hruškovitého tvaru uprostřed hrobu, jež byla na polovic uorána. S jedné strany této nádoby byly čtyři tuhované šálky podle sebe, pak rozrušená mísa; s druhé strany byla rozpadlá nádoba baňatá s pohřbem, pak dva šálky na sobě a dvě červené nádoby hrncovité, z nichž jedna s úškem pod hrdlem.

Hrob č. 58. obsahoval při v. straně baňatou nádobu červenou s vyšším hrdlem, podle ní rozrušenou nádobu s pohřbem a koflík; před nimi byl koflík s úškem, červená nádoba hrncovitá (květináč) a šálek.

Hrob č. 59. obsahoval dětský pohřeb v úhledné nádobce červené, tvaru téměř kulovitého s poloobloučkovitě prohnutým hrdélkem s pupíčky v důlkách pod okrajem (tab. LXIII. 16); podle byl k v. straně šálek a květináč.

Hrob č. 60. byl silně rozrušen. Při východní straně byl pohřeb v rozrušené nádobě a na něm žel. náramek a jehlička s kulatou hlavičkou (jako na tab. LIII. 10); podle byla rozrušená mísa, koflík a mísa v baňaté stěně šikmo ryhované. Dále k západu byl červený šálek, rozrušená mísa a koflík s úškem.

Hrob č. 61. byl též rozrušen; v rozpadlé nádobě byl pohřeb a podle byly střepy druhé nádoby.

Hrob č. 62. obsahoval pohřeb v rozrušené nádobě a na něm byla železná harfovité spona uherského typu (jako na tab. LVI. 5, jenže větší), pak dva náramky a nožík a podle byl koflík.

Hrob č. 63. obsahoval velkou nádobu tvaru obrácené hruškovitého, s konickým hrdlem a vodorovným okrajem, jež zdobena pod hrdlem i na spodní baňatosti pupíky (jako tab. LXVI. 7); přikryta byla mísou. Podle ní z jedné strany stál květináč se dvěma úsky, s druhé strany dva koflíky s úsky, tuhovaná míska a mísovité nádoba s pohřbem.

Hrob č. 64. vykazoval směrem z.-v. dvě velké nádoby baňaté za sebou, podle nich byla menší baňatá nádoba a míska, pak byla větší baňatá nádoba, mísa a květináč.

Hrob č. 65. obsahoval směrem od z.-v. jednou řadou dvě malé nádoby baňaté, pak větší nádobu baňatou s pohřbem; podle nádoby ležel žel. nůž. Druhou řadou byly čtyři malé nádoby: koflíček s úškem (tab. LXIII. 26), větší kulovitá nádoba s úškem, zdobená lomenými páskami rastrovanými pod konickým hrdlem (tab. LXIII. 27), pak pěkná malá nádoba tvaru obrácené hruškovitého s konickým hrdélkem a rozšířeným otvorem, pod hrdlem šrafirovanými delšími trojúhelníky

zdobená (tab. LXIV. 3) a rozrušený šálek; mezi oběma řadama byla míska.

Hrob č. 66. sestával opět ze dvou řad nádob a sice dvou větších baňatých nádob, ze tří misek, tří šálků a červené nádoby hrubé, v které byl šálek.

Hrob č. 67. vykazoval pouze červený květináč s pohřbem a koflík.

Hrob č. 68. obsahoval při straně v. velkou nádobu tvaru obrácené hruškovitého, pod konickým hrdlem lomenými páskami rastrovanými zdobenou (jako tab. LXVI. 9) a s pupíky v dolejší baňatosti; při ní po obou stranách byly dva koflíčky, pak byly nádoby dvěma řadama: menší nádoba obrácené hruškovité, ryhovaním zdobená, pak šálek, míska a květináč; v druhé řadě byly tři šálky.

Hrob č. 69. vykazoval při z. straně větší a menší nádobu obrácené hruškovitou s konickým hrdlem, podle byly dva ve dně zakulacené šálky, pak byl koflík s úškem a malá baňatá nádoba.

Hrob č. 70. sestával z červené nádoby s pohřbem a podle byly dva květináče, jeden s pupíky, druhý s uchem.

Hrob č. 71. měl uprostřed velkou nádobu obrácené hruškovitou s konickým hrdlem a vodorovným okrajem, s pupíky vzhůru obrácenými v důlkách pod hrdlem a širšími pupíky v dolejší baňatosti (tab. LXVI. 7). Při v. straně stála menší nádoba baňatá a mísovité nádoba s pohřbem, při z. straně šálek a květináč.

Hrob č. 72. obsahoval směrem z.-v. baňatou nádobku, pak dvě větší nádoby obrácené hruškovité, podle nich stála mísovité nádoba a dva šálky, pak malá baňatá nádoba.

Hroby na poli p. Rumla.

Na poli p. Vlasákové byly hroby až k samé mezi a požádal jsem tudíž majitele sousedního pole, statkáře p. Jana Rumla o dovolu, abych i na jeho poli pokračování pohřebiště zkoumati mohl; povolení bylo se chvály hodnou ochotou p. Rumlem uděleno i zjištěno, že pohřebiště v téže poloze i přes celé pole p. Rumlovo (směrem západním) pokračovalo. Odkryty následující hroby.

Hrob č. 1. vykazoval pohřeb v baňaté nádobě při v. straně; na pohřbu nalezeny železné náramky. Podle popelnice ležela míska lomenými dvojitými ryhami na vnitřní stěně a na vodorovně přehnutém okraji zdobená (tab. LXIV. 15). Dále byla směrem z. obrácené hruškovité nádoba, na konickém hrdle čtyřnásobnými lomenými ryhami, pod hrdlem dvojnásobnou lomenou páskou rastrovanou (tab. LXV. 2) zdobená, dále byly dvě mísky podle sebe, konečně koflík s úškem a květináč.

Hrob č. 2. měl pohřeb při v. straně v nízké mísovité nádobě se zakulaceným dnem, na pohřbu nalezena harfovité spona železná. Podle popelnice byla mísa a dva šálky, pak byla menší míska a na ní klice s pupíkem, konečně šálek a kulovitá nádoba pod hrdlem koso žlábkovaná.

Hrob č. 3. sestával z baňaté nádoby nízké při v. straně; v nádobě byl pohřeb se dvěma žel. náramky

šikmo položená šedá mísa vnitř ryhovaná. Směrem z. byla větší nádoba obráceně hruškovitá a na ní rozrušená mísa, pak malý šálek, konečně červený květináč a v něm koflík s úškem a dvakrát dvěma pupičky na otvoru, na hrdle pak zdobený skupinou poloobloučkovo-vého drobného čárkování; pod hrdlem byly dvě rýhy (tab. LXIV. 16).

Hrob č. 4. obsahoval mísovitou nádobu s pohřbem, na pohřbu ležel šálek; podle popelnice byl šálek a koflík s úškem.

Hrob č. 5. vykazoval směrem od z.-v.: pohřeb s žel. jehličkou v baňaté, ve dně zakulacené míse s nízkým poněkud konickým hrdlem, jež pod hrdlem zdobena dvoj- trojnásobnou lomenou ryhou; vnitřek trojúhelníkové plochy byl pak po obou stranách vyplněn šrafováním, tak že v prostřed zůstal hladký kosočtverec (tab. LXIV. 21). Na pohřbu ležela nízká mísa (LXIV. č. 22), jež zdobena šrafováním trojúhelníky po způsobu slezských nádobek, jen že linie vyznačující trojúhelníky provedena žlábkovitě. Podle pohřbu ležel měsíčkový podstaveček, pak byla velká nádoba tvaru obráceně hruškovitého s konickým hrdlem, celá rozrušená, podle ní byl nízký červený šálek se čtyřmi pupičky v baňatosti a skupinkami čtyř žeberek mezi pupičky (tab. LXIV. 25). Pod šálkem byla rozrušená mísa, podle ní pěkný koflík s úškem, zdobený lomeným žlábkem, v jehož rozích byly důlky vroubené tečkovaním, které šlo po jedné straně lomeného žlábkování (tab. LXIV. 27) a vedle koflíku byl nízký šálek, zdobený v baňatosti ryhami a řadami teček šikmo postavenými (tab. LXIV. 26). Dále byly dvě rozrušené mísky, dva šálky, větší baňatá nádoba šikmým ryhováním v baňatosti zdobená, mísa a květináč.

Hrob č. 6. sestával z mísovité nádoby s pohřbem, na kterém byl šálek a hladká pohárkovitá nádoba (tab. LXIV. 24), podle byl koflík s úškem, baňatý šálek a s druhé strany květináč.

Hrob č. 7. obsahoval baňatou nádobu, vedle které na pouhé zemi byl pohřeb, po jedné straně byl koflík s úškem, po druhé straně nádoba, zdobená pod hrdlem rastovanou lomenou páskou, podle které na zevní straně bylo tečkování (tab. LXIV. 20).

Hrob č. 8. vykazoval směrem od z.-v.: červený baňatý šálek, mísku, koflík, podle něho kulatou placku, pod kterou byl pohřeb v rozrušené mísovité nádobě, pak byla nádoba nižší obráceně hruškovitá, pod nízkým konickým hrdlem lomenými rastovanými páskami, na spodních plochách vždy dvěma též rastovanými krátkými páskami zdobená (tab. LXV. 5), podle ní byl koflík s úškem, dále byly jednou řadou baňatá červená nádoba a květináč, druhou řadou rozrušená mísa, rozrušená baňatá nádoba, dvě rozrušené mísky na sobě a květináč.

Hrob č. 9. obsahoval směrem z.-v. pohřeb v rozrušené baňaté nádobě, podle kulovitou nádobku s olámaným hrdlem, zdobenou v baňatosti skupinkami tří důlků tečkováním vroubených (tab. LXIV. 23), pak střezy z rozrušené větší nádoby, dále baňatou nádobu, květináč a puklici s pupíkem (tab. LXIV. 19).

Hrob č. 10. byl rovněž od z.-v. uložen. Pohřeb byl v rozrušené baňaté nádobě, podle něho byla mísa a v ní šálek, pak byla baňatá nádoba a podle ní šálek,

pak byla nádoba obráceně hruškovitá a dvě baňaté nádoby.

Hrob č. 11. sestával z rozrušené nádoby s pohřbem a ze dvou šálků k z. straně.

Hrob č. 12. byl směrem z.-v. Pohřeb byl v rozrušené nádobě a na něm žel. tyčinka a nožik a vše přikryto kulatou plackou. Podle byla sličná nádoba baňatá, pod úzkým hrdélkem čtyřmi ostrými, vzhůru obrácenými a tečkovaním vroubenými pupíky a mezi nimi vždy třemi úzkými šrafovými trojúhelníky střídavě zdobená (tab. LXIV. 17). Podle sličné této nádoby byl šálek, pak baňatá nádoba, pak dva šálky, pak baňatá nádoba pod hrdlem rytými trojúhelníky zdobená, pak šálek lomenými ryhami zdobený, dále ještě dva šálky podle sebe a konečně červený květináč.

Hrob č. 13. obsahoval směrem z.-v.: pohřeb přikrytý mísou v mísovité nádobě; na pohřbu nalezeny tři železné a jeden bronzový náramek. Dále byly jednou řadou dva šálky podle sebe, větší nádoba obráceně hruškovitá s konickým hrdlem a vodorovně přeloženým okrajem, přikrytá mísou a druhá podobná nádoba o něco větší s pupíky ve spodní baňatosti. V druhé řadě byly tři šálky na sobě a na nich červený koflík s úškem, směrem k velké nádobě červený koflík s úškem (tab. LXIV. 7) a na něm mísa, a podle druhý koflík přikrytý šálkem v baňatosti žlábkovaným (tab. LXIV. 14), pak byly šálky, dále mísa a na ní dva šálky, mísa, koflík s úškem, šálek a konečně mísa.

Hrob č. 14. vykazoval směrem z.-v. v první řadě mísovitou nádobu s pohřbem, pak dvě mísky; v druhé řadě byly dva šálky, červená baňatá mísa, květináč a dva šálky.

Hrob č. 15. byl směrem jz.-sv. Na okraji nalezen květináč, za ním rozrušená nádoba s pohřbem, vedle ní baňatá mísovitá nádoba tuhovaná, u ní šálek, pak měsíčkový podstaveček, pak v jedné řadě dvě nízké baňaté červené nádoby, v druhé řadě dva šálky.

Hrob č. 16. vykazoval pouze stopy dvou rozrušených nádobek.

Hrob č. 17. obsahoval směrem od z.-v.: červený hrnec s uchem, pak baňatou nádobu mísovitou, podle černý hrnec v míse postavený, dále květináč, podle něho mísku se šrafovými trojúhelníky (jako na tab. LXIV. č. 22), pak byl malý šálek a velká nádoba hruškovitá, za ní byly dva šálky na sobě, z nichž jeden šikmo ryhovaný v baňatosti (jako na tab. LXIV. č. 14) podle šálku byl koflík s uchem a rozrušená nádoba s pohřbem.

Hrob č. 18. sestával ze čtyř nádob. V rozrušené nádobě přikryté puklicí byl pohřeb, podle byla mísovitá nádoba, pak byla kulovitá červená nádoba s nízkým obloučkovitě prohnutým hrdélkem (tab. LXIV. 28) a květináč.

Hrob č. 19. vykazoval koflík s úškem, mísovitou nádobu a velkou baňatou nádobu.

Hrob č. 20. obsahoval pohřeb ve sličné kulovité nádobě, která měla na prohnutém hrdélku skupinky tří ryh, pod hrdlem čtyřikrát lomenou dvojitou linií (tab. LXV. 1), pak byly dva šálky, hrnec a puklice.

Hrob č. 21. měl pohřeb ve velké baňaté nádobě při z. straně, podle popelnice ležel brousek, pak byla

mísa, za ní květináč a konečně červená baňatá mísa a podle ní puklice.

Hrob č. 22. vykazoval při z. straně pohřeb v mísovité nádobě, která měla v baňatosti pupíky, pak byla velká baňatá nádoba, pak byla nádoba celkem kulovitá s cylindr. hrdlem (tab. LXV. 8) a červený šálek s úškem.

Hrob č. 23. byl rozrušený; pohřeb nalezal se v červené nádobě rozrušené a na něm byl žel. kroužek.

Hrob č. 24. obsahoval pohřeb při z. straně v rozrušené mísovité nádobě; na pohřbu byly dva žel. náramky a žel. jehlička s hlavičkou. Dále byla mísa (tab. LXV. 3), šálek, květináč a měsíčekový podstaveček.

Hrob č. 25. vykazoval pohřeb při z. straně v baňaté nízké nádobě; na pohřbu byla harfovité železná spona uherská; podle byla mísa, při popelnici k v. straně byly v pouhé zemi dva br. náramky proti sobě položené, po jedné straně byly dva šálky, po druhé straně dva šálky a mísa, pak byl podstaveček měsíčekový, pak šálek a větší nádoba baňatá šrafirovanými trojúhelníky pod hrdlem zdobená.

Hrob č. 26. obsahoval baňatou mísku a střepy ze dvou nádob.

Hrob č. 27. obsahoval při z. straně vrchní polovici větší nádoby, pak mískovitou nádobu s dvojitou krokovitě lomenou ryhou v baňatosti a hrnek.

Hrob č. 28. obsahoval menší nádobu baňatou s pohřbem, koflík s uchem, šálek a dvě mísky.

Hrob č. 29. vykazoval pouze rozrušenou mísovitou nádobu s pohřbem, na kterém byl železný nůž.

Hrob č. 30. obsahoval pohřeb v rozrušené nádobě.

Hrob č. 31. sestával z větší baňaté nádoby s pohřbem, ze dvou šálků a dvou rozrušených misek.

Hroby na poli p. Jirouta.

Jelikož na poli p. Rumla hroby sáhaly až k mezi, použil jsem letos, když jsem zkoumal pohřebiště lužického rázu za pěšinou (směrem k silnici) příležitosti, abych seznal, kde končí zajímavé pohřebiště a zároveň abych se přesvědčil, zdali na okraji nevyskytnou se nějaké motivy přechodní. Pole sousední patří statkáři p. Jiroutovi, který se vši ochotou dovolil kopání na té i na druhé straně pěšiny. Když pak vedeny zase na příč pole rýhy, shledal jsem, že hroby sáhají pouze na okraj pole a odchylná keramika neb předměty že se rovněž nevyskytly; odkryto celkem osm hrobů shodných s ostatním pohřebištěm.

Hrob č. 1. obsahoval rozrušenou žlutou nádobu, dále baňatou nádobu větší s ovalným okrajem, velkou nádobu obráceně hruškovitou s konickým hrdlem a s pupíky na spodní baňatosti, pak dvě mísy, menší nádobu obráceně hruškovitou a rozrušenou nádobu.

Hrob č. 2. byl 1.30 m. dlouhý, 0.50 m. široký. Při v. straně byla velká baňatá nádoba a podle ní nádoba

mísovité s pohřbem, na kterém byl žel. nůž a kroužek. Pak byla velká nádoba rozmačkaná, podle ní baňatá nádoba menší a mezi nimi šálek s úškem. Dále byly podle sebe (na příč hrobu): rozrušená nádobka, žlutý hrnek a mísa; pak byla rozrušená nádobka, šálek a baňatá nádoba s pupíky v důlčcích v hoření baňatosti; konečně byl hrnek s úškem a pupíky a rozrušená nádoba.

Hrob č. 3. byl 1 m. dlouhý a 0.40 m. široký. Při východní straně byla mísovité nádoba a podle ní hrnek; pak byla mísa na boku položená, vedle ní jiná mísa a podle té dvě mísky na sobě. Dále byla rozrušená nádobka, vedle ní baňatá nádoba s pupíky pod břichem a mezi oběma malá nádobka přikrytá puklicí, na konci hrobu stál hrnek.

Hrob č. 4. obsahoval při z. straně nádobu obráceně hruškovitou s konickým hrdlem a pupíky na baňatosti spodní, která ležela na boku, za ní byla červená mísa a pod ní tuhovaný šálek s úškem a podle šáleka a malá nádobka poklopená mískou. Dále byla nakloněná nádoba obráceně hruškovitá s konickým hrdlem, vedle ní nízká nádoba mísovité s úškem, rozsedlá červená nádoba a baňatá nádoba.

Hrob č. 5. byl opět směrem z.-v. rozložen. Při z. straně byla mísa a podle ní koflík, pak byly dva šálky podle sebe, pak byla mísovité nádoba přikrytá puklicí, v kteréž byl pohřeb se dvěma žel. náramky. Podle popelnice byly tři černé šálky, pak ve dvou řadách pět šálků tuhovaných a v řadě s popelnicí rozrušená baňatá nádoba a dvě tuhované mísky na sobě.

Hrob č. 6. obsahoval pouze žlutou nádobu hrncovitou.

Hrob č. 7. obsahoval směrem z.-v.: mísovitou nádobu s pohřbem, červenou mísovitou nádobu se zakulaceným dnem a nízkým obloučkovitě prohnutým krčkem; dále byl měsíčekovitý podstaveček, pak velká nádoba tvaru obráceně hruškovitého s konickým hrdlem a vodovorně přehnutým okrajem, kolem ní bylo pět šálků, a na konci hrobu byly tři mísky.

Hrob č. 8. byl též od z.-v. Pohřeb nalezal se při z. straně v mísovité nádobě rozrušené, podle byla mísa a na ní šálek, dále byla baňatá nádoba, v hořejší baňatosti se skupinkami tří pupíků do trojúhelníku postavených, podle ní byla červená válcovitá nádoba se dvěma otvory, podobná nádobě na tab. LVI. 9, jen že byla mnohem větší, pak byly dvě nádobky kulovité a na konci mísa a květináč.

Podávám popis znamenitého pohřebiště, obsahujícího 257 hrobů na prostoru asi 2000 metrů čtver., jelikož i u nás i za hranicemi se naléhá na jeho uveřejnění. Rozbor kultury, v Plátenicích tak výtečně zastoupené, ponechávám do pátého svazku „Starožitností“, kdež pojednání míním o žárových hrobech vůbec; doufejme, že mi bude poskytnuto opět tolik volného času, abych zase rychleji pracovatí mohl.

Nález denarů v Ostroměři.

(X. století. Tab. LXVIII.)

Píše Josef Smolík.

V Ostroměři, vsi na Javorce v okrese hořickém, stávala někdy tvrz, jejíž majitelé se připomínají od XIV. století. Mnohem starší této bylo sídliště, jež se druhdy rozkládalo a celému okolí vládlo as 1/4 hodiny severovýchodně na mírné výšině, kde dosud samota „Hradištko“ naň upomíná. V místech těch už dávno na pole obdělávaných vyorávaly a dosud se vyorávají rozličné robotiny lidské práce, největším dílem střepiny hradištského typu.

K tomuto někdejšímu sídlišti těsně přiléhá cihelna Josefa Johna, statkáře v Ostroměři, a právě v této v prvních dnech měsíce července r. 1903 při denní

áci ubodilo „na poklad“. Byla to malá hliněná nádobka, v níž shledány samé denary — s nepatrnou výjimkou — vesměs české z X. stol. — Dosud nikdy zmarná „paní Náhoda“ neobdařila starobylé české sídliště takovýmto vzácným „stříbrným archivem“, který do času byl v nejužším spojení s obyvateli tamějšími.

Po bedlivém pátrání v Ostroměři a jinde mohu bezpečně tvrdit, že denarů těch nebylo více nežli 415. Těch získalo koupí Museum král. Českého pro sbírku numismatickou 312 kusů, 89 originalů bylo mi od pánů majitelů laskavě dovoleno prohlédnouti a si poznamenati, 10 denarů v rozličných rukou se nalézajících poznal jsem z otisků, a ostatní — asi 4 — nebylo lze stiti. Též nádobka (trochu porouchaná) dostala se do

Musea, a nasvědčuje tomu sama, že by se větší počet denarů, nežli jak uvedeno, do ní sotva vešel.

Poznal jsem tedy celý nález denarů, které až na 9 kousků — jsou vesměs české. Takový vzácný a v nejednom ohledu důležitý a poučný nález z X. stol. nedostal se mi nikdy do rukou, a proto pokládám si za milou povinnost, podati o něm zevrubnou zprávu.

Ostroměřský nález skládá se z denarů větším dílem velmi dobře zachovaných. Obrazy na nich jsou zřetelné, opisy ceikem jasně vyražené, třeba na některých nikoli zřídka z těch znatelných písmenek nebylo lze sestaviti a poznati určitého jména. Takové ledabyly vyplněné obvody na denarech českých i cizích ze století X. (XI.) jsou vůbec známy, jakož i, že v opise tom neb onom přicházejí někdy písmenky a značky, jež ani z latinské ani jiné známé abecedy vzaty nebyly a proto také typograficky reprodukovány býti nemohou. Denary s takovými nesrozumitelnými opisy nelze ovšem pokládati za původní, nýbrž máme za to, že kolky na ně řezány byly buď s chybných předloh sdělaných od analfabetů, nebo že starší opotřebované kolky byly libovolně vyspravovány, aneb konečně, že beze všeho zlého úmyslu denary ty raženy byly v kterés nám neznámé mincovně za hranicemi země České ve veliké říši Boleslava II. rovněž od lidí analfabetů, kterým dostačily pouhé obrazy současných denarů z mince pražské. Neboť jedině tyto stejné obrazy si lid zapamatoval, a bez ohledu na opisy je přijímal a vydával. Že při tom zlého úmyslu těch, kteří je razili, nebylo, to dokazuje dobrá jejich váha a pečlivé provedení obrazů, z kterých příčin takové denary přes všechny nedostatečné a nesrozumitelné opisy pokládati musíme za pravé, knížecí. Současné padělky představují se nám zcela jinak, jak dále uvidíme.

V nálezu ostroměřském shledány byly:

I. Denary Boleslava II., a sice:

- a) Z mincovny pražské.
- b) Z mincovny vyšehradské.
- c) Z neznámých mincoven (z let 967—994).

II. Denary Boleslava II., které společně razil se synem Boleslavem (III.), z neznámých mincoven (z let 994—999).

III. Denar Boleslava III.

IV. Denary Soběslava.

V. Denary řezenské.

Na příložené tab. LXVIII. vyobrazeny jsou denary dosud neznámé. Podstatně se odlišují od denarů známých tím, že jsou na nich obrazy necht po obou stranách nebo po straně jedné docela nové. Sem náležejí zejména „kříže“, jichž kouty jsou jinak vyplněny nežli dosud známo bylo, rovněž značky u „ruky“, jež jsou buď nové nebo odchylné atd. nehledíce ani k opisům na lícu i rubu, které v nemalém počtu dosud neměly páru. Denary známé zde nevyobrazuji, nýbrž táhnu se — zkratkou *SD* — k tabulkám a číslům své práce o českých denarech.¹⁾ Tam jsem na několika místech poznamenal, že opisy na našich denarech X. stol. čtou se často *zpět zevna*, t. j. že písmenky *stojí na okraji*, že tyto bývají zhusta překoceny, obráceny, přeházeny a p. To vše poznáme v míře přespříliš hojné u denarů ostroměřských hlavně proto, poněvadž dosud tolik variantů téhož typu v jedné ruce se nenašlo a vůbec na veřejnost se nedostalo. V tomto pojednání podávám opisy tak, jak se na denarech jedna písmenka k druhé řadí, t. j. čtu je jako na nynějších běžných mincích bez ohledu na to, jsou-li vyraženy jako na těchto správně nebo převráceně, zpět a pod. Za počátek opisu беру zpravidla — jako vždy jindy — křížek, kdekoli na minci umístěný.

Jak dále uvidíme, jest v tomto nálezu převálný počet denarů, na jichž necht lícu nebo rubu *v celém poli vyražen kříž*. Kouty tohoto bývají promíšeně vyplněny kuličkami, kroužkem, třemi hřeby z téhož bodu vycházejícími aneb na obloučku zaraženými a p. Opisy na nich — jak už podotknuto — čtu od křížku a výplně v koutech kříže v celém poli vypisují v témž pořádku, jak jdou za sebou, totiž $\frac{1}{4} \frac{2}{5}$, a sice u každého *nového typu*, poznačeného číslicí tučně. Při popisování *odchylek v opisech* na denarech *téhož* typu se dále nezmiňuji o pořadí *týchž* výplní v koutech kříže, který se naproti křížku v obvodě otáčí tak, že výplně jdou za sebou buď $\frac{2}{1} \frac{3}{4}$, $\frac{3}{2} \frac{4}{1}$ nebo $\frac{4}{3} \frac{1}{2}$. Ostatně známo, že někdy křížek v obvodu *neleží v téže ose s křížem v celém poli*. —

Denary s křížem v celém poli na straně jedné mají velmi často *ruku* Prozřetelnosti na straně druhé, jak dále uvidíme. Poněvadž ji pokládáme za *ruku zehnaných*, hledím na ni — jako vždy jindy — tak, že položena jest na denaru *dlaní*, prsty dolů obrácenými, necht jest křížek v obvodu nahore nebo dole. Dle toho nazývám ji v popise buď levou nebo pravou, což se snadno pozná, ku které straně na denaru obrácen jest palec.

¹⁾ Srovn. Denary Boleslava I., Boleslava II., Boleslava III. (Museum České Akademie císa. Františka Josefa, Praha, 1899.)

Kromě obvodku na lícu a rubu kolem obrazu vidíme na některých z těchto denarů málokdy celý, zpravidla jen části jiného obvodku při samém okraji, necht zoubkovaného, perlovitého nebo sekaného. Jeho účel nebyl as jiný, nežli aby se ty denary neokrajovaly a okrájené poznaly.

Popisují se denary nálezu ostroměřského.²⁾

I. Boleslav II. (967—999)

a) Z mincovny pražské.

1. *Líc*. V h. o. kříž, v jehož koutě 1. a 3. po kuličce, v 2. tři hřeby z téhož bodu vycházející, a v 4. kroužek.

Opis. **BOΓEΓΓAVZKAD**

Rub. V h. o. levá ruka s křížkem v levém poli.

Opis. **XXV·C·V·R·P·V·S·C·L·V·D**

Na lícu čteme jméno vévodovo (bez ohledu na převrácené písmenky) *správně*, jeho titul *DVX zpět*, což, jak známo, není na českých denarech nic nového. (Srovnej *SD*. tab. IV. 87, 96 a j.)

Na rubu začíná opis *zpět PRAGA*, tak že ostatní není nic jiného nežli znešvařené *CIVITAS*. — *M*. (4), v. gr. 1—, 1·13, 1·21 a 1·22. — Tab. LXVIII.

Odchylky v opisech.

1 a *Líc* jako 1.

Rub **×†·C·V·R·P·V·S·C·L·V·D**

Na rubu prvních pět písmenek, z nichž *D* = *q*, *C* = *o* a každé *V* = *Λ*, čte se *zpět PRAGA*, tak že zbytek není leč *CIVITAS*. — *M*. (4), v. gr. 1·15, 1·23 (2) a 1·53!

1 b. *Líc* **BOΓEΣΓAVZ·†·Λ·D**

Rub. **××C·V·D·Λ·V·Γ·V·L·V·R**.³⁾ — *M*. (1), v. gr. 1·22.

2. *Líc*. V h. o. kříž, v jehož koutě 1. tři hřeby z téhož bodu vycházející, v 2. tři kuličky, v 3. kroužek a ve 4. kulička.

Opis. **†·D·O·Γ·E·I·Γ·Λ·V**

Rub. V h. o. levá ruka s křížkem v levém poli.

Opis. **×ITIVICAGAP·P** (zpět: **PRAGACIVITI**). — *M* (1), v. gr. 1·20. (Srov. *SD*. t. III. 63.)

²⁾ Kolik každého druhu jest ve sbírce Musea král. Českého, poznačuje se na konci každého čísla za písmenem *M* (Museum) v závorce. Mimo to znamená zkratka: *h. o.* = hladký obvod, *p. o.* = perlovitý obvod, *s. o.* = sekaný obvod, *v. o.* = vroubkovaný obvod, *v.* = váha, *v. p.* = váha průměrná. Čísla v textu shodují se s čísly na tab. LXVIII.

³⁾ Srovnej *SD*. t. V. 119, kde byl chybně položen do doby pozdější, poněvadž opis na rubu od tohoto se liší a jiného denaru téhož typu nebylo po ruce.

Odchyłka v opise na ltu.

- a. *Lic.* †:†VATIEΓ·OD; D = B, T = Γ.
Rub jako 2. — *M* (2), v. gr. 1·23, 1·26.
 3. *Lic.* V h. o. levá ruka s křížkem v levém poli.
Opis začíná v levo uprostřed. †B.:OL·EILAVZ
Rub. Kříž, v jehož koutě 1. tři kuličky, v 2. tři
 eby z téhož bodu vycházející, v 3. kulička a v 4.
 oužek.
Opis. †PR·AGACI·VIT — *M*. (3), v. gr. 1·25,
 32, 1·38. — (*SD.* t. III. 65.)

Odchyłky v opisech.

- a. *Lic.* B·O·EΣΓAV·Z·D·
Rub. †A·P·V·S·P·Γ·A·D·D·† — *M*. (4), p. v. gr. 1·15.
 b. *Lic.* Λ·V·Γ·E·Γ·O·B·A·D·A·†
Rub. †D·V·Γ·O·V·D·P·V·G — *M*. (9), p. v. gr. 1·18.
 c. *Lic.* †:†:CSAVI·Γ·IOB
Rub. †:†TIVICAGAP — *M*. (2), v. gr. 1·25, 1·40.
 Tab. LXVIII.
 d. *Lic.* X·V·A·Γ·E·F·D·D·O; DD místo OB; O = D(ux).
Rub. †IT·A·D·D·A·P·V·C·I — *M*. (11); p. v. gr. 1·207. —
 (*Srov.* *SD.* III. 66.)
 e. *Lic.* †AV·T·IEI·D·D·O, viz *lic* 3 d, I = Γ, T = Γ
Rub jako 3 d. — *M*. (2), v. gr. 1·16, 1·21.
 4. *Lic.* V h. o. kříž, v jehož koutě 1. tři kuličky,
 2. tři hřeby z téhož bodu vycházející, v 3. kulička
 v 4. kroužek.
Opis bez křížku B·O·:Γ·:E·I·Γ·V·V·:Z·O·V; VV
 místo AV, O·V místo DV (bez X).
Rub. V h. o. pravá ruka s křížkem v pravém poli.
Opis. †A·P·A·S·:Γ·V·D·:; podobá se až na ně-
 které převrácené písmenky opisu na rubu 3 a. — *M* (7),
 v. gr. 1·216. — Tab. LXVIII.

Odchyłky v opisech.

- a. *Lic* jako 4.
Rub. X·D·A·L·G·Λ·P·R·V; zpět podobno opisu na
 rubu 4 s obráceným prvním Λ a posledním V. — *M*.
 (2); v. gr. 1·18, 1·25.
 b. *Lic* R·O·E·I·I·A·V·~D·, téměř jako 3 a.
Rub jako 4 a. — *M*. (2), v. gr. 1·35, 1·45.
 5. *Lic.* V h. o. pravá ruka mezi křížkem a kroužkem.
Opis. †BO·E·I·Γ·V·A·S
Rub. V h. o. kříž, v jehož koutě 1. tři hřeby
 téhož bodu vycházející, v 2. kulička, v 3. kroužek a
 4. tři kuličky.
Opis. †T·I·A·I·O·V·G·A·P·P. — *M*. (3), v. gr. 1·06, 1·19,
 13. — Tab. LXVIII.

Následují denary mincmistra Omerize.⁴⁾

6. *Lic.* V h. o. pravá ruka mezi ω — λ
Opis. X·DVX·BOLEILAVS·
Rub. Poprsí k levé straně obrácené, před ním
 křížek.
Opis začíná v levo pod křížkem dole. †V·I·O·A·C·A·P·P·
 I·I·R·E·M·O — *M*. (1), v. gr. 1·20.

Odchyłky v opisech a kde každý začíná.

- 6 a. *Lic.* †:Z·V·A·I·I·E·I·O·B·X·V·D, též bez · před X
Rub jako 6. — *M*. (7), p. v. gr. 1·35.
 6 b. *Lic* jako 6 a.
Rub. Začíná v pravo za hlavou. X·I·I·O·A·C·A·P·P·
 I·I·R·E·M·O — *M*. (4), p. v. gr. 1·33.
 6 c. *Lic* jako 6 a.
Rub. Začíná pod pravým ramenem. X·V·I·O·A·C·A·P·P·
 I·I·R·E·M·O (bez I.) — *M*. (2), v. gr. 1·28, 1·37.
 6 d. *Lic.* †·S·V·A·I·I·E·I·O·B·†·V·D (I·E místo E·I).
Rub. Začíná v levo u křížku. V·I·O·A·C·A·P·P·I·I·R·E·M·O·
M. (2), v. gr. 1·28, 1·39.
 6 e. *Lic.* Ruka pravá mezi ω — λ.
Opis. ·D·V·†·V·A·I·I·E·I·V·O
Rub. Poprsí s křížkem k pravé straně obrácené.
Opis začíná nad křížkem. X·O·M·I·I·E·I·O·B·I·I·
M (2), v. gr. 0·80, 0·91. — Tab. LXVIII.
Opisy na obou těchto denarech jsou mělké, málo
 znalé, tak že uvedené mohl jsem sestavit jen
 s obou. Ražba jest mdlá, provedení neumělé, ano na
 rubu hrubé. Kdežto na všech předcházejících dena-
 rech Omerizových obráceno jest poprsí k straně
 levé, jest u těchto dvou naopak. Z toho ze všeho,
 zvláště však z lehké váhy soudím, že jsou to sou-
 časně padělky.

6 f. *Lic.* V h. o. levá ruka mezi λ—ω (jako *SD.* t. IV. 80.)

Opis. X·~V·A·I·I·E·I·O·B·†·V·D

Rub. V h. o. poprsí s křížkem ku straně pravé.
Opis začíná v pravo u křížku. †·I·I·O·A·C·A·P·P·I·I·R·E·M·O
 — *E. H.*⁵⁾

b) Z mincovny vyšehradské; mincmistr NOC.

7. *Lic.* V h. o. kříž, v jehož 2. koutě jsou tři
 hřeby na oblouku a v každém z ostatních po kuličce.

Opis. †·A·P·I·I·E·I·O·B·†·V

Rub. Levá ruka mezi O—ω.

Opis. †·O·N·P·D·I·I·O·B·~I·A — *M*. (1), v. gr. 1·29. —
 (*SD.* t. V. 107.)

c) Z neznámých mincoven (z let 967—994).

⁴⁾ Viz *SD.* t. IV. 81—98.

⁵⁾ *E. H.* = Eduard Haisl, řídící celníků v Libici. Jehož
 děkuji za laskavé dovození, že jsem díky ty mohl prohlédnout.

Odchytky v opisech.

14a. *Lic* †VITC÷COLDD — *M.* (5), p. v. gr. 1.326.

14b. *Lic* †VITC÷CIOLDD — *M.* (1), v. gr. 1.27.

14c. *Lic* †VTTC÷C†OLDD†.

Rub. †BDMDIIMFCI — *M.* (2), v. gr. 1.12, 1.18. — *Tab.* LXVIII.

14d. *Lic* †VITC÷COL DE . .

Rub. jako 14c. — *M.* (2) v. gr. 1.22, 1.28.

14e. *Lic* †EAP†COMHIO

Rub. †VDECILM^ω — *M.* (1), v. gr. 1.33.

14f. *Lic* †C†IωJH†CVJ

Rub. †C†AΠOEDOMIEHV — *M.* (1), v. gr. 1.17. Poznááme, že opisy po obou stranách u 14e a 14f jsou nikoli snad porušené, nýbrž zcela ledabylé, aby se obvodky vůbec vyplnily. Přes to bylo ještě možná typograficky je reprodukovati, čehož u čísla následujícího nelze.

14g. Opisy po obou stranách jsou promíchány takovými značkami a přívěsky, že k seznání jich musím poukázati pouze k *Tab.* LXVIII. *M.* (6) p. v. gr. 1.30.

14h. *Lic* †VIIIΘI†CIIIΩ

Rub. †VII — ODEIOIIΞ, na jiném:

†VII — ODEIOII† — *M.* (2) v. gr. 0.90,

0.92. — *Tab.* LXVIII. — Tyto opisy upomínají na ony, které známy jsou s denarů současných tak zvaných »baltických«, t. j. slovanských, ačkoli obrazy po obou stranách vzaty jsou jediné s denarů českých, poněvadž t. č. takových na žádných jiných denarech nebylo. Berouce zřetel též k chabé, mdlé ražbě a lehké váze obou nemůžeme jinak než pokládati je za současné padělky.

15. *Lic*. Ve v. o. dva meče obrácené plekny k straně, kde se trochu rozcházejí; nad mečem hořejším aménko podoby L, a pod dolejšími tři tečky do trojelníku.

Opis. †DEO·BZ†VAVI†D — DVX, čteme-li

3 2 1 4 5 6 7 8

tatni dle podložených číslic, dostaneme BOEZ†LAVI, vněž když Ξ a B zamění svá místa.

Rub. V h. o. pták s pozdviženým křídlem obrácený straně levé.

Opis. začíná dole. †JHAΘMCVΛID†: *M.* (3), gr. 1.03, 1.16, 1.18. (*SD.* VI. 141.)

Odchytky v opise.

a. *Lic* †DEO·B†IVAVI — *E.* II.

16. *Lic*. V p. o. dva rovnoběžné, plekny k straně avé obrácené meče; nad hořejším znaménko se třemi prsky a pod dolejšími kulička.

Opis. †DEO·B†IVAVI: † jest nedodělaný kříž, první Ξ = B.

Rub. V h. o. pták obrácený k straně pravé, na hlavě má tři pířka, u nohou kuličky dvě a na těle jednu.

Opis. jako 15. — *M.* (2); v. gr. 1.01, 1.13. — (*Srov.* *SD.* VI. 142.)

Odchytky.

16a. *Lic*. V p. o. dva meče jako 16; nad hořejším podobné znaménko bez paprsků a pod dolejšími dvě kuličky.

Opis. začíná trochu v levo. †D=OΓ††CAVI
Rub. jako 16; pták má na hlavě dvě pířka. — *M.* (1), v. gr. 1.22. — *Tab.* LXVIII.

16b. *Lic* jako 16a.

Opis. začíná v levo uprostřed. †D=OII††.AVI
Rub. jako 16a.

Opis. †JHAΘMCVΛ/IO† — *M.* (1), v. gr. 1. *Tab.* LXVIII.

II. *Boleslav II. společně se svým synem Boleslavem (III.) a z neznámých mincoven (z let 994—999).*

Denary sem náležející nebyly od numismatických spisovatelů starších i mladších, domácích i cizích považovány za společné mince otce i syna, nýbrž zpravidla přidělovány byly Boleslavu I. (meče po obou stranách) nebo Boleslavu II. Teprv ve své práci (*SD.* str. 93) maje na zřeteli současné denary cizí, na nichž rovněž po obou stranách vyraženo totéž jméno otce i syna položil jsem je do času, kdy Boleslav II. raněn byl roku 994 mrtvicí přijal svého syna Boleslava za spoluvládce, jímž zůstal až do smrti svého otce (7. února 999). Do této doby kladu tedy denary, jichž opisy na lícu i rubu — nechť zřetelně neb zkomoleně — vyjadřují jméno BOLEZLAV. Poznáme však dále v nemalém počtu denary, které se k těmto sice hlásí svým typem, tedy svými obrazy na lícu i rubu, jichž opisy jsou však venkoncem dovolné a rozumnému výkladu nepřístupné. Tyto označuji »z neznámých mincoven«. A poněvadž takové denary nelze zařaditi jinam, nežli k těm, jež mají s nimi stejné obrazy, shledáme zde oba tyto druhy promíšené.

17. *Lic*. V h. o. okrouhlá hlava zpříma na třech po dvou rozražených paprscích má dlouhé »kníry« a na čele kuličku.

Opis. †BOΓMIGVΓC†

Rub. V h. o. kříž, v jehož koutě 1. tři hřeby z téhož bodu vycházející, v 2. kulička, v 3. kroužek a ve 4. tři kuličky.

Opis. začíná trochu v levo. †XAVDOLIEO†: B vynecháno. — *M.* (1), v. gr. 0.97. — *Tab.* LXVIII.

18. *Lic*. V h. o. menší hlava zpříma na třech po dvou rozražených paprscích.

Opis. $\times \Lambda \Delta \Sigma \Gamma \Gamma \Sigma \Gamma \Theta \times$. (= zpět 17 líc).

Rub. V h. o. levá ruka, u níž v pravo tři hřeby.

Opis začíná dole. $\dagger \Theta \Theta \Gamma \Sigma \Lambda \Gamma \Delta \Gamma \Theta \Theta$ — E. H. (SD. VI. 126.)

19. Líc. V h. o. kříž, v jehož třech koutech po kuličce a ve čtvrtém tři hřeby na obloučku.

Opis. $\dagger \cdot \Lambda \cdot \Sigma \cdot \Lambda \cdot \Gamma \cdot \Sigma \cdot \Gamma \cdot \Theta \cdot \times$

Rub. V h. o. levá ruka mezi $\Theta - \omega$

Opis začíná dole. $\dagger \Lambda \cdot \Sigma \cdot \Lambda \cdot \Gamma \cdot \Sigma \cdot \Gamma \cdot \Theta \cdot \times$; $\times = \Theta$ — M. (1), v. gr. 1·32. — (SD. V. 113.)

Odchytky v opisech.

19 a. Líc. $\dagger \Lambda \cdot \Sigma \cdot \Lambda \cdot \Gamma \cdot \Sigma \cdot \Gamma \cdot \Theta \cdot \times$; schází na konci Θ .

Rub. $\dagger \Lambda \cdot \Sigma \cdot \Lambda \cdot \Gamma \cdot \Sigma \cdot \Gamma \cdot \Theta \cdot \times$ — M. (2); v. gr. 1·40, 1·43.

19 b. Líc. $\dagger \Lambda \cdot \Sigma \cdot \Lambda \cdot \Gamma \cdot \Sigma \cdot \Gamma \cdot \Theta \cdot \times$; $\times = \Theta$

Rub. Opis začíná dole. $\dagger \Lambda \cdot \Sigma \cdot \Lambda \cdot \Gamma \cdot \Sigma \cdot \Gamma \cdot \Theta \cdot \times$; na počátku $\dagger \Lambda \cdot \Sigma = \times \text{VD}$ — M. (1), v. gr. 1·50. Tab. LXVIII.

Důležitý jest opis na rubu (vně zpět: BOLE-ZLAVDVX), poněvadž ve spojení se zkomoleným opisem na lícu vede nás k určení denarů následujícího č. 20, na nichž opisy po obou stranách jsou porušeny. (Srovnej SD. t. V. 115.)

20. Líc. V h. o. levá ruka mezi $\Theta - \omega$

Opis. $\dagger \Sigma \cdot \Lambda \cdot \Gamma \cdot \Sigma \cdot \Gamma \cdot \Theta \cdot \times$

Rub. V h. o. kříž, v jehož třech koutech po kuličce a ve čtvrtém tři hřeby na obloučku.

Opis. $\dagger \Sigma \cdot \Lambda \cdot \Gamma \cdot \Sigma \cdot \Gamma \cdot \Theta \cdot \times$ — M. (3), p. v. gr. 1·317. — (SD. t. V. 116.)

Odchytky v opisech.

20 a. Líc jako 20, končí ... $\dagger \times$:

Rub „ 20, „ ... $\dagger \times$: — M. (1), gr. 1·31.

20 b. Líc jako 20

Rub $\dagger \Sigma \cdot \Lambda \cdot \Gamma \cdot \Sigma \cdot \Gamma \cdot \Theta \cdot \times$ — M. (1), gr. 1·30.

20 c. Líc. Opis začíná dole. $\dagger \times \cdot \Sigma \cdot \Lambda \cdot \Gamma \cdot \Sigma \cdot \Gamma \cdot \Theta \cdot \times$

Rub. $\dagger \Sigma \cdot \Lambda \cdot \Gamma \cdot \Sigma \cdot \Gamma \cdot \Theta \cdot \times$ — M. (34), p. v. gr. 1·30. — (SD. t. V. 117.)

20 d. Líc. $\dagger \times \cdot \Sigma \cdot \Lambda \cdot \Gamma \cdot \Sigma \cdot \Gamma \cdot \Theta \cdot \times$

Rub. $\dagger \Sigma \cdot \Lambda \cdot \Gamma \cdot \Sigma \cdot \Gamma \cdot \Theta \cdot \times$ — M. (1), v. gr. 1·47.

20 e. Líc. V h. o. levá ruka mezi $\Theta - \omega$

Opis začíná dole. $\dagger \times \cdot \Sigma \cdot \Lambda \cdot \Gamma \cdot \Sigma \cdot \Gamma \cdot \Theta \cdot \times$

Rub jako 20 d. — M. (1), v. gr. 1·34. — Tab. LXVIII. Jak vykládám $\text{CO} \times \text{Z}$ a p. viz SD. str. 96.

20 f. Líc jako 20 c.

Rub. $\dagger \Sigma \cdot \Lambda \cdot \Gamma \cdot \Sigma \cdot \Gamma \cdot \Theta \cdot \times$ — M. (6), p. v. gr. 1·21.

20 g. Líc jako 20 c.

Rub. Písmenky v obvodu jsou promíchány takovými značkami a přívěsky, že jich typograficky reprodukovati nelze. — M. (2), v. gr. 1·25, 1·35. — Tab. LXVIII.

21. Líc. Ve v. o. dva rovnoběžně položené meče, každý pleknem k jiné straně obrácený.

Opis začíná trochu v pravo. $\dagger \Theta \Theta \Gamma \Sigma \Lambda \Gamma \Delta \Gamma \Theta \Theta$

Rub. Ve v. o. meč pleknem k pravé straně, nad ním křížek a pod ním dvě kuličky.

Opis. $\dagger \cdot \text{D} \cdot \text{OVTOV} \cdot \text{V} \cdot \dagger \cdot \text{D}$ — M. (1), v. gr. 1·08. — (Srovnej SD. t. VI. 121.)

22. Líc. V p. o. mezi dvěma křížky meč pleknem k pravé straně obrácený.

Opis začíná uprostřed v pravo. $\dagger \Sigma \cdot \Lambda \cdot \Gamma \cdot \Sigma \cdot \Gamma \cdot \Theta \cdot \times$

Rub. V p. o. meč pleknem v pravo mezi J a křížkem.

Opis. $\dagger \Theta \Theta \Gamma \Sigma \Lambda \Gamma \Delta \Gamma \Theta \Theta$ — M. (1), v. gr. 1·19. — (Srov. SD. t. VI. 122.)

Odchytky v opisech.

22 a. Líc. Začíná uprostřed v levo. $\dagger \text{VIEVNAEM}$

Rub. $\dagger \cdot \text{O} \cdot \dagger \cdot \text{OYH} \cdot \text{O} \cdot \text{AVE}$ — M. (2), v. gr. 1·10, 1·15 — Tab. LXVIII.

22 b. Líc. $\dagger \text{VICVN} \cdot \text{VA}$

Rub. $\dagger \text{DV} \cdot \dagger \cdot \text{VEV}$. — E. H. — (Srovnej SD. t. VI. 124.)

23. Líc. V h. o. pták v pravo obrácený s pozdviženým křídlem.

Opis (bez křížku) začíná dole. $\text{BOV} \cdot \text{AIC} \cdot \dagger \cdot \text{VVD}$

Rub jako líc 22 v h. obvodu.

Opis začíná trochu v levo. $\dagger \text{VBVO} \cdot \text{I} \cdot \text{D} \cdot \text{A}$ — M. (1), v. gr. 1·22; (srov. SD. VI. 125.) — Tab. LXVIII.

24. Líc. V h. o. levá ruka mezi $\Theta - \dagger$.

Opis. $\times \text{DVX} \cdot \text{BOV} \cdot \text{BZMVM}$

Rub. V h. o. levá ruka mezi $\dagger - \cdot$:

Opis. $\times \text{VDZ} \cdot \text{EO} \cdot \text{BPP} \cdot \text{ACO}$ — M. (16), p. v. gr. 1·42. — (SD. t. VI. 133.)

Na rubu čte se zkrácené jméno vévodovo od pravé ruky k levé ($\text{BOE} \cdot \text{ZDVX}$) a jméno mincovny ve směru opačném, což jak známo na českých denarech X. stol. není zvláštností. — Tyto 24 jsou střížku nestejného, neboť jeho průměr jest buď mm 21—23 nebo 17—20. Dle toho liší se větší druh od menšího i svou vahou a sice tak, že z 12 denarů větších váží průměrně každý gr. 1·455 a ze 4 menších gr. 1·33.

25. Líc. V h. o. levá ruka mezi $\text{I} - \ddot{\text{I}}$

Opis začíná trochu v levo. $\dagger \Sigma \cdot \Lambda \cdot \Gamma \cdot \Sigma \cdot \Gamma \cdot \Theta \cdot \times$

Rub. V h. o. kříž, v jehož jednom koutě tři hřeby z téhož bodu vycházející a v každém z ostatních po kuličce.

Opis. $\dagger \cdot \text{VOCIV} \cdot \text{AV} \cdot \dagger \cdot \text{OAC}$ — M. (1), v. gr. 1·24. — (SD. t. VI. 136.)

Odchytku v opise.

30 a. *Lic.* ΧΔΟΥΓΙΟΒΙΒΙ, jako 30 zpět.

Rub jako 30. — *M.* (2). v. gr. 1·29. 1·38. — *Tab. LXVIII.*

31. *Lic.* V h. o. ruka levá mezi perlovitým půlkruhem a křížkem.

Opis začíná dole. ∷Θ·ΠΟΗ·∷∕·†·Γ·†·Ι·Ο·Μ

Rub. V h. o. ruka pravá mezi † — ∷.

Opis začíná dole. ∷Λ·Υ·Υ·Α·Υ·Υ·Ο·Ο·Θ·Ι·Θ — *M.* (13), v. gr. 1·13 až 1·52, p. v. gr. 1·34. — *Tab. LXVIII.*

Tyto denary jsou dvojího strážku (jako 24); průměr větších jest 20 a menších 19 mm, čímž se vysvětlují i rozdíly ve váze. — (*SD.* t. VI. 144.)

III. Boleslav III. (999—1002, 1003.)

32. *Lic.* V p. o. kříž, v jehož 3. koutě tři hřeby na obloučku a v každém z ostatních po kuličce; při okraji zbytky obvodu zoubkovaného.

Opis z části otřený. ΧΛΗΓ·∷∷·Θ·Υ·Α

Rub. Kaplice, v níž Ο·Υ·Ο. Na kaplici ve trojhranné lomenici jest čtyřúhelník na delší přímkce.

Opis z části otřený. ∷∷·Α·Υ·Ι·Υ·Ι·Τ·Α — *M.* (1), v. gr. 1·20. — *Tab. LXVIII.*

Přes nedostatečné opisy připisují dosud neznámý denar ten Boleslavu III., poněvadž Ο·Υ·Ο v kaplici přichází v této době pouze na jeho denarech (*SD.* t. VII. 151, 152), mimo to čtyřúhelník pod lomenicí nemá na starších kusech vůbec páru, a zoubkovaný obvod při okraji zde též na jiných se vyskytuje.

IV. Soběslav.

33. *Lic* bez obvodu. Hlava zpřímá nahore do úhlu zahrocená, na němž bakulatý křížek.

Opis. Ι·Ο·Β·Ε·Ι·Υ·Α

Rub bez obvodu. Na čtverhranné kaplici bez písmen dvojnásobná lomenice s bakulátým křížkem spočívá na výstupcích (jako na denarech Oty—Adelhaidy); dole ∷†∷

Opis začíná dole v pravo. Β·Υ·Ι—Γ·Ι·Α — *M.* (1), v. gr. 1·17. (*SD.* t. VIII. 191.)

34. *Lic.* V h. o. levá ruka, na níž leží krátký meč obrácený pleknem k straně pravé a sice tak, že palec jej k ruce přidržuje.

Opis. †·Σ·Ο·Β·Ε·†·Σ·Υ·Α

Rub. V h. o. pták v pravém koutě skrčený sbývá hlavu až k noze v levém poli.

Opis začíná dole. †·Ρ·Ο·∷·Τ·Υ·Ρ·Ρ·Λ·Ε·Ρ — *M.* (1), v. gr. 1·19. — *Tab. LXV.II.*

Denarů, na jichž lícu vyraženo prosté ZOBELAV bez dodatku jakéhokoli, popsal jsem už jinde šest a vyobrazil z nich čtyři.⁶⁾ K těmto řadí se denar 34, jehož obraz na lícu jest nový, nikoli však na rubu „skrčený pták“, který s hlavou buď v pravém nebo levém poli k noze schýlenou vyskytl se na menších denarech č. obolech už několikrát. Jeden z nich (*SD.* t. VII. 147) má na druhé straně kaplici s Ο·Ν·Ο, všechny ostatní „ruku“ mezi dvěma kroužky; avšak opisy na všech skládají se z ledabylych písmen a značek, jimiž se obvod pouze vyplňuje. Nemá tedy denar 34 s těmito oboly nic jiného společného nežli obraz „skrčený pták“, nad všechny však vyniká zřetelným opisem ZOBELAV na lícu, tak že prozrazuje příslušnost všech těchto mincí do stejné dosud neurčené doby jakéhos Soběslava.

Tato záhada se ještě rozšiřuje a stává spletitější, věnujeme-li pozornost opisu na rubu 34 a srovnáme-li jej s rubním opisy na denarech jiných zde v poznámce⁶⁾ uvedených. Na denaru 34 čteme:

†·Ρ·Ο·∷·Τ·Υ·Ρ·Ρ·Λ·Ε·Ρ

Na jiném (*SD.* č. 550): ∷·Ε·Ο·Σ·Τ·Υ·Η·Φ·Α·Ξ·Ρ, a sice kolem obrazu „ruka“ mezi θ—θ; na lícu jest pták s pozdviženým křídlem, obrácený k pravé straně.

Na několika (*SD.* č. 357, 358 a 359) čteme:

†·Ξ·Ρ·Ε·Ρ·Α·Υ·Υ·Τ·∷·Ο·Θ·Ε kolem obrazu „ruka“ buď mezi θ—θ nebo ρ—θ; na lícu jest poprsí s křížkem k levé straně.

Pak ještě čteme (*SD.* č. 539): †·Θ·Ε·Ρ·Α·Υ·Υ·Τ·∷·Ο·Θ·Ε kolem poprsí s křížkem k levé straně obráceného, kdežto na lícu kolem ruky mezi θ—θ zřetelně vyraženo: Δ·Υ·Χ·Β·Ο·Γ·Ε·Ι·Γ·Α·Υ·Σ

Ačkoli se některá písmena v těchto rubních opisech od sebe odlišují, přece jen -- nechť jsou tyto vyraženy správně nebo zpět — z nich poznáváme, že se jimi vyjádřiti zamýšlelo totéž, co?, dosud známo není.

Tím jsem sestavil a vypsál obrazy i opisy na všech dosud známých denarech s prostým jménem ZOBELAV s dobrým úmyslem a přáním, aby se podařilo rubaři 34 opis náležitě vysvětliti. O jiných denarech, na nichž v opise vedle ZOBELAV nacházejí se ještě písmena jiná (*SD.* č. 541 až 549), se zde nezmiňuji.

V. Denary řezenské.

Jindřich II. Pokojný,

[když po druhé přišel k vládě (985—995)].

Tyto denary mají vesměs na lícu kříž v celém poli, jehož jeden kout jest prázdný; v ostatních koutech

⁶⁾ *SD.* č. 536 (t. VIII. 182), č. 537 (t. VIII. 183), č. 538, 540, 550 (t. VIII. 190) a 551 (t. VIII. 191 = hořejšímu 33).

lou za sebou kulička, kroužek, kulička. V obvodu
řed jménem vévody jest vždy tečka (nikoli křížek jako
našich), a kříž v celém poli točí se pod ní tak, že
kout jest buď prázdny nebo vyplněný, a ostatní vý-
ně v uvedené posloupnosti jdou za sebou. Polohu
že a jeho výplní dále neuvádím, nýbrž pouhé opisy.
a rubu jest na všech kaplice, v níž se nacházejí roz-
ná písmena, která — jak známo — na denarech šváb-
ých a bavorských pokládána jsou za uncialky minc-
istrů.

1. *Líc* ·HEIMRICVSDV×

Rub. V kaplici ELLIN

Opis. REGIN·ACIVITΛΛ — *M* (1), v. gr. 1·44.⁷⁾

2. *Líc* ·HENRICV~DV×

Rub. V kaplici ΛIC

Opis. RCMICIVITΛΛ⁸⁾ — *E. H.* (1), v. gr. 1·56.

Odchyška v opise.

3. *Líc* ·HEINRV·ADV †

Rub a opis jako 2.⁹⁾ — *E. H.* (1), v. gr. 1·69.

3. *Líc* jako 2.

Rub. V kaplici GVAL

Opis. RIEGINACIVIT·AS· — *E. H.* (2), v. gr. 1·70.¹⁰⁾

4. *Líc* ·HCNCIV~V †

Rub. V kaplici MAO

Opis. ΠΙΙ : CILIIIΛΛ¹¹⁾ — *E. H.* (1), v. gr. 1·69

Ty a takové denary byly v nálezů ostroměřském
i konec budiž ještě stručně povědino, v jakém časo-
m poměru jsou tyto denary nálezů ostroměřského
dosud známým českým denarům X. stol. vůbec. Zde
byl žádný denar Boleslava I., jichž jsem svého času

⁷⁾ H. Dannenberg, Die deutschen Münzen der Saechsischen
i Fraenkischen Kaiserzeit; tab. XLVII, 1069 c.

⁸⁾ Tamtéž tab. XLVII, 1069 g. — (1 v Ostroměři.)

⁹⁾ Tamtéž k tab. XLVII, 1069 g jako nový variant.

¹⁰⁾ Tamtéž tab. XLVII, 1069 d.

¹¹⁾ Tamtéž k tab. XLVII, 1069 f jako nový variant.

popsal a dleem vyobrazil 87 kusů (*SD.* str. 40—53,
tab. I. a II. č. 1—37.) Rovněž zde scházely všechny
denary Boleslava II. z první doby jeho panování, ze-
jmena ony s kaplicí, v níž vyraženo několik písmen
(typu bavorského), jichž jsem popsals, po případě vy-
obrazil 77 kusů. (*SD.* str. 54—66, t. II. a III, č. 38
až 62.) Teprv téhož vévody denar s rukou, u níž křížek
(*SD.* t. III. 63) vyskytl se tam jako as nejstarší. Bě-
řeme-li pak náležitý zřetel ke všem ostatním denarům
ostroměřským stopujíce jich posloupnost časovou při-
cházíme k určitému úsudku, že denar Boleslava III.
jest nejmladší a spolu jediný. Poněvadž tento vévoda
dosedl na trůn v únoru r. 999, nechybíme as, položíme-li
zakopání pokladu ostroměřského do téhož roku. Neboť
scházely zde všechny jiné jeho denary, jichž známe
pěknou řadu, o nichž tedy můžeme předpokládati, že
r. 999 ještě raženy nebyly. (*SD.* str. 107—115.¹²⁾)

Dle tohoto vylíčení dostalo se tedy z nálezů ostro-
měřského do musejní sbírky numismatické

Boleslava II. denarů . . .	145
Boleslava II. a III. denarů .	163
Boleslava III. denar	1
Soběslava denary	2
Řezenský denar	1
úhrnem	312 kusů.

Nádobka, v níž poklad uložen (zředu vyobrazená),
jest dobře vypálená a 11 cm vysoká. Pod okrajem vzhůru
vyvaleným průměru 7 cm zúžuje se v hrdélku na 5·5 cm
a dále rozšiřuje do největší baňatosti průměru 13 cm,
načež se sklání k dýnku 7 cm širokému. V hořejší části
ozdobena jest mělkými ryhami, pod nimiž úzký, vlnitý
ornament a dále opět pas mělkých ryh; na dýnku zna-
ménka není.

¹²⁾ Díky vzdány buďtež p. prof. Dru J. L. Píčoví, který
nález ten pro sbírku musejní získal, jakož i pp. J. Moravcovi,
řídícímu školy ostroměřské a Fr. Pokornému, účetnímu záložny
v Hořicích, kteří týž účel horlivě fedrovali.

Zbytky románského chrámu objevené na Vyšehradě.

Napsal Dr. B. Matějka. (Tab. LXIX.—LXXII.)

Na základě laskavého svolení vysokodůstojné král.
legiátní kapitoly sv. apoštolů Petra a Pavla na Vyše-
radě podniklo Museum království Českého ke konci
síce října, v listopadu a prosinci r. 1903 podrobné
obadání míst, kdež před lety v zahradě při kapi-
ní residenci zvané starým děkanstvím (č. 14.),

v sousedství románské kaple sv. Vavřince nalezeno
bylo několik dlaždic chovaných nyní v Museu král.
hl. města Prahy (viz zprávu Lüssnerovu v Mitthei-
lungen der Central-Commission, 1884, str. CLV. a
Koulovy Příspěvky k historii hrncířství, 1888).

O tento podnik, jímž české dějiny umění oboha-

ceny byly o dříve neznámý, důležitý pomník románského stavitelství, získal si velikou zásluhu vysokodůstojný pan kanovník Josef Farský, jenž milovníky českých památek uměleckých co nejhorlivěji zval a nabádal k prozkoumání starobylého svého sídla; za příkladnou ochotu a účinnou podporu buďtež mu zde vysloveny největší díky. Před delším časem již sdělil vd. panu kanovníku pan stav. rada Ant. Wiehl, že stávající kaple sv. Vavřince je bezpochyby částí většího kostela. Když pisatel těchto řádků, byv p. P. Billianovou laskavě upozorněn na ochotu pana kanovníka Farského, residenci téhož navštívil a za jeho laskavého průvodu místo ohledal, zjistil též, jak ovšem každý, kdo románskými stavbami v Čechách se podrobněji zabýval, že stávající kaple sv. Vavřince, sklepení pod ní se nalézající a aspoň nejbližší sklepy s ním spojené jsou částí větší stavby románské, která zabírala i sousední místa v zahradě, kdež kdysi dlaždice nalezeny byly. V tomto svém mínění dotvrzen byl i současným sdělením vd. p. kanovníka, že p. stav. rada Ant. Wiehl první již před delší dobou svrchupsanou domněnku vyslovil; naznačil pak sám místo, kde druhá a bezpochyby třetí apsida (v zahradě sousední residence) nalezena bude, (teprve později, když práce již byly pokročily, zvěděl, že prozkoumání tohoto místa na podnět p. stav. rady Ant. Wiehla též podniknuto býti mělo).

Hned první zakopnutí vedlo na správnou stopu; během málo dní bylo základní zdivo kostela se značnými zbytky dlažby potud odkryto, pokud bylo třeba ke zjištění celé dispozice. Přesné vyměření převzala a provedla sl. soupisná kommise král. hl. města Prahy.

Ukázalo se, že v místech těch stávala trojlodní basilika s obdélníkovým kněžištěm a polokruhovou hlavní apsidou, jakož i s dvěma pobočnými kaplemi, jež po obou stranách středního čtverce po způsobu příčné čili křížové lodi nad šířku podélních lodí vystupovaly a každá menší apsidou zakončeny byly; věž nalezena nebyla. Celková dispozice dodržuje tedy přibližně křížový tvar vázaného systému, to jest na každý z obou velikých čtverců hlavní lodi připadají dva malé čtverce v každé z obou lodí bočních. Ze čtyř pilířů z každé strany jsou první tři, oddělující postranici od středu a souhlasny s nimi polopilíř při západní zdi velmi jednoduchého obdélníkového základu s pravoúhlým výstupkem do lodi postranní, na jejíž protější straně stejně široký výstupek příporcovitý svědčí tomu, že postranní loď v těchto místech přepásána byla polokruhovitými pasy; pod dlažbou objevené pasy vzpříčně tímž směrem od pilířů k příporám vnější zdi jdoucí svědčí, že staviteli nutnost bezpečného zpevnění základů za příčinou tlaku klenby již dobře známa byla. Dle

toho souditi lze, že postranní lodě byly klenuty; střední loď však podle nedostatku jakéhokoli členění pilířů na této straně byla bezpochyby dřevěným stropem kryta, jak tomu ostatně při všech starších románských basilikách českých bylo. Dvojice obou čtvrtých pilířů při křížení se hlavní a příčné lodi byla mohutnější, ale též velmi prostě profilována; severní je jako nároží stávající kaple sv. Vavřince pozměněn, odkryté základy jižního objevily však původní jeho tvar. Z obdélníkového základu vystupuje směrem k hlavní lodi pravoúhlý výstup, k, na němž zajisté spočíval hlavní, příčný oblouk polokruhový; na stranách do bočních lodí a do kaple (příčné lodi) je tento pilíř obohacen o pravoúhlé výstupky koutní. Podobné výstupky vyskytují se i v ostatních koutech obou bočních kaplí a svědčí tomu, že z jejich ržků vystupovaly ostré hrany původního klenutí křížového; že střední obdélník a kněžiště též takovým klenutím opatřeny byly, není sice přímo dokázáno, ale dle analogie soustavy románské nepochybně. Dlažba, pokud se zjistiti dala v hlavní a jižní lodi, probíhala až po kněžiště v jediné rovině, s níž souhlasila patrně i původní výška dlažby v severní lodi, nyní o 42 cm. snížená. Kněžiště bylo bezpochyby o dva schody (dohromady asi o 32 cm.) vyvýšeno; objeveny byly totiž při něm v sousedství zachovalé kaple dva schody (15 a 16 cm. vys.), jejichž položení i materiál (červenavý, hrubozrnný pískovec podobný zbytkům schodů na západní kůr kostela sv. Jiří na hradě a jiných památek románských v okolí Prahy) nepřipouští pochybnosti o jejich původnosti. Sesílení základní zdi na jižní straně kněžiště bylo 8 cm. pod rovinou dlažby v hlavní lodi položeno, což dokazuje, že základy tu i tam do stejné roviny položeny byly, počítáme-li na tloušťku dlažby 3—4 cm. a zbytek na spodek. Kopáním až pod základ v jihozápadním koutě kněžiště zjištěno pak bylo, že pod východním kůrem tohoto kostela se nenalézala žádná krypta, jinak v starších románských basilikách obvyklá. Také po věži marně hledáno; prozkoumána byla plocha před západním průčelím, kdež na jižním rohu kostela se objevila zeď poněkud šikmým směrem na západ pokračující, avšak jiného složení a slabší než kostelní zdi (430 cm. dl. a 73 cm. silná). K jižní podélné straně kostela věž nepřiléhala, jak kopáním zjištěno; ostatně zde dle původního rozvrhu organicky připojena býti nemohla, ježto tu jako na severní straně zeď kostelní probíhala bez přerušení. Možnost menší věže nad středem kostela není při poměrně neveliké mohutnosti pilířů a zdi v těchto místech ani naprosto vyloučena ani přímo doložena (analogie Prosek).

Část původního kostela je podnes znatelná v nynější stavbě kapitolního domu, hlavně celá severní

kaple, rozdělená vložkou klenbou na bořejší sv. Vavřince a spodní sklepení; hlavní zdivo místy obnovené, je do značné výše původním, též idě, ač právě tato utrpěla mnoho pobouráním a jšími správkami (cihlami), jak se ukázalo při okle- omítky, jež soupisná kommise městská k pod- p. arch. Jana Heraina pořídila. Také severní a strana kaplového čtverce doznaly během časů vných změn probouráním a zazdíváním (nynějš- jíci oblouk na severní straně je cihlový). Zevní, západní nároží této kaple osekáno bylo šikm- slem lepšího dosažení místa pro chodbu tuto pro- cí. Jelikož nebylo možno zbaviti všechny tyto novější obezdívky a omítky, nedalo se s naprostou ou zjistiti, zdali v těchto místech kostel, jak se již původně souvisel se sousedními budovami, až se zachovaly zprávy historické, a zdali snad — tak pravdě se naprosto nepodobá — severní kaple- vodně klenbou přepažena byla na spodní a ho- místnost. Hořejší klenutí křížové s konchou zdá chovávat rozměry a tvar původní klenby (snad ku). Původním zdívem románským je též se- zed kostelní, nyní sklepní, kde dvě pravouhlé ky souhlasí s objevenými v jižní lodi. Severní pilířů zmizela až na hlavní při kapli sv. Vavřince: zed obydelné budovy postavena právě těsně vedle í pilíře k jižní jejich straně. Stávající části jsou ny všech detailů výzdobných.

Živo v zasypaných částech zachovalo se na rž- místech do různé výše; z jižní apsidy zbyly čtyři kamene do výše 35 cm., z jižní zdi při apsidě asi 10 vrstev do výše 80 cm., v boční lodi zdivo o výše 70 cm., při jižním rohu průčelním 75 cm. lažbou. Ozdobné části architektonické nalezeny na jižní straně kostela a sice na zevní stěně lodi dvě liseny a na stěně příčné lodi jedna li- jež zdály se vycházeti z prostého trnože; jsou é, pravouhlé, 31 cm. široké a vystupují na 8 cm. bně jako trnož, jehož výši nebylo lze zjistiti), z rov- zdi; korrespondovaly s nárožními výstupky stejné jejichž šířka jen při příčné lodi na 97 cm. zjistit- la. Původně přecházely zajisté v obvyklé oblouč- podřímsí. Jiných ozdobných detailů, zvlášt lisen vnějšku severní a jižní apsidy a jejich nároží- vých profilů na pilířích a při rámování portálu- ytého ovšem jen na vnitřní straně chrámové, je- zevní je obezděna) a jakýchkoli stop profilování něho kamene nebylo nalezeno; podobně také pra- ch stop pozdějších oprav z doby gotické (zevní kněžiště nebyly ohledány).

Matériál, z něhož kostel stavěn byl, jest opuka íá v nevelikých plotnách, přitesávaných pro lícní

stranu stěn do pravých úhlů a vrstvená do řádek po známém způsobu starších románských staveb ve střed- ních Čechách.

Hlavní rozměry celé stavby udány jsou podrobně v přiloženém půdorysu (tab. LXIX.) Velikostí blížil se nejvíce kostelu v Proseku a náležel tedy k menším ba- silikám českým; zbudován byl dle plánu celkem velice pravidelně, ač nápadné difference, jako při většině ro- mánských staveb i zde se vyskytují; tak liší se obě jinak symmetrické boční kaple šířkou, zachovalá se- verní je o 26 cm. užší než zmizelá jižní; ještě více pře- kvapuje, že se různá vzdálenost přípor v lodích boč- ních, jež obnáší v severní lodi dvakrát o 19 cm. méně než v jižní lodi, čímž povsati musila nesnadno vysvět- litelná difference korrespondujících pilířů středních.

Typem svým zaujímá objevený kostel mezi českými stavbami chrámovými velice důležité místo. Nejnápad- nější jeho zvláštností jest vyznačení příčné čili kří- žové lodi, která spolu s vnitřními příporkami a ze- vními lisunami sloužiti může za poměrně spolehlivé voditko při datování celé stavby. Motiv příčné lodi je v románském slohu prastarým a vyskytuje se již ku konci 10. a poč. 11. stol. zvláště v Sasku v úpravě s dvěma bočními apsidami, tedy aspoň půdorysem při- bližně podobný. V Čechách není příčných lodí při stav- bách staršího rázu, jakými jsou chrámy sv. Jiří na hradě Pražském, v Staré Boleslavi, na Ostrově a na Proseku; ovšem i později schází jako v Tismicích. Prvním příkladem byla by Spitihněvem II. r. 1060 za- počatá stavba chrámu svatovítského, kde vedle dvou kůrů byly snad též dvě příčné lodě, pak-li se osvědčí domněnka Dr. Ant. Podlahy, vyslovená v Památkách Archaeologických (díl XX. str. 378.), což ukáží asi další nálezy při odstranění prozatímní západní zdi chrámové. V pokročilejším slohu románském jsou příčné lodě i v Čechách obvyklé; ba půdorys cisterciáckého chrámu v Plasích, jak jej kreslí B. Grueber (Die Kunst des Mittelalters in Böhmen I. 24) shoduje se svou příčnou lodí a 3 apsidami dokonce velice nápadně s půdorysem na Vyšehradě objeveným. Grueber tu ovšem velice dů- ležitou část, totiž obě boční apsidy přikreslil sám, aniž by udal, zda-li jeho rekonstrukce se opírá o doklady naprosto spolehlivé. Neuwirth (Geschichte der christli- chen Kunst in Böhmen, str. 101.) to však rozhodně po- pírá, prohlašuje půdorysové linie obou východních kaplí po stranách kůru plasského i s jejich rovným zakon- čením bez apsid za původní. M. Lehner (v Methodu XXI. str. 78.) kreslí na půdorysu chrámu plasského východní strany příčné lodi rovně zakončené, dokládá však v textu též, že tato úprava pravouhlá bez apsidy povstala pozdějším rozšířením příčné lodi a nahraze- ním bývalých apsid rovnou zdí. Nemožnou by úprava

příčné lodi s 2 apsidami v tu dobu nebyla, jak svědčí analogický půdorys benediktinského chrámu sv. Pavla v Korutanech z 2. pol. 12. stol. Také stav. rada A. Wiehl dovolával se nápadné podoby p'asského půdorysu se základy zde objevenými. Kdyby tomu tak bylo, o čemž však auctor, jenž neměl příležitost věc v Plasích na místě vyšetřiti, pochybuje, znamenala by stavba plasického chrámu (zal. 1145) asi druhou hranici období, v němž vyšehradský tento kostel vzniknouti mohl.

Období takovému neodporují ostatní známky. Ploché a prosté pravoúhlé příspory pro klenbové pasy vyskytují se sice již v zadní části krypty staroboleslavské ze středu 11. stol.; avšak dělení zevních stěn lisenami je spíše mladší; doloženo je v Čechách kostelíkem sv. Jana na Brodě, jež vysvětil biskup Heřman (1099—1122); zde liseny měly tvar sloupkovitý s hlavicemi; ploché pravoúhlé jsou pak po celé 12. stol. obvyklé.

Jelikož na zbytcích zdiva chrámového nebylo nalezeno žádných známek, které by opravňovaly vřaditi stavbu tu do posledního období pozdního slohu románského, zdá se býti nejsprávnějším přičísti ji období předcházejícímu, od konce 11. do poč. 2. pol. 12. stol. Jest známo, že Vyšehrad přízní knížete Vratislava II. (1061—1092) a Soběslava I. (1125—1140) došel nového znamenitého rozkvětu, jehož plodem, byť i snad poněkud pozdějším, tento kostel jest. Nelze konečně nepovšimnouti si, že také dlažbu v kostele objevenou vřaditi sluší do téhož období od konce 11. stol. až do 2. pol. 12. stol.

Původní dlažba, která vnitř chrámových zdí objevena byla, seznała částečně již za starých dob valného poškození ošapáním a drobením se; místy, jako na rozhraní příčné lodi s kněžištěm, v kněžišti, pokud tu kopáno bylo podél jižní jeho stěny, pak v celé jižní kapli byla buď úplně anebo až na malé zbytky vytrhána již dříve. V malé, odkryté části středního čtverce nalezena skupinka dlaždiček opatřených černým polevem, v jižní lodi pak souvislá plocha nepolévaných. Čtvero druhů šestihranných dlažek figurálně zdobených seskupeno střídavě s hladkými trojhrany ve veliký vzorec hvězdový (viz tab.); střídání však nebylo vždy pravidelně dodržováno. Rozhraní mezi pilíři a kraje u zdí vyznačeny byly řadou čtverhranných dlažek lineárně ornamentovaných. Jinak ležely podél pilířového výstupku mezi kněžištěm a jižní apsidou zlomky dlaždic, o nichž těžko bylo rozhodnouti, jsou-li úplně současnými nebo pozdější správou; konečně také v násypu nalezeny roztroušené zlomky jiné. Dlaždice jsou z hlíny pískem promíšené do červena páleny; některé, zvláště polévané hladké trojhranky a obdélníkové s rozvilino-

vými pásy jsou z bělejší, křídové hlíny. Jakost jejich co do pevnosti je velice nestejná.

Celkem nalezeny tyto druhy:

1. Šestihranné (o stranách 11 cm. dl. a celkové šířky 22—23 cm., 3·5—4 cm. silné) s korunovaným poprsím držícím kopí a obráceným nápisem NERO, opatřené černým polevem i nepolévané. Typ tento je z celé řady nejzajímavější a nejdůležitější, jelikož umožňuje dosti přesné datování; reliefní jeho obrazec připomíná totiž, jak již Moric Lüssner poznamenal (l. c.) nápadně obrazce na denárech českých knížat a sice, jak prof. J. L. Píč upozornil, zvláště počínaje Vratislavem II. Jak celkový obrys poprsí s kopím tak zvláštní tvar korunky před tou dobou na českých denárech se nevyskytuje; udržuje se pak až do doby Vladislava II., kdež kopí bývá nahrazeno žezlem. Velice pravděpodobnou je proto domněnka, že těmito dlaždicím sloužily české denárky z konce 11. nebo ze středu 12. stol. jako vzor. S tímto vročením souhlasila by do jisté míry i veliká přibuzenost korunky na dlaždici s korunkami vyskytujícími se v kodexu vyšehradském, který jak známo pochází z dob Vratislavových. Třeba tu ovšem připomenouti, co Dr. R. Forrer ve svém velikém díle o dlaždicích (Fliessen-Keramik, 1900, str. 61) praví: Teprve ve 12. stol., kdy také ve Francii tento druh keramiky se počíná, má Německo jisté doklady, že tenkrát toto umění také zde (v Německu) se ujalo; a není snad bez významu, že nejprv Elsassko s Francií sousedící řadu nálezu zahajuje.

2. Šestihranné (téže velikosti) s obludou, nesprávně ochechulí zvanou, podobnou okřídlenému kentauru nebo sfinxu, s lidskou hlavou, dvěma rukama a okřídleným zvířecím tělem na dvou nohách, v pravo krácející; nepolévané i černě polévané.

3. Šestihranné (téže velikosti) s nohem v levo krácejícím, s orlí hlavou a okřídleným čtvernohým tělem s drápy, nepolévané i polévané černě.

4. Šestihranné (téže velikosti) s čtvernohou obludou lvu nebo psu podobnou, v pravo krácející, nepolévané i černě polévané.

5. Čtverhranné (18·5 × 18·5 cm.) s reliefní ozdobou ornamentální, nepolévané i černě polévané (z těchto jen zlomky).

6. Trojhrany (strany 10·5 cm. dlouhé) hladké bez ozdob, polévané černě i bez polevu.

7. Zlomky obdélníkové dlažky (11·5 cm. šir.) s vrchní částí lidské hlavy, z níž vychází rozvilina, černě polévaný.

8. Zlomky trojhranů větších (pravoúhlé, na dvou stranách 22 cm. dl. a v základně asi 32 cm. dl.) s reliefní sedmilistou palmetou, černě polévané.

9. Zlomek trojhranného robu dlažky s páskovou výzdobou reliefní, černě polévaný.

10. Zlomky obdélníkových dlaždic (asi 9·5 cm. šir.) s románskou rozvilinou reliefní, černě polévané.

11. Zlomek obdélníkové dlažky (11 cm. šir.) s rozvilinou reliefní, černě polévaný.

12. Zlomek čtverhranné nebo obdélníkové dlažky (1·5 cm. šir.) s propletanou páskou a tečkou, reliefní, černě polévaný.

13. Zlomky šestihranných dlažek (asi 15 cm. šir.) boky vydutými, reliefní hvězdici židovskou a rosetou prostřed, černě polévané.

14. Dlaždice obdélná (13 cm. dl. a 8·5 cm. šir.) dvěma užšími stranami oble vypouklými a dvěma širšími stranami vydutými, hladká, černě polévaná.

15. Zlomky čtverhranných, gotických, s vtlačeným vyříslovaným listem dubovým a nárožními rosettami.

* * *

Důležitou otázkou pro místopis staroslavného Vyšehradu je zajisté zjištění původního zasvěcení tohoto chrámu. Jedna ze zpráv v Tomkových Základech sta-

vého místopisu Pražského (V. 183 a 184) zve zbytek podnes stávající již r. 1369 kaplí sv. Vavřince v domě děkanském, čímž dokázáno, že již tenkrát kostel po-bořen byl; že by však celý kostel původně sv. Vavřinci zasvěcen byl, není ničím dokázáno. Naopak jmenuje se v jiné zprávě z r. 1328 (l. c.) kaple sv. Vavřince v tak úzkém spojení s kaplí sv. Klimenta, že prof. Fr. Vacek na základě pečlivého srovnání dalších zpráv ve své přednášce o starém místopisu Vyšehradu dne 7. pros. 1903 v král. české společnosti nauk vyslovil domněnku, že objevené základy jsou zbytky původního kostela sv. Klimenta, zbudovaného v 2. pol. 11. stol. (poněkud jinak v Katolických listech ze dne 4. listopadu 1903). Otázku tu, jejíž rozluštění není úkolem této stati, pro atím ovšem nelze považovati za rozhodnutou.

Zbývá ještě poznamenati, že značná část stavby zůstala netknuta na svém místě ležeti, jelikož téměř celá střední loď a většina středního čtverce nebyly propokány (plocha přiléhající přímo k jižní straně domu kapitulního po celé jeho délce, v šířce 3 m. na jih); právě v těchto místech očekávati lze s jistotou další nález dlaždic, zvláště polévaných. Také odkryté zbytky zdíva opět zasypané zůstaly ovšem ve svém bývalém stavu.

Předhistorické nálezy v severovýchodních Čechách.

I.

V samém středu rozsáhlé obce *Svobodných Dvorů* nacházejí se těsně vedle sebe dvě cihelny založené ve žlutnicových vrstvách po východním boku návrší Přímského (309 met. n. m.) vzhůru se táhnoucích.

Jižnější z obou cihelen náleží p. Morávkovi-Tvrzkému a proslula před několika lety nálezem neúplně ostry mamutí spolu se třemi kamennými nástroji (nyní histor. museu Královéhradeckém), kdežto v severnější cihelně p. Komárkovi patřící nalezeno bylo veliké množství kostí zvířat t. z. diluvialních beze všech stop správnosti rukou lidskou, které p. K. taktéž museu Hradeckému darovány byly.

Kostra mamutí a kosti z cihelny p. Komárkovy byly nalezeny za poměrů velice rozdílných, pocházejíce zřejmě z jiné obou vrstev žlutkových zde se vyskytujících. V západním pozadí hlinoviště při cihelně p. Morávkově a v jihozápadním koutě hlinoviště p. Komárkova, které zasahuje do úbočí vrchu Přímského o 140 roků dále než hlinoviště p. Morávka, leží nad spodní mladší žlutkou (3 metry mocnou a obsahující veliké množství cicvářů) vrstva žlutky světlejší (i s ornici nad ní asi 3·40 m.) oddělené od žlutky spodní pouze 0 cm. mocnou vrstvou slínovité hlíny naplavené; také

v severní části hlinoviště cihelny společenské (firmy Čerych a spol.) ležící od cihelen Morávkovy a Komárkovy dále k jihozápadu nachází se tato vrstva spodní (ovšem jen 1·8 m. mocná).

Býval tedy na místě hlinoviště cihelny Morávkovy, cihelny Komárkovy i cihelny společ. nízký pahorek neb břeh utvořený ze spodní žlutky uložené na štěrku glaciálním a sice v době, kdy kolem paty návrší a na něm samém počaly ukládati se návěje žlutnice mladší. Na břeh ten dostavovali se lovci číhající zde na zvěř, která přicházela napájeti se k rozsáhlému močálu, tenkrát celou nížinu kolem dnešního Hradce Králové pokrývajícím.

V žlutnici starší vyskytuje se v obou cihelnách neobyčejné množství kostí *za čerstva tmavošedých, z velké části tvrdými cicvárovitými nálepkami pokrytých, které po vyschnutí se drobí, a jen napuštěny vodou klibovou déle udržeti se dají.* Kostí, jaké vyskytují se ve žlutnici svrchní a to nehledíme-li ke kostře mamutí, v množství velmi skrovném, jsou *žluté, bez povlaku vápenitého, na povrchu od kořínků rostlinných rozežrané, za čerstva měkké, po vyschnutí tvrdé a pevné, ač rády podle lít se loupají.* Asi na 70 cm. pod mezivrstvou, na které ležela na slabounké vrstvičce štěrku kostra mamutí, vložen jest do žlutnice dolejší pruh asi 70 cm. mocný, obsa-

Obr. 1. Z cihelny p. Morávka na Svob. Dvorech.

hující (ve střední části své u velikém množství) drobné ulity hlemýždů pozemních: *Succinea oblonga* a *Pupa muscorum*, které na jiných místech (v cihelnách Stěžerských, Předměřské, Smiřické a Hořnické) svrchní žlutku charakterisují.¹⁾ Ve strhaných částech svrchní žlutky (obr. 1.) nalezl jsem při a po lonském kopání dva pazourkové nože a dva kusy kosti rukou lidskou obděláné. Z obou nožů jest jeden špičatý, 46 mm dlouhý, poněkud méně patinovaný, druhý jest prohnutý, široký (22 mm.) a dosti dlouhý (63 mm.); tento jest úplně bílý a shoduje se v té příčině docela s pazourkovými nástroji jak z Předmostí, tak i z Lubné. Oba nástroje pocházejí z hlinoviště p. Morávka-Tvrzského; kulturní vrstva palaeolithická spadá asi zde i v hlinovišti pana Komárka v jedno s povrchem naplavené mezivrstvy, na které kostra mamutí a kamenné nástroje při ní nalezené ležely, neboť není tu jinak viděti ve žlutce nikde ani stopy po vrstvě kulturní.

Obě kosti se stopami ruky lidské nalezl jsem v hořejší žlutce (ovšem též již stržené) v jihozápadním koutě hlinoviště Komárkova²⁾ a sice jednu v letě r. 1902, druhou na jaře 1903; přes to sluší k sobě a jest to rukou palaeolith. člověka rozbitá střední část diafysy z končetiny koně neb skota, s rozsáhlými značkami nárazu na obou kusech. Prof. Woldřich nalezl stopy ruky lidské (řezy a značky nárazu) na dvou kostech z cihelny Morávky chovaných v histor. museu hradeckém a sice na ramenní kosti nosorožce a na stehenní kosti

¹⁾ Na stěnách žlutky nově skopaných jest dosti obtížno ulity takové nalézt, ale já přišel jsem letos do hlinoviště Morávky na jaře a tu nalezl jsem k jihu obrácenou stěnu hrázky, která zůstala státi mezi oběma hlinovišti, následkem mrazů a deště ulitami zrovna pokropenou.

²⁾ Z vrstvy spodní všech 3 cihel na Svob. Dvorech získal jsem až dosud 36 kusů kostí, zubů a parohů, z nichž dalo se určit 28 kusů. P. říd. Maška nalezl mezi nimi zbytky nosorožce, koně, tura (zubra) a soba.

koňské (*Equus caballus fos. Rüttimeyer*). Na četných kostech z hlinoviště Morávky, o kterých prof. Woldřich následkem nesprávné informace napsal, že pocházejí ze štěrku glaciálního pod spodní žlutkou ležícího, nenalezl týž žádných stop takových.³⁾ Štěrka ten přísluší dle prof. Woldřicha hlavnímu severoevropskému období glaciálnímu (tedy druhému), kdy celá severoněmecká rovina ledovcem skandinávským pokryta byla.

To potvrzují v plné míře i úkazy, které jsem na jiných místech krajiny zdejší pozoroval.

Z prvního období glaciálního, kdy ledem pokryta byla jen Skandinávie nikoli však Severní Německo, zachovaly se v horním Polabí jen nepatrné kusy štěrkových lad (místy také lesem porostlých) ležících v okolí Hradeckém ve výši asi 300 metrů nad mořem. Štěrka jich, velmi hrubá, nesestává pouze z pískovce s tmelem křemitým, jak by musilo býti, kdyby byl povstal na místě zvětráním nejsvrchnějších (chlomeckých) vrstev útvaru křídového, ale z velikých valounů křemene, břidlic a zvláště z velikých kusů zkřemenělých kmenů sosnovitých araukaritů z jižního sklonu pohoří Zvičinského od Pecky a Chroustova potomní Bystřicí a Trotinou sem připlavených. Lada taková pokrývají vrchol „Liskovce“ nad Rodovem (300 m.), „Chlomek“ u Holohlav (298 m.) a „Habřinku“ tamtéž (297 m.), takové leží pod vrcholem „Hoříčky“ (311 met. — jen na straně severozápadní, na straně jihovýchodní zakryto jest žlutnicí), pod vrcholem „Provázku“ (308 m.) mezi Habřinou a Lužany a jinde.

Lože štěrku z doby druhého zalednění, nejmocnějšího, kdy ledovce pokrývaly i Krkonoše spouštějíce se s nich údolními až do výše 800 met. n. m. začínají se na úpatích opukových a slínových pahorků Chlodka, Hoříčky atd. ve výši 280 metrů nad m. a sklánějí se pozvolna až k vysokému břehu labskému nad tratí severozápadní dráhy, kde vycházejí na den ve výši 257 metrů, obsahujíce valouny mnohem menší, veliké množství písku a velmi málo araukaritů. Zde leží na štěrku tom v cihelně velkostatku smiřického nejniže naplavený slín, kterým již i vrchní vrstvy štěrku hojně promíchány jsou, pak rudá hlína navátá v druhé době meziledové s plání kol Josefova, kam byla původně přinesena a uložena Úpou z permských vrstev porfýrových u Svatoňovic. Rudá hlína v cihelně smiřické obsahuje (ovšem v počtu mnohem skrovnějším) kosti téhož vzezření, jaké mají kosti ze spodní tmavé žlutky v cihelnách Svobodnodvorských. Určení podařilo se panu říd. K. J. Maškovi ze čtyř kusů r. 1902 nalezených

³⁾ Woldřich. Ložiště mamutích kostí ve Svobodných Dvorech 1899. Kostí ty pocházejí z mamuta, soba, nosorožce, zubra (*bison prisens Rütim.*) a koně (*Equus cab. fos. Rüt.*). Ale proti tomu, že by nalezeny byly ve štěrku, svědčí mimo jiné cívarovité na nich narostlé a určité výpovědi dělníků, že ve štěrku ještě nikdy kosti nenalezli hlavně následující: Na podzim r. 1902 bylo v hlinovišti Komárkově nalezeno pohromadě několik kostí a kůstek cívarovitými nálepkami pokrytých a z části i spojených, které mi účetní závodní p. K. na jaře odevzdal; jsou to metatarsus (nárt), oba panarty, třetí (první) falanx a čtyři z kůstek zanártních velikého koně Rüttimeyerova, tedy kosti ze zadní nohy k sobě slušící, které nemohly by býti pohromadě nalezeny, kdyby je byl proud glaciální spolu se štěrkem připlavil, nýbrž jen tenkrát, když byly sem zanešeny, jsouce ještě slachami vespolek spojeny.

e metatarsus nosorožce, ostatní byly příliš pozené.⁴⁾

Třetí vrstva šterková, reprezentující dobu zalednění, kdy ledovec krkonošské sáhal olích jen do výše 1000 m n. m. a veliký ec skandinávský asi do okolí Berlína, zala se v podobě úzkých pruhů podél vch břehů labských asi o 10 metrů níže ch než povrch šterků z doby druhého zaf. Smiřické nádraží (výš. 248.6 m.) zalo- jest na šterku tom,⁵⁾ který jinak na zá- í straně starých vysokých břehů labských é zakryt jest mohutnými návějemi bělavé y až 14 metrů mocnými. Bělavá žlutka obsahující v sobě jen velmi málo neb zcela é cicváry a také málo neb žádné kosti ch zvírat,⁶⁾ utvořila se za třetí doby mezi- é ze slínu spláknutého za třetí doby ledové ů slínových návrší a pokrývá též rudou u z druhé doby meziledové až téměř holům „Vražby“, „Hoříčky“, „Provázku“ chovajíc v sobě památky svědčící o pobytu ka v hořejším Polabí českém nejméně již mém začátku třetí doby meziledové.⁷⁾

Šterky z doby čtvrtého (a snad i pátého a šestého nění jak Geikie učí) zalednění, kdy ledovec skan- ský sahal již jen do nynějšího Meklenburska, vy- í dnešní údolí labské a dnešní koryto labské za- á se do nich tak, že břehy jeho leží u Smiřic ůmořské výši 239 m., tedy o šedesát metrů níže, povrch šterků z doby prvního zalednění. Na štercích těch prostírají se u Předměřic a u Čer- předhistorická sídliště s keramikou rázu Výpust- ho. —

*

⁴⁾ Nápadný rozdíl ve vzezření tmavošedých, po uschnutí vých kostí ze spodní rudé a tmavé žlutky oproti kostem n, po uschnutí pevným, z bělavé žlutky hořejší, nasvědčuje že mezi glacialní dobou druhou a toutéž dobou třetí elá řada tisíciletí. Rudá hlína v cihelně smiřické a tmavá a v cihelnách Svob.-Dvorských shodují se i v tom, že do ší části obou natlačeny jsou veliké placky a kusy modro- o jílu, pak i v tom, že i v bělavé žlutce rudou žlutku ve cích pokrývající leží široký pruh s ulitami hlemýždími e asi výše. Slabá mezivrstva slinitá v hlinovišti Sm. ovšem (až i zde vyskytují se na místě jejím drobné valounky nné).

⁵⁾ R. 1902 byl na šterku tom při zakládání školky v ná- smiřickém nalezen omlětý a podél roztržený balvan chlo- ho pískovce 90 cm. dl. 30 cm. vysoký a původně více než í široký. Pod východními vysokými břehy labskými u Ra- a Vlkova, kde žlutka se neukládala, lze břehy labské y čtvrtého zalednění dobře rozeznati.

⁶⁾ Z bělavé svrchní žlutky znám mimo nálezy Svob.-Dvorské dva k sobě slušící falangy z malého koně (Equus cab. minor. W.) z hlinoviště cihelny pp. Srdínka a Součka v Plo- kus dolejší čelisti nosorožčí s 5 zuby z cihelny p. Jarchov- v Hořenicích, pak dva obratle a několik kusů žeber noso- h z cihelny p. Fejtka u Jaroměře.

⁷⁾ Byl-li tu člověk již v druhé době meziledové, o tom ne- vá se nám dosud přesvědčivých dokladů. Letos na jaře a nalezl dělník v cihelně smiřické v spodní rudé žlutce ůeho ve svrchní části její) přeraženou kost z končetiny ůe koňské s kloubem, kterou bohužel motykou rozbil a po ůšti rozházel. Nalezl jsem z ní již jen jediný větší kus e 2 malé třísky), na kterém je viděti, že byl tukový obsah té rukou lidskou vyškraán a za tím účelem otvor v ní ůením povstalý uměle rozšířen.

Obr. 2. Ze sídliště v Úřeticích.

V měsíci květnu 1902 navštívil jsem cihelny v Úřeticích.

Zajímala mne zde zvláště cihelna p. Slavíkova, ve které na podzim byl jsem získal od dělníka trosky kosti, která slepena ukázala se býti holenní kostí (tibia) menšího diluvialního koně (equus cab. fos. minor. Woldř.), od které byla část hořejší člověkem současným uražena a tukový obsah kosti vyškraán. Kost na spodní straně povrchu svého hladká, na svrchní straně od ko- řínků hluboko ohlodaná, shoduje se co vzezření svého s kostmi ze svrchní žlutky ve Svobodných Dvorech a v Plotišti. Nalezena byla na rozhraní obou vrstev žlutky: dolejší jílovité a hořejší písčité, z nichž každá skoro 6 metrů mocná jest. Ale po nějaké kulturní vrstvě z doby palaeolithické není tu viděti ani stopy.

Z doby neolithické získal jsem zde při návštěvě té a při jedné pozdější (v měsíci září) mimo několika kamenných nástrojů hlazených veliký počet velkých a bohatě ozdobených střepů z neolithické keramiky rázu Výpustkového (s volutami atd.) i z keramiky s pásy vypíchanými. (Obr. 2.) R. 1902 nalezl jsem zde mimo střepy keramiky neolithické též střepy odpovídající keramice popelnicových pohřebišť doby starší i velmi hojně střepy keramiky laténské, které uložil jsem v „histor. museu“ Královéhradeckém.

V sousední cihelně p. Kopistově shledal jsem, že nacházela se na tom místě kdysi osada obehnaná nej- spíše v polokruhu hlubokým příkopem, ku které pří- slušelo pohřebišťe popelnicové vedle ní za příkopem k jihu na ostrohu nad vsí položené a prof. Píčem r. 1901 prokopané. Kulturní vrstva s jamami odpad- kovými prostírají se uvnitř sídliště od jednoho příkopu (jižního) až k příkopu druhému (severnímu), které dnes, ovšem zasypané tmavou hlinou, ve stěně hlinoviště asi na 400 kroků od sebe vzdáleny ostře se rýsují. Z jam v sídlišti objevených získal jsem laskavostí p. Kopisty četné střepy, ze kterých daly sestaviti se aspoň částečné nádoby odpovídající keramice hallstattské. Jsou to: ve-

líká baňatá nádoba s úzkým hrdlem a vyklopeným okrajem (takových bylo tu více, ale střepy špatné pálených nádob rozdrobily se při dovoze drahou až na okraje ústí na malé kousky); jiná veliká, baňatá nádoba s pupíky pod největší vypuklostí, jaké známy jsou z pohřebiště Rosického u Pardubic, z pohř. na Chlomku u Holohlav a jinde; veliký kus tuhované nádoby ozdobené při hrdle pod pupíkem vzhůru obráceným a věnečkem důlků obklíčeným jemně šrafovanými krovkami, tedy způsobem pro keramiku hallstattskou význačným a nízká tuhovaná nádoba bez ozdob. Z hrobů se skrčenými kostrami, které vyskytují se občas poblíž příkopu severního, získal jsem jednu nádobku celou a z druhé polovici (tato přetrhla se při porážení stěny žlutkové), obě čistého rázu únětických nádob. Do musea chrudimského dostaly se z hrobů těch dvě celé kostry a několik lebek. —

Poštovník Smiřický p. J. Javůrek ukázal mi před dvěma lety několik střepů, které byl sebral na obci vsi *Stříhova* blíž Mestce Králové. Protože mezi nimi byly střepy rázu ténského, rázu dobřichovského i rázu hradištního, umínil jsem si naleziště za příhodné doby ohledati. Došlo k tomu teprv v letě r. 1902. Šťastnou náhodou setkal jsem se přede vsí s rodinou řídicího učitele p. Václava Simona vracející se z M. Králové. Pověděl jsem p. řídicímu, proč do vsi přicházím, a týž sdělil se mnou, že sám má pěkný střep, který byl nalezen na obci při kompostování hlíny. Veliký střep ten pochází z nádoby rukou knětené, grafitované, která měla napodobiti římský kotlík z bronzového plechu s uchy k zavěšení na třemenovitou rukovět. Při okraji zachovalo se jedno z těchto uch a jest u něho naznačen i způsob, jak ucho k původní kovové nádobě připevněno bylo. Povrch hliněné kopie ozdoben jest dvojími lomenými řadami čtverečků vytlačených.

Obdržev střep od p. řídicího pro sbírky zemského musea, prohlédl jsem s ním naleziště na obci. Bohužel bylo zde dílo zkazy již dokonáno dříve než nový řídicí učitel do *Stříhova* se dostal. Téměř veškerá svrchní zem jest z celé obce až na nepatrné zbytky odvezena; dle vypovědi sousedů byla při odvážení země nalezena četná okrouhlá místa se stopami žárů se střepy a kostmi, ale nalezené věci byly vesměs zaházeny neb jinak zmařeny. Netknutá kulturní vrstva táhne se však dále a výše po svahu pokrytém rolemi sousedů *stříhovských*.

Spolu s p. řídicím sebral jsem zde trochu drobných střepů rázu rozličného (ténského, dobřichovského i hradištního), které uložili jsme zatím ve škole.

Dle zprávy nedávno p. Javůrka došlo byla letos (1903) na obci vykopána celá nádobka.

Připomínám ještě, že ve vsi *Kněžicích* 4 kilom. od *Stříhova* vzdálených byla kdys nalezena bronzová fibule s třemi uzly na hlavici slušící do VI. skupiny fibul severoevropských (z konce II. neb ze III. století po Kr.) a uložena ve sbírkách zemského musea. (Almuren, *Nordeuropäische Fibelformen.*) —

V září r. 1902 prokopal jsem s povolením vrchního řídicího panství Smiřického, hospodářského rady p. Zehetmayera, prostřední ze tří tmavých skvrn na poli dvora Holohlavského za cihelnou Smiřickou a téměř naproti hřbitovu položených, při čemž poznal jsem, že na místě tom nestávalo obydlí, ale dílna, ve

kteří po dobu poměrně krátkou člověk neolithický hotovil si nástroje z pazourku i z hornin jiných.

V hloubce 40 cm. prostírala se vrstva černé mazlavé hlíny 5 až 15 cm. mocná, obrysů nepravidelných, ale asi 3 metry v průměru mající; nebylo tu žádné ohniště, žádné kusy vypálené mazanice s otisky větví a prutů, žádné kosti vyjma tři zuby (2 z krávy, 1 z tele) velmi vetché. Z inventáře dílny zachovaly se tři kusy pískovce zde cizího (jeden z nich byl zlomek ručního mlýnka neckovitého), na kterých robotník otloukal pazourkové valouny, až z nich zůstala pouhá jádra, jichž vyskytlo se v černé vrstvě 20 kusů; činil tak bezpečyby pomocí dvou nástrojů: jedné čtvrtiny hlazeného vrtaného kladiva a kousku mlatu jiného; ostrý břit přelomené tenké sekyrky (dlátka) sloužil asi k vyštípávání zoubků u pazourkových pilek.

Rozdlobávající černou půdu dílny pomocí noží na malé kousky vybrali jsme z ní více než půltřetího sta kamenných předmětů, od odštěpků zvrací rybí šupinky až do velkých jader pazourkových; dvacet kousků pocházelo z jednoho a tehož valounu tmavošedého, pěkně žíhaného a skoro jako sklo průhledného. Vedle pazourkových vyskytly se zde též nástroje z rohovce a ze slitého pískovce, ale v počtu velmi skrovném, celých nástrojů, nožíků a škrabátek (*grattoir*) nalezeno jen málo. Mimo nástroje, jádra a odštěpky kamenné byly tu zlomky škeblí, maličký kousek červené hlíny, několik kousků hlíny cihlářské jen málo (do černa) vypálené a značné množství střepů dvojího druhu.

Veliká většina střepů jest ozdobena ornamentem vypíchaným, po ozdobách volutových^{a)} a ornamentech, jaké na našich sídlištích obyčejně s volutami se vyskytují (otisky prstů, nehtů, sekané přímky a křivky, důlky čarami spojované, atd.), nebylo tu ani stopy; také malé cylindrické pupíčky naprosto scházely, za to bylo nalezeno neméně než jedenáct většinou velikých, někdy též vypíchaným ornamentem pokrytých růžků vzhůru směřujících.

Střepů neozdobených vyskytlo se též dosti mnoho, jsou zhotoveny vesměs z hlíny s velkým množstvím ostrého písku míchané a pocházejí ze dvou neb tří nádob, pod jichž hrdly byly přilepeny obroučky důlky ozdobené.

Veliká část ozdobných střepů jest lichých, z jedné a téže nádoby pocházejících bylo nalezeno poměrně ne mnoho, ale ani z toho nedalo se nic celého sestaviti.^{b)} Co většího spojití se dalo, jsou:

a) polovice hluboké mísy ozdobené širokou bordou vypíchanou pod ústím a takovou též kolem vypouklého dna, které bylo dle všeho ozdobeno dvěma vypíchanými páskami křížem přes sebe položenými;

b) dno a tři rohatá ucha (jednoho arci jen malý kousek) s přilehlými částmi stěn z nádoby jedné, opatřené třemi uchy (obr. 3.);

^{a)} Keramika, jaká byla nalezena prof. Píčem r. 1902 u Chrastí, zejména tečkované voluty, vyskytuje se v sídlišti Smiřickém v části jeho mezi dvorem Zderazí a cukrovarem položené již od r. 1890. Vidím v ní přechodní keramiku z volutové do k. pichané.

^{b)} Leccos vyoral a roznesl během let po okolním poli parní pluh, jakož nalezl jsem již před lety střípky z mísy a) na vrchu pole.

Obr. 3. Ze sídliště ve Smiřicích.

c) dvě rohatá ucha s okolím z nádoby druhé, oboustranně ozdobených¹⁰⁾ (obr. 4.);

d) značné kusy žlutošedého poháru zdobeného mramrem pod ústím a krovkami na bříše vypíchanými ornamenty obem nejmladším.

Látka střepů ozdobených obsahuje již zhusta dosti jemného písku a vyskytuje se zde již vícekrát tremolový pro nejmladší neolith náš význačný obojstranně na veliké nádobě z Řeporyjí.

Z okolností mnou pozorovaných soudím, že v dílně u vykopané pracovalo se pouze po dobu jedné rasy, což činí obsah její zvláště pozoruhodným.

Dal jsem kopati také v jedné ze skvrn vedlejších, vrstvička kulturní ukázala se býti tak nepatrnou a malou, že upustil jsem od další práce.

L. Šnajdr.

II.

U obce *Voznice* ležící na návrší vzdáleně od Libčan vyorávaly se na p. Jos. Bárty. majitele usedlosti č. 9., delší již dobu střepy nádob, které z nich byly dětmi doneseny koly Libčanské, odkud dostaly se do muzeu historického musea v Hradci Králové. Abv zjistilo se, je-li na poli Bártyově pohřebišťe nebo sídliště, kus pole tohoto na náklad musea v roce 1906-1907 po sklizni řepy byl v roce 1908 prokopán.

Celkem odkryto bylo osm hrobů, zbývá jich v zemi ještě celá řada.

¹⁰⁾ Takové rohaté úško s čípkem našel jsem r. 1892 co jediný obsah rozsáhlé dílny v sousední cihelně, kde vyskytl se také jiné, popelnaté, mezi písčitémi střepky beze všech ozdob mušlovany pazourky hrůtek tvaru srdcovitého.

V prvním hrobě byla popelnice s dvěma nádobami, ve druhém popelnice, vedle níž ležela spadlá s ní velká mísa, ve třetím popelnice a v ní mezi spálenými kostmi hladký bronzový náramek s konci přes sebe sáhajícími a kolem ní čtyři nádoby a ve čtvrtém popelnice se třemi nádobami. V pátém hrobě nalezeny byly dvě popelnice a při nich jedna nádobka, v šestém velká popelnice obklopená šesti malými nádobkami, v sedmém velká popelnice mísou přikrytá se čtyřmi a v osmém popelnice se třemi nádobkami. Dva hroby byly pluhem rozrušeny a bylo z nich dobyto jen něco střepin. Jednotlivé hroby byly od sebe 1½—6 m. vzdáleny.

Popelnice z pohřebišťe Voznického mají podobu dvoukomolého kužele a spodek jich je většinou paprskovitě ryhován, jedna popelnice je baňatá s vysokým hrdlem. Ostatní

nádoby v hrobech jsou okrýny rovněž podoby dvoukomolého kužele, hrnky s ouškem, malé baňaté nádobky, šálky a mísky, jimiž byly popelnice přikryty. Tyto mísky zdobené jsou ryhami přímými nebo zaokrouhlenými, paprskovitě vedenými. Jedna míska podoby velkého nízkého koflíku opatřena je ouškem a jedna zcela mísa je uvnitř tuhována. Vedle celých nádob došlo se též něco střepů z nádob pluhem rozrušených. Veškeré nádoby jsou typu Lužického. (Obr. 1.)

Mezi šestým a osmým hrobem pod prstí na vrstvě již jílovité nalezeno bylo sedm pazourků. Mezi nimi jsou dvě pilky a pěkný nůž 12 cm. dlouhý. Opodál pak leželo několik kusů kamene na tření obilí a dva kusy provrtaného hliněného válce. Jsou to patrně zbytky neolithické osady, jež stávala tu před popelnicovým pohřebišťem.

Obr. 4. Ze sídliště ve Smiřicích.

Za několik dní po prokopání pohřebiště Voznického došla mne zpráva, že objeveno bylo popelnicové pohřebiště v *Nepasicích* u Třebechovic. Pohřebiště to nebylo mně neznámo. Ve škole Nepasické již před několika lety viděl jsem z něho tři nádoby a dvě bronzové jehlice.¹¹⁾ Když přijel jsem do Třebechovic, ukázána mně byla na radnici v Nepasicích právě vykopaná tuhovaná vypouklá nádoba, jež zdobena byla pod hrdlem rovnoběžnými a ve vydutí lomenými čarami a popelnice hrncovitěho tvaru, v níž mezi spálenými kostmi nalezena byla bronzová zlomená jehlice a dvě náušnice z tenkého bronzového drátu.

hlice. Při obou popelnicích rozestaveno bylo 13 nádob, z nichž dvě nastrčeny byly do sebe. V jedné nádobce ležela bronzová náušnice. Ve druhém hrobě byla popelnice puklicí přikrytá a 9 nádob. Z nich dvě postaveny byly do jiné nádoby. V popelnici mezi spálenými kostmi nalezeny byly zlomky dvou bronzových náramků. Ve třetím hrobě byly dvě popelnice se spálenými kostmi, z nichž jedna přikryta byla poklicí a devět nádob. Mezi nimi byl hrnec, do něhož vloženy byly tři misky a mimo to byl ještě jednou miskou přikryt. V popelnici přikryté nalezena byla bronzová šipka a ve druhé zlomek silného bronzového náramku. Čtvrtý až devátý hrob

Obr. 1. Nádoby z pohřebiště ve Voznici.

Pohřebiště Nepasické zabírá pole ležící za samým statkem č. p. 53. p. Václ. Zvoníčka a pole za statkem č. p. 54. p. Jos. Roubala. Nádoby a bronzové jehlice ve škole Nepasické pocházejí z pole p. Roubala a nádoby a bronzové jehlice na radnici Třebechovické z pole p. Zvoníčka. Se svolením p. Zvoníčka dal jsem ve dnech 17. a 18. listopadu loňského roku, za tuhých již mrazů, na poli jeho kopati. Celkem odkryto bylo pouze devět hrobů, jež od sebe vzdáleny byly 2—2.50 m. Nádoby a bronzové milodary v nich nalezené jsou rázu Slezského. Tři z hrobů byly dosti neporušené, ostatní byly více méně rozrušené. V prvním hrobě byly dvě popelnice naplněné spálenými kostmi a v jedné z nich našlo se několik kousků slitého bronzu a ve druhé bronzová je-

byly rozrušené. Ze čtvrtého hrobu zbyly pouze popelnice se spálenými kostmi, mezi nimiž ležel zlomek bronzového náramku, a dvě malé nádoby, z pátého popelnice s bronzovou jehlicí a tři nádoby a z šestého popelnice s nádobkou a zlomenou bronzovou jehlicí. Z nádob v ostatních třech hrobech zachovalo se pouze něco střepů.

Nádoby k popelnicím v hrobech Nepasických přistavené jsou okřínny různé velikosti, šálky, hrnce a misky větší a menší. Většinou jsou tuhovány a namnoze zdobeny podobným rytým a vytlačeným ornamentem jako nádoby rázu Slezského na jiných pohřebištích. Na některých nádobách spatřuje se též nalepená proužka s otisky prstů. Jedna miska má na dně pět a jeden koflík čtyři vytlačené koncentrické pruhy, k nimž sbíhají se po vnitřní stěně vedené tři řady dvojitych vpíchaných teček. Některé hrnce mají ucha a pupíky,

¹¹⁾ J. Duška, Nálezy předhistorické v kraji Královéhradeckém. 1898. 12.

ouška u popelnic umístěna jsou mezi hrdlem a vydu- tím a u šálků přečívají okraje. Jeden koflík nápadný je svým tenkým vyhraněným uchem. (Obr. 2.)

Jehlice bronzové na pohřebišti Nepasickém vyskytly se tři. Dvě mají roztepané okrouhlé hlavice a pod nimi na obvodu jsou vyryty souběžné rovné a lomené čárky. Třetí jehlice je hladká, přelomená a chybí jí hlavice a hrot. Náramky bronzové nalezeny byly čtyři, ale ve- směr jen ve zlomcích. Jeden sestává ze čtyř na sebe položených drátů, druhý je široký a plochý, z třetího oblého náramku zachovaly se jen dva kusy a kus čtvrtého oblého náramku ozdoben je skupinami šikmých rytých čárek, mezi nimiž provedeny jsou ze dvou řad souběž- ných teček kosodélníky.

Letos v prozkoumání pohřebiště Nepasického bylo pokračováno. Ve druhé polovici srpna dal p. prof. Dr.

že dělníci v cihelně starosty p. Frant. Morávka v *Před- měřicích* objevili hrob, z něhož čtyři nádoby mu pro- dali. V cihelně p. Morávkově již r. 1897 nalezena byla kostra s bronzovým těnským náramkem a dvěma kruhy na nohou a při ní jedna celá a kus jiné nádoby rovněž rázu těnského.¹²⁾ V téže cihelně po kolik let nalézány byly nože rovněž rázu těnského, z nichž dva se zahnu- tým dolů řapem, uloženy jsou v hist. museu Králové- hradeckém, a nádoby a střepy z nich. Do hist. musea v Hradci Král. dostaly se odtud dva hrnce a spodek velké baňaté nádoby s pupíky. Jedna nádoba z cihelny p. Morávkovy mimo to chová se ve škole Předměřické. Nádobu ty upomínaly tvarem svým na nádoby rázu Slezského.

Než z těchto ojedinělých nádob nebylo přece jen patrné, je-li v cihelně p. Morávkově pohřebiště nebo

Obr. 2. Nádoby z pohřebiště v Nepasících.

Píč na poli p. Zvoněčkově pro zemské museum proko- pati jedenáct hrobů, tři pak prokopány byly pro hist. museum v Hradci Král. (Obr. 3. a 4.) Nádoby z těchto nově odkrytých hrobů jsou podobny nádobám, jež na pohřebišti Nepasickém již loni byly nalezeny. Nádoby tyto byly skoro vesměs rozpadlé, ale bude lze většinu jich slepiti. V jednom hrobě bylo nejméně pět a nej- více 13 nádob. Na dně jedné nádoby uložené v museu Královéhradeckém vytlačen je kříž. Některá dna jsou provrtána. V popelnicích i jiných nádobách uloženy byly bronzové jehlice, šipky, náramky, náušnice, kno- flíky, sponka a kousky z různých bronzových milodarů. Historické museum v Hradci Král. získalo z nich je- hlici s kulatou hlavicí a krčkem a jehlici s roztepanou zahnutou hlavicí, jehlici bez hlavice, šipku, knoflík, náramek stočený z bronzového plechu a zlomek podob- ného náramku, zlomky z náramku z dvojitého drátu, náušnici, kroužek a spirálku z tenkého drátu.

V dubnu letošního roku upozorněn jsem byl živno- stenským inspektorem p. K. Trappem v Hradci Král.,

sidiště. Teprve nádoby získané p. inspektorem Trappem a pozdější nálezy záhadu tu rozluštily. Ve zmíněné ci- helně zjištěno bylo zajímavé pohřebiště s nádobami a železnými milodary rázu bylanského, jemuž podobné v okolí Hradce Král. dosud objeveno nebylo.

Celkem odkryto bylo v cihelně p. Morávkově při strhování hlíny v době od dubna do polovice srpna letošního roku sedm hrobů. Hroby tyto byly v hloubce 1—1½ m. Z prvního hrobu získal dvě baňaté nádoby, hrnc s pupíky a koflík bez ouška inspektor p. Trapp. Druhý hrob zachráněn byl před zničením dělníky jen tím, že stály na něm narovnané cihly. Pouze na jedné straně byl nepatrně již rozrušen. Po odstranění cihel prokopán byl jakož i následujících pět hrobů pro hist. museum v Hradci Král. Bylo v něm 13 nádob. Ve druhém hrobě nalézalo se 25, ve třetím 15, ve čtvrtém

¹²⁾ J. Duška, *Nálezy předhistorické v kraji Královéhrade- ckém*. 1898. 60. — Dr. J. L. Píč, *Čechy na úsvitě dějin*. Sv. I. 170.

11 nádob (obr. 5.), v pátém. jediná nádoba a v šestém větší nádoba, kolem níž ležely střepy, z nichž nebylo možno více seznati, z kolika nádob pocházejí. Jenom několik málo nádob dobyto bylo celých, ostatní se rozpadly a dosud možno bylo jen část z nich slepiti.

Z nádob na Předměřickém pohřebišti nalezených byly nejzajímavější tyte: Ve druhém hrobě tři koflíky tvaru oválového s malými oušky a na vrchu okrajů s vyřezanými trojúhelníky, ornamentovaný pohárek v podobě růžku, tři ta-

Obr. 3 Žárový hrob z pohřebišť v Nepasících.

miska s okrajem dovnitř zahnutým. Ve třetím hrobě velká, silně vypouklá nádoba s malým dnem, pod okrajem s dvěma žebry na třech místech a třemi malými pupíky a čtyřmi svislými pupíky pod vyduťtím a nádoba vyduťtá s širokými šikmými, prstem modelovanými pruhy pod okrajem a několik rozpadlých nádobek, z nichž střepy uvnitř jsou mřížkovány tuhou. Ve čtvrtém hrobě miska s dutou nožkou uvnitř ozdobená rytými mřížka-

mi, jež vyplněny jsou jemnými rovnoběžnými čárkami rovněž rytými a na dně růžicemi, sestávajícími z vět-

Obr. 4. Hrob a pohřebišť v Nepasících.

nožík s rovným hřbetem a břitem k němu na konci zahnutý. Rapíky noží byly až na malé zbytky rezem zničeny. Bronzové milodary na pohřebišti Předměrickém se nevyskytly.

Na jaře letošního roku kopal neznámý dělník v *Kuklenách* u domu slečen Adamírových č. p. 83. jámu pro vápno. Při tom učinil hromadný nález, sestávající z 21 bronzových kruhů staršího typu Slezského, jež prodal do továrny na měděné zboží pana B. Weidnera v *Kuklenách*. Z nich je 11 na povrchu zdobeno skupinami rytých souběžných čar. Konce čtyř

z těchto kruhů sahají přes sebe. Sedm kruhů je tordirovaných a na hladkých koncích podobně zdobených jako oněch 11 kruhů. Tři plné kruhy jsou náramky, jež na povrchu zdobené jsou skupinami rytých souběžných čar, mezi nimiž jsou vyryty skupiny lomených čar nad sebou. Některé z kruhů jsou nepravidelné, roztažené. Pravidelné kruhy měří 7—9 cm. v průměru a jsou 6—7 mm. silné, náramky mají v průměru 6 cm. 3 mm. a jsou 1 mm. silné. Hromadný nález *Kuklenský* získalo hist. museum v Hradci Králové.

L. Domečka.

Starší inventář kostelní v Boskovicích.

Podává Frant. Lipka.

Nejstarších záznamů inventáře, týkajících se farního kostela sv. Jakuba, dočítáme se z pozemkové místní knihy po různu zapsaných. Jest to vlastně trojí inventář, dosti zevrubný, z konce XV. století, pak druhý z počátku století následujícího, týkající se filiálního kostelíku Všeck svatých, jakož i nepatrné doplňky z pozdější doby. Posledním čísllem jest inventář farního kostela z konce XVII. věku, posud v celistvosti zachovaný, velmi podrobný. Jakožto zajímavý a důležitý příspěvek pro dějiny kostelů v Boskovicích uvádím v přepise celý inventář kostelní nezkrácený.

Leť od narození syna božího tisícého čtyřstého osmdesátého čtvrtého v ten pondělí před novým létem znamenají se klenoty kostela našeho Boskovského, co jsou páni naši dědiční nadali i jiní dobří lidé.

Monstrance stříbrná počestná, kterouž nebožtík pán pan Václav,*) dobré paměti pán náš milostivý, k našemu kostelu dal jest.

Kalichy dva pozlacené stříbrné, tři stříbrné, a čtvrtý stříbrný má nyní kněz Pavel kaplan, nyní na Račicích, a jeden cínový jest kalich.

Kalich dobrý pozlacený, kterýž byl nebožtíka kněze Jakuba faráře našeho dobré paměti.

Kříž dobrý stříbrný s jedním obrázkem a druhý zlacený, a ten se ztratil a také byl téhož faráře.

1491 na den sv. Petra a Pavla kněz Jan farář náš umřel a poručil na kostel aneb ke kostelu našemu kalich stříbrný a pectoral se svátostí počestný.

Urozený pán pan Arkleb,**) jeho milost, dal nám ornát aksamitový červený ke kostelu sv. Jakuba a my jeho milosti z toho děkujeme.

Biblije velká, kterouž pan Ladislav, pán náš milostivý. zjednal***), dal faráři takú měru, aby ta biblije při kostelu našem zůstala, ač by farář kdy odejíti chtěl aneb že by ho pán Bůh smrti neuchoval.

*) T. j. Václav z Boskovic, zemřelý v roku 1482.

***) Patrně omyl, míněn zajisté Albrecht, syn Václava z Boskovic a bratr Ladislavův.

****) Vzácná bible, znakem manželky jeho Magdaleny z Dubé a Lipého označená a nyní podle jménem bible Boskovické v c. k. knihovně v Olomouci chovaná, jest as identickou s touto. Viz: A. V. Šembery „Páni z Boskovic“ str. 56.

Tuto se znamenají ornáty kostelní:

Tři aksamitové jsou ornáty, jeden bílými květy prořazovaný, s perlovým omusalem, druhý brunátný s perlovým omusalem, třetí zelený. Dva ornáty zlatohlavé, jeden s ptáky zelený, druhý červený.

Dva ornáty damaškové, bílý a modrý.

Zelený ornát, druhý zelený, třetí z modra zelený, čtvrtý starý aksamitový, starý červený, pátý modrý, šestý bílý ornát, dva černé plátěné, dva ornáty všední, ornát bílý damaškový se vším příslušenstvím, kterýž jest koupila Bilková ze Lhoty. Černý ornát sametový se všemi potřebami, což k tomu přísluší.

Tři kápě: 1 červená s bílými květy, 2 staré.

Nebe, kteréž nebožtík pán pan Václav, pán náš milostivý, dal ke kostelu našemu, dále tři hedbávníky a dva ffeřlíky.

Palle na veliký oltář, jedna nová a 2 staré, na oltář matky Boží 1 palle nová a 4 staré, ubrusů všech 23.

Tuto se znamenají knihy kostelní:

1 missál dobrý, druhý starý a 1 sperálník Gradal, 2 antifonáře parkamenové, 2 žaltáře, agenda sešlá. 6 svícnů čistcových a 1 měděný malý.

2 staré korouhve, kaditelnice.

Troje knihy kněz Adam Mařinka kazatně dal k našemu kostelu, rubriku, knížky malé, a ty jsou u kněze faráře.

Missál dobrý, nový, na papíře davený.

Agenda nová davená.

Žaltář na pergameně, nový, kterýž Prokop Zapagrav zjednal.

Biblije atd. jak už z předu uvedeno.

Leta od narození Syna Božího 1505 znamenají se klenoty v kostele všech Svatých:

Tři ornáty, jeden zelený, druhý brunátný, třetí bílý, starý.

Dva kalichy stříbrné, dobré, a křížek stříbrný.

Dva korporály, třetí nový.

Nový ubrus počestný.

1642 daroval za Zigmunda Měškovského, doktora práva, a za čas faráře Boskovského, Mikuláš (při zpovědi a přijímání) stříbrný, pozlacený kalich s patenou k záduší kostela Všechných svatých. 1664 opět boskovský rodák malíř Jiří Jurný, alias Tříška, oltářní obraz: Girzik František malířka Malíř Rozencig Boskowskeg. Tuto tabuli Malował e cztí a k chwale Panu Bohu K Wszechniem Swatim bietował Na památku.

Tato tabule a jedna starožitná kasule zelená, jakož paměti hodná kazatelna z celého bohatého inventáře jediné udržely po dnešní den: Ga Sylwester Fiota *) z místa a tavena tuto kazatedniczy prziednie ko cztí a chwale Bożj, potom k rozhlassowanj słowa Bożjho vlastnjm nakladem stawiti gsem dal.

V obsáhlých účtech a nesrovnaných záznamech, týkajících se důchodův, odkazův i pohledávek farního kostela, zložených v budově farní, nalezen podobný inventář klebných a paramentů kostelních, pořizený v roku 1670, ale, k vidno z poznámek, v letech 1687—1691 rozšířen byl novými přípisky. Jest to úhledný sešit papírový, zpočátku jen psaný a opatřený na 3. listě hbitě malovanými dvěma listřizlskými znaky na barokních kartuších i postranními trasami. Záhlaví zní:

Inventář za panování Jich Miti vysoce urozených pana pana Jana Bohuše Václava Morkovského svobodného pana Záštrizle, Je: cí: a král: Miti rady, a paní paní Zuzany ateřiny Záštrizlové rozené Praksické z Záštrizli, dědičného pana a paní na hradech Boskovicích, Malengářích a Jenecí, všelijakých věcí do kaple nejsvětější panny Marie auretanské [a ve bratrstvu:] obětovaných a vlastně náležících v letu 1670 založený.

Inventář překvapuje množstvím cenných předmětů, po nichž v nynějším fundu kostelním se nezachovalo jiné (měř) památky — než inventář sám; uvádíme z něho význam uměleckých předmětů. A to věcí všelijakých k svatému Jakubu, patronu kostela farního, v městečku Boskovicích žijícího, náležících, jmenovitě, jakž následuje:

N. 1. Monstranci velká, větším dílem pozlacená, stříbrná s paprsky a Melchisedech s círáty stříbrnými a 4mi amínky zelenými, více 4mi červenými kupely vysázená na vrchu Bůh otec a duch svatý, vážíci 4 lib. 12 lotů dva kvintliky, s erby J. M. paní paní hraběnky. 1 kus.

2. Více futrál červený kožený zapínající knihařského díla na touž monstranci udělaný. 1 kus.

3. Svícňů stříbrných, hrubých a nepozlacených, ježž s železy 20 lib. 18 lotů, s erby, jichž jest 6 kusů.

4. Šál aneb medenice s nálevkou, stříbrná, pozlacená erbem J. h. M. na futrálu, na níž pět obrazů: svatý Jakub, sv. Antonín, sv. František de Paula, k tomu na . . . panenka Maria Lauretanská, váží oboje 2 lib. 10 lotů. 2 kusy.

5. Medenička se dvěma ampulkami stříbrná a pozlacená s futrálkem dutým dílem, jsou na ní figury umučení Krista Pána. Váží vše spolu 39 lotů. 3 kusy.

6. Pacifikál stříbrný a pozlacený s erby J. h. M. vážíci 4 lib. a 4 loty. 1 kus.

7. Krucifix stříbrný na hrubém vysokém černém páčovém kříži s postamentem, ve kterém jsou reliquie, a na

témž postamentu círáty stříbrnými obbitý, s erby J. h. M. a na vrchu umrlčí hlava stříbrná. 1 kus.

8. Lampa stříbrná 3 lib., samobílá. 1 kus.

9. Turibulum s navikulum a malou lžičinkou, co se bere kadidlo, vážíci vše spolu 1 lib. 24 loty, číni 3 kusy.

10. Misaľ v červeném aksamité, stříbrem v rohách obbitý, (se) zámky stříbrnými, a v prostřed na jedné straně erb vrchnostenský a na druhé straně sv. Jakub, ve futrále černém kordibanském. 1 kus.

K lořetě k oltáři a k panně Marii tyto následující věci patří:

N. 1. Monstranci menší, celá stříbrná, s paprsky a melchisedech pozlacený s dvěma anděly. 1 kus.

2. Ciborium stříbrné a pozlacené s círáty stříbrnými, s futrálem. 1 kus.

3. Kalich stříbrný pozlacený se stříbrnými círáty, s futrálem. 1 kus.

4. Patena stříbrná a pozlacená. 1 kus.

5. Řetázek zlatý se šmelcem bílým váží 2 1/2 lotu. 1 kus.

6. Řetázek zlatý s křístalovými bílými kameny, řezaný, váží vše spolu 2 1/2 lotu. 1 kus.

7. Řetázek samý zlatý paucifovým dílem, váží celý 6 1/4 lotu. 1 kus.

8. Kříž zlatý se šmelcem s českými zelenými kameny fasovaný, k okrášení panny Marie, váží 2 1/2 lotu. 1 kus.

9. Korunky se zelenými sprostými kameny s ržičkami stříbrnými filigránovým dílem. 2 kusy.

10. Francouzským dílem ve šmelcu s bílými skleněnými kamínky panně Marii k okrášení 5 a pokažené z nich kamínky vypadly 2, tak všech z předu psanými bude 7 kusů.

11. Špendlík zlatý s bílým šmelcem s dobrými kamínky rubínovými. 1 kus.

12. Špendlík francouzským dílem, mozazný, se skleněnými kamínky bílými. 1 kus.

13. Turibulum a navikulum s lžičkou stříbrnou, váží spolu 3 lib. a jest všeho 3 kusy.

14. Reliquiáři se stříbrnými a pozlacenými paprsky, váží pospolitě 2 lib. 17 lotů. 2 kusy.

15. Lampa stříbrná s řetázkou, bílá, váží 1 lib. 27 1/2 lotu. 1 kus.

16. Kvast k té lampě hedbávný, červený, stříbrem promíšený. 1 kus.

17. Svícny stříbrné váží bez olova spolu 3 lib., jich jest 2 kusy.

18. Medenička s dvěma ampulkami, co se při mši svaté užívají, místem pozlacené, váží spolu 1 lib. 8 lotů, jest všeho 3 kusy.

19. Koruna stříbrná a pozlacená s českými kameny vysázená, váží 1 lib. 8 lotů, na pannu Marii. 1 kus.

20. Item koruna podobná, pozlacená na Ježíška, váží 18 lotů. 1 kus.

21. Pacifikál stříbrný od nebožky urozené paní Kateřiny Bohunky Křimové, rozené Šánovské z Čechtic, s jejím erbem, jenž váží 30 lotů. 1 kus.

22. Krucifix s umrlčí hlavou, stříbrný, na černém páčovém postamentu a kříži, váží samo stříbro 16 1/2 lotu. 1 kus.

23. Tabernaculum dřevěné na způsob šilkretové barvy malované, stříbrem obbité. 1 kus.

*) Vulgo Vlach, nebo Sylvestr Vlach jmenovaný, v r. 1626 daroval kostelu farnímu, kde původně umístěna byla.

24. Obraz v pácovaném černém ráme na černém aksamité, blahoslavené panny Marie, stříbrný, s tabulkou nápisní, vše stříbrné, od z předu psané J. h. M. paní paní hraběnky z Dietrichštejna [: titul :] a na Boskovicích, obětovaný. 1 kus.

25. Noha stříbrná s tabulkou od J. M. paní Lvové (z Rožmitálu?) z Blanska, jak nápis ukazuje, obětovaná. 1 kus.

26. Misál aksamitový, červený, s stříbrem v nohách obbitý, zámký též stříbrné, v prostředku jedné strany J. h. M. a na druhé straně panna Maria Lauretanská. 1 kus.

27. Též se sem připisuje od z předu psané J. v. h. M. paní paní hraběnky z Dietrichštejna [: titul :] J. M. od jednoho předního duchovního darované dvě misečky a jeden talířek, však toliko hlíněný, bílým klejtem neb cinosem polí, který z Vlach z Lorety pochází, jsouc toliko u těch miseček, z kterých blahoslovená panna Maria jídala i jiných svátostí tamž v Loretě dotknutý, z kterýchžto vlejše do nich vína, piva neb vody ten duchovní, který je v opatrování má, vylejše do jiné nádoby, má se ten nápoj dávat píti lidem, kteří zimnici mají aneb jakoukoli jinou nemoc obtíženi jsou, i také při velkých slavnostech neb pouť mají se lidem pobožným pro potěšení ukazovati. Jest všeho 3 kusy.

Kde ležel hrad Oldříš?

Napsal Jan Hellich. (Dokonč.)

5. Vody a staré toky Labe.

Když prof. Tomek r. 1858 navštívil Libicko osobně, aby zprávy historické o Libici a Oldříši uvedl v souhlas s místopisem, přesvědčil se, že k rozřešení otázky té nutno jest přihlížeti k starým tokům Labe. V obšírném pojednání v Pam. arch. (III. 97—102) popsal kromě živého toku Labe ještě dva staré toky Labe a uznal za nejstarší onen tok, který kdysi proudil pod místem, které se až podnes „na Vondříši“ zove.

Uzuávám rád, že jest to jistě nejsprávnější cesta k rozluštění této sporné otázky, ale nelze ji řešiti bez důkladné znalosti místní a podrobných map katastrálních Josefinových i nových, speciálních map umělých regulací v 17. a 18. stol. prováděných a v zámeckém archivu uložených. Tiskuté mapy staré, ani štábní karty k tomu naprosto nepostačují.

Prof. Tomek měl sice příležitost prozkoumat a zjištit 3 toky Labské proti Předhradí, ale kdybychom prošli celou inundační krajinou od Pněva až k Libici, přesvědčili bychom se snadno, že těch starých toků Labských bylo více, které se v nespočetných klikatinách v pravo i v levo vzájemně křížovaly a pronikaly tak, že sotva se kdy podaří toky v jednotlivých obdobích neb stoletích určit. Jedna z největších nesnází spočívá v tom, že se tekoucí Labe časem vrhalo znova a znova do dávno opuštěných toků a tak se stal jeden a týž tok brzo starším aneb zase mladším. Hlavní úlohu při tom hrajou klikatiny neb zákruty říční.

Poněvač při každém takovém zákrutu hlavní proud vody běře se podél vnější strany zákrutu, jak se ještě dnes přesvědčiti můžeme, dělo se podmlání břehu ve vrcholu zákrutu v míře největší, a čím byl vyšší břeh, tím i zkázonosněji; zákrut se ve směru proudu stále prodlužoval a dosáhl vskutku v málo letech někdy obdivuhodné délky. Zákrutu na jedné straně odpovídá z téže příčiny zákrut podobný na druhé straně, tak že řeka přímým směrem nikdy netekla, leda by se tomu odpomohlo způsobem umělým, překopáním převlak, což se v 17. a 18. stol. dle zpráv archiválních skutečně dělo.

Takovýmto způsobem a regulacemi povstal po obou stranách Labe nerozluštitelný chaos toků, ramen, tůň, ostrovů od pravěku stále tvárnost svou měnících, který se ještě zvětšoval přítoky potoků a řek po pravém boku Labe ústících, jako Hlubokého neb tak zv. Sendražického potoka, Bačovky a Cidliny. Všecky tyto 3 přítoky nemají blíže ústí vlastních koryt, nýbrž vesměs tekou starými toky Labskými. Hluboký potok teče již nad Veltruby starým korytem Labským souběžně s Labem a padá asi uprostřed mezi Labem a vsí V. Osekem do rozlitiu Labských. Bačovka vlévá se v samém Oseku do starého koryta Labe a spojujíc se s předešlým potokem vine se v klikatinách starých Labských toků a ústí asi uprostřed lesů Libických. Proto starý tok, který blíže domnělé Oldříše zdánlivě s Labem tekoucím se spojuje a hrází přehrazen jest, nemůže být Bačovkou, jak se prof. Tomek domníval, nýbrž jest tokem Labe, který na staré katastrální mapě také jako staré Labe vyznačen jest. Všecky tyto staré toky při každé povodni se zatopají a v jedno spojují tvoříce jezero nedozírné šířky, z něhož tu a tam jednotlivá vyšší místa jako ostrovy vyčnívají.

Zajímavý tento úkaz, který u nás v Čechách má málo co sobě rovného, má svou příčinu v geologickém uložení diluviálních usazenin roviny Polabské mezi Kolínem a Lysou. Celá krajina náleží sice útvaru křídovému, jehož vrstvy opukové tu i tam na den vycházejí, ano i celé hřebeny vrchů tvoří, lemující širokou rovinu Polabí. V nížině jsou však tyto vrstvy od pradávnych věků odemlety a pokryty mocnými vrstvami naplavenin, písku a štěrku, které v naší krajině tu a tam i celá návrší tvoří, skládající se z nejjemnějšího písku. Tyto pískové uloženy táhnou se okrem Poděbradským od jihovýchodu k severozápadu v širokém kruhu mezi vsí Veltruby až pod Libici, přerážejíce Labe mezi Klavarským mlýnem a Osečkem, a táhnou se dále k Sokolci, Lhotám Kostelní a Pískové, Hořátku a Zvěřinku, kdež u Píst a Hradištka blíže Sadské podružé překročí Labe a rozkládají se dále v sousedních okresích kolem Lysé, Staré Boleslavi až k Neratovicím.

Spád řeky v krajině této od Kolína až k Poděbradům jest značný a jeví se na některých místech silným prouděním vody, zvláště pod mlynem Klavarským a mezi Pněvem a Předhradím, kde někdy velký mlýn Labský stával.

Podmíláním a odplavováním břehů tvořícími se klikatinami tok Labe se prodlužoval a tím spád mírnil, kterýžto process se ještě dnes odehrává, nenalézáje v sypké půdě pískovité žádného valného odporu. V starších dobách, kdy nebylo nikoho, kdo by se o ochranu břehů staral, děly se rušivé účinky vody bez omezení.

Zakládáním mlýnů Labských poměry tyto se zlepšily, protože jezy prudký spád vody částečně vyrovnaly. O mlýnech Kolínských, Poděbradském a Nymburských víme, že povstaly as v druhé polovici XIII. století, mlýn Klavarský byl založen r. 1298, pouze o starém mlýně Pněvském nemáme bližších zpráv. Nejstarší zmínka o něm děje se r. 1352, když Pešlu z Rosentalu, pán na Piňově, Horník, zdráhal se platit desátky Petrovi, knězi Piňovskému, z pole, zvířat a z mlýna. (Lib. conf.) Lze předpokládat, že dle analogie jiných Labských mlýnů původ Pněvského mlýna sahá také do konce XIII. stol., protože užitek z mlýna zabezpečoval pánovi znamenitý důchod. O mlýně Pněvském, ale již pustém, děje se naposled zmínka v nejstarším urbáři zámeckém z r. 1553 při pronajímání Labe na dílce rybářům. Vondra rybář z Piňova ujal třetí dílec od hranic Veltrubských „od velkého jilmu až do starého stavu a jezero Tonice“.

Zjištění polohy tohoto pustého mlýna zdálo se mně být důležitou pomůckou pro poznání nejstaršího toku Labe, ale pamět o mlýně se v lidu tak vytratila, že nikdo o něm niče nevěděl ani neslyšel. Náhoda sama k odkrytí mlýna přispěla. Asi r. 1892 dobývali sousedé Piňovští na své obci písek a tu uhodili na mocné základy stavby provedené z černého kamene zv. Kolínského. Vydobylo se mnoho sáhů tohoto kamene a mezi jiným našly se zprerážené mlýnské žentoury, rozličné kování pocházející z mlýnských kol, železné čepy, háky od pily, dláta, sekery a pod., vše na důkaz, že v těch místech někdy mlýn stával. Místo to nachází se pod nynější Pněvskou myslivnou mezi tůněmi č. kat. 96 a 97 na obci Pněvské. (Viz mapu tab. XLV.)

Kdy a jak mlýn tento zkázu vzal, těžko nedostatkem historických pramenů rozhodnout; mohlo se tak dobře stát jak ve válce husitské, nebo obrácením se Labe v jinou stranu, k čemuž bych se z dobrých důvodů spíše přiklonil. Od nynějšího toku Labe, ale i od starého Labe r. 1819 přetrženého a zregulovaného, jest tento mlýn značně vzdálen, jinak ležel bezprostředně pod někdejší tvrzí Pněvskou, o které se v XIV. století několikrát zmínka děje. Tvrz sama stála v severovýchodním cípu starého hradiště Pněvského, byla od konce XV. století proměněna v manský dvůr, který od r. 1623 přivtělen trvale k panství Poděbradskému, slouže za poplužní dvůr až do doby Joseffinské. Západně od mlýna stojí posud mohutný dub při někdejším břehu Labském, jako svědek staré minulosti, který má ve výšce člověka 6·4 m v objemu a, ač jest uvnitř vykotlán hnilobou, jest jinak posud svěží a zdravý.

Stopující tok Labe, na němž druhdy mlýn Pněvský stával, proti proudu, shledáváme, že vycházel od levého

boku tekoucího Labe až na samých hranicích Pněvských a Novoveských a odtud vinul se skoro přímým směrem k severu přes č. parc. 103, 104, 106, 98 a 95 až pod samu ves Pněv. Před vsí touto od louky č. parc. 106 se tok ten rozděloval ve dvě ramena nestejněho stáří, tvoře rozsáhlý ostrov, na němž se staré hradiště Pněvské (dnes č. 107/1) rozkládalo. Pod hradištěm a pod mlýnem se tato ramena křížují.

Starší tok směřoval od louky č. 106 k myslivně Pněvské, kde se asi dotýká starého Labe r. 1819 přetrženého, táhl skrze tůně 97 a 96, mezi nimiž mlýn býval, nechávaje hradiště Pněvské po levé straně a dělil se pod mlýnem opět ve 2 ramena různěho stáří. Starší tok vybočoval od č. parc. 95 směrem poněkud západním přes nejvýchodnější část vsi Pněva, kde nyní několik chalup stojí, přes pole č. 49 katastru Pněvského, přes role farské v Předhradí č. 22, na němž obracel se náhle na východ a proudil loukou č. 23, 57, 53 a 54 bezprostředně po jižní straně tvrze Předhradské na příc přes tok Předhradský, r. 1819 přetržený a zregulovaný, a tam dělil pravděpodobně nynější statek obce Předhradské od lesů panských a západní stranu zadušního lesa Předhradského. Zbytkem tohoto toku jest ještě tůně č. parc. 74 ležící proti Předhradí mezi starým i novým Labem.

Od tůně č. 74 obracel se tento tok k Osečku v mírném oblouku a odtud tekli náhle na východ uprostřed lesů Libických ku vsi Libici, kam se s určitostí stopovat více nedá.

Tento tok jest dnes úplně suchý, ano i v role proměněný, což svědčí o jeho vysokém stáří.

Jedině tento tok po mém soudu zdá se mi býti směrodajným a rozhodujícím v otázce, kde stará Oldříš stávali mohla, a podotýkám, že nemohl se dotýkati místa, kde kostel sv. Jana na domnělé Oldřiši se vypínal, protože to místo leží od jmenovaného toku ve výšce vsi Předhradí jižněji. Pro lepší orientaci označme tento tok písmenem *A*.

Druhý tok pod mlýnem obracel se náhle na východ a sice od č. parc. 95 přes bažiny č. 92, 66, 91, 90, 74 přerážel obě koryta Labská, totiž staré Labe Předhradské r. 1819 přetržené i dnešní tekoucí Labe. obtékal jihovýchodní hranici lesa zadušního Předhradského, tekli nedaleko místa, kde kostel sv. Jana na domnělé Oldřiši býval a ve velikých zátočinách ztrácel se v rozlitaních Labských směrem k V. Oseku. Toto rameno jest ještě dnes močálovitě a protkáno četnými tůněmi vodou naplněnými, zvláště po pravém boku tekoucího Labe. Mám za to, že toto rameno jest odpad Labe od někdejšího mlýna Pněvského ze XIII. neb XIV. století. Označme je podobně písmenou *B*.

Hlavní rameno starého toku, které se před Pněvem od louky č. 106 oddělovalo a teklo přes č. 103, 104, 106, 98 a 95, jest z těchto vylíčených toků nejmladší, obtékalo hradiště Pněvské po západní straně, dotýkalo se samé vsi Pněva a spojovalo se pod mlýnem opět s tokem *B*. Označme je písmenem *C*. Mlýn Pněvský zůstaven na suchu bezpochyby obrácením se Labe od hranic Novoveských na východní stranu do lesů Veltrubských.

O vysokém stáří vylíčeného toku *A* svědčí ještě jiné okolnosti.

lán této zajímavé úpravy se dosud zachoval. Podél edhradí zřízena tebdáž dlouhá hráz z pilot a příčlad, která měla za účel, aby břehy dále podmýty nemohly, a kromě toho postavena jižně od řadí jiná hráz do třetiny Labe vyčnívající, aby vody odrážela, ale i proud do jiného směru obrátí. Na pláne naznačena jest i strouha, kam proud by naháněn býti měl, ležící mezi hájem zádušním něšilovým. Strouhou touto nemůže být vyrozuměno jiné koryto, než známý nám Labský tok A, po tůně č. parc. 71 a 74 posud se zachovala.

U této úpravy bylo vidět pozůstatky pilot v staré ště r. 1822. Lid neznaje původu jejich, vyběhl ich pověst, že pocházejí z mostu vedoucího k Libčasu kněžny Libuše a odtud pry odvozeno jméno *řed hradem*. (Zpráva lokalisty Pat. Filipa.) Všecky nahy, odvrátit jistou záhubu od vsi Předhradí y naprosto marné, kdyby r. 1819 prokopáním nynějšího Labe do jiného směru nebylo obrá-

a základě těchto zjištěných okolností jest prokáže prostor umělým příkopem ohraničený byl ke u XVI. století aspoň dvojnásob větší nežli dnes.

tak obrovských rozměrech založený příkop nemít jiný účel než *obránný*. Z vykopané hmoty n nad příkopem jistě *val*, který se však dnes již *oval*, protože jim příkop zase k srovnání přšel.

významu takového opevnění po způsobu staroškém, jaké do dnes na blízkém starém hradě ém obdivujeme, nemůžeme být děle v pochybnosti, e samo jméno přiléhající vsi připomíná *hrad*, skutečným podhradím byla ves Předhradí.

akladatelem tohoto hradu byl, jak pověst Dalizachovaná vypravuje, pravděpodobně kníže *Olponěvač* jiného hradu v okolí vzdor nejbudlivějšítrání posud naléztí se nepodařilo.

odobně jako v Libici objeveny i zde uvnitř opevopelovité jámy po někdejší osídlení, které však osud prozkoumati času neměl.

okázavše takto, že hrad *Oldříš ve východní části edhradí stával*, nemáme již žádných nesnází s yn, odkud a jakým způsobem se trosky románsoch do základu staroblé fary a do zdiva starostela v Předhradí dostaly. Sochy ty jistě pochá-původního kostela sv. Jana Křtitele na Oldříši, kníže Oldřich na památku svého osvobození ze vystavěti rozkázal.

odle vypravování Dalimila byl kostel počátkem století již pustý. Poněvač se pak nikde v histo-h pramenech neuvádí, že by byl hrad Oldříš zničen, můžeme se, znajíce dokonale písčitou u krajiny a měnivost vše nížejších toků Labských příčiny snadno domyslití.

ldříš rozkládala se určitě pouze na levém břehu (star. toku A), proto tvořilo opevnění její, jak z plánu, půlkruh.

tohoto půlkruhu zbyla do dnes pouze asi čtvrtina ve výměře asi 7 koreů, tak že plocha původně až 30 koreů obnáseti mohla, o něco méně než libický, který měl výměru as 36 koreů. oncem XVI. století byla z původní plechy Oldříše

ještě asi polovina zachována, jak dříve vyloženo, druhá východní polovice musila být odemleta v starších dobách, protože Labe v XV. a XVI. století změnilo běh svůj více na východ a obtékalo zádušní les Předhradský a místo, kde kostel sv. Jana v lesích Oseckých stával.

Zničení východní polovice Oldříše sahá jistě před založení mlýna Pněvského, tedy asi do XIII. neb XII. století a sice tokem neb serpentinou od východní strany proti hradu narážející, který se do jisté míry srovnávatí mohl s tokem starého Labe r. 1819 přetrženého.

Doba ta se shoduje se zprávou Dalimila o pustém kostele na Oldříši: proto kostel vystavěn býti musil ve východní, dávno zničené polovici Oldříše.

Někdy koncem XIII. neb počátkem XIV. věku založen v Předhradí nový kostel ku cti P. Marie, a tu upotřebeno trosk starého kostela sv. Jana Křtitele ke stavbě nového kostela a fary, které pouhá náhoda r. 1901 na světlo vynesla. Založení kostela P. Marie by dobře spadati mohlo do doby vystavění tvrze Předhradské.

7. Závěrek.

Po desítiletém usilovném snažení konečně doufám, že podařilo se mi zjistit polohu pravé Oldříše. Prof. Tomek klade založení kostela sv. Jana na Oldříši do mladších let knížete Oldřicha, kdy vládl ještě prvotním údelem svým a sice do let 996—999.

Tak starými mohou být tedy sochy v Předhradí objevené, které z té příčiny zařaditi musíme mezi nejvzácnější a nejstarší zachované památky naší vlasti. O umělecké stránce těchto soch nechci se sám vysloviti, nemaje k tomu potřebných zkušeností a zanechám rád ocenění jich povoláním znalecům.

Zbývá ještě vyložiti následující okolnosti: Martin Gallus i Kosmas připomínají při vpádu Polanů za knížete polského Boleslava III. r. 1110 do Čech také Oldříše. O tažení tom pojednali zevrubně prof. Tomek (v Arch. Pam. II. 165 a III. 97—110) a H. Jireček (Arch. Pam. V. 41). Jelikož nyní prokázáno, že Oldříš nestála na pravém břehu Labe, nýbrž na levém, sluší výklad jich o přechodu Čechů přes Labe opravití ve smyslu G. Dobnera.

Konečně mělo by se vysvětlit, kdo založil kostel sv. Jana v lesích Oseckých a proč to místo Oldříš bylo pojmenováno. Z nedostačku historických pramenů na otázku tu prozatím uspokojivě odpověděti nelze. Na základě zkoumání bych soudil, že kostel ten byl vystavěn nejspíše počátkem XVI. aneb nejvýše koncem XV. století. Pouze jako domněnku pronáším, že zbožný zakladatel toho kostela měl úmysl snad obnoviti kostel sv. Jana na Oldříši, ale za jeho doby již pamět o hradu v zapomenutí přišla a to, co z hradu ostalo, zvalo se již Předhradím. Poněvač o duchovní potřebu skrovné vsi Předhradské stávající tam kostelem bylo dostatečně postaráno postaven nový kostelík sv. Jana na východní straně od Předhradí až za rozlitymi Labskými, poněvač blíž mezi toky způsobilého místa ani nebylo. Kostelík nazván sice „na Oldříši“, ale hrad tam ovšem nikdy nebyl. Původně kostelík sv. Jana byl snad dosti daleko

od břehu Labe, ale během času dorážející serpentinou řeky byl by ho stihl podobný osud, jako někdy kostel sv. Jana na skutečné Oldřiši.

Schody vedoucí od kostela sv. Jana k tůni Kostelecké sloužily snad k lepšímu vystupování do příkrého

břehu při převážení osob přes Labe, neb v okolí převoz přes řeku od starodávna býval. Dnes jest veřejný převoz v nížeji položené vsi Osečku. O dalších výzkumech na Oldřiši a v okolí Předhradském ještě zpráva podám.

Kameničky, Jeníkov a Dědová u Hlinska.

Sepsal Dr. K. V. Adámek.

Nedaleko prameniště řeky Chrudimky, jež za starodávna jmenovala se Kamenice,¹⁾ rozkládá se při okresní silnici hlínecko-svratecké osada farní *Kameničky*.²⁾ Ještě v XVII. věku slula též Rejchlova Kamenice.³⁾

Lidové podání vypravuje, že tu byl za starodávna městys Soukenná Kamenička s farním kostelem. Kdy toto město bylo zničeno, ne námo; snad se tak stalo za třicetileté vojny. Staří pamětníci potvrdili, že v návesním rybníce byly nalezeny kusy zdi, podkamuň, kordy, zpáteční podkova a jiné. Zbýlé obyvatelstvo zpusťšené osady uteklo prý se do Rychmburka a krajina zpustla na dobro. Teprve po letech jacísi lidé z okolí Prahy sem přišli a vystavěli v Lánech, kdež stojí nyní myslivna, železnou huť a pod ní puchernu a druhou puchernu pod rybníkem, z něhož jde voda na mlýn. A tak vznikla nynější obec Kameničky.⁴⁾

¹⁾ Regesta I. 109, 504, III. 595. K. V. Adámek Sborník okresu hlíneckého 3.

²⁾ O Kameničkách viz K. Adámek K dějinám Hlinska a okolí 3, 7, 11, 12, 16, 26, téhož Chrudimsko 4, 15, 23, 35, 40, 69 89 K. V. Adámek Paměti o školách v okresu hlíneckém 20, 23, 48, 51, 52, 64, 67, 72, 81, 82, 87, 96, 109 až 118, 129, 142, 152, 154, 160, 163 až 165, 167 až 176, Sborník okresu hlíneckého 51 str. a jiné, Příspěvky k dějinám selského lidu z okolí Hlinska (Rozpravy České Akademie) 7, 9, 11 až 14, 16, 17, 22, 40, 41, 45, 47, 49, 65, 66, Urbář panství rychmburského z r. 1731 (ve Věstníku kr. české Společnosti nauk) 3, 16, 17, 19, 20, Cechovní zřízení na Hlínecku (tamtéž) 1, 21, 31, 32, 34 53, 61, Lid na Hlínecku; Schaller, Topographie Königreichs Böhmen XI. 177; Sommer, Königreich Böhmen V. 251; Palackýho Popis 182; *Ordnung* Slovník 251; Památky archaeologické a místopisné I. 174, 461; Okresní národopisná a průmyslová výstava a sjezdy konané roku 1893.

³⁾ Sborník 78 (Rejchlova Kamenice, 1485) a 166 (v Rejchlovcích, 1624).

⁴⁾ V knize fary kameničovské z roku 1836 str. 700 dle výpovědi věrohodného a velmi starého pánovičky, majitele usedlosti č. 21 v Kameničkách, kteří tam byli od počátku vesnice a z nichž byli 120 až 130 let staří, bývala osada Kameničky městem a jmenovala se Soukenná Kamenice, město již byl farní kostel. Prý bylo starší. Pravděpodobně bylo prý za třicetileté války zničeno. Několik obyvatelů jeho, kteří našli se do města Liberec soukenictvím známo, po skaze města Kameničky a zarostla, když přišli z okolí Prahy hamerníci, zřídili pod mlýnským potokem. Tímto městem nynější ves Kameničky. V pramenech mnoho medvědí a před sto let tu ještě vlčí jámy. V údolí mlýna, jež však jsou vypuštěny

Kameničky jsou stará osada. V zápisu z roku 1392, jímž Smil z Rychmburka se přiznal před pražskými úředníky, že své panství rychmburské prodal, vlastně k věrné ruce postoupil, Otě z Bělíny a Bočkovi z Poděbrad,⁵⁾ uvádí se Kamenice (nynější Kameničky) mezi osadami tohoto panství. Při panství rychmburském zůstávala tato osada do roku 1848. Již v XV. věku byla v Kameničkách rychta.⁶⁾ Připomíná se v zápisu z roku 1485 o uvedení Jana Pardusa z Vratkova na panství rychmburské Rejchlova Kamenice ves celá s rychtou a vesnice k téže rychtě příslušící, totiž Chlumětin, Lhota, Přerostlé (nynější Hamry), Blatná a Jeníkov, s platem, robotami, kurmi, vajci s ovsem a mlýn s pilou.

V těch dobách již byly Kameničky farní osadou. Roku 1350 byl tamní kostel s ostatními kostely dekanátu myštského připojen k biskupství litomyšlskému.⁷⁾ R. 1396 byl tu kněz Aleš.⁸⁾

a v louky změněny. Veliký rybník Krejcar byl pojmenován tak proto, že dělníci, kteří dělali jeho hráz, dostávali bezes travy denně krejcar mzdy. Podobné podání o minulosti Kameniček jest zaznamenáno též v tamních památních knihách obecní z roku 1836 a nové školní. Viz též K. V. Adámek Sborník 52. — V spisech píše se téměř napořád Kameničky, někdy (na př. Balbin v Miscellanech, Venuto v mapě diecése bradečské: Kameniczka, Palacký v Popisu, Jos. Kalousek v mapě historické Kamenička; lid říká Kameničky, do Kameniček, kameničovské). Jméno dostala osada dle řeky; podobně též Trhová Kamenice a Kameničky u Trhové Kamenice připomínají původní jméno řeky Kamenice, nynější Chrudimky. Dle Památek archaeologických a místopisných I. 174 jest jméno osady od kameniček čili brusinek, tu hojně rostoucích. Výklad tento není správný, neboť lid vůbec neuzívá slova kameničky k označení brusinek. Také nesprávný výklad jest v památní knize fary kameničovské, str. 700, že pravděpodobně pojmenována osada tato podle četných malých skalek, jež tu za pradávna bývaly, a dle roztroušených kamenů. Polohy dle Josefského katastru v obci Kameničkách: Místní plac. K Jeníkovu. K Chlumětinu K panskému lhoteckému dvoru. Roku 1890 katastrální obec Kameničky měla 138 domů, 841 obyvatelů (398 mužů a 443 žen), politická obec Kameničky (obec katastrální Kameničky a Lány) měla 141 domů, 862 obyvatelů (406 mužů, 456 žen), 828 katolíků, 24 evangelíků a 10 židů.

⁵⁾ Archiv český III. 469, 470, Reliquiae tabularum I. 547. Sborník okresu hlíneckého 51, 52, K. Adámek K dějinám Hlinska 7. str.

⁶⁾ Sborník 52, 77, 78.

⁷⁾ K. Adámek K dějinám Hlinska a okolí 7, Chrudimsko 21, 68, 69, 74; Balbin, Miscellanea historica regni Bohemiae V. 36; H. Jireček, Codex iuris bohemicus II. 217, V. 330; Palacký, Dějiny I. č. 2., str. 389; Památky archaeol. a místopisné IX. 739; K. V. Adámek Sborník 162.

⁸⁾ K. V. Adámek Paměti o školách 113, Sborník 162, Památky IX. 751. Monumenta Vaticana I. 701.

počátku XVII. věku⁹⁾ bylo naměřeno v rychtě kovské 372 provazců rolí osetých ozimním obilím, vavců strnišť k jaru a ouhorních polí a 1111 prolí ladem ležících. v Kameničkách 83 provazců rolí obilím osetých, 219 provazců strnišť k jaru a ouhori a 250 provazců rolí ladem ležících. I byla tu 1 edlost s 50 provazci ladem ležících polí, ostatních 6 mělo oseto ozimním 10 až 22 provazců, průměrně $\frac{1}{6}$ provazců rolí, 219 provazců strnišť k jaru a (průměrně 13 $\frac{5}{6}$) a 200 provazců ladem (průměrně ovazce). Dle „poznámenář na klizení všejakoého i poddaných na panství rychmburském léta 1639“ otlivých usedlostí sestaveného bylo sklizeno žita mandele v Kameničkách z 2 usedlostí, do 10 mar- 4 usedlostí.¹⁰⁾ Dle „vejpisu z r. 1639 J. M. České jeho úřadu berničního dle generální komisi visita- ta Páně 1654 stalé“ bylo v Kameničkách selských 6, a sice s 30 str. polí tři, s 33 str. jedna a jedna usedlost. Byli-li nějací chalupníci, nevíme. Sedláci měli celkem 213 str. rolí, seli na zimu na jaro 46 str.¹¹⁾ Dle sirotčích register¹²⁾ panství raského z roku 1698 bylo v Kameničkách 6 sed- din a 4 podruhů. Roku 1713 bylo v Kameničkách 23 usedlostí a dle sumaria¹³⁾ katastru Josefského r. 1268 □⁰ polí, 137 jiter 663 □⁰ luž, 12 jiter lesů, celkem 535 jiter 372 □⁰, panských nemo- ylo 62 jiter 1255 □⁰.

urbáře¹⁴⁾ z r. 1731 bylo v Kameničkách 7 sou- láků a 2 chalupníci. Každý sedlák musel vypra- botu jízdeckou s dvěma koňma ve voze zapraženy: na dva dny a jinší robotu jízdeckou v orání a vláčení o tři dny a v době od sklizuž sen až do sklizuž vybyté robotě jízdecké ostatní dny v celém týdnu děšim. Chalupník měl týdně po 3 dnech a v době žku dělání sen a skrze celé žně až po sklizení av musel jednu statnou osobu posílat po celý týden tu. Podruzi byli povinni robotovati jeden den m týdnem, ale na mlácení panského obilí museli se chodit a dostali od vrchnosti 16. korec vjmá- obilí. Poddaní museli přísti panské přádlu, a sice po 6, chalupník po 4 a podruh 1 štku a když osti lena, rozvrhl se počet štuk mtrněji. Muselo llení páten ponocovati, sůl z dýchodu vrchnosten- a soudky odebírali, pálené vrchnostenské kupovati. o ouroku sedlák platil při sv. Jiří po 1 R. a při s po 1 R. 30 kr., chalupník při sv. Jiří 30 kr. a íavle 45 kr. tehdejších peněz. Na desátku měly ky dávat ročně 4 str. žita a 4 str. ovsu, vrchnosti str. 3 v., dovážet 16 klád, 36 sáhů dříví a 16 str. íe Kamení kám bylo naměřeno 691 str. pozemků,¹⁵⁾ i 6 selských živností ošacovaných¹⁶⁾ po 200 kopách

borník 102.

borník 103.

borník 104, jména sedláků tamtéž 106. K. V. Adámka íví Rychmburského Calculus revisionis z l. 1654 (České íodátské 1901).

borník 108.

borník 111, 112, jména tratí 7.

.. V. Adámka Urbář panství rychmburského str. 4, ích viz téhož Cechovní zřízení na Hlinecku a Sborník íneckého.

rbář panství rychmburského, Příspěvky k dějinám sel- u z okolí Hlinska.

. V. Adámka Urbář str. 19.

a 1 chalupnická v 100 kopách, tedy úhrnem za 1600 kop. Kromě těchto živností byl tu 1 sedlák, jenž měl dva grun y v úhrnné ceně 300 kop.

Na přechodu z XVIII. do XIX. věku robotovali v Ka- meničkách 2 sedláci po 39 dnech jízdní roboty, 2 po 52 a 13 po 104 dnech pěší roboty, chalupníků 72 po 13 dnech ročně.¹⁷⁾

O církevních poměrech v XV. a XVI. věku není za- chováno zpráv. Jako jinde na panství rychmburském, tak i v Kameničkách byli kněží utrakvističtí. Při roce 1582 se poznámenává, že bylo v kostele tamním malováno.¹⁸⁾

Po roce 1620 byl kostel v Kameničkách filiální do Hlinska.¹⁹⁾ Tehdy bylo jeho záduší sv. Mikuláše.²⁰⁾ I byl kostel tento, jak výslovně roku 1677 se popisuje,²¹⁾ malý, úzký a zaslý, měl 1 kalich stříbrný a 2 zvony. Tento starý dřevěný kostelík byl roku 1763 zbořen a místo něho ny- nější kostel v letech 1764 až 1766 vystavěn.²²⁾ Pravdě- podobno jest, že stará presbyterů zůstala a jen loď přista- věna byla. Věž měla dvě bání s lucernou a kohoutem i byla pak roku 1830 zbořena a na jejím místě nyníější věž vystavěna.²³⁾

Roku 1787 byla v Kameničkách zřízena lokalie.²⁴⁾ Původně byly tam přiřazeny Kameničky, Jeníkov, Dědová s dědovským panským dvorem a Vortová s dvorem lhot- ským. Vortová patřovala do kručemburské kolatury a ostatní tuto jmenované osady do kolatury hlinecké. Ještě po tomto zřízení lokalie bylo z Dědové pochováváno v Hlinsku a z Vortové v Krucemburku.

Na sklouku XVIII. věku byly emfyteutisovány mnohé dvory panské. Dědovský dvůr byl rozprodán 30. října 1788. Na jeho místě vznikla osada Filipoves, později zkráceně zvaná Filipov. Také Lhotský dvůr, při němž býval ještě roku 1783 v Lánech panský ovčín, byl dne 1. listopadu 1798 emfyteutisován.

Kostel byl roku 1822 opravován, roku 1838 kruchta rozšířena pro nové varhany, jež tu roku 1839 postaveny. Roku 1840 opatřen nový obraz na hlavní jediný oltář. Roku 1846 až 1848 provedeny některé další opravy ko- stela. Roku 1860 kostel částečně nově pokryt, v těchto letech různými potřebami opatřen. Roku 1874 poboční oltář sv. Josefa a roku 1896 poboční oltář P. Marie zbu- dován. Roku 1880 vnitřek kostela opravován, střecha ob-

¹⁷⁾ Sborník 114, 115.

¹⁸⁾ Sborník 166.

¹⁹⁾ K. Adámka Chrudimsko 69, K. V. Adámka Sborník 166—170.

²⁰⁾ Tak se píše v titulu nejstarší zachované matriky hlinecké z r. 1624.

²¹⁾ Památky archaeologické a místopisné IX. 751 a sl. Sborník 166.

²²⁾ Památky archaeol. I. 174, památní kniha fary kameni- čovské z r. 1836, str. 4.

²³⁾ Sborník 52.

²⁴⁾ Sborník okresu hlineckého 53, 169, památní farní kniha kameničovská str. 4, Památky archaeol. a místop. I. 174. Dvorní dekret z 6. prosince 1786 o zřízení lokalie doručen byl 5. ledna 1787 guberniém zemským konsistoři, jež dekretem z 8. ledna 1787 ustanovila jmenovaného P. Aurelia Richtera, německo- brodského řeholníka augustiniánského prvním lokalistou. K lo- kalii přiděleny pouze Kameničky, Jeníkov, Dědová s panským dvorem, Vortová, dvůr panský Lhoty a tři mlýny u Kameniček, a roční plat lokalistův byl kamerální pokladnou vyměřen 300 zl. Roku 1795 obdržel lokalista užívání 10 mir polí a 2 m. luk. O tom viz též Sborník okresu hlineckého 113 a 118, o rozsahu kolatury Sborník 169.

novena, kostel nově natřen a novou křtitelnicí opatřen, roku 1891 věžice pro sanktusník sroubena.²⁵⁾

Budova kostelní, obtočená kol do kola hřbitovem, nevykazuje zváštností stavebních. Z hřbitova vchází se poboční stranou do lodě a z ní do presbyteře. Za hlavním oltářem sousedí s čtyřhrannou presbyteří sakristie. Nad průčelím lodě jest věž s přílbovitým krytem. Do věže a na kruchtu jest zvláštní vchod z protější pobočné strany.

Ve věži jsou čtyry zvony.²⁶⁾

Nejstarší zvon, ulitý asi v polovici XV. věku, visí uprostřed věže a ozdoben jest znakem s orlicí a obtočen nápisem minuskulovým s přeházenými písmenami (atřma místo maria). Nápis nad znakem, z něhož lze čísti: . . . cumstat . . . , a znak nasvědčují, že byl zvon ulit na Moravě.²⁷⁾

Druhý zvon²⁸⁾ visí při průčelní zdi věže, byl ulit r. 1600, ozdoben jest reliefem Krista na kříži visícího, majícího po stranách P. Marii a sv. Jana Miláčka. Nad reliefem jest letopočet 1600 pod nápisem: SLVZTE HOSPODIN V SWEV SL P_R OKRZIKVYTE HOSPODIN V WSSICZKNI OBYWATELE ZEMIE.

Třetí zvon²⁹⁾ má nápis: Ty Isi Kristus Syn Boha Živého — sv. Petr 1888.

Umfráček nemá nápisu.

Ve věžičce visí sanktusník.

V presbyteři jest obnovený oltář Nejsv. Trojice s obra-

²⁵⁾ O kostele viz K. Adámka K dějinám Hlinska a okolí str. 7, téhož Chrudimsko 23, 35, 69, 89, Památky archaeologické a místopisné I. 174, IX. 732, XV. 473, XIX. 193; K. V. Adámka Paměti o školách v okrese hlíneckém 113 a téhož Sborník 51 až 53, 162 a j., téhož stať „Kostel v Kameničkách“ v Časopisu Společnosti přátel starožitností českých VII. 67 až 69; K. Chytila Politický okres chrudimský (v Soupisu památek historických a uměleckých v království Českém XI.) 130 a 131. Četné zprávy o rozmanitých opravách stavebních, o nových oltářích a paramentech kostelních obsaženy jsou v knize pamětní pro chrám Páně kameničovský založené r. 1837.

²⁶⁾ Památky I. 175, XV. 473, K. Chytila Politický okres chrudimský 131, Časopis Společnosti přátel starožitností českých VII. 68.

²⁷⁾ Dr. K. Chytil čte nápis nad štítem zvonu „Przemislai“ i domnívá se, že se snad vztahuje k některému z Přemyslů slezských. Jak již z vyobrazení 115, jež v Politickém okrese chrudimském str. 131 jest otištěno, vysvitá, nepočiná nápis nad znakem písmenou: p. Z originálu na zvoně jest zřejmo, že forma na této straně se neotiskla zřetelně, nicméně lze pozorovati dosud že místo obloučku v tomto vyobrazení zakresleného jest vlastně pouhý bod jako na konci nápisu, byl by tedy nápis jen o devíti písmenách, totiž

. . . i . . . cumstat.

Čtení toto i znak orlice poukazuje, že zvon byl ulit na Moravě nebo aspoň odtud do Kameniček přenesen. Viz též K. V. Adámka: „Kostel v Kameničkách u Hlinska“ (v Methodu 1903 [XXIX.] str. 28—34).

²⁸⁾ Dr. Karel Chytil čte tento nápis (v Polit. okr. chrudimském str. 131): P_ROKRZIKVYTE HOSPODIN V WSSICKNI OBYWATELE ZEMIE SLVZTE HOSPODIN V SWEV SL P_R IM. Písmeno R, jež do slova prvního vřaduje, do něho nepatří, což již litec naznačil tím, že písmeno to ulil poloviční velikostí písmena P a stejně veliké s písmenami, jež před počátkem slova POKRZIKVYTE vřadil: SL a pod n-mi IM, jež slucují v řadu SLIMR, znamenající snad jméno zvonáře, mě-li prvý řádek SL není zkratkou SLIL a dolejší řádek IMR začátečními písmenami jména křesťného a příjmení zvonářova.

²⁹⁾ Nový tento zvon — dle farní knihy památní kameničovské str. 66 — byl koupen od firmy V. F. Cervený a Synové v Hradci Králové, jež obstarala jeho ulití dvorním líceem Albertem Lamassou v Lublani a byl posvěcen biskupem Jakubem Missiř roku 1888, 18. prosince, do věže pak zavěšen 14. ledna 1889.

zem, jež lanškronnský malíř Voříšek roku 1842 vymal. V lodi jsou nové poboční oltáře sv. Josefa pěstoun P. Marie.³²⁾

Taktéž ostatní zařízení kostelní jest nové. Meccmi jest lavice³³⁾ s nápisem: „Léta Paue A. 1775. W. P. F. Tato stolice jest wyzdwižena z na. Wac: z M: H:“

Monstrance³⁴⁾ tamní jest stříbrná, pozlacená, pracovaná asi v XV. věku ve slohu gotském. Nalaločné noze, z níž vystupuje dřív šestihranným nošený, jest vyryto:

†
M . P . T . P . Z . P
I . I . P . M . S
1652.

Tento letopočet označuje dobu opravy monstrance, opatřen značkou IBMPC nebo IBMPL.

Kalichy³⁵⁾ oba jsou z XVIII. věku.

Když ke kostelu do Kameniček počali po i Dědovství a Vortovství, byl zřízen nad lokalí rok nový hřbitov,³⁶⁾ avšak opět od r. 1851 pocho na starém hřbitově u kostela.

První lokalista³⁷⁾ nastoupil v Kameničkách 1787. Prvá tři léta bydlel v soukromém stavení č. pak po 4 léta bydlel v stavení č. p. 65, až mu o Kameničky a Jeníkov vystavěly obydlí č. p. 84 v Kameničkách, v němž pak lokalista bydlel do 26. září 1831. Dosud tomu říká se „v kaplance“. V letech 1830 a 1831 stavěna nákladem náboženského fondu, jež jest nová lokalie, do níž se lokalista 26. září 1831 nas Ponevadž pak přízemní lokalie nepostačovala, zvlášť kaplan byl ustanoven, jednáno o přestavbu, jež v povolena. Duchovní správce bydlel od 28. du 25. září 1880 v soukromém domě (na poště), opě se přestěhoval do nové fary, jež z lokalie vystavě

Z rozbořeného starého kostela obdržel učitel Luňáček dříví, na stavbu školního stavení.³⁸⁾ Učilo⁴⁰⁾ v tomto stavení, jež stávalo na místě, kde nyní fa Ještě roku 1819 nebylo samostatného školního stav Luňáček⁴¹⁾ prodal své stavení, jež roku 1763 si

³²⁾ Sborník 53, Památky archaeologické a místopis K. Chytil I. c. 130. Hlavní oltář byl roku 1884 opraven
³³⁾ Sborník 53, památní kniha farní, K. Chytil I. c.
³⁴⁾ Sborník 53, Časopis Společnosti přátel starožitností VII. 68.

³⁵⁾ Sborník 53, K. Chytil, Politický okres chrudimský VII. 68 a v K. Chytilové Politickém okrese chrudimském str. 131.

³⁶⁾ Sborník okresu hlíneckého 53.

³⁷⁾ Sborník 53, 169.

³⁸⁾ Paměti o školách v okrese hlíneckém 113, Sborník 53, 169.

³⁹⁾ Paměti o školách v okrese hlíneckém 110.

⁴⁰⁾ Paměti o školách v okrese hlíneckém 110.

⁴¹⁾ V staré památní školní knize tamní poznamer Petr Svoboda, že není znám první učitel kameničovský jen se ví, že tam Jiří Luňáček, rodák z Březin, před rokem 1797 v Pardubicích „kurs preparandský slyšel a touž službou od J. Exc. Pána Hraběte Filipa Kinskýho a za učitele dosazen byl, učil do roku 1840, zemřel r

Na vysokém hřbetu horském a částečně v úvalu jeho rozkládá se ves *Dědová*.⁵⁶⁾

Od nepaměti až do roku 1848 patřila k panství rychmburskému. Prvá listinná zpráva⁵⁷⁾ o ní jest zachována z roku 1392. Dědová náležela za starodávna k rychtě Kladenské.⁵⁸⁾ V zápisu z roku 1485 o obdarování Jana Pardusa z Vratkova panstvím rychmburským, jmenuje se „v Kladně ves celá s rychtou a ves Dědová k též rychtě příslušející s platem, robotami, kurmi, vejci a ovsem.“ Později měla Dědová rychtu svou.

Při sčítání⁵⁹⁾ usedlých lidí, jež roku 1584 provedl Baryán Špetle z Janovic, hejtman kraje chrudimského, bylo v Dědové zjištěno 8 usedlostí.

Dle poznamenání⁶⁰⁾ klizení obilí při poddaných v roce 1639 bylo v Dědové klizeno ze 3 usedlostí do 10 mandel, z 2 do 20 mandel. Dle výpisu z rully⁶¹⁾ berničné z r. 1654 bylo v Dědové 6 usedlostí selských, a sice 1 s 21 str. rolí, 2 s 32 str., 2 s 40 str. a 1 s 50 str. rolí, celkem 215 str., z nichž na ozim oseto 27 str. a na jaro 32 str. Dle sirotčích register⁶²⁾ z r. 1698 bylo v Dědové 8 selských a 7 podružských rodin. Roku 1713 bylo 8 selských gruntů v Dědové. Dle summaria⁶³⁾ Josefinského katastru měla Dědová polí 272 jiter 394 □⁰, luk 121 jiter 1334 □⁰, celkem 524 jiter 375 □⁰, panských nemovitostí 351 jiter 555 □⁰.

Roboty dle urbáře⁶⁴⁾ z roku 1731 byly stejné jako v Kameničkách. Desátkového žita vybývati měli Dědovští 4 str. a ova 4 str. desátkem a 14 str. vrchností, voziti 16 klád a 32 sáhů dříví sáhového a dávati 16 str. popela. Pozemků tamtéž naměřeno 658 str. 3 v., selských 8 usedlostí oceněno⁶⁵⁾ po 200 kopách, úhrnem za 1600 kop.

Na přechodu z XVIII. do XIX. věku sedláci Dědovští

⁵⁶⁾ O Dědové viz K. Adámka Chrudimsko 14, 15, 40, 69, 91, 92, 94; K dějinám Hlinska a okolí 7; K. V. Adámka Paměti o školách 20, 53, 81—85, 96, 107, 114, 116, 117, 119, 129, 133, 152, 159, 167, 170—176, 180; Sborník okresu hlíneckého; Urbář panství rychmburského; Příspěvky k dějinám selského lidu z okolí Hlinska v XVIII. věku. Cechovní zřízení na Hlínecku; Schaller Topographie des Königreichs Böhmen XI. 177; Sommer, Königreich Böhmen V. 251; Orthův Slovník 86; Palackého Popis 182; Památky archaeologické a mistopisné I. 175. Jméno osady odvozeno z osobního jména Děd (Vort — Vortová, Děd — Dědová [ves]). Lid říká: Dědová, do Dědový, dědovskej, v spisech převládá: Dědová (starším pravopisem Diedowa). Venuto píše v své diecéšní mapě: Diedowa, alias nunc Philippowes. Místní trati dle Josefinského katastru jsou: Místní plac, Ke Kladnému, K Plaňanům, Ke Kameničkám, Humperka. Katastrální obec Dědová měla roku 1890 čísel 81, obyv. 424 (mužů 197, žen 227), katolíků 328, evangelíků 77, jiných 5. Politická obec Dědová (Dědová, Filipov, Humperky) 148 čísel, 784 obyvatelů (363 mužů, 421 žen), 615 katolíků, 146 evangelíků, 5 jiných. — Václav Kudrnáč (Adresář a popis politického okresu chrudimského 1903) vypravuje, že v Dědové „první se usadil jakýsi Děd, který pálil v lesích uhlí a že uhlířů přibývalo a chaloupka, ve které Děd bydlel, slula „Dědova chaloupka“, a odtud že povstal název Dědová“. Vypravování toto o uhlířích Dědovi a Dědové chaloupce jest pouhou smyšlenkou, kteráž ani s lidovým podáním ani s listinnými zprávami nesouhlasí.

⁵⁷⁾ Reliquiae tabularum I. 547, Archiv český III. 469, 470.

⁵⁸⁾ Sborník okresu hlíneckého 35, 77, 78.

⁵⁹⁾ K. Adámka Chrudimsko 40, Sborník okresu hlíneckého str. 102.

⁶⁰⁾ Sborník 103.

⁶¹⁾ Sborník 104 a 105.

⁶²⁾ Sborník 108.

⁶³⁾ Sborník 112, tratě viz tamtéž str. 6.

⁶⁴⁾ K. V. Adámka Urbář panství rychmburského.

⁶⁵⁾ Tamtéž 19.

robotovali pěší robotou, 16 po 104 dnech, celkem 1664 dnů ročně, a chalupníků 50 po 13 dnech, celkem 650 dnů ročně.⁶⁶⁾

Roku 1799 byla Dědová odškolená od Kameniček pro velikou vzdálenost a neschůdnost cesty i vyučováno⁶⁷⁾ v stavení č. p. 52 v Dědové. Hned příštího roku vystavěl si učitel⁶⁸⁾ stavení na pozemku, jež obec mu darovala, pro svoje obyvání a vyučování mládeže. Později najato č. p. 45 a přístavbou upraveno pro školu.

V Dědové a nejbližším okolí vyskytli se v I. polovici XIX. věku *blouznivci* náboženští, adamité.⁶⁹⁾ Sekta tato mezi akonfessními udržela se až do našich dob.

K Dědové náleží vesnička Humperky⁷⁰⁾ s hájovnou. Bývala na Humperkách olejna.

Ještě v XVIII. věku býval nedaleko Dědové v polích mezi Dědovou, Chlumčtinem a Kameničkami dědovský panský dvůr a ovčín. Tento dvůr byl rozdělen a rozprodán 30. října 1788 za panského direktora Jana Fr. Vepřovského a purkrabího Tadeáše Baltazara. Ze staveb dvora vystavěna stavení familiantů, a tak vznikla osada *Filipov*,⁷¹⁾ pojmenovaná na památku Filipa hraběte Kinského. Název tento vyskytá se již na sklonku XVIII. věku. Ještě roku 1794 psal krajský úřad chrudimský vrchnostenskému úřadu rychmburskému, že nezná Filipova a že tato ves na žádné mapě není, kde tedy leží a jak se vlastně jmenuje. Brzo však i v úředních stycích jméno toto zavládlo.

⁶⁶⁾ Sborník 114, 115.

⁶⁷⁾ Paměti o školách v okresu hlíneckém 81. Roku 1852 byla škola pře-stavěna a roku 1891 rozšířena přístavbou třídy.

⁶⁸⁾ Paměti o školách v okresu hlíneckém 81, 82. — První učitel Václav Kovář, rodák krounský, počal vyučovati 3. března 1799 a působil do r. 1852, pak působili Josef Olejník, od 1852 František Štirský, pak Jan Moravec, Fr. Krepelka, Fr. Čikan, G. Hantše, Fr. Vosa, Fr. Tuláček, Fr. Čikan, Josef Řehák a j. Data životopisná viz v týchž Pamětech 81 a 82. — Ještě v l. 1840 učitel tamní měl 1 1/2 míry pole k užívání, dále školné a novoroční groš; na školném p'aceno 1 1/2 kr. a 2 kr. týdně (vypočteno na 111 zl. 32 kr.). — O návštěvě a počtu žactva viz Paměti 82 a j., též Sborník 179 a sl.

⁶⁹⁾ O adamitech viz K. Adámka Chrudimsko 91, 92, téhož Dobu poroby a vzkříšení, a jeho fenileton v Podřipanu 1376 číslo 19 a 20; Ant. Rozka Dějiny prstonárodního hnutí náboženského v Cechách; K. V. Adámka Paměti o školách 83, 84, Sborník okresu hlíneckého, Příspěvky k dějinám selského lidu z okolí Hlinska, stať „Adamité na Hlínecku“ v Časopisu muzea království Českého LXXI.; dále viz Okresní národopisná a průmyslová výstava a sjezdy v Hlínsku 1893 str. 56; o dolech u Dědové viz ve Sborníku okresu hlíneckého 127, 128.

⁷⁰⁾ O Humperkách viz K. Adámka K dějinám Hlinska a okolí 8, 16; K. V. Adámka Paměti o školách 82, 154; Cechovní zřízení 2, 53; Příspěvky k dějinám selského lidu 11, 13, 14, 66; Sborník okresu hlíneckého; Schaller, Topographie XI. 177; Palacký Popis 182; Sommer, Königreich Böhmen V. 248; Památky I. 173; Orthův Slovník 181. Ve spisech i v lidové řeči: Humperky, do Humperek, v Humperkách, humperecký. Roku 1890 měly Humperky 12 čísel, 15 obyvatel (26 mužů, 39 žen), 33 katolíků a 28 evangelíků.

⁷¹⁾ O Filipově viz Karla Adámka K dějinám Hlinska a okolí 8; K. V. Adámka Paměti o školách 114, 116; Příspěvky k dějinám lidu selského 11, 15, 66; Sborník okresu hlíneckého; Památky archaeologické a mistopisné I. 175; Palackého Popis 182; Sommer, Königreich Böhmen V. 251; Orthův Slovník 119, 553. Jan Venuto ve své mapě (Mappa dioeceseos Reginaehradecensis) 1790) píše: Diedowa, alias nunc Philippowes, a též tak Fr. Jak. Kreybich (Charte vom Chrudimer Kreise des Königr. Böhmen 1833): Diedowa neb Phillipsdorf, avšak v jiných spisech ovládla pojmenování: Filipov, též tak lid říká. Roku 1890 měl 55 čísel, 295 obyvatelů (140 mužů, 155 žen), 264 katolíků, 41 evangelíků.

Nedaleká samota *Oučln*⁷²⁾ u Dědové zachovává paměť dědovského panského ovčína.⁷³⁾

Jiný ovčín panský byl v Lánech u Kameniček. Ještě v roce 1783 se připomíná⁷⁴⁾ při dvoře Lhotském.

Nyní jsou *Lány*⁷⁵⁾ samotou, sestávající z myslivny a dvou mlýnů v údolí při řece Chrudimce na cestě k Lhotám.

Osada *Lhoty*⁷⁶⁾ leží na výšině v lesích. Jméno samo vysvětluje původ této osady, jež již roku 1485 patřila

⁷²⁾ Sborník 60, Paměti o školách v okrese hlíneckém 114.

⁷³⁾ Sborník 30.

⁷⁴⁾ Sborník 30.

⁷⁵⁾ O Lánech viz K. Adámka K dějinám Hlinska a okolí 8 str.; K. V. Adámka Sborník 58; Paměti o školách 114, 164; Sommer, Königreich Böhmen V. 251; Orthův Slovník 251, 342; v Palackého Popisu neuvedeno. V spisech i lidové řeči: Lány, do Lánu, na Lány. Jméno od večerního jména: lán, veliký pozemek. Roku 1890 měly 3 čísla, 21 obyvatelů (8 mužů, 13 žen).

⁷⁶⁾ O Lhotách viz K. Adámka Chrudimsko 6, 15, 68, téhož K dějinám Hlinska a okolí 7; K. V. Adámka Paměti o školách 114, 163, 164; Sborník okresu hlíneckého; Urbář panství rymburského; Příspěvky k dějinám selského lidu 15; Palackého Popis 182; Památky I. 175; Sommer, Königreich Böhmen V. 251; Schaller nemá. Lid říká Lhoty, do Lhot, lhotskej; ve spisech převládá Lhoty, někdy rozlišují mezi dvorem Lhotou a vesnicí u téhož povatou Lhoty, Lhotky, někdy vyskytuje se nesprávně Lhotky. Jméno vyloženo v K. Adámkově Chrudimsku, též v H. Jirečka Slovanském právu II. 29 (srovnej Codex iuris bohemicus I. 120). Roku 1890 měla katastrální obec Lhoty 22 čísel, 110 obyvatelů (57 mužů, 53 žen), 84 katolíků, 26 evangelíků, patří k politické obci Vortové.

k *rychtě* v Rejchlové Kamenici.⁷⁷⁾ V XV. věku byla vesnicí. Teprv později změněna v *dvůr panský*, buď že osada ve vojnách spustla a zašla nebo že vrchnost v těchto letech svých zrušila osadu a osadníky jinde usadila, jako v XVII. věku i s osadami starobylými Daleticemi a Bezděčím byla učinila.

Dvůr ve Lhotech byl již roku 1731. Dle urbáře z tohoto roku měli Hlínecktí na starosti sklizeň sena z louky pod Lhoteckým dvorem.⁷⁸⁾

Ještě v roce 1783 byly panský dvůr Lhoty a panský *oučln* Lánský připsány svými čísly ke Kameničkám. Dvůr byl emfyteutisován⁷⁹⁾ roku 1798. Z něho vznikla zase novější osada Lhoty.

Lhoty jsou *příškoleny* k Vortové. Filipov a Lány ke Kameničkám.

⁷⁷⁾ Sborník 58, 78. — O pečetěch rycht Kameniček, Jenikova a Dědové viz Sborník 300 a 301, stať K. V. Adámka „V okrese hlíneckém“ v Památkách archaeologických a místopisných XV. 685. — Uprostřed pečeti dědovské jest beránek s křížkem, kol nápis „Richtář Franz Pessawa“ a kolem tohoto nápisu: PEČET POCĚSTNE OBCE DĚDOWA. Na pečeti jenikovské jest uprostřed strom (?) s třemi hvězdičkami v levo od jeho koruny umístěnými a nápis: (PECET) GENIKOW(SKI) WESNICE. Pečeť kameničkovská má uprostřed veverku v pravo obrácenou, sedící na zatočené větvi, nápis zní: PEČET RICHTI KAMENICKOWSKE.

⁷⁸⁾ Sborník okresu hlíneckého 80, Urbář panství rymburského 8 str.

⁷⁹⁾ Dvůr lhotský byl emfyteutisován r. 1798 (viz Sborník 58), dle pamětní farní knihy kameničovské z r. 1837 stalo se tak za Filipa hraběte Kinského 1. listopadu 1798 (v téže knize na str. 6. se píše: 1790).

Zprávy a drobnosti.

Archaeologický Sbor Musea král. Českého odbyval společně s církevním odborem řádnou schůzi dne 30. dubna a 28. listopadu. V první schůzi předseda sboru p. vrchní stavební rada J. Hlávka vřelými slovy loučil se s předsedou církevního odboru, s Jeho Milostí p. biskupem Doubravou, odcházejícím na místo nového svého povolání, i vytknul jeho zásluhy o zřízení církevního odboru, o rozmnožení sbírek musejních církevními předměty, jakož i o prozkoumání pokladu Svatovítského, a děkoval za všechnu dosavadní přízeň. J. M. p. biskup Doubrava děkoval za výraz přátelské důvěry i podotkl, že co učinil, rád učinil a že i v novém působení zůstane se sborem v dalším spojení a bude působiti ve prospěch Musea. — Místodržitelským přípisem bylo sděleno, že vys. c. k. ministerstvo kultu a vyučování výnosem ze dne 28. února 1903 č. 1512, povolilo subvenci 600 korun Památkám archaeologickým pro rok 1904. — Další schůze věnována prohlídce sbírek; i upoutaly pozornost ve sbírce národopisné přeskvostné výšivky čínské, pocházející z císařského paláce v Pekingu, jež daro ali sbírkám pp. Jos. Hlávka, vrchní stavební rada a předseda Sboru, a pan inženýr Valšík v Pulji; v historickém oddělení věnována zvláštní pozornost bohaté sbírce prstenů a v praehistorickém oddělení upoutalo pozornost znamenité pohřebiště u Plátenic a Úřetic, jež publikováno v tomto sešité Památek. — Ve

schůzi dne 28. listopadu sdělil především předseda sboru dodatkem k protokolu, že J. M. p. biskup Doubrava po přání výboru musejního slíbil, že i na dále podrží předsednictví církevního odboru a bude pokud možná bráti podílu na našich schůzích, což přijato s pochvalou. Jelikož dne 30. prosince připadá šedesáté výročí prvního zasedání Archaeologického Sboru a zároveň dokončení padesátého ročníku „Památek archaeologických“, usneseno, aby příští schůze Archaeologického sboru uspořádána byla na oslavu obou významných událostí slavnostním způsobem v zasedací síni musejní a aby pozvání byli nejen členové Musea, ale i zahraniční společnosti, s nimiž Archaeolog. Sbor vyměňuje publikace. Na to přednášel p. D. B. Matějka o vykopané románské ba-lice na Vyšehradě, o čemž v tomto sešité Památek zvláště pojednáno; dále sdělil p. farář E. Šittler, že v kostele v Plzenci objevena freska, i požádal p. farář Šittler, aby freska ohledal; Dr. Píe pojednal o vyložených nálezech z mohyl v Houštec.

Pohled na Domažlice z počátku XVIII. stol. (Viz tab. LXXIII.) Ve sbírkách knihovny Strahovské chová se zajímavý pohled na město Domažlice z počátku XVIII. století. Proveden jest na psacím papíře formátu příčného folia; šířka jeho obnáší 41.2 cm, výška 23.2 cm. List tento býval uprostřed přeložen, čímž v těch místech byl nahoře protržen a porušen. Později byl podlepen jiným psacím pa-

pírem. Dolejší polovici listu zaujímá vodovými barvami provedený pohled na město, v hořejší polovici jsou latinské a české vysvětlivky; nejvýše jest barvami provedený městský znak a nápis: „Kralowske w Czechach pomezne Miesto Domažlice ginak Domažlice; latinis: Tusta, Tevtonibus: Tausz.“ Na akvarelu tomto nenalzáme jména původcov. Dobu vzniku lze určit snadno. Vidíme tu již kapli sv. Jana Nep., která vystavěna byla r. 1699.; naproti tomu zase spatřujeme tu věž Chodské hradu dosud beze střechy, kteráž r. 1726 byla zřízena. Spadá tedy obraz náš do doby mezi r. 1699 a 1726. Prospekt na město podán jest na obraze tom od jihu. Můžeme na něm dosti podrobně stopovati bývalé opevnění města, jakož i výstavnost jednotlivých budov. Jest to, pokud nám známo, nejstarší pohled na Domažlice; v „Soupise okresu Domažlického“ reprodukován na str. 17. obraz města z konce XVIII. století.

Dr. Ant. Podlaha.

Benedikt Chýšský ze Špicberku a jeho »ex libris« (viz. tab. LXXIV.) V knihovně kníž. arc. semináře v Praze chová se vzácná *inkunabule*: na pergamentu tištěná latinská agenda diecese Pražské, tištěná r. 1496 v Norimberku u *Jiřího Stuchse* (srovn. Časopis katol. duchovenstva ročník 1902 a 1903). První, původně prázdnou stránku zaujímá veliké, krásné v barvách provedené „ex libris“, jehož reprodukci v původní velikosti podáváme. Bohatý renaissance rámec s volutovými závitky, oživen jest nahoře ovocnými festony, po stranách dračími karyatidami a dole maskou mezi dvěma rohy hojnosti. Rámec jest barvy cinobrové, volutové závitky jeho jsou modro-zelené. Dračí karyatidy provedeny jsou barvami červenou, modrou a fialovou, a tu a tam oživeny jsou nad to zlatem. V obdélníkovém poli středním na tmavofialovém, světlejšími rozvilinami oživeném pozadí nalézá se pěkně provedený znak. Ve štítu barvy modré spatřujeme stříbrného pelikána se zlatou korunou na hlavě, an krví z prsou svých živí mláďata svá. Nad štítem jest stříbrný zavřený helm, jež má okolo krku zlatý řetěz s křížem rovněž zlatým. Na helmu jest zlatá koruna a nad ní zlatý kříž jakožto klenot helmovní. Z koruny vynikají mimo to dvě orličí křídla, z nichž přední jest tmavomodré, zadní stříbrné. Přikryvadla na způsob zkadeřených dlanitých listů jsou z části stříbrná, z části modrá. Nad znakem vine se prohnutá bílá páska s nápisem: „VITA-VIVIT-1588“; dole jest páska rovná, na níž se čte: „BENEDICTVS CHISSENSIS A SSPICPERK“.

Benedikt Chýšský narodil se na počátku století XVI. v městečku Chýších (Chiesch) u Žlutic. Věnoval se stavu duchovnímu, i stal se r. 1578 metropolitním kanovníkem u sv. Víta v Praze, jsa tu zároveň českým kazatelem. Mimo to po drahnou dobu vešl rozdělování důchodů kapitolních (divisořství), jakož i správu školy při chrámu metropolitním tehdež se nalézavší, a nad to měl i péči o udržování budovy chrámu svatovítského v dobrém stavu. Časem dostalo se mu ještě mnohých jiných důstojenství církevních; na sklonku svého života byl také i proboštem vyšehradským a děkanem královské kaple Věch Svatých. Za platné své služby byl od císaře Rudolfa II. dne 9. prosince 1586 nobilitován a obdařen znakem, jež ve zmíněném jeho „ex libris“ spatřujeme. (Srovn. Rybička v Riegrově Slovníku Naučném III. str. 1168.) Zemřel nepochybně na počátku roku 1595, z kteréžto doby pochází jeho káft, jež pro jeho zajímavost v původním znění připojujeme: „† Jhesus

Maria. Ve jméno svaté a nerozdlílné Trojice Buoha Otce i Syna i Ducha svatého, na věky požehnaného. Amen. Poněvadž všecky věci se mění v tomto světě, a my lidé jakožto stvoření buoží jsme nestáli a k tomu se zrodili, abychem zemřeli, tělo složeno bude do země a duch se obrátí k Pánu Buohu, kterýž jest jej dal. To uvažuje já, kněz *Benedikt Chýšský z Špicberku*, kanovník starší kostela sv. Pražského, probošt kostela sv. Petra na Vyšehradě a děkan královské kaply Věch Svatých, jsouce rozumu z daru buožího dobrého a zdravého, však nemocí od P. Buoha navštívení toto pořízení své činím: Předně pánu Buohu všemohoucímu v ruce jeho svaté poručím duši svou, prosíc, aby mne neráčil od tváři své odloučiti, ale v počet svých vyvolených přijíti do království nebeského Amen. Dále, když mne milý Pán Buoh z tohoto bídného světa povolati ráčí, za to pánuv prelátův, bratří svých milých, žádám a k dobré vůli jich a zdání připouštím, aby tělo mé jakožto nehodného kaplana při tomto kostele svatým v místě náležitém poručiti ráčili pochovati, na kterýžto pohřeb šedesáte kop míš., pánuv prelátův po dukátu, vikářům po jedné ř odkazují. Víceji pánuv prelátův z lásky bratrské po šesti dukátech a knihy *všecky* kromě *Kroniky české a Postilly Hofmeisteri a Bavorovského*, které Tomášovi, strýci svému dávám, aby se o ně rozdělili, a vikářům po třech dukátech odkazují. Co by se pak dotekalo, abych měl kostelu tomuto nejmenší groš dlužen a povinen býti, to na své dobré svědomí pravím, že o malém penízi nevím a že jsem se nedlužil. V divisořství pak, v kterém jsem pracně od šestnácti let pracoval, též také v spravování školy a fabriky bohda jsem se spravedlivě choval, jakž registra rukou vlastní psaná od p. Václava Vopřetickeho z Vopřetic s jinými dožádanými lidmi dobře počtům rozumějícími, až do spravování nynějšího auředníka kapitolního p. Jana Sferina toho počtu ukazují a v sobě zavírají, tolikéž nic dlužen nepoznostávám. Co se pak koliv toho restantu, který zůstává k vydání pánuv prelátův z Jeho M. Císařské rethauzu dotýče, cožkoliv přijde na podíl můj, buď mnoho nebo málo, pánuv prelátův pro Boha prosím, aby mne jakožto staršího kanovníka, který v tom mnoho pracoval, od nich neodlučovali, a předně z nich aby dali do špitálu Jeho M. Císařské chudým 30 ř . které jsem jim spravedlivě dlužen zůstal, kterýmžto 10 ř přidávám z lásky, aby bylo čtyřiceti kop; ke Všem Svatým padesáte kop, a ostatek, což by koliv mimo těch 90 ř na podíl můj přišlo, odkazují Tomášovi, vlastnímu strejci mému. Item kazateli českému na Hradě Pražském za jeho službu platiti se má každoročně dvacet kop míš., a to ze vsi Slavašova*) ležící v kraji Čáslavském, nad kterýmžto platem Jeho M. Knížecí p. Arcibiskup Pražský rukou ochraannou držeti míti ráčí, jakž to zemský dsy ukazují; já, který jsem pracoval do sedmnácti let kázáním, nepřijímaje nikda takového platu, kteréhožto vsí sumy mé náležité učiní třistačtyřiceti ř . Z těch odkazují: kostelu dvě stě, aby páni prelátí podle uznání plat komorní koupili pro oltář s. Alžběty, aby se každý teyden jednou, a pokavadž býti může v pátek sacrum, 7 dolorum B. Virginis cum commemoratione pro sacerdote defuncto sloužilo. Z těch peněz také odkazují čtyřiceti kop, aby se sukno koupilo pro oděv chudých žáčků naší školy. Ostatek pak Tomášovi, strejci svému, odkazují. Dále Tomášovi, strejci svému, listy chodící, což jich koliv tu jest, kromě dalamanu vlky pod-

*) Nyní Slavašov v hejtmanství Ledčákém.

všech dvorů svých v té župě (in curiis propriis omnibus provincia in eadem) a list ten potvrdil roku 1301 král Václav II., když Úpa stala se městem královským, dnešním Trutnovem. Zajímala mne od dáвна otázka, kde máme hledati hrad, který byl kdysi středem této podkrkonošské župy. Tu povšimnul jsem si okolnosti, že ves Starý Trutnov neb Staré město u Trutnova v aktách konfiskačních z doby pobělohorské uvádí se též pod jmény „Burgstädt“ a „Burgstatt“ (Bílek, Dějiny konfiskací po r. 1619. strana 1238) a z toho soudil jsem, že tam třeba hledati dávnou Úpu. Zjev si za tou příčinou na podzim r. 1902 do Starého města Trutnovského shledal jsem, že řeka Úpa řitící se ze soutěsky do široké kotliny staroměstské ukládala od dáвна na pravém břehu svém kamení z hor s sebou přinesené, čím utvořila se přirozená široká hráz omezená z levé strany řekou a z pravé strany bařinami, nyní močnými lukami prostírajícími se mezi Starým Městem a pahorky kotlinu Trutnovskou na západní straně lemujícími. Téměř na samém začátku této hráze byl kdysi proti Polanům postaven hrad, který měl střežiti soutěsku úpskou a který později stal se úředním sídlem župy podkrkonošské neb Úpské. Z hradu zachoval se pouze románský kostel svatého Václava, o kterém farář Petera v Památkách VII. strana 209. obsírně píše, aniž by o způsobu stavby se vyslovil¹⁾; praví jen, že jest to chrám starožitný, který byl dle pamětní knihy trutnovské založen již roku 1006 (?). Dle podoby své pochází kostel asi z pozdější doby románských staveb sestávaje z vysoké věže, v půdorysu kvadratické, postavené před průčelí chrámové, z lodě, dle Petery 56 stop dlouhé a 33 stop široké, a ze čtvercového o málo jen (pět stop) užšího, kuru presbyteria. Z někdejších architektonických částí románských zachovalo se jen prostě článkované ostění portálu vedoucího ze hřbitova do předsínky pod věží, 11 stop široké, dveře vedoucí ze sínky do lodě kostelní zaklenutí jsou prostým lomeným obloukem beze všeho rozčlenění. Klenuta jest pouze presbytář prostým, křížovým klenutím s žebrovými pásy širokými, plochými beze všeho článkování. Pod úrovní zdiva věže (pod dřevěným nástavkem) zříděny jsou tři práce sochařské z červeného pískovce podoby mořské panny (do rohu v levo), sviní hlavy (uprostřed ale níže, pod hořejším oknem) a hlavy lidské (do rohu v pravo). Ku kostelu přistavěny byly předějí se strany severní oratorium o jednom poschodí, se strany jižní sakristie, obě s předsínkami, ještě později (po Peterovi) po obou stranách věže krytá schodiště vedoucí na kruchtu a do hořejších tří pater věže. Všecka okna jsou moderní: v lodi dvě a dvě vysoká, zaklenutá polobloukem, v presbytérii za oltářem okrouhlé, ale pod ním jest viděti v omítce zřetelné stopy zadržného úzkého okénka románského. Také uprostřed jižní stěny lodě lze z vení pozorovati zadržný, románský portal do polokruhu klenutý. Zde nacházel se asi původní hlavní vchod do chrámu obklopeného hřbitovem, neb ostatní části hradu ležely asi k jihu od kostela vedle hřbitova, na místě dnešních usedlostí rolníků Fiedlera a Ulricha. Na straně západní bylo mezi hřbitovem a močnými místy pouze pro silnici do hor vedoucí a na straně východní prostíralo se až k Úpě asi jako podnes otevřené tržiště. Rozměry hradu byly dle všeho

¹⁾ Také Lehnerovy „Dějiny umění národa českého neuvádějí kostel Staroměstský mezi stavbami románského slohu.

dosti skrovné, obmezující se nejspíše na prostor dnešního hřbitova a obou usedlostí vedle něho ležících (160 krát 135 kroků); stodálka jedné z nich vestavena jest do jakés vyvýšeniny, která by mohla býti zbytkem hlučného valu po straně východní. Dle doslechu má býti památný kostel ten zbourán, protože nepostačuje dávnou již rychle přibývajícimu obyvatelstvu obcí: Horního Starého města (roku 1850 duší 705 a roku 1890 duší 3970), Kalné vody a Trautenbachu. Bylo by škoda této památky románského stavitelství, jedině snad v celém Podkrkonoší, která spíše měla by odsraněním pozdějších přístavků a odkrytím i obnovením románských částí architektonických uvedena býti aspoň poněkud do staré podoby své.

L. Šnajdr, c. k. konservator.

Radbořské nálezy za posledního desetiletí.

Radboř u Kolína patří mezi jedno z větších nalezišť na různé předhistorické předměty v Čechách. Nálezy učiněny zejména v místech, kde nynější cukrovar a nádraží stojí, o kterýchžto nálezech v r. 1859 zesnulý konservator Fr. Beneš v „Pamat. arch.“ (III. r. str. 330.) a p. Jos. Navrátil, býv. hospodářský úředník z Radboře (III. r. str. 142), zajímavé a podrobné zprávy podali.

Avšak až dosud jest Radboř bohata na různé nálezy, a kdykoli se někde kopati počne, vždy se na nějaký nález přijde. Od r. 1889 zasluhují zmínku nálezy kamen. nástrojů, jichž celkem v Radboři a okolí pět bylo nalezeno. Jsou vyrobeny z hadce, který se v Radboři a okolí, hlavně v Bořeticích, hojně vyskytuje. Sekyrka nalezená na poli panském jest 8 cm dlouhá, 4 cm široká a má výšku 2 cm. Jiná sekyrka nalezena nedaleko blízké obce Hranic; má délku 9 cm, šířku při užší straně 3 1/2 cm, při širší 4 1/2 cm, výšku 1 cm. Na spodní straně jest částečně poškozena. Největší z nich jest mlat nalezený u mlýna, jež lid nazývá „mlýn Schorecký“; jest 18 cm dlouhý, u hlavy 5 cm široký a 3 1/2 cm vysoký a má otvor pro násadu 2 cm široký. Hlava jest též poškozena, avšak zpracován jest z nich nejmenší. Sekyrka dole u užšího konce přerazena, jest dlouhá 13 cm, u širšího konce široká 5 cm, u uraženého 3 cm, vysoká jest 2 cm. Nalezena byla v Radboři, naproti cukrovaru a byla užívána jako brousek, čehož stopy dosud nese. Konečně nalezena na poli zvaném „na maňasech“ malá sekyrka 10 1/2 cm dlouhá, 5 cm široká a 3 cm silná.

Nálezy těchto mlatů byly jednotlivé; další nálezy jsou hromadné. První z větších nálezů byl při kopání řepního kanálu v továrně a za továrnou r. 1895. Kopáno bylo do hloubky přes jeden metr a tu uhořelo se na mnoho střepů. Bohužel nenalezla se ani jedna celá náloba a pouze z některých kusů, které se slepiti daly, mohlo se souditi na tvar celé nádoby. Některé z těchto patří ku starší keramice páskové, jiné pak jsou daleko mladší, buď z období kultury bylauské neb i dokonce z doby císařství římského.

Při těchto střepích nalezl se obyčejně popel a dále se nalezlo tré hrotů z kostí a pazourku.

Bohatější nález však byl r. 1899 při stavbě dráhy Kolín-Čerčany. Přišloť se na dílu radbořském při kopání základů na nádraží na několik hrobových nádob rázu lužického. Jest to předně větší osudí, které má pod hrdlem dvě ouška. Jest černé hlazené výšky 12 cm; hrdlo má v průměru 9 cm a je vysoké 5 cm. Dno má v průměru 4 cm, největší šířka jest 11 1/2 cm. Dále byla nalezena hrubá nádoba hrncovitá z obyčejné hlíny. Vysoká jest 10 cm, největší šířka také 10 cm. Ve výšce 5 cm má

rotilehlé výstupky (pupky). Konečně dva malé okřínky nické, větší jest vysoký 5 cm, široký 8 cm. Hrdlo průměr 7 cm, dno 2 $\frac{1}{2}$ cm. Menší jest vysoký také široký 7 cm. Hrdlo má průměr 6 cm a dno 2 cm. sou neleštěné, hrubé a menší jest na jedné straně vy. U těchto nádob nalezen byl také bronzový kroužek měru 24 mm a špička br. jehlice o délce 42 mm. nalezeny dvě mince římské a sice jedna stříbrná, Gordiana (238—244), a druhá bronzová, císaře (235—238).

na nedlouho potom vyorána byla na poli „na maňadolní část starobylého ručního mlýnku kamenného. Oslední od těch časů nález byl v r. 1901 při stavění ry dráhy do cukrovaru. Nalezeno bylo více kusů nádob, z některých v úplnější podobu slepiti se daly. Některé větší zde uvádím. Jest to kus ve své nádobě zdobený a tečkované pichaným ornamentem. Kraj jest zdoben m vyrytých dolíčků. Střepey jiné jsou mladší, buď nové neb i středověké. Všechny jsou větších rozměrů, a snadno souditi na tvar celé popelnice. Při tom též nalezen byl též bronzový náramek v podobě kruhu měru 7 cm, jenž na třech místech nese vždy čtyři stejně od sebe vzdálené. Dále nalezeny dva přesleny, menší a větší. Menší v šířce 3 cm, větší o šířce 7 cm. Také nalezena palička (mlat) z parohu jeleního; u hlavy jest 6 $\frac{1}{2}$ cm, délka 7 cm. Také jest v ní pro násadku. Konečně při téměř nálezu našlo se ještě arohů, z nichž menší má délku 24 cm, jest hladký a ene o šířce 3 cm má otvor pro nasazení, a delší má 29 cm, šířku u kořene též 3 cm, jest hrubý a vlnitě aný a nenese známky upotřebení.

Či i tyto věci nalezeno vždy velké množství střepeů byly v celku uschovány. Také bylo nalezeno dvě kuli meno o průměru 6.5 cm a šířka křemenová se tři zploštělá, o délce 18 cm a šířce 8 cm. Nedaleko je nalezen byl starý rezavý meč, dosti zachovalý c 49 cm a šířce 3 cm. Také v sousední obci Pa-(dříve Pašínoves) nalézají se na polích tmavějšího ístku jednotlivé hroby s dosti bohatými nálezy.

Augustin Růžička.

Staré ústí Jizery. Letos z jara viděl jsem u p. Fi- a, starosty v St. Boleslavě, několik nádob patrně ze mladšího období skrčených koster, které nalezeny na jeho poli u Vestce, i smluveno tehdy, že po žních řádu naleziště. Když jsem pak na vyzvání páně staro do St. Boleslavě zavítal, nestihl jsem p. starostu, al se mne se vřácnou ochotou p. kollega Štrér, který mohl naleziště u Vestce vyhledati. Když jsem pak na to kopání zahájil, shledal jsem záhy, že jsem na zcela jinou stopu: našel jsem totiž stopu čtyř-ého shořelého stavení, v kterém nalezeny hojné střepey saněných kachlí, a to velmi pěkně figurálně zdobených. ík metrů od tohoto spáleniště našel jsem stopu jido-omu se střepey hrad štěnými. Nalez ukazoval patrně opu staré tvrze, která od doby knížecí byla obydlena o doby někdy Rudolfinské neb i pozdější. Nález tento apl, jelikož naleziště nalézalo se na parcele, jdoucí ou od silnice až k lukám. Při bedlivějším prohlížení e však rozpoznati v poli zasypáný polokruhový pří- který mohl chrániti tvrzku z jedné strany; když jsem prohlížel zakončení příkopu proti lukám asi o 1 $\frac{1}{2}$ m. položeným, shledal jsem, že od Vestce podle břehu

polního pruhu na okraji luk rozeznati lze staré koryto Jízery, která dnes přímo mezi lukami k Toušeni teče, tehdy však, podle svědectví kachlí v nalezené tvrzce jisté až do doby Rudolfinské, ne-li dříve, tekla patrně starým korytem podle polí vesteckých, chráníc tak i tvrzku nalezenou, a jak jsem dále stopoval, tekla do lesa v Houšce a zde pod villami lázeňskými, u kterých jsou stopy Bannerova opevnění, spojovala se s ramenem starého Labe, odbočujícího u Toušeni a s tímto ramenem spojená tekla podél Staré Boleslavě a spojovala se pod zámek Brandýšským s Labem. Zajímavé, že v Merianově Topographia Bohemiae, Frankfurt 1650, nalézá se obrázek inženýra Karla Cappiho představující das Schloss Brandeys in Böhmen und Verschantzungen des schwedischen Felds, welches Gen. Banner vor den Kayserlichen verlassen, im Martio 1640. Starou Boleslav na obrázku tom by sotva kdo poznal, ale poloha její proti zámku Brandýšskému i poloha Brandýsa je správná a zajímavé, že Jizera na výkresu tom teče právě výše zmíněným starým ramenem Labe a Jizera a že nad mlýny Brandýšskými, pod zahradou zámeckou ústí do Labe.

Není tudíž vyloučena možnost, že i vykopaná tvrzka, jejíž jméno dosud neznáme, když chráněna byla s jedné strany starým tokem Jízery, vzala též za své vpádem Bannerovým, jehož vojsko celou krajinu obrátilo v poustku; stará tvrzka v poloze „Na sklepích“ na druhém břehu Jízery vzala patrně v téže době za své (Památky XV. 360).

Dr. J. L. Plč.

Píseň, Kteran Hawirzi u Prziwitani Gigi Králow-ske Milosti Mariae Theresiae Králowny Uherské a Czeske K slaw-nému Swému Korunowání do Měst Praských Gedauczy prop-spewowaly. Roku 1743 dne 27. dubna.

Marie Theresie na své cestě z Vídně ku korunovací na král. České jela do Prahy po silnici zemské na Čáslav a tu 27./4. 1743 pod vrchem kaňkovským u dvora „Skalky“ očekávána byla a slavně uvítána od „Horníkův“ jménem města Kutné Hory. Podáváme píseň slavnostní havířův kutnohorských. Slova písně přinášíme doslovně jako doklad o stavu našeho jazyka z minulého století.

1. Witeg krasná dennice, gasuym sluncem plodna, witeg moczna králowno, tisyecz korun hodna. Witeg do Hor strzibrných z rage Rakauského, O przedrahy poklade, králowství Czeského.
2. Nasse z Twe przitomnosti, Hory se radngi a swy Twe welebnosti Hlawy nakłońugi. Též spoleczni Horníczy, podaně plesáme, do Rewiru nasseho, Pani swau vítáme.
3. Nad cztwerym Neprzitelem slawněs switezyla a Swe Otczowske dědicztwj, Hrdinsky's hagila. Przigmi nyini okrasu Twe witezne zbrani, Korunu Řisse Czeske, przemilostna Pani;
4. Praha Tě oczekawa, aby Twau gasnosti Noecz a baurzi zahuala, Někdegssj žalosti. Pospěš Kněžno milostua, wyprowazeg tebe, která pro tie boguce, zbrogna ruka z nebe.
5. Staupniss na trńn Otczowsky, Tobě pripraveny Przigmi klenot kralowsky, Tobě przisauzeny. Kolyk perel w koruně twe spatrzonych bude, tolyk Srdczy twych wěrných, czechůw tě miluge.

6. Bůh sstiasné panowani, Tobě poprzegz Nebe,
Nám tež swe požehnani, ať se dobrze wede.
Zachówegte nebesa, Králowau przemilau
ochraňte zbrognau moczy, Pani milostiwau.
7. Vivat naše Terezka, s swym malym Gozyffkem
Pani przemila heska, s kníže'em Lotrinském.
Budtež wždy požehnanj, zbrogne moczy síle,
Měgte strzibra na horách, hojnost každe chwile.

Ant. Materka.

Starobylý obyčej. V rodiných zápiskách Martina Materky v Kutné Hoře zaznamenáno jest v roce 1747: „w Pondiely bude Hod Slawny božlho Narozenj a w Antery bude se w Chramě Panie Matky Boží na Namieti w zaswieceny Swatek Sv. Sstiepana, *dle obyczege Swietiti Hrách, Geczmen a Owes.*“ „We strzedu bude se w Swatek Sv. Gana Ewangelysty *Swietiti Wino.*“ Obyčej ten v *Kutné Hoře* již úplně vymizel a nebylo mi možno více ani jeho původ neb význam místní zjistiti.

Ant. Materka.

Ze starých účtů chrámu Svatovítského. Podává Dr. Ant. Podlaha. V archivu metropolitní kapitoly Pražské zachovalo se několik sešitků účtů kostela Svatovítského z XV. a XVI. stol. V nich nalézá se mnohé zajímavé a cenné zrnko k dějinám kulturně-historickým, i neváháme tudíž aspoň některé z nich uveřejniti.

1508. (Z účtů kanovníka *Jana Andreac*, scholastika.) „Primo dedi III^{or} gr. miss. a labore carbanii seu statuarum, quas feci fieri per regios carpentarios. Item seratori a labore et praeparatione praedictarum statuarum et clavium ad almara III ff . — Item pro pixide lignea, qua thuribulum argenteum canonicorum novum servatur, per bonae memoriae mag strum *Johannem de Uterj*¹⁾ suis expensis procuratum dedi VII. gr. miss. Dominica II paschae, quae erat post festum s. Stanislai dal jsem XXI gr. alb. na třetí panování²⁾ do *Pašněvsi*, neboť dvoje panování stalo se za nebožce mistra Jana Utrského. — Sabbato in die *Marthae Virginis* dedi Domino *Georgio Přimda*³⁾ VIII gr. alb. et III^{or} d a labore missalis novi, quem dedit *Kaplicar*⁴⁾, qui dedit novam crucem, fibulas et intersticia. — Item za dvě korbě vápna eodem tempore panu Václavovi XVI gr. alb. — Teria III in die s. Cecilia: Virg. dal jsem VII gr. alb. od fůry dvou věrtelův vína, jednoho červeného z Vyšehradu a druhého z perkrechtu. I tem úředníkom, jako vino nalévali, perkrechtně dal jsem bibale VI gr. alb. — Feria III in p. f. s. Nicolai vzal jsem puohon na pani *Marthu z Pašněvsi* k odporu, kterýž učinila pro III ff platu nevidané, nebo jsme třikrát panovali a posledně o sv. Jiřím minulým leta 1508, kdež jsem žádal komorníka k odhádání, a ona v tom odpor učinila, i dal jsem od půhonu XXI gr. alb. — Feria III in vigilia Thomae apostoli . . . od zasítí dřvy v měchu varhanním, jako kacíři lotři přežali 1 gr. alb.

1509. Item od ujímání a opravování dvou oruátův zlatohlavových a dvou jiných V gr. alb. — Item když nový zvon zase táhli čtyřem tesařóm za dva dni, na den po III gr. alb., dal jsem XXIII gr. alb. feria III post

¹⁾ ff 1507.

²⁾ „Panování“ v staročeském právě část exekuce. Srvn. Brandl Gl. 222.

³⁾ Děkan Vyšehradský.

⁴⁾ Jan Kaplický, kanovník.

Oculi. — Item *Jiříkovi* kováři od rohatin pod zvon a od svorníkův k hranicem i také od klínuov V gr. alb. — Item sab. ante Judica dal jsem dvěma zedníkóm za V. dní po III gr. alb., facit XXX gr. alb. — Item pomahačóm dvěma po III. — Sabato ante Palmas dal jsem dvěma zedníkóm za IIII dny po III gr. alb. facit XXIII gr. alb. Item jednomu pomahači za pět dní na den po III gr. facit XV gr. míš. Item druhému pomahači za IIII dní též po III gr., facit XII gr. míš. — Feria II post palmas dal jsem za VI tisíc hřebův šindelových po XIII gr. a po 1 d., facit IXXVIII gr. VI d. Item téhož téhodne za XX ff hřebův latevních po III gr. facit 1 ff míš. Item téhož dne feria II post Palmas dal jsem od rovnání dříví v kostele III gr. alb. třem dělníkóm. — Sabato in Albis dal jsem třem zedníkóm, jednomu zedníkú za IIII^{1/2} dne po III gr. alb. a dvěma přidavačóm, jednomu za III^{1/2} dne a druhému za IIII^{1/2} dne po III gr. na den a k tomu VIII d. alb. bibal. — Item dal jsem Wolfovi X gr. a b. bibal., co dávno a mnohokrát opravoval, dělal a bořil lešení u sv. Václava i v kostele jinde. — Item tovarišóm kamenníkóm VII gr. alb., se jsů u sv. Sigmunda u sv. Víta stupně opravovali, i jinde. — Sabato ante Jacobi et Phil. dal jsem od opravování a čistění kadelnice stříbrné II gr. alb. — Feria V in octava Ascensionis, když malostranské mučili,⁵⁾ dal jsem za IXI ff šindelův za jednu kopu po IX d. alb. Facit II ff XVII gr. I d. — Feria V Penthecostas dedi scolariibus XIII gr. miss., ješto jsů nosili z palácu skřídly. — Feria VI ante Trinitatis dal sem VIII gr. za dva rámy k oknóm odvírání nahoře v kuofe. — Item sabatho post Corporis Christi dal jsem za tisíc hřebkův skřídelných X gr. alb. — Item mistru *Martinovi*, když střechy počel tvrditi skřídelné na kostele a opravovati, téhož času, sabatho post Corp. Chr. dal jsem za IIII^{1/2} dne, za den po VI gr. alb., a den po VI gr. alb., facit XXVII gr. alb., měl syna sebzů. — Feria II post Corporis Christi dal jsem za tesnice XII gr. alb., když jsem měl lešení k varhanóm opravování dělati. Item od fůry V gr. alb. It. bibal. I gr. alb. tomu kdo jednal. — In octava Corporis Xpi dedi pro XXI bus asseribus per III gr. et super addidi 1 gr. alb., facit IXXVIII gr. miss. — Eodem die dal jsem pro IX asseribus per III gr., facit III ff missenon. — Item pro XII asseribus per II gr. alb., facit XXIII gr. albos. Item iterum pro XXX asseribus eodem die per XIX d., et VII d. ultra dedi; facit XII gr. III d. parvi. — Sabato post Vití dal jsem mistru *Martinovi* pokrývači za IIII dny po VI gr. alb. za den, facit XXIII gr. alb. — Item za CC hřebkův II gr. alb. — Item dal jsem V gr. alb. bibales tesařóm královským, ješto jsů lešení dělali k varhanóm. — Feria V in vigilia Peti et Pauli dal jsem mistru *Martinovi*, jako skřídlo kryje, za VI dne a potom za IIII dny po VI gr. alb., *Ondřej Koral* a pan *Pavel Snietský*. Tu jsme utratili: najprv 1 gr. alb. za sádlo k mazání vozu. Item za svíce III gr. alb. Item za koblasy k snídani 1 gr. alb. za žemle a za chléb 1 gr. alb. Za VIII pinet vína, žajdlík po VI d. XXVII gr. V d. a to v Praze jsme s sebzů vzali. Item v *Brodě* za stravu XX gr. míš. Item za víno XXII gr. Item za pivo III gr. Item za konský obrok XXXV gr. Od kováři koní a opravování vozu IX gr. Hausknechtu V gr. Item vydání v *Kolíně* II ff IIII gr. 1 d. alb. gr. Item za štiky a za ryby, kteréž jsme vzali s sebzů do *Pašněvsi* pro

⁵⁾ Srvn. Tomek, Dějepis Prahy, X, 279.

úředníky i sami pro sebe, dal jsem XIII gr. alb. Za víno tu v *Kolině* XXI žajdlkův uherského X d. pro žajdlík, facit XXXVII gr. III d. míš. Item zase jednu po odhádnutí, leželi jsme v *Brodě* s úředníky; tu za stravu vydali jsme XVIII gr. alb. III d. alb. Item formanu od koní X gr. alb. Item potom na poslední panování na vrch práva žádaje, byl jsem při úřadě feria V ante Katherinae; dal jsem k úřadu LXXXIII gr. alb. pražských. Item žádal jsem při úřadě za opatření proto, že páni *Štřelové* překážejí, i vzal jsem list obranní feria II post Judica anno 1510 dal jsem k úřadu III gr. alb. praž. XXVI gr. alb. Item potom vyslal jsem púvod pana *Pavla Suietského* s purgkrabí; vydal jsem na stravu 1¹/₂ gr. alb. XIX gr. míš. Item k úřadu pana purkrabí dal jsem LXXX gr. alb., feria II post Judica. Item f. II post Simonis et Judae dal jsem za hřebíky XII gr. 1 d. pražs.

1510. Sabato post Conversionem s. Pauli dal jsem *Martinovi sklenáři* za XIX koleček nových za jedno po VI d., malých XVI gr. II d. Item dominica laetare... dal jsem *Mikulášovi stolaři* X gr. míš. od zámku od pantův a od dveří k truhlici nebo almatě, kde se ampule chovají. Sabato ante palmas změnil jsem ampulek starých za II libry a vzal jsem X párův nových, pár po III gr. alb.; přidal

jsem LXX gr. míš. Item feria V majoris dal jsem od díla stoli; čtyř k mandátu VIII gr. alb. Feria VI majoris od třetí svícny X gr. alb. Item dal jsem VI gr. alb. od připravování collectáfe prelátského, dav naň achsamit. — Feria V ante reliquiarum dal jsem za plátno rezné ku potřebám kostelním II gr. míš. V gr. alb. Item mistru *Mikuláši stolaři*, qui emendat bimes organi, X gr. alb. d. I. Item za pět stříkaček měděných dal jsem V flornen. Item *Jiříkovi kováři* II gr. alb. od dělání skob k zvonu. Item dominica II post Trinitatis dal jsem *Martinovi sklenáři* za XVIII kolček nových za jedno po VI d. malých a za LXXII starých, III kolečka za I gr. míš., facit LXI gr. III d. — Feria III ante Viti dal jsem VII gr. míš. *Vidlákové* od díla I alby, kerú Petr capelník dal dělati. — Item feria VI post Assumptionem beatae Virginis Mariae dal jsem II gr. míš. za štuk červeného plátua, ježto jsem měl ornát dělati z achsamitu podušek. — Sabato in vigilia Nativitatis beatae Virginis Mariae dal jsem od předělání tří ornátův modrých po III gr. alb., facit IX gr. alb. — Item od dělání nového ornátu z červeného achsamitu z podušek VIII gr. alb. et bibal. I gr. alb. — Dominica post Exultationem s. Crucis od vyčištění sklepův, jako koruna bývá a druhého dedi V gr. alb.

Literatura.

Dr. J. V. Šimák: Příběhy města Turnova nad Jizerou. Díl I. Od založení města do r. 1620. Nakladem musea turnovského, za přispění obce, okresu, spofitelny. 1903.

Nedávno měl jsem příležitost (ve „Zvonu“) s upřímnou radostí vychváliti monografii Litomyšle, od dr. Nejedlého psanou, teď v zápětí za ní abych se stejným potěšením chválil monografii dra. Šimákovu. Ti dva lidičky jakoby byli závodili v tom, kdo lépe napíše příběhy své užší patrie, svého města rodného. A ký div, že napsali oba svou věc výborně, jsou oba stejně vzděláni a vyškoleni historikové a oba ostré hlavy. Šimák oddělil vnější historii města od líčení vnitřního života. Onu vpravil do rámce historie obecné velmi dovedně, připomínaje z dějin českých jen fakta rozvojová nejnámější. Při líbě vnitřních poměrů, kdekoli mohl sáhnouti k hromadě pramenů, tu vede si s chutí na oko prameny a podává obrazy plně, zcela, šťavnatě. Kde ho prameny opouštějí, tam patrna mrzutá tvář autorova, ale kde nic není, ani surt nebéře. Člověk se vůbec musí podívat, kde včade Šimák si prameny vyhrabal. V publikacích, kde bys o Turnovu netušil ani zmínky, auctor zmínku našel. S počátku vypisuje auctor o založení města (as r. 1250) skrze Markvartice, vykládá, křerak z jednoho města rozdělením rodu Markvartičů stala se města dvě, pod dvěma vrchnostmi, vzácný politický útvar, jenž na staletí se zachoval, ja jen putud snesitelný, pokud obě vrchnosti byly svorny. Vše vyličena doba vrchnosti Cimburbků, paní Jany z Krajku, Krajířů, Vartemberků. Ti dávají městu privilegia ochotně, dopouštějí založení ti Sbor českých bratří, jsou jejich ochránci. Pro panské povstání proti Ferdinandovi I. stane se Turnov komorním zbožím, bratří hnání ven (což psáno živě a dojmavě), ale případně brzy Vartemberkům zase, ti brzy začnou hoje s městem o privilegia. Jednota oživne zase, ale zloba věrolomce Křištofa Vartemberského ubližuje jí; dalšími pány vedle Vartemberků stávají se Šlik Joachim, muž Turnovanům dobrý, a Smiřičti. R. 1613 se město rozdělením se bratří Vartemberských o půlku statků docela roztrójí a má trojí koněly. A tak do r. 1620 střídí se utěšený obraz městských příběhů s obrazem nepřívětivým dle toho, jací byli páni nad městem. Neštěstí z venčí připadlo na město r. 1468, když němečtí křiváci Turnov vyhubili a požehli. Vedli si tu jako zvěř dravá a člověk skoro s uspokojením béře na vědomí zprávu páně

Šimákovu, že na ty Němce puštěny pak tři rybníky, v nichž většinou utonuli. Kulturní poměry městské, založené hlavně na domácím archivě, jsou vyličeny methodou monografickou. Vyličeny jsou celkové výsledky místopisné (zavrubný mistopis bude v II. díle), vypsány povinnosti robotné a platebné k vrchnostem, vyložena správa a finance městské (zvlášť plasticky a poněkud vyličeny obchod soini); položeno o správě duchovní, o škole, o řemeslech. Začátky sklárství a kamenářství, jimž Turnov v následujících dobách slynul, jsou již tu v XVI. věku. Ze statistické kapitoly dovidáme se, že Turnov zčeštěn před husitskou vojnou docela, v XVI. věku pak že začali se Němci trousiti, až pak ke konci toho věku dosti jich bylo nahrnuto. Hojný a zajímavý je seznam příjmení měšťanských, po vzoru Tomkové sestavený. Šměšných jmen v něm hromada (na př. Trepanda, Strejmanda, Šmejkalstrevie). Kniha končí se seznamy šlechty městské, patriciů, ouředníků a dobrým rejstříkem. Ony seznamy a rozrody, s příli k obezřetnosti snesené, na mne tím větší dojem činily, že sám k takovým neúporným suchým pracem nikdy neuhel jsem statečnosti. V té knize jsou nutnou drobnou prací historickou. Můžeme zavřít. Kniha je psána kriticky. Kritičnost vidíš všude, zvlášť tam, kde prameny jsou skoupy. Takž výborně kriticky rozluštěna otázka o vzniku Turnova ze vsi Hrušnice a výklad o vzniku dvojpanství. Také líbí se mi ohebný a obratný sloh autorův a jeho čistý jazyk, jenom frase „slyší na jméno Iluchy“ (str. 218) nechtěl bych za českou hájiti. Z. W.

Dr. Moric Hoernes, Der diluviale Mensch in Europa. Die Kulturstufen der älteren Steinzeit. Mit zahlreichen in den Text eingedruckten Abbildungen. Braunschweig, Verlag v. Friedrich Vieweg & Sohn. 1903. 8° 227, obr. 1 82.

Známý professor vídeňské university a druhý kustos dvorního musea Dr. M. Hoernes uložil v nové knize své výsledky několikaleté práce o starší době kamenné čili paleolitu, která srovnávaním přebohatých nálezů francouzských s nálezy středoevropskými vede jej k novému dělení jak doby ledové tak i zařazení a třídění epoch Mortillet v epochální knize své Le Préhistorique učinil známé třídění na periody: Chelléen, Acheuléen, Moustérien, Solutréen, Magdalénien, Tourasien. Třídění Mortilletovo s malými změnami zůstalo dosud v platnosti. Dr. Hoernes postavil se vůči francouzským učencům

především na starosisko středoevropského nazírání, vykládáje, že dnešní Francie poměrně málo zasázena byla ledovci, kdežto ve střední Evropě byla fluktace ledovců a tu při ústupu ledovců vznikali lovcí palaeolitičtí od západu na východ a ustupovali při novém postupu ledovců; následkem této okolnosti jsou jednotlivé epochy právě ve střední Evropě ostřeji odděleny než v samé Francii. H. činí následující dělení:

I. prvá doba ledová (pliocén).

1. Prvá doba interglaciální *elephas meridionalis, antiquus* a *Rhinoceros*; stupeň Chelléo-Monsterien (jež se v poslední době spojuje) — člověk *reid. derthalský* — na Moravě Certová díra a Šipka u Stramberku, Krapina v Chorvatsku.

II. Druhá doba ledová. Hiatus (ve Francii).

2. Druhá doba interglaciální. Doba mamuta (v jeskyních medvěd, lev, hyena). Člověk původu afrického (řezané sošky z Brassempouy a z jeskyně u Mentone), bydlel v otevřených sídlech, lovil mamuta a divokého kořálka, již na stepi se popásali; stupeň Solutrien: u nás Lubrá a Generálka, na Moravě zejména Předměstí.

III. Třetí ledová doba; arktická zvířena.

3. Třetí doba interglaciální. a. chladnější podnebí, lišejníky živily srba; člověk žil v jeskyních a lovil soba; zvířecí kresby. Stupeň Magdalénien — u nás Liboc na Moravě Kůlna, Kostelník, Byčí Skála a j. (v Itálii chybí — tam los nebyl);

b. ve Francii po sobu následuje jelen; kulturu patří k palaeolitu, faunu k neolitu. Stupeň Asylien (podle jeskyně Azil v Ariège) neb (Mortilletovy) Tourassien (podle naleziště la Tourasse na Garoně) — ve Švýcarsku, Belgii, Rakousku se nevyskytá.

IV. Čtvrtá doba ledová, která tvoří hiatus proti neolitu. Stupeň Arisien (jeskyně na potoce Arise v Ariège); značkami používanými kameny (*galets colorés*), kosti lidské červenou barvou natřené; chybí sob, ale též domácí zvířata — *étage corquillier*.

4. Neolit.

Mortillet po stupni Tourassien klade stupeň Campignien (podle stanice Campigny na Seiré) jako nejstarší stupeň neolitu resp. přechod z palaeolitu do neolitu; pozoruky některé mají ještě tvar palaeolitu, jiné již tvar neolický; střepy a ornamentem myrtovým, v Itálii Breonio, kde podle Pigoriniho potmě lidu palaeolitičtější; v Dánsku jsou kůkenmedingy na stejné stupni. H. soudí v otázce hiatus, že v některých krajích Francie a Itálie mohlo zůstat obyvatelstvo palaeolitičtější až do nové invaze neolitičtější, kdež podle nové novým vlivům kulturním a konečně v novém obyvatelstvu zmizí; dánské kůkenmedingy začínají dříve a sahají až do doby hlazeného kamene a megalitičtějších staveb.

Celkem nelze ze sporých zbytků palaeolitičtějších dosud napsati kulturní dějiny člověka té doby; pouze to můžeme říci, že byl dvojitý, jeden afrického původu, druhý neandertálský (jakého původu je člověk crémagnonský těžko, povědět). Francie byla nejméně zasázena od ledovců a měla tehdy ještě spojení po suchu s Afrikou a s Anglií a tudíž i možnost přechodu, a Afrika je východištěm kultury palaeolitičtější, je orientem diluvia.

1. *Spisov.* Вологодская стоянка каменного века. Петер Бурт. 1903. Изд. V. тома. Записки русск. отд. Импер. Русского археол. общества. 8°. 39 th. IV-XV. XXXIII.—XLIII.

Známy archeolog ruský kníže Pufatin zkomal po 25 let na svém panství při jezere Bolgojském stanici člověka sal ajiel ve spodní vrstvě do palaeolitu a přednášel na různých kongressech o stanici té a vydal o ní celou řadu zpráv. Nyní p. S. podal pod písmým účastenstvím a vedením knížete souborný přehled a na pěkných tabulkách podal bohatý přehled nálezů.

Kníže Pufatin rozeznává na mysu bolgojském celkem pět kulturních vrstev. Na písku diluviálním uložena slabá vrstva valounů, v které již porážku se vyskytují pozorukové předměty. Na této vrstvě uložena jest celkem slabá vrstva nánosu diluviálního, v které objevují se hopté palaeolitičtější nástroje, které kníže srovnává s francouzským palaeolitičtějším stupněm Chelléo-Monsterickým a Madlénským. V následující vrstvě písku a žlutky vyskytují se po různu rovněž pozorukové nástroje hrubě otlučené a kosti zvířecí. Následující vrstva písku, v které přimíchán jest humus, obsahuje v dolní vrstvě, tedy 2. vrstvě kulturní pozorukové nástroje, mnohdy ještě starších tvarů, kosti zvířecí i opracované ale žádné střepe; zvířenu zastupuje: bos primigenius a *brachyceros, sus scrofa, ursus arctos, canis familiaris arct.*, vrstva tato přiléhá jest dotě meziledová.

Třetí a čtvrtá vrstva přecházejí jedna do druhé a vyskytují se tu kulaté kulturní jámy naplněné černou zemí. V třetí vrstvě vyskytují se střepe hrubých a špatně pálených nádob, někdy

s příměsí křemene, povrchu bělavého, s ornamentem hrubě picbaným, šubkováným, nehtem rýpaným a šňůrovým; pozoruk vyakytá se v tvarech neolitičtějších. Ve čtvrté vrstvě vyskytují se již sekiry a klinky z hlazeného křemene vedle pozorukových nožíků a j. a nalézá se množství střepe s valnou příměsí křemene, jež jsou masivní a pevnější, ale vykazují též ornament, jen že pěkněji provedený. Patá vrstva je pod drnem a obsahuje již železo, někdy i předměty X.—XIII. věku (křesadlo žel.), na nádobách zastoupen jest ornament síťový, šubkováný, hřebem picbaný a j. — Na konec přidán jest popis tabulek.

L. *Spisov.* Baron de Baye a tak zvané starožitnosti francie v Čechách. Čas. spol. přátel starožitnosti českých XI. 132—138.

Pan spisovatel podává přehled kostrových hrobů a kulturou merovejskou v sz. Čechách a končí s následujícími prohlášením: „Nemohu než opět postaviti se proti němu barona de Baye o francie původu těchto starožitnosti a prohlásiti je za památky po onech Lorgobardech, kteří dle zprávy Jornandovy pod králem Wachem po nějaký čas v zemi potomních Beovinidů se zdržovali, pak na Dni aj do Rugilardu, do uherské nížiny, do Panonie a posléz do severní Itálie se obrátili.“ — K srovnání hrdíž uváděje, co též p. spisovatel ve Verh. d. Berliner Anth. Ges. 1890. 1-4 napsal: Wir können daher wohl mit Recht behaupten, dass in den sog. merowingischen Skeletgräbern des westlichen Böhmens sich die Reste jener Lorgobarden erhalten haben, welche im I. Jahrhundert nach Chr. aus ihrer Stammesitze an der unteren Elbe ausgewandert, im II. und III. Jahrhundert hauptsächlich in der Elbeebene um das heutige Poděbrad und Böhmischbrod siedelten, bevor sie ihre weitere Wanderung gegen Süd antraten. Die Vernichtung der grossen Stadt oberhalb des heutigen Dorfes Stradonice, welche in die zweite Hälfte des I. Jahrhunderts n. Chr. fällt, dürfte mit diesem Einbruche der Lorgobarden zusammenhängen. Dále praví, že podle svědecků nachbohanské nádoby, která se hlási k typu pohřebiště na Třebické Lorgobardi odtáhli z Čech přes přemýk Náchodský a narazivše za horami na Burgundy obrátili se k Rugilandu. — Pan spisovatel uvedl tímto do českých dějin národ Lorgobardů na pět tisíciletí, ačkoliv čeští historikové dosud na nějaký pobyt Lorgobardů vůbec neregovali a někteří němečtí historikové pouze přechod Lorgobardů skrze zemi Beovinidů na Čechy vykládají, i nebude tudíž na škodu, když o této domnělé historii Lorgobardů v Čechách několik slov promluvíme.

Když Dr. Weigel ve spisu Das Grabfeld von Dabhausen 1893. poukázal na podobnost tohoto pohřebiště s českým pohřebištěm na Třebické u Dobřichova a míní, že na Třebické jsou stopy Lorgobardů, kteří po smrti krále Theodoricha (+ 486) objevi se na severní straně Dunaje, bylo to s německého stanoviska autorova pochopitelné. Od té doby ale vykopali jsme pohřebiště na Pičhoře a zjistili, že typ Pičhorských hrobů je rozšířen od Hradce až k Žateci, nejen jednotlivými nálezy, ale i hroby, resp. pohřebiště; a jedná se tedy o pravidelné osídlení severní polovice Čech od prvé polovice I. století po Kr. Stradonice končí před počátkem pohřebiště na Pičhoře, ale tvrdí, že právě lidé těchto hrobů zničili Stradonice, není ničím odůvodněno, jelikož Stradonice leží pouze na periferii těchto hrobů. Typ pičhorských hrobů je rozšířen i na severu Čech a počirá tu současně, ale vyslovovati z tohoto počátku, čili vzniku kultury, příchod Lorgobardů do Čech, když bezpečně víme, že r. 19 Lorgobardi ještě klidně seděli na západu Labe, kde pičhorské hroby jsou výminkou pouze v Lünneburku, v krajíně na úsvitě středověku slovanské, není odůvodněno, zejména, když předchodní kultury jsou rovněž stejné i v Čechách i v Německu všude, kde pičhorský typ se objeví, a tudíž na obou stranách stejnoměrný vývoj předpokládati se může. Prohlásiti podbabské kostrové hroby merovejské za pokračování Třebické jen proto, že se v Podbabě nalezy také střepe s neandrem a pod., nestačí a vyžaduje by řádného výkladu a důkazu, který není podán a není ani možný, zejména když pokračování Třebické v hrobech u Radimí je současně s hroby v Podbabě. Rovněž není ani odůvodněno, ba ani možno, věsti kostrové hroby podbabské (merovejské) přímo z původní vlasti Lorgobardů, jednoduše proto, že v celém severním Německu se podobné hroby nevyskytují a tudíž odtud přijíti nemohly. Bude tedy nejlépe, když pochováme ono přilistěle přebývání Lorgobardů v Čechách.

Dr. C. Kochl, Die Bandkeramik der steinzeitlichen Gräberfelder und Wohnplätze in der Umgebung von Worms. Festschrift zur 34. allgemeinen Versammlung der deutschen

Anthropologischen Gesellschaft in Worms 1903. Worms 1903. 4° 51. tab. I—XII.

Neolitická keramika vystupuje na levém břehu středního Rýna ve zvláštní svéráznosti a má i pro naši archaeologii zvláštní zajímavosti. Od r. 1866 mluvíme o zvláštním keramickém typu pohřebiště Hinkelsteinského (nedaleko Monsheimu), k němuž se družily nálezy z Niersteinu a Heilbronn; v posledních letech pak objevil dr. Koehl v okolí Wormsu celou řadu pohřebišť a sídlišť, jež dosavadní naše vědomosti značně doplňují. Pan spisovatel obmezuje se v uvedeném spise hlavně na třídění keramiky z této nejstarší doby a rozlišuje podle nalezišť tři skupiny:

1. Pohřebiště: Hinkelstein (u Monsheimu), Worms-Rheingewann, Rhein-Dürkheim, Alzey. Pohřebiště tato vykazují hroby kostrové, pravidlem rovně na zádech jv-sz, výminkou skrčené pochované. Milodary mají ráz doby kamenné: kopytová dláta, sekery, mlaty kamenné, pazourkové nožiky a škrabadla, karčí zuby provrtané, perle a závěsky z domácí mušle, pouze tři dovezene (spondylus); mimo to v ženských hrobech i mlýnky. Nádob jsou hojné, celé i kusy (z tryzny), jsou urobena z plavené hlíny málo pískem míšené, někdy s příměsí uhlí neb i očazené při slabém pálení, někdy jsou světle červené (okrem) neb hnědé. Nádob tyto jsou pravidlem tvaru jednoduchého se zakulaceným dnem, někdy kulovité, někdy vytáhlé; na povrchu mají pouze pupičky, často shora dolů povrtané (nikdy úško); ornament mají v páskách rytých neb tečkovaně pichaných, obyčejně dřívkem, někdy však i kolečkem provedeny, někdy i bílou hmotou plněny. — Sídlíště s touto keramikou na Rýně dosud nalezeno nebylo (podobně jako nebylo dosud nikde nalezeno sídlíště s keramikou šůdrovu). Srovnáváje tuto keramiku s obdoby keramikou z Duryňska, Saška, Čech a Moravy vytýká, že v této východní skupině vyskytá se pouze tečkovaně pichaná ozdoba a nikoli lineární, pak že na Rýně zastoupena jest pouze v hrobech, u nás pouze na sídlištech; konečně uvádí i jistý rozdíl v technice.

2. Druhá skupina zastoupena jest na pohřebištích: ve Flombornu, Wachenheimu, Mölsheimu a na Adlerbergu u Wormsu, jakož i na sídlištech Mölsheim I., Mölsheim II., Osthofen a Flomborn. V hrobech vyskytují se kostry z-v na levém boku skrčené položené bez kamene; mezi milodary je málo pazourků, kamenné sekery jsou ploché; v ozdobách zastoupeny jsou perle dovezené (hlavně spondylus), ano i hřebovité jehlice ze slonoviny. Nádob je málo celých, jsou kulovité, lahovitě, džbánovitě, se slabě vyznačeným dnem, pupičky pravidelně povrtanými, někdy i s úsky vodovorně postavenými, jsou barvy šedé do modra, jsou dobře pálené; ozdoba jest spirála, voluta, meandr, lomená páska; totožná keramika vyskytá se i v sídelních jamách pravidlem čtyřhranných, dle svědeckví mazanice s vrchní dřevěnou stavbou. Úplně stejná keramika vyskytá se i v Belgii, Německu a Rakousku. Pan spisovatel považuje tuto keramiku za mladší, jelikož má tvar vyvinutější a v milodarech vykazuje předměty dovezené.

3. Třetí stupeň čili keramika rössenského typu zastoupena jest v okolí Wormsu na sídlištech u Albsheimu, Monsheimu a Mölsheimu, hrob znám jest dosud jediný a Wallertheimu. Keramika je tvaru vyvinutějšího, z plavené hlíny, ale málo pálené, často barvy tmavé, hlazeného povrchu, s vyvinutým dnem, s pupičky pravidlem povrtanými, ano i s úplně vyvinutými úsky. Ornament hlavně v lomených páskách proveden je buď rytý neb pichaný neb štemplem vtlačený a pravidlem bíle plněný. Kde se v jižním Německu vyskytly hroby s keramikou rössenského typu, vykazovaly natažené kostry a jest tedy i v této příčině jistá příbuznost s rázem hinkelsteinským. Pan spisovatel vyslovuje ke konci náhled, že lid rázu hinkelsteinského byl vystřídán invází lidu s keramikou volutovou a tento že musil ustoupiti lidu s keramikou rössenského typu.

Dr. Quilling, Die Nauheimer Funde der Hallstatt- und Latène-Periode in den Museen zu Frankfurt a. M. und Darmstadt. Ausgrabungsbericht auf Grund der Dieffenbach'schen Protokolle. Herausgegeben aus Anlass des 25jährigen Bestehens des städtischen Historischen Museums am 13. Juni 1903 von den städtischen Behörden in Frankfurt a. M. Frankfurt 1903. 4° 102 tb. I—XVI.

V Nauheimu, pověstným svými solnými lázněmi, objeveno v letech sedmdesátých větší pohřebiště žárové, kterému věnoval pozornost kupec Dieffenbach z blízkého Friedberga; jeho záznamy a největší část nálezů dostaly se do musea frankfurtského, část do Darmstadtu. Mimo jeden hrob, který i nádobami i před-

měty bronzovými a železnými upomíná na kulturu mohylovou jižního Německa, bylo celé pohřebiště mladší a k tomu poněkud odchylné od žárových hrobů germanských na pravém břehu Rýna. Pohřebiště toto má i pro nás zajímavost, neboť vyskytají se tu některé tvary nádob, jež pod vlivem sousední Gallie povstaly a u nás na Stradonicích jsou zastoupeny; rovněž i spony v hrobech Nauheimských nalezené většinou vyskytují se na Stradonicích, některé pak objeví se u nás teprve v hrobech na Pičhofove u Dobřichova. Publikace obsahuje pouze zprávy o nálezech s příslušnými obrázky, shrnuje typy nádob a spon a nepouští se do zpracování; nicméně uvítá každý archaeolog s vědeckostí novou knihu, která objasňuje vlivy sousední Gallie na blízké kraje germanské. Jedni připisují hroby tyto Chattům, jiní Ubiům. Úprava knihy je skvostná.

Dr. A. Schlöz, Der Bau vorgeschichtlicher Wohnanlagen.

Vortrag in der anthropologischen Section der 74. Versammlung deutscher Naturforscher und Aerzte in Karlsbad. Sonderabdruck aus dem XXXIII. Bd. der Mitteilungen der anthropologischen Gesellschaft in Wien. Wien 1903. Mit 14 Abbildungen p. 301—320.

Nadepsaný článek rozvádí nový motiv v oboru srovnávací archaeologie a zasluhuje tudíž pozornosti širší. Pan spisovatel podal totiž podrobný výklad, že praehistorická sídliště v různých periodách mají různý tvar a hodí se tudíž určitým rázem svým k objasnění zvyků a rázu lidu (Volksart und Volksgewohnheit) stejným způsobem jako nalezené předměty. K demonstraci své these volil p. spisovatel někdejší osídlení v uzavřené kotlině na středním Neckaru kolem Heilbronn a klade váhu především na volbu místa k usídlení, na seskupení jednotlivých usedlostí a konečně na způsob stavby domů.

Ve příčině nejstaršího obyvatelstva podotýká zcela správně, že v neolitu obmezeno bylo osídlení pouze za krajiny, v kterých vyskytá se hojně diluvialní žlutky, kdežto v krajínách prahorských, kde diluvialné žlutky chybí, obyvatelstvo neolitické se neobjeví. Rozeznává pak v době neolitu dvoji způsob osídlení: 1. na kopcích vyskytují se menší osady opevněné, s jamami sotva 60 cm. do země zapuštěnými, s ohništěm prohloubeným bez kamene; vrchní dřevěná stavba z proutí byla pokryta mazanicí; srovnává opevněná sídla tato s jezerními stavbami švýcarskými z doby kamenné, v kterých arci vyskytá se keramika velice jednoduchá, kdežto v opevněných osadách neolitických vyskytá se keramika ozdobná hlavně typu Schussenriedského. Sídla tato považuje za mladší.

Staršími než na kopcích jsou větší osady na břehu řek, jako u Grossgartachu, kdež každá usedlost sestávala z několika stavení. Obydli 5—6 m. stupňovitě prohloubené, s kolmými stěnami, jejichž vnitřní mazanice byla hlazená i barvaná natřená; prohloubené ohniště bylo kamene vyloženo. Stavení hospodářská byla i větší, jsou chudá na odpadky; celek ovrouben byl plotem; oplotená plocha odlišuje se tmavým zbarvením a stěpy od sousední neobydlené půdy. Keramika převládá tečkovaně pichaná, volutová a v barvách přímočarě provedená. Exkurse přidaná v poznámce o vývoji neolitické keramiky patrně nebude slovem posledním v této otázce, která zejména v Německu s velikou náruživostí se přetřásá.

Hlazená sídliště doby bronzové a hallstattské nedají se rozlišiti. Jsou roztroušena po výšinách, podle skupin mohylových neb podle někdejších polí zvaných Hockäcker. Vyskytují se na svahu, na jedné straně (k stráni) více, na druhé méně, jsouce zařizuty do země. Vedle toho vyskytují se i trychřovitě jámy, jen že mnohem větší než jihočeské „vlčí jámy“, neboť mají 6—10 m. v průměru a 3—5 m. do hloubi a jsou obehnány valem, na kterémž spočívala stěcha. Sídla tato poskytují málo nálezů a jelikož slabé popelovité vrstvy často jsou přervány, může se i souditi, že sídla tato pouze občas byla obývána. V pahorkovité krajíně sídliště označena jsou okrouhlými jamami 70—80 cm. do země zapuštěnými, s uhlazeným ohništěm uprostřed; nad jamou byly kolmé stěny z plochých dřev, mezi nimiž skuliny vyplněny byly mazanicí; zřídka vyskytují se větší baňaté jámy (bienenkorbförmig), jaké z Lengyelu jsou známy; v sídlech těchto je hojně stěpů dobře pálených s hallstattským lineárním ornamentem.

V Latěnském periodě objevuje se invase galská, která smetla předchozí obyvatelstvo. V této periodě vyskytují se ojedinelé usedlosti, sestávající z obytného stavení a obyčejně dvou hospodářských stavení. Stavby tyto postaveny na původním povrchu, mají podlahu vydlážděnou neb vyhlazenou; podle bývá

sklep a jáma odpadková. K osadám těmto patří kostrové hroby s kulturou marnskou, jež vynikají brachycefalií (v mapě 3 sv. mých Starožitnosti skupina tato vyznačena není, jelikož jsem teprve po vydání řečeného svazku o ní vědomí nabyt).

Markomané nezůstali v zemi žádné stopy a v době dekmatských polí vyskytují se zase ojedinelé dvorce; ve vlastní době císařství římského převládá t. zv. villa rustica, nynější způsob osazení má ráz francký.

Ráz sídlišť na středním Někaru v různých dobách odchylně se vyskytující nekryje se arci s archaeologickými poměry českými a nemůžeme tudíž třídění Dra. Schlize bráti všeobecně; tím však pokus jeho o třídění nepozbývá zajímavosti.

Friedrich Vastberg, Kommentar zu dem Bericht über die Grabung von Ibrahims Ibn Jakubas in der Gegend von Jaku. Petersburg 1903. 8° 152.

Nové pojednání o cestopisu Ibrahima Ibn Jakuba jest z části překladem, z části doplněním k německému vydání téhož autora z r. 1898 (Ibrahim's Ibn-Jakubs Reisebericht über die Slavendlande aus d. J. 965; ke konci přidán jest text a překlad cestopisu podle vydání barona Rosena).

S. Müller og C. Neergaard, Danewirke, archaeologisk undersøgt, beskrevet og tydet. Kjøbenhavn 1903 fol.

Dánský král Godfred vystavěl na hranici Německa opevnění zvané Danwerk, které potom od krále Waldemara zdokonaleno, a v XVIII. století doplněno jsouc bylo záštitou Dánska až do naší paměti. Spis uvedený popisuje zbytky Danewirku zejména z doby krále Godfreda a Waldemara.

J. Abercromby, The oldest bronze-age ceramic type in Britain; its close analogies on the Rhine: its probable origin in Central Europe. Published by the Anthropological Institut of Great Britain and Ireland. London 1903.

Mohyly bronzové doby, v nichž zastoupeno pohřbívání i spalování, vykazují zvláštní typ pohárů, jež původem svým ukazují na zvoncovité poháry, ale mají též vlivy pohárů štítové keramiky a hluboce vtažené severoněmecké keramiky. Autor procezoval k objasnění této keramiky značnou část Evropy, zobrazil ornamentované poháry anglických mohyl, přidal přehlednou mapku nálezu a přichází k úsudku, že keramiky tato mohla se vyvinouti prvotně na středním Rýně, kde řečené tři prvky ornamentní se dotýkaly, jakož bylo svého času i vyloženo v Starožitnostech země české II. 1. 153.

K. Hahn, die Fibel des Odysseus, Helikes und Kalykes. Sonderdruck aus dem Jahreshef des österr. archaeologischen Instituts, VI. 1893.

Pan spisovatel položil svému výkladu za základ popis spony Odysseovy a Homera a přichází k úsudku, že v slovech Homerových popsána jest ozlobná spona destičková, jaké od Peloponnesu až do střední Evropy rozšířeny jsou, i vede odtud důsledně, že kulturní měrovská je úplně rozdílná od mykenského, a stojí v blízkém vztahu k severním krajinám Balkanu i vede dále k vývod, že stěhování řecké šlo z krajin severobalkanských a směřování obchodu po Jaderském moři i v následujících dobách zůstalo. Miano to jest pojednání cenným příspěvkem o vývoji spony.

P. Reber, Zur Kenntnis der La Tène-Denkmal der Zone nordwärts der Alpen. Aus der Festschrift des römisch-germanischen Central-Museums zu Mainz. Mainz 1902. 4° 57. 100 obrázky v textu.

Pan spisovatel stojí v pojednání svém na stanovisku uměleckého průmyslu. La tène tak zvaných kultur a deli tak zvanou kulturu la ténenskou na pět období. Podle jeho vývodů byl by první období (500—400) zastupeno hlavně v mohylách a vykazují velké vlivy řecké před Pheidem. Z našich nalazů sem počítá zobakovitou konci z mohyl na Hrad Ští u Písku s mison, pak podobnou mison z Hradu, plátery Horovické u Petřovic, uzdy z Kvičkové a spony s figurálními ozdobami z Pan. Týnice, z Chejnova a z Kyšic a vlnitá plátová degenerace tohoto směru v sponách s patkou v pan. Blavcku vypracovanou jako u nás v Bylanech nalezena. V druhém období (400—300) jsou ještě mohyly, hlavně však kostrové hroby od Francie až do Uher a severní Italie. Zvláštnost od řeckých vzorů zníže a; vyskytují se figurky lidské i zvířecí, jinak ale figurální ozdoba přechází v pohyby ornamentu; u nás figurální spony z Přemysla, zlatý kruh z Oblat, esovitým ornamentem z obou náramky z Čas. Brodu, Zonie, Julisky a Košic, a hla ne charakteristickou je dachovská spona. Třetí období (300—100) zastoupeno jest v kostrových hrobech, poněkud i v mohylách, pak od Réna na východ v žárovných hrobech.

Označeno jest puklicemi štítovými, meči delšími se závěsnými železnými řetízky, kruhy z dutých polokouli, zejména v Čechách na povrchu esovitě ryhovaných, pásovými řetězy, skleněnými a lignitovými náramky, sponami vlastními latěnskými (s patkou k obloučku připevněnou), perlemi emailovými a j. Páté období konečně zastoupeno jest význačně na Mont Beuvray, na Stradonicích, na Gleichbergách, v Gurině a j. Vyskytují se zase vlivy řecké, a e i jiné ve figurkách lidských i zvířecích, v malovaných nádobách, prolamovaných ozdobách a j. Pan spisovatel počítá sem i kulaté puklice štítové s ostnem, které u nás teprve s provinciálně římskými sponami se vyskytují, bronzové cesty s úskem tyčinkovitým a k baňatosti připájeným, jež z Ronsenu a j. u nás pak z Píchovy rovněž se sponami provinciálně římskými je známa. — Pisatel odchylně se od třídění uvedené především v tom, že považuje první období za importovanou příměs, která nesouvisí geneticky s celou kulturou ostatní; za druhé ponechává druhému období větší trvání, neboť spona s patkou k obloučku připevněnou je význačnou pro města Caesarem dobytá a končí posledními výběžky ve městech gallských po Caesarovi založených.

Dr. P. Reinecke, Beiträge z. Kenntnis der frühen Bronzezeit Mitteleuropas, Sonderabdruck a. d. XXXII. Bande d. Mitth. d. anthrop. Ges. in Wien 1902, mit 21 Textabbildungen. Wien 1902.

Pan spisovatel pojednává srovnávacím způsobem o bronzových sekyrkách, jež u nás uherskými nazýváme, pak o železích zakončených větší destičkou kulatou neb lopatkovitou, s ozdobnými nákrčními plechovými ozdobami, jež v hrobech únětického typu se vyskytují, a uvádí keramiku těchto hrobů, jak pro tvar její tak i pro nedostatek ozdob v analogii s kamennými nádobami dalekého jihovýchodu.

Jahrbuch des Schlesischen Museums für Kunstgewerbe und Altertümer. II. B.I. (Schlesiens Vorzeit in Bild und Schrift, neue Folge II. B.I.) Mit 5 Tafeln und zahlreichen Abbildungen im Text herausgegeben von Karl Masner und Hans Seger, Breslau 1902. 4° 215.

Nový tento svazek vydaný společnou péčí společnosti slezských starožitností a správou umělecko-průmyslového a historického muzea vyniká opět bohatostí obsahu a vyzdoben jest výborně provedenými ilustracemi. Obsahuje následující zajímavá pojednání: Etruskische Bronzegefäße als Vorbilder vorgeschichtlicher Töpferrarbeiten von W. Grempler; Beiträge zur Urgeschichte Schlesiens von Hans Seger (1. Goldfunde aus der Bronzezeit, 2. Hockergräber bei Rathschesch, 3. Grabfunde aus Peistowitz, 4. Ein Begräbnisplatz der mittleren La Tènezeit); Der Silberfund von Wunzig von E. Bährfeldt; Der Silberfund von Riedelsdorf von F. Friedensburg; Schlesiens ältestes Münzdenkmal von F. Friedensburg; Das Kopffreliquar der hl. Dorothea von E. Hentze; Zu den Resten des Vinzenzklosters bei Breslau von M. Semrau; Miniaturen „Dürers“ in Fürstenstein und das Wappen Luthers von R. Förster; Die Portalskulpturen der k. Pfarrkirche zu Sriegau von M. Semrau; Einig: Neuerwerbungen des Museums von K. Masner; Die Lavabokanne und Schlüssel von Paul Nitsch im Breslauer Domschatze von J. Jungnitz; Ignatz Botengraber, einer der ältesten deutschen Porzellanmaler von G. Pazarek; Breslauer Töpferei von Fritz Wolf etc.

Dr. Georg v. Doms, Bevölkerungsdichtigkeit der Herzegovina. Travaux géographiques belges, éditeur Dr. V. Švanbera. 3. Prag 1903. 8° 71. s mapou.

Alphon Bouché, L'influence de l'art grec dans le nord de la Gaule Belgique, extrait de la Revue numismatique 1903. Paris 1903.

J. Dehnbach, La sépulture de Chassenard et les coins monétaires de Paray le Monial, Paris 1903.

G. Kosman, Über 2 spätrömische Skelettgräber von Trebitz bei Wettin. (Saale, aus d. Nachrichten über deutsche Alterthumkunde 1903.)

Chrudimsko a Nasavreko. Práce všeho učitelstva. Za přispění redakčního sboru řídí prof. P. Vepřek, c. k. okr. šk. inspektor. Díl I. s. 1 (Obraz přírodní, hospodářský a národohospodářský.)

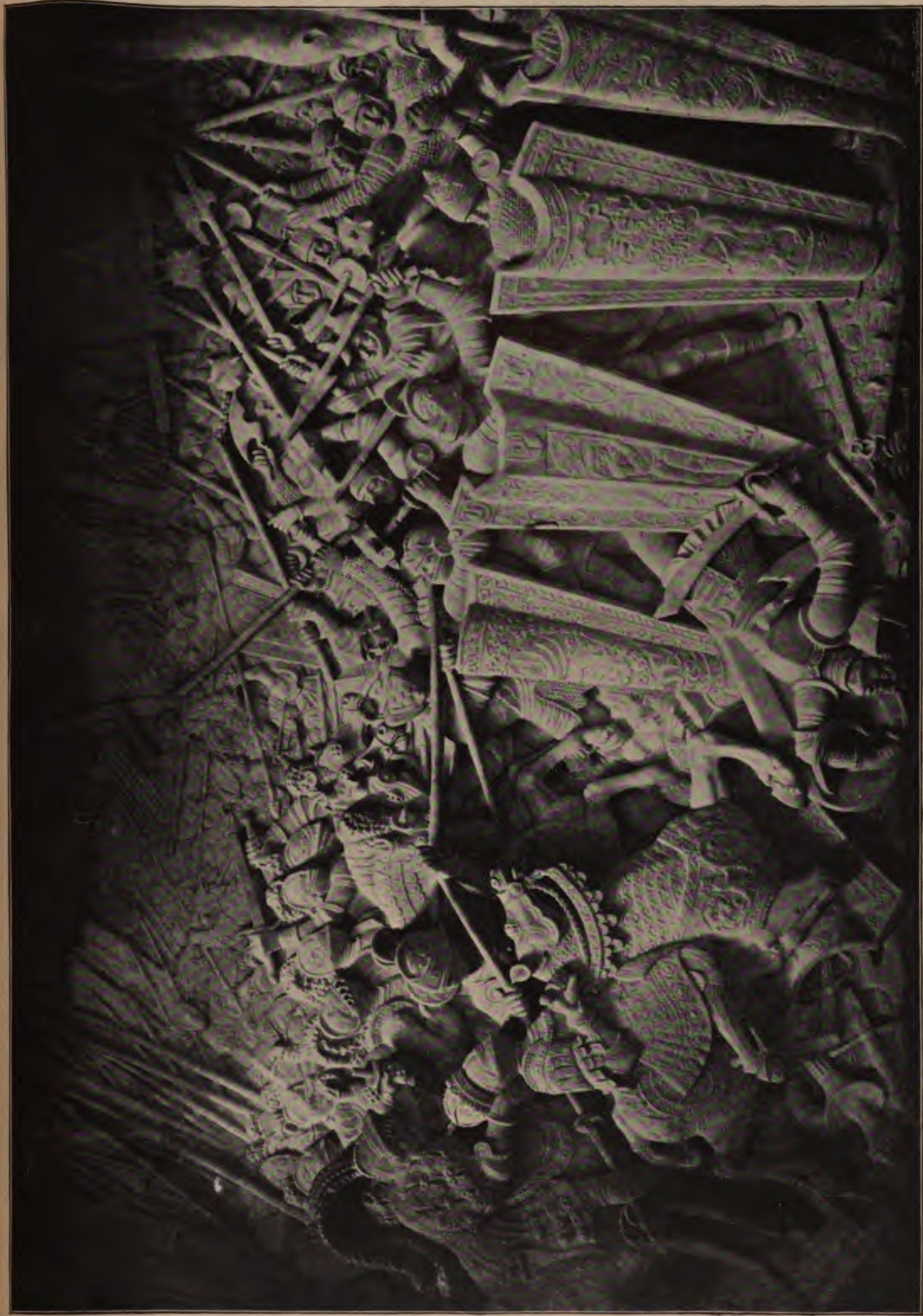
Kolínsko a Kouřimsko, díl III seš. 4. Paměti osad na Kouřimsku, 1903.

Slanský Obzor, Věstník národního a lit. spolku „Palacký“ roč. XI. 1903.

F. Jermák, Kostel sv. Bartoloměje v Luži 1902.

Skladem Archaeologické komise při České Akademii a Archaeologického Sboru Musea království Českého.

Tiskem České grafické společnosti „Unie“ v Praze.

Bitva u Řezna r. 1504.

—

—

—

—

—

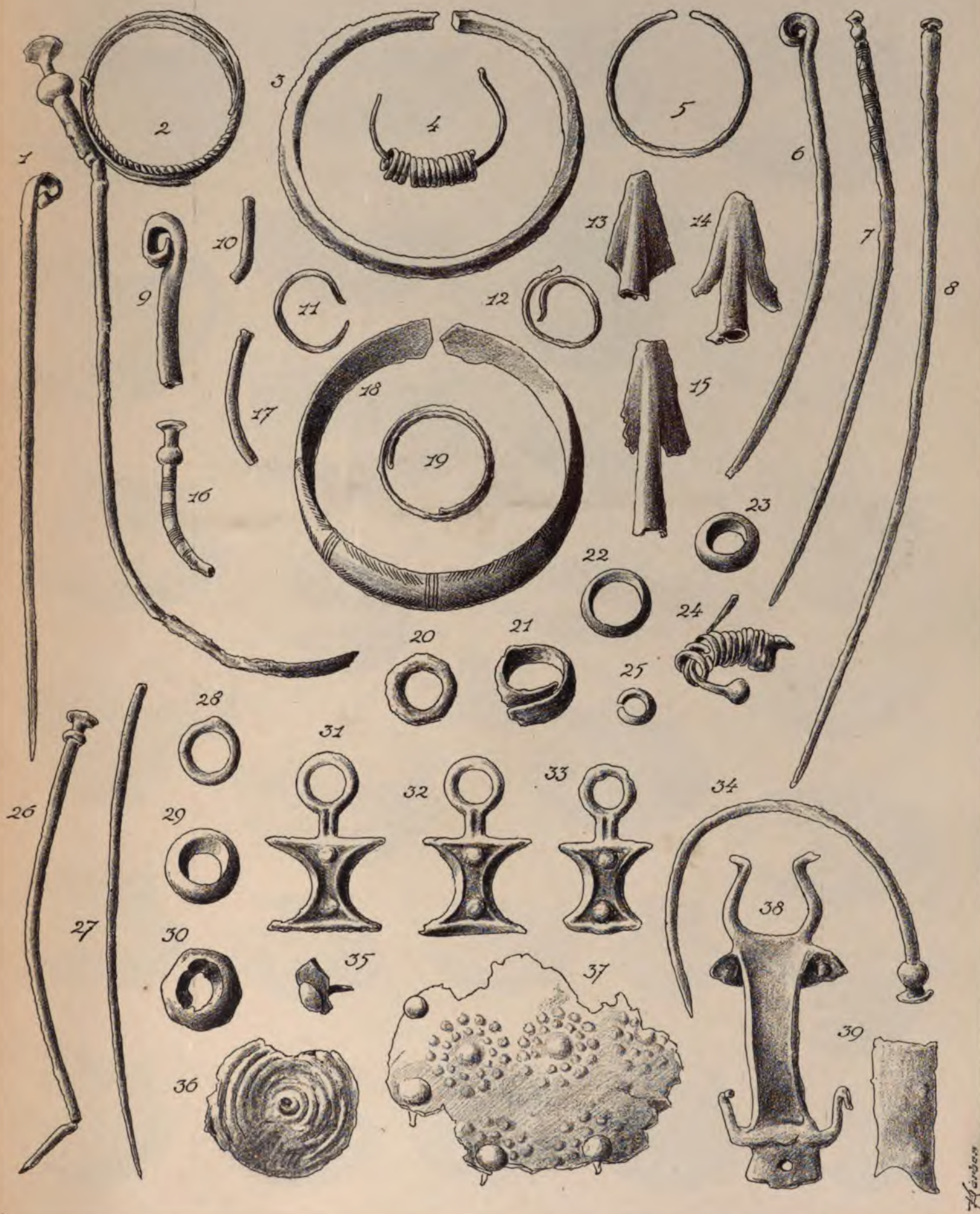
—

—

Žárový hrob v cihelně p. Koplsty v Úřetících.

Hörner

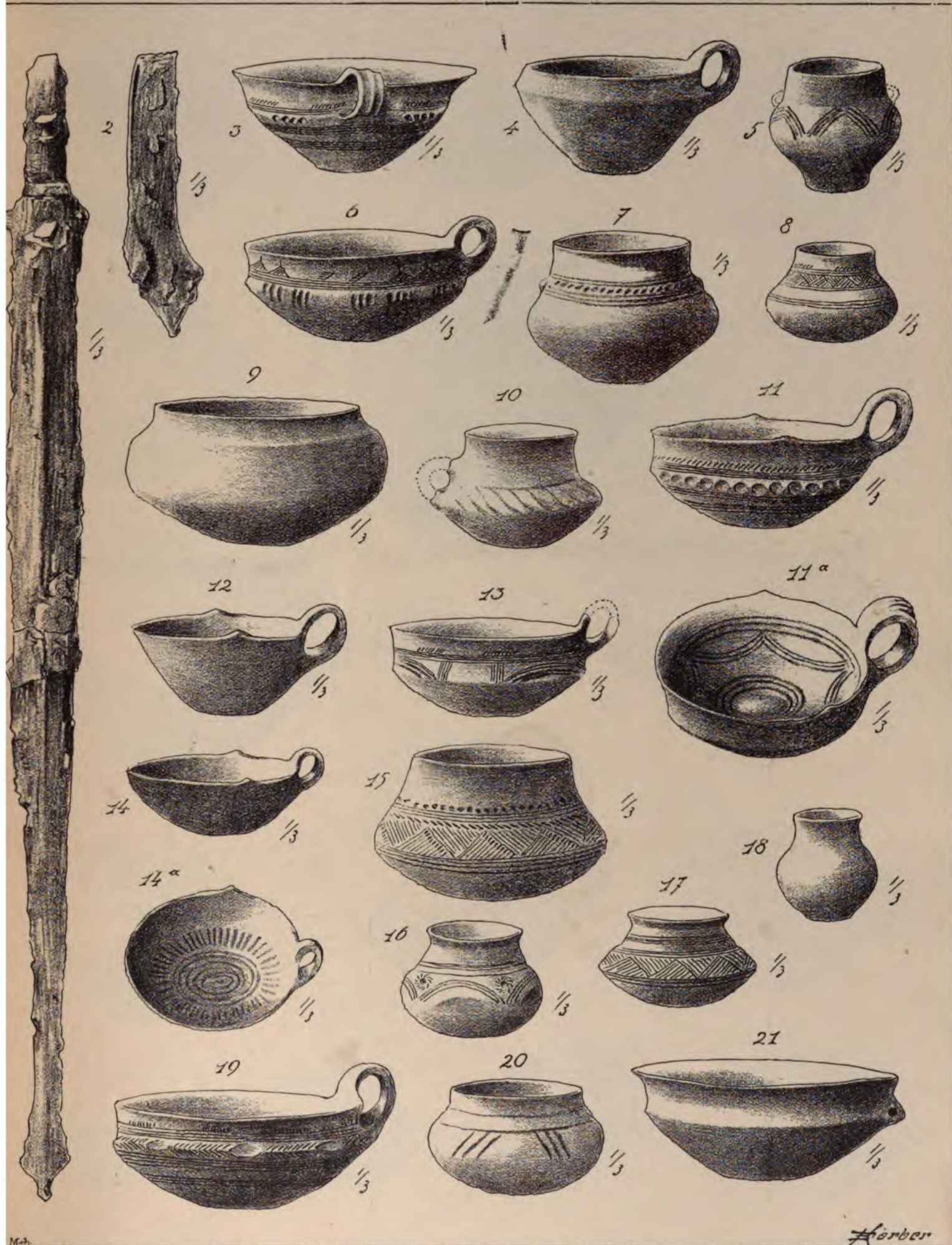
Žárové hroby na hradišti v Úřeticích.

1. The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions and activities. It emphasizes that proper record-keeping is essential for transparency and accountability, particularly in the context of public administration and financial management. The text notes that without reliable records, it is difficult to track the flow of funds and ensure that resources are being used as intended.

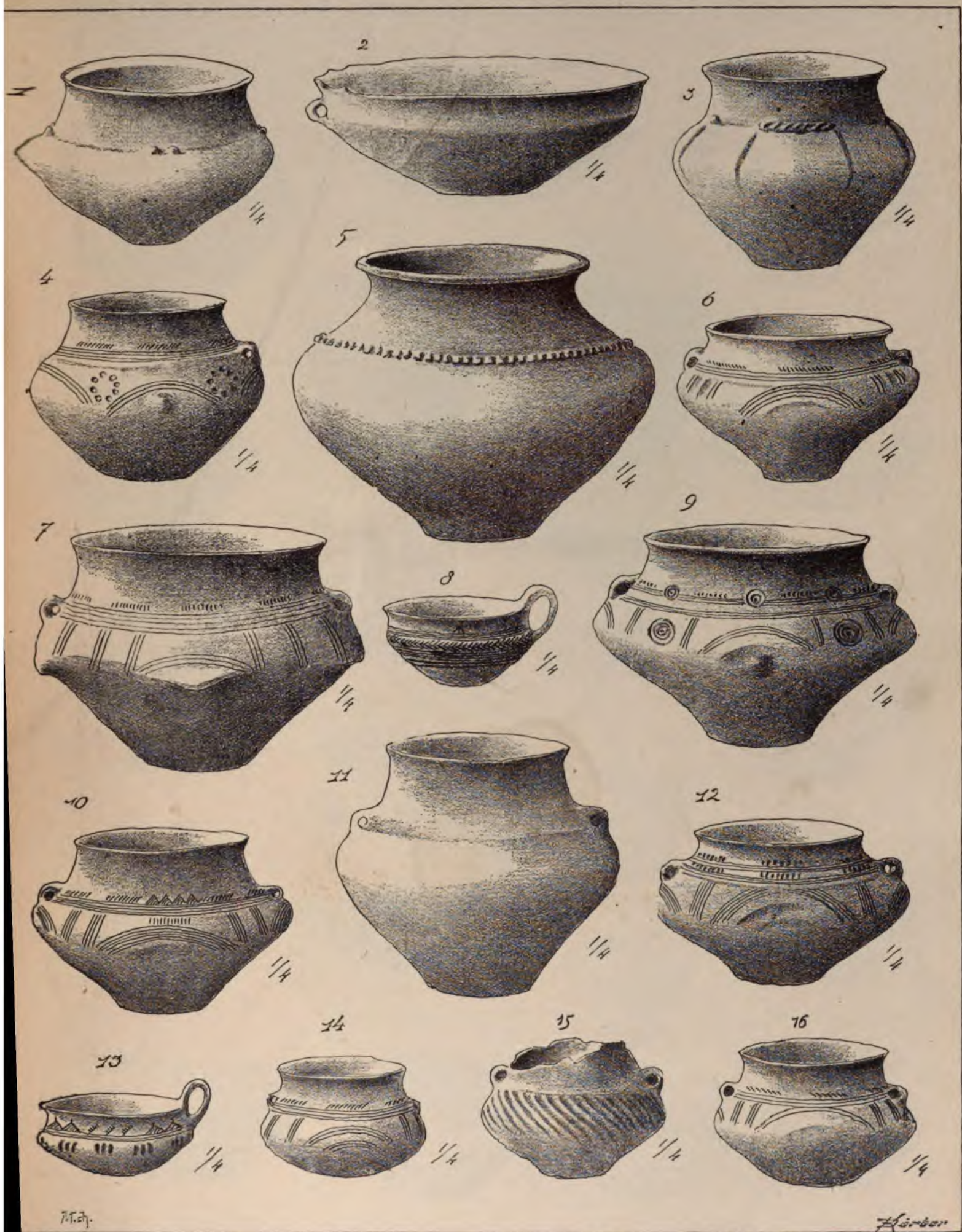
2. The second part of the document addresses the challenges associated with data collection and analysis. It highlights that while modern technology offers powerful tools for data processing, the quality and consistency of the data itself can be a significant barrier. The document suggests that standardized protocols and training for data collectors are necessary to overcome these challenges and ensure that the information gathered is both accurate and actionable.

3. The third part of the document focuses on the role of communication in the implementation of any program or policy. It argues that clear and consistent communication is vital for ensuring that all stakeholders understand their roles and responsibilities. The text also points out that effective communication can help to build trust and foster a sense of shared purpose among different groups, which is crucial for the long-term success of any initiative.

4. The final part of the document provides a summary of the key findings and offers recommendations for future work. It reiterates the importance of a holistic approach that integrates record-keeping, data management, and communication. The document concludes by stating that while there are many challenges ahead, a commitment to transparency, data integrity, and open communication can lead to more effective and sustainable outcomes.

Žárové hroby na hradišti v Ůřetlicích.

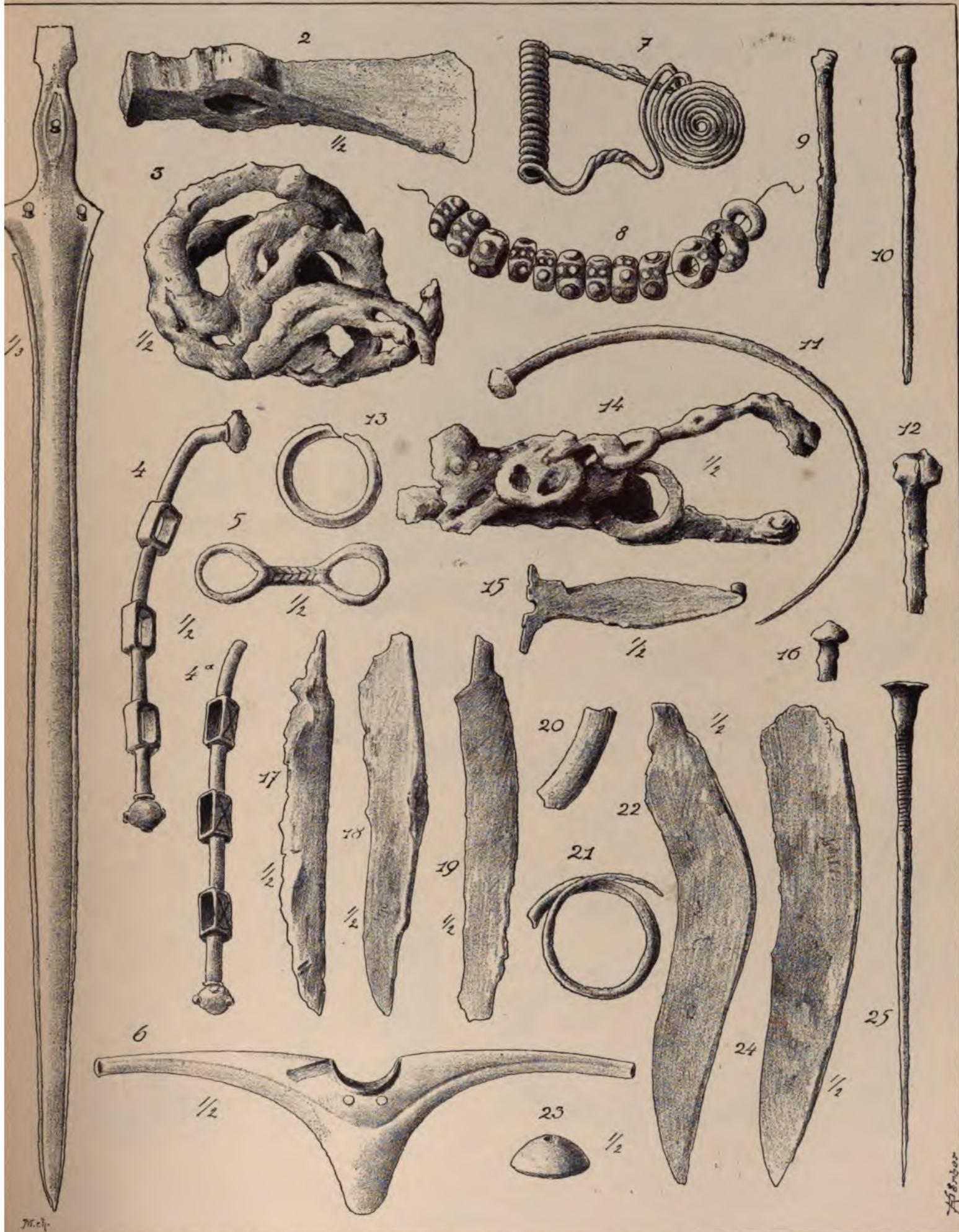
Žárové hroby na hradišti v Úřetloch.

Žárové hroby na hradišti v Úřetících.

Harbe

Žárové hroby u Plátenic.

1

2

3

4

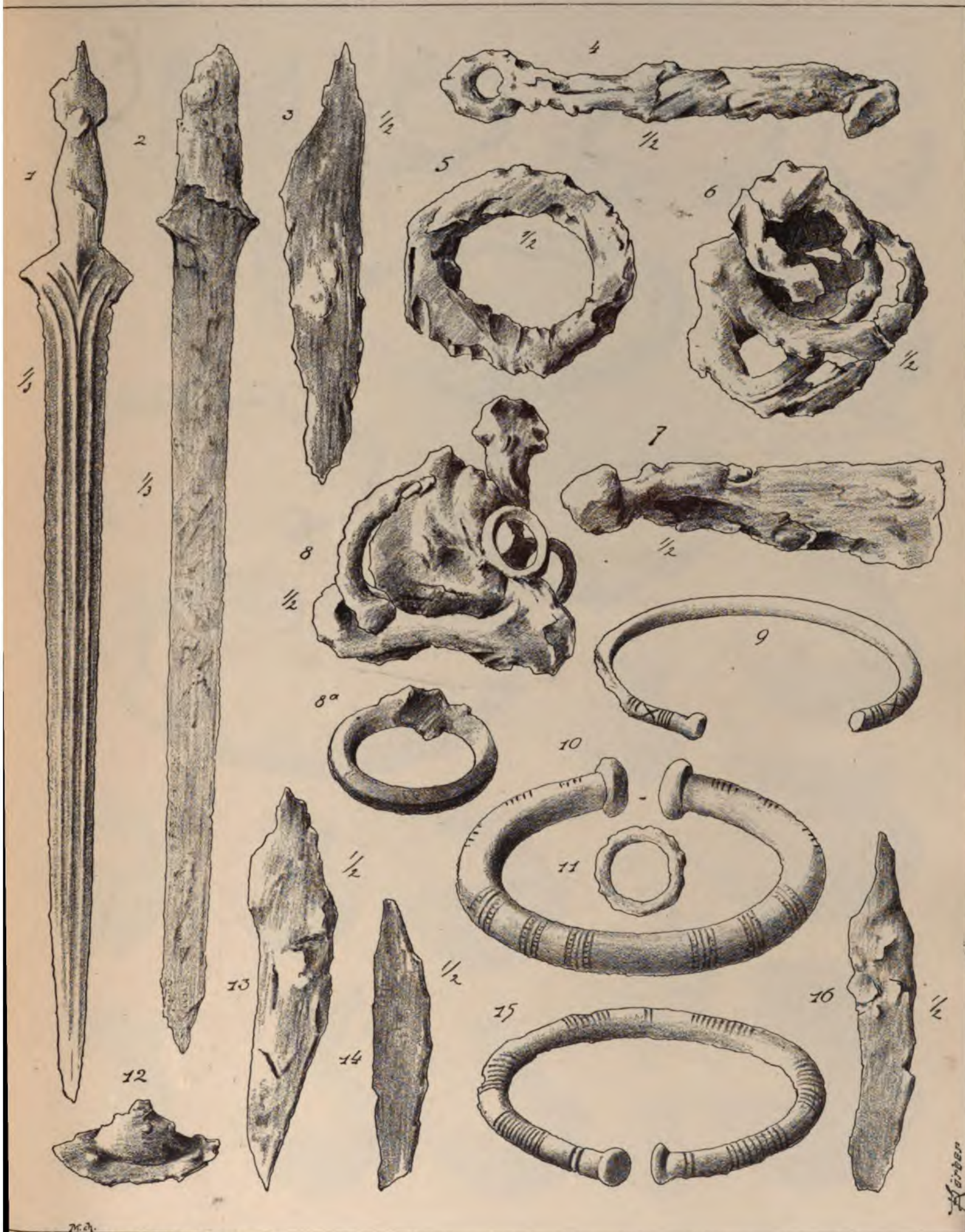
5

6

7

8

9

Žárové hroby u Plátenic.

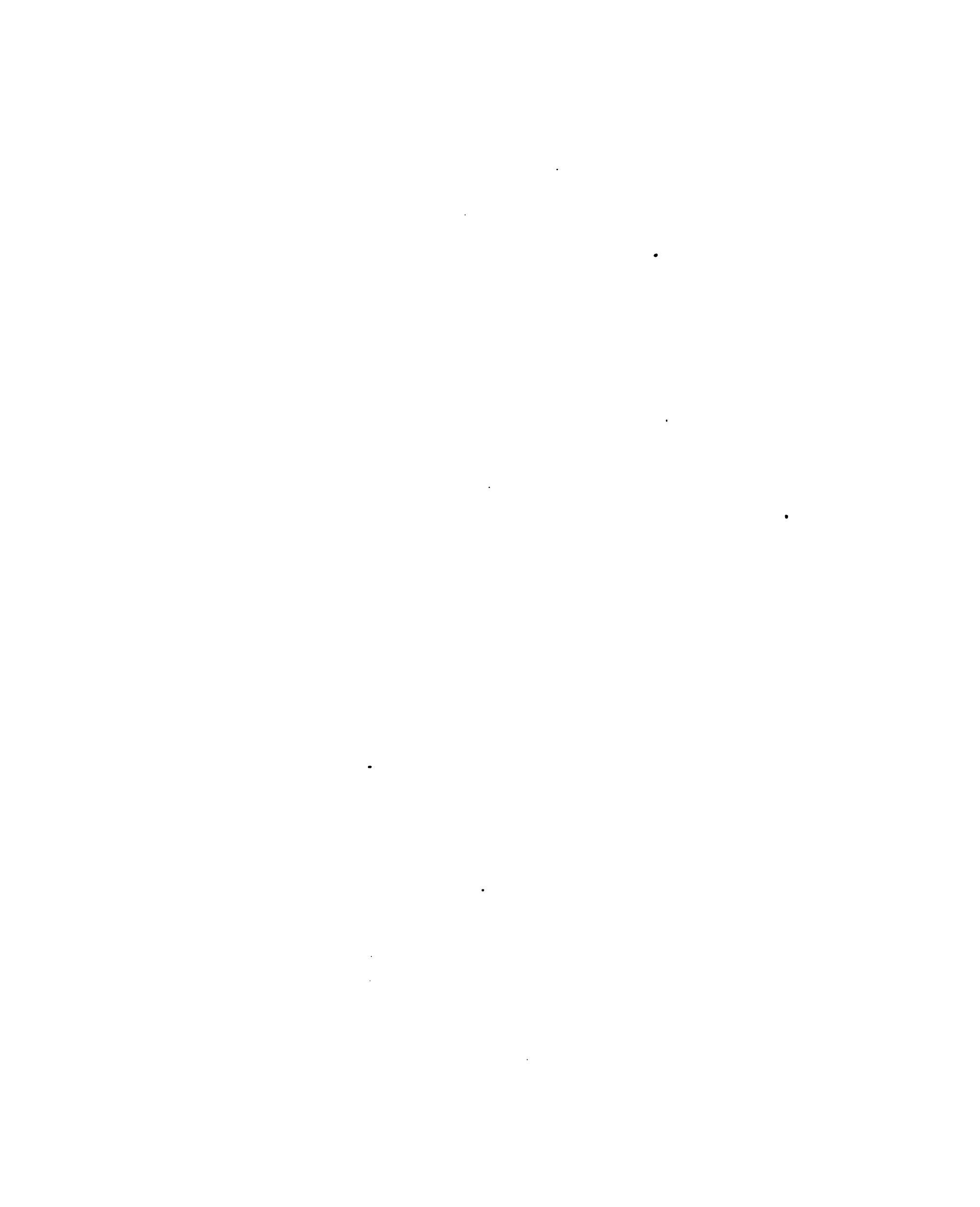
Hörber

M. ch.

Danker

Žárové hroby u Plátnic.

M. Ch.

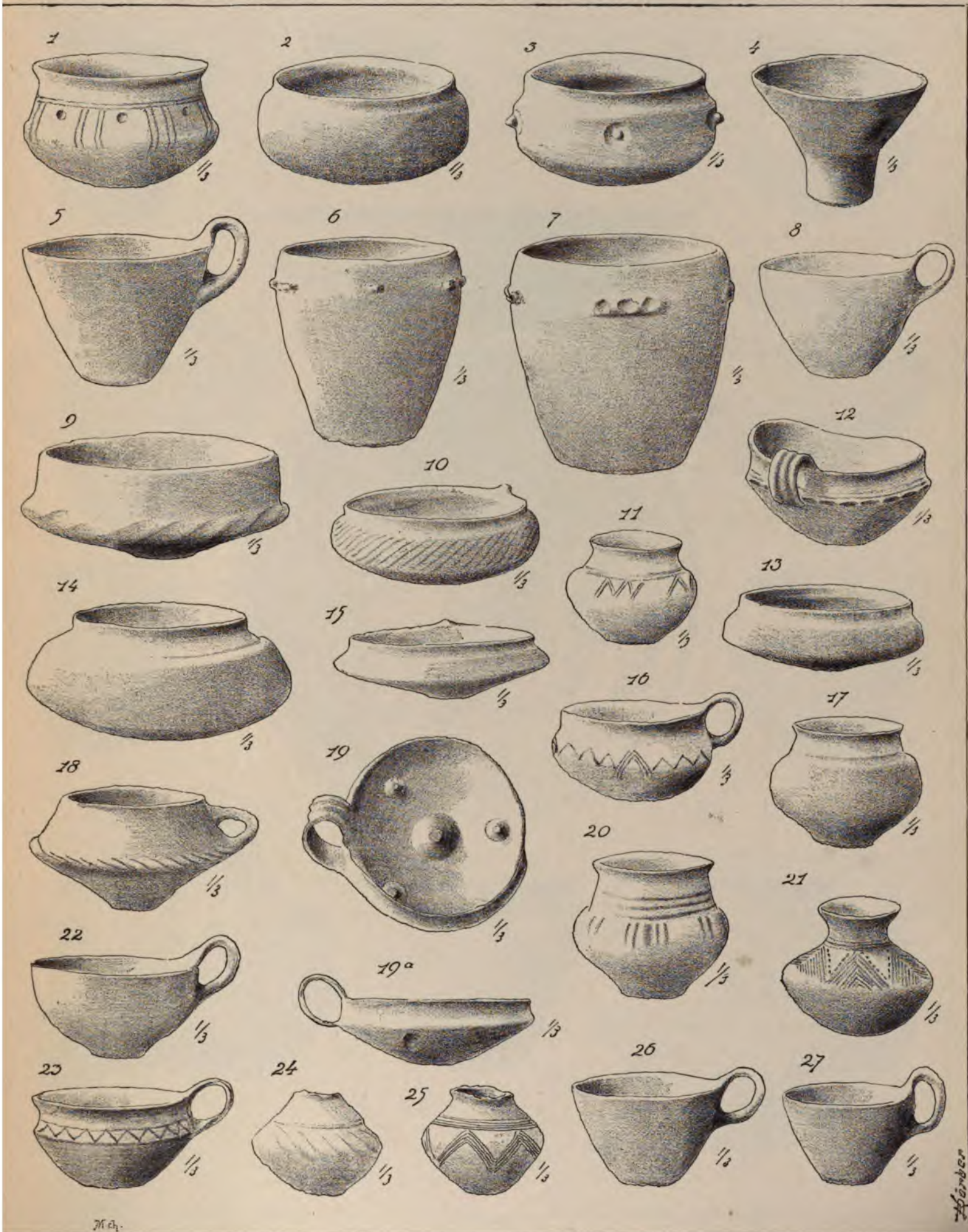
Žárové hroby u Plátenic.

Flöber

Žárové hroby u Plátenic.

Žárové hroby u Plátenic.

Žárové hroby u Plátenic.

Žárové hroby u Plátenic.

M. Auer

Žárové hroby u Plátenic.

M.ch.

Žárové hroby u Plátenic.

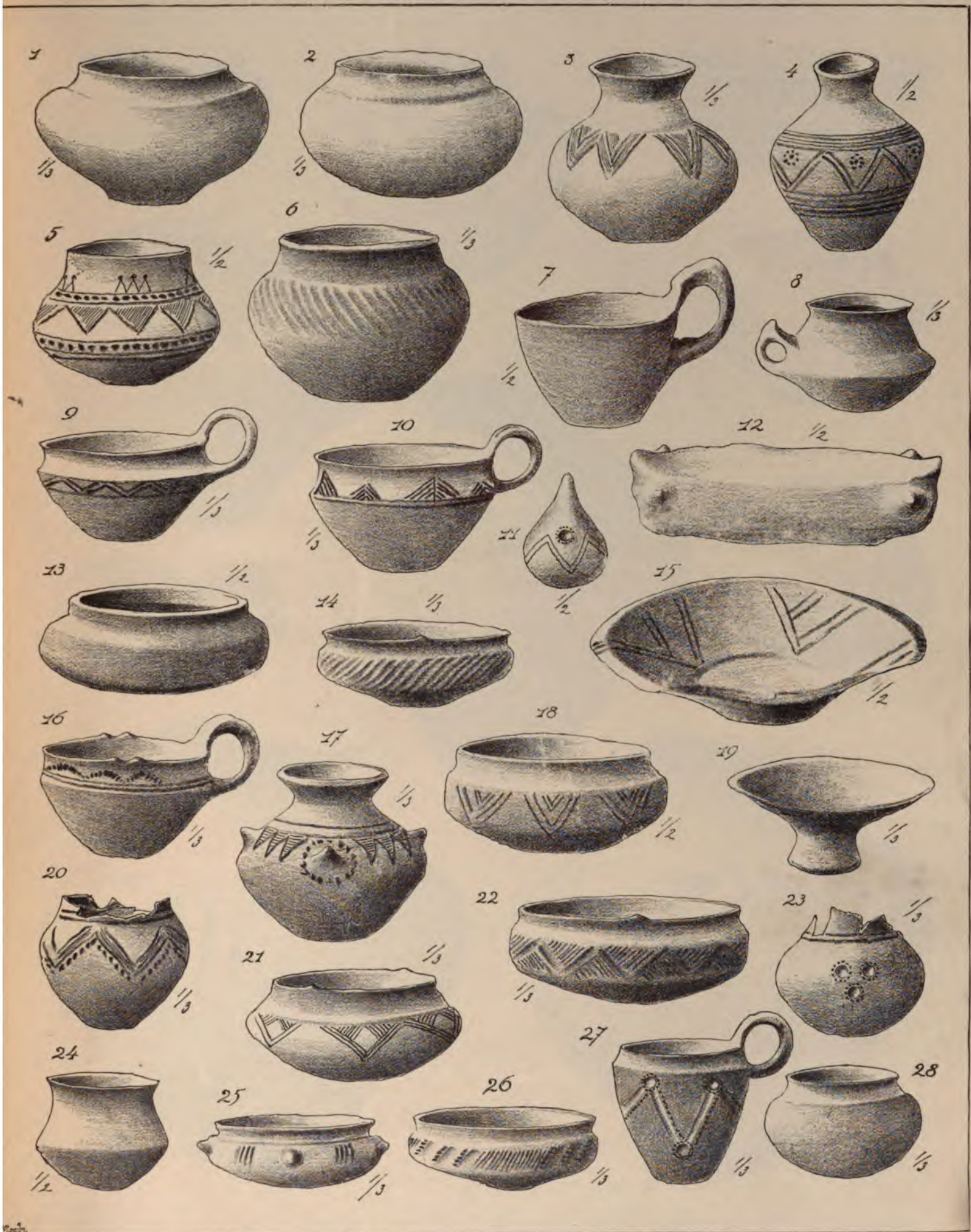

M. 21

Höber

Žárové hroby u Plátenic.

Handwritten text, possibly a signature or a list of names, located in the upper central portion of the page. The text is faint and difficult to decipher.

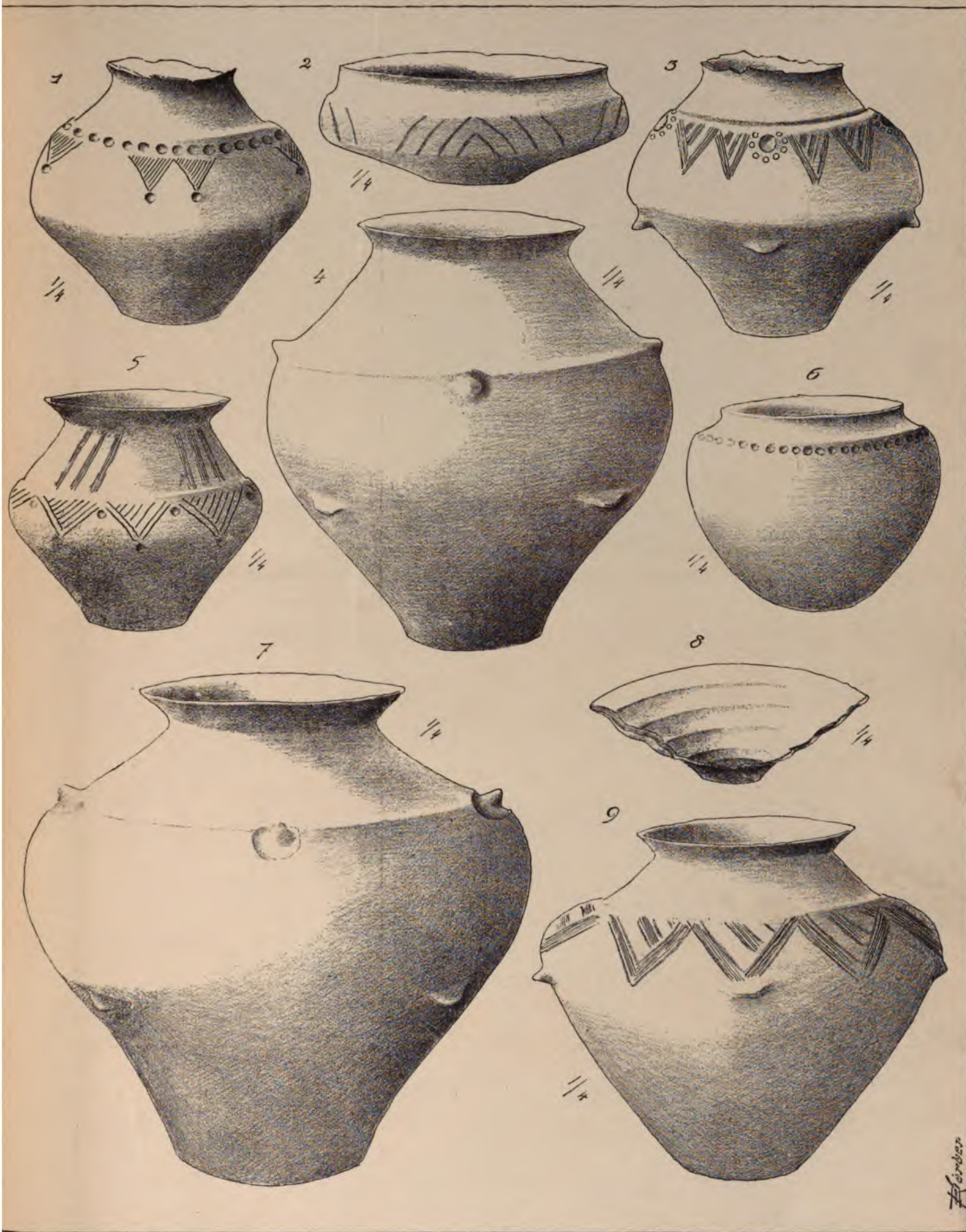

Žárové hroby u Plátenic.

M.č.

Žárové hroby u Plátenic.

Herber

Žárové hroby u Plátenic.

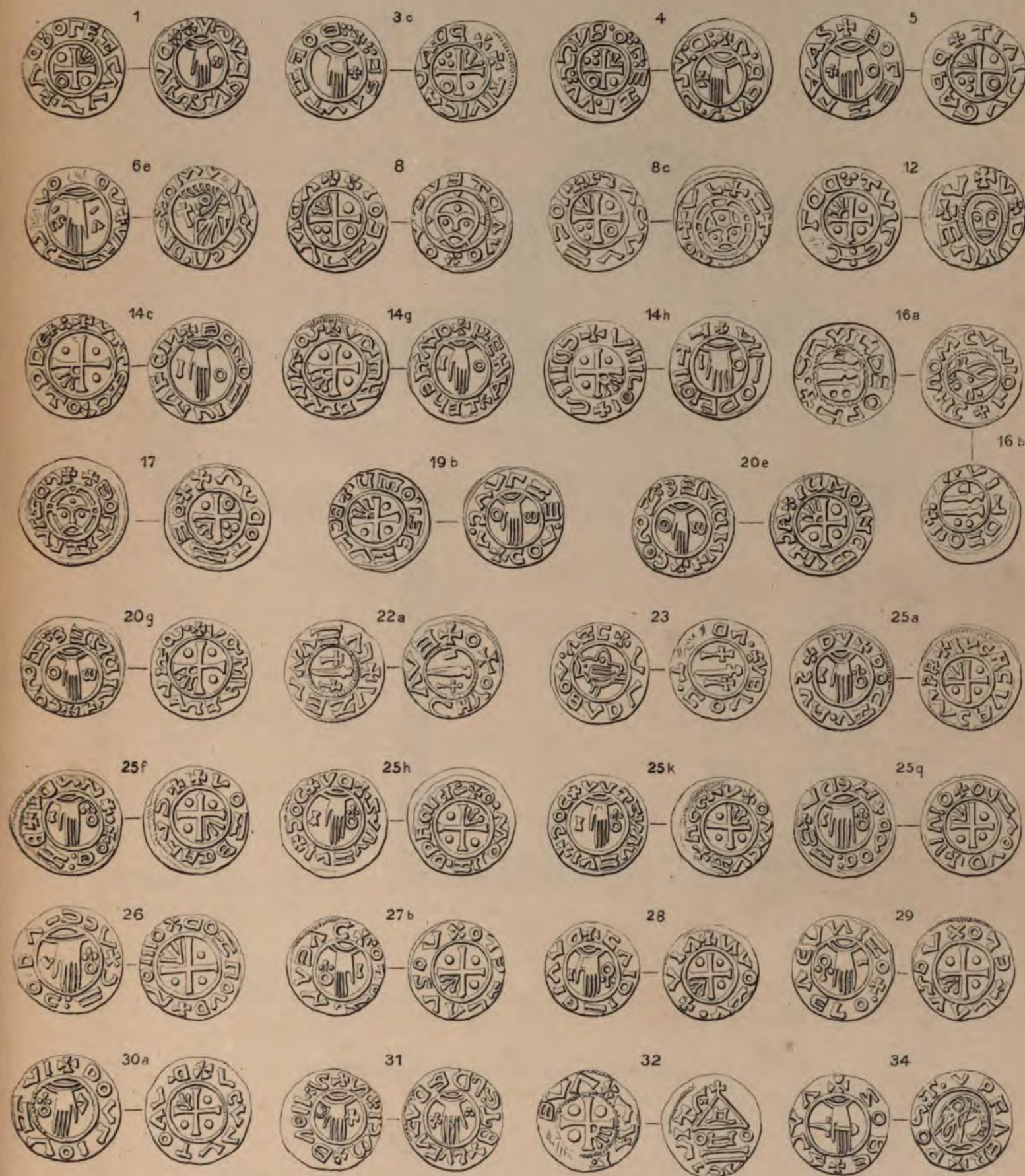

0
0
0
0
0

0

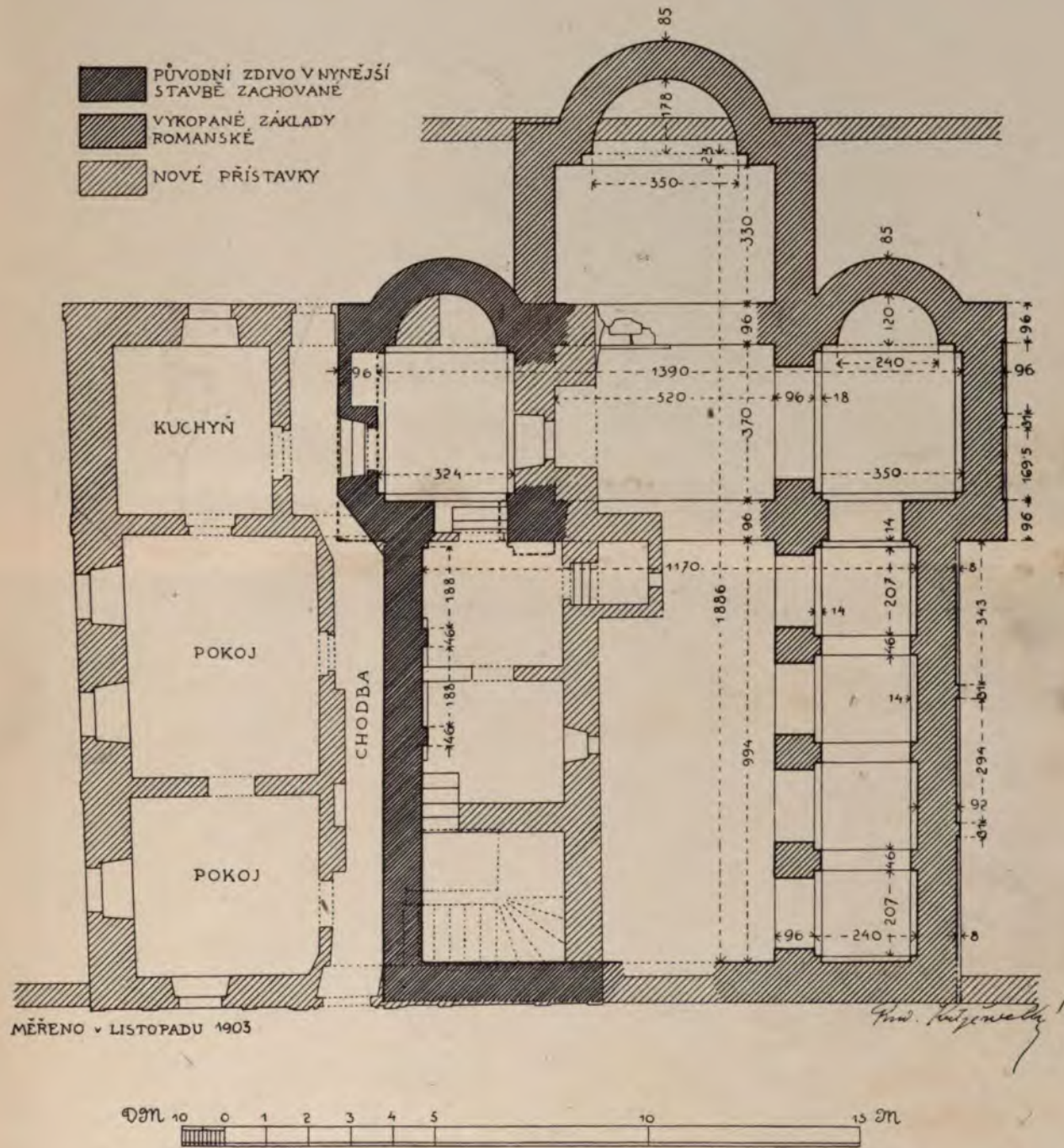
Nález ostroměřský.

Boleslav II. 1-16b – Boleslav II. společně se svým synem Boleslavem 17-31.

Boleslav III. 32 – Soběslav 34.

100

Půdorys románského chrámu objeveného na Vyšehradě.

Měřeno a kresleno péčí Soudpisné kommisie kr. hl. města Prahy.

Zbytky románského chrámu objeveného na Vyšehradě. Apsída jižní a dlažba v jižní lodi u hlavního pilíře.

1

2

22

